HASAN
ÂLİ
YÜCEL
KLASİKLER
DİZİSİ

CCCXXIV

AHMEDÎ

İSKENDERNÂME

AHMEDÎ

İSKENDERNÂME

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

ÇEVİREN: FURKAN ÖZTÜRK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

II.
BASIM

Genel Yayın: 4119

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

AHMEDÎ

ÖZGÜN ADI
İSKENDERNÂME

ÇEVİREN
FURKAN ÖZTÜRK

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2013
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

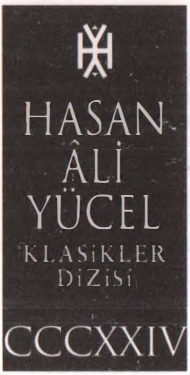
I. BASIM, ŞUBAT 2018, İSTANBUL
II. BASIM, AĞUSTOS 2021, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-374-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. 2622. SOK. NO: 6 / 31
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

AHMEDÎ

İSKENDERNÂME

ÇEVİREN:
FURKAN ÖZTÜRK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş vii

İskendernâme 1

Ekler 659

- Bibliyografik Kısaltmalar 661
- İşlevsel Sözlük ve Açılamalar 665
- Atasözleri, Deyimler, Kalıplaşmış Sözler ve Eskicil Öğeler 735
- Ayetler, Hadisler, Arapça ve Farsça Sözler 759
- Bibliyografya 773
- Dizin 783

Sunuş

MÖ 334 baharında uçsuz bucaksız topraklara hâkim olan Pers İmparatorluğu'na karşı binlerce askeriyle harekete geçen, Anadolu'dan başlamak üzere geçtiği yerlerde kale ve şehirleri kuşatıp fetheden, Pers imparatoru Dareios'u kıskaca alarak bozguna uğratan, Orta Asya steplerinden Hindistan'a kadar ayak basmadık yer bırakmayan Makedonya'nın yirmi iki yaşındaki kralı İskender,[1] kendi zamanından başlayarak Hellenistik krallar, Roma imparatorları, Orta, Yeni ve Yakın Çağ hükümdarlarınca ideal yönetici modeli olarak kabul görmüş ve gitgide büyüyen efsanesi pek çok dil ve edebiyatta

1 İskender'in yaşam öyküsü ve fütuhatına ilişkin seçilmiş bibliyografya için bkz. Arrian, *İskender'in Seferleri*, çev. Meriç Mete, İdea Yay., İstanbul 2005; Plutarkhos, *Paralel Hayatlar, İskender-Sezar*, çev. İo Çokona, İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2015; Peter Green, *Alexander of Macedon 356-323 B. C., A Historical Biography*, University of California Press, London 1991; Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, çev. Prof. Bekir Sıtkı Baykal, Dharma Yay., İstanbul 2007; A. B. Bosworth, *Büyük İskender'in Yaşamı ve Fetihleri, Fetih ve İmparatorluk*, çev. Hamit Çalışkan, Dost Yay., Ankara 2005; A. B. Bosworth, *Alexander and The East, The Tragedy of Triumph*, Oxford Press, New York 2004; A. B. Bosworth, *The Legacy of Alexander, Politics, Warfare and Propaganda under the Successors*, Oxford Press, New York 2002; Jona Lendering, *Büyük İskender*, çev. Burak Sengir, Kitap Yayınevi, İstanbul 2009; Harold Lamb, *Makedonyalı İskender, Kralın Dünyanın Sonuna Yolculuğu*, çev. Cansu Karyemez, Parola Yay., İstanbul 2014; *Alexander the Great in Fact and Fiction*, edit. A. B. Bosworth, E. J. Baynham, Oxford University Press, New York 2000; Waldemar Heckel, *The Conquests of Alexander the Great*, Cambridge University Press, New York, 2008.

anlatılara konu edilmiştir. Hükümdar ve komutanların ona öykünmelerinin yanı sıra tarihçiler, felsefeciler, entelektüeller ve edipler ünü bütün dünyayı kaplamış bu karizmatik figürü bütün yönleriyle araştırıp değerlendirmişlerdir. Frank L. Holt *Büyük İskender ve Fil Madalyonlarının Sırrı* adlı kitabının girişinde bu konuyu şöyle dile getirir:

Tarihte yaşadığı anın çok daha ötelerine gidebilmek, Makedonyalı Büyük İskender'in (MÖ 356-323) dışındaki pek az insana nasip olmuştur. İskender, yirmili yaşlarında kral olarak hüküm sürmüş, otuzuna geldiğinde dünyayı var olduğunu bildiği kadarıyla fethetmiş, yaşayan bir tanrı olarak görülmeye başlanmış ve ardından, otuz üçüne gelmeden ölmüştür. Onun kısa ömrü tarih üstüne Caesar'dan Charlemagne'a, Napoléon'dan Eisenhower'a ünlü generallerden oluşan yüz kuşağı karanlıkta bırakabilecek kadar güçlü bir gölge düşürmüştü ve daima hayranlık, küçümseme gibi güçlü duygular uyandırmıştı. Aziz Augustine, İskender'in dünya çapında yakıp yıkma iştahına sahip alçak bir adam olduğunu düşünmüş, Dante onu tiranlar, katiller ve hırsızlarla birlikte Cehennem'in yedinci katına koymuştu. 1848'de Jacob Abbott İskender'i "İnsanoğlu tarafından işlenmiş en devasa boyutlardaki cinayet ve hırsızlık" vakasıyla itham etmişti. Öte yandan Papa III. Paul, Fransa Kralı XIV. Louis ve İspanya Kralı V. Philip saraylarını süslemek için İskender'in esin kaynağı eylemlerini resmeden tablolar sipariş etmişti; Dryden kral hakkında meşhur bir şiir yazmıştı ("İskender'in Şöleni") ve Händel bunu müziğe uyarlamıştı. Genç Sigmund Freud İskender'i idolü olarak kabul etmiş ve kahramanın anısına yeni erkek kardeşine onun adını vermeleri için anne babasına dil dökmüştü.[2]

2 Frank L. Holt, *Büyük İskender ve Fil Madalyonlarının Sırrı*, çev. Yeşim Kafa, Bileşim Yay., Ankara 2004, s. 1.

İskender'e ilişkin farklı algı ve betimlemelere tarihyazımı gelenekleri de eşlik etmiş görünür. Bu çerçevede İskender'in –özellikle günümüz tarihçileri üzerindeki etkisi tartışılmaz olan Antik Çağ kaynaklarında– yücelten, yeren ve avam gelenek olmak üzere üç kategoride değerlendirildiği görülür.[3] Avam geleneğin biçimlenmesindeki yeri yadsınamaz olan *İskender Romansı* daha sonraki İskender anlatı geleneklerinin oluşması ve pek çok masalsı katmanın birleşmesinde oldukça önemli bir işlev görür. Romans MS dördüncü yüzyılda Latinceye, Orta Çağ'da İngilizce, Fransızca, İskoçça, Almanca, İsveççe, İtalyanca, Bulgarca, Sırpça, Çekçe, Lehçe, Rusça, Macarca, İspanyolca, Arapça ve İbranice gibi dillere çevrilmiştir. Pseudo-Kallisthenes geleneğinden gelen Farsça İskender romanslarını incelediği kitabının girişinde Minoo S. Southgate bu konuyu şöyle ele alır:

Pseudo-Callisthenes ilk olarak Julius Valerius (M.S. 300'lerde), daha sonra Napoli Başpapazı Leo (M.S. 950) tarafından Latinceye çevrildi. Bu Latin nüshası ve ondan türeyen nüshalar, Batı Avrupa'nın yerel dilleri ile yazılmış olan çoğu İskender romansına kaynak olmaya başladı.

3 İskender tarihiyle ilintili Antik Çağ kaynaklarının eleştirisi ve sözü edilen üç kategoriye ilişkin geniş bilgi için bkz. Murat Arslan, "İskender'in Küçük Asya Seferi ve İssos Muharebesi", *Persler: Anadolu'da Kudret ve Görkem*, haz. Kaan İren, Çiçek Karaöz, Özgün Kasar, İstanbul 2017, s. 138-156. İskender'i yücelten gelenek, söz konusu makaleye göre İskender'in çağdaşı olup kralın yakın çevresindekiler tarafından yazılan araştırmalar ve bunları izleyen yazarlardan ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra İskender karşıtı gelenek, Yunan muhalefetiyle İskender'i megalomani, tanrısallık miti, sarhoşluk, tiranlık, despotlukla suçlayarak başarılarını talihine borçlu olduğunu iddia eden tarihyazımına bağlanır. Avam geleneğin ise gerçek dışı, fantastik üsluplu hikâyeler için kullanılan bir terim olduğu belirtilir. Ayrıca aynı yazıda avam geleneğin Orta Çağ'da yaygınlaşmasında yazarı kesin olarak bilinmemekle birlikte Olynthoslu Kallisthenes'e atfedilen *İskender Romansı*'nın etkisinin yadsınamaz olduğu vurgulanır. Müslümanların İskender tarihine büyük önem vermelerinde ve İskendernâmeler kaleme almalarında bu romansın rolünün büyük olduğu kaydedilip aynı şekilde Orta Çağ Hristiyan toplumunun ve elit tabakasının İskender hakkındaki bilgileri ve ona karşı duydukları kıskançlık derecesine varan hayranlıklarının da bu romanstan kaynaklandığı belirtilir.

Doğu'da, δ yazması (orijinal Pseudo-Kallisthenes'in dört kolundan biri) Pehlevice, Süryanice, Arapça, Farsça, Etiyopyaca romansların kaynağı olmaya başladı. Pehlevice çeviri, bugün bulunmamaktadır ama altıncı yüzyıl Süryanice tercümesi onun Yunanca yazma ile yakından bağlantılı olduğunu gösterir. Süryanice romans dokuzuncu yüzyılda Arapçaya terciime edildi. Günümüzde kayıp olan Arapça nüsha ise on dördüncü yüzyıldan on altıncı yüzyıla kadar Etiyopya nüshalarına kaynaklık etti.

Farsça romanslar da metnin bu varyantlarına bağlıdır ama direkt olarak Pseudo-Callisthenes'den, Süryanice ya da Etiyopyaca varyantlardan tercüme edilmemiştir. Farsça romanslar Pseudo-Callisthenes'e bağlı olmasına rağmen bu versiyondan büyük oranda farklıdır. Örneğin Firdevsi'nin İskender romansı taşıdığı Farsî ve İslamî etkilere karşın Pseudo-Callisthenes'e daha yakındır. Buna karşın, Tarsûsî'nin Dârâbnâme'si ve anonim İskendername'ler, büyük oranda Pseudo-Callisthenes'i temel almış olmalarına rağmen efsanevi birer romans olarak sınıflandırılmaları gerekirken bundan çok uzaktadırlar.[4]

Bu çerçevede Richard Stoneman her çağın kendi İskender'ini yarattığını, İncil'e bağlı sabit bir İskender olmadığını özellikle vurgulayarak Yahudi geleneğinin onu hatip ve peygamber yaptığını, daha sonra Hristiyan, Yunan ve Süryani versiyonlarının onun Tanrı'ya bağlılığını öncelediğini, Orta Çağ Avrupası'nda şövalye, İranlılar için –Zerdüştlük dininin kutsal mekânlarına zarar verdiği için– en büyük şeytan, epik yazarlarca Philippos'un değil, gerçekte Dareios'un oğlu ve böylelikle Pers İmparatorluğu'nun gerçek kralı, modern Yunanlılar için Romiosyni'nin yarı hayalî taşıyıcısı, rüzgârın yöneticisi, denizkızlarının babası olduğunu aktarır, sözü edilen bütün bu inanışların kaynağı ve deposunun şüphe-

4 Minoo S. Southgate, *Iskandarnamah, A Persian Medieval Alexander-Romance*, Columbia University Press, New York 1978, s. 2.

siz *İskender Romansı* olduğunun altını çizer.[5] Yine aynı çerçevede Dimitri Kastritsis *İskender Romansı* ve Osmanlı İmparatorluğu'nun doğuşunu ele aldığı yazısında bu konuyu şöyle değerlendirir:

Herhangi birinin bakış açısına dayanarak, İskender'i bir felsefeci, yeni yerleri keşfeden bir kâşif, İslamiyet yahut Hıristiyanlığın fatihi, Bizanslı bir imparator, ya da Müslüman bir kral (şah, padişah) olarak sunmak mümkündür. Bizans'ta sözlü geleneği takip ederek Orta Çağ boyunca kademeli olarak gelişen İskender, Kudüs'ü ziyaret eden ve putperest tapınakları yıkan bir Hıristiyan olarak öne sürülmüştür. İslamiyet'te, Kur'an'da kutsal bir şahsiyet olan Zul-karnayn ("iki boynuzlu varlık") ile özdeşleştirilmiştir. İran'da, ülkedeki fetih ve yağmaları İskender'in düşmanı Darius'un üvey kardeşi olduğu ve bu nedenle adil bir hükümdar olduğu düşüncesiyle hafifletilmiştir. Bu gelenekler çok iyi bilinmekte olup bunların her biri önemli akademik literatüre sahiptir. Ancak, belirli bir tarihi perspektif daima eksiktir, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun Bizans dünyasının yerini aldığı Orta Çağ Anadolu'su dönemi... Bu zengin ve kültürel manzaranın ışığında, eleştirel tarihi yak-

5 *The Greek Alexander Romance*, çev. Richard Stoneman, Penguin Press, London 1991, s. 2. Bu eserin giriş bölümünde İskender romansının bütün nüshaları ve çevirilerine ilişkin şablon hakkında bkz. s. 28-31. Bu konuda geniş bilgi için ayrıca bu eserlere bkz. *Legends of Alexander the Great*, çev. Richard Stoneman, Everyman, London 1994; William L. Hanaway, "Eskandar-nâma", *Encyclopaedia Iranica*, c. VIII, 6. Cüz, 1998, 609-612; Richard Stoneman, *Alexander the Great: A Life in Legend*, New Haven, Yale 2008; Faustina Doufikar-Aerts, *Alexander Magnus Arabicus: A Survey of the Alexander Tradition through Seven Centuries from Pseudo-Callisthenes to Sûrî*, Peeters, Paris 2010; Richard Stoneman, Kyle Erickson, and Ian Netton (edits), *The Alexander Romance in Persia and the East*, Barkhuis, Groningen 2012; Dimitris Kastritsis, "The Trebizond Alexander Romance (Venice Hellenic Institute Codex Gr. 5): The Ottoman Fate of a Fourteenth-Century Illustrated Byzantine Manuscript", *Journal of Turkish Studies, In Memoriam Angeliki E. Laiou*, 36, Harvard University 2001, s. 103-131.

laşımla İskender Romansı'nın Erken Osmanlı dönemindeki gelişimi, bir yandan da söz konusu bu eserlerin metinlerarasılığı akılda tutularak çok şey kazanılacaktır.[6]

Kur'an'da Zülkarneyn ile özdeşleştirilen Büyük İskender[7] İslam uygarlığı havzasında tüm cihanı fethetmek isteyen bir fatih olduğu kadar meraklı, bilgi peşinde koşan bir bilge olarak anlatı, tabakat ve biyografik yapıtlarda yerini almıştır. Söz gelimi Şehrezûrî'nin on ikinci yüzyılda bir tabakat kitabı olarak kaleme aldığı *Nüzhetü'l-Ervâh*'ında (Sühreverdî'nin işraki perspektifine dayanılarak inşa edilen felsefe tarihi) İskender, bu kitapta yer alan yüz otuz yedi bilgeden biri olarak karşımıza çıkar.[8] Yine bu çerçevede on beşinci yüzyılda Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan tarafından yazılan, yaratış ve İslami evren tasarımını eski bilge ve kendi çağdaşı yorumculardan yararlanarak ortaya koyan *Dürr-i Meknûn*'da İskender dünya harikalarının peşinde koşan bir bilge olarak okuyucuya sunulur.[9] Bunun yanı sıra özellikle Akdeniz havzası ve onu çevreleyen Doğu yazın geleneklerinde İskender pek çok hükümdarın öykündüğü ideal yönetici modeli, "ikinci İskender" olma hayaliyle yanıp tutuşan efsa-

6 Dimitri S. Kastritsis, "The Alexander Romance and the Rise of the Ottoman Empire", *Islamic Literature and Intellectual Life in Fourteenth and Fifteenth-Century Anatolia*, edit. A. C. S. Peacock, Sara Nur Yıldız, Würzburg 2016, s. 243-244.

7 Bu konuda bkz. İskender Pala, "İskender mi Zülkarneyn mi?", *Akademik Divan Şiiri Araştırmaları*, LM Yay., İstanbul 2003.

8 Şemsüddîn Eş-Şehrezûrî, *Nüzhetü'l-Ervâh, Bilgelerin Tarihi ve Özdeyişleri*, Eleştirmeli Metin-Çeviri, çev. Eşref Altaş, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., İstanbul 2015, s. 440-521. Ayrıca Ahmedî'nin *İskendernâme*'sindeki felsefi temalar ve bunlara ilişkin değerlendirmeler için bkz. Süleyman Hayri Bolay, "Ahmedî'ye Ait İskender-nâme'deki Bazı Felsefe Meseleleri", *Osmanlı Düşünce Dünyası*, Akçağ Yay., Ankara 2011, s. 97-126; Ali Kürşat Turgut, "Ünlü Türk Şairi Ahmedî'nin İskendernâme'sinde Felsefi Unsurlar", *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı 12. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, c. 1, İstanbul 2014, s. 83-91.

9 Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan, *Dürr-i Meknûn / Saklı İnciler*, haz. Necdet Sakaoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1999.

nevi bir figürdür.[10] Model alınagelen bu ideal hükümdar ve kahraman figürü özellikle Osmanlı edebiyatının pek çok divan ve mesnevisinde "İkinci İskender / İskender-i sânî" veya "İskender-i zamân / zamanın İskender'i" olarak yerini alır.[11] Söz gelimi on altıncı yüzyıl Osmanlı edebiyatının büyük şair ve bürokratı Bâkî *Divân*'ında Sultan Selim'i

Bi-hamdi'llâh şeref buldı yine mülk-i Süleymânî
Cülûs itdi saâdet tahtına İskender-i sânî K5/1

Allaha şükür, Süleyman ülkesi yine şeref buldu
Saadet tahtına İkinci İskender oturdu

diye selamlarken Sultan Mehmet'i

Cihân emn ü emân buldı yine şemşîr-i puladın
Belâ Ye'cücine sedd eyledi İskender-i sânî K14/5

Cihan emniyet ve huzur buldu, yine çelik kılıcını
Bela Yecüc'üne set yaptı İkinci İskender

---

10 Bu konuda genel olarak İskendernâmeler, özel olarak Ahmedî'nin minyatürlü İskendernâme nüshalarını esas alıp Osmanlı İmparatorluğu'nda ideal yönetici imgesini irdeleyen bir yazı için bkz. Serpil Bağcı, "Osmanlı Dünyasında Efsanevî Yönetici İmgesi Olarak Büyük İskender ve Osmanlı İskendernâmesi", *Humana, Bozkurt Güvenç'e Armağan*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1994, s. 111-131. Yazar söz konusu yazısında Osmanlı sarayında yalnız Doğu dillerinde yazılmış İskendernâmelerin İslami versiyonlarının değil, Grekçe ve Latince yazılmış örneklerinin de dolaşmakta ve okunmakta olduğu bilgisini aktarır. Buna kanıt olarak da Venedik Istituto Ellenicadi Studi Bizantini e Post Bizantini'de bulunan minyatürlü Yunanca bir *Alexander Romans* yazmasını gösterir. Ayrıca bu konuda Ahmedî'nin yaşam öyküsü, eğitimi ve kültürel çevresini esas alarak *İskendernâme*'nin Emir Süleyman ekseninde bir nasihatnâme olduğuna ilişkin yazı için bkz. Şevket Küçükhüseyin, "The Ottoman Historical Section of Ahmedi's *İskendernâme*: An Alternative Reading in the Light of the Author's Personal Circumstances", *Literature and Intellectual Life in Fourteenth-and Fifteenth-century Anatolia*, edit. A. C. S. Peacock and S. N. Yıldız, Ergon Verlag, Istanbuler Texte und Studien, Würzburg 2016, s. 285-311.

11 Osmanlı şiirinde İskender imajının farklı veçhelerine ilişkin geniş bir tarama ve değerlendirme için bkz. İsmail Avcı, "Divan Şiirinde İskender-i Zülkarneyn", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 7, S. 29, s. 47-69.

beytiyle över. Kanuni Sultan Süleyman ise Bâkî *Divân*'ında işretin Cemşid'i, savaşın Dara'sı, adaletin Kisra'sı olmanın yanı sıra "İskender-i zamân" yani zamanın İskender'i olarak karşımıza çıkar:

Cemşîd-i îş ü işret ü Dârâ-yı dâr u gîr
Kisrî-i adl ü re'fet ü İskender-i zamân K1/14

İşretin Cemşid'i, savaşın Dara'sı
Adaletin Kisra'sı, zamanın İskender'i

Bu çerçevede Cemal Kafadar, Osmanlı siyasal düşüncesinin kaynakları hakkında kaleme aldığı yazısında Büyük İskender ve Ahmedî'nin *İskendernâme*'sini önceleyerek klasik Osmanlı düşüncesinin kodlarına ilişkin şunları söyler:

Birkaç kuşak öncesi Osmanlı-Türk düşüncesinde Büyük İskender'in tartışılmaz bir yeri olduğunu bilmek, bugün şaşırtıcı gelebilir. Oysa elimizdeki en eski Osmanlı tarihi, Ahmedî'nin (1334-1413) kaleme aldığı ve Büyük İskender'in (daha doğrusu, Makedon kralı Büyük İskender'in yaşam öyküsünü çağrıştıran öğelerle iç içe geçmiş birçok menkıbenin kahramanı bir "İskender"in) efsaneleşmiş öyküsünü anlattığı İskendernâme adlı eserine eklediği kısa bir "sonsöz"den ibarettir. O ünlü fatihin gerçek ya da muhayyel maceralarını okumak ve anlatmak, tarih ve siyaset kitaplarında, şiirlerde, yeri geldiğinde anmak, Osmanlı kültür dünyasında sıradan şeylerdi.

Klasik Osmanlı düşüncesinin kodlarının çözülmesi ile birlikte ortaya çıkan ulusal "biz"ciliğin başat biçimleri (İslamcı versiyonlar dahil), Helen ve Roma döneminin kültür mirasına, en azından Anadolu'ya ait sayılmayan unsurlara bir anlamda sırt çevirirken, bizden olan ile olmayanı yeni ölçüt ve değerlere göre baştan harmanlamıştır. Bu tarihi gerçeği dikkate almazsak, yerliliği hep aynı özün devamıymış gibi tarihsizleştiririz. ...

... Batılılaşma öncesi Osmanlı-Türk (ve genel olarak İslâm) kültürünün Helenistik ve Roma mirasına bir anlamda (her açıdan değil tabiî) bugünkünden daha açık, daha benimseyici olması, Türk tarihinin ilginç ironilerinden biri sayılabilir. Oysa bugün "Batı klasikleri" çerçevesinden yaklaşılan Eflatun (Platon) ve Aristo(teles) ya da Bukrat (Hipokrates) ve Calinus (Galen) gibi isimler, İslâm ve Osmanlı kültürlerinin "temel klasikleri" arasındaydı. Osmanlı siyasal düşüncesinin en önemli kaynaklarından biri burada yatar.[12]

Hatta Eflatun (Platon), Aristo(teles), Bukrat (Hippokrates) ve Calinus (Galenos) gibi isimlerin İslam ve Osmanlı kültürlerinin "temel klasikleri" arasında olmasının yanında Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinde sözü edilen bu isimler (Aristo, Eflatun, Bukrat ve Sokrat) İskender'in musâhibleri olarak bile kurgulanır. Adı geçen bu bilgeler tahta çıkan genç İskender'in isteği üzerine ona ideal hükümdar olmanın gizlerini ve esaslarını sunan birer mektup yazar ve mühürleyip verirler. Bu dört mektubun içeriğine bakıldığında okuyucu –anlatıya Ahmedî tarafından özenle yerleştirilmiş hâliyle– ideal hükümdar portresinin en önemli dört vasfıyla karşı karşıya kalır: Adalet, cömertlik, kahramanlık (civanmertlik) ve dindarlık. Öte yandan anlatı bütünlüğü içinde özellikle Aristo, genç hükümdarın musâhibi olarak meşveretin (istişare) önemini okuyucuya ve dolayısıyla eserin sunulacağı padişaha incelikle hissettirme işlevini de üstlenir.[13]

---

12 Cemal Kafadar, "Osmanlı Siyasal Düşüncesinin Kaynakları Üzerine Gözlemler", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, İletişim Yay., c. 1, İstanbul 2001, s. 23.

13 *Kâbûsnâme* ve *Siyâsetnâme*'den yola çıkarak musâhib / nedimin adab geleneğindeki yeri, özellikleri ve işlevleri için bkz. Halil İnalcık, *Has-bağçede 'ayş u tarab: Nedimler, Şairler, Mutribler*, İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2011, s. 22-27.

İskendernâme Ahmedî'nin on beşinci yüzyılın başlarında kaleme aldığı bir mesnevidir.[14] *İskender Romansı*'nın Osmanlı edebiyatındaki bir versiyonu olarak köklerini Hellenistik edebiyattan alır. Ahmedî'nin modelleri Firdevsî'nin 400 / 1010'da tamamladığı *Şehnâme* (hikâyenin 2500 beyitlik ilk manzum biçimi)[15] ve Nizamî tarafından 590 / 1194 tarihinde tamamlanmış olan Farsça *İskendernâme (Şerefnâme ve İkbâlnâme)* versiyonlarıdır. Ahmedî model aldığı İskendernâmelere –küçük katkıların dışında– Gülşah anlatısı, Dünya Tarihi ve Mevlid bölümlerini eklemleyerek tutarlı ve bütünlüklü bir metin vücuda getirmiştir.[16] Büyük İskender ve maceraları Türk edebiyatında Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinden Abdülhak Hamit'in *Eşber*'ine değin pek çok anlatıya konu edilmiş ve severek okunmuştur. Osmanlı edebiyatının ilk İskendernâme'si bugünkü bilgiler ışığında Ahmedî'nin sözü edilen başyapıtıdır.[17] Ahmedî'nin dışında Türk edebiyatında Alî Şîr Nevâî, Ahmed-i Rıdvân, Hamzavî, Behiştî Sinân gibi şairlerce İskendernâme'ler

14 Ahmedî'nin Farsça İskendernâme'lerde takip ettiği veya ayrıldığı noktalar için bkz. İsmail Ünver, *Ahmedî, İskender-nâme, İnceleme-Tıpkıbasım*, TDK Yay., Ankara 1983, s. 11-12, 17-21.

15 Necati Lugal tarafından hazırlanan *Şehnâme* çevirisinde İskender hikâyesi yer almamaktaydı. *Şehnâme*'nin İskender hikâyesini içeren bölümü Türkçeye henüz çevrilmiştir. Bkz. Firdevsî, *Şehnâme*, çev. Nimet Yıldırım, Kabalcı Yay., İstanbul 2016, s. 317-453. Aynı metin ve inceleme için ayrıca bkz. Firdevsî, *İskendername*, haz. Nimet Yıldırım, Kabalcı Yay., İstanbul 2015, s. 175-317. Söz konusu kitaba ilişkin kaleme alınmış bir eleştiri için bkz. Ercan Akyol, "Eksiklikler, Çelişkiler ve Sorunlardan Müteşekkil Bir *İskendernâme*", *Kebikeç*, S. 40, 2015, s. 375-380.

16 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Caroline G. Sawyer, "Revising Alexander: Structure and Evolution of Ahmedî's Ottoman İskendernâme (c. 1400)", *Edebiyât*, 13 / 2, s. 228-230.

17 Ahmedî'nin yaşamı ve eserleri için bkz. İsmail Ünver, *age*, s. 3-7; Tunca Kortantamer, *Leben und Weltbild des altosmanischen Dichters Ahmedi unter besonderer Berücksichtigung seines Diwans*, Freiburg 1973; Fuat Köprülü, "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, c. 1, MEB Yay., İstanbul 1950, s. 216-211; İsmail Ünver, *Ahmedî İskender-nâme, İnceleme-Tıpkıbasım*, s. 5-7.

kaleme alınmıştır.[18] İsmail Ünver sözü edilen bütün İskendernâme'ler içinde Nevâî'nin *Sedd-i İskenderî*'sini plan ve işlenişi, ayrıntılı ve çelişkili anlatımlara yer verilmeyişi nedenleriyle diğerlerinden daha başarılı görür.[19]

Zehra Toksa, Osmanlı edebiyatında yazılmış olan çeviri metinlerin ele alınmasında izlenecek yöntemlere ilişkin yazısında Beylikler Dönemi'nden itibaren çevirisi yapılan eserlerle ilgili olarak –Ahmedî'nin *İskendernâme*'si de bu dönemde kaleme alınmıştır– değerlendirmeler ve tasniflerde belirsizlik ve eksikliklerin gözlendiğini belirtmektedir:

Beylikler döneminden itibaren mütercimlerin, nasıl bir yol izledikleri konusu ise birçok bakımdan incelemeye değer görünmektedir. Çünkü çoğu kez bu eserlerle ilgili değerlendirmelerde, hiçbir ayrım yapılmadığı kastedilmemekle birlikte, onların telif mi tercüme mi olduğu konusunda bir belirsizlik göze çarpmaktadır. Bu da eserlerin tasnifinde ve tanımlanmasında eksikliğe yol açmaktadır. Osmanlı kültür ve edebiyatının bilgi birikiminde tercüme eserlerin katkılarını tespit etmek için, bu eserleri sistematik incelemeye tabi tutmak gerekmektedir. Bunun için de bu tür eserler üzerinde yapılacak çalışmalarda, bütün araştırmacılarca benimsenebilecek ortak bir çalışma metodu tespit edilmelidir. Türkçenin ilim ve edebiyat dilinin gelişmesinde tercümenin rolü nedir? Geleneğin tercüme ve telif eserleri değerlendirmede tuttuğu yol ne olmuştur? Telif ve tercüme ayrımında

---

18 Türk edebiyatında yazılan manzum ve mensur İskendernâme'ler konusunda geniş bilgi için bkz. İsmail Ünver, *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1975, s. 121-127; İsmail Avcı, *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâmesi,* Gece Kitaplığı Yay., Ankara 2014, s. 45-71.

19 İsmail Ünver, *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler,* s. 24. Ayrıca söz konusu eser için bkz. Alî Şîr Nevâyî, *Sedd-i İskenderî, İnceleme-Metin,* haz. Hatice Tören, TDK Yay., Ankara 2001.

hangi terminolojiyi kullanmıştır? Kaç türlü tercümeden söz edilebilir?[20]

Bu çerçevede Fuat Köprülü,[21] Sadettin Nüzhet Ergun,[22] Nihat Sami Banarlı[23] ve İsmail Ünver[24] Ahmedî'nin Fars edebiyatından (Firdevsî, Nizamî ve Emîr Husrev) etkilendiği konusunda birleşirler. Buna karşın Ahmedî'nin *İskendernâme*'de çeşitli eklemeler yaparak, olayların sırasını değiştirerek özgün bir anlatı ortaya koymuş olduğunu da özellikle vurgularlar. *İskendernâme* gibi mesnevilerin Türk edebiyatında (özellikle on üç ve on dördüncü yüzyıllar) çeviri veya telif eser olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışılmıştır. Agâh Sırrı Levend telif dışındaki eserleri aslını bozmamak için kelime kelime yapılan çeviriler, kelime kelime olmamakla birlikte aslına uygun yapılan çeviriler, konusu aktarılarak yapılan çeviriler ve genişletilerek yapılan çeviriler olarak dört gruba ayırır. Genişletilerek yapılan çevirilere ilişkin ise şunları söyler:

Dördüncü biçim daha çok edebî eserlerde görülür. Şair kaynak olarak aldığı eseri, olduğu gibi çevirmeyi asla düşünmez. Kendini asıl esere bağlı saymaz. Kimi parçaları aktarma yoluyla alır. Kimi yerleri olduğu gibi çevirir. Ama asıl önemli bulduğu yerleri genişleterek aktarır; kendi dü-

---

20 Zehra Toska, "İleriye Yönelik Araştırmalarla İlgili Olarak Eski Türk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Olan Tercüme Metinleri Değerlendirmelerde İzlenecek Yöntem/ler Ne Olmalıdır?", *Journal of Turkish Studies=Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Harvard University, c. XXIV, 2000, s. 291-292. Bu konuda ayrıca bkz. Zehra Toska, Nedret Kuran Burçoğlu. "Ferideddin-i Attar'ın Mantıku't Tayr Adlı Yapıtı'nın 14, 16, 17 ve 20. Yüzyıllarda Yapılmış Türkçe Yeniden Yazımları" *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*, haz. Nedret Kuran Burçoğlu, Multilingual Yay., 2010.

21 M. Fuat Köprülü, "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yay., c. I, s. 216-221.

22 Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şairleri*, c. I, s. 373.

23 Nihat Sami Banarlı, "Ahmedi ve Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman", *Türkiyat Mecmuası*, c. IV , İstanbul 1939, s. 49-176.

24 İsmail Ünver, *Ahmedî, İskender-nâme, İnceleme-Tıpkıbasım*, s. 13.

şüncelerini, duygularını da bu parçalara ekler. O hale getirir ki, artık ona çeviri demek asla doğru olmaz. Yazar kimi kez eserine çeviri adını verir. Ama bu ilk yazara karşı gösterdiği saygıdandır. Örneğin, Gülşehrî'nin Attar'dan çevirdiği Mantıku't-Tayr, Kutb'un Nizamî'den çevirdiği Husrev ü Şirin, Seyf-i Serâyî'nin Sa'dî'den çevirdiği Gülistân tam bir çeviri değildir. Yazarlar eseri çevirirken kendilerinden birçok şeyler katmışlardır. Üstat saydıkları ilk yazara karşı saygı eseri olarak eserlerine "tercüme" demişlerdir. Hele Nevaî'nin Lisânü't-Tayr'ı Attar'ın Mantıku't-Tayr'ından çok başkadır. Bu, çeviri bile sayılmaz.[25]

İskendernâme'nin yazıldığı yüzyıldan bu yana yalnızca edebiyat ve Türk dili tarihi açılarından değerlendirildiğini, öğretici amacının genellikle gözden kaçırıldığını ve bu nedenle haksız eleştirilere uğradığını belirten İsmail Ünver, eleştiri konularından bir diğerinin ise Farsçadan çeviri veya adaptasyon konusu olduğunu söyler:

İskender-nâme, Ahmedî'nin en tanınmış ve Türk edebiyatında en çok etkili olmuş mesnevisidir. Bu konuyu Ahmedî'den önce İran edebiyatının üç büyük şairi Firdevsî, Nizâmî ve Emîr Husrev işlemişlerdir. Ahmedî'nin daha çok Firdevsî'den yararlandığı görülmektedir. Ancak şair, onlardan aldığı olayları birçok bakımdan değiştirmiş, bu şairlerde bulunmayan birçok olayı mesnevisine katmış, kullandığı aruz kalıbında da öncekilere uymamıştır. Bunlar, Ahmedî'nin kendisinden önceki şairlerin mesnevilerini Türkçeye çevirdiği ya da bütünüyle onların etkisinde kaldığı yolundaki görüşlerin yersiz olduğunu ortaya koymaktadır.[26]

---

25 Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyat Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1998, s. 80-81.

26 İsmail Ünver, *Ahmedî, İskender-nâme*, s. 29.

Bir dünya fatihinin anlatısı, ideal bir hükümdar portresi, özlü bir ahlak öğretisi ve bütün bunların yanı sıra bir bilimler ansiklopedisi olarak *İskendernâme*'nin kuşkusuz üzerinde en çok çalışılan yönü, diğer bir deyişle en popüler olmuş yönü bir Osmanlı tarihçesi olan (Ahmedî'nin kurgusuna göre dünya tarihinin son kısmı) "Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân" (7537-7870) bölümüdür. 333 beyitlik bu bölüm *İskendernâme* çalışmalarının önüne geçmiş görünüyor.[27] Ahmedî'nin başyapıtının İskender Romansı geleneğine ge-

27 Bu konuda geniş bilgi için bkz. Halil İnalcık, "The Rise of Ottoman Historiography", *Historians of The Middle East*, edit. Bernard Lewis, P. M. Holt, Oxford University Press, 1962, s. 152-167; Kemal Sılay, *Ahmedi's History of the Kings of the Ottoman Lineage and Their Holy Raids against the Infidels*, Sources of Oriental Languages and Literatures Series, Harvard Univeristy 2004. Sılay, *İskendernâme*'nin Osmanlı tarihçesi bölümünü (7537-7870) İsmail Ünver'e danışarak seçtiği sekiz el yazmasının eleştirel metnini hazırlayarak oluşturur. Yazarın yine bu bölümle ilintili arasöz tekniğinin kullanımı konusunda yazdığı yazı için bkz. Kemal Sılay, "Ahmedi'nin Osmanlı Tarihinde Arasöz (Digression) Tekniğinin Kullanımı ve İşlevi", *Ankara Üniversitesi, DTCF Dergisi*, c. IX, S. 1, Ankara 1991, s. 153-162. Ayrıca sözü edilen bu tarihçe üzerine yapılan çalışmalar ve eleştiriler için bkz. Nihat Sami Banarlı, "Ahmedi ve Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman", *Türkiyat Mecmuası*, c. 6, İstanbul 1939, s. 49-176; Ahmed Ateş, "Metin Tenkidi Hakkında, Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân Münasebeti ile", *Türkiyat Mecmuası*, c. VII-VIII, S. 1, İstanbul 1942, s. 253-267; Nihal Atsız Çiftçioğlu, "Ahmedî, Dâstân ve Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân", *Osmanlı Tarihleri: Osmanlı Tarihinin Anakaynakları Olan Eserlerin, Mütehassıslar Tarafından Hazırlanan Metin, Tercüme veya Sadeleştirilmiş Şekilleri Külliyatı 1*, Türkiye Yay., İstanbul 1949, s. 1-35; Adnan Sadık Erzi, "Tahlil ve Tenkitler, Nihat Sami Banarlı, XIV'üncü Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Osmân ve Cemşîd ve Hurşîd Mesnevisi", *Türkiyat Mecmuası*, c. VI'dan ayrı basım, İstanbul 1939; *Belleten*, c. IV, S. 13, s. 267-285; Fevziye Abdullah Tansel, "N. S. Banarlı, Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân ve Cemşîd ü Hurşîd Mesnevisi Hakkında", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, c. XIII, S. 76, İstanbul 1939, s. 374-377. Ahmedî'nin bilinmeyen iki mensur (düzyazı) tarih metni olan *Gazavâtnâme ve Ahvâl (Menâkıbnâme)-i Sultân Mehemmed* ile yine aynı şairin *İskendernâme*'sinde dünya tarihinin bir bölümünü oluşturan "Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân" arasındaki göndermeler, ilişkiler ve yorumlar için bkz. Halil İnalcık, *Has-bağçede 'ayş u tarab: Nedîmler, Şairler, Mutribler*, s. 101-104.

tirdiği başlıca yenilik bir dünya tarihi (5011-7870) içermesiydi. Ahmedî manzum ilk Osmanlı tarihi sayılan "Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân"ı içeren dünya tarihini Hızır'ın ağzından kurgular ve dünya tarihinin İskender'in zamanına kadar olan kısmını Aristo'ya, kendi zamanına kadarını ise Hızır'a anlattırmayı yeğler. Geçmişin yanında geleceği de içeren bir tarihyazımı söz konusudur. Ancak Ahmedî Osmanlıları anlattığı destanda anlatıyı İskender'e Aristo ve Hızır'ın ağzından aktarmaktan vazgeçer, kendisi konuşur. Ne de olsa Ahmedî'nin bir diğer adı Hızır (Tâceddîn İbrâhîm Bin Hızır)'dır. Bütün bunların yanı sıra Ahmedî okuyucuya abıhayat arayan Hızır figürü yerine, gelecek zamanda olacakları anlatan bir Hızır karakteri sunmayı seçer.[28] Bu çerçevede Dimitri J. Kastritsis, Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinde temel dönüm noktasının İskender'in musâhibi Aristo'ya kendi ölümünden sonra gelecek hükümdarlar hakkında soru sorması olduğunu vurgular. Ona göre fiziksel âlemi Aristo, metafizik âlemi ise Hızır simgelemektedir:

Ahmedî'nin eserinde, bu iki otorite arasındaki karşıtlık çok önemli bir rol oynuyor: Aristoteles fiziksel ve görülen (zâhir "dış") âlemi temsil ederken, Hızır metafizik ve görünmeyen, yalnızca feraset ve kehanet yoluyla algılanan (bâtın "iç") âlemi temsil eder. ...

... İskender'in evrenselciliğini dünyevi ve manevi alanlara ayıran ilk şair olan Nizamî'nin izinde Ahmedî, eserini (Aristo ve diğer Yunan filozofları tarafından temsil edilen) dünyevi bilgi hatları ve (Hızır tarafından temsil edilen) yalnızca feraset ve ilham yoluyla elde edilebilen bilgi hatları boyunca örgütledi. Kritik dönüm noktasının tarih alanında yer alması anlamlıdır. İskendernâme'nin geri kalanında olduğu

28 Bu konuda bkz. Caroline Sawyer, "Dove of the Soul: Political and Spiritual Values in Ahmedî's *Iskandarnama*" *The Problematics of Power: Eastern and Western Representations of Alexander the Great*, M. Bridges ve J. C. Bürgel Yay., Bern 1996, s. 135-147.

gibi, özellikle de bu tarihin ikinci kısmı (Osmanlı tarihçesi dahil olmak üzere) önemli bir dini boyuta sahiptir. İskender, Hızır'ın rehberliğinde bir proto-Müslüman olduğu için Ahmedî'nin gelecekteki hükümdarlar tarihi esasen İslam tarihidir ve diğer unsurların arasında Hz. Muhammed'in göğe çıkışının (Mi'râc) ayrıntılı bir anlatısını içermektedir. Eserin önceki taslaklarında tarihi bölümü oldukça sınırlıydı, ancak son versiyonunda İlhanlıları ve onların haleflerini, Osmanlılar'a varıncaya kadar kapsamına aldı.[29]

İskender zamanına kadar olan dünya tarihi Keyûmers' den başlar ve Dârâb bin Dârâ ile biter. İran hükümdarlarının hikâyesi olan bu bölümü İskender'den sonraki İran hükümdarları izler. Ahmedî dünya tarihi anlatısında Firdevsî'yi oldukça yakından takip eder. Öte yandan söz konusu dünya tarihi içinde sözü edilmesi gereken yerlerin başında kuşkusuz Mevlid (5965-6042) ve Miracnâme (6371-6617) bölümleri gelmektedir. Hızır'ın ağzından anlatılan dünya tarihinin bu bölümünde Nuşirevan'ın saltanatının kırkıncı yılında Hz. Muhammed'in doğumu kısaca anlatılıp o esnada görülen mucizelere değinilir. Hüsrev-i Pervîz zamanında ona peygamberliğin gelişi, Kur'an'ın nazil oluşu şiirleştirildikten sonra miraç hadisesi anlatılır. Bu arada anlatıya Hüsrev-i Pervîz'in oğlu Şuriye tarafından öldürülmesi, Şuriye'nin durumu ve İran tahtına Turan Duht'un geçişi gibi olaylar serpiştirildikten sonra Mevlid bölümüne gelinir. Yaşar Akdoğan bazı *İskendernâme* nüshalarında (Şazeli Tekkesi, no. 110) Mevlid ve Miracnâme bölümlerinin yazmanın başında yer aldığını belirtmektedir.[30] İsmail Ünver incelemesinin sonucunda Türk edebiyatında mevlid yazan ilk şairin Süleyman Çelebi değil, Ahmedî olduğunu tespit eder:

---

29 Dimitri J. Kastritsis, "The Alexander Romance and the Rise of the Ottoman Empire", s. 261, 269-270.

30 Yaşar Akdoğan, "Mi'rac, Mi'rac-nâme ve Ahmedî'nin Bilinmeyen Mi'racnâmesi", *Osmanlı Araştırmaları*, S. 9, İstanbul 1989, s. 263-310.

Bütün bunlardan sonra; Ahmedî H. 810 / M. 1407 yılında, Emir Süleyman zamanında, Bursa'da, 615 beyitlik bir mevlid yazmış ve bunu İskender-nâme'sinin cihan tarihiyle ilgili bölümüne yerleştirmiştir diyoruz. Söz buraya gelince, edebiyatımızın ilk mevlid yazarı olarak bilinen Süleyman Çelebi'yi (ö. 1422) ve eserini hatırlamamak mümkün değil. Süleyman Çelebi Mevlidi H. 812 / M. 1409 yılında Bursa'da yazmıştır. Ayrıca, şairin ömrü boyunca Bursa'da yaşadığı da bilinmektedir. Böyle olunca, gerek Ahmedî gerekse Süleyman Çelebi eserlerini aynı şehirde yazmıştır diyebiliriz. Süleyman Çelebi'nin mevlidinin yazılış tarihi kesin olduğuna göre, Türk edebiyatında ilk mevlid yazan şairin Süleyman Çelebi değil, Ahmedî olduğunu haber vermek, bizim için kaçınılmaz bir görev olacaktır.[31]

Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinin özgün bölümlerinden biri de İskender ve Gülşah aşkının şiirleştirildiği bölümdür. Firdevsî'nin *Şehnâme*'sinde İskender'in Dârâ'nın kızı Rûşenek ile evliliğine karşılık gelen bu "romantik ara katma" (1331-1933), İskender'in Hindistan'ı fethetmesinden önce ve Sistan'ı fethi sürecinde gerçekleşir. Güneşin "yanağından nur borç aldığı" güzeller güzeli Gülşah (Zeresb'in kızı) Sistan'a elçi kılığında gelen İskender'e âşık olur. Robert Dankoff'a göre Firdevsî ve Nizamî'de İskender'in evliliği "politik uzlaşım (political reconciliation)" işlevini yerine getirirken Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinde "aşk ve aşkın birlik (mystical union)" öğelerinin resmedilmesine hizmet eder. Ayrıca Ahmedî sözü edilen aşk ve mistik duyarlığı anlatıya Leyla-Mecnun (Leyla'nın aş dağıtması motifi) ve Mahmut-Ayaz (gerçek âşıkların yekvücut olmaları motifi) hikâyelerinden romantik epizotlar katarak zenginleştirir. Türkçe romantik

31 İsmail Ünver, *Türk Edebiyatında Manzum İskender-nâmeler*, s. 147. Ayrıca bkz. İsmail Ünver, "Ahmedî'nin İskender-nâmesindeki Mevlid Bölümü", *TDAY Belleten*, 1977, s. 355-411.

mesnevilerde alışkın olduğumuz metin içerisine serpiştirilmiş gazeller *İskendernâme*'nin yalnızca bu bölümünde vardır.[32] *History of Ottoman Poetry* adlı kitabında bu mesneviyi analiz eden Gibb'in bu aşkı içeren bölümle ilgili değerlendirmelerini belli noktalardan eleştiren Dankoff söz konusu aşk masalına ilişkin şunları söyler:

Ahmedî'nin İskendernâme *adlı eserinde bulunan İskender'in Sîsitân (Seyistan) kralı Zerezb'in kızı Gülşah'a âşık olmasını anlatan bölüm, Fars dilindeki aynı türün benzer örneklerinde yer almadığından "orijinal" olarak nitelendirilebilir. Bölüm 8750 beyitten oluşan eserin kabaca 600 beytini, ya da diğer bir deyişle bütün eserin yüzde yedisini içerir. ...*

... Bana göre, Gibb ayrı ayrı bu hususların her birinde ve bir bütün olarak değerlendirilmesinde hatalı olmasına karşın şu gerçeği de kabul etmek gerekir ki mesnevi ilk bakışta esasında bütünüyle didaktik olan eserin diğer bölümlerinden farklılık gösterir. Bölümün uydurma (apocryphal) olduğu, yani Ahmedî tarafından kaleme alınmadığı iddiası kabul edilemez olmasına karşın, sonradan tasarlandığı ve esas metnin bir parçası olmadığı düşüncesi haklı olabilir. Lakin böyle bile olsa, mesnevi Ahmedî'nin eserinin en olgun versiyonunda bir bütün olarak eserin bağlamı dahilinde değerlendirilmeyi hak eder.[33]

---

32 Bu konuda bkz. Robert Dankoff, "The Lyric in the Romance: The Use of Ghazals in Persian and Turkish Masnavîs", *Journal of Near Eastern Studies*, 43/1, 1984, s. 9-25. Güler Doğan Averbek tarafından yapılan Türkçe çeviri için bkz. Robert Dankoff, "Aşk Hikâyelerinde Lirizm: Farsça ve Türkçe Mesnevilerde Gazelin Kullanımı", *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 5, 2014, s. 183-211.

33 Robert Dankoff, "The Romance of İskender and Gülşah", *Turkic Culture: Continuity and Change*, edit. Sabri M. Akural, Indiana University Press, 1987, s. 95-103. Zekeriya Eroğlu tarafından yapılan Türkçe çeviri için bkz. Robert Dankoff, "İskender ve Gülşah Mesnevisi", *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, haz. Mehmet Kalpaklı, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999, s. 315-320.

Söz konusu aşk masalı ve dünya tarihinin yanı sıra Ahmedî, *İskendernâme*'sinde ilahiyat, kozmoloji, astronomi, astroloji, fizyoloji, psikoloji ve tıp sohbetlerine de yer ayırır ve bunları farklı farklı kurgularla okuyucuya aktarır. Bu sohbetlerin içeriği Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın *Marifetnâme*'si gibi ansiklopedik ve didaktik nitelikli klasik Osmanlı başyapıtlarının içerikleriyle hemen hemen örtüşen niteliktedir. Kendi çağına göre bir bilimler ansiklopedisi niteliği taşıyan *İskendernâme*'nin içerdiği bu sohbetler, ayrıca Ahmedî'nin formasyonu ve donanımı, vukuf ve derinliği hakkında okuyucuya doyurucu bir fikir verecek düzeydedir.[34]

Türk Edebiyatında yazılmış ilk manzum İskender hikâyesi olması bakımından da büyük önem taşıyan *İskendernâme*, didaktik-ansiklopedik özelliğinin yanı sıra *Şehnâme, Kâbûsnâme, Siyâsetnâme* gibi başyapıtlarda konu edilen adab ilmini de (zarif /centilmen olmayı hazırlayan İslam ahlak ve teşrifat kuralları) içerir. Halil İnalcık bu konuda şunları söyler:

İslâmî adabın kaynağı, âyîn (daha sonra farhang) terimiyle ifade edilen kadîm İran geleneğini, başlıca Firdevsî'nin Şâhnâme'sinde (Şehnâme) tespit edilmiş buluyoruz. Adab (edeb), "düşünce, söz ve davranışta zarafet" diye tanımlanır.

---

14 Ahmedî'nin eğitim hayatını da içeren ayrıntılı biyografisini kaleme alan Tunca Kortantamer onun önce Anadolu'da medreseye gittiği, sonra öğrenimine Mısır'da devam ettiği ve orada tanınmış Hanefi bilgini Şeyh Ekmeleddin'den ders gördüğü konusunda kaynakların birleştiğini söyler. Geniş bilgi için bkz. Tunca Kortantamer, "Yeni Bilgilerin Işığında Ahmedî'nin Hayatı", *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993, s. 1-30. Ahmedî'nin yaşamına ilişkin ayrıca bkz. Günay Kut, "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, c. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1989, s. 165-167; M. Fuat Köprülü, "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yay., c. I, s. 216-221; G. L. Lewis, "Ahmadi", EL², (İng.), c. I, s. 299-300. Ahmedî'nin biyografisine Germiyanlı bir musâhib şair ve Anadolu'da divan şiirinin kurucularından biri olması yönleriyle özgün bir bakış ve bu çerçevede *İskendernâme*'ye ilişkin bir değerlendirme için bkz. Halil İnalcık, *Has-bağçede 'ayş u tarab: Nedîmler, Şairler, Mutribler*, "Klasik Edebiyatın Menşei: İranî Gelenek", s. 88-101.

Buna erişmek için belli kuralları öğrenmek ve yaşama uygulamak gerekir. Bu kuralların genel ölçüsü de itidâldir, orta-yoldur. Centilmen (civânmerd) etiki, Şâhnâma'da, itidâl, başkalarını incitecek sözlerden kaçınma, cömertlik, bağış yapmak ve bağış yaptığında karşı tarafın duygularını incitmeme gibi kuralları kapsar. Pehlevî pand (andarz) literatürü ve Şâhnâme, Kâbûsnâme, İskendernâme gibi eserler, bu yolda eğitimi amaçlar. Zarîf, centilmen olmak isteyen seçkin kişi, bu kurallara uymak zorundadır. İnsan; yaşamında, yemede içmede, cinsel ilişkide itidâlden ayrılmamalıdır (duygu ve içgüdülerine tutsak olmamalıdır). Bu yüksek vasıflar, hükümdarların ve ricâlin benimsemesi gerekli vasıflardır. Osmanlı şu'arâ tezkirelerinde, Rûm (Anadolu) zurefâsı, bu kuralları benimsemiş, ince ruhlu, edeb kültürünü benimsemiş centilmen kişiler anlamında kullanılmıştır. Uzun zaman içinde Kâbûsnâme, Germiyanlı musahib şairlerin eserleri ve Mustafa Âlî'nin Kavâid'i, bu geleneği sürdüren ve kuralları öğreten eserlerdir.[35]

Ansiklopedik-didaktik niteliği ve adab (centilmenlik) kurallarını sezdiren özelliğinin yanı sıra Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinde Borges'in *Düşsel Varlıklar Kitabı*'nı gölgede bırakacak denli fantastik mekânlar ile düşsel figürlere rastlanır. Kurt başlı insanlar, yüzlerinde fil gibi hortumu olan insanlar, tek ayaklı ve tek kanatlı Nesnas, çıplak insanlar ülkesi, kadınlar adası, karanlıklar ülkesi, elmaslar vadisi, Vakvak Adası, Çin denizindeki esrarengiz adalar, Hint adaları ve harikaları, yarım insan boyu, bedenleri domuz gibi kıllı, pençeleri sivri ve uzun Yecüc ve Mecüc halkı, yılan bedenli, fil başlı balık, gündüz denizde yüzen, gece uçan yaratık, dev maymunlar, tek boynuzlu tavşanlar, bütün dünyada olup bitenleri gösteren ayna, abıhayat, devler, Ak dev, konuşan ağaç *İskendernâme*'nin olağan dışı (acâyib ve garâyib) öğele-

35 Halil İnalcık, *Has-bağçede 'ayş u tarab: Nedîmler, Şairler, Mutribler*, s. 17-18.

ri olarak okuyucunun karşısına çıkarlar. Doğu kültürlerinin binlerce yıllık kolektif hafızasını içeren *Acâyibü'l-Mahlûkât* literatürünün bunda büyük rolü olsa gerekir. Ancak sözü edilen bu fantastik öğeler ve kaynakları hâlihazırda incelenmeyi bekleyen özgün birer konu olarak araştırmacıları beklemektedir. Metin And *İskendernâme*'de geçen bu düşsel varlıkların pek çoğunu (Nesnas, melekler, devler, cinler, Burak, Yecüc-Mecüc, Vakvak Ağacı, ejderha) Osmanlı-İslam mitologyasını konu edindiği kitabında "mitologya yaratıkları" başlığı altında inceleyip yorumlar ve bunları minyatürlerle zenginleştirir.[36] Yazar söz konusu kitabında Ahmedî'nin *İskendernâme*'si üzerinde bu kadar uzun ve ayrıntılı durmasının nedenini şu sözlerle açıklar:

Ahmedî'nin İskendernâme'si üzerine bu kadar uzun ve ayrıntılı durmamızın nedeni bu efsaneler kümesindeki birçok öğenin ve kişinin bu kitabın çeşitli yerlerinde ele alınmasıdır. Özellikle Kazvinî'nin Acâibü'l-Mahlûkât türünden kitaplarda rastlanan mitologya yaratıklarını ayrı bir bölümde ele alacağız. Bu arada eserde –ayrıca Binbir Gece Masalları'nda da bulunan– Vak Vak Ağacı, bütün dünyada olup bitenleri gösteren ayna, büyük yılanlar gibi öğeleri buluyoruz. Fakat en önemli iki konu olan İskender'in Ye'cûc ve Me'cûc'a karşı bir sed yapması ve Hz. Hızır ile ölümsüzlük suyunu bulmak için Karanlıklar Ülkesi'ne gitmesi bu kitapta birkaç yerde ele alınmıştır.[37]

Bütün bu değerlendirmelerin ışığında Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinin ana hatları şöyle verilebilir:[38]

---

36 Metin And, *Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası*, Akbank Yay., İstanbul 1998, s. 254-305.

37 Metin And, *Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası*, s. 62.

38 İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde 921 numara ile kayıtlı *İskendernâme* nüshası (bu kitabın da esas alındığı nüsha) için Sawyer'in sunduğu on altı bölümlük şablon hakkında bkz. Caroline G. Sawyer, "Revising Alexander: Structure and Evolution of Ahmedî's Ottoman İskendernâme (c.1400)", *Edebiyât*, 13 / 2, s. 230-231.

1. Başlangıç (1-306)
Kitabın başı 1-21
Pervane ve mum tartışması 22-64
Tanrı'nın birliği, isimleri ve sıfatlarına ilişkin söylem 65-191
İnsana ilişkin söylem 192-239
Peygamberin övgüsü 240-283
Kitabın amacı 284-306

2. İskender'in doğumu, eğitimi ve tahta çıkışı (307-917)
İskender Zülkarneyn hikâyesi (307 bülbül) 307-465
İskender'in doğumu (466 bülbül) 466-574
İskender'in tahta çıkışı (575 muganni) 575-585
Yunan bilgeleri ve Hızır'la tartışmaları 586-917

3. İran (918-1330)
İran'ın fethi (918 bülbül) 918-1098
Dârâb ile savaş (1099 bülbül) 1099-1330

4. Sistan (1331-1933)
İskender ve Gülşah'ın aşk masalı (1331 mürg-i şeydâ) 1331-1933

5. Hindistan (1934-3227)
Hindistan'ın fethi (1934, 1940 bülbül; 1947 mutrib) 1934-2163
Sohbetler: ilahiyat, kozmoloji, astronomi, astroloji, fizyoloji, psikoloji, tıp 2164-2785
Ziyafet, müzik 2786-2854
Av (2855 papağan) 2855-2948
Hint furuyla savaş (2949 bülbül) 2949-3067
İskender'in Sint'te bir ejderhayı öldürmesi (3068 mürg-i hoş-gû) 3068-3164
Fazilet ve ahlaka ilişkin söylem 3165-3227

6. Düşsel varlıklar (acâyib ve garâyib) (3228-3926)

Hint adaları ve güzellikleri (3228 bülbül)	3228-3534
Çin	3535-3704
Şark ve güzellikleri (3705 papağan)	3705-3839
Keşmir	3840-3903
Tagargar	3904-3926

7. Savaşlar (3927-4246)

Yecüc ve Mecüc	3927-4015
Devler I (4023 mutrib)	4016-4113
Rus ve Hazar	4114-4143
Devler II	4144-4246

8. Mısır ve ötesi (4247-5010)

Mısır ve güzellikleri	4247-4443
Mağrip melikesi Kaydafe	4444-4802
(Ahmedî ve sevgilisi, gezegenlere ilişkin sohbet	4444-4519)
(Kaydafe	4520-4802)
Yedi iklimin ötesinde ülkeler araması (4803 bülbül)	4803-5010

9. Dünya Tarihi (5011-7870)

İskender'den önceki hükümdarlar (5011 papağan)	5011-5785
İskender'den sonraki hükümdarlar (5786 bülbül)	5786-5964
Muhammed Peygamber	5965-6042
İran ve Yemen hükümdarları	6043-6193
Peygamberin mucizeleri, Hayber ve Mekke'nin fethi	6194-6370
Miracnâme	6371-6617
Son İran hükümdarları, halifeler Emeviler, Abbasiler	6618-7122

Moğollar, İlhanlılar, Celayirler	7123-7536
Osmanlılar (Tevârîh-i Âl-i Osmân)	7537-7870
10. Son Seyahatler (7871-8541)	
Hızır'la ahirete ilişkin tartışma	7871-8008
İskender ve hac (8009 seher kuşu)	8009-8198
(Çivit küpüne düşen tilki hikâyesi	8025-8056)
İskender Kudüs'te	8199-8287
Mısır'a dönüş	8288-8314
Karanlık ülkesine seyahat (8315 bülbül)	8288-8314
Brahmanlarla tartışmalar	8377-8432
İlk Zülkarneyn deyri	8433-8484
Kadınlar ülkesi	8485-8501
Karanlıklar ülkesi	8502-8528
Konuşan ağaç	8529-8541
11. Son (8542-8754)	
İskender'in hastalığı, vasiyeti, ölümü ve cenazesi	8542-8678
İskender'in oğlunun maceralı bir hayat yerine dingin bir hayatı yeğlemesi	8679-8708
Kitabın sonu	8709-8754

İskendernâme'nin dil içi çevirisi için İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 921 numarayla kayıtlı nüshanın İsmail Ünver tarafından hazırlanmış tıpkıbasımı esas alındı.[39] Dil içi çeviride özgün metindeki söz dizimi ve yazarın aktarmak istedikleri öncelendi. Elden geldiği kadarıyla metnin şiirselliğine uygun olarak çeviri yapıldı. Öte yandan anlatıda yer alan Türkçe, Farsça ve Arapça kökenli bazı edat, zarf ve bağlaçların metne kattığı anlam incelikleri korundu, arkaik nitelikte olanlar eş zamanlı (synchronic) bir yöntemle karşılandı. Yine arkaik özellikteki eklere, kelimelere (terim, kavram ve kültür kelimeleri) ve deyimlere eş zamanlı bir yöntemle yak-

39 İsmail Ünver, *Ahmedî, İskender-nâme, İnceleme-Tıpkıbasım*, Ankara 1983.

laşıldı. Bağlam (context) açısından pekiştirme, vurgulama ve yoğunlaştırma işlevi taşıyan paralel ve simetrik beyitler dil içi çeviride özellikle dikkate alındı. Farsça ki'li cümleler çoklukla Türkçe kurallı cümle yapısına dönüştürüldü. Cem Dilçin'in önerdiği söz konusu ilkeler[40] elden geldiğince göz önünde bulunduruldu ve uygulandı. *İskendernâme*'de yer alan mazmun, metafor, imge, tarihsel terim ve kültür dili ile ilgili seçmeli bir sözlük "İşlevsel Sözlük ve Açılamalar" bölümünde verildi. On dördüncü yüzyıl Osmanlı toplumuna ilişkin geniş kültür birikimi, bütün zihniyet dünyasını oluşturan klasik Osmanlı düşüncesinin kültürel kodları, ilahiyat, kozmoloji, astronomi, astroloji, fizyoloji, psikoloji ve tıp bilimlerine ilişkin ansiklopedik kavram ve terimler, Ahmedî'nin kurguladığı dünya tarihinin bütün hükümdarları ve kahramanları, mevsimleri, meclisleri ve eğlenceleri, musikisi ve çalgıları gibi birçok kültürel ve tarihsel öğe bu bölümde alfabetik olarak sıralandı. Atasözleri, deyimler, günlük konuşma kalıpları, dua, beddua, tebrik gibi dil kalıpları da "Atasözleri, Deyimler, Kalıplaşmış Sözler ve Eskicil Öğeler" başlığı altında yine sözlük olarak okuyucuya sunuldu. Ayrıca *İskendernâme*'de yer alan ayet ve hadislerle Arapça ve Farsça alıntılar Ekler bölümünde alfabetik olarak verildi. Bu bölümlerde yapılan alıntılar, yazarların imla tercihleri korunarak yapıldığından yazım farklılıkları konusunda okuyucunun hoşgörüsüne sığınıldı.

İskendernâme'nin dil içi çevirisini yayına hazırlarken söz konusu eserin eleştirel edisyonunu hazırlayan Prof. Dr. Robert Dankoff'a üzerinde çalıştığı metni henüz yayımlanmadan göndererek gösterdiği yüce gönüllülük ve sayısız yardımlar için binlerce teşekkür ediyor, sağlık ve esenlik içinde

40 Cem Dilçin, "Divan Şiirini Günümüzün Türkçesine Aktarma ve Dil İçi Çeviri", *Edebiyat ve Dil Yazıları, Mustafa İsen'e Armağan*, (Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), Ankara 2007, s. 149-169; ayrıca söz konusu yazı için bkz. Cem Dilçin, *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay., İstanbul 2011, s. 225-248.

bir ömür diliyorum. Prof. Dr. İsmail Ünver'in *İskender-nâme, İnceleme-Tıpkıbasım* adlı kitabı (dil içi çevirinin esas alındığı nüsha) ve *Türk Edebiyatı'nda Manzum İskender-nâmeler* adlı doktora tezinden çalışmam boyunca oldukça yararlandığımı özellikle belirtmek istiyorum. Prof. Dr. Semih Tezcan her zamanki eleştirel yaklaşımıyla beni sürekli destekleyip yüreklendirdi, çeviri sürecinde karşılaştığım pek çok sorunda incelikle yardımıma koştu. Bu vesileyle yakın zamanda kaybettiğimiz merhum hocalarımın aziz hatıralarını minnet ve özlemle anıyor, nur içinde yatmalarını diliyorum. Söz konusu metni baştan sona büyük bir sabır ve dikkatle kontrol edip öneri ve görüşlerini paylaşan Arş. Gör. Büşra Çelik'e gayretleri, destek ve katkılarından dolayı ayrıca teşekkürler ediyorum. Dizin kontrolündeki yardımları için yüksek lisans öğrencilerim Beyza Aydın, Ramazan Vural ve Selim Yılmaz'a ayrıca şükranlarımı sunuyorum. Her konuda gösterdikleri özenli ve ilkeli tutumları için Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi editörlerine ayrı ayrı teşekkürü bir borç biliyorum. Bu yeni yayını okuyucuya sunarken Ahmedî'nin *İskendernâme*'si üzerinde ciddiyetle çalışmış bilim adamlarını saygıyla anıyorum.

Furkan Öztürk

İSKENDERNÂME

1 Bismillâhirrahmânirrahîm zikri
Her şeyin süsüdür ey bilge

2 Yoldaşı inayet olan bir kimsenin
Söylediği her söz gerçek olur

3 İnayet bize yol olduğuna göre
Mana incilerine kulak ver ey arkadaş

4 Bülbülüm, nağmeler şakıyayım
Papağanım, şeker sözler söyleyeyim

5 Can ve dimağın ondan rayihalar
Alacağı tatlı sözler söyleyeyim

6 Çin nakkaşının onu görünce
Yüz bin aferin diyeceği bir resim çizeyim

7 Canla başla Rıdvan'ın onu seyir yeri
Yapacağı bir gül bahçesi tanzim edeyim

8 İsa'nın ona candan heves ettiği
Cebrail gibi üfleyeyim

9 Sözümle cennet hurilerinin gerdanına
Takacağı kolye gibi iri inciler dizeyim

10 Cadılıkta büyü yaptığım her nefesle
Sihirde ben Babillileri geçeyim

11 Çengime Davud'un sesine uyacak
Bir perdede düzen vereyim

12 Sözümle tıpkı Musa'nın asasından
Bir nişan gösteren Yed-i Beyzâ çıkarayım

13 Dertliyim, öd ağacı gibi yanarım
Ud gibi şöyle ağlayıp inlesem, buna şaşılır mı

14 Dertlinin inlemesi gönle hoş gelir
Ateşte yanmayanın sesi nahoş gelir

15 Öd ağacı yandığı için can ve gönlün
Ona hevesleneceği kadar hoş kokulu oldu

16 Ney yandığı için hoş sadalı oldu
Onun iniltisini bâd-ı hevâ sanma

17 İbrahim gibi derdi olana
Nemrut ateşi gül bahçesi olur

18 Derdi veren Kerîm ona şöyle dedi
İnne İbrâhîme evvâhun halîm

19 Buhurdan gibi gönülden çıkan sözümün
Hoş kokulu olmasına şaşılır mı

20 Sözümü mamur eden ateştir
Mumu yakıp nur eden nârdır

21 Ateşim buhurdan gibi içimde olduğundan
Adım hoş nefesli oldu

Pervane'yle Mum'un tartışması

22 Bir gece Pervane Mum'a dedi ki
Âşık ben olmama rağmen yârla vuslatta olan sensin

23 Ben onun için hep uzakta yanarken
Senin işin yâr ile hep nur olmuş

24 Mum, her gece sabah oluncaya değin
Baştan başa yanan âşık benim dedi

25 Seni bir kıvılcım ham adam gibi kaçırırken
İşte ben tamamen yanıncaya kadar dururum

26 Ben bekâyı verip fenâyı almışım
Canımın ipini ateşe salmışım

27 Ben beni verdiğim için ona erdim
Sen seni dersin, onu bulamazsın

Mum'la Buhurdan'ın tartışması

28 Mum buhurdana dedi ki
Ben de aşk ateşine senin gibi yanarım

29 Gözü yaşlı, yüreği başlı olmuşum
Her gece ateş içinde şaşakalmışım

30 Nûr ve Duhân ayeti bendeyken
Gönüller niçin hep sana meyleder

31 Ben de ateşe yanarım, öyleyse niçin
Sendeki bu rayiha bende yoktur

32 Canandan sana nasıl bir koku erişti ki
Gönüller candan meyleder sana

33 İkimiz aynı ateşteyiz, öyleyse ne sebeple
Bu koku bana verilmez

34 Buhurdan, seni dışarıdan yakan
İşte gör beni içeriden yakar dedi

35 Bu ateş seni dışarıdan yakar
Hem senin elinde bir ipin ucu var

36 Doğrusu o ipin ucu sana
İsa'nın iğnesi gibi utanç oldu

37 Bana benden eser kalmadığı için
Ey hünerli, böyle hoş nefesli oldum

38 Varlığında böyle bir ip olduğu için
Yâr seni kabul eder sanma

39 Sen sende fenâ olmadıkça
Mum gibi ondan bekâ bulamazsın

40 Hoş kokulu olmak için varlığını yak
Yâri bulmak için kendinden geç

41 Dertli ol ki yâr seni sorsun
Tabip derdi olana ilaç verir

42 Öd ağacı yanmayınca iyi arkadaş olmaz
Yarası olmayan merhem bulamaz

43 Can mücevherini pak eden derttir
Derdi olmayan kişi namerttir

44 Dertli ol ki gönül ferahlığı bulasın
Canların derdine derman bulasın

45 Can parasının mihenk taşı derttir
Kalbi onunla pak etmek gerekir

46 Dert gönlünü tevhide has eder
Ateş altını topraktan halas eder

47 Dolap gibi dertle yaş dök ki
Kuru yer gözyaşınla ıslanıp yaş olsun

48 Gök gibi güzel ve yemyeşil olasın
Rahmet kapısını açmaya yol bulasın

49 Durduğun yer cennet ve ağaçlar olsun
Dosdoğru tecrî tahtihe'l-enhâr olsun

50 Dert her bir ibadetten üstün oldu
Soğuk bir ah bin duayı eritir

51 Ah yıkık ve kırık gönüllerden gelir
Hak harap ve kırık gönüllerde olur

52 Gönlünü viran tutan mamur olur
Hak tecellisiyle pürnur olur

53 Ahmedî'nin gönlü yanık olduğu için
Sözü altın gibi her hileden pak oldu

54 Şüphesiz bir inci denizi olup
Cihanı incilerle doldurdu

55 Sahteliğini giderip saf olunca
Onun değeri için kim ne diyebilir

56 Ney gibi dertli olduğu için
Sözleri ölü gönülleri diriltir

57 Eyüp derde aşina olduğu için
Onun adı ni'me'l-abd oldu

58 Kendini övüyorsun diye kusur bulma bana
Sözü överim, kendimi övmem sana

59 Sözdür söz insanın rütbesi
Sözdür iki cihanın ziyneti

60 Bütün her şey fer', şüphesiz söz asl
Söz cinsten türü ayırandır

61 Dünya işi söz ile düzen buldu
Ahiret işi söz ile tamam oldu

62 Söz gökten yere rahmet sofrası diye geldi
Söz Hak'tan halka nimet kaynağı oldu

63 Güzellikler söz ile ayan olursa
Manalar söz ile beyan bulursa

64 Yücelir söz ile ulular adı
Dirilir söz ile ölüler adı

Bârî tealanın (celle celaluhu) birliği hakkında birinci makale

65 Kutsal bir varlığın olduğunu
Kâinatın varlığını ondan aldığını düşünür müsün

66 Bu ihtiyar delikanlı ve bu gök kubbe
Şüphesiz kendiliğinden var olmadı

67 Bu mum kendi varlığıyla parlak değil
Bu insanoğlu kendi kendine toplanmadı

68 Şu Hint ve bu Rum delikanlı
Birbirini sebepsiz yere apaçık kovalamaz

69 Her gün şu güzel yüzlü gece yolcusu
Kendiliğinden mi eksik kalır veya olgunlaşır

70 Kendi mi bezendi lacivert gökyüzü
Kendi mi döşendi asırlık yeryüzü

71 Nakkaşı olmayan nakış olur mu
Ferraşı olmayan bir yaygı olur mu

72 Bir bak, bütün bu renkler, şekiller
Ve suretler kendi kendine mi zuhur etti

73 Bir bak da gör, bu kâinat nereden geldi
Düşün, bunca renk kimden belirdi

74 Bu dünya bu kandili kimden almıştır
Bu sükûnet ve bunca koşuşturma neredendir

75 Bu otağ nasıl altın işlemeli oldu
Bu yeryüzünü kim atlas gibi serdi

76 Âlemin düzenini kim kurdu
Âdem'in bedenini kim yarattı

77 Bahara gümüş saçtıran kimdir
Hazana altın saçtıran kimdir

78 Rüzgârı kim İsa'ya yoldaş etti
Yeşili Hızır'a kim kaftan yaptı

79 Nergisin gözünü kim kara yaptı
Yaseminin yüzünü kim güzel yaptı

80 Gülü nurlu bir meşale gibi kim donatmıştır
Lalenin yüreğine kim dâg vurdu

81 Balçıktan kim şeker kamışı bitirdi
Taştan kim taze hurma çıkardı

82 Bozkırda saf lâl yaratan kimdir
Damlayı parlak inci yapan kimdir

83 Gecenin zülüflerini kim tazeler
Gündüzün yüzünü kim ışıtır

84 İki dünyanın yaratıcısı ki
Yer ve gök onun izzet ve kudretiyle doludur

85 Evvel odur, öncesi başlangıçsız
Âhir odur, sonrası sonsuz

86 Varlığına zuhurdan başka perde yoktur
Yalnızlığına huzurdan başka sebep yok

87 Halk onun, emir onun, izzet onun
Mülk onun, fazilet onun, kudret onun

88 Bedeni yaratır, suret verir, can verir
Akıl ihsan eder ve iman verir

89 Yeri göğü yaratan Hâlik o
İnsan ve cinlere rızık veren Râzık o

90 Rahmeti sonsuz ve fazileti sayısız
Lütfu ebedî ve nimeti sınırsız

91 Gayb onun ilmi yanında apaçıktır
Her türlü kusur mağfiretiyle örtülüdür

92 Kanı himmetiyle Hıta miskine çevirir
Keremiyle ipek böceğinden atlas yaratır

93 Arıdan tiryak ortaya çıkarır
Çölden âb-ı zülâl akıtır

94 Gönlün ona hayran kalacağı
Sanatlar gösterir balçıktan

95 Bu nasıl bir mülktür hep izzet ve ululuk
Bu nasıl heybettir fazilet ve kemal dolu

96 Mekânsızlık ululuğunun karargâhı
Kün fe-kân fermanının süratidir

97 Akıl, hakikatinin karşısında kolsuz kanatsız
Vehim, zikrinde ayaksız başsız

98 Her gafilin dediğinden münezzehtir
Her âkilin dediğinden ise daha paktır

99 Şüphesiz mutlak varlık odur
İtikadını böyle bağla, Hak'la ol

100 Her ne varlık varsa mutlak odur
Şüphesiz ona canıyürekten secde ederler

101 Uzaklar uzağı ona yakınlar yakınıdır
Nahnu akreb, işte apaçık delil sana

102 Aklın ona ulaşmak için bulduğu sebepler
Silsile gibi uzansa da haşa yakınına varamaz

103 Uzaklar uzağı ona perde olmayınca
Yakınlar yakını min kulli bâb olur

104 Sebepler sebebini onda bulduğuna göre
Gerçek yakınlar yakını onundur

105 Ruhlar onun rahmetiyle dirilir
Bedenler onun nimetiyle beslenir

106 Yer ve gök, Güneş ve Ay, her ne varsa
Varlığına, birliğine tanıktır

107 Ey Kerîm-i lem-yezel, bizden gelen
Her ne günah varsa lütfunla affet

108 Bizim işimiz cürüm ve günah
Sana layık olan af ve mağfiret

109 Bu dünya bağlarından bizi kurtar
Varlık âleminden bizi uzaklaştır

110 Gönlümüzü sırlarına sırdaş et
Canımızı nurlarına gark et

111 Bizi nefis bağlarından kurtar
Öyle ki toprak bize ayak bağı olmasın

112 Ey esirgeyici Rab, dünya ve ahirette
Bize hiç korku gösterme, affet

113 Her kim o Hakk'ın zatını düşünse
Hiçbir şey anlamadan hayran kalır

114 Zatı birdir, ancak sıfatları çoktur
Bütün vasfı tam, noksanı yoktur

115 Zatının isimleri adının bir çeşididir
Diğerleri de sıfatlarının ismidir

116 Üçüncüsü de fiillerinin isimleridir, bil
Diyeyim de bir bir hepsini öğren

117 Onun adlarını bilen her kişi
Dünya ve ahirette rahmet bulur

118 O sıfatları öğren ki iki türlüdür
Biri icabî, diğeri selbîdir

119 Söz ehli taşıdığı nitelikleri
Mükemmel bir biçimde saydı

120 Şöyle ki hem Kerîm, hem Rahîm
Hem Gafûr, hem Raûf, hem Alîm

121 Marifet ehlinin eksiklik saydığı
Selbî sıfatların hepsi ondan uzak olsun

122 Şöyle ki ona mekân yoktur derler
Ona ne yer, ne de zaman vardır

123 Zatı varlık âleminden aridir
Cevher ve arazdan ötededir

124 Zatî isimlerinden biri de açıkça
Onda başka bir şeye bağdan iz olmamasıdır

Allah'ın zatından gelen adları hakkında

125 Varlığının başka bir varlıktan çıkmadığının
Bu hayatla kesin bilinmesi şart oldu ey dini temiz

126 Biri de her zaman izafettir
Evvel ve Âhir olduğunu iyi bil

127 Biri de izafettir besbelli
Lakin ne halis izafettir

128 İlim ve irade, hem zenginlik
Hem tanrılık onundur, övgüler onadır

129 Zatına ve sıfatına noksan ve kusur yanaşamaz
Rahmet o temiz ve pak olan nefsedir

Yüce Allah'ın Cemal ve Celal olarak nitelenmesinin hikmeti

130 Allah olma vasfında hem kahır ve lütuf
Hem gazap ve rıza gerekti

131 Boyun eğene lütfuyla sevap verir
Asiye kahrıyla azap verir

132 Ey insan, adı Nâfi ve Latîf
Olduğu gibi Kahhâr ve Dârr'dır da

133 Celal isminde kahır var
Cemal isminde lütuf var

134 Kahrının içinde saklı lütfu çok
Lütfunun içinde sanma kahrı yok

135 Nimetinde cezası gizlidir
Cezasında nimeti örtülüdür

136 Sana lütuf olarak verdiği bu gazap
Zararın defedilmesine vesile olur

137 Seni de nimetlerin cazibesiyle
Doyasın diye iştahla donattı

138 İyilikleri çekip, kötülükleri defetmezsen
Bir an bile dirlik kazanamazsın

139 İstek ve gazap sana başka tuzaktır
İkisi arasında gidip gelme ise o tuzağa hep danedir

140 Şeytan işte bu tuzakla seni avlar
Dane gösterip sana hile yapar

141 Daneyi ortaya bırakır tuzağı gizler
Dane besbelli seni tuzağa düşürür

142 Kâinatın yaratıcısı kahrın içine lütfu
Lütfun içine kahrı gör nasıl koymuştur

143 Bu sözün sırrını bilen her kişiye
Cennet ışığı görünür

144 Zatî isimler nelerdir ey iyi adlı kişi
Allah, Selâm, Rab, Kuddûs ve Melik

145 Hem Azîm, Hak, Mümin'dir o
Ayrıca Cebbâr ve Müheymin'dir o

146 Hem Azîz, Bâtın, Zâhir'dir
Hem Celîl, Evvel ve Âhir'dir

147 Bir ismi Mütekebbir
Bir ismi de Muteâlî olur

148 Vâhid, Bâkî, Rakîb, Evvel, Ahad
Hem Kebîr, hem Mecîd, hem Samed

149 Hem Zülcelal, hem Metîn, hem Mübîn
Zatî isimleri bunlardır, iyi bil

Bârî tealanın sıfatlarından gelen adları hakkında

150 Sıfatının isimleri Hayy ve Şekûr
Kâhir ve Kahhâr, Gaffâr ve Gafûr oldu

151 Hem Raûf, Berr, Rahmân ve Rahîm
Hem Sabûr, Vedûd ve Alîm

152 Hem Şehîd, hem Semî, hem Basîr
Hem Kaviyy, hem Kebîr, hem Habîr

153 Hem Muktedir, hem Afüvv, hem Halîm
Hem Muhsî, hem Settâr, hem Hakîm

154 Onun fiillerinin isimlerini söyleyeyim
Gereği gibi dinlersen saadet senin

Bârî tealanın yaptıklarından gelen adları hakkında

155 Onun fiillerinin isimleri Mucîb
Vekîl ve Vâsi, Mugnî ve Hasîb oldu

156 Hem Şehîd, hem Hafîz, hem Mukît
Hem Latîf ve Muhyî, sonra Mümît

157 Müntakim, Vâlî ve Tevvâb
Hâlik ve Bârî'dir, hem de Vehhâb

158 Hem Hakem, hem Adl, hem Muîd
Mübdi ve Hâdî'dir o, hem de Reşîd

159 Hem Bedî, Bâsıt ve Kâbız'dır o
Halka Râfi ve Hâfız'dır o

160 Hem Kaviyy ve Dârr, hem de Nâfi'dir o
Muksit ve Câmi'dir ve Mâni'dir o

161 Onu hem Mukaddim, hem Muahhir bil
Ve Zü'l-İkram, ona kulluk et

Sıfatlarla ilgili adlarından ilk yedisi hakkında

162 Yedi sıfat eimme adıyla bilindi
Hayat bu yedinin ilkidir

163 İlimdir, ondan sonra ilki iradedir
Geriye kalanı kudret, sem' ve basardır

164 Gerçi bu sıfatlar yerinde görünür olsa da
Bunlardan esas olanı dördüdür

165 Biri Evvel, biri Âhir'dir
Biri Bâtın, biri Zâhir'dir

166 Hepsinin toplamı Allah ve Rahmân
Bu sözü dinleyene rahmet

167 Bu sıfatlar gerçekte zat ile birdir
Görünen yalnızca kesret nişaneleridir

Sıfatlarla ilgili adların sonu

168 Bunların hepsi birdir ancak her iz
Bakınca görünür olur ondan

169 Marifet ehli onun bu iz hâline
Uygun bir sıfat verdi

Kuşkusuz bütün gaybı bildiği için
Lisan ehli ona Alîm dediler

O Habîr bütün görünenleri bildiği için
Âkiller adını Basîr koydular

Bütün işitilenleri apaçık bildiği için
Beyân ehli ona Semî dediler

İçeride dışarıda her ne var ise
Her biri bir sıfatının göründüğü yerdir

Esmâ-i hüsnâ'nın göründüğü yerler

Ey emin, akıl ile mücerret nefis
Şüphesiz ilahi ilmin çıktığı yerdir

Kuşkusuz Kalem Akl'ın adıdır
Nefsin adı ve kitapların anası Levh'dir

Âlemde her ne suret var ise
Bil ki Akl onları öylece kuşatmıştır

Nefs-i küll her şeyi kapladı
Sözün kapsayıcı sırrını anla bil

Ulu Arş, Rahmân'ın mazharıdır
Rahîm'in mübarek makamı Kürsî oldu

Allah'ın adlarının göründüğü başka yerler

Birinci gök Hallâk'ın makamıdır
Yedinci gök Rezzâk'ın makamıdır

Birinci gök Ay'a mekân olmuştur
Zühal daima yedinci gökte olur

Altıncı gök Alîm isminin tecellisidir
Müşteri de orada oturur

182 Beşinci gök Kahhâr'ın makamıdır
Merih orada hançer tutmaktadır

183 Dördüncü gök Muhyî ve Nûr makamıdır
Güneş daima oradan zuhur eder

184 Üçüncü gök Musavvir makamıdır
Güzel Zühre'nin yeri o göktür

185 İkinci gök Bârî'nin makamıdır
Şüphesiz Utarit orada bulunur

186 Cabbâr'ın makamı ateş ve Hayy'ın ise su
Bâis'in makamı hava ve Rabb'in ise toprak

Allah'ın adlarının varlıklarda bir araya gelmesi

187 Bu yeryüzünde her ne varsa
Kuşkusuz her biri yalnız bir isme mazhardır

188 Ancak bütünün parçası olan her biri
Hiç şüphesiz bir ismin mazharı oldu

189 Bu varlıklar her ne kadar sayısız ve çok olsa da
Görünen Bir'den başkası değildir

190 Tek bir kişi yüz aynaya baksa
Orada o kuşkusuz yüz kişi görünür

191 Bir suret bu yüz görüntüde yüz oldu
Oysa kuşkusuz görülenlerin hepsi Bir'dir

Allah'ın adlarının insanda toplanması hakkında

192 Allah'ın isimlerinin mazharı yalnızca
Bütün isimleri kendinde toplayan insandır

193 Bu isim bütün isimleri kendinde barındırır
Şüphesiz bu tılsım onda görülmüştür

194 Bütün sıfatlara onu layık gördüler
Bu isme mazhar olduğunu anladılar

195 Zıtlıklar onda tamamen birleşti
Şüphesiz ona insan adı verdiler

196 Kesif cüzler kabiliyete imkân buldu
O latif ruh ona dost oldu

197 Can mumu çok parlak işler yaptı
Bu elemli bedene safa bağışladı

198 Ona ilim ve hikmette kabiliyet verdi
Onu fazilet ve merhametine layık gördü

199 Ruh-ı A'zam zatının tecellisi oldu
O bütün eksiklik ve kusurun ötesindedir

Öbür dünya mutluluğunu kazanma hakkında öğüt

200 Sen de o nurdan alınmasın
Dosdoğru ona ermeye can at

201 Bir damla her nereye giderse gitsin
Sonunda yine denize akar

202 Damlayken taş toprak olmaya çabalama ki
Mübarek deniz seni kabul etsin

203 Arınıp denize akmak için
Nefsinde ne kadar çer çöp varsa defet

204 Eğer toprak gibi çer çöp içinde olursan
Taşla toprakta sersefil kalırsın

İlahi âleme ve temizliğe yönelmeye teşvik

205 Sen Allah'ın tecellisi olduğuna göre
Sakın kendini başıboş sanma

206 Ey dost, gerçekte nice Allah isimleri
Sıfatlarından önce gelir

207 Kuşkusuz o isme sen mazhar olduğun için
Besbelli bu görünenlerden öndesin

208 Önce ruhla sonra bedenlesin
Evvel ve âhir yalnız sen gerçek olursun

209 Şu varlıklar yoktu, sen vardın
Ne su, hava, toprak, ne ateştin

210 Bu varlıklar gitse yine var olacaksın
Gidip meleklerle dost olacaksın

211 Bu beden ve görünüş yok olunca
Ben de yok olacağım diye gam yeme

212 Canlının bedenine gelen zarar
Sadece ruhun giysisine gelmiş olur

213 Ruh ölmez, ölecek fâni bedendir
Beden ölünce ruh bâkî kalır

214 Ruh bedenin kılığından kurtulunca
Ona daha güzel bir giysi verilecek

Ruhun bedenden ayrıldıktan sonraki durumu hakkında

215 Varlığın kesinlikle her an değişmekte
Ancak hakikatte sen yine sensin

216 Her nefeste yok olurken bu beden
Cömertliğin bereketi tekrar yerine verir

217 Ayette min halkin cedîd okuduysan
Bu söz sana hiçbir zaman uzak gelmesin

218 Sonra bu suretin gidince
Sâni onu daha güzel bir suret yapar

İnsanın diğer yaratılmışlardan üstünlüğü hakkında

219 Sen beden dumanından uzak oldukça
Mum gibi baştan başa nur olursun

220 Güneş'in ona zerre olduğu bir güneştensin
Ummanın ona katre olduğu bir denizdensin

221 Bütün isimlere bu isim zuhur eder
Her biri bunun peşi sıra nur alır

222 Kesinlikle bu her nesnenin mazharıdır
Öyleyse çokluk yok, yalnızca birlik var

223 Bütün sıfatları kendinde topladığı için
İnsan ruhu temiz bir varlıktır

İlahi âleme yönelmeye teşvik ve nasihat

224 İnsan gayb ve şehadet âleminde
Kuşkusuz Hakk'a halife olmuştur

225 Şüphesiz sen de ondan alınmasın
Bütün her şey aslına dönmek ister

226 Öyleyse çalış ki o gül bahçesine erişesin
Sen bu dumanlı külhanda nasıl kaldın

227 Gönlünde vatan sevgisi varsa
Ona meylet, sen oradansın

228 Nefsi istek pasından arındırırsan
Ruh-i A'zam gibi nurlanırsın

229 Seni ondan ayıran işte bu kafes
Kırılsa hiç kuşkusuz sen yalnız osun

230 O hâlde kendini buradan gittiğinde
Ona kavuşacak gibi hazırla

231 Onun sıfatlarına bürünürsen
Ona erişmekliğe yol bulursun

Şüphesiz cinsiyet ek bir sebep oldu
Ona erişmek isteyende onun vasfı gerek

Onun vasfı her kusurdan arınmışlıktır
Gaybtan gelen bu sözü dinle

Zatın sana görünmesini istersen
Bu sıfat senden gitsin diye çalış

Aklında uyanıklık olan herkes
Kendi özünü mahveder

Apak olana değin arın
Kendini öyle yok et ki sen o olasın

Ahmedî eğer anladıysan sana
Çok söz söyleyip vahdetin sırrını açtı

Bu söze menekşe gibi kulak verirsen
Gül gibi açılıp şem-i cem' olursun

Ayrılık ortadan kalksın ceme ulaşasın
Oradan doğru cem'-i cem'e erişesin

Peygamberlerin sonuncusu
Muhammed Mustafa aleyhisselama övgü

Saygı makamından Mustafa'nın ruhuna
Her sabah akşam bin selam olsun

Tarikat ehlinin rehberi, şeriatın tacı
Dinde asl ve fer' onunla ortaya çıktı

İlim denizi ve fazilet menzili
Lütuf madeni ve fazıllar kaynağı

Onun gönlü Hakk'ın sırlarının hazinesi
Onun ruhu Hak nurlarının tecellisi

Hem ezel ülkesinde âlemlerin övüncü o
Hem ebediyette peygamberlerin sonuncusu o

245 Şu mum onun aşkına ışık saçtığı için
Belki de bu cem' düzen buldu

246 Saltanatta tacını başına takınca
Handan baç ve kayserden haraç aldı

247 Bu toprak şirk kirine bulaşmışken
Onun kılıcının suyuyla pak oldu

248 Bakışının kılıcı bir göz açıp kapayana kadar
Buradan kâbe kavseyne geçti

249 Orada ev-ednâ'yı komşu tuttu
Subhâne'llezî esrâ'yı buldu

250 O sümme denâ'ya yol bulunca
Cebrail lev denevtu diyerek kaldı

251 Felek onun nalınını başına taç yaptı
Melekler ayağının tozunu göze sürme yaptı

252 Kâh Tâ Hâ, kâh Yâ Sîn, kâh E lem neşrah leke
Kâh Ve'd-duhâ nidaları yükseldi

253 Hak kâh ona yüce bir ahlak üzeresin dedi
Kâh Raûf, kâh Rahîm olarak onu esirgeyip bağışladı

254 Ona kâh Şefî', kâh Nezîr dedi
Kâh Şâhid, kâh Sirâc, kâh Beşîr

255 Saltanatla halkın övüncü oldu
Fakirliği kendine iftihar edindi

256 Himmeti yüce olduğu için
Heybeti ona hiç ayak bağı olmadı

257 Gökte Güneş heybetine dayanamadı
Onun için yere gölge salmadı

258 Firdevs bağına bakmadı
Kuşkusuz vasfı mâ-zâge'l-basar oldu

259 Hem saadet, hem keramet ehli o
Hem hilafet, hem imamet ehli o

260 Cenkte melek ordusu ona eş
Mâ-remeyte iz remeyte okuna yay

261 Cebrail'den bahsederek etânî der
Ebeytü inde Rabbî'den yemek yer

262 Odur o ilme'l-yakîn âlimi
Odur o rahmeten li'l-âlemîn

263 Kırk sabah ve sekiz eşsiz cennet
Onun için bütün bu sözlere hâ mîm dâl

264 Ondan haset mîm'inin noktası gitse
Geriye ne kalır düşün, Ahad

265 Mustafa peygamberliğini zâhir edince
Onunla eski peygamberlerin şeriatı ortadan kalktı

266 Din onundur, dinlerin geri kalanı nedir
Hüküm onundur, Yunan hikmeti nedir

267 Yunan hikmeti Zerdüşt mezhebidir
Felsefeyle şeriat taban tabana zıttır

268 Yeryüzü kanunlarının çanağı felsefedir
Melekler kuşkusuz şeriatla Arş'a erişir

269 Ahmedî, Hakk'ın merhametini dilersen
Daima Ahmed'i şükür ile an

Peygambere bağlanma ve onu sevmeye teşvik

270 Artık hep onun adından dem vur
Ki o adla İsa nefesli olasın

271 Gönlünü onun övgüsü için inci hokkası yap
Ki bütün sözün sihr-i helal olsun

272 Sünnetini tut ki mesut olasın
Şeriatına gir ki şefaat bulasın

273 O nebinin şeriatına girmeyen kimse
Dünya ve ahirette merhamet görmez

274 Ey Resulullah, bana bir bak
Senden şefaat istemeye geldim

275 Asilere şefaat ediliyorsa
Şimdi ben bütün asilerden fazla layıkım

Resul aleyhisselamın şefaatini dileme

276 Bana şefaat et ki günahım çoktur
Meydanda bir sevap işim yoktur

277 Olmadık işlerde kâh gezmiş kâh tozmuşum
Ömrümü ney gibi yele vermişim

278 İşte şimdi ağlayıp pişman olmuşum
Ne yapayım diye şaşakalmışım

279 Yolunu şaşırmış bir günahkârım
Amel defterim sanki kara yazılı bir divan

280 Sen varken ben kime yalvarayım
Kapını bırakıp nereye varayım

281 Şefîe'l-müznibîn sen olduğun için
Ben yalnızca senden şefaat dilerim

282 Elimi tut ki ayaktan düşmüşüm
Hem pişmanlık ateşinde tutuşmuşum

283 Doğruluk, ihlas ve gönülden imanla
Kapına dostluk ve sevgi getirdim

Sözün gerçekte harfsiz ve sessiz olduğu hakkında

284 Ey söz ustası, gel de söz söyleyelim
Güzel manalar keşfedelim

285 Söz her ne kadar yararsız ve laf olsa da
Mana ehlinin katında açık seçik hâle gelir

286 Ses ve harflerle olan söz değildir
Belki ses ve harfler söze bir kaptır

287 Söz söylemek eğer ses ve harf ise
O zaman papağan da şüphesiz insandan sayılır

288 Harf ve sesi söz sanırsan cahillik olur
Harf ve sese kalan işin ehli olamaz

289 Madem ki söz kelimeyle suret buluyor
Ve manaların tercümanı kelime oluyorsa

290 Öyleyse sözü güzel kelimelerle diyelim
Ki sanat ehli kimdir belli olsun

291 Kalemi misk ve ambere batırıp
İskendernâme'yi yazalım

Kitabın adı hakkında

292 Her sözü buradan çıkaralım
Ahmedî adına mahlas edelim

293 Fazıla fazilet cevherini sunalım
Âkile akıl yavrusunu verelim

294 Bu âlemi bir uçtan bir uca aradık
Kerem ehli bir adam bulamadık

295 Kerem ehlinin kimi ölmüştür
Kimi de yokluktan gizlenmiştir

296 İnsan yerini yırtıcı hayvanlar tutmuştur
Bu güzel kumaşlar kime yaraşır olur

297 Bu hem kerime, hem kerim kızdır
Bu pintilerin hangisi buna layık olur

298 Söz a'tı'l-kavsi bârîhâ olunca
Bunun Ahmedî'ye gelmesi uygundur

299 Öyleyse bu bekâret onun aklında gerektir
Bu işte başka türlü düşünce yoktur

300 Ona layık olan halka
Altın ve inci saçan o Kerîm'dir

301 Hem de incinin kadrini bilip
Büyüklüğünü yerine getirebilen odur

302 Katında toprak ve inci beraber olan
Bir kişiye bu inci yaraşır mı

303 Ey Hüdâ, cihanda bu bakir inciyi de
Hüma gibi uğurlu ve mübarek et

304 Fikriyle aklı pürnur et
Zikriyle canı mamur et

305 Bunu gönüllere yâran et
Can sırrına mahrem et

306 Gayretine faziletinle sevap ver
Latifesini affet ve ceza verme

Zülkarneyn İskender destanının başı

307 Ey tatlı dilli bülbül söyle
Bu sözler gizli kalırsa yazık

308 Ey nağmeler şakıyan kuş, şimdi susma
Sözlerinle can damağı şeker dolsun

109 Susmaya gelene kadar daha zaman var
Felek kimseye aman vermedi, vermez

110 Bu kara toprakla kim aşık atmıştır
Bu felekle kim başa çıkmıştır

111 Feleğin tiryak diye verdiği kuşkusuz
Can suyu değil, olsa olsa bir zehirdir

112 Bu cihan yedi başlı ejderhadır
Kimseye bir nefes aman vermez

113 Niceleri doğu ve batı benim diye
Ejderha ve Şeytan'la savaşıp durdu

114 Niceleri bu dünya benim diye
İnsan ve cinlerden ordu kurdu

115 Niceleri fildişi taht düzdüler
Niceleri yakuttan taç bezediler

116 Bütün hepsinden geriye kalan şey efsanedir
Mülk ebedî olarak Allah'ındır

117 Mülk onu bırakıp gidenlere kaldı mı ki
Arkada kalanlara yâr olsun

118 Bu söz üstüne bir hikâye anlatayım
Bilenlerden rivayet edeyim

Hikâyeye giriş

119 İran'da Dârâ'nın şah olduğu zamanlar
Güneş ve Ay onun dileğince dönerdi

120 Yüzünü nereye çevirse zafer bulurdu
Toprağa dokunsa mücevher biterdi

121 İkbal ve baht birinin yüzüne gülünce
Taç ve taht elde etmek kolay olur

322 Bütün müşküller talihe kolay gelir
Baht olunca kul sultan olur

323 Zincir gibi uzayıp giden
Koyun sürüsü bir kılla bile güdülür

324 Dârâ saltanatını muzaffer görünce
Makam ve rütbesini yükseltmek istedi

325 Nasıl ki cihanda mal ve hazine çoğalır
Hırsla beyhude zahmet de artar

326 Rum'a asker göndermeyi
Fethedip oraya da şah olmayı arzuladı

327 Şehriyar öyle bir ordu topladı ki
Askerinin haddi hesabı yoktu

328 Şah oradan Rum'a hareket etti
Her yandan binlerce asker yürüdü

329 Bölük bölük askerler Rum'a yürüdü
Dalga dalga gelen deniz sanırdın

330 Yeryüzü kös, sancak ve alemlerle
Dolmuştu ve dahası sayısız askerle

331 Rum'a Dârâ komutasında binlerce
Askerin geldiği haberi Kayser'e ulaştı

332 Nereye uğrasa yağmadır işi
Nereye varsa zarar ziyandır işi

333 Nerede mamur yer bulsa yıkar
Hangi şehri alırsa yakar

334 Ey şehriyar, Dârâ'yı gören herkes
Onu ya Behmen ya da İsfendiyar sanır

335 Dârâ askere kılavuz olunca
Destân ile Rüstem'den haber getirir

336 Askerinin ucu bucağı yoktur
Her ne derlerse çoğu var azı yoktur

337 Dârâ'ya karşı dikilecek kimdir
Ya askerinin sayısını kim söylesin

338 Bu haber Kayser'e ulaşınca
Gönlü üzüntüden yerle bir oldu

339 Talihin yüz çevirip bahtın uğursuz olduğunu
Kuşkusuz Rum'un elinden gideceğini anladı

340 Zira o ihtiyardı, Dârâ taze civan
O zayıftı, bu güçlü bahadır

341 İhtiyardan hiçbir zaman yiğitlik gelmez
Yiğit ile ihtiyar denk olmaz

Yaşlılığın anlatılması ve nasihat

342 Taze civanla koca pir
Saltanat, savaş ve zaferde nasıl bir olsun

343 İhtiyar yitip gider, genç olan büyüyüp gelişir
İkisi arasındaki bu fark yeter

344 Bağda genç olan ağaç büyütülür
Yaşlanınca bahçıvan onu keser

345 Talihle Cemşid dahi olsa kişi
İhtiyarlıkta her şeyden ümitsiz olur

346 Bu gençlik arzu ve hevestir
Yaşlılık âcizlik ve dermansızlıktır

347 Az yerse vücut dermansız olur
Çok yerse yine hasta ve dertli olur

348 Saçlar ağarınca karın doyurmak ecel kılıcıdır
Artık dünyalık istemek ayıp olur

349 Kayser her ne kadar o askerlerin
Ülkesini yıkacağını bilse de

350 Yüreklilikle adını korudu
Hasmıyla savaş temelini attı

351 İyi adla ölen kişi
Kötü adla yaşayan kişiden yeğdir

352 Adı ve şanı olmayan taç sahibine
Dar tabutun tahtası tahttan iyidir

353 Yüreksizlerden erlik gelmez
Yüreksizlerle dirlik olmaz

354 Yüreksiz kişi komutan olamaz
Canını başını seven baş olamaz

355 Bu candan vazgeç ki baş olasın
Düşmanın yüreğinde yara olasın

356 Dârâ'yla çetin bir cenge girmek için
Kayser binlerce asker topladı

357 Böylelikle cihan içinde anısı kalsın
Zaman sırası gelince onu tarihe yazsın

358 Ecelden kimseye geçit olmadığından
Erin ölmekten korkmaması gerek

359 Allah'ın takdiri olmayınca ölmek yoktur
Allah takdir ettiyse yaşamak mümkün olmaz

360 İki ordu birbirine yürüdü
Öyle ki tozdan Güneş ve Ay örtüldü

361 Çarpışıp birbirine girdiler
Nam için yüzlerinin akıyla cenk ettiler

362 Öyle bir savaş oldu ki asla dünya
Ona benzer cenk görmemişti

363 Nereye baksan Ceyhun idi
Ne Ceyhun'u, bir kan deryasıydı

364 Canlara kurtuluş yolu müşküldü
Hava kan buharından karanlıktı

365 Rum askeri öyle bir cenk etti ki
Güneş ve Ay onlara aferin dedi

366 Ancak Kayser'in bahtı karardığı için
Rum ordusu sonunda orada yenildi

367 Ne hazine, ne mal mülk kaldı
Hepsi düşmanın ayakları altında kaldı

368 Yüce feleğin dönüşü böyledir
Kâh sevindirir, kâh şikâyet ettirir

369 Kayser attan düştü ve esir oldu
Bahtı dönenin elinden kim tutar

370 Kişiden yüz çevirince baht
Fayda etmez artık ona taç ve taht

371 Kayser için Dârâ orada darağacı diktirdi
Onu astı, mülk ve diyar onsuz kaldı

372 Dünyanın budur işte hüneri
Aklı fikri dünya olanın vay haline

373 Dünya hazinesi eziyetine değmediğine göre
Niye bu hazineye heves etmeli

374 Darağacına giden Kayser ve Kisra'dır
Öyleyse burada bahtiyar olan kimdir

375 Kayser ölünce Rum sahipsiz kaldı
Bütün memleket Dârâ'nın oldu

376 Hayatta kalan gerek bey, gerek kul
Hepsi Dârâ'ya boyun eğdi

377 Hepsi onun emrine girdiler
Cümlesi onunla huzur buldular

378 Ölüye kimse vefa göstermiş değil
Ölü için kimse ölmüş değil

379 Yaşarken sana çok şefkat gösteren
Ölünce mezarından yana gelmez

380 Dârâ Rum'u şehir şehir ayırdı
Her bir şehri bir kişiye verdi

381 Yerinde aylarca, yıllarca oturan
Her kişi Dârâ'ya mal gönderdi

382 O taç sahibi şah Yunan illerini
Baştan başa Makedonyalı Feylekus'a verdi

383 Feylekus'un mertebesini, adaletini
Merhametini ve düşüncelerini bilirdi

384 Şah herkesin hâlini bilmeli
Bakıp besleyecekse ehlini beslemeli

385 Fesat çıkaran ve ehil olmayan insanı
Bakıp beslemek cahilliktir

386 Cömert, beslemekle iyiler iyisi olur
Alçak, beslemekle kötüler kötüsü olur

387 Yılanı yüz yıl sütle beslesen
Sonunda çabalayıp sana verdiği zehir olur

388 Bir herif kurt yavrusu beslemiş
Pençesi çıkınca onu telef etmiş

389 Feylekus için şehriyar hepsi altın
Tam altı bin yumurta haraç tayin etti

390 Yunan'dan İran'a haraç verilmesini, mal ve baçtan
Arta kalanın Feylekus'a kalmasını istedi

191 O zaman yumurta para yerine geçerdi
Her birinin tartısı yüz miskal çekerdi

192 Sonra Dârâ onun kızını başlık parasıyla aldı
Ve düğün dernek yaptı

193 Bir süre o ikisi birlikte olunca
Kız Hak emriyle hamile kaldı

194 Şah hatunu Rum'da bırakıp
Karargâhı olan Medayin'e gitti

195 Bundan doğan erkek olursa
Rum ülkesi baştan başa onun olsun dedi

196 Rum'da beylik etmeyi isterse
Feylekus ona atabeylik etsin

197 Bütün Rum ona tabi olunca
Dönüp Medayin'den yana gitti

198 Başkentine vardı ve tahta oturdu
Şarap içti ve ömrünün hakkını verdi

199 Şarapsız ömür berbat olur
Ömrün hakkını vermeyen zalim olur

200 Şarabı içmelerinin sebebi
Bütün kaygıları unutturmasıdır

201 Lezzeti sarhoş olup yatmak
Kendi kendini unutmaktır

202 Akıbet fikri cana azaptır
Kişiye Hak'tan perde bencilliktir

203 Aylar yıllar geçtikten sonra bir zaman geldi
Dünyadan Dârâ da göçtü

204 O ölünce onun oğlu Dârâb Şah
Tahta çıkıp başına taç taktı

405 Fırıldak feleğin dönüşü böyledir
Kâh buna kinlenir, kâh ona sevgi gösterir

Dünyanın vefasızlığı hakkında

406 Tut ki bugün Dârâ ve Cemşid oldun
Yarın apansız öldükten sonra ne fayda

407 Eğer insan ölmese yaşamak güzeldi
Madem ölmek var, bari bu yaşamak olmasa

408 Madem hayatın sonu ölümdür
Bin korkuyla yaşamanın ne faydası var

409 Yürek ölüm korkusuyla yara dolu
Öyleyken insan kendisine nasıl sağ desin

410 Ansızın öleceğin aklına düşerse
Bu elem insanın canına yetmez mi

411 Dünyada bir dem sebat olmadığından
Bu hayat yalnızca bir rüyadır

412 Halkın refahı olan o devleti
Eğri okuma, doğrusu dû lettir

413 Eğer felek bugün sana taht olursa
Yarın malı mülkü yer altına götürürsün

414 Alçak felek dönen dolaptır
Kâh havalara çıkarır, kâh yerlere indirir

415 O hâlde bu menzile gönül bağlama
Bu fâni dünyaya güvenme

416 Takva ehli onunla nasıl mağrur olsun
Onu ters çevirsen bir hiç olur

417 Gör bu kısa süre içinde
Felek ne türlü oyunlar gösterdi

Dünyadaki değişikliklerden ders alma

418 Nasıl esti elem kasırgası gör
Nice kederler getirdi, dünyayı gör

419 Nice sultanları inleterek öldürdü o
Nice Yusufları kurda kaptırdı o

420 Nice Süleymanların tahtını yele
Ve mülkünü Şeytan'a verdi

421 Nice melikleri düşürüp toprak etti
Nice sultanları o helak etti

422 Nasıl yakıldı yıkıldı bu cihan
İşte apaçık gördün, gizli kalmaz

423 Yakılır Bağdat ve yıkılır Halep
Yerine bir köy yapılmaz, bu garip

424 Gördüğün cennet gibi Rum diyarı
Bak nasıl yıkılıp baykuş yuvası oldu

425 Nerede bir kerem ehli varsa gitti
Cahilden gayrı bir kimse gelmedi

426 Cahil kerem ehli yerine geçince
Kerem ehli yerinse şaşılır mı

427 Bu işlerin nereden geldiğini sorma
Yerden sanma sakın, o gökten gelir

Bârî tealanın birliği

428 Mülküne tasarruf eden odur
Başka türlü söyleyen kâfir olur

429 Yerle gök yalnızca dopdolu odur o
Başka bir şey var diye şüphe etme

O Lâ-Yezâl ve Lem Yezel'dir
Hem Ebed'dir, hem Yakîn ve Ezel'dir

Gözlerinle apaçık gördüğün her şey
Onun içinde saklı olan odur

Kâh Tatar, kâh Türk ona mazhardır
Sanma ondan başkası vardır

İşte ayan beyan gördüğün
Bu görüntülerin hepsi sözünü ettiğim odur

Kuklayız biz, kuklalara bir bak
Neredendir bu şekiller ve suretler

Bu hareket nereden ve bu coşku nedir
O görünen kaçış ve didiniş nedir

Eğer Ahmedî'nin sözünü dinlersen
Dünyanın bütün sırlarını anlarsın

Şairin kendini anlatması ve erdemiyle övünmesi

Onun ne aklında maraz vardır
Ne sözünde bir garaz bulunur

Bütün söylediği sözler hep hakikattir
Fikirleri de hep incedir

O hiç ağzına boş söz almaz
Başkaları gibi yararsız laf etmez

Övünüp filan oğlu filan benim demez
Yahut makam mevki sahibiyim demez

Çünkü onun dengi Anka'dır
Kendine âşık olan tavus kuşu değil

Ben uluyum diye aklından geçirmez
Adını her beyitte anmaz

443 Kendini anlatmak onun hissesi değil
Ahmedî'dir o şükür, Gülşehrî değil

444 Şah ve emirlerin ona muhtaç oldukları
Bu fakir kendi işini kendi görür

445 Her ne sağlam akçesi varsa kendinindir
Diğerlerinin kalpından arınmıştır

Zamanın kimi ileri gelenlerine yergi

446 Onun gönlü geceyi ışıtan bir mücevherdir
Sağ olmayan göz onu nasıl görsün

447 Kimse onu mana gözüyle görmedi
Nasıl biridir, neredendir sormadı

448 Günümüz insanında nazar olmadığı için
Şüphesiz bu cevher değersiz düştü

449 Bilmediler onu neye mazhardır
Nereden geldi ve nasıl cevherdir

450 Her basiretsiz onu nasıl bilsin
Sokak satıcısı hiç mücevheri anlayabilir mi

451 Misk attarın dükkânında olur
Baytar onun ne olduğunu nasıl bilir

452 Sözü candan naziklikle söyledi
Kuşkusuz onu az kişi anladı

453 Halk artık Yahudi meşrepli olduğuna göre
İsa nefesli olmanın ne faydası var

454 Şeyhoğlu'ndan söz öğrenen bilebilir mi
Kemâl hangi istiareyle söz söyler

455 Başkalarının sözüne kulak veren
Selman'ın dediğini ne anlar

456 Samiri'yle dost olan buzağı
Musa'dan ne zevk alır

457 O perdelerden uzak düşen şairlik
Ne bilsin Davud Zebur'u nasıl okur

458 Bok böceği tabiatlı olanın dimağına
Gül kokusu zarar verir

459 Külhan dumanına alışkın olan
Gül bahçesinin havasına katlanabilir mi

460 Baykuş ve karganın rehber olduğu kişinin
Yeri mezarlık ve köyü haraptır

461 Kâmille oturan olgunlaşır
Cahille düşüp kalkmanın vebali vardır

462 Elif lâm ile ahbaplık edince
O da onunla birlikte eğri düştü

463 Kil gülle yâran olduğu için
Miskli zülüfler ona heves eder

464 Mushafa cilt olduğu için deri
Her kerem sahibi onu öpüp başına kor

465 Pirinç inciyle bir ipe dizildiği için
Gümüş göğüslülerin boynuna kolye olur

İskender'in doğumu
ve Zülkarneyn lakabını alış sebebinin destanı

466 Ey Anka suretli bülbül
Söyle sende her işten marifet vardır

467 Öyle söz söyle ki onu işitince
Rûhu'l-Emîn aferin desin

468 Söyle ki senden gelen söz güzel olur
Her gönülde can gibi rağbet bulur

469 Sana söz söylemek yaraştığı için
Dilini suspus etmek yazık olur

470 Söyle ey mübarek kuş söyle
Bize bir güzel hikâye söyle

Destanın başı ve baharın vasıfları

471 Havanın hoş kokulu olduğu bir seher vakti
Yeryüzü yaban gülleriyle doluydu

472 Bülbül sazına Sûz perdesinde düzen vermişti
Sesini Nevâ'da Rast etmişti

473 Hem havadan halis misk saçılırdı
Hem bulut parlak inciler dökerdi

474 Lalenin yanakları kıpkırmızıydı
Nergisin güzel gözü doğuştan sürmeliydi

475 Gül bahçesi binbir nimetle doluydu
Bâd-ı sabâ cana can katmadaydı

476 Nereye gitsen gül ve reyhandı
Bağ güzel sesli kuş doluydu

477 Çimen gök renkli bir elbise giymişti
Gül mücevher harmanını yaymıştı

478 Dağ firuze esvabına bürünmüştü
Gonca lâl dudaklı olmuş, lale inci saçmıştı

479 Çimen türlü mücevherlerle bezenmişti
Yasemin yeryüzünü gümüşle donatmıştı

480 Nergis eline altın kadeh almıştı
Gül lâl renkli yüzünü açmıştı

481 Feylekus önünde gül, elinde kadeh
Keyfince bağ içinde oturmuştu

482 Çalgıcı Nevâ makamını tutmuştu
Saki çimenlikte eğlenceye düzen vermişti

483 Sanırsın ki meclis cennet olmuştu
Amber tabiatlı şarap Kevser suyuydu

484 Kâh çalgıcı uduna düzen verirdi
Kâh bülbül yanık yanık şarkı söylerdi

485 Gülün şemsesi, Nevruz'un bezeğiydi
Sakinin yüzü baharın aydınlığıydı

486 Çimen parlak incilerle doluydu
Lalenin lâli çimenin süsüydü

487 Feylekus keyfince otururken
Bir kişi geldi, ey iyi adlı dedi

488 Müjdeler olsun ki bugün seher vakti
Zafer ve fetih yıldızı doğdu

489 Ey zamanın şahı, Esed burcunda
Müşteri ve Zühre'den bir kutlu yıldız doğdu

490 Öyle bir yıldız ki Güneş ona hayran olur
Nuruyla yeryüzü ışıl ışıl olur

491 Öyle bir şehzade doğdu ki ey şah
Güneş ve Ay ona saltanat merkezi olacak

492 Hak dünyada eşi görülmedik
Bir oğlan nasip etti sana

493 Bir oğlun doğdu ki kutlu olacak
Taç ve taht onu seçecek

494 O baştan ayağa saltanat nurudur
Sabah canıyürekten sevgisinden dem vurur

495 Meşhur Feylekus sevinip neşelendi
Müjde getirene altın ve gümüş verdi

496 Altın ve gümüş vermek pek hoştur
Vermezsen onu biriktirmek boştur

497 Sonra müneccim getirip usturlap ile
Her bâbtan talihine baktırdı

498 Talihini ve doğum vaktini bilince
Yedi yıldızı da şerefte buldular

499 Lakin aralarında yalnız Utarit
O zaman şeref burcunda değildi

500 Altı yıldız şeref yerini alınca
Yalnız Utarit başka bir evde kaldı

501 Bu sebepten işi düzen bulmuşken
Ansızın bozulup tamamlanmadı

502 Âdem de o kırânda yaratıldı
Hem âlem de o kırânda oldu

503 Şüphesiz her iş tamamlanır ancak
Âlem ve Âdem kırânına gelince düzen bozulur

504 Dünyada kimse muradına ermiş değil
Kimsenin işi tamamlanmış değil

505 Sonra bu yıldızı kutluyu
Hak doğu ve batının şahı yapacak dediler

506 Yedi iklime boyun eğdirecek
Hanları kendine kul edecek

507 İstersen doğudan batı sınırına kadar
Cenk etmedik bir yer kalmayacak

508 Cem gibi başına taç takınca
Dârâ gibi bin handan haraç alacak

509 Dahhak gibi kılıcı parlak olduğu yerlerde
Cemşid bile zafer bulamayacak

510 Nice Behmen ve İsfendiyar
Bunun katında kul olacak

511 Feylekus bu sözlerden mutlu oldu
Müneccime kıymetli hazineler bağışladı

512 Hazine onu vermek içindir
Yoksa niçin zahmetle biriktirilir

513 Sonra o namlı kişi yedi gün bayram etti
Yoksullara sayısız altın ve gümüş verdi

514 Öyle bir meclis donattı ki
Düzenini görünce Zühre elinden çengini bıraktı

515 Eflatun'la Bukrat sevinip
O gün ona İskender adını verdiler

516 Çünkü o kutlu çocuğun yürüyüp
Doğu ve batıyı fethedeceğine hükmedilmişti

517 Doğuyla batının her birine
Araplar karn adını vermişti

518 Ayrıca o bahtı açığın doğduğunda
İki saç örgüsü olduğu söylenirdi

519 Karn saç örgüsü demekti
Ona Zülkarneyn lakabını takmalarının sebebi buydu

520 Ona güzel yüzlü, iyi huylu, kıvırcık saçlı
Misk kokulu bir dadı buldular

521 Sapasağlam, tertemiz ve gencecik
Tabiatı güzel, zeki ve titiz

522 O şehzade altı yıl adapla büyütüldü
Ve şaha yaraşır bir oğul oldu

523 O namlı şehzade daha yedisinde
Aristo'dan ilim öğrenmeye başladı

İlmin kısımlarına başladı
Usul nedir, fürû' nedir hepsini öğrendi

İlahi ilimlere vâkıf oldu
Doğa bilimleriyle meşgul oldu

Matematik ilmini de o iyi adlı
Bütün asl'ı ve fer'iyle tamamen öğrendi

Hem iktisat, hem ahlak öğrendi
Hem siyasetten çok ilim öğrendi

On yaşında o bir filozof oldu
Evrenin sırlarına vâkıf oldu

Her şeyi öyle eksiksiz öğrendi ki
Ona hocası Aristo şaşakaldı

Geometri, astronomiyle uğraştı
Yeri göğü noktası noktasına, enine boyuna öğrendi

Tıpta hem Bukrat'la, hem Eflatun
Hem de Sokrat'la yarıştı

Dünyayı aydınlatan o şehzade
On yaşında Arap atları, şahin ve kaplan istedi

Avlanma ve atlanma nasıldır iyice belledi
Okçuluğun ilmini öğrenmeye heves etti

Bu sanatta öyle usta oldu ki
Kader onun okunun yarasından sakınırdı

O eline yay alınca kader
Şüpheyle okundan korkup kaçardı

O şehzade on beşine varınca
Feylekus'a ilahi ferman erdi

İnsan ecelin beyi olsa da
Ecel erişince ömür biter

Bu dünya ona dar geldi
Şüphesiz dünya kapısı dardır

Ey ulu, ecel korkusuyla dopdolu olan
Bu yerde huzur var sanma

Bu korku her şeyi mum gibi eritti
Ne nebi, ne hekim ona çare buldu

Hepsi bu mihnetle öldüler
Elem kasırgasıyla toprak oldular

Kimse bu derde derman bulamadı
Bu derdin çaresini kimse bilemedi

Her düğümü çözen bulunur ama
Hiçbir akıl bu düğümü çözemez

Bu düğümü açmak
Hiç kimsenin harcı değildir

Feylekus'un ölümü ve Zülkarneyn İskender'in hükümdar olmasının destanı

Feylekus öldü ve Zülkarneyn Şah
Rum diyarına padişah oldu

Çaresini bulup Rum'u ele geçirdi
Beyleri kendine kul etti

Saltanatın sermayesi danışmaktır
Fikir şüphesiz Hüma'nın gölgesidir

Şah olan herkes fikir sorar
Taht ve tacın süsü fikir sormaktır

Halk Dârâ'ya olan yeminini unuttu
İskender'e bağlılığını pekiştirdi

Herkes onunla ahit tuttu
Sanki o süt, bunlar bal oldular

551 İskender'in iyiliğini görünce
Kahrını anıp Dârâ'yı unuttular

552 İyilikle olunca itaat etmenin itibarı var
Kahırla olunca kalıcı olmaz

553 Bütün halka iyilik etmelisin
İyilik varken yazık niye kahır gösterirsin

554 Özgür kişi lütufla kul olur
Kulun işi kahırla asilik olur

555 Zulümle yapılan her iş
Zorbalık kalkınca ortadan kalkar

556 Bir kişinin lütufla işi bitmiyorsa
O vakit zulüm gerekebilir

557 İskender öyle bir melik oldu ki
Bütün Rum mührüne mum gibi eridi

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

558 Akıl Aristo, nefis Zülkarneyn'dir
Ey inci denizi, ruh Rum ülkesidir

559 Aklın nefsini terbiye ederse
İlimle ahlakını temizlersin

560 Makbul olan her ne iş yaparsan yap
Ruh ülkesi baştan başa mamur olur

561 Nefsi aklın nasihatlerine alıştır
Canını şehvet tuzağına düşürme

562 Seni külhan ateşine teşvik eden nefistir
Seni gül bahçesine ileten akıldır

563 İskender gibi bahtı açık olursan
Cennet mülkünde taç ve taht bulursun

564 Sen eğer o taç ve tahtı bulursan
Bu taç ve tahtın eksikliğini anlarsın

565 Bu dünya fânidir, hiç bekâsı yoktur
O bâkîdir, ona fenâ ermez

566 Onun ardınca fenâ bulan her şey
Bu can ve bedenin şüphesiz mihnetidir

567 Mihnetle kişi ne tat alsın
Güçlüğün olduğu yerde nasıl rahat olsun

568 Yanında var olan her türlü nimet
Bekâsı olmadığı için sana eza olur

569 Sonu yokluk olan her var olanın
Akıl ehli varlığından dem vurmasın

570 Eğer Ahmedî'nin sözünü dinlersen
Ebedî saadeti kendine iş edinmelisin

571 Onun sözü hep gönülden gelir
Söylediği her şey irfandan gelir

572 Onun gönlü meleklerin kadehidir
Dediği her söz Hak ilhamıdır

573 Eğer onun sözüyle iş yaparsan
Hiçbir işinde bozukluk çıkmaz

574 Yapılan her iş halis olmalıdır
İşinde hiç bozukluk çıkarmadan çalış

İskender'in tahta çıkışının ve güzel ahlakının destanı

575 Şarkıcı sazını Sûz makamında düzen ver
Her perdede sesini Rast et

576 Ahenk tutup Nevâ'da söyle
Cümle Uşşâk'ı Muhayyer eyle

577 İskender Rum'a padişah olunca
Türlü mücevherden bir saltanat merkezi kurdu

578 Rum'a düşman olanları ezmek için
Mal saçtı ve asker topladı

579 Sonra parlak zekâsıyla düşündü
Ebedî saltanatı kim ne yapacak

580 Mal ve hazineyi artırınca
Dileğince ülkesini genişletince ne olacak

581 Filozofları, güngörmüş fazılları
Ve âkilleri bir yere topladı

582 Ay ve feleğin ahvalini bilmek için
Bunlara dünya hâlini sordu

583 Ayrıca onlardan türlü nasihat dinleyip
O nasihati tutan kazançlı çıkar

584 Bu dünya hâlini bilen her kim ise
Ahiret nimetlerini de bulan odur

585 Âkillerin nasihatini tutan kimse
Dünya kaygısıyla iki büklüm olmaz

İskender'in bilgelere evrenin aslını sorması

586 Sonra Aristo, Bukrat'la
Eflatun, Sokrat'la geldi

587 Bunlara, ey devlet erkânı
Herkes bedendir ve ülkenin canı sizsiniz dedi

588 Bütün her şeyi eksiksiz öğrendiniz
Bütün müşkül düğümleri çözdünüz

589 İlim ve hikmete ayak basınca
Hudûs ve kıdem nedir anladınız

590 Varlığı bölümlere ayırınca
Mümkün ve vacip nedir bildiniz

591 Cevher nedir, araz nedir
Yaratılıştan maksat nedir bildiniz

592 Anladınız âkil ve makûl ne
Bildiniz illet nedir, malûl ne

593 Madem varlığın maddesini iyi öğrendiniz
Hepsini bana söyleyin

594 Söyleyin bu suretlerin asıl maddesi nedir
Hem bu sebeplerin ilki nedir

595 Neydi bu evrenin aslı söyleyin
Ne olacak cüzü ve küllü söyleyin

Bilgelerin İskender'in sorusuna verdiği cevaplar

596 Aristo şaha dedi ki ey şehriyar
Bil ki bütün her şeyin aslı ateşti

597 Her şey ondan başladı
Bittiğinde yine ona döner

598 Aslı ateş olan bir yerde
Can ve bedenin rahatı nasıl olur

599 Sonra Bukrat hayatın aslı havadır
Kâinat ondan oldu dedi

600 Her şeyin aslı yalnızca hava olunca
Her şey sonunda kesinlikle hava olur

601 Aslı hava olan her şeyle
Ne yapılırsa yapılsın sonu boş olur

602 Eflatun, ey ulu bil ki
Bütün varlığın aslı sudur dedi

603 İnsan, hayvan ve bitki sudan olduğu için
Şüphesiz kâinatın aslı yalnız sudur

604 Yaşamı sudan başlatmak pek cahillik olur
Sudan medet umanı gafil olur

605 Böyle dedi sonra bilge Sokrat
Her şeyin ilk hâli topraktır

606 Dünya her ne varsa ondan alır
Onun için sonunda her şey toprak olur

607 Aslı toprak olan bir şey
Bu bulanıklıktan nasıl pak olur

Hızır aleyhisselamın bilgelerin sözlerine karşı çıkması ve İskender'in sorusunun cevabı

608 Orada bulunan Hızır dedi ki ey ulu
Hepsi sözü taklitle söylediler

609 Bunlar sonradan yaratılmışlara kadîm dediler
Bilge olan nasıl böyle lakırtı eder

610 Bu âlemin merkezinden onu kuşatanlara kadar
Kimi mürekkep, kimi basit her ne varsa

611 Kesinlikle ya araz, ya cevherdir
Ey din bilginleri, hepsi sonradan yaratılmıştır

612 Kirdigâr hepsinin yaratıcısıdır
Cümlesi kudretinden aşikâr oldu

613 O Zülcelal evreni yarattığında
Madde, zaman ve âlem yoktu

614 Kâdir kudretiyle tecelli edince
İş maddesiz ve zamansız tamamlanır

615 Maddeye ihtiyaç âcizliğe delil
Alete muhtaç olan hor hakir olur

616 Onun emri kün fe-kândır
Âlemi yoktan yarattı

617 Mümkün olan her ne varsa o vaciptir
Emri bütün her şeye galiptir

618 Kudret ve varlığına delil
Şüphesiz bu yaratılmışların ortaya çıkışıdır

619 Onun varlığını bilmek
Birliğini de idrak etmek farzdır

Sâni'in birliğine Hızır aleyhisselamın dilinden kanıt

620 Sâni iki olamaz, o birdir
Varlık ikilikte düzen tutmaz

621 Hâlik iki olamaz, o bir olmalı
İki olursa her birinin kâdir olması gerekirdi

622 Her biri kudrette kâmil olursa
Yaratılış onunla nasıl tam olur

623 Her birinde zatî sıfatlar tam olursa
Kâinat nispette eşit olur

624 Öyleyse yaratılışta ya ikisi
Ya da yalnız biri müessir olur

625 Bir eserde bir araya gelenler
İki olursa bundan kaçınılır

626 Bir kâdirde kudret tam olunca
Şüphesiz takdir onunla tam olur

627 Biriyle takdir hasıl olunca
Düşün biri tekrar neden gelsin

628 Bir işi iki kişi yapamaz
Bir yazıyı iki kişi yazamaz

629 Yer ve gök işte bu âlem ortada
Şüphe yok ki hepsi bir varlıktır

630 Baştan başa bir eserdir şüphe etme
Öyleyse ona bir müessir gerek

631 Eğer müessir ikisinden biri olursa
Kuşkusuz o biri üstün gelir

632 Bu da akla zarar olduğundan
Sâni'i iyi bil ki o Vâhid'dir

633 Ey yol erleri, onun varlığı birliği için
Sana bir açık delil daha söyleyeyim

Sâni'in birliğine dair başka bir delil

634 Ey ulu, cevher olsun, araz olsun
Hepsi yaratılmıştır ve bir yaratıcıya muhtaçtır

635 Şüphe yok ki yaratılan muhtaç olduğu için
Ona bir muhdis-i vacib gerek

636 Şüphesiz o bütün varlığın
Kendisinde tecelli ettiği Kadîm ve Kâdir'dir

637 Ey bilge, Kadîm olmasaydı
O da yaratılan olup yaratıcıya muhtaç olur

638 Aralarında ya bir dönüş ya da sıralama olur
Ama bunun ikisi de imkânsız ey namlı kişi

639 Kâdir olmayınca yalnız âciz olur
Şüphesiz ondan hiçbir şey var olmaz

640 Ey bilge, iki Kadîm olursa
Birinin diğerinden önce olması gerekir

641 Kadîm'in varlığı hiçlik olunca
Kuşkusuz bütün varlıktan önce olması gerek

642 Her biri her an böyle olursa
Birinden biri daha önce gelir

Allah'ın birliği hakkında diğer deliller

643 Birliğe bir delil daha getireyim
Güneş gibi onu sana aydınlatayım

644 Birlik vacip olur, eğer olmaz ise
Kesinlikle arada ortaklık gerektir

645 Ayırt etmek için hiç şüphesiz
Açık bir çokluk bulunması gerek

646 Böyle olsa imkândan uzak olmaz
Çünkü her biri ikiden mürekkep olur

647 Eğer bana kulak verdinse
İşte tevhidin delillerini söyledim sana

Birliğin fazileti ve ona teşvik

648 Can ve aklın en son muradıdır o
İnsan ve cinlerin en büyük dileğidir o

649 O makama her kişi vuslat bulamaz
Bütün akıllar o denizde gark olur

650 Bütün makamların son haddi olan
O makama ermeye çalış

Hızır'ın tevhidin kısımlarını anlatması

651 O kuşkusuz çeşitte ilmî, gaybî
Ve hakkî olmak üzere üç kısımdır

652 Eğer din ehli olmak istersen
İlmî tevhit ikidir, iyi bil

653 Biri tasdikî tevhittir
Diğeri tahkikî tevhittir

654 Nakl ile anlanırsa tasdikî olur
Akıl ile bilinirse tahkikî olur

655 Onu zevk ile bilirsen
Hiç şüphesiz bu gaybî tevhittir

656 Yerde ve gökte onun İlah olduğuna
Sen can ile şahit olasın

657 Tüm varlık odur, onundur en eski oluş
Ondan gayrısı nedir, hep yokluk

658 Yerde gökte az veya çok her ne varsa
Odur o, ondan başka kimse yok

659 Size söylediklerim huve'l-evvel ve'l-âhir
Sözüne parlak bir delildir

660 O İlah'ın kendi varlığına
Tanık olması hakkî tevhittir

661 Eserlerini öyle ortaya koydu ki
Gören tevhidi kabul etti

662 Gel onun eserlerine bir bak
Müessir eserden bilinir

663 Onun varlığını iyice bilesin diye
Sana bir hikâye anlatayım

664 Filde hortum ve iri kulaklar var
Fakat sivrisinekte de el ayak var

665 İlik, kemik, damar, et ve deri
Öyle ki eksik değil asla biri

666 Ancak sivrisinek kulağına kaçınca
Kuş gibi her yana uçmak ister

667 Hortumunu vurunca bir yere
Mızrak gibi yara açar orada

668 Bu hâlle fil ondan güçsüzdür
Ey ulu, bu nasıl bir kudrettir düşünüp anla

669 Aslanda bunca güç kuvvet varken
Bak karınca onu nasıl alt etmiştir

670 Diğer hayvanların da hepsini bir düşün
Gör kudret nasıldır ey iyi adlı

671 Bil ki Sâni herkes için şüphesiz birdir
Hem Zâhir ve hem Bâtın gerçekte odur

672 Eğer bu azalarını düşünürsen
Her birinde neler var bilirsin

673 Şüphe yok ki her organının içinde
Kirâmen kâtibîn dopdolu olmuş

674 Görme için işte gözlerinde bir melek
Kuşkusuz kulağında işitme var

675 Tat için bir melek ağzında durmuş
Konuşma için bir melek dilinde görünür

676 Koku için burnunda
Her işe kuvvet veren hareket için elinde

677 İşte dimağındaki hayal, vehim
Fikir, hafıza ve hiss-i müşterek için bir melek

678 Sende var olan bütün bu organlar
İşte böyle meleklerle dolu

679 Kuşkusuz bütün hepsini yapan Bir'dir
Evvel ve Âhir olan odur

680 Hızır'ın sözünü dinleyince
Her ne dediyse tasdik ettiler

Hızır aleyhisselamın sözlerine bilgelerin hak verişi

681 Eflatun, ey din bilgini senin söylediğin
Sözlerin hepsi doğru dedi

682 Peygamber kandilinden gelen söz
Gönülleri mum gibi aydınlatır

683 Bu sözler buraya erişince
O an Hızır orada gözden kayboldu

684 Onun Hızır olduğunu
Gelip onlara dini öğrettiğini anladılar

685 Onun bu hâlini beğendiler
Sözlerine çok hayran kaldılar

686 Sonra İskender, Hızır bize
Din işini açıkladı ve yol gösterdi dedi

İskender'in Yunan bilgelerden nasihat istemesi

687 Söz budur, dünya ve ahirette
Murat bulmak için böyle inanalım

688 İrfanınızla siz de bir iş yapın
Ülkenin düzeni konusunda bir düşünün

689 Dördünüz de her birinde pek çok nasihat olan
Dört faydalı mektup yazın

690 Bu sözleri sizden işittikten sonra
Onu iş edinip saltanatım artsın

691 Dostundan nasihat dinleyip tutan kimse
Ülkeye faydalı olur

692 Bu söz üstüne Eflatun kalem aldı
Kâfur üstüne misk yazı yazdı

Bilge Eflatun'un nasihat mektubu

693 Ey bahtı açık genç padişah
Dünyada sonsuza değin şen ol dedi

694 Ebedî saltanat istersen çalış ki
Kirdigâr yaptıklarından razı olsun

695 Nimet istersen devamlı şükret
Baht istersen zikrini unutma

696 Onun zikriyle nefes almayanın
Yokluğu varlığından şüphesiz yeğdir

697 Onun nimetine şükretmeyen kimse
Kendi nasibini tepmiş olur

698 Ona varacağın günü düşün
Onun kulluğunu iş edin

699 Kendini iyi işlere ada
Bütün ahlakını güzelleştir

700 Hayâ, sabır ve yumuşaklık âdetin olsun
Cömertlik, fazilet ve ilim işin olsun

701 Eğer utanmak yüzüne renk verirse
Gül gibi renkli ve safalı olasın

702 Her şüphenin senden gitmesini istersen
Sabret ki es-sabru miftâhu'l-ferec

703 Ey bilge, sen yumuşak davranmayı âdet edin
Vallahu Halîm o Hakk'ın sıfatıdır

704 Cömertliği huy ve âdet edinirsen
Kuşkusuz saadet ehli olursun

705 Fazıl ol ki izzet fazilet ehlinedir
İnsan olan fazıldır kalanı fazladır

706 Bâkî ebedîlik istersen
Abıhayat olan ilme çalış

707 İlim olmayanda hüner yoktur
Hayâsızda saadetten eser yok

708 İlmi olmayan kişinin işi kötü olur
Saadetsiz kişi her daim hor hakir olur

709 Doğruluğu kendine daim iş edin
Halkı şefkatle çok düşün

710 Kavline sadık olmayan o kişiyi
Bırak ki saadete layık değil

711 Eğer sen halka şefkat gösterirsen
Hâlik'i kendine müşfik bulursun

712 Gönlünde şefkat olmayan kişi
Kimseyi kendine müşfik bulmaz

713 Canına rahatlık istersen
Asla gönlünde kimseye haset olmasın

714 Hasedin yerleştiği her gönülde
Durmak rahata haram olur

715 Tanrı hükmünden kaçış olmadığına göre
Kaderin yazdığına razı ol

716 Yârin açtığı yara merhemdir
Ondan gelen dert ilaçtır

717 Hayırlı olmayan işi düşünme
Şerri kendine meslek edinme

718 Düşmanınla dostça geçin
Elinden geldiğince dostane konuş

719 O gafil, sen emin olursan
Bir gün olur ona fırsat bulursun

720 Kadına akıl danışma
Sırrını asla ona söyleme

721 Tâyibâtin âbidât olsalar da
Akıl ve dinde eksiklikler bunlardadır

722 Resul şâvirû hunne dediği için
Bunların sözüne itibar etme

723 Dini eksik olandan gelen söz
Akıl ölçeğinde eksiksiz mi olur

724 Akıl ve dini güdük olana uyan kişi
Gerçek kâmil olamaz

725 Kadının sözünü dinleyen er değil
Kadını baş eden adam değil

726 Âdem'in bahtını kadın perişan etti
Süleyman'ın tahtını kadın çaldırdı

727 Yusuf'u hapse düşüren kadındı
Davud'u inim inim inleten kadındı

728 Siyavuş'u kadın helak etti
İrec kadının hilesiyle toprak oldu

729 Kadındı Nuh'tan yüz çeviren
Kadındı Lut'u terk edip giden

730 Kadına misal saksı ve fesleğen
İçi pislik, dışı güzellik dolu

731 Şarabı içip dünya varmış deme
Mümkünse onu bırakmaya çalış

732 Ümmü'l-habâis ona lakap olunca
Nefsi güzel olanlar onu istemez

733 Şarapla memleket berbat olur
Onunla olan iş temelsiz olur

714 Akıl binasını yıkacağından onu içme
Seni yakan ateş olacağından ona su deme

715 Şarap bedendeki can düzenini bozdurur
Gençken ömür bağını soldurur

716 Mihnet çölünde serap olanı
Zevk bağında şarap sanma

717 İnsanlığa şeref olan din
Şarabın şerriyle telef olur

718 Kişide ne sabır, ne karar bırakır
Ne de huzur, yumuşaklık ve vakar

719 Derya gönüllü âlimi cahil yapar
Sünnete uyan Müslümanı imansız eder

740 Sultanların tahtını yıkan şaraptır
Hanedanları yakan şaraptır

741 Saltanat ve şarap dost olmasın diye
Birbiriyle bir arada az olmalıdır

742 Şaraptır şarap, o seni yere yıkıp
Hor hakir etmeden onu terk et

743 Eflatun mektubunu bitirince
Aristo kalemini eline aldı

Bilge Aristo'nun nasihat mektubu

744 Ey bahtı açık şehriyar, bu taç ve taht
Sana layıktır diye yazdı

745 Bahtın kutlu olsun istersen
Saltanatla gururlanıp kendini beğenmişlik etme

746 Kibri terk edip tevazuyu huy edin
Âcizlikten her zaman endişe et

747 Kibir nedir, lanetlenmiş İblis'in huyu
Din ehli olmak için onu terk et

748 Kibir ehli kapıdan sürülüp
Şeytan gibi Allah'tan uzak olur

749 Tevazu göster ki insan tevazu ile
Âlemi kendine boyun eğdirdi

750 Alçak gönüllü olan kişiyi
O Ganî kendi lütfuyla yükseltir

751 Zulmedip gönülleri ürkütme
İyilik adabı neyse onu terk etme

752 Sor soruştur her kişinin hâlini
Anla nedir cibilliyetini, tıynetini

753 Sonradan pişmanlık duymamak için
Hangi işe layıksa ona bildir

754 Küçüğün işinde büyüğe inanma
Büyük, küçük işi bitirir sanma

755 İğne kıvrık ve sivri olsa da
Kılıç gibi nasıl kan döker

756 Kılıç keskin ve sert olsa da
İğnenin yaptığı işte toy kalır

757 Büyük, küçük işe bakmaz
Küçük, büyük işte zafer bulamaz

758 İşe başlamadan önce düşün
Aceleyi bırak, düşünmeyi huy edin

759 İşi vakti gelmeden yapma
Kumaşı ölçmeden biçme

760 Acele etme ki acele pişmanlık getirir
Sabret ki sabır selamet getirir

761 Kün fe-kân onun emri olduğu hâlde
Hak yeri göğü altı günde yarattı

762 Sen onu öğrendiğin için
Her işte çok sabır göstermelisin

763 Danışmadan iş yapmayı iyi sanma
Kendi fikrinle bir işe el uzatma

764 Danışmaktan kimse zarar görmedi
Danışıp görüşen pişman olmadı

765 Danışmakla her ümit gerçekleşir
Bağlı işlere anahtar danışmaktır

766 Ve şâvirhum emri Hak'tan geldiği için
Her işte danışmak gerekir

767 Danışma çok farklı fikirler sağladığından
Onda doğruya kılavuz bulunur

768 Nastan hükme yol bulunmasa
Delil buradan toplanmıştır

769 Gül gibi güler yüz göster, diken gibi sert olma
Hızlı olman gereken yerde yavaş kalma

770 Gül gülünce baht ona lâl
Ve firuzeden taçla taht düzdü

771 Kılıç saltanatı keskinlikle aldı
Hançer itibarı keskinlikle buldu

772 Cahili sırrına ortak etme
Fesatçıyı kendine arkadaş etme

773 Başta olmak isteyen kişi
Ülkeyi zalimden korumalı

774 Kadrinin yeri düzgün olsun istersen
Gammaz ve fikri bozuklara yüz verme

775 Dünya ziynetine tutkun olma
Kalptır, onun hilesine aldanma

776 Hilesine aldanma ki onda safa yok
Kimse ondan vefa bulmadı, bulmaz

777 Dostluğuna aldanma ki o kahırdır
Balına imrenme ki o zehirdir

778 Ye, yedir malını ki yılan olmasın
Onu nur et ki nâr olmasın

779 Bu mal dostu hoş tutmak
Veya düşmanı ezmek içindir

780 Bu ikisine onunla galip gelemezsen
Akla göre çi seng ü çi zer

781 Birinde bayağılık bulursan affet
Sen de ona karşı bir iş etme

782 Kötüye kötülük etmek adaletse de
Kötü işi affetmek erdemdir

783 Hak fa'sfahi's-safha'l-cemîl dediği için
Affet ki kudrette yol budur

784 Edepsizlere Hak gazap edeceğinden
Büyüklük gereği edepsiz olma

785 Edepsiz kişiyle oturma
O saadet ehli değildir, onunla durma

786 Hırslı kimselere güvenme
Sırrını sarhoşlara söyleme

787 Kuşkusuz hırsı onu hain yapar
Şarap bunun sırrını aşikâr eder

788 Hırs selamet giysisini soyundurur
Şarap melamet hırkasını giydirir

789 İnsanı kirleten hırstır
Kişileri pervasız yapan şaraptır

790 Ömür az olunca mal çoğaltmak için
Bu hırs ve açgözlülüğün gereği ne

791 Tut ki âlemin hazinesini topladın
Yiyemeden gittikten sonra ne fayda

792 Söz ve işin çirkin olmasın dersen
Nefsin arzularına boyun eğme

793 O heves seni dünyada hor hakir eder
Ahiret yurdunda yerini ateş yapar

794 Nefis Şeytan'dır ona uyma
Yoksa sana çok türlü zarar verir

795 Düşmanındır, o seni yenmeden önce
Savaşıp sen onu yen

796 Can ve bedenini ondan kurtarmak istersen
Arzu ettiğini sen ona verme

797 Eğer bu şeytanı defetmeye bir yol bulursan
Melek olman şüphesizdir

798 Yabancıları sen kendine dost edinme
Kimseyi kendine sırdaş edinme

799 Kendine sırdaş ve dost sen ol
Derdine derman gerekirse derman sen ol

800 Dünyada dosttan eser yoktur
Kimse bir sırdaş olduğunu duymadı

801 Sırrını kimseye dinlettirme
Kullu sirrin câveze'l-isneyni şâ'

802 Sırrını sen gizleyemedikten sonra
Onu kim saklayabilsin

803 Aristo mektubunu tamamlayınca
Söz sırası Bukrat'a geldi

Bilge Bukrat'ın nasihat mektubu

804 Ey bahtı yüce padişah
Taç ve taht sana hasrettir diye yazdı

805 Ülkenin kalıcı olmasını istersen
Zulmü terk et adaleti seç

806 Ülkeyi zulümden arıtmaya çalış
Zulmü âdet edinme budur asıl iş

807 Dünya işleri adaletle nizam tuttu
Yer ve gök adaletle olgunlaştı

808 Yerini illiyyin eden adalettir
Menzilini siccin eden zulümdür

809 Adaletle hükmeden kimse
Din ve dünyasını abat eder

810 Musa çobanlıkta adaletli olduğu için
O Kerîm ona peygamberlik verdi

811 Süleyman yeryüzünde adaletli olduğu için
Rüzgâr onun emrine girdi

812 Dahhak ülkede zulmettiği için
Şüphesiz boynunda yılan peyda oldu

813 Kuşkusuz Nemrut zulmetmekten çekinmediği için
Bir yarım sivrisinek onu helak etti

814 Malın ayaklar altında kalmasın dersen
Hırs ve emel sahibine iş ve mal verme

815 Bir kişinin hırsı ve emeli çok olursa
Zararsız biri olsa da ondan iş çıkmaz

816 Hanların tahtını yıkan hırstır
Canları ateşe yakan hırstır

817 Halkın huzurunu kaçıran
Hâlik'e ibadetten uzaklaştıran emeldir

818 Kimsenin karısına yanlış bakma
Canını şehvet ateşine yakma

819 İffetli ol ki namuslu olan herkesin
Rütbesiyle makamı gökler olur

820 İffetli ve namuslu olmayanı çok sınadım
Gördüm ki ömrü az olur

821 İffetsiz ve şehvetperest olan herkes
Ahirette hor, dünyada hakir olur

822 Riyazetle öyle bir edep ver ki
Her az işte çok gazap etmeyesin

823 İnsanda gazap galip olunca
Her ne iş yaparsa yapsın değersiz olur

824 Yumuşak huyluluk suyunu gazap ateşine saç
Bu karanlığın perdesini yumuşaklıkla aç

825 Nefsi rahata alıştırma
Olur olmaz her zahmetten korkma

826 Zahmet olmadan hazine bulunmaz
Hazine gereken herkes zahmet çeker

827 Ülkeye musibet düşmesin dersen
Fesatçıyı asla besleme

828 Fesatçı gerçekte yılana benzer
Yılandan yalnız zehir hasıl olur

829 Adın dünyada bâkî kalsın istersen
Cihanda adını hayır ile artır

830 Dünyada iyi ad bırakan herkes
Şüphesiz ahirette mesut oldu

831 Söz verdiysen onu bozma
Her bir işte boş yere atıp tutma

832 Sözünden dönmek adamlık değil
Böbürlenmek beylik adabı değil

833 Dünyada mülk ve saltanat kazanan kişi
Taç ve taht bulmaya da layık olur

834 Düşman içinde safları yarınca
Hasım işine ondan kıran düşsün

835 Okunun yarasından kaplan cansız düşsün
Mızrağının korkusundan timsah iki büklüm olsun

836 Gökte düşmanı Behrâm olsa bile
Bunun ona boyun eğmesi mümkün değil

837 Yerde hasmı Efrasiyab olsa bile
Rüstemlikle onun ülkesini harap eder

838 Şah olayım diyen güzel huylu olmalı
Dikenler içinde gül gibi gülmeli

839 Ahlakı güzel olmayan her kişi
Ali olsa da sen onu er sanma

840 O Kerîm peygamberini güzel ahlakı için
Övüp alâ hulkin azîm dedi

841 Hassinû ahlâkakum ile düşün
Ahlak güzelliğini kendine düstur edin

842 Mayası bozuk kimseye değer verme
Soysuzdan kimseye fayda gelmez

843 Kandile çalı çırpı dolar mı
Yahut uğraşsan da katır boncuğu inci olur mu

844 Bukrat bu sözleri yazdıktan sonra
Bilge Sokrat hemen eline kalem aldı

Bilge Sokrat'ın nasihat mektubu

845 Ey yüce şah, sonsuza kadar
Saltanatın zarar görmesin diye yazdı

846 Ülkesinin zarar görmemesini isteyen
Cahil sözüyle hareket etmesin

847 Efrasiyab cahil sözüyle iş yapıp
Rüstem'in yüzünden Turan'ı harap etti

848 Kıskanç biri bir kişi hakkında söz söylerse
Faydayı ziyan etmemek için kulak verme

849 İsfendiyar hasetçi sözüne uyunca
Sistan'da başına neler geldi gör

850 Eğer bahtının hep açık olmasını istersen
Kadın sözüne iltifat etme

851 Bunlar akılsız ve çirkef olduğu için
Bunların sözünü dinleyen hor hakir olur

852 Kâvûs kadın sözüne uyduğu için
Şüphesiz Siyavuş'un ateşine düştü

853 Kadın demek nedir, yani eksikli
Öyleyse onların eksikliğinden şüphe duyma

854 Her kişiyi sana sadık sanma
Dostuna bile çok inanma

855 Yusuf'u kardeşleri kandırdılar
İrec'i Selm'le Tur öldürdüler

856 Bendü'l-hazm sû'uz-zann olduğuna göre
Bir kişi diğerine niçin güvensin

857 Saltanat sürmek isteyen kişi
Ülkesini adaletle bayındır etsin

858 Ülkesi bayındır olan hükümdarın
Malı bol, askeri muzaffer olmalı

859 Başta kalmak istersen
Fesatçılara daima ceza vermelisin

860 Beylik hukukla tamamlandığı için
Hukuksuz memleket düzen tutmaz

861 Varlık hukuksuz olabilseydi
Kanunlarda asla sınır olmazdı

862 Diken olunması gereken yerde sen gül olma
Dâg vurulacak yere sen merhem vurma

863 Kirpinin canını diken korur
Samurun kanını yumuşaklık döker

864 Değerini düşürmek istemiyorsan
Hayvan gibi şehvet düşkünü olma

865 Şehveti yenen yalnızca melektir
Şehvete uyan melun Şeytan'dır

866 Söz söylemeden önce bir düşün
Hayrını şerrini bil, öyle söyle

867 Söylenmiş söz atılmış oktur
Onu döndürmeye derman yoktur

868 Her iş için haksız yere kan dökme
Onu Hak sorar senden, etme

869 Onun talibi Hak olunca
Haksız yere dökülen kan nasıl yerde kalır

870 Fitne koparan bir iş yapma
Hiç kimseyle düşman olma

871 Bir kişinin bin dostu olsa azdır
Bir kindar düşmanı olsa çoktur

872 Makam seveni güvenilir sanma
Malını herkese emanet etme

873 Makam hırsı çok kişiyi azdırır
Mala hevesli olmayan kişi azdır

874 Alçak gönüllü ol, ama aşırıya kaçma
Çünkü ondan heybete zarar gelebilir

875 Kimsenin ardından dedikodu yapma
Kimsenin ayıbını yüzüne vurma

876 Bu ikisinden nefrete düşen kişinin
İşi senden yüz çevirmek olur

877 Dinlediysen sana ben bir kitap söz söyledim
Va'llâhu a'lem bi's-savâb

Bilgelerin nasihat mektuplarını İskender'e sunması

878 Her birine miskli mühür vurulup
Nasihat mektupları tamamlandı

879 Şaha sundular ve namlı şah
Tek tek dördüne de baktı

880 Okuyup hepsini bir yere sakladı
Çok sevinip halka şöyle seslendi

881 Cihanda bahtı yüce olan kişi
Daima irfan sahiplerinden nasihat dinler

882 Sonra o nasihatleri kendine rehber edindi
Onların aksini yapmayı uygun görmedi

883 Onları kendine iş edinince
Onlardan dinlediklerine rağbet etti

884 Herkesin dilinde iyi adla anılınca
Bütün herkes ona itaat etti

885 Her gün saltanatının ömrü uzadı
Her dem konumu yükseldi

886 Halk ahlakına âşık olunca
Sabah gibi sevgisinde sadık kaldılar

887 Ahlak içinde öyle çalış çabala ki
Özgür olanlar kapında kul olsun

888 Uddan güzel ses duydukları için
Büyük küçük herkes ona heves eder

889 Çiçekler gülde hoşluk bulduğu için
Onu kendilerine sultan yaptılar

890 Dârâ'dan zarar görmüş herkes
Yahut gizlice ondan korkan

891 Herkes kaçıp Rum'a geldi
İskender'le ahit tazelediler

892 Şah Dârâ'dan bir iki kez
Zarar gören Mısır sultanı

893 İskender'i her işe gönüllü
Bütün sözü doğru ve ahde vefalı görünce

894 Dârâ'dan diyar alayım diye
Şahın kulluğunu seçti

895 Teklifsiz olarak şaha boyun eğdi
Arada ne söz, ne anlaşma vardı

896 Kendi adını iyi eden kişi
Bütün gönüllerde yer bulur

897 Nazmettiğim bu destanda
Simgeyle birçok söz söyledim

Simgelerin temsil ettiklerini açıklama

898 Eğer benden yana kulak verirse
Sana her simgenin sırrını açıklayayım

899 Bu hassalar içinde hiss-i müşterek
Şah İskender gibidir bilmek gerek

900 Bütün hissedileni bilen
Her birini açıklayan odur

901 Bütün duyular ona casus oldu
Tek tek bütün hepsine hâkim odur

902 Hayali Eflatun'a benzet
Düşünceyi Aristo'ya misal et

903 Fikir kuvvetini Bukrat say
Onu korumayı ise Sokrat say

904 Hızır şüphesiz yalnız
Doğruyu gösteren ilahi Kur'an'dır

905 Hiss-i müşterekin gösterdiği her ne varsa
Onu gönül levhasına nakşetmek gerek

906 Tüm sevdasıyla bunu tasavvur eden
Hakk'ın mahiyetini düşünerek anlar

907 Bunca karışıklığın içinde bu hayal
Hangi takatle onun kemalini idrak etsin

908 Onun türü ve cinsi olmadığı için
Cin ve insanlar onu hangi faziletle bilsin

909 Ne onun zatında vasl ile beyn var
Ne sıfatlarında kem, keyf ve zaman var

910 Ona sınır ve yol olmadığına göre
İlimler onu nasıl kapsasın

911 Akl-ı küllün şaşakaldığı yerde
Şüphe veya insan fikri kim olur

912 Kendi zatını yalnız kendi bilir
Sıfatlarını da kesinlikle kendinden bil

913 Kendini bilmeye sebep kendisidir
Onu başkasından talep etmek küfür olur

914 Kur'an Allah'ın ipi olduğuna göre
Bütün işlerde ona sarıl

915 Ta ki tehlikelerden kurtulup
Hakk'ın yanında yer bulasın

916 Ahmedî'nin sözünü eğer dinlersen
Vahdetin sırrını iyice anlarsın

917 Vahdette bir din âlimi olasın ki
Adın hidayete erenlerin imamı olsun

İskender'in İran'a dair niyetinin ve Dârâb'a düşmanlığını göstermesinin destanı

918 Söyle ey bülbül, gül mevsimidir
Susma, sözün zamanıdır

919 Hava misk ve amber kokulu
Bahçe binbir nimetle dolu

920 Bulut Musa'nın ayetini açıklar
Rüzgâr İsa'nın mucizesini gösterir

921 Çiy damlası bahçede
Zümrüt üstüne inci saçılmış gibidir

922 Gülün yanağı yakut renkli olmuş
Sümbülün zülfü amberle örülmüş

923 Dağ eteği menekşeye bürününce
Bahçe lale ve gülden letafet buldu

924 Bülbül bahçede dedikodu yapıp durur
Güzel yüz için sorup soruşturan çok olur

925 Gül mevsimi işretin zamanıdır
Şarap sun ki şarabın mevsimidir

926 Gönlün gül gibi ferah olsun dersen
Nergis gibi elinden kadeh bırakma

927 İşretin yüzü nar rengi oluncaya kadar
Lale gibi yakut rengi şarabı ele al

928 Taş nasıl lale bitirsin, diken gül
Şarap içmeyen de dikenden daha kurudur

929 Ömrü yele verme şarap iç
Şarap içmek sofunun riyasından yeğdir

930 Sabahleyin bezme gel, sabah olsun yeter
Bizde şarap olmasa bile sabah verir

931 Bu gündüz, bu gece bize kalmayacağı için
Bir demimiz boş geçmesin

932 Sabahtan bir kadeh şarap iç
Sonu ne olur diye düşünme

933 Gül renkli kadeh seni çakırkeyif edince
Gönlün onunla ferah bulacağı bir söz söyle

İskender ile Dârâb destanının başı

934 Mısır ve Şam şaha itaat edince
O sabah akşam Dârâb'ın ardına düştü

935 Bahtının sonunu getiren nicesi gibi
O taç ve taht Dârâb'dan alınır

936 İran da hükmüne boyun eğse
Turan ülkesi bile onun olsa

937 Her daim işi o düşünce olduğu için
Sonunda düşüncesi meyve verdi

938 Fetih ve zafer düşünmekle elde edilir
Düşünmeyen kişide hiç kuvvet olmaz

939 Bütün işlerde zorluğu çözen düşüncedir
İnsana kılavuz akıldır

940 Bu düşünceyle birkaç zaman
Gece ve gündüz gelip geçince

941 Şah bir gece düşte göğün açılıp
Yere bir meleğin indiğini gördü

942 Bir kılıç getirir ve ona verir
Bunu sana Allah gönderdi der

943 Kılıç Allah'ındır bunu
Sana düşman olan kişiye çek

944 Yürü ve sultanlarla cenk et
Doğu ve batı baştan başa senindir

945 İskender sabah pürneşe uyandı
O düşü baştan sona Aristo'ya anlattı

946 Sonra, ey kılı kırk yaran bilge
Önce bu düşü bana iyice yorumla dedi

947 Sadık ve kâzib diye iki kısım olan
Bu rüyanın her biri nereden gelir

948 Önce bana bunu anlat
Sonra düşün tabirini açıkla

949 O bilge önce düşün yorumunu yaptı
Sonra tabirini söyledi

İskender'in rüyasının tabiri, rüyanın doğru ve yanlış kısımları

Ey şah, şüphesiz rüya iki türlü olur
Biri sadık, diğeri kâzibdir

Kâzib üç türlü olur, şah bunu
İyice bilsin diye bir bir açıklayayın

Önce hayalin görünürdeki duyularla
Özel olarak rüya yazmasıdır

O suret oradan daha silinmeden
Hiss-i müşterek onu orada görür

Hayalin nakşetmiş olduğu
O rüya orada resmedilir

Uyku gelip meşgaleler gidince
Can orada o sureti idrak eder

İkincisi ise bir şeyin devamlı
İnsanın aklında olmasıdır ey iyi adlı

O akıl onunla meşgul olduğu için
Hayal onun suretini nakşeder

Hiss-i müşterek o resmi uykuda görür
Ne gördüyse cana ulaştırır

İnsanın sevdiğini gece rüyada
Çok görmesinin sebebi budur

Üçüncüsü ise ruhun gevşeyip
Vücudun dengesinin bozulmasıdır

Bedende dört unsurdan hangisi baskın çıkarsa
Ona dair şey uykuda gelir

962 Eğer hararet baskın çıkarsa ateş ve kan
Kızıl ve sarı şeyler görünür

963 Eğer soğukluk çok olursa yağmur ve kar
Sis ve karanlık, karınca ve yılan görünür

964 Bu üçünde de tabire güven olmaz
Bunlara adgâsu ahlâm adı verilir

965 Diğeri sadıktır, onu da söyleyeyim
Nasıldır, Güneş gibi aydınlatayım

966 Nefs-i külldür her türün asl'ı
Her nefis ondan ayrılmış bir fer'dir

967 Akl-ı Küll adının Kalem olması gibi
Onun da adı Levh-i Mahfûz oldu

968 Ayna gibi berrak ve parlaktır
Gayb orada mutlaka görünür

969 Hiç şüphesiz her ne geldi gelecek
Orada apaçık yazılmıştır

970 Nefs-i cüzî onun fer'i olduğu için
Fer' asl olana kuşkusuz varabilir

971 Sonra iyi bil ki bu nefs-i nâtıka
Önceden orada olduğu için

972 Orada yazılan gayb yazısını
Şüphesiz nakletmeden gösterebilir

973 Lakin bu bedenin aldığı tedbir
Bu amaçta ona daima engel olur

974 Uykuda ona rahatlık hasıl olunca
Hiç şüphesiz o makama ulaşır

975 Onu ne mücerret, ne basit
Ne mekân, ne zaman kuşatabilir

976 Aradan hiç zaman geçmeden
Orada ona çok türlü suret belirir

977 Ayna aynaya karşı olunca
Mutlaka ondan bir şey yansır

978 Bir an bile geçmeden nakşolur ayna
Ondan belli olur bu işin aslı

979 Ey iyi adlı, işlenen nakış
Gaybî yoldan tamamlanır

980 Ey ulu, hayal onu cüzî suretle düzüp
Hiss-i müşterek ondan rüya resmeder

981 O sonra orada apaçık görülür
İşte açıkladığım doğru düş budur

982 Peygamberlere nasıl vahiy geldiği
Söylediğim bu sözlerle açıklanmış oldu

983 Böylece miraç hadisesi de
Bu sözle anlaşılır ey iyi adlı

984 Velilerde olan keramet de
Onlara işte böyle gelir

985 Şahın gönlü tecelli kadehi olduğundan
Gördüğü bütün düşler Hak ilhamıdır

986 Gönül ayna gibi saf olunca
Her ne görse mutlaka doğru olur

987 Şah bütün yedi iklime akın edip
Kılıçla fethedince muradına erecek

988 Tanrı'nın zafer nasip ettiği birine
Karşı duracak olan kimdir

989 Şah düş yorumuyla mutlu oldu
Göklerin üstünde otağ kurdu

990 Cihan mülkü benimdir diyerek
Dârâb'a düşmanlığını ilan etti

991 Zülkarneyn böyle meşhur olduğu sırada
Dârâb'a haber geldi

992 İskender'in cihanda taht ve taç bizimdir
Her yerden bize haraç gelmesi gerek dediği iletildi

Dârâb'ın Zülkarneyn İskender'e elçi göndermesi

993 Bu haber Dârâb'a ulaşınca
Elçi gönderip dedi ki ey namlı şah

994 Rum'u biz sana bıraktık
Seni biz bu ülkeye hükümdar yaptık

995 Cihanda taht ve taç bizim olduğu için
Senin bize oradan haraç göndermen gerek

996 Rum ülkesi kılıcımızla alındı
O memleketin hepsi yalnız bizimdir

997 Bütün Rum'u Feylekus'a biz verdik
Mal, mülk ve makamı o bizden buldu

998 Sen gençsin aklını şaşırma
Sana yakışmayan söz söyleme

999 Genç olan kişi çok cahil olur
Cehaletle iş yapan gafil olur

1000 Memlekette kendisi genç olsa da
Fikri olgun olanın hükmü yürür

1001 Veya yanında her işe çare bulan
Güngörmüş bir ihtiyar olmalıdır

1002 Taç ve taht bize Keyhüsrev'den kaldı
Mülk ve saltanat da Feridun'dan geldi

Anadan bile Hüsrev yaradılışlıyım
Mülk bana hısımdır, başkasına yabancı

İsfendiyar'ın tohumundan değilse
Şehir ve diyar başkasına layık değil

Elçi şaha geldi ve Dârâb
Her ne dediyse ayan beyan anlattı

O namlı kişi iyi ve kötü bütün haberleri
Veren elçiyi dinleyince

İskender'in Dârâb'a cevabı

Dârâb'a bu cevabı verdi, ey padişah
Dünyanın saltanat merkezi benim dersin

Rum'un sana baç vermesini dilersin
Her yerden haraç almak istersin

Yumurtası altın olan o tavuğu
Meşhur Feylekus yedi

Hastalıktan başka gıdası olmadı
O tavuğu yemediği sürece ölmedi

Olmayan bir şeyden baç isteyen kimdir
Virandan haraç alan kimdir

Şah demiş ki Rum kılıcımızla alındı
Bu sınırlar bizim oldu

Mülk Hâlik'indir, o padişah
Onu kime dilerse verip şah yapar

Mülk onundur, o tek Mâlikü'l-Mülk'tür
Dârâb ve İskender gerçekte bir hiçtir

Kılıçla övünme, ikiyüzlüdür
Vefasızdan vefa ummak gafilliktir

1016 Kılıcına dayanan mecnun olur
Akıbet o kılıç yüzünden aldanır

1017 Şah ayrıca taç ve taht, mülk ve saltanat
Bize Keyhüsrev'den geçti dedi

1018 Taht ona Keyhüsrev'den geldiyse
Şükür ki bu bana Hak'tan verildi

1019 Keyhüsrev'in verdiği mülk mü sayılır
Kişiye Hak'tan gelene mülk denir

1020 Keyhüsrev'in elinde olsaydı
Memleket ona payidar kalırdı

1021 Ayrıca gençlikte cahillik olur
Cehaletle iş yapan gafil olur dedi

1022 Şah gençliğin kemal olduğunu iyi bilsin
Bütün eksiklik ve çöküş yaşlılıktır

1023 Gencin melekeleri güçlü olduğundan
Şüphesiz kuvvet ve akıl onda olur

1024 Kişi yaşlanınca melekeleri zayıfladığı için
Onun bütün fikirleri sağlamlığını kaybeder

1025 Genç kişi ilim öğrenince
Yaşlı onun öğrencisi olsa yaraşır

1026 İhtiyarın ömrü erzelü'l-ömr oldu artık
Hâlâ daha ne olayım diye heves eder

1027 Ömür binasına viranlık gelince
Ümit evi abat olsa ne fayda

1028 Yaşlanınca mizaç kuruduğu için
Beyni aklını işleyemez

1029 Namlı şah haber ve sözlerini
Böyle açıkladım diye Dârâb'a elçi gönderdi

1030 Dârâb'a bu haber ulaşınca
Gönül ülkesi tamamen tasayla doldu

1031 O İskender'in sözlerinden gazaba geldi
O sert sözlerine şaşakaldı

1032 O gazapla asker toplamak, hazırlanmak
Ve İskender üstüne yürümek istedi

1033 İşi akılla olan o kişi
Kendi kendine sonra dedi

1034 Hem canı tez ve aceleci olmamalı
Her bir işte yüz kere düşünmeli

1035 Dağ gibi sağlam olan kişi
Yel gibi hercai olmamalı

1036 Bir çare bulunursa bu iş hayırlı olacağından
Bunu bir daha düşüneyim

Dârâb'ın İskender'e ikinci kez elçi göndermesi

1037 Cenk için pek çok silah gerek
Yoksa oradan kurtuluş mümkün olmaz

1038 Eğer İskender bana dost olursa
Saltanatım Ay'ın tepesi olur

1039 Onu korkutmak ve nasihat etmek için
İskender'e yine elçi gönderdi

1040 Elçiyle içi susam dolu
Büyük bir çuval gönderdi

1041 Sana gelince bu neyin simgesidir, anla
Nasıl olacak iş ona çare düşün

1042 Ettiğim işareti eğer bilip
Sonra ona akılla çare bulursan

1043 Memlekete baş olasın
Sana ihtiyaç duymayan kimse kalmasın

1044 Sen benimsin benden ayrı olma
El gibi davranma, bilinmedik işler yapma

1045 İnsanın hem adının asi olması iyi değil
Hem de efendisine başkaldırması

1046 Benim atam İsfendiyar olduğu için
Bu şehir, bu diyar artık benim olmalıdır

1047 Büyük atam da Güştasb Şah'tır
En eskisi ise Lührasb Şah'tır

1048 Keyhüsrev onun başına taç takınca
Rum ve Şam ona haraç verirlerdi

1049 Anadan aslım Feridun'dur benim
Memleket üzerinde hakkım çoktur benim

1050 Anadan soylu olmayan her kişi
Babadan sultan olursa değersizdir

1051 Oğlan her zaman anaya tabi olur
Cariye oğlu olan kesinlikle kuldur

1052 Cariyeden doğan kul olduğuna göre
Ululuk şüphe yok ki anadan gerek

1053 Sende soy yalnızca babadan varken
Ben işte anadan babadan şehzadeyim

1054 Ben ana babadan şah olduğuma göre
Ben varken memleketi kim yönetebilir

1055 Kendisinden üstüne isyan eden kişi
Kendi saltanatına zarar verir

1056 Elçi geldi İskender'e selam verdi
O Dârâb'dan ne haber getirdiyse söyledi

1057 Önüne susamları döküp dedi ki
Ey şah o padişah bunları sana gönderdi

1058 Onun adı Dârâb ve Behmen olduğundan
Onun saltanatı Güneş gibi parlaktır

1059 Şah susamları düşünüp
Akılla sırrı nedir anladı

1060 Kendisine şöyle demek istediğini anladı
Bana itaat etmeyecek olursan

1061 Bu daneler gibi sayısız asker getirip
Rum'u harap ederim

1062 Sonra Şah Feylekus oğlu İskender
Oraya bir horoz getirtti

1063 Ona susamların hepsini yedirdi
Herkes bu duruma şaşakaldı

1064 Şunu simgeliyordu, eğer o şehriyar
Sayısız askerini Rum'a getirirse

1065 Bir kişiyle hepsini yok ederim
O şah asker çokluğuyla gururlanmasın

1066 Hakk'ın inayetinden medet olmayınca
Asker sayıca çok olsa ne fayda

1067 O Allah zafere ulaştırdıktan sonra
Asker az olsa da ziyanı yok

1068 Gururlanmak saltanata beylik değil
Kendini beğenmek sultanlık değil

1069 Hiçbir işinde zarar görmemesi için
Kişi mağrur ve küstah olmamalı

1070 Sonra elçiye şöyle dedi
İran ülkesine padişah olan Dârâb Şah

1071 Mülkün Allah'ın olduğunu bilmez mi
O onu kime dilerse verir

1072 Keyhüsrev veya Keykubâd kim oluyor da
Dilediği kişiye mülk verip sevindiriyor

1073 Allah'a şükreden bir kişi
Her ne nimet varsa ondan bilir

1074 Mülk onundur, ona son yoktur
Başka ne varsa ya rüya, ya hayaldir

1075 Şehriyar ölülerden neden bahsediyor
Niçin Behmen ve İsfendiyar deyip duruyor

1076 Behmen'in eğer çaresi olsaydı
Memleket sonsuza kadar ona kalırdı

1077 Şehir ve diyar zulümle ele geçse
İsfendiyar memleket diye ağlamazdı

1078 Övüncü ölü olan her kişi
Şüphesiz o ölüden daha değersiz olur

1079 Adam dediğin cevherinden söyler
Kendinde hüner var mı gösterir

1080 İnsanda cevher olmayınca
Akıl terazisinde katır boncuğuna değmez

1081 Ölmüş baba ve dedeyle övünen kişi
Boş sözler söyleyen bir hünersizdir

1082 O cihan padişahı İskender
Bu sözlerle elçiyi Dârâb'a gönderdi

1083 Elçi gidince Zülkarneyn Şah
Cenk için asker ve silah hazırladı

1084 Benim sana anlattığım bu destanın
Neyi simgelediğini açıklayayım, dinle sen

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

1085 Dârâb nefis, Zülkarneyn ruhtur
Nefis ruha yenilsin ki manevi ışık budur

1086 Nedir sayısız susam taneleri
Ey dost, işlediğin hata ve günahlardır

1087 Orada bütün susamları yiyen
O horoz tövbedir, ey hüner eri

1088 Senin günahın sayısız olsa da
Bir tövbeden medet erse hepsi yok olur

1089 Ahmedî'nin sözüne kulak vermek gerek
Her ne derse ona göre davranmak gerek

1090 Onun sözü hep nasihattir
Din ve dünyada hep görülecek işlerdir

1091 Onun her sözünü canıyürekten dinleyen
Bütün yarar ve zararı anlar

1092 Bülbül böyle destan söyleyemez
Kimse böyle gül bahçesi yapamaz

1093 Kalem bu kutuya inciler dermiştir
Sen bunu Yusufnâme sanma

1094 Orada katır boncuğu derip dizerler
Yusuf'a ondan kuşaklar düzerler

1095 Güneş'in yaşmağını hırka yaparlar
Ay'a eşek çulunu giysi yaparlar

1096 Kahbenâme şivesindeki kelam
Nasıl Yusufnâme'dir ey iyi adlı

1097 Onu diyenin her sözü gaflet olur
Ona kulak veren kör cahil olur

1098 Ondan yalan ve günah gelmemesi için
Ey Hüdâ, lütfet benim dilimi koru

İskender ile Dârâb'ın savaşmaları ve Dârâb'ın yenilgisinin destanı

1099 Ey tatlı sesli bülbül, gül bahçesinin
Binbir nimetle dolu olduğunu söyle

1100 Çimen yeşillikten atlas yaygıya büründü
Şimdi bülbül güle inat neşelenir

1101 Lale gibi sen de birkaç kadeh iç ki
Neşe yüzünü gül rengine çevirsin

1102 Çimenler yeşerince, güller kızarınca
Gayret et ki şarap yüzünü gül renkli yapsın

1103 Taştan gül bittiği bu mevsimde
Boş oturan kişi taştan beterdir

1104 Lale bağ içinde kadeh tutarken
Canın şarapla neşesini bulmaması ne yazık

1105 Cihan böyle kalmayacağına göre
Bir iki dem gönlünü hoş et

1106 Bu gördüğün şen bahar
Gece ve gündüz gelip gittikçe bozulur

1107 Canı fikir deryasında boğma
Bil ki manasız ikiyüzlülüğün sana faydası yok

1108 İkiyüzlülüğü rızık için iş edinirse
Râzık'ı gör ikiyüzlülüğü terke çalış

1109 Taksim edilen rızık şüphesiz gelir
O hâlde ikiyüzlülüğün orada ne işi var

1110 Kimse ikiyüzlülüğü rızkı için iş edinmesin
Râzık'ını bilmeyen edinse ne olur

Bir iki kadehle canı mutlu et
Gönlünü kederlerden azat et

Artık aslan pençeli İskender'in
Dârâb'la nasıl cenk ettiğini anlat

Elçi Dârâb'a haber iletince
İskender'in söylediklerini bir bir söyledi

Destan başı

Dârâb öfkelendi, yürüyüp
Rum'u harap etmek için asker topladı

Akıl o askeri hiç hesap edemezdi
Hendeseyle bile anlaşılamazdı

Hem İran, hem Turan, hem de
Çin ü Maçin askerleri orada toplandı

Doğuda Rus, Hıta ve Hint
Batıda Sudan, Keşmir ve Sint

Hem yiğit Mihrac Han
Hem de dünyaya bedel Tamgac Han oradaydı

Medayin'den Rum ülkesine dek
Kırmızı ve mavi sancak doluydu

Kös gümbürtüsü göğü inletmişti
Toz havayı abanoza çevirmişti

İnsanın her nereye gözü ilişse
Çadır, sancak ve otağ idi

Yeryüzü yay ve oklarla doluydu
Dağ ve ova gürz ve kılıçtı

Ne Feridun, ne Dahhak, ne de Cem
Böyle kalabalık bir ordu düzmemişlerdi

O şehriyar tahtında böbürlenip
Behmen ve İsfendiyar hani dedi

Haşmet nasıl olur, taç, taht ve saltanat
Nasıl olur bir görselerdi

O mal, mülk, taç ve tahtın
Baht yüz çevirince düşmana vardığını anlamadı

Saltanatla gururlanmak ayıplanır
Pek uğursuzluk getiren gururu bırak

Gül güzelliğiyle böbürlendiği için
Rüzgâr onu nasıl toprağa döker, gör

Lale tacıyla gururlandığı için
Rüzgâr tacını başından yere vurur

Bahar rengiyle şişindiği için
Zaman ona hazan rüzgârını saldı

Bahçeler rengârenk donanınca gurura kapıldı
Sonbahar ona ne yaptı gör

Kuşkusuz gurur Şeytan işidir
Rahmân onun için ona garûr dedi

Ömür ve saltanat sonsuz olsaydı
Hayat Süleyman'a bâkî olurdu

Yüzüğünü Şeytan çaldı, tahtını rüzgâr aldı
Dünyada kim mutlu oldu, kim olacak

Ejderha avlayan o Behmen
Bu dokuz başlı yılandan kurtulamadı

Eşek avı Behrâm'a bir eğlence olmuşken
Av onu ansızın mezara soktu

İskender'e Dârâb Şah ve sayısız askeri
Şimdi Rum'a vardı dediler

1138 Rum'u harap etmek, yıkılmadık
Bir yer bırakmamak ister

1139 Kadın erkek herkesi öldürecek
Orada ne varsa külünü yele savuracak

1140 İskender de Rum ülkesinin
Asker ve komutanlarını topladı

1141 Şah her birini yüreklendirdi
Cihanda ben olursam padişah

1142 Her birinize saltanat süreceğiniz
Rum gibi bir memleket vereceğim

1143 Düşmanın çokluğundan korkmayın
Korkudan yüreğinizi paralamayın

1144 Hak'tan bana yardım geleceği için
Sayınız az ise de çok kaygılanmayın

1145 Önünüzde yürüyen ben olayım
Ölmek varsa önce ben öleyim

1146 Nam için gayret edip savaşalım
Düşmana yeryüzünü dar edelim

1147 Nam, namus ve hüner olan yerde
Az olan çok olanı yener

1148 Çok olanın bahtı hak emriyle kapanacağından
Nice çoklar aza yenilirler

1149 Ar ve namusu olmayan kişiye
Dar mezar yeryüzünden yeğdir

1150 Bu sözle hepsinin gönlü hoş oldu
Onunla yine ahit tazelediler

1151 Yüreklendirmeyle askerin gönlü hoş olur
Padişah böyle askerle muzaffer olur

Sonra ey şehriyar bu canımız
Yoluna feda olsun dediler

Yürüyelim, hasımla çarpışalım
Nam ve namus için bugün savaşalım

Önünde aslanlar gibi cenk edelim
Kaplanın dişleri bundan körelsin

Bundan önceki şahımız Dârâ
Öç almak için saldırmıştı

Padişahımız yaşlıydı
Âciz, kötü düşünceli ve tedbirsizdi

Askerin başı yürekli olunca
Kulları kediyse bile aslan oluverir

Her ne kadar bize zafer kazandırsa da
Şahımız bize baş olamadı

Şimdi sultanımız gençtir
Hem yürekli bir aslan, hem yiğit bir savaşçıdır

Öyle savaşalım ki tacı tahtı
Mülkü saltanatı düşmandan alalım

Düşmandan taç ve taht almak için
Şahın yürekli olması gerek

Halka baş olmak isteyen kişinin
Canını başını ortaya koyması gerekir

Yürekli olmayan kişiye
Memleket hiçbir zaman itaat etmez

Memleket kılıç sallamakla ele geçirildiği için
Mülk fethetmek isteyen kılıç vurmalı

Kılıçsız memleket fethedeyim diyen
Boş düşünceli bir delidir ey ulu

1166 Gül eline dikenden kılıcı almazsa
Çiçekler ülkesine sultan olamaz

1167 Kuşkusuz gül eline kılıç alınca
Yakut taç ve zümrüt sancak buldu

1168 Süsenin elinde hançer olmasa
Onun giysisi sırmalı kaftan olur muydu

1169 Bu Güneş eğer iyi kılıç kullanmasaydı
Gökyüzü onu yıldızlara şah yapmazdı

1170 Güneş kılıç kullanabildiği içindir ki
Bütün yıldızlara sultan oldu

1171 Zülkarneyn gördü ki Rum halkı
Hükmüne mum gibi erimiş

1172 Onun için düşmanla aslanlar gibi
Kaplan cengi yapacaklarını anladı

1173 Hepsi onunla ittifak etmişti
Kimsenin gönlünde nifak yoktu

1174 İki kişinin gönlü hoş olunca demişler
Tek yürek olup bir işi tutarlar

1175 İş her ne kadar müşkül olsa da
Şüphesiz kolaylıkla yapılır

1176 Nerede nifak olursa işler bozulur
İttifak olunca bütün işler biter

1177 Padişah askerini yürekli görünce
Kendi tilkiyse de gönlü aslan olur

1178 İskender de askerlerini topladı
Koşum, çadır, köş ve sancakları hazırladı

1179 Rum'da ne kadar asker bulduysa
Toplayıp Şah Dârâb'ı karşıladı

1180 Düşmanı defetmeye çare savaştır
Başka çare arayan şaşakalır

1181 Düşmanı kılıç yola getirir, iyi bilesin
Onun hilesini de kimse bilmez

1182 Düşmanı Behrâm bile olsa
Ona asla boyun eğmeyen erdir

1183 Er olana feleğin indireceği baş gerek
Kadın olan oturup çark döndürür

1184 Hâlik'e tevekkül edip şehriyar
Düşmanıyla savaşmaya karar verdi

1185 Padişahlık kılıç altında olur
Memleket fetheden kılıçla alır

1186 Tanrı Kur'an'da kılıç için
Hem ve enzelne'l-hadîd, hem be'sin şedîd der

1187 Şam'dan askerler daha ulaşmadan
Öfkeli padişah düşman üstüne saldırdı

1188 Yıldırım gibi gitti ve kaplanın ceylanı
Yakalaması gibi ansızın hasmını yere çaldı

1189 Tunç borular ve kös gürledi
Gökyüzü tozdan abanoza döndü

1190 Öyle bir savaş oldu ki fırıldak felek
Ona benzer bir cenk hiç görmemişti

1191 Orada Rüstem'in bile bunu gördüğünde
Feryat koparacağı büyük bir savaş koptu

1192 Fırat nehri kan dalgalarıyla doldu
Kırda bitkiler lale rengine döndü

1193 Yeryüzü tümüyle savaş içindeydi
Şah Dârâb'a bu dünya dardı

1194 Savaş meydanı kan akan Ceyhun'du
Havayı da kan buharı tutmuştu

1195 Dârâb'ın bahtı ters dönünce
Sonunda düşmanına yenik düştü

1196 Bahtının yüz çevirdiğini görünce
Taç ve tahtını düşmana bırakıp kaçtı

1197 Saltanat bir kişiye nasıl geldiyse
Gitmesi de öyle olur

1198 Dârâb kaçıp gidince Rum askeri
Eşyalarını ve çadırını yağmaladı

1199 Doğu hükümdarı, Mağrip şahı
Ve Çin fağfuru da orada esir oldu

1200 Mihrac Han oradan kaçarken
O Tamgac Han cenkte yakalandı

1201 O ordunun hepsi, şahından emirine kadar
Kimi öldü, kimi esir oldu

1202 Sayısız hazine ve mücevher, altın ve gümüş
Hatta rengârenk kumaşlar yağma edildi

1203 Fırıldak feleğin âdeti böyle geldi
Kâh kin gösterir, kâh sevgi

1204 Ele geçenin gideceği tecrübe edildiği için
Aklın varsa bu sevgiyi gönlünden çıkar

1205 Kendisine keder gelmemesini isteyen kimse
Yitip gidecek şeye gönül vermesin

1206 Dağılacak bir şeyi niçin dererler
Yitip gideceğe nasıl gönül verirler

1207 Düşman kaçınca Zülkarneyn Şah
Orada bir hafta otağ kurdu

Dârâb savaşırken düşmandan
Korkup oradan kaçtı

Felek ona ne yaptı anlatayım
Macerasını sonuna kadar söyleyeyim

Askerlerinden iki bahadır vardı
İkisi de yiğit ve yürekliydi

Dârâb'ı yaralayan Mahar'la Mahyar'ın öldürülmesi

Mahar ve Mahyar adlı iki askeri
Herkesten ayrı tutmuştu

Şah onların önünde Rum'a gelirken
Bir hata yapmışlardı

Şah onun için bunları azarlamıştı
Onların gönlünü kırmıştı

Gerçi onları sonra bağışlayıp
Has adamları arasına yükseltmişti

Lakin ikisinin de gönlü yaralıydı
İçten içe ona düşmandı

Fırsat bu fırsat, onu yolda yaraladılar
Öldü deyip gittiler

İnsan birine düşmanlık güderse
Fırsat bulunca ona aman vermez

Düşmandan sen vefa bekleme
Bir an olsun onunla oturup kalkma

Kimseyi kırmamaya çalış
Kırılınca ona gönül koyma

Bir kez gönül kırarsan
Ölünceye kadar sana küskün bırakırsın

1221 Sen ona, o da sana yabancı olursa
Onun hatırını sayma, ona güvenme

1222 Bu gönül sırçadır, inanmazsan sına
Kırılınca bütün olmaz bir daha

1223 Onlar Dârâb'ı yaralayınca
Kaçıp İskender'in katına vardılar

1224 Bu işi katında anlattıklarında
Kâh üzüldü, kâh sevindi

1225 Kâh gül gibi tebessüm etti
Kâh gönül hoşluğuyla bu sözü söyledi

1226 Düşmandan sonra bir nefes daha yaşamaya
Ebedî hayat desen yeridir

1227 Fetih ve zafer düşmanın kahrolmasıdır
Gönül hoşluğu düşmanın ölmesidir

1228 Şah kâh gonca gibi kederlendi
Güneş ve Ay merhametsizdir dedi

1229 Düşman ölse biz de ardınca ölürüz
Biz de böyle olunca ne fayda

1230 Payidar olmayan dünya için
Bu cenk, kavga ve dövüşe ne gerek var

1231 Sonra şah Aristo'ya dedi ki
Ey bilge, alçak olan kişi vefasız olur

1232 Ne cimrinin önünde kerem bulunur
Ne cömert olanda azıcık vefa olur

1233 Canının eziyet çekmemesini istersen
Layık olmayana cömertlik sofrası döşeme

1234 Sana gam değmesin dersen
Hainle bir an bile arkadaş olma

1235 Dârâb'ın elinden varlık ve azık bulan
Ve cümle murada eren bunlar

1236 Hain olup sonra ona cefa ederler
Bunları beslemek uygun olur mu

1237 Hasisi seçen o kişi
Cebinde yılan besleyen bir eblehti

1238 Fesatçıyı besleyip şefkat gösterenin
Yaptığı fesatlık değil de nedir

1239 Bilge Aristo hemen şaha, ey şahım
Sana dünyada endişe erişmesin dedi

1240 Güneş sana taç olsun ve gök taht
İkbal ve baht senden uzak olmasın

1241 Saltanatın her daim gencecik olsun
Ömrünün bağına hazan ermesin

1242 Safalı bir gül bahçesi olan gönlünde
Dünyanın sırrı Güneş gibi meydandadır

1243 Senin bilemediğin hiçbir iş var mı
Senin çözemediğin bir düğüm var mı

1244 Hasis tabiatça yılan ve akreptir
Bilge olan kişi onu beslemez

1245 Kimse zehirden tiryak bulur mu
Akrebin zehri iksir olur mu

1246 Şehriyar bunu dinleyip
Meydana iki darağacı dikilmesini emretti

1247 Mahar ile Mahyar'ı astılar
O ikisi yüz bin defa inleyerek öldüler

1248 Haini berhudar olur sanma
Ya başı kesilir, ya asılır

1249 Azık bulamadan acından ölmek
Hain olmaktan daha iyidir

1250 Melek nasibindeki azığı verirken
Rızık için hıyanet neye gerek

1251 Mahyar darağacına asıldığında
Dârâb yaralı inliyordu

1252 O yaralı için iş işten geçtiğinden
Bedende candan bir nefes kalmıştı

1253 Ona Zülkarneyn Şah
Seni yaralayanları helak etti dediler

1254 Her ne kadar ümidi kalmamışsa da
Bu haber ona ulaşınca sevindi

1255 Düşmandan sonraya kalan kişinin ömrü
Bir dem ise bin yıl olur

1256 Sonra İskender'e memleketin mülkü
Baştan başa senindir diye haber gönderdi

1257 Hem hazine ve mal, taç ve taht
Hem diyar ve asker, silah ve baht senindir

1258 Dahhak ve Feridun'un hazinesi bendedir
Behmen'in bütün hazinesi bendedir

1259 Lakin hiç kimsenin bana ihtiyacı kalmamıştır
Tez yetiş ki memlekete çare bulacak sensin

1260 Sen memlekete şah, bütün İran
Ve Turan'a hami olmalısın

1261 Zülkarneyn'e bu haber erişince
O hükümdar Dârâb'ın yanına gitti

1262 Onu arık, çelimsiz, kan kaybetmiş
Yaradan zayıflamış görünce

1263 Ruh-ı hayvani bedende kan olur
Kan olmayınca beden cansız olur

1264 Şaha dedi ki dünyanın hâli böyledir
Ay, Güneş ve feleğin ahvali böyledir

1265 Kâh kederlendirir, kâh sevindirir
Kimi mahrum eder, kimi muradına erdirir

1266 Felek değirmendir, ömrümüz darı
Bu makama her gelen gider

1267 Bulduğunu parçalayan yırtıcı hayvandır
Bu güzeldir, şu gençtir demez

1268 Bu gonca dudaklı dilberdir
Yanağı gül, saçları amber de demez

1269 Bu güzelliğe yazık olacak
Toprak içinde kalıp çürüyecek de demez

1270 Bu taç bağışlanmış padişahtır
Halka altınla gümüş bağışlar da demez

1271 Adaletle memleketi abat edecek
Bunu hemen öldürmeyeyim, kalsın da demez

1272 Bu âlim, bu âkildir
Bütün işlerde fazıl ve kâmildir de demez

1273 Bunu bırakıp iyice bilinmesi için
Halka sünnet ve farzı beyan edelim

1274 Biz şaha hata etmişsek de
Şah onu lütfuyla affetsin

1275 Küçüklerden cürüm ve hata gelirse
Büyüklerin işi lütuf ve af olur

1276 Dârâb bu feleğin dönüşünde
İstikrar olmadığına şüphe yoktur dedi

1277 Lem yezel her kişinin kısmetini
Ezelden belirlemiştir

1278 O bu makama geldiğinde
Kısmeti neyse yer ve onunla gider

1279 Kim kısmetinden fazlasını yiyebilir
Kısmet az olduysa kim çok yiyebilir

1280 Biz bütün kısmetimizi yiyip
Sırayı sana verdik ey iyi adlı

1281 Nimetlerden bıkıp şimdi sana bıraktık
Onu sen ye, başkasının kısmeti yapma

1282 Bu mal şüphesiz herkese yakın olduğu için
Duramaz, bir yerden bir yere geçer

1283 Onu toplayıp vermeyen eblehtir
Onu toplamayıp dağıtan akıllıdır

1284 Bu sözü söyleyip şehir, ülke, taç
Ve tahtının hepsini İskender'e verdi

1285 Bütün mal ve hazinesini ona verdi
Asker ve halkına bunu duyurdu

1286 Sonra onu ülkeye veliaht yaptı
Onunla şu biçimde sözleşti

1287 Halka iyilik etmeyi âdet edinsin
Kimse için kötülük düşünmesin

1288 Bu sözleriyle son nefesini verdi
Dârâb gitti ve kafes boş kaldı

1289 Dârâb gidince bu diyar sahipsiz kaldı
O haşmet, o savaş kalmadı

1290 Fırıldak feleğin âdeti böyledir
O kimseye ebedî sevgi göstermez

1291 Beden kafestir, can bâd-ı hevâ
Ona itimat etmek uygun olmaz

1292 Temeli zıtlık olan şey
Kuşkusuz sağlam olmaz

1293 Dârâb ölünce Zülkarneyn Şah
İran'a baştan başa padişah oldu

1294 Dârâb'ın kavmini yüceltti
Mal verip onların ihtiyacını giderdi

1295 Asker olsun, şah veya emir olsun
Cenkte her kim esir alınmışsa

1296 Şehriyar hepsiyle sağlam sözleşip
Yerli yerine gönderdi

1297 Kendisi Medayin'de yerleşti
Orada hoşça vakit geçirip dinlendi

1298 Sen benim sözüme kulak verirsen
Bu destanın neyi simgelediğini sana söyleyeyim

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

1299 Dârâb nefis, Zülkarneyn ruhtur
Zafer nefsin ruha yenilmesidir

1300 İskender gibi onu defedersen padişahsın
Doğu ve batı senindir

1301 Yoksa o senin gönül mülkünü yıkar
Canının Mısır'ını hep ateşe yakar

1302 Çaresizlerin âciz kaldığı
Zalim ve zorbadan iyi sakın

1303 Kimi yem yiyip doymayan hayvandır
Kimi can almak isteyen yırtıcıdır

1104 Çalışıp onu melek huylu etsen de
Melik olduğun için buradan ayrılacaksın

1105 Senin mülkün yok olmasın
Saltanatın hiç sona ermesin

1106 Ne meliki, belki gezdiği yerler
Gökler olan melek olacaksın

1107 Gafletin uyanıklık ve hışmın rıza olsun
Yalnızlığın arkadaşlık ve zorlukların kolaylık olsun

1108 Varlık âlemi fesat doludur
Onun varlığına çok güven olmaz

1109 İşi devamlı değişim olan şeyden
İnsan nasıl kararlılık istesin

1110 Ebedî hayat istersen burada olmaz
Kararlılık olan bir yere var

1111 Onun bağına hiçbir zaman hazan ermez
Orada taze olan gülistan solmaz

1112 Bundan daha iyi vatan bulduktan sonra
İnsan âcizlikle burada niçin dursun

1113 Cennet bahçesi hazırken
Bu külhanda oturmak yazıktır

1114 Ahmedî'nin sözünü eğer dinlersen
Her şeyin sırrını anlarsın

1115 Gaybdan gönlüne nur dökülsün
Her sırrı keşfedip sevinç duyasın

1116 İlme'l-yakîn sana görünsün
Onun sana senden yakın olduğunu bil

1117 Hak'tan başka sende varlık kalmasın
Ara yerde biz ve benlik olmasın

1318 Bütün varlık yalnızca o Hak olunca
Biz ve ben demek artık şirk olur

1319 Surette varlık çok olsa da
Manada yalnız Hak vardır, başkası yoktur

1320 Hak dedin, Allah'tan gayrıyı unut, sözünden dönme
Ondan başka varlığın var deme

1321 O Evvel ve Âhir olduğu gibi
Hakikaten Bâtın ve Zâhir de

1322 Bütün varlık yalnız onundur
Artık sana burada hangi varlık kalır

1323 Emin yer bulmak için biz ve benden geç
Mesken bulmak için nefsi güçsüz bırak

1324 Şüphesiz kesretin aslı vahdet olduğuna göre
Bütün varlık Ahad oldu Ahad

1325 Yerde kesret olsa da vahdet asıl oldu
Ancak Ahad mutlak varlıktır

1326 Eğer kesretin tümü yok hükmündeyse
Var olan yalnızca o tek kişidir

1327 Vahdet olmasa kesret bulunmayacağına göre
Kesretin varlığı vahdet olmuştur

1328 Varlığın vahdet olduğunu iyi anladığına göre
Yalnız Ahad değil, Allah'ın birliğine iman edensin

1329 Vahdetin yüzünde kesret nikaptır
Kesreti bırak, perde aradan kalksın

1330 Mâ'nın mîm'ini ve ben'in nispet yâ'sını
Ortadan kaldır, ahad yaptın kendini

İskender'in elçi olarak Sistan'a gidişi ve Zeresb'in kızına âşık olması

1331 Söyle ey şeyda bülbül, söyle
Cümle Uşşâk'ı Muhayyer eyle

1332 Hava Nevruz'da ılıman olur
Sen de yeni günde hoş nağmeler söyle

1333 Aşkın Rast perdesinde düzen tut
İnleyişine Anka'yla ahenk ver

1334 Şirin gibi aşkın ateşini söyle ki
Halk Hüsrev sözünü unutsun

1335 Dil-sûz makamının inleyişiyle ahenk tut
Aklı Azra sözüyle Vamık eyle

1336 Sözde efsuna başlayınca
Leyla'yı Mecnun etmen gerek

1337 Hüma'nın falının kutlu olacağı
Cana can katan bir hümayunnâme yaz

İskender'in aşk hikâyesine giriş

1338 Söz nedir, göster yerin Cemşid'ine
Hatta göğün Zühre ve Hurşid'ine

1339 O çok güzel olan aşktan söyle
Sevgiliye dair söz sevilir

1340 Aşk büsbütün ateş olsa da
Mum gibi onda yanmak hoştur

1341 Aşk ateşi neyi can ve gönlün
Ona hevesleneceği kadar hoş nefesli yaptı

1342 Buhurdanı amber dumanlı yapan ateştir
Öd ağacından can kokusu getiren ateştir

1343 Kelîm ateşi canıyürekten isterdi
Kerîm ateş içinde ona göründü

1344 Ateş İbrahim'i dostluğa has etti
Altını sahtesinden ayıran ateştir

1345 Pervaneyi şenlendiren
Varlığını yakıp onu nur eden ateştir

1346 Her şeyden önce cömertlik bereketi aşktır
Var olan her şey aşkla vücut buldu

1347 Aşk derdini bil ki o hoş derttir
Aşk derdini çekmeyen namerttir

1348 Aşk derdine mihnettir deme ki
O baştan başa nimet ve gayrettir

1349 Aşk seni senden fenâ edince
Onun sana izzet ve bekâ olduğunu bil

1350 Aşk varlığını tamamladığı zaman
Seni dileğine kavuşturur

1351 O sevgiliye perde olan sensin
Nikap kalkmazsa yâr görünür mü

1352 Belki canına tesir eder diye
Aşktan sana bir haber vereyim

1353 O eserden can ve gönül şenlenir
Hak tecellisiyle pürnur olur

1354 İskender İran'ı tamamen fethedince
Turan da fermanına boyun eğdi

1355 Askerlerin şanlı komutanı Rüstem
Nimruz dedikleri Zabilistan'daydı

1356 Hürmüz ve bütün Kâbilistan
İskender'e boyun eğmemişti

1357 Orada Rüstem soyundan
Cengine aslanın bile dayanamadığı bir yiğit vardı

1358 Onun adı Namlı Zeresb idi
Benim yanımda Sam-ı Süvâr da kim olur derdi

1359 Gürz vursam Kafdağı sürme olur
Savaşsam kılıcım denizi yakar

1360 Yaydan çıkan okumun yılanı
Zehriyle vardığı yeri yakar

1361 Rezmde Gerşasb'ı inletirdi
Bezmde Güştasb'ı geride bırakırdı

1362 Şah o mülkü almayı arzu etti
Sonra elçi kılığına büründü

1363 Zabilistan şehirlerine gitti
Girip çıkılacak yerleri gördü

1364 Şah Sistan şehrine varınca
Zeresb'le de görüştü

1365 Uydurduğu bütün haberleri
Bir bir Zeresb'e söyledi

1366 Zeresb onun sözünü dinleyince
Söylediği her şeyi bir bir anladı

1367 Zeresb onun sözlerine âşık oldu
Biveresb buna kul olsa yaraşır dedi

1368 Güzel konuştuğu ve tatlı sözlü olduğu için
Şah Zeresb'in kalbini kazandı

1369 Söz sihirdir, cana tesir eder
Söz yayının oku hedefe erer

O düzmece sözlere şaşakalıp
Kendini tamamen ona verdi

Canla ona öyle gönül verdi ki
Asla bir an onsuz olamazdı

Bu katiyen kul olamaz
Böyle bir elçi kime gelir derdi

Kulum der, lakin bunun askerine
Süs olması için yüz sultan gerek

Böyle kul olmaz, bu olsa olsa Cemşid olur
Böyle elçi gelmez, Hurşid olur

Onunla tam üç hafta işret etti
Gece gündüz şarap içti

Onun Gülşah adlı bir kızı vardı
Güneş onun yüzünden borç nur alırdı

Saçı Musa'dan iz taşırdı
Ağzı İsa sırrını anlatırdı

Cennet gibi nisan onun yüzüyle taptazeydi
Cennet hurisi bile gözünde fitne olurdu

Dişinin vasfı nedir diye sorarlarsa
Ne incisi, ona Pervin diyen bile utanır

Nergis gözünün emektar kulu
Miskle amber saçlarına köle

Yüzü terütaze güle gülerdi
Zülfü sümbüle dil uzatırdı

Ruh sırrını söylemek reva olsaydı
Ağzının vasfını nazikçe anlatırdım

Saçı reyhan ve yüzü Nevruz'du
Ela gözü bahçeleri aydınlatırdı

1384 Yüzünü melek görse hayran kalırdı
Ay aşkıyla gökte erirdi

1385 Gözlerinin avladığı candı
Zülfünün bağladığı gönlüydü

1386 Aşkı lalenin canına dâg vururdu
Yüzü Ay'a, mum Güneş'e çerağdı

1387 Yanağının parlaklığına Güneş dayanamazdı
Parlak inci lâl dudağına susamıştı

1388 O gönül aydınlatan yüzünün yansımasıyla
Sistan'ı Nimruz yapmıştı

1389 O gönül kapan gözlerinin sihriyle
Kâbilistan'ı Bâbilistan yapmıştı

1390 Sâni ona bir güzellik vermişti
Hayal benzerini hayalinde görmemişti

1391 Fıtrat nakkaşı aşikâr olalı beri
Kimse onun gibi dilber görmemişti

Gülşah'ın İskender'e âşık olması

1392 Namlı Zeresb Sistan'da
Bir süre şahla keyif sürdü

1393 Sarhoş olup harem dairesine gidince
Halvetinde İskender'i öyle anlatırdı ki

1394 Sözünü işitip merak eden
Elçiyi görmeyi arzu eder

1395 Kimse sormadan o kadar çok anlatır ki
Kızı daha görmeden ona âşık olur

1396 Aşk ateşi canına işleyip
Gönül ülkesini harap eder

1397 Hileyle uğraşıp çare bulur
Şahı görmeye bacadan yol bulur

1398 Her iş çalışma ve çabalamayla olur
Muradını istersen canla başla çalış

1399 Bir bakışla şahın yüzünü görünce
Ah edip kendini unuttu

1400 Gönüllere elem kaynağı gözdür
Canı belaya müptela eden gözdür

1401 Kız ah edip hasretle ağladı
Öyle ki dadısının yüreğini dağladı

1402 Dadı kızı aldı ve hızlı hızlı
Damlar üstünden eve eriştirdi

Gülşah'ın ah edip inlemesi

1403 Gülşah eve girince ah etti
Ahının dumanından gök ve Ay boyandı

1404 Mum gibi sabaha kadar yandı o
Ahının dumanına boyandı o

1405 Onun elif boyu nûn şeklini aldı
Gözlerinden kan seli dalgalandı

1406 Aşk derdiyle hayran oldu
Kâkülü gibi perişan oldu

1407 Aşk derdinden yüreği yaralıydı
Ayrılık ateşinden gözü yaşlıydı

1408 Gözlerinin yaşı Ceyhun'du
Ne Ceyhun'u, kan dalgasıydı

1409 Çok mihnet, eziyet ve azap çektiği için
Rahat ve huzuru kalmadı, uykuları kaçtı

1410 Kirpikleri gözüne diken olmuştu
Böyleyken uyku orada nasıl yer bulurdu

1411 Onda aşk derdine derman olmadığı için
Yâ leytenî kuntu turâb derdi

1412 O ney gibi inleyip vay vay diye ağlardı
Yâr derdi canını şerha şerha etmişti

1413 O gece sabah oluncaya dek inledi
Âşık olan böyle olur, başka nasıl olsun

1414 İşte söylediklerime kulak verdiysen
Mum gibi sabaha değin yanar, sabah söner

1415 Dadı çok nasihat etti Gülşah dinlemedi
Öğütle ateşi hiç azalmadı

1416 Aşk yanan ateştir, nasihat ona yel
Öyleyse âşıka nasıl faydası olsun

1417 Akıl ve gönül bu yolda gidince
Âşıka nasihat ve melamet artık ne yapar

1418 Dadı nasihatin kâr etmediğini görünce
Onun önüne başka türlü engel koydu

1419 Ah etme, baban işitmesin
Sana bana kötü bir iş etmesin dedi

1420 Bu işte gönlüne şüphe düşünce
Sabret ki es-sabru miftâhu'l-ferec

1421 Onu bulacağın öyle bir şey yapayım ki
O senin olsun, sen onun olasın

1422 Sen şehzadesin, aşkını gizli tut
Kendini âleme rezil etme

1423 Onu aşkına öyle müptela edeyim ki
Senin gibi ona da bela ersin

1424 Dadı kızın hâline bakıp
Akıl ve düşünmekle bu işe çare buldu

1425 Düşünceyle her işe çare bulunur
Akılla her düğüm çözülür

1426 Sonra sevgilinin resmini yapsın diye
Mahir bir nakkaş buldu

1427 O Çin nakkaşı nasıl resim yapardı dersen
Öyle nakşederdi ki yalnız can veremezdi

1428 Canı bağışlayan yalnız Hak'tır
Haşa onu başka kim yapabilir

1429 Canı verip geri alan odur
Başka türlü söz diyen kâfir olur

1430 Kızın resmini ona çizdirdiler
Öyle ki gören şaşakalırdı

1431 Onu gören Gülşah'tır derdi
O dünya aydınlatan ve gönül bezeyen Ay'dır

1432 Yüzünün rengi aynı Gülşah'tı
Arasındaki fark yalnızca candı

1433 Resmin arkasına bir gazel yazdı ki
Ateşinden inci erirdi

Gülşah'ın İskender'e olan aşkını dile getiren gazeli

1434 Hayranım yâre, acep yârim hani*
Âşıkım sevgiliye, sevgilim hani

1435 Yanarım aşk ateşinde pervane gibi
Bilmem o mum yanaklım hani

1436 Kanımı içti efsunla gözün
Bilsem o sermest ve hunharım hani

* 1434-1440. beyitler metne yerleştirilmiş gazellerden biridir.

1417 Aşk hasta etti, merhamet edip
Demedi bir gün ki dertlim hani

1418 Yayına takıp ok atar gamzesi
Bilemem o cefakârım hani

1419 Papağanım, o şekeristan nerededir
Bülbülüm, o taze gülistanım hani

1440 Yolunda gönül, can ve akıl kalmadı
Var mı varlıktan başka eserim hani

1441 Bunları yazıp ipekle sardılar
Mühür vurup bir kul eline verdiler

1442 Gizlice elçiye vermesi için
Elçinin açıp onda ne var görmesi için

1443 Şah o resme bakınca
O an aşk yüreğine işledi

1444 Hak ona cemaliyle göründü
Kuşkusuz hayran olup şaşakaldı

1445 Aşk ateşinden gönlü öyle coştu ki
Onda hiç akıl fikir kalmadı

1446 Resmi gördü ve hayran oldu
Cansız, âciz ve perişan kaldı

1447 Şah o resimden perişan kaldıysa da
Sonunda şöyle düşündü

1448 Resmin sahibini açıkça görmeli
O kendisinden peri gibi gizlenmemeli

1449 Bu resimde hoş renk ve yüz var dedi
Lakin renk olanda koku da olur

1450 Cansız rengi ne yapayım, can gerek
Can ve gönlü olana canan gerek

1451 Renk ve kokusu olmayanı
Akıl sevmeye kalkışır mı

1452 Lalede renk ve yüz varsa da
Onda koku olmadığı için değeri yok

1453 Yüzünün rengi hoşken kokusuz olduğu için
Alçaklar onu ayaklar altına alır

1454 Gülün renginde koku olduğu için
Her ay yüzlü yüzünü yüzüne sürer

1455 Miskte renk yoksa da koku var
Yâr onu saçının kıvrımında saklar

1456 Soruşturup resim sahibine ulaşmak gerek
Görülecek odur, onu görmek gerek

1457 Gülşah'ın hizmetkârını buldurdu şah
Hâlini tamamen ona bildirdi şah

1458 Eğer bir kez onun yüzünü görürsem
Altın ve gümüş değil, sana canımı vereyim dedi

1459 Varından ona çok altın ve gümüş verdi
Her işte hüner gösteren altın ve gümüştür

1460 Kimde altın ve gümüş varsa asilzade olur
Altını olmayan kişi cevher bile olsa toprak olur

1461 Resullerin Tacı kâde'l-fakru dediğine göre
Sabır için onu istemeye izin yok

1462 İskender de ona bir gazel yazdı ki
Onu okuyan şaşakalırdı

İskender'in cevap olarak gazeli

1463 Aşkla yüzüne hayranın benim*
Zülfüne düşkün ve perişanın benim

* 1463-1469. beyitler metne yerleştirilmiş gazellerden biridir.

1464 Yemin etti can derdini ebede kadar çekmeye
Bu yemine, ahde vefası olan benim

1465 Gamze okunu atar kemankeş kaşların
Bu temrenin doğru hedefi benim

1466 Aşkının hazinesine virane yer gerek
Bende bırak onu, çünkü viranın benim

1467 Cana verirlerse ayağının tozunu
Müşterisi canıyürekten benim

1468 Görmeden zülfünü ve çene çukurunu
Bu pranga ve zindanın âşıkı benim

1469 Sen hazansız açılmış gülistansın
Şeyda ve ağlayan bülbülün benim

1470 Şah bu yanık sözleri ona yazıp
Doğruca Gülşah'tan yana gönderdi

1471 Hizmetkâr o sermayeyi bulunca
Bu hâli dadıya bildirdi

1472 Dadı şahın kızı görmesini
Onun da candan gönül vermesini isterdi

1473 İki taraflı olursa hoş olur aşk işi
İki taraflı olmalıdır aşk pazarı

1474 Aşk pazarında satılan nedir
Ne gümüş, ne altın, ne inci; dert, cefa ve gam

1475 Aşk pazarında olan bezirgânın işi
Kâr zarar bilmemektir

1476 Yarın gül bahçesinde gezeceğiz diye
Dadı şaha haber gönderdi

1477 Gülşah'la bahçeye gideceğiz
Güllere Gülşah'ı göstereceğiz

1478 Görsün diye gül yüz güzelliği nasıl olur
Renk ve koku nasıl olmalıdır

1479 Ona misk demenin hata olduğunu
Bâd-ı sabâ görsün diye zülfünün bağını çözeceğim

1480 Nergis kendinden geçene kadar
Ona yârin gözünü göstereceğim

1481 Yerinden kımıldamayan servi ayağına kapansın diye
Boyunu bahçeye göstereceğim

1482 Reyhan demeti nasıl olurmuş bilsin diye
Saçını sümbüle göstereceğim

1483 Hayalî noktanın sırrına ersin diye
Ağzını goncaya göstereceğim

1484 İskender bu sözleri duyunca
Öyle inledi ki aklı başından gitti

1485 Gece gittiğinde sabah geldi
Karanlık alçaldı, nur sancağı çıktı

1486 Gülşah'ı gül bahçesine götürdüler
Şahla sözleştikleri tarafa gittiler

1487 Şah gizli bir yerden gözetlerken
O güneş nikabını kaldırıp yüzünü gösterdi

1488 O yüz şahı çiy damlası gibi mahvetti
Aşk yolunda çok türlü hâl olur

1489 O yüze bir defa bakınca
O anda aşk yüreğine saplandı

1490 Akılla gönlün belası bakıştır
O hâlde âşıkı müptela eden bakıştır

1491 Aşk ateşiyle gönlü öyle coştu ki
Bedeninden can, başından akıl gitti

1492 Doldu aşkla içi dışı onun
Ateşe yandı kuru ve yaşı onun

1493 Nergis gibi inleyip sarardı
Lale gibi gönlü yanıp kana bulandı

1494 Güneş yüzünü görünce
Böyle amberden nikap tutmasın dedi

1495 Yanağını gördü nesrin midir dedi
Dişine baktı Pervin midir dedi

1496 Dudağını görüp abıhayattır dedi
Susayıp bunun Fırat'ın tatlı suyu olduğunu söyledi

1497 Canı okuna şüphesiz hedef eden
Amber bir yay olduğunu söyledi kaşına

1498 Gamzesine hem can ve gönül
Hem akıl ve dine kasteden büyücü dedi

1499 Ağzına bakınca can kokusunun
Burada olduğunu, ancak gizlendiğini söyledi

1500 Saçlarına canın hayran kaldığı
Ne güzel kokulu bir reyhan dedi

1501 Gül yanağına miskten bir ben düştüğünü gördü
Hâl bu yüzden cana zor geliyor dedi

1502 Çene çukurunu görünce can Yusuf'una
Zindanın bu olduğunu söyledi

1503 Boyunu görünce göz pınarını
Mekân tutan ne güzel bir servi dedi

1504 O Ay nikabını örtünerek gitti
Şah ah edip inleyerek gözyaşı döktü

1505 Şah Nimruz'u fethetmek isterken
O yüzü öğle güneşi gibi olan onun gönlünü fethetti

1506 O seferde hazine toplarım derdi
Can bahasını verdi, eziyet satın aldı

1507 Aşk çarşısında satılan fenâdır
O metaa kıymet olan candır

1508 Aşk pazarında can bedavaya verilir
Öyleyse orada bezirgânın işi nedir

1509 Nam sahibi şah Gülşah'ı görünce
Onda artık sabır ve karar kalmadı

1510 Ya Rab gözleri nasıl bir büyü yaptı da
Şahı zülfüne Mecnun eyledi

1511 Şah gözünün karası için Çin'e gitti
Yoluydu, denizin içine girip gördü

1512 Cevher kâr, can zarar etti
Bezirgân kâh zarar, kâh kâr eder

1513 Şah bütün cihanı savaşıp fethederken
Bir kılla onu esir ettiler

1514 O şahken bir kıla esir oldu
Aşk işidir, akıl ne çare bulabilir

1515 Sultan ve taç sahibiyse de
Halka ülke ve diyar bahşetse de

1516 Öyle oldu ki onun eşiğine yol bulsa
Orada kul olmaya razıydı

1517 Ayağının tozunu sürme çekeyim dedi
Lakin mahrum kaldı, ele geçiremedi

1518 O güzel yüzü düşümde görünür dedi
Ancak uyku gözünde hayal olmuştu

1519 Kirpik âşıkın gözünde diken olur
Diken içinde uyumak zor olur

1520 Her gece sabaha dek inlerdi
Ay ve yıldızları seyrederdi

1521 Derdi ki bu gece mi, yoksa yârin saçı mı
Uzadı böyle dağınık, uzun ve kara

1522 Gece mi bu, yoksa sonsuz bir bela mı
Zira onda sabahtan bir iz belirmez

1523 Gece midir bu, ucu bucağı yok
Derdim gibi gitmeye dermanı yok

1524 Eksen, gök ve yörüngenin kutup gibi
Hareket etmemesinin acaba sebebi nedir

1525 Yaşmağın yârin yüzünü örttüğü gibi
Gece de saçıyla gündüzü örtmüştür

1526 Onun gönlünden bütün hevesler gitti
Varı yoğu o halvette sadece Gülşah'tı

1527 Nereye baksa görünen Gülşah'tı
Fikri ve zikri hep o gönül dileğiydi

1528 Kulağı adına zarf olmuştu
İşittiği ses ve söz oydu

1529 Damarında akan kan oydu
Hem onun her azasında can oydu

1530 Yürüdüğü ayak ve tuttuğu el oydu
Bu müşkülü var sen hallet

1531 Âşık odur ki onda varlık kalmaz
Aşktan başka hiçbir şey olmaz

1532 Âşıka gelen cevir ve cefalar
Yârdan gelince sevgi ve vefa olur

1533 Yârin aşkı kahırla ele geçer
Hazineyi eziyetine katlanan kişi alır

1534 Mansur'a aşk nedir diye sordular
Onu görmek için üç gün burada dur dedi

1535 Önce onu darağacına diktiler
Sonra ikinci günde ateşe attılar

1536 Sonra üçüncü gün külünü savurdular
Hepsini yele, suya verdiler

1537 Darağacında onu gördüklerinde
Hâlin nasıldır diye sordular

1538 Darağacı erenlerin miracıdır
Ateş âşıkın mum gibi tacıdır dedi

1539 Yâr kazanılırsa böyle kazanılır
Âşık olan kişinin hâli böyle olur

1540 Gül sevenin dikenine katlanması gerek
Mum gibi ateş içinde güler yüzlü olması gerek

1541 Çiy damlası varlığından geçmeyince
Yerden kalkıp Güneş'e ulaşamaz

1542 Âşık odur ki dâg ve dert ona
Yârdan geldikten sonra bağ ve gül olur

1543 Leyla'nın Hak yolunda çok altın ve gümüş harcayıp
Yemek yapması meğer kendi canı içindi

1544 Fakir veya garip, gelen herkese
Aşı kendi eliyle pay ederdi

1545 Büyük küçük, zengin fakir, kim gelirse
Her birine bir pay verirdi

1546 Amacı yârin yüzünü görmek olsa da
Mecnun aştan payını istemeye geldi

1547 Leyla çanağı aldı, yere vurdu
Böyle yaparak Mecnun'u yerdiğini sandılar

1548 Mecnun bu işe yerinir derken
O yerinmek yerine sevindi

1549 Mecnun'a Leyla'ya müptela olup
Ne diye eziyet ve bela çekersin dediler

1550 Büyük küçük herkese iyilik ederken
Senin çanağını önünde taşa vurur

1551 Dedi ki benimle bir hâli var
Yâr onun için çanağı taşa vurdu

1552 Başkasının çanağını kırmadı
Kimseye niçin geldin demedi

1553 Bunun için kim onun benimle
Başka bir işi olduğunu bilebilir

1554 Sonra benim çanağımı yere vurması
Bir iş içindir, onu kim yerebilir

1555 Aşk dili başka türlü bir dildir
Sözü ve sesi yok, onu âşık bilir

1556 Ne yapsa bana hoş geleceğini bilir
Onun için bana çok eziyet eder

1557 O güzelin yaptığı her şey güzel olur
O sevgilinin yaptığı her şey sevilir

1558 Her-çi ân Husrev küned Şirin küned
Çün diraht-ı tîn ki cümle tîn küned

1559 Üç hafta geçtikten sonra şah yola çıktı
O iki haftalık ay kalbine taht kurmuştu

1560 Gözyaşı ve iniltiyle yoldaştı
İçi dışı Gülşah'la doluydu

1561 Şah menekşe gibi iki büklüm olup
Yârdan yana kafasını eğmişti

1562 Nergis nasıl Güneş'e dönerse
Şah da yüzünü yârdan yana çeviriyordu

1563 Dağ ve ova ahıyla dolmuştu
Gözyaşıyla yolu sel almıştı

1564 Ahı gök aynasını paslandırmıştı
Gözyaşıyla yer kıpkırmızı olmuştu

1565 Bu cihan gözlerine karanlıktı
Gittiği yer kıl gibi inceydi

1566 Gözyaşı ve iniltiyle yola girdi
Yüz bin dertle bir menzile vardı

1567 Ne menzili, orası cana can katardı
Me'vâ cenneti sanırdın

1568 Her dalda bin parlak mum vardı
Bülbül sesine menekşe kulak kesilmişti

1569 Bahar, lale ve gül bahçesiydi
Her yanda çeşmeler akmaktaydı

1570 Her taraf reyhan ve nesrindi
Toprağı amber, yeli miskti

1571 Orada kumru bülbülle ötüşürdü
Gülün perdesi her dem sazla doluydu

1572 Şah da orada yanık yanık söyledi
Kuşlarla birlikte inledi

1573 Her birine kanlı gözüyle bakar
Yüreğinin yanışıyla ağlayıp sızlardı

1574 Çeşme üstünde yükselen bir çınar gördü
İşte benim gözüm ve yârin boyu dedi

1575 Nergisi görüp yârin gözünü hatırladı
Gül görüp yârin yüzünü andı

1576 Reyhanı görüp saçını yâd etti
Gülistanı görüp yanağını andı

1577 Nağmeye başlayınca gül karşısında
Türlü sırlar söyleyen bülbülü işitti

1578 Ona sen yârini görebilirsin
Dert ve elemini gösterebilirsin dedi

1579 Bir de bana sor ki yârimi göremem
Elemimin neden olduğunu söyleyemem

1580 Ömrümü sevdayla yele verir
Ney gibi acı acı inlerim

1581 Sonra şah gül bahçesinde eline kalem alıp
Gülşah'a ah dolu bir mektup yazdı

İskender'in Gülşah'a ayrılıktan yakınan mektubu

1582 Dedi ki ey gül yanaklı neredesin
Gözü nergis, zülfü sümbül neredesin

1583 Aşkının ateşi canıma işledi
Ayrılığın gönlümü hasta etti

1584 İçim lale gibi dâg ve dert dolu
Şu nergis gibi sararıp inlerim

1585 Elveda ey gönül alan yâr elveda
Elveda amber zülüflü elveda

1586 Ömre bedel bir an seni görmüşüm
Gördüğüm an ayrılık ateşine düşmüşüm

1587 Bilemedim, görünen o güzellik ve yüz
Rüya mıydı gözüme yahut hayal mi

1588 Senin yüzünü göremesem de
Senin hayaline razı olmuşum

1589 Ne edeyim ki bu istek gerçekleşmeden
Gözüme bir nefes uyku girmez

1590 Zülfünü anıp perişan olmuşum
O reyhana böyle hayran kalmışım

1591 Seni şiddetle istediğimi nasıl söyleyeyim
Sonu yoktur, nasıl anlatıp açıklayayım

1592 O yağmur damlalarından çoktur
Kum tanelerinden fazladır

1593 Ey yâr, ağaçların yaprakları sayılabilir
Lakin benim aşkım hesaba gelmez

1594 Bu yolda ciğerimi parçalayıp
Ney gibi nasipsiz gezerim

1595 Sebepsiz oda yandım, yaralandım
Ud gibi inlersem şaşılır mı

1596 Vurulunca def nasıl figan eder
Burulunca çeng nasıl inler

1597 Gönlüme türlü türlü nasihat etsem de
Taşa söz geçer, ona geçmez

1598 Sana aşkımı anlatmayı isterim
Ama kalemden mektuba kan damlar

1599 Cihan şahı mektubu yazarken
Ansızın bir gazel hatırladı

1600 Dünya ve ahirette sana kalmışım*
Kapını canıma kıble yapmışım

1601 Taç, taht, mülk ve bahtı terk edip
Canla aşkını satın almışım

1602 Gamzenin işvesine vurulmuş
Zülfüne ağlayıp perişan olmuşum

---

* 1600-1607. beyitler metne yerleştirilmiş gazellerden biridir.

1603 Bana adını sanını koru derler
Ben namus şişesini taşa çalmışım

1604 Geceleri Ay ve Pervin'in inadına
Yüzüne ağzına şaşakalmışım

1605 Can safası bulmak için canıyürekten
Sabah gibi eşiğine gelmişim

1606 İşte kapında can ve gönül verip
Yerine gamla mihnet bulmuşum

1607 Yüzünün mumuna karşı canımı
Pervane gibi ateşe salmışım

1608 Can bülbülü olan yüzünün baharına
Hazan rüzgârı esmesin

1609 Güzelliğinin bahçesi hiçbir zaman solmasın
Boyunun servisi zarar görmesin

1610 Nergisle yeni biten gülün taze olsun
Sümbülün her dem taptaze olsun

1611 Lâl olan ağzının goncası
Hokkadaki inci gibi terütaze olsun

1612 İyi adlı şah üzerine misk mühür vurup
Mektubu Gülşah'a gönderdi

1613 Mektubu götüren cevap getirene kadar
Mıh ve gergiyle otağ diktiler

1614 Gece gündüz sürekli ağlayıp sızlayarak
Şah birkaç gün orada kaldı

1615 Gündüzü ah edip ağlayarak geçerdi
Gece sabaha dek yıldızları seyrederdi

1616 O kadar ağlayıp sızladı ve gam çekti ki
Vücuduna hastalık baş gösterdi

1617 Kaygıdan mizaç hararet dolduğundan
Sevdanın defi için hacamat gerekti

1618 Cerrah kan almaya girişince
Şah damarından o an kan geldi

1619 Şahtan kan almaya başladıklarında
Gülşah'tan da kan almak gerekti derler

1620 Şahın akan kanıyla
Yerde Gülşah'ın adı yazılırdı

1621 Kan almayla onun damarından kan aktı
Akan kanla yerde İskender yazıldı

1622 Hem şaha neşter vurulunca
Gülşah'ta da aynı izler belirdi

1623 İkilik yoktu, yalnız birlik vardı
Bunda olan onda da görüldü

1624 Aşk olunca böylesi gerek
Birlik hasıl olunca tek dilek budur

1625 Aşkı bu olanın insanlığı
Adamsan anma hayvanlığı

1626 Böyle âşık olmadınsa konuşma
Ayıptır, yok yere iddia etme

1627 Âşık olursan böyle ol
Sen ortadan kalkınca o kalsın

1628 Şahın ulağı mektubu götürünce
Onu hizmetliye vermenin yolunu buldu

1629 Gülşah'ın mektuptan haberi olunca
Bakmak için mektubu açtı

1630 Aşk bağından cennetü'n-naîm bahçesinin
Rüzgârını kıskandıran bir yel esti

1631 Aşk ateşinden canı o an coştu
O saatte ondan akıl fikir gitti

1632 Can ve ruh kuvveti öyle gitti ki
Neredeyse bedeninde sadece nefes kaldı

1633 O orada üç gün habersiz yattı
Sonra candan bir belirti buldu

1634 Şah senin onu sevdiğin gibi
Sevmiş seni dediler ona

1635 Şah bir an bile seni unutmaz
Bunca inleyip ah etmeye ne gerek var

1636 Bu güzelliğin kaygıdan solmasına yazık
Ona hiçbir zaman kem göz değmesin

1637 Bu güzellik İskender'indir, bırak ona
Bunu bozmak uygun olmaz sana

1638 Ah ve derdin onu öldürmemesi için
Bu ümit bir destek oldu

1639 Şahın mektubunu görünce
Başına koyup yüzüne sürdü

1640 O kadar kan ağlayıp gözyaşı döktü ki
Kuru olan her yer ıslandı

1641 Sonra hemen eline kalem alıp
Kâğıda dertle miskli yazı yazdı

1642 Dedi ki ey bahtı açık genç şah
Bu canı aşkına revan etmişim

1643 Ayrılığında odum öyle olmuştur ki
Udumun ayarı bozulmuştur

1644 Mum gibi aşkına yanan benim
Dillere düşen benim

1645 Buraya gelip gönlümü alınan
Ve beni bırakıp gitmen benim için miydi

1646 Senden uzakken ne sorarsın hâlimi
Beden candan uzak olunca ne olur

1647 Yârin hasreti bana ne yaptı sorma
Gözlerime bak, ne olduğunu anla

1648 Altın gibi sahtesinden kurtulmak için
Yüreğim buhurdan gibi ateşe yanar

1649 Canı sana hediye göndermek isterim
Sonra bu ona nasıl layık olur dedim

1650 Bir candan ne olacak
Ayağının tozuna iki cihanı verseler bedava olur

1651 Yolunun toprağı cana kimya
Eşiğinin tozu göze tutiya

1652 Dilimi dersen senin zikrindedir
Gönlümü sorarsan senin fikrindedir

1653 Bu hastayı sevindirmeyi istedin
Yoksa kimim ki beni yâd edesin

1654 Ben sana kavuşmaya
Veya güzel yüzünü görmeye layık değilim

1655 Bu işe çare varsa yalnız senin lütfundur
Bu murada erişmeye benim elim ermez

1656 Senin yüzünü nasıl anayım
Veya rüyamda senin hayalini nasıl göreyim

1657 Gözlerimin dalgası denize erer
Ahımın dumanı Süreyyâ'ya erer

1658 Söz bu hâle gelince
O ceylan irticalen bir gazel söyledi

1659 Ey gün yanaklı ve servi boylu güzel*
Ey gonca ağızlı ve lale yanaklı sanem

1660 Aşkının derdini anlatmak isterim
Ne yapayım ekledikçe bir türlü bitmez

1661 Yüzünün güzelliğini görmeye
Had hudut olmayınca aşkımı nasıl anlatayım

1662 Gece gündüz el-hamdu lillâh vasfını
Kul huve'llâhu ahad için okurum

1663 Hasretinin ateşinde geceler
Canımın sığınağıdır Allahu's-Samed

1664 Hicranın kahırla alır canımı
Vuslatının sevgisinden olmazsa medet

1665 Baht gibi kapına yüz sürüyerek
Ümitle gelmişim, beni reddetme

1666 Felekler döndükçe zaman değişir
Kirdigâr bahtını daima açık etsin

1667 Yedi iklim sana boyun eğsin
Memleket adaletinle huzur bulsun

1668 Ey aziz şah, Hak otağında
Zühre'yi çalgıcı kulun etsin

1669 Güneş sana taç olsun
Ve Müşteri kulluğuna candan müşteri olsun

1670 Gök yayında adı Tîr olan o kâtip
Mutfağının yazıcısı olsun

1671 Zühal sarayında bekçi olsun
Hilal kapında eşik olsun

1672 Gülşah şaha mektubu gönderdi
Böylece işleri daha da kızıştırdı

---

* 1659-1665. beyitler metne yerleştirilmiş gazellerden biridir.

Şah mektubu okuyunca ah edip
Doğruca memleketinden yana yol tuttu

Söz çok, Rum şahı geri geldiğinde
O toprakların cennete döndüğünü gördü

Yeryüzü baştan başa kuşlarla dolmuş
Her dalın üstünde yüz kuş cik cik öter

Çimenlik içinde nesteren dalı
Gökteki Ülker gibi parlar

Gülün elbisesi yakut renkli olmuş
Sümbülün zülfü amber kokulu olmuş

Çimen kızıl atlas giymiş
Yasemin yüzünü gül suyuyla yıkamış

Nergis eline altın kadeh aldıkça
Gül yüzünde neşe belirirdi

Şah tahta oturdu ve taç takındı
Her yandan ona baç ve haraç geldi

Her taraftan gelen padişahlar
Yeri öpüp fermanına kul oldular

İşret gelip başlayınca her yandan
Çeng ve ney sadaları yükseldi

Güneş'e aşk ateşi salan
Yakut dudaklı sanemler altın kadeh sundu

Erganun öyle çalındı ki
Onun çalışıyla akıl deli oldu

Rebap öyle dertli inledi ki
Ciğerler ateşinden kebap oldu

Ney öyle bir perdeden çaldı ki
Zühre çengini toplayıp kaldırdı

1687 Cihan şahı lâl kadehe bakıp
Hemen Gülşah'ın dudağını hatırladı

1688 Lâl renkli şarap kadehini içerken
Gözlerinden parlak inciler indi

1689 Aşk canına galip gelince
Hemen Aristo'yu yanına çağırdı

1690 Ar ve namusu bir yana bıraktı
Maşukunu anan için utanmak da nedir

1691 Aşk insanda akıl ve vakar bırakmaz
Âşık olana ne namus, ne ar

1692 Sayısız altın ve mücevher al
Var Zeresb'in kızını iste dedi

1693 Gülşah'ı bana getirmek için çalış
Senin için değerliysem derdime çare bul

1694 Aklımı Mecnun eden gözü
Bana nasıl efsun yaptı bilmem

1695 Onun zülfüne perişan olmuşum
Yüzüne şeyda ve hayran olmuşum

1696 Canıma kıble kaşının mihrabıdır
Gönlüme pranga saçının kıvrımıdır

1697 Dudağı Kevser ve abıhayattır
Yüzü Nevruz, saçı Kadir ve Berat

1698 Lâline candan susamışım
Hayretinden günde bin kez ölmüşüm

1699 Bilmem âşık kaç canlıdır
Mum gibi kaç kere ölse de dirilir

1700 Başını kestikçe yine canlanır
Gözyaşını döktükçe yine güler

İşi ney gibi bâd-ı hevâdır
Başı yok, söyler ve dili durmaz

Aristo şahın sözlerine kulak verince
Ondan aklın fikrin gitmiş olduğunu anladı

Aşk varlığını talan etmiş
Canını gamze okuna hedef etmiş

Sayısız mücevher ve iri inciler
Arap atlarıyla altın ve Çin dibası aldı

Oradan Sistan'a doğru yola çıktı
Gece gündüz durmadan yol aldı

Sistan şehrine ulaşınca
Zeresb'le de görüştü

Hemen devlet ayanını toplayıp
Her ne haberi varsa söyledi

Zeresb bu haberi alınca
Gönlü gamdan yerle bir oldu

Ondan önce savaşçı Rüstem
İsfendiyar onunla dövüştüğünde

Korkmadan, çekinmeden hile yapıp
Ok yarasıyla İsfendiyar'ı helak etmişti

Ejderhanın bile cenk edemediği
Aslan pençeli Zeresb o soydandı

İsfendiyar Behmen'in babasıydı
Behmen İran'a şehriyar olunca

Babasının kanı için intikam alıp
Bütün Sistan'ı yakıp yıktı

Sistan'ı yerle bir ettiğinde
Rüstem'in oğlu Firamerz'i öldürdü

1715 Kuşkusuz İskender o soydan olduğu için
Eski kin yine tazelenir dedi

1716 Düşmanla bir araya gelmek tehlikeli olur
Düşman zehirdir, ondan kaçınmak gerek

1717 Zehir yiyen her kişi derhâl ölür
Zehri koklayan hasta olur

1718 Gülşah'ın işine rıza vermedi
Bu istek onun katında kabul görmedi

1719 O meşhur bilge geri döndü
Geldi ve İskender'e haber verdi

1720 Şah bilgenin sözünü işitince
O anda gazaptan kanı coştu

1721 Padişahlıkla aşk ve gençlik
İşret ve baht açıklığıyla şarap kadehi olunca

1722 Maşuk için nasıl savaşılmaz
Cenk ve fitne olup da insanlar nasıl ölmez

1723 Sayısız asker toplayıp
O sahib-kırân Sistan'a yürüdü

1724 Her yandan ordu ve asker yürüdü
Yeryüzünü türlü alemler bürüdü

1725 Zurna, kös ve nefir çalındı
Ülke baştan başa savaş içinde kaldı

1726 Ordunun sağ ve sol kanatlarıyla
Merkezi bir uçtan bir uca sıralandı

1727 Aslan parçası, bahadır, anlı şanlı
Altı yüz bin kişiydi yiğitler

1728 Zeresb nefesinden kimsenin
Kurtulamadığı o ejderhadan haberdar oldu

Hazırlanıp Sistan'a geldi
Onun karşısına çıkabilecek kimdir

Aslan avcısı Zeresb İskender'le
Savaşmak için asker topladı

Bahreyn, Kiş ve Aden askeri
Onun yanında toplanmıştı

Sistan, şahın olmasın diye
Hindistan ona çok asker verdi

Bedahşan askeri de oradaydı
Sint'ten de çok asker vardı

Sistan şahı İskender'le
Zorlu bir cenk için askeri hazırladı

Ta ki zaman onu tarihe karıştırsın
Ondan dünyaya bir hatıra kalsın

İskender'in sancağı varır varmaz
Zeresb'in askeri bozguna uğradı

Güneş dizginini doğuya çevirince
Gökyüzünde yıldızlardan iz kalmaz

Kartal havada kanat açınca
Ovayı bile doldursalar kargalar dağılır

Keklik doğanın çıngırak sesini duysa
Yüz bin tane de olsa beklemez kaçar

O asker bozguna uğrayıp kaçınca
İskender askeri peşlerine düştü

Dörtnala at sürüp Sistan'a vardılar
Vardıkları zaman otağ kurdular

Sistan şehrini kuşattılar
Her yanda savaşa tutuşuldu

1743 Yiğitler savaş kösünü çaldılar
Top düzüp mancınık kurdular

1744 Kader gibi hatasız okları olan
Nam salmış iki yüz bin okçu

1745 Hisarı fethetmek, kol gücüyle
Viran etmek için saldırdılar

1746 Şehri yağan yağmur gibi
Ok yağmuruna tutmak

1747 Şehri ok ve taşla doldurmak
Bütün halkı yaralayıp öldürmek istediler

1748 Şah hemen Gülşah korkar diye
Askerlerini cenk etmeye bırakmadı

1749 Gülşah'ı niçin korkutayım
Onun korktuğu şeyi nasıl yapayım dedi

1750 Ona ansızın bir ok gelirse
Ondan önce şüphesiz bana erişir

1751 Gönlün isteği Gülşah'a bir ok gelirse
Ben de o an ondan bir iz belirir

1752 İkilik aramızdan kalktığı için
Onu vuran ok beni yaralar

1753 Aşk ile maşuk ve âşık birdir
Aşkı bilene bu söz apaçıktır

1754 Âşık ve maşuk bir olunca
Âşıka orada başka ne varlık kalır

1755 Şüphesiz aşk göreli bir hâldir
İki şey arasında ortaya çıkar

1756 Nerede ikilik kalkarsa
Orada göreli hâl mi kalır

1757 Âşık maşukunda yok olunca
İkilik kalkıp birlik kalır

1758 Orada maşuk da âşık olur, şüphe etme
Öyleyse hakiki aşk böyle gerek

1759 Orada maşuka gelen hayır ve şer
Şüphesiz âşıka da tesir eder

1760 Eğer fe-bî yubsir ve-bî yesma
Sana açık olduysa inan sen bana

1761 Sana anlattığım bu hâli
Mecnun halka göstermek istedi

1762 Vardı Leyla'ya bıçağı sapladı
Lakin yarayı kendinde açtı

1763 Ona sapladığı o bıçakla
Kendisini yaralayıp güçsüz düştü

1764 O şüphesiz kendini Leyla'da buldu
Kuşkusuz bıçak yarası onda belirdi

1765 Meğer bir gün Ayaz hasta düşmüştü
Mahmud onu görmek ihtiyacı duydu

1766 Bir kuluna dedi ki var onu gör
Hemen gel, haber ver nasıldır

1767 Hızlı git, hemen varmaya çalış
Gözlerim yolunu gözler, çabuk ulaş

1768 O kul şahın makamından hızlıca gitti
Ayaz'ın yanına, içeri girince

1769 Gördü ki sultanla Ayaz oturmuşlar
Birbirleriyle hoşbeş ediyorlar

1770 Kulun canına vehimle korku erdi
Kendi kanına boyanacağını sandı

1771 Hak şahit dedi, ben koşarak geldim
Şah benden evvel nasıl geldi

1772 Sultan dedi ki ben hep buradayım
Gördüğün için oradayım sanma

1773 Mahmud'la Ayaz yalnız birdir
Onlar ikilikten kurtulmuştur

1774 İkimiz biriz, siz iki sanmayın
Şaşı bize iki der, inanmayın

1775 Badeyle kadeh bir araya gelince
Bade kadehin, kadeh onun rengini alır

1776 Bir olunca ikilik aradan gider
Vahdet ehliysen ikiliği gider

1777 Bu sözün nağmesini iyi işittiysen
Aşk ve vahdet sırrını keşfettin

1778 Orada duranlara bunu deyip
Sonra onlara şöyle seslendi

1779 Sabredelim, bir iki gün duralım
Bahtın sonu nice olur görelim

1780 Belki de cenk olmadan bir fetih olur
Hiç kimse ölmeden iş tamamlanır

1781 Savaşmadan istekler gerçekleşecekse
Neden cenk ederler, bu fesattır

1782 Şah sözüyle orada durdular
Cenk sazını aradan kaldırdılar

1783 O askerler şehri kuşatıp
Hem otağ, hem çadırlar kurdular

1784 Şehriyar Gülşah'ın karşısına
Altın nakışlı bir otağ kurulmasını buyurdu

1785 Baştan başa hem lâl ile Aden incisi takılmış
Hem Huten miskinin göbeği bağlanmış

1786 İçi nakışlı, dışı rengârenkti
Yüz kere hayret, sanki Erjeng kitabıydı

1787 Şah gece gündüz hep orada olurdu
Gülşah'a karşı ah edip inlerdi

1788 Derdi ki bütün halkın şahı olsam da
Senin kulun olmak için canımı veririm

1789 Aşkınla daha ne kadar eziyet ve dert göreceğim
Ne zamana kadar bu sıcak gözyaşı ve soğuk ah

1790 Kuru yaş, bütün varım mum gibi yandı
Ateş içinde gözümden kanlı yaş akar

1791 Yüreğimde çeşit çeşit yara açtın
Derdime bir gün merhamet etmedin

1792 Mum gibi beni ağlattın
Zülfünün bağında hayran ettin

1793 Mihnetimin az olduğunu sanma çoktur
Bana dert ortağı olacak kimse yoktur

1794 Tabip hastanın ne derdi olduğunu biliyorsa
Ona tedavi etmek yaraşır

1795 Tabibim derdimin ne olduğunu anlamadı
Kuşkusuz bu yüzden ona deva bulmadı

1796 Sonra hemen eline kalem alıp
Alem sahibi şah Gülşah'a yazdı

1797 Ey servi boylu, lale yanaklı güzel
Ey gonca ağızlı ve misk saçlı sanem

1798 Can gözünün fitnesine müptela
Saçların gönle bela prangası

1799 Yanağın gülü utanca boğmuş
Zülfünün miski sümbülü incitmiş

1800 Her sabah ve akşam benden huzuruna
Canıyürekten çok dua ve selam olsun

1801 Ben adını dilime pelesenk etmişim
Hatıran için canımı iki büklüm etmişim

1802 Zülfünün bağında hayran kalmışım
Düğüme düşüp perişan olmuşum

1803 Ayrılık ateşinde derdim çoktur
Senden başka hiç ümidim yoktur

1804 Ey sevgili, gönlümü zülfünün kıvrımında
Gör ki garibin akşamı ne müşkül olur

1805 Yüzünü bir kere görebileceğimi sanmışım
Bir görünüşünde ateşe yanmışım

1806 Senden olan derde bir ilaç bulsan
Senden gelen yaraya merhem olsan

1807 Yüreğimin yarası senden olduğu için
Onun çaresi yine senden olur

1808 Zülfünün bağında esir olmuşum
Bana yardım edecek kimse yoktur

1809 Daha nereye kadar tuzağa yakalanayım
Nereye kadar dert ve mihnetle inleyeyim

1810 Derdimi bilmenin vaktidir
Devası sende olduğuna göre bilmelisin

1811 Sen yukarıda, ben aşağıdayım
Ne yapayım ki inleyişim ulaşmaz sana

1812 Bu sözü söylerken ah etti
Şah irticalen bir gazel inşa etti

1813 Ey yüzü taze gülistan neredesin*
Gözü nergis, zülfü reyhan neredesin

1814 Dişleri parlak inci neredesin
Dudağı Bedahşan lâli neredesin

1815 Ey her yarama merhem neredesin
Ey her derdime derman neredesin

1816 Ayrılığının hasretinden gönül susuz
Yanarım ey abıhayat neredesin

1817 Senden ayrı düştü canım mihnete
Neredesin ey can rahatı neredesin

1818 Zülfüne bağlandım bir gün bana
Demedin ki ey perişan neredesin

1819 Bunca zaman gülistandan ırak
Ey seher bülbülü artık neredesin

1820 Nimet onun adıyla bereketlenince
Bütün âlem ondan var olmuştur

1821 Yaratıcılık onun ve her şeyin Hâlik'i o
Rızık onun ve herkesin Râzık'ı o

1822 Akıl, nefis, Ay ve Güneş hakkı için
Bu yıldızlarla gök hakkı için

1823 Kalemsiz olarak karanlıklar içinde
Nakışlar bezeyen o Musavvir hakkı için

1824 Bu nakşı görenin aklı başından gider
Akıl ona hayran olup şaşar

1825 İki dünya ve dört erkân hakkı için
Maden, bitki, hayvan ve insan hakkı için

1826 Mustafa hakkı ve onun şeriatı için
Din yolunda onun asl'ı ve fer'i için

---

* 1813-1819. beyitler metne yerleştirilmiş gazellerden biridir.

1827 Gözlerin kandilinin hakkı için
Gönüllerin anahtarı hakkı için

1828 Zülüfler aklı baştan aldığı için
Gamzeler canı efsunladığı için

1829 Kaşların o amberli mihrabı için
Dudaklarının o taze cevheri için

1830 Gurbete düşenlerin kanlı gözyaşı için
Âşık olanın yüreği başı için

1831 Yârdan ayrı düşenlerin canı için
Gözlerinden dökülen tufan için

1832 Muradım ve isteğim sensin
Senden başka hiçbir niyetim yoktur

1833 Bunların hepsini yazınca
Okla Gülşah'a doğru attılar

1834 Gülşah hemen bir kulunu gönderdi
Git o oku tez bana getir dedi

1835 O yazılı oku bulduklarında
Onda ne yazılı olduğunu öğrendiler

1836 Gülşah o oku görünce ah etti
Ey şah, ayağının tozuna erebilecek miyim dedi

1837 Ya Rab, bir daha yüzünü görecek miyim
Yahut tatlı sözünü işitecek miyim

1838 İlkbahar bulutu gibi ağladı
Gözlerinin yaşı yeri lale bahçesine çevirdi

1839 Yeryüzü ağlayışıyla figan doldu
Gök kubbe ahından duman tuttu

1840 Gönül derdinden o kadar ağladı ki
Bütün halkın yüreğini dağladı

1841 On iki gün aklı başına gelmedi
Görenler onun öldüğünü sandı

1842 On iki günden sonra aklı başına geldi
Yine yüreğinin kanı coştu

1843 Gözündeki yaş suyken kan oldu
Yüreğindeki yara açılıp aktı

1844 O mektubu fasıl fasıl
Eksiksiz okuyup hemen cevap yazdı

1845 Mektubun başı bütün halka
Rahmân olan Kirdigâr'ın adıyla

1846 Aşk onun, âşık ve maşuk o
Bu sözü anlarsan doğru yolu bulursun

1847 Başlara sevdayı salan
Bunu Ferhat ve onu Mecnun kılan odur

1848 Güzellikle yüzleri bezeyen
Bunu Leyla ve onu Şirin eden odur

1849 Ey padişah, bundan sonra
Gök sana taht, Ay da taç olsun dedi

1850 Felek hükmüne boyun eğsin
Seni gökte Hak, yerde melek korusun

1851 Hak düşmanını acınacak hâle düşürsün
Saltanatını uzun ömürlü etsin

1852 Zamanla her şey eksilse de
Benim ateşim artar ve tazelenir

1853 Aşk yoluna öyle adım attım ki
Bana varlık ile yokluk birdir

1854 Aşk hüznüne Yakub benim ben
Ayrılık derdine Eyüp benim ben

1855 Zekeriya gibi bıçkıyla ölsem de
Haşa senin yolundan şaşmam

1856 Mutlak bekâ yalnız senin olsun diye
Varlığıma sende son veririm

1857 Varlığını denize geri verene kadar
Katre denize varmak için uğraşır

1858 Her bulanıklıktan orada arınsın
Bir daha toprak bile ona pranga olmasın

1859 Ben de benlikten arınayım diye
Mahvolup sende varlığımı yok ettim

1860 Bedende cansın ve iki gözümde nur
Bahtsın başımda ve gönlümde mutluluk

1861 Elest bezminde belî dendiğini işiteli
Aşkından pek hayran ve mest olmuşum

1862 Zülfün beni esir ettiğinde de
Bana yardım edecek senden başka kimsem yok

1863 Gece gündüz yollarını gözlerim
Gelince görsün diye seni gözlerim

1864 Ey şah, atının ayağına yüz süreyim diye
Canımı yoluna toprak ettim

1865 Seninim, yerimi yüceltmek hoştur
Senin olan her şeyin yüce olması gerek

1866 Saltanat güneşi kapında doğup
Beni çiy damlası gibi havaya yükseltirse şaşılır mı

1867 Toprağın zerresine Güneş vurunca
Onu yerden kaldırıp yükseltir

1868 Sana candan kul olanın
Bahtı yücelip aziz olsa şaşılır mı

1869 Alem şahın hizmetkârı olduğuna göre
Başını kaldırıp göğe yükselse şaşılır mı

1870 Hem aşkının divanesi
Hem yüzünün mumunun pervanesi olmuşum

1871 Kalem başıma bunu yazdığına göre
Derde sabrederim daha ne yapayım

1872 Aşka derman sorana cevap budur
Sabırdır Va'llâhu a'lem bi's-savâb

1873 Gülşah söylediği sözler arasında
Bu şiiri de sözle inşa etti

1874 Âşık oldum, hâlimi anlamaz sevgili*
Dertliyim, derdimi bilmez tabip

1875 Benim bağlandığım o zülfü görse
Mecnun her kıvrımında bin kere akıllanır

1876 Senin için beni yabancı etti akıl
İşte kavmim arasında garip kaldım

1877 Güzelliğinin zekâtından nasibim
Dertten başka bir şey olmadı

1878 Kâh perde tutan eziyet eder canıma
Kâh rakibin gözü eziyet eder bana

1879 Gülün karşısındaki bülbül gibi
Gece gündüz karşında figan ederim

1880 Muradım yüzün, saçındır sabah akşam
Hayır ile göreyim diye va'llâhu'l-mucîb

1881 Tapınılan Hakk'ın, Zülcelal'in
Mülküne son yoktur

1882 Akıl onun hakikatini düşündüğünde şaşkındır
İdrak eden nefis de hayrandır

---

* 1874-1880. beyitler metne yerleştirilmiş gazellerden biridir.

1883 Bu çeşit çeşit işi düzen odur
Bu rengârenk nakşı yazan odur

1884 Göğe yıldızları bezek yapmıştır
Yer bezeği için türlü çiçek düzer

1885 Lalenin yüzünü o parlak renkli yapar
Sümbülün zülfünü o misk kokulu yapar

1886 Bülbülü gül aşkına söyleten odur
Kumruya şarkı söyleten odur

1887 Seher yeli hakkı için o her zaman
Yârin zülfünden cana haber getirir

1888 Gülün çerağıyla çiçeğin mumu için
Nergisin gözü, menekşenin kulağı için

1889 Lalenin yüzü suyu için
Dilberin yanağından apaçık nişan görülür

1890 Gamzesinin şüphe edilmeyen oku için
Amberden yay olan kaşı için

1891 O yanakla alın ve yüz için
Yani Ay, Müşteri ve Güneş için

1892 Can devası o dudak ve dişler için
Yani lâl ve denizin incileri için

1893 Yüzünden bir hayal olan gündüz hakkı
Saçından bir misal olan gece hakkı

1894 Benim içimdeki Yakub ahı için
Yârin çenesindeki Yusuf kuyusu için

1895 Mustafa'nın üzerinde duran bulut için
Mihnete Eyüp eden sabır için

1896 O Resul'ün pak ruhunun hakkı için
Allah'ın yardımı, fetih ve zafer hakkı için

1897 Eşiğine Ka'be gibi yüz sürmek için
Kapına varmaya çalışırım

1898 Okuyup manasına ersin diye
Yazdıktan sonra İskender'e attırdı

1899 Bu ahvali baştan başa anladıysan
Şimdi Gülşah'ın ne yaptığını dinle

1900 Mektubu yazınca yüreği coştu
O kadar ağladı ki ondan akıl gitti

1901 Hizmetkârıyla dadı Gülşah'ın
Şahı göremezse can vereceğini anladılar

1902 Gam ve hasretle can vermesin diye
Atlastan bir merdiven yaptılar

1903 Merdiven tam burcun boyundaydı
Aydınlık gidince karanlık çöktü

1904 Merdiveni burca sağlamladılar
Üçü de ondan inip gittiler

1905 Hizmetkâr geldi, şaha haber getirdi
Taç sahibi o haberle sevindi

1906 Talih ile bahtı yâri getirdiği için
Bugün çok bahtiyar oldum dedi

1907 Gülşah için Hüma gölgesi gibi
Şahlara layık bir halvethane düzdü

1908 Sahib-kırân şah Gülşah'a
Sayısız inciyle yakut ve lâl verdi

1909 Atlas, has kumaşlar ve çeşitli ipekliler
Amber, misk, kalemisle abir verdi

1910 Daha süs olacak türlü şeyleri
Ne gerekiyorsa onları verdi

1911 Ancak Gülşah'ın yanına varmadı
Bir nikap açıp yüzünü görmedi

1912 Zeresb'e bu haber ulaşınca
Son derece içine işledi

1913 Sonunda o da çareyi gelip
İskender'e kul olmakta buldu

1914 İskender'in katına gelince
Türlü ihsan ve iltifat buldu

1915 Taç veren onu kendine yakın tutup
Ona mülk, taht ve taç bahşetti

1916 O sırada ağırlık alıp düğünle
Gülşah'ı İskender'e verdiler

1917 İki âşık birbirini bulunca
İsteklerine kavuşup çok sevindiler

1918 Aşk yoluna doğru varınca
Kuşkusuz muratlarına erdiler

1919 O gün İskender gökte Güneş'in bile
Hayran olacağı bir eğlence düzenledi

1920 Halka pek çok taç, kemer, kale
Diyar, ülke, hazine ve altın bağışladı

1921 Sistan'da şahın malıyla
Zengin olmadık hiç yoksul kalmadı

1922 Hak o belayla Tanrı eri olması için
Şahı aşka müptela etti

1923 Ateşten ona alev değmeyince
Altın toprak parçalarından arınmaz

1924 Ahmedî'nin sana söylediği bu söz
Açığa çıkardığı aşk sırrıdır

1925 Bu sözü canla dinleyen herkes
Aşk sırlarını eksiksiz anlar

1926 Nizamî Penç-Genc'inde
Böyle iki söz olsun edemedi

1927 Aşk sırrı bütün bu defterdedir
Bundan başka her ne defter varsa dür

1928 Leyla ve Mecnun eğer yaşasaydılar
Bu defteri başa heykel ederlerdi

1929 Bu defterden bir yaprak okuyan
Aşkta Ferhat'ın önüne geçer

1930 Aşknâme her ne kadar çok olsa da
Bunun gibisi asla yoktur

1931 Cemşid'le Hurşid'i anan
Bu sözleri işitince onu unutur

1932 İki gün boyunca işlerimi serip
İşte bu nakışla bunu yazdım

1933 Ey hüner sahibi, bu kutuda
Altı yüz beş tane mücevher vardır

İskender'in Hindistan'ı fethe gidişinin destanı

1934 Bülbülün zemzeme ettiği bir seher vakti
Öyle bir kadeh ki Zemzem'e taş atsın

1935 Meltem dalları lâl ile bezeyince
İçen o âkil kenara ne altın, ne gümüş koyar

1936 Gideceğin için bırak bütün emellerini
Ye yedir, malını kimseye bırakma

1937 Cennet gibi nisan bahçeyi bezeyince
Bade iç ki cennet badesiz olmaz

1938 Hayatın tadını gerçekte bade verdiği için
Badesiz geçen ömür yele savrulur

1939 Kuş bahçesi Hızır gibi cennet elbisesi giydi
İnleyen her kuş Davud ezgisi söyler

1940 Bülbül çimende şakımaya başlayınca
Sen de ey yüzü gül bezme sazınla katıl

1941 Riya gönül kâbesinde bulanıklıktır
Safa istersen mey kadehinden iste

1942 Gül vakti lale renkli şarap iç
Gonca gibi gönül darlığı çekme

1943 Gönül hoşluğu mu gerek keyfince şarap iç
Gönül derdi olan akıbeti düşünme

1944 Bağın nergisi gül gibi kızarmışken
Ömrün sonuna baktığı için sarardı

1945 Bugün bağda neşeli olan lalenin içine
Akıbet fikri dâg vurdu

1946 Bu hayat bir nefese bağlıdır
Öyleyse insan niçin ondan sebat istesin

1947 Bırak sözü çalgıcı, al ele çengini
Perdede ahengini Rast eyle

1948 Rum'da Isfahani'yi öyle çal ki
Hicaz Sûz'undan Muhayyer olsun

1949 Bize cevherinden faydalanacağımız
Nasihat dolu bir meselin şiirini söyle

1950 Dünya Dârâb'ın saltanatını tüketince
Şah İskender onun sırasını aldı

Destan başı

1951 Saltanat cihanda sıra iledir
Memleket kimseye sürekli verilmez

1952 Dârâb'a tahtadan darağacı diktiler
Ya boyun vurmaktır feleğin işi, ya asmak

1953 Dünyada ne olduğunu araştırırsan
Her adımda onca Dârâb bulursun

1954 Feleğin sırrını kimsecikler bilemedi
Kimse bu derde derman bulamadı

1955 İranlılar İskender'e uydular
Turanlılar fermanına kul oldular

1956 Öyle bir melik oldu ki hiçbir zaman
Ona benzer bir taç sahibi görülmemişti

1957 Niyet ve azim ondan sevinç duyardı
Bezm ve rezm ondan ihsan alırdı

1958 Taç ve taht saltanatıyla gençleşti
Mülk ve baht haşmetiyle süslendi

1959 Her ne yaparsa adaletli ve hakkaniyetliydi
Büyük de, küçük de ondan memnundu

1960 O yüce varlık iffet, ilim, kahramanlık
Adalet ve cömertliği daima iş edinmişti

1961 Ülke fethedip sultan olmak isteyene
Hem mal, hem de çok asker gerekir

1962 Hasmı yenmek askerle olur
Asker toplamak malla olur

1963 Mal bayındırlıkla sağlanır
Bayındırlık adaletle olur

1964 Adaletsiz asla bayındır olunmaz
Bayındırlık olmazsa şahlık olmaz

1965 Beyliğe temel olan adalettir
Her bina temeliyle abat olur

1966 Zulüm meliklerin adını kötüye çıkarır
Memleket binasını zulüm yıkar

1967 Adaletle mülk, taç ve taht alınır
Zulümle din, mülk ve baht yıkılır

1968 İskender çok gayretli olduğu için
Saltanatını da büyütmek istedi

1969 Kişi her ne bulursa gayrette bulur
Herkes gayretin kadri nedir ne bilir

1970 Hint ülkesini almayı
Sint'i de hükmünde tutmayı istedi

1971 Hint diyarına öyle bir ordu çekti ki
Güneş ve Ay tozdan örtüldü

1972 Yeryüzünü türlü türlü sancaklar
Ak ve mavi, renk renk alemler tuttu

1973 Kös gök gürültüsü gibi gürleyince
Askerler mavi deniz gibi coştu

1974 Hint'te bütün beylerin ona kul olduğu
Keyd adlı bir şah vardı

1975 O şehriyar mal ve mülk sahibiydi
Askerini saymak mümkün değildi

1976 Hint ülkesinin yarısı onun elindeydi
Hint ve Sint'in yarısı Fur'un hükmündeydi

1977 O iyi düşünceli bir gece düşte
Bir Ay'ın Rum'dan parlayıp doğduğunu görür

1978 Doğu ve batı onunla pürnur olur
Cümle yıldızlar ona secde eder

1979 Mihran adlı bir rüya tabircisi vardı
Keyd Şah o düşü Mihran'a söyledi

1980 Mihran Rum'dan bir şehriyar çıkıp
Cihana hâkim olacak dedi

1981 Bütün doğu ve batıya sultan olacak
Hanlar onun fermanına kul olacak

1982 Onun emrine girmeyen
Kendi canına kastetmiş olacak

1983 Kirdigâr'ın inayet ettiği bir kimseye
İsyan eden pek zavallı olur

1984 Zühal'le Müşteri'nin kırân etmesi
Kesinlikle her yirmi yılda bir olmuştur

1985 Her burç üzerinde gezerken
O iki yıldız bir kırân ederler

1986 Âlemde fermanı yürüyen
Bir ulu sahib-kırân ortaya çıkar

1987 Her burçta devamlı dört kırân olsa
Tam dokuz yüz altmış yıl eder

1988 Orada din ve şeriat kalkar
Hak bile başka şeriat ve din çıkarır

1989 O ikisi sessizce hesap ederek
Her burçta bir kırân tamamladılar

1990 O tam iki yüz kırk yıl olunca
Eski saltanatların hepsi yıkılır

1991 Sahib-kırân bir ulu şah çıkacak
Güneş ve Ay ona boyun eğecek

1992 Bu gökler dileğince dönecek
Ve zaman muradınca devredecek

1993 Onun saltanatı yeşerince
Var olan eski devletler solacak

1994 Baht isteyenin onu bulması gerek
Emrine candan kul olmak gerek

1995 Hüdâ o çerağı yakınca
Söndürmek isteyenin günü karanlık olur

1996 Saltanatının kötülüğünü isteyen olmasın, ölsün
Mutluluk bulmak için devlete kul ol

1997 Felek bir süre bu hâl üzre dönüp
Ay ve Güneş gelip gitti

1998 İskender Keyd Şah'a selam
Hediye, mektup ve gereği gibi haber gönderdi

1999 O şehriyar mektubun başında
Kirdigâr'ın adını anarak şöyle yazmış

2000 Âlemin yaratıcısı ve ölümsüz Sâni'in
Yaptığında kusur yoktur

2001 Şüphesiz geceyi gündüz yapan odur
Gündüzü gece yapan yalnız odur

2002 O dilediği kimseye taç ve taht verir
O dilediği kimseden mülk ve baht alır

2003 Saltanat tacının hakkını verene
Hizmet için ney gibi kemer bağla

2004 Hakk'ın seçtiği kişiye
Hizmet eden herkes bahtiyar olur

2005 Devletin hizmetinde
Ney gibi kemer bağlamayan kem er olur

2006 Baht Keyd Şah'a eğer yoldaş olursa
O bana sadakatle bağlanır

2007 Kendisini kullukla arz eylesin
Bana itaati canına farz eylesin

2008 Taç ve taht bize Hak'tan verildiği için
Kimin talihi varsa bize hizmet etsin

2009 Bu nöbet, bu taht ve taç bizde oldukça
Bize baç ve haraç göndermek gerek

2010 Hint diyarının bize verilmesi gerek
Sint ülkesinin bizim olması gerek

2011 Deniz ve kara, doğu ve batı bizimdir
Sam ve Rüstem bizimle savaşamaz

2012 Kılıcım aslan ve kaplanın ürktüğü
Yedi başlı bir ejderhadır

2013 Kader ulağı okumun temrenidir
Kader gibi gerçekleşip hata etmez

2014 Başının daima göğe ermesini isteyen kimse
Kulluğum için servi gibi ayakta dursun

2015 Ney gibi başım dinç olsun diyen kimse
Her daim hizmetime kemer bağlasın

2016 Keyd olur da padişahlık isterse
Bana kul olsun ki onu yakalasın

2017 Yoksa o diyara öyle bir ordu gönderirim ki
Tozdan Ay ve Güneş'in yüzü kapkara olur

2018 Keyd mektubu baştan sona okuyunca
Bu haber gönlüne korku düşürdü

2019 İskender'le savaşırsa hem ad ve sanın
Hem can ve başın elden gideceğini anladı

2020 Kendinden üstün biriyle kavga eden
Tez zamanda kendi başına bela getirir

2021 İşin savaşla halledilemeyeceğini anlayınca
O iyi adlı şah düşünerek bir çare buldu

2022 Bütün ümitler düşünmekle gerçekleşir
Kapalı kapılara anahtar düşüncedir

2023 Onun henüz kimseye nasip olmamış
Gayet ilginç dört nesnesi vardı

2024 Onun yanında feleğin sırrına
Vâkıf olmuş bir bilge vardı

2025 Göklerin durumunu bilirdi
Yıldızların hükmünü öğrenmişti

2026 Ay, Güneş ve göklerin nasıl hareket
Ettiğini bilen bir gök bilimciydi

2027 Ayrıca orada bir ulu tabip vardı
Tıp ona ilim ve uygulamayla nasip olmuştu

2028 Defetmek için hile bulunmayan ecel hariç
Başka bütün dertlere derman bulurdu

2029 Her açmaza çare bulan
Bir piyonla ecele mat olur

2030 Keyd'in kuluydu o İsa yürüyüşlü
Nefesiyle bedenlere can verirdi

2031 Çocukken onu satın almıştı
Büyüyünceye dek bakıp beslemişti

2032 Onda Cem'in bile adını
Duymadığı büyük bir kadeh vardı

2033 Kadehin vasfını öğrenmek için dinle
Hayretler edip şaşakalırsın

2034 Yaz ve kış devamlı ondan içerlerdi
İçindeki su ve bade asla eksilmezdi

2035 Ondan yüz yıl su ve şarap içseler
Ne şarap eksilirdi, ne su

2036 Badesi ne bade, âdeta yakuttu
Suyu öyle hoş ki cana gıdaydı

2037 Güneş'in Ay gibi güzelliğine
Âşık olduğu bir de kızı vardı

2038 O kızın adı Şehrbanu idi
Şahlar ona kul olmuşlardı

2039 O dilberi bir kez gören
Canından ve gönlünden olurdu

2040 Gamzesi ok, kaşı yay, zülfü zırh
O zırhta taptaze miskten yüz kıvrım

2041 Cennet yüzlü, Tuba boylu
Kevser dudaklı, dudu dilli

2042 Hem güzellikte dudağı saf yakut
Hem tazelikte dişi bir duru inci

2043 Sabah rüzgârı saçlarından geçince
Bahçe cebini taze miskle doldururdu

2044 Saçı gece renkli, yüzü gündüz gibi
Zülcelal'in yarattığı sanatı işit

2045 Reyhan onun saçlarına hayrandı
Vuslatı can için rahatlık ve rızıktı

2046 Lale yüzünün kitabından bir yaprak
Gül ondan utanıp tere gark olmuş

2047 Onun bedenine mehtap düşünce
Ay utancından geceye nikap örterdi

2048 Gözü Babil'e büyü öğretirdi
Sihri bütün kısım ve bölümleriyle bilirdi

2049 Bu dördüyle Zülkarneyn'i avlamak için
Keyd düşünerek böyle bir çare buldu

2050 Şahın kararına boyun eğecek
Gece gündüz sürekli hizmetinde olacak

2051 Sabah erkenden kapısına gelecek
Gece mum gibi hizmette olacak

2052 Bey ve vezirler bu düşünceyi beğenip
Genci yaşlısı ittifak ettiler

2053 Keyd'le yoldaş olanların hepsi
Hayır ve şerde ona ortak olurlar

2054 Sonra Keyd, Mihran'ı
İş bilen biri olduğu için elçiliğe seçti

2055 Elçinin her söylediği sözün kabul görmesi için
Elçi güzel konuşmayı ve işini bilen biri olmalı

2056 İlmi ve aklı çok, hırsı az olmalı
Açgözlülük ve tamahkârlığa yenilmemeli

2057 Hırs ehli kimseye vefa göstermez
İlmi olmayanda bu safa olmaz

2058 Elçinin padişahlarla konuşabilmesi için
Söz sanatlarına hâkim olması gerek

2059 Sözü yerli yerinde söylemeli
Her sözün manasını çok iyi bilmeli

2060 Elçilik şimdi her hilekârın
Layık görüldüğü bir iş olmuştur

2061 Kuşkusuz cihana şeytanlık üşüştü
Buna saltanatın erdiğini görürsün

2062 Elçiye dedi ki şehriyar gelince
Mal ve hazine, şehir ve ülke onundur de

2063 Lakin şah bizi sadakatle isterse
Lütufla ona kul oluruz

2064 Bizimle bir yakınlık kursun
Bu taç ve taht, mal ve mülk zaten onun

O taç sahibi Şehrbanu'yu alırsa
Hepimiz kemer bağlayıp ona kul oluruz

Bilge, tabip ve kadeh şahın
Biz bile şaha kuluz

Mihran'la sayısız lâl
Yakut ve iri inciler gönderdi

Elçi gelip padişaha haber getirdi
Padişah hepsini dinleyip kabul etti

Şehrbanu'dan haber almıştı
Gönlünde onun aşkından eser vardı

Gözden önce kulak âşık olduğu için
Aşka yakın ve uzak birdir

Bu sözün yeri gelince
Şah o Ay'ın kendisine eş olmasını istedi

Aşktır dikbaşlılara boyun eğdiren
Aşktır başları ayaklar altına alan

Aşktır yiğitleri yıkan
Aşktır canları ateşe yakan

Aklı bağlayan zülfünün tuzağıdır
Aslanları avlayan ahu gözlerdir

Çenesi canları kuyuya hapseder
Beni âşıkların gününü siyah eder

Sonra şehriyar Banu'ya talip olmak için
Tus'u Keyd'e gönderdi

Elçilere sayısız altın, gümüş
Atlas, Rum dibası ve inciler verdi

Hâlik'in gölgesi olan padişahın
Sermayesi adalet ve cömertliktir

2079 İçinde cömertlik olmayan bir cevher
Akıl terazisinde bir dirhem etmez

2080 Cömertlik halka kalbi gibi düşmandır
Halk içinde ona gıda nedir göreyim

2081 Ondan bir iz olmadığı için sanki
Bu cömertlik vefa gibi Simurg olmuştur

2082 Biz dünyada bir kerem ehline eremedik
Keremden bir iz dahi göremedik

2083 Bu çağda yaşayanlarda cömertlik var diyen
Göstersin ki ben de göreyim

2084 Kerem ehli yiyip de yedirmediği için
Nimetler himmet ve rütbece onlardan üstün

2085 Bu hazine, altın ve gümüş elde edilince
Adını cömerte çıkarana ne mutlu

2086 Dünyalık bulan, onu saklayıp
Adını cimriye çıkaran bedbaht olur

2087 Mal ve altın çok olursa iyidir derler ama
Sahibi pinti olunca hiç olmaması daha iyidir

2088 Elçi birkaç gün sonra neşeyle döndü
Keyd'e İskender'den haber iletti

2089 Sonra şahın rütbe, taç ve taht
Ululuk ve görkeminden bahsetti

2090 Bilgisini ve edebini yorumladı
Heybetini ve duruşunu anlattı

2091 Keyd İskender'in vasıflarını işitince
Canıyürekten aşkına bağlandı

2092 Girip hazinesinden altın ve gümüş
Lâl, yakut, inci ve mücevher çıkardı

2093 Çullarının büklümü ipekten ve altın nakışlı
Yüz dizi fil ve yüz katır kervanı

2094 Altın nallı yüz katır kervanının
Yükü yakut, inci ve lâl

2095 Atlas, renkliler, ipekliler
Ham öd, amber, misk ve abir

2096 Hepsi de ay yüzlü iki yüz kul
İki yüz de misk kokulu cariye

2097 Bir değerli taşlarla kaplı taç, taht, kemer
Ve mücevherlerle bezenmiş altın beşik

2098 Altın beşik içinde geceyi aydınlatan
Işığını gündüzün ödünç aldığı inci

2099 Hazine, asker ve bunca nimeti
O Keyd Şah İskender'e gönderdi

2100 Şah o zaman şehirden on menzil uzak
Bir ovada mekân tutmuştu

2101 Havası cennetle yarışırdı
Rengine İrem bağı gıpta ederdi

2102 Toprağı amber, suyu azb-ı Furat
Orada bitki lale ve nesrindi

2103 Yemyeşil toprağı billur renkliydi
Fersah fersah güllerle doluydu

2104 Her yandan ırmaklar akardı
Havasıyla ruhlar tazelenirdi

2105 Bülbül orada çalgıcı ve Nevruz'du
Gül güzeli bahçeyi aydınlatırdı

2106 Şahın sarayına vardıklarında
Eşiğe baş koyup öptüler

2107 O gün hükümdar neşelenip sevindi
Orada çok altın ve inci saçtı

2108 Şah öyle bir şenlik yaptı ki onun gibi güneşi
Bu felek döndüğünden beri görmemişti

2109 O bahtı kutlu, lâl tacını takıp
Gül gibi firuzeden taht yaptırdı

2110 Filozofla bilgili tabip hemen
Şahın önüne kadehi koydular

2111 Cem talihli padişah eline kadehi alıp
Şarap içti ve mutlu oldu

2112 Baht aydınlık, saltanat gencecik
Kulakta erganun, elde erguvan

2113 Ey saki, o Cem kadehi hani
Gönülden gam pasının gitmesi için onu sun

2114 Feleğin bizim gibi nicesini
Kahrettiğini bilirken fırsatı kaçırma

2115 Güneş her sabah canına ok atar
Felek her akşam kanını kızıla boyar

2116 Felek her an yüz bin türlü döner
O hâlde insan onun sözüne neden inansın

2117 Şarap birkaç devir yaptıktan sonra
Şah lâl renkli şarapla çakırkeyif oldu

2118 O vakit halka pek çok taç ve kemer
Kaleyle memleket ve şehir, altın ve gümüş verdi

2119 Bezmde padişahın taç bahşetmesi
Memleket ve hazineler bağışlaması gerek

2120 Rezmde padişahın doğudan batıya
Yıldırım gibi hızlı olması gerek

2121 Bezm vakti zilzurna sarhoş olup
Mecliste rezm edene şah mı denir

2122 Rezmde işi kaçmak olan
Hasmıyla ölene kadar dövüşmeyen şah mı olur

2123 Yaralanmaktan korkup yüz geri eden
Veya varıp düşmana boyun eğen

2124 Kesilen, ateşte yanan yahut asılan baş
Düşmana boyun eğen baştan yeğdir

2125 Kesilen başın ölümü birden olur
Düşmana eğilen bir seferde bin kez ölür

2126 Şimdi padişahlık malı toplayıp
Ne yiyenlerde, ne birine verenlerde

2127 Ah öyle kötü bir zamana erişmişiz ki
Alçakların ülkeye hükümdar olduğunu görmüşüz

2128 Bir bekçi olmaya layık olmayan kişi
Şimdi bize hükümdar olmuştur

2129 Bağ bülbül ve tavustan boşaldı
Onların yerini baykuş ve kargalar tuttu

2130 Aslanların yerini çakal aldı
Kaplanların ormanını ayılar tuttu

2131 Çok erenler gitti, ülke boş kaldı
Şimdi kötü işliler diyarı tuttu

2132 Bağ gül yerinde diken bitirir
Ahmed'in yerinde Ebu Cehil oturur

2133 İsa ve Meryem yayan yolculuk ederken
Şimdilerde her eşek kıçı Arap atlarına biner

2134 Bu bitmez sözü ne kadar sürdürelim
Yine İskender sözüne dönelim

Doğu sultanı batıya vardığında
Gök mavisi denizde ansızın kayboldu

Gaybdan bin mum göründü
Gök kubbe altın nakışlarla bezendi

Padişah neşeyle haremine girdi
Şeref burcunda bir Ay'ın oturduğunu gördü

Bakınca Ay ve Güneş'in ona Müşteri olduğu
Bir Zühre yüzlünün oturduğunu gördü

Ya Rab, burası köşk mü, yoksa bahçe mi
Bu parlayan mum mu, yoksa çerağ mı dedi

Nereden geldi acaba yüzüyle
Gecenin aydınlandığı bu huri soylu

Bu inciyi saklayan hangi hokka ola
Bu Ay'ı gösteren hangi burç ola

Güneş geceleyin doğar mı
Veya Güneş amberden nikap tutar mı

Bu bahar nerede taze olmuş
Bu lalezar rengini kimden almış

Şah Ay'ın yanına oturdu
Ay da şahla gönlünü hoş etti

İnci o keskin elmasa değince
O inci tanesinden taze yakut aktı

O gece o talihli şah sonunda
Hesap vermeden cennete girmişti

Gece bitip sabahın nefesi vurunca
Her muradına kavuşmuştu

Bu dünya doğu mumundan safa bulunca
Ay mağripten yana hareket etti

2149 O altın alem dağ üstüne çıkınca
Karanlık gölgeliğini yine düşürdü

2150 Şah kalkıp gusletti, namaz kıldı
Âlemlerin sahibine niyazını arz etti

2151 Her murada erişmek için
Hâlik'ten niyazını bir an olsun kesme

2152 Ne yaparsan yap, kulluğundan geri kalma
Kul isen kulluğunu terk etme

2153 Şah ikinci gün de karanlıklar açılıncaya kadar
Tam iki gün halvette kaldı

2154 Cihan şahı bir kadeh yağ doldurup
Gizlice Hint filozofuna gönderdi

2155 Bilge bu yağı tamamen sürünsün
Bedeni yol ağrılarından kurtulsun diye

2156 Filozof bu sırrı anlayınca
O yağa bin iğne saplayıp şaha gönderir

2157 Şah iğnelere bakınca
Bin iğneyi bir mühür yapar

2158 O bilgeye gönderir
Bilge onu parlak ve büyük bir ayna yapar

2159 Şaha gönderir, şah onu hemen
Pas tutsun diye nemli yere koyar

2160 Nam sahibi şah pasına baktıktan sonra
Onu filozofa gönderir

2161 Onu cilalayıp parlatır
Sonra onu yine şahtan yana gönderir

2162 Parlatılmış ayna şaha geldi
Pek çok iş ilimle mutlaka biter

2163 Her varlık ilimle saadet buldu
Âdem'e aklı için secde ettiler

İskender ile bilge arasındaki simgelerin keşfi

2164 Sonra şah bilgeyi huzuruna getirtti
Bilge şah katında makam buldu

2165 Yalnız ilim ehli makama layıktır
Her nerede başköşe varsa o âlimindir

2166 Cahiller onun makamına layık değildir
Cahile yücelik yakışmaz

2167 Âkil olan kişi cahile hiçbir zaman
Rütbe ve makamı layık görmez

2168 Cahile makam nedir, şüphesiz bir çukur
Çukura düşmesin dersen ona makam verme

2169 Sonra şah o bilgeye dedi ki ey iş bilir
Aramızda geçen sırrı ortaya çıkar

2170 O sırları herkes bildikten sonra
Onda var olan müşkülü çözerler

2171 Şaha dedi ki daima mutlu ol
Gönderdiğin yağ ile o dolu kadehin

2172 Manası bu dünyanın bana ilmi
Herkesten fazla nasip etmesi

2173 Halletmediğim müşkül hangisi
Hikmet içinde bilmediğim ne var

2174 Lakin gönlümü altın ve hazine hevesi
Mal ve mülk hırsı, zafer sevdası

2175 O kadeh gibi ağzına kadar doldurdu
Ey sözü inci, ona başka bir şey sığar mı

2176 Gönül nefsani isteklerle dolunca
Hakk'ın orada durması nasıl uygun olur

2177 Bir göğüste iki gönül olmaz
Nefsine uyan kişi Hakk'a yol bulamaz

2178 İsteklerden sıyrılmayınca
Gönül Hakk'a nasıl makam olacak

2179 Ben dedim ki hikmetli söz iğne misali
Gönül her ne kadar doluysa da yol bulur

2180 Gönül hevesle dolu olsa da
Hikmetin sözü ona devadır

2181 Hikmet sözü cana işlemese
Ne kitap inerdi gökten, ne haber

2182 Yolunu şaşırana kılavuz bulununca
Doğru yola döner, alçaklık kalmaz

2183 Gönlünün inci denizi olmasını istersen
Kulağını sedef gibi nasihatle doldur

2184 Demir gibi siyah olan gönlün simgesini
Şah mühreyle böyle yaptı

2185 Kâh ölüm ve yağma, kâh rezm ile
Kâh mal meşgalesi, mülk ve bezm ile

2186 Böyle katı ve karanlık olana
Nasihat tesir edip fayda sağlar mı

2187 Günah insanı Hak'tan uzaklaştırır
Gönlünün aynasını nursuz bırakır

2188 Gönül günahlarla pas tutunca
Nasıl parlak ve hoş renkli olsun

2189 Ayna pas ile göstermez
Öyleyse orada bir şey nasıl görünür

2190 Bu aynanın pas tutmaması için
İnsanın mutlaka çabalaması gerek

2191 Ayna baştan başa pas tutunca
Passız ayna gibi nur ve renk alır mı

2192 Yapılan yapılmamış gibi olsun diye
Âkil bu fikri ne yapabilir

2193 Ben dedim ki demirin ayna olduğunu
Şehriyar nasıl apaçık gördüyse

2194 Hikmet nüktesi de gönlü
Elbette bu ayna gibi parlattı

2195 Gönül aynası cilalanınca
Gaybın her sureti orada görünür

Tevhidin aynada görünüşünü delillerle anlama

2196 Aynada gizli büyük bir sır var
Cihan şahının onu işitmesi için söyleyeyim

2197 Ona bakan, suretini görünce
Şüphesiz tevhit sırrına erer

2198 Onda apaçık görünen suretin
Kendin olduğunu bilince

2199 Lakin kendi onun içinde değil
Dışarıda durur, aynada peyda olmuş değil

2200 Gerçi o görünen kendi olmasa da
Şüphesiz başka bir nesne de değil

2201 Ey derya incisi, anla bu söz cevherini
O kendi değil, görünen hâlidir

2202 Ey veli, suret gözde iki görünür
Oysa hakikatte o iki birdir

2203 Şüphesiz halk da hep Hak'tandır
Kuşkusuz arada hiçbir şey yoktur

2204 Kesinlikle her şey odur, arada bir şey yok
Şaşı olma bir gör, ikiliği bırak

2205 O pas tutup gelen aynanın
Manası kesinlikle buydu

2206 Şah dedi ki bunca zaman savaşınca
Ayna baştan başa pas tuttu

2207 O iz nasıl aynadan yok olacak
O cevher ne zaman parlayacak

2208 Aynanın yüzü baştan başa pas dolsa
Güzel yüzden orada renk görünür mü

2209 Dedim ki ey şah günah gönül aynasını
Ne kadar paslandırsa da tövbe açar

2210 Dünya ve ahirette zafer dilersen
Kötü işlerden tövbe et, ama nasuh tövbesi olsun

2211 Gönül tövbeyle aydınlanınca
Yazık onu paslanmaya bırakman

2212 Ölüm pençesi apansız dokunacağı için
Fırsatı kaçırmadan hemen tövbe et

2213 Tövbeni bugün etmen gerek
Yarın ölüp ölmeyeceğini kim bilir

Tevhide dair soru

2214 Sonra şah yine filozofa İlah'ın
Bir olduğunun kesin olduğunu söyledi

2215 Marifet onu bir diye bildirdiğine göre
Bu türlü türlü sıfat neredendir

2216 Gerçekte zatı birken
Sıfatları niçin muhtelif olmuştur

2217 Ey iş bilir bilge, ben ona isteyerek
Kâdir derim, başkaları Mûcib der

2218 Şüphesiz onu mekânsız bilirim
Bazısı onun mekânının olduğunu söyler

2219 Sünniler cennette onun görüleceğini kabul eder
Mutezile ise bunu inkâr eder

2220 Her biri bir türlü niteler
Bu anlaşmazlık neredendir açıkla

2221 Kuşların şahı olan Simurg bir gece
Kafdağı'ndan ansızın uçtu dedi

2222 Rub-ı meskûna gelince de
Şüphesiz orada kanadından birkaç tüy döktü

2223 Yol onu bu yana getirdiği için
Gece geldi, tan sökmeden gitti

2224 Kuşlar onun geldiğini anladılar
Buluruz diye talepkâr oldular

2225 Tümü onu arayıp sorunca
Her biri bir yerde bir tüyünü buldular

2226 Biri filan yerde olduğunu söyler
Biri şüphesiz onun rengi budur der

2227 Biri kara der, biri kızıl
Biri sarı der, biri yeşil

2228 Biri onu dağda gördüm der
Biri onu bağda buldum der

2229 Biri bir yerden daha haber verir
Biri de türlü belirti gösterir

2230 Şüphesiz hepsi onun vasfı olsa da
Lakin o değil derler

2231 Her biri gördüğünü bir sıfat yaptı
Türlü türlü marifet buradandır

2232 Her bölüğün bir mazharı bulmaları gibi
Hakk'ı vasıflandıran o sıfatla bildiler

2233 Kimse onu gerçekte görmese de
Her kişi mutlaka onun bir belirtisinden söz eder

2234 Vasıflandırılan birdir, sıfat çoktur
Marifet bu değil, başka bir şeydir

2235 Marifet onun tek varlık olmasıdır
Hakikat ehli ondan başkasını görmez

2236 Şehriyar sonra filozofa dedi ki
Bu kadehin gizini bana açıkla

2237 Bu kutlu kadehe bu iki nehir
Cennet ırmaklarından nasip olmuş olmalı

2238 Filozof dedi ki ey şah bu kadeh
Bunca sanatlarla tamamlanmıştır

2239 Keyd nerede bir âlim duyduysa
Mal ve nimet verip onu avlamıştı

2240 Yedi iklimde ne kadar hüner ehli varsa
Hepsini Hint'e getirdi o namlı kişi

2241 Keyd onları bir yere toplayınca
Görüp gözetilmekle parlak mum oldular

2242 Keyd için birçok buluş yaptılar
Kadehi de orada icat ettiler

2243 Yıldızların uyumu nedir bildiler
Kut ve kutsuzun kavuşmasını buldular

2244 Dünyada ne kadar cevher varsa
Bu kadehi yapmak için hepsini birbirine kattılar

2245 Cevherden bir kaynaşma buldular
O bileşimden bu yapı çıktı

2246 Onda şarap ve suyu çeken
Mıknatıs gibi bir özellik var

2247 Bu kadeh yapılınca biri alçak
Biri yüksek iki kısım tamamlandı

2248 Biri havadan su çeker
Biri yerden şarap çeker

İskender'in âlemin yaratılışına dair sorusu

2249 Sonra şah, ey bilge o Kadîm
Âlemi nasıl yarattı anlat dedi

2250 Birden yalnızca bir zâhir olduğuna göre
Bu kesretin nasıl ortaya çıktığını açıkla

2251 Sâni cömertliğini gösterince
İlk vücut bulan kimdi

2252 Âlemin düzenini bir bir söyle
Sonra insanın bileşimini açıkla

2253 Bu soru bilgeye sorulunca
Onun cevabını anlattı

Hikmet yoluyla sorunun cevabı

2254 Zülcelal âlemin evvelinde
Faziletli ve mükemmel bir cevher yarattı

2255 Yaratılışın evvelinin adı akıldır
Bize bu söz delille nakledildi

2256 Ruhani, pak ve kapsayıcı cevher
Bütün her şeyin suretini kuşatmış

2257 Odur ilk meydana gelen şüphesiz
Odur ikinci var olan kesinlikle

2258 Bereket ona daha önceden verildiği için
Bir varlık daha gerekti

2259 Kuşkusuz Kirdigâr kendi kudretinden
Ondan bir cevher daha yarattı

2260 Akıldan bir rütbe daha düşük oldu o
Nefs-i küllî diye şöhret buldu o

2261 O nefislere cüzî kuvvet verir
Her şeye engin bolluk ondan varır

2262 Doğrusunu söylemek gerekirse
Akl-ı evvelden bereket alıp bunu üçüncüye verdi

2263 Cömertlik nefs-i küllîden taşınca
Ondan bir cevher daha vücut buldu

2264 Rütbesiyle ondan eksik geldi o
Suret bulmaya imkân buldu o

2265 O iyice suret bulunca
Ona ilk madde dediler

2266 En, boy ve derinlik bulunca
Şüphesiz mutlak cisim oldu o

2267 Daire şeklini tuttuğu için
Kuşkusuz efzâlü'l-eşkâl odur

2268 Felekler ve unsurlar âlemi baştan başa
Ondan şekil ve suret bulup oldu

2269 Şeriat ehlinin ulu Arş dedikleri
O felek ondan göründü

2270 En büyük felek bu felektir
Devamlı döner ve bütün felekleri döndürür

2271 Ay'la Güneş'i getiren odur
Geceyle gündüzü o oldurur

2272 Geceyle gündüzde o bir devir yapar
Döndükçe ömür binasını aşındırır

2273 Çark döndükçe eksilen ömrün
Binası nasıl sağlam olsun

2274 Ey şah, gezdiği için yerinde durmaz gider
Söz dinle, ona olan sevgiyi gönülden çıkar

2275 Dünyayı seven kişi mutlu olmaz
Kaygıdan bir an olsun kurtulmaz

2276 Ondan sabit yıldızların orada mekân tuttuğu
Bir felek daha ortaya çıktı

2277 Bu felek tam on iki kısım oldu
Her biri bir burç olup isim aldı

2278 O Hamel, Sevr, Cevzâ
Sertân, Esed ve Sünbüle'dir

2279 Ayrıca Mîzân, Akrep, Kavs
Cedy, Delv ve Hût, ne fazla ne eksik

2280 Her bir burcu otuz kısma ayırdılar
Sonra o kısımlara derec ismi verdiler

2281 Sabah akşam gelip giden Güneş
Onların her birini bir günde kateder

2282 Kimisi alçalır, kimi yükselir
Kürsî ve burçlar kuşağı orasıdır

2283 O tam yirmi dört bin yılda
Devamlı dönerek bir tur atar

2284 Sonra ondan yedinci gök ortaya çıktı
Zühal devamlı orada döner

2285 Usanmadan gece gündüz durmaz gider
Göğü otuz yılda bir kez devreder

2286 Ondan altıncı felek oluştu
Müşteri'nin makamı orasıdır

2287 O doğudan batıya gezip gider
Kesinlikle on iki yılda bir devreder

2288 Sonra ondan beşinci gök çıktı
Merih daima orada mekân tutar

2289 O iki yıldan bir buçuk ay eksik sürede
Bir kez devreder ey temiz kalpli

2290 Sonra ondan dördüncü gök zuhur etti
Güneş cihana oradan ışık saçar

2291 O bir yılda bir devrini tamamlar
Yıl ve ay onunla nizam bulurlar

2292 Sonra ondan üçüncü gök oldu
Zühre'nin mekânı daima orasıdır

2293 Durmadan on iki burcu gezerek
Bir yıla yakın zamanda devrini tamamlar

2294 Sonra ikinci gök ortaya çıktı
Utarit daima orada gezer

2295 O da gece gündüz gezip
Göğü baştan başa bir yılda dolanır

2296 Sonra ondan Ay'ın her daim gezdiği
Ay göğü peyda oldu

2297 O yirmi sekiz günde
On iki burcun tümünü gezer

2298 O âlemlerin Rabb'i on iki burç için
Tam yirmi sekiz menzil düzdü

2299 Onun her birinde bir gün gezer
Bu kudrete ibretle iyi bak

2300 O menzillerin adı Şarteyn ve Buteyn
Sonra göğe süs olan Süreyyâ'dır

2301 Ey kerem denizi, diğerleri Debrân
Hek'a, Hen'a, Zirâ' ve Nesre'dir

2302 Tarfe, Cebhe, Zebre, Sarfe, Avâ
Sonra şüphesiz Simâk ve Gafr'dır

2303 Sonra Zebânâ, İklîl ve Kalb
Tüm gücünle gönülden cehaleti kov

2304 Menzillere Şevle, Neâyim, Belde
Zâbih ve Sa'd-Bula'yı ekle

2305 Ey temiz kalpli, ayrıca Sa'dü's-Süûd
Ve dahi Sa'dü'l-Ahbiye'dir, iyi bil

2306 Sonra gerisi kesinlikle Fer-i Mukaddem'dir
Ardından yalnız Muahher'le Reşâ'dır

2307 Bu kâinatın ne olduğunu
Veya bu mekânın ne yüce bir şey olduğunu kim bilir

2308 Her felekte gerçekte iki kutup olup
Devamlı bir eksen üstünde yürüdüler

2309 Merkezle kutup sabit olup
Her yörünge pergel gibi döndü

2310 Ondan sonra felek gibi birbirini kuşatan
Dört unsur yaratıldı

2311 Ateş, hava, su ve toprak
Bunlar şüphesiz her bileşimin aslıdır

2312 Onlar dokuz baba, bunlar dört ana
Onlardan maden, hayvan ve nebat doğdu

2313 Feleklerde yıldızlar yükseldi
Dünyanın etrafına burçlar yerleşti

2314 Yıl ve ay, gece ve gündüz yaratıldı
Kış ve yaz, güz ve bahar oldu

2315 Her yanda bir yıldız oluşup
Kut ve kutsuzluk arasında kırân düştü

2316 Gökte türlü birleşmeler ortaya çıkıp
Yerde ay ve yıla tesir ettiler

2317 Gökler bir süre böyle dönünce
Gece gündüz geldi, Güneş ve Ay gitti

2318 Katı ve sıvı birbirine karıştı
Ağırla hafif birleşti

2319 Su ateşten hararet hâlini
Ateş de sudan soğuk kuvvetini kaldırdı

2320 Madenlerin bileşimi, nebat
Ve hayat bulan her nesne var oldu

2321 Ondan sonra meleklerin secde ettiği
Âdem vücut buldu

2322 Kirdigâr onu topraktan yarattı
Dört zıddı onda bir araya getirdi

2323 Onun toprağı hammertu teşrifiyle
Açılarak Hak'tan ruh üflendi

2324 Şöyle ki ayna cilalandıktan sonra
Her sureti göstermesi mümkün olur

2325 Bu toprağın temizlenmesiyle mümkün oldu
Ona Hâlik tarafından temiz ruh verildi

2326 Temiz olursa bütün her şeyin suretini
Kesinlikle aynada görürsün

2327 Fakat dıştan geçip giden
Hiçbir şey aynaya düşmez

2328 Kesinlikle o ressamdan da
Görüntüyü öyle bulur bu ayna

2329 Fitil yağla beslendiğinde
Yanması mümkün olur

2330 Hiçbir şey ondan ayrılmadan
Onda ateşten ışık oluşur

2331 Cisim de Hak'tan ayrılmaksızın
Ruhla yaratıldı

2332 Hak'tan cömertlik nuru saçılınca
O bereketle insan var oldu

2333 Onun görünen yüzü cismani nakıştır
Onun görünmeyen içyüzü ruhani nefistir

2334 İki âlemden vücuda geldi o
İlim ve akılla donandı o

2335 Hak ona ilim verdi ve yol gösterdi
Hem ona gösterdikleriyle delili bildirdi

2336 Akıl bağışlayıp hikmetler öğretti
Konuşmayı öğretti, yazmayı belletti

2337 Gönlünü zatının birliği aydınlattı
Hem ona layık sıfatların ne olduğunu bildi

2338 Onu feleklere ulaştırarak
Meleklerle dolaştırdı

2339 Ona vahiy indirdi, kitap gönderdi
Doğru nedir, yanlış nedir öğretti

2340 Bütün sanatların göründüğü yer oldu o
Sâni'in nurlarının indiği yer oldu o

2341 O cömertlik Feyyaz'ı sol eğe kemiğinden
Havva'yı yaratıp ona vücut verdi

2342 Şüphesiz onu ona eş yapıp
Soylarını devam ettirdi

2343 Onlara her işi öğretti
Hayrın ve şerrin hepsini bildirdi

2344 Bunlar yaşamı sürdürmenin yolunu anlayınca
Yeryüzünü mamur ettiler

2345 Yanlışı bırakıp doğruyu bulmaları için
Onlara peygamber ve kitap geldi

2346 Felek onların üstünde
Kirdigâr'ın dilediği kadar döner

2347 Çünkü yaratılışın amacı hasıl olduktan sonra
Ne insan kalır, ne insanın adı

2348 Surun ilk çalınışında hepsi yok olacaklar
Büyük küçük tamamı ölecekler

2349 Ölümden sonra bir daha sura üflenince
Yerden başlarını kaldırıp hayat bulacaklar

2350 Amelleri doğru da olsa yanlış da
Herkes yaptığının karşılığını bulacak

2351 Yolu hata çizgisinde olan kişi
Bağışlanan rahatlığa kavuşamayacak

2352 Yolu doğruluk yönünde olan her kişi
Cennete girip sevap kaftanı giyecek

2353 Bahtının sana yâr olmasını istersen
Şerri terk et, hayrı seç

2354 Şer Şeytan işidir, onu terk et
Hakk'ın seni melek yapması için hayırla uğraş

2355 Hayır işleyen İsa gibi göğe çıkar
İşi şer olan Karun gibi yere girer

2356 Şehriyar bu sözleri işitince
Bilgeye binlerce aferin dedi

İskender'in evrendeki cisimlerin büyüklükleriyle ilgili sorusu

2357 Sonra şah ona dedi ki ey iyi adlı
Bütün bu cisimleri anlattığına göre

2358 Her birinin tam ölçüsünü bilmem için
Gel bunların büyüklüklerini açıkla

Yerkürenin büyüklüğüne dair cevap

2359 Ey şah, yerin çevresi fersah olarak
Tam altı bin sekiz yüzdür

2360 Çapı iki bin yüz altmış dörttür
Bu hesabı hendese ehli bilir

Ateş ve hava tabakasının büyüklüğü hakkında

2361 Orada daima ateş ve hava vardır
Tamamı otuz beş bin fersahtır

2362 Ve de on üç fersah, apaçık bil
Kâdir'in kudretinde şüphe yoktur

Ay'ın bulunduğu feleğin büyüklüğünü açıklama

2363 Ey yâr, Ay'ın döndüğü feleğin
Kalınlığı otuz üç bindir

2364 Ve de yüz on bin fersahtır
Bilge bu sözü marifetle bildi

Ay'ın cisminin büyüklüğünü açıklama

2365 Yerin altmışta biridir
Cismi kâh dolu kâh incedir

Utarit'in bulunduğu feleğin büyüklüğü hakkında

2366 Utarit'in devamlı döndüğü o feleğin
Kalınlığı tam yüz on dört bindir

2367 Ve de tam iki yüz kırk fersahtır
Kudretin işinde ne eksik, ne kusur var

Zühre'nin bulunduğu feleğin büyüklüğü hakkında

2368 Zühre'nin bulunduğu feleğin kalınlığı
Tam iki kez bin kez bindir

2369 Ve de yedi yüz bin
Dokuz yüz seksen fersah

Zühre'nin büyüklüğü hakkında

2370 Zühre'nin çapı fersah olarak
Şüphesiz altı yüz kırk bindir

Güneş'in bulunduğu feleğin büyüklüğü hakkında

2371 Güneş'in bulunduğu menzilin kalınlığı
Yüz on bindir, iyi bilin

2372 Ve de yedi yüz altmış altı fersahtır
Tam olarak ey sözü inci

Güneş'in cisminin büyüklüğünü açıklama

2373 Bu cihanı nuruyla aydınlatan
Bu Güneş'in gördüğün cismi

2374 Tam yüz altmış yedi derecdir
Ve şüphesiz yerin üçte biri kadardır

Merih'in bulunduğu feleğin büyüklüğü hakkında

2375 Merih'e makam olan feleğin kalınlığı
Tam on altı kez bin kere bindir

2376 Ve de elli altı bin
Seksen iki fersahtır

Merih'in cisminin büyüklüğünü açıklama

2377 Ey anlayışı çabuk, çapı fersah olarak
Tam iki bin yüz elli ikidir

Müşteri'nin bulunduğu feleğin büyüklüğü hakkında

2378 Tam on dört kez bin kere bin
Artı dokuz yüz bin ey iyi adlı

2379 Ve de doksan dört bin
Yedi yüz doksan sekiz fersah

2380 Müşteri duran göğün gelin ağırlığıdır
Hâlik'in kudretini görüp övün

Müşteri'nin cisminin büyüklüğünü açıklama

2381 Cismi yere göre seksen beştir
Ne güzel gönül ki ilim ona eştir

Zühal'in bulunduğu feleğin büyüklüğü hakkında

2382 Zühal'in bulunduğu göğün kalınlığı
En az sekiz kez bin kere bindir

2383 Ve de tam beş yüz altmış bin
Elli üç fersahtır şüphesiz

Zühal'in cisminin büyüklüğünü açıklama

2384 Zühal'in cismi doksan altı yeryüzü kadardır
Bu düğüm hendese ilminde çözülür

2385 Ne güzel celal ve sonsuz izzet
Ne güzel kemal ve bitmez kudret

Burçlar feleğinin büyüklüğü hakkında

2386 Ey ileri görüşlü, o sabit yıldızlar göğünün
Kalınlığı şüphesiz yüz on bindir

2387 Ve de ne eksik ne fazla
Tam iki bin kırk dört fersahtır

2388 Orada var olan o dereclerin her biri
Üç yüz doksan bindir, hesapla

2389 Ve de beş yüz kırk fersahtır
Bilgi ve edeple ilim öğren

2390 Felekler içinde saklı olan Kürsî'nin
Arş katında tam büyüklüğü nedir

2391 Denizde damla neyse kesinlikle
Onun kadri orada bu kadardır

Sabit yıldızların büyüklükleri hakkında

2392 Ey mutlu kişi, orada var olan yıldızların
En küçüğü on sekiz yeryüzü kadardır

2193 Ey ileri görüşlü, onların büyükleri
Kuşkusuz bu felek kalınlığındadır

2394 Bu ne kudrettir, bu ne izzet ve celal
Bu ne kuvvettir, bu ne kudret ve kemal

2395 İnsan, cin ve melek
Tüm akıllar hep ona hayrandır

Kut ve kutsuzluk getiren gezegenler hakkında

2396 O iş bilir bilge şah katında
Feleklerin durumunu anlatınca

2397 O yedinin kutlu ve kutsuzunu
Şaha tek tek gereği gibi açıkladı

2398 En büyük kutsuzun hepsinden daha
Yüksek bir yer bulan Zühal olduğunu söyledi

2399 Uğursuzluk getiren felek bilindiğine göre
Kutlu olanın onu terk etmesi gerektir

2400 Ahirette pek uğursuz olan dünyanın
Yüksek rütbesi böylelikle bilinmiş oldu

2401 Şüphesiz Müşteri büyük kutlu oldu
Buna karşın Merih küçük kutsuz oldu

2402 Güneş ve Ay kutludur, işte apaçık gör
Şüphesiz küçük kutlu Zühre'dir

2403 Önceden de, sonradan da kutsuzla kutsuz olan
Kutluyla kutlu olan kesinlikle o Utarit'tir

2404 Müşteri biraz olsun kutsuzluktan
Irak olmak için o Zühal'in altına girdi

2405 Güneş onun bazı kötülüklerini örtmek için
Merih'in altında yer aldı

2406 Kutsuz olduğunda ondan daha az etkilensin diye
Ay Utarit'in altında yer aldı

2407 Sâni'i gör ki ne hikmetler eder
Kâdir'e bak ki ne kudretler eder

Sabit yıldızların sayısı
ve biçimlerinden gelen adları hakkında

2408 Sonra cihan şahı sabit yıldızların
Nasıl olduğunu açıklamasını istedi

2409 Ey Acem şahı, bin yirmi tanedir
Lakin görünüşte kırk sekiz tanedir

2410 İlim ehli bu yıldızların birkaçının
Görünüşünü göz kararı inceleyip

2411 Her yerde bir hareketine bakıp
Hemen bir hayvana benzetti

2412 O hayvanın adını ona verdi
Adlarını bir bir sana söyleyeyim

2413 Kuzeyde tam üç yüz altmış tanedir
Lakin görünüşte yalnız yirmi bir tanedir

2414 Dubb-ı Ekber, Dubb-ı Asgar ve
Üçüncüsü Tinnîn'dir ey anlayışı çabuk

2415 Ayrıca Kaykâvus, Gûle ve
Altıncısı İklîl-i Şimâl oldu

2416 Cânî, Nesr-i Vâkı', iyi bil
Sonra Dücâce, Nesr-i Tâyir şüphesiz

2417 Ardınca Re's-i Gûl'u, Ayyûk'u
Sûret-i Silyâk ve Ukâb'ı hesap et

2418 Ve de Zâti'l-kürsî, Dilfeyn, Sehm
Onun ardınca Hayye, sözü anla

2419 Sonra Feres'in peşinden Re's-i Feres
Mir'ât Müselles'tir

2420 Ey şah, güneyde tam üç yüz on altı tanedir
Lakin görünüşte on altı tanedir

2421 Ey ilmi geniş, biri Kıytîs, biri Cebbâr
Diğerleri Nehr, Erneb ve Kelb'dir

2422 Makdemü'l-Kelb, Sefîne, sonra Şücâ'
Kâs ve Gurâb orada toplandı

2423 Ve de Kantûrus, Sebû', sonra Mecmere
Ve İklîl-i Cenûbî, böyle bil

2424 Bir de Hût-ı Cenûbî, Hayye
İşte adıyla on altı, ne eksik ne fazla

2425 Güneş yolunda üç yüz kırk altı tane
Sayılınca görünüşte on iki tane var

2426 Ey din bilgini, Hamel'de tam on sekiz
Sevr'de kırk dört yıldız var

2427 Cevzâ burcunda sana açıkladığım
Yıldızlardan yirmi beş tane var

2428 Sertân'da on bir tane vardır
Adı Esed olanda otuz beş tane var

2429 Sünbüle otuz üç yıldız almıştır
Mîzân'da da otuz beş tane var

2430 Ey kutlu kişi, Akrep'te tam yirmi dört
Kavs'ta otuz beş tane var

2431 Cedy'de yirmi sekiz tane vardır
Delv'de kırk tane var, onu iyi anlayın

2432 Hût'ta tam otuz sekiz tane vardır
Âlemlerin Rabb'inin bu nasıl bir sanatıdır

Dörtlü devir hakkında

Hesap ehli dört devir olduğunu
Yazıp onu bir kitap yaptılar

Hesap etmek için araştırdıktan sonra
Onunla doğru hükümler verdiler

Hepsi devr-i a'zam, devr-i ekber
Devr-i evsat, devr-i asgar, iyi bil

Ey şah, devr-i a'zamda
Her bir derec biner yıl almıştır

Tamamı üç yüz bin altmış yıl olur
Akıl Sâni'in sanatına hayran kalır

Sana açıkladığım bu devri
Gök kim bilir kaç kez yapmıştır

Ve yine kaç kez daha devredecek
Bu denizin ne ucu ne bucağı var

Ekber'de her derecden her biri
Ne eksik ne fazla yüz yıl alır

Tam otuz altı bin yıl olur, bil
Bu ne kudret, bu ne kuvvet, düşün

Devr-i evsatın dereclerinden
Her biri şüphesiz on yıldır

Tamamı altı bin altı yüz eder
Bu hazret izzet ve kuvvet doludur

Devr-i asgarda her biri bir yıl olur
Hepsi üç yüz altmış yıl olur

Âlemin yaratılışının başlangıcına dair İskender'in sorusu

2445 Sonra şah dedi ki ey cihan bilgini
Feleğin sırrı senden gizli değil

2446 Kirdigâr bu binayı yaratalı beri
Kaç yıl geçti, bana açıkla

2447 Bilge şaha dedi ki ey şehriyar
Bunun bir hesabı var mı sanırsın

2448 Musa bunu bilmek isteyince
O Kelîm'e Kerîm şöyle vahyetti

2449 Bunu işitip beni daha çok anman için
Bu sürenin birazını sana diyeyim

2450 Ey Kelîm, Kadîm olan ben göğe dek
Yeryüzünü hardal danesiyle doldurdum

2451 Can verip orada bir kuş yarattım
Yılda yalnız bir dane yerdi

2452 Onlar tükenince öleceğini
Varlığının sona erip yok olacağını anladı

2453 Onlar tükenince öleceğini anlayınca
On yılda yalnızca birini yer oldu

2454 Bu korkudan dolayı hep açtı
O kuvvet için gıdaya muhtaçtı

2455 Ölmek korkusuyla sürekli
Gece gündüz tasalanırdı

2456 Sonunda o canlının hâli nice oldu
Hepsini tüketip sonunda öldü

2457 Ömür ne kadar uzun olsa da tükenir
Öyleyse ömür uzunluğuna hevese ne gerek

2458 Tükenen şeyi çok sanma
Azdır o, çokluğuna inanma

2459 Geçtiğinde bin yıl bir nefes olur
Âkil isen ona artık çok deme

2460 Gül gül suyu yapanın yanında ağlamış
Hasret ateşiyle yüreğini dağlamış

2461 Madem ömrüm böyle azdı
Öyleyse beni yaratmakta sebep neydi

2462 Kâh hakir ve zavallı olup toprağa düşerim
Kâh yel alır, kâh ateş yakar beni

2463 Nergis gibi gözlerim onu görmeden
Bu cihanda durmayıp giderim

2464 Gül suyu yapan bu sözü işitince
Gözü kanlı yaş dolup ona dedi ki

2465 Ömür tükenir, payidar kalmaz
Şüphesiz bir ile bin beraberdir

2466 O iş bilir bilge bunları söyleyince
Cihan şahı ona hayran kaldı

2467 Dedi ki ne güzel bir ilahi âlem
Ne güzel celal, izzet, mülk ve övgü sahibi

2468 Bu söz üzerine Ahmedî de sana
Bir söz nakleder, şimdi ona kulak ver

2469 Ahmed-i Mürsel, nebilerin kandili
İyilerin kıblesi ve velilerin tacı

2470 Arş'a çıkıp miraca varınca
Yakınlık menziline erip seçkinlerden oldu

2471 Arş'ın iki ucunda meleklerle gidilen
İki büyük denizi apaçık gördü

2472 Hepsi dalgalar hâlinde su gibi yürüdü
Cebrail'e dedi ki ey ulu bu nedir

2473 O dedi ki Zülcelal beni yarattığından beri
Aylar yıllar var bunlar hep böyle geçerler

2474 Ne biri döndü, ne gelen tükendi
Bu hâli sen böyle belli bil

2475 Bu gidişleri nereden nereyedir
Bilmem, bu işleri düşün

2476 Sonra onların biri Resul ile konuştu
Her ne müşkül sorduysa o çözdü

2477 Bir sorusu o Ganî seni yaratalı
Ne kadar yıl oldu idi

2478 Dedi ki fıtrat kalemi alıp yazınca
Dört yüz bin yılda bir yıldız yaratır

2479 O Kirdigâr beni yarattığından bu yana
Dört yüz bin yıldız aşikâr etti

2480 O zamandan beri gece ve gündüz
Dolaşıp şimdi buraya eriştim ey şaşkın

2481 Kaç bin kez daha bu kadar dolaşsam
Bunun sonuna dair bir şey bilmem

Sâni'e ibretle bakma ve varlığını kanıtlama

2482 Bu dünya nasıldır, bak gör de
O yüksek makam nedir, bir düşün

2483 Bir şey biliyorum hevesine düşme
Bütün yaratılışın yalnızca bu olduğunu sanma

2484 Bu dediğim, insanın bakıp
Onu akıl ve fikirle bulmasıdır

2485 Bundan başka şey de çoktur
Lakin ona aklın ermesine yol yoktur

2486 Bu gördüklerin yalnız bilinendir
Hakk'ın mülkü sadece budur sanma

2487 Kudretinin sonu olmadığı için
Şüphesiz takdirinin sonu yoktur

2488 Bu suretlerden nasıl olur da haber sorarsın
Manayı gözle ki suretler perdedir

2489 Zatı pak olan Kadîm'i bil, sonradan yaratılanlardan
Bunca söz etmeye ne gerek var

2490 Aklı unut, sana ilme'l-yakîn nasip olana kadar
Onu sadece kendi varlığıyla anla

2491 Onun hakikatini anlamaya aklın gücü yetmediği için
Düşünce ve hayal onu kavrayamaz

2492 İlimle uğraştığın sürece
Buradan gitsen bile o seninle olur

2493 Akılların hayran olduğu o marifetlere
İstersen riyazetle ulaşırsın

2494 Eğer sen onu riyazetle bulursan
Lezzet ve rahat nasıl olur bilirsin

2495 Orada dirlik bulursan âlem odur
Sonu olmayan mutluluğa erdin

2496 Mutluluk sonu olmayandır
Nimet sonu bulunmayandır

2497 Bilge bu sözleri söyleyince
Şah ona büyük aferin etti

Sonra şah hazineden bilgine
Altın ve inci vermelerini buyurdu

O bilge şaha dedi ki ey namlı kişi
Bizim için taşla mücevher birdir

Altın topraktır, mücevher taş
Mabudu toprak ve taş olana yazıklar olsun

İnsanın cevheri bilgi olur
Onu ne hırsız çalar, ne düşman alır

İnsanoğluna gizli hazine ilimdir
İki cihan ilimle kazanılır

Hazine ve mal istersen ilmi artır
Sen onu harcadıkça o yıldan yıla artar

Himmet katında altın ve gümüş topraktır
Manada taş ve mücevher denktir

İnsan sonunda malı bırakıp gittiğine göre
Bırakıp gideceğini toplayıp ne yapsın

Dünya malına düşkünlük gösteren bazı âlimlere yergi

O zamanlar kimde ilimden eser
Var idiyse mala göz dikmezdi

Onda ebedîlik olmadığını
Ahirette kişiye uğursuzluk getireceğini bilirdi

İlim davası güdene veya âlimim deyip
Söz söyleyene şimdi ne oldu

Canı hırsının ayakları altında kaldığı için
Hazine ve mal devşirse de karnı doymaz

O Tevrat okuyandan beter oldu
Bulursa Kur'an'ı bir pula satar

2511 Taylasan, destar ve sakal uzatmış
Lakin nefiste keşiş ondan daha üstün

2512 Bu dünya menzilini öyle sevmiş ki
Suyunu, toprağını candan aziz tutar

2513 Aklı fikri kötülük, yalan dolan, haset
İşi gücü halkı köpek gibi ısırmak

2514 Yakîn ilminde benzeri yok, ama içi şüphe dolu
Üstünde yüz kitap olan bir eşek gibi

2515 İşi ayı gibi yemek ve uyku olmuştur
Domuz gibi hep pisliktir aşı

2516 Köy ve şehre zararı karınca gibi çoktur
Yılan gibi suyu zehirler

2517 Karga gibi leş yiyici ve uğursuz
Baykuş gibi gündüz körü ve çirkin

2518 Karga gibi yalancı ve hilekâr
Eşek arısı gibi yararsız ve bal yapmaz

2519 Birine Karun'un hazinesini versen
Yine de bir pulum yok deyip yerinir

2520 Başı kibir dolu, içi kötülük ve kin
Melun Şeytan ona rehber olmuş

2521 Bütün bunlarla birlikte ikiyüzlülük edip
Utanmadan peygamberin vârisiyim der

2522 Gerçekte o peygamber vârisi olanda
Haset, kibir ve kin olmaz

2523 Gönlünde altın ve toprak eşit olan
Dünya süslerine bakmaz

2524 Nefsi temizleyerek öyle arındır ki
Ayna gibi parlasın

2525 Öyle ki her kusur orada görünsün
Hem de ledün ilmi sürekli orada olsun

2526 Hem ilim dediğin çalışmakla kazanılır
Hiç peygamberlerden miras kalır mı

2527 Peygamberlerin ilmi keşiftir keşif
Veliler bunu onlardan miras aldı

2528 Şah bilgenin sözüne şaştı kaldı
Sonra Hintli tabibi istedi

2529 Şehriyar Hint memleketinde
Nam salmış o hekimi tanırdı

2530 O bütün sırlara ermiş olan
İlim ve hikmet yolunda bir filozoftur

2531 Ona hikmet dolu bir soru sordu
Tabip bundan dolayı şaşırıp kaldı

2532 Ona dedi ki insanı açıkla
Ruh mudur, beden midir iyice bileyim

2533 Bana onun bileşimini açıkla
Bir bir bütün düzenini anlat

2534 Bu tılsımın bana açıklamasını yap
İçi ve dışı nasıldır söyle

2535 O tabip aklını başına toplayıp
Sözlerime biraz kulak ver dedi

İskender'in sorusuna bilgenin cevabı

2536 Bu sözün manasını eğer bilirsen
Şüphe yok ki kendini de bilirsin

2537 Hâlik'ini gerçekten bilmek istersen
Önce nefsini bil ey dini temiz

2538 Nasıl cevher olduğunu, nereden geldiğini
Ve neye mazhar olduğunu anla

2539 Önce kendini bilme gücünü dile
Hakk'ı bilmeye sebep odur

2540 Sen kendini bilmedikten sonra
Onu bilmek nasıl mümkün olsun

2541 Kendini bilmeyene
İrfan ehli adı layık olmaz

2542 Nefsinin gerçekte ne cevher olduğunu bilmeyen
Arif olamaz, o sadece cahildir

2543 Eğer akılla bana kulak verirsen
Nasıl insansın, seni sana açıklayayım

2544 Gelişin nereden, gidişin nereye
Buradaki işin nedir

2545 Kim getirdi seni bu menzile
Kim bağladı bu balçığa

2546 Bu ahvali tamamen bildikten sonra
Ona yaraşır ne varsa yaparsın

Ruh ve beden bilgisi hakkında

2547 Bu bedenin aslının toprak olduğunu bil
Pak bir nur olan nefsi iyi anla

2548 Onun vatanı cennet bahçesidir
Lakin bu beden onu burada bağlar

2549 Kâmil olması için, türlü idrake
Erişebilmesi için buraya bağlandı

2550 Can ve beden bir yerde toplandı
Dilde insan kelimesiyle adlandırıldı

2551 Beden kabuk, özü ise candır
Söylediğim bu sözü iyi düşün

2552 Kabuk özün olgunlaşana kadar
İçinde saklanması içindir

2553 Öz kabuk içinde tamamen oluşunca
Şüphesiz onu kırmak gerektir

2554 Ta ki o insana kuvvet olsun
Kuvvetle insanlığa yol olsun

2555 Daha bitkiyken hayat bulup
O ruh-ı hayvaniden sıfatlar alır

2556 Onda olgunluk kazanmak için
Nefis de bedenle birleşti

2557 Olgunluk kazanıp tamamlandıktan sonra
Şüphesiz beden kabuğundan çıkmalıdır

2558 Ta ki cennet bahçesine yol bulup
Cennet ehlinden biri de o olsun

2559 Civciv yumurtada olgunlaşınca
Şüphesiz yumurta ona sıkıntı olur

2560 Kuşkusuz o yumurtayı delmek gerek
Oradan çıkıp dünyaya gelmek gerek

2561 Yeryüzünde her yanı gezip
Dolaşıp zevk almak gerek

2562 Yeri kâh yeşillik, kâh bağ olur
Menzili kâh ova, kâh dağ olur

2563 Bir gör orada nasıl sümbüller vardır
Nice reyhanlar, ne hoş güller vardır

2564 Ruh bedende olgunlaşınca
Şüphesiz beden ona yük olur

2565 Bu kafes kırılınca o çıkar
Firdevs bahçesine hoşça yol bulur

2566 Ruhlar âlemi dolaştığı yer olur
Firdevs cenneti gezdiği yer olur

2567 O yüce Firdevs bahçesini bilen
Bu heyula külhanını nasıl sever

2568 O makamın vasfını sana anlatmam için
Akılla güzelce bana biraz kulak ver

2569 Bu işliğin ne olduğu akla sığmaz
O makam sonsuz bir yerdir

2570 Nur, hatta nur içinde nur doludur
Baştan başa rahatlık, zevk ve sevinç

2571 Lezzetine hiç sınır yoktur
Genişliğine ise son yoktur

Beden ve ruhun aslı hakkında açıklama

2572 Dinle şimdi bedenin hâlini söyleyeyim
Sana onun bileşimini açıklayayım

2573 Beden topraktan olup sakildir
Uğursuz, bozuk, hor ve illetli bir cevherdir

2574 Balgam, safra, sevda ve kandır
Belli başlı parçaları kemik ve ettir

2575 Ayrıca kiriş ve eklemler
Hem damar, deri, kıkırdak ve sinir

2576 Nefis temiz ve hoş bir cevherdir
Hem canlı, nurlu, idrakli ve hafiftir

2577 Hem semavi ve ruhani sıfatlı
Hem idrak sahibi ve marifet ehli

2578 O parçalanmaya uygun olmadığı için
Sonradan değişikliğe uğramaz

Bedenin bölümleri ve anlaşılmayan yönlerinin simgeler yoluyla açıklanması

2579 Şimdi bu bedenin baştan başa
Bileşimini ve düzenini dinle

2580 Diyelim ki başlı başına bir şehirdir
Dört zıtlık ona esas olmuştur

2581 Hak apaçık gördüğün bu şehre
Dokuz cevherle temel attı

2582 Vedûd iki yüz kırk sekiz de
Direk koyup onu güçlendirdi

2583 Şüphesiz tam yedi yüz yirmi bağ ile
Eklemlerini sağlamlaştırdı

2584 Ortasında bir çeşme akıttı
Üç yüz altmış nehir oradan belirdi

2585 Orada türlü evler kurdu
Birçok mucize yarattı

2586 Orada on hazineyi daha görünür kıldı
Orada türlü cevherler sakladı

2587 O orada on iki kapı daha açtı
Kapılardan mahzenlere yol yaptı

2588 Burada iş bilir sekiz usta
Bu şehri sağlamlaştırdılar

2589 İleri görüşlü ve işini bilen
Beş kişiyi de oraya bekçi yaptı

2590 Sonra ona iki kanat verip
Altı yöne doğru onu yürüttü

2591 O Ganî iki direkle de onu
Güçlendirip havada dengeledi

2592 Şüphesiz oraya insan, cin ve meleklerden
Üç kabile yerleştirdi

2593 Hepsi itaat etmek için baş koysun diye
Onlara adil bir hükümdar tayin etti

2594 O da onlara başkanlık etsin
Aralarında idarecilik yapsın

2595 Sana anlattığım böyle bir şehri
İşittin mi, gördün mü, söyle bana

2596 Ey bilge, o Kadîm'in bu şehri
Ne güzel bezediğini bir düşün

2597 Böyle bir şehri bugüne kadar kim görmüş
Yahut sanatının düşüncesine kim ermiş

2598 Mucizelerle dolu güzellikleri olduğu gibi
Harikuladeliklerle dolu sanatları var

2599 Her şeyde eksik çok olsa da
Bu şehirde eksik olmadığını bil

2600 Bu binayı gördüğün gibi
Bu binayı yapandan da haber sor

**Evreni yaratan Sâni'in varlığını
delillerle anlama hakkında**

2601 Sağlam bir bina gören herkes
Bir yapanı olduğunu şüphesiz bilir

2602 Onu bu biçimde bina eden
Böyle hoş sanatla abat etti

2603 Bunun vasıfları hakkında düşününce
Yapanın kudret ve ilmini anlarsın

2604 Aklını başına toplayıp bana kulak ver
O simgeleri sana açıklayayım

İnsan vücudunda bulunan bölümlerin simge yoluyla açıklanması

2605 O dokuz cevherin ne olduğunu iyi anla
İlik, kemik, et, kan ve damardır

2606 Ayrıca sinir, deri, yağ ve kıl
Her birinin belli bir şey için olduğunu anla

2607 O iki yüz kırk sekiz direk de
Bu kemiklerdir, iyi bilmek gerek

2608 Ey akıl sahibi, sözünü ettiğim
Yedi yüz yirmi bağ bütün sinirlerdir

2609 Sinirler bedenin parçalarını baştan başa
Birbirine bağlayıp ayakta tutar

2610 Eğer bunlardan biri ansızın kötüleşse
Şüphesiz o yüzden organda kusur oluşur

2611 Çeşme dediğim kalptir ki
Kan o çeşmeden çıkıp akar

2612 Üç yüz altmış ark kalpten çıkıp
Organlara varan damarlardır

2613 Her organa kan oralardan erişir
O kanla her bedene can gelir

2614 O Kadîm'in yaptığı nasıl bir hikmettir
O Hakîm'in yarattığı nasıl bir sanattır

2615 Bana kulak ver, o şehrin on iki kapısını
Sana bir bir söyleyeyim

2616 Şüphesiz kapılar iki burun deliği
İki göz ve iki kulaktır

2617 Her nefes oradan girip çıkar ki
Kuşkusuz hayat yalnız onunla vardır

2618 Göğüste de çocukların rızkı için
Açılmış iki kapı var

2619 Bir kapı göbek ve diğeri ağız ki
O rızkı biz o kapıdan çekeriz

2620 İki kapı da her gıdanın
Fazlasının çıkmasına yol oldu

2621 Eğer bu kapılardan biri bozulursa
Şüphesiz bu şehir zayıf düşer

2622 O beş bekçi tamı tamına nedir
Tatma, dokunma, işitme, görme ve koklama

2623 Ey din âlimi, o sekiz üstat
Câzibe, mâsike

2624 Hâzime, dâfia, gâdiye
Musavvir, müvellid ve nâmiyedir, iyi bil

2625 Gıdayı çeken câzibe ile
Gıda gideceği yere gider

2626 Mâsike, sindirim bitene kadar
O gıdayı saklar

2627 Hâzime, beden ondan gerek duyduğunu
Alana kadar gıdanın hazmını yapar

2628 Dâfia, gıdadan artanı defedip
Bedeni arındırır

2629 Gâdiye, gıdayı işler
Onu gıda alana mal eder

2630 Yeter ki tüm parçalardan bir bütün oluncaya kadar
Bu bileşime zarar gelmesin

2631 Nâmiye, bedenin gelişip
Büyümesini sağlar

2632 Musavvir nedir, çocuk cenini
Şeklini kesinlikle o kuvvetten alır

2633 Üç karanlığın içinde
Suretleri nakş eden hep odur

2634 Ressamda ilim yoktur der tabip
Lakin güzel ve emsalsiz suretler yapar

2635 Bu nasıl sözdür, kusursuz ve güzel
Yapılan nakış ilimsiz nasıl olabilir

2636 Rahimlerin karanlığında sureti
Böylesine nakşeden yalnızca Hak'tır

2637 Bütün şeylere Musavvir odur
Yakîn, Alîm ve Kâdir odur

2638 Sonra müvellid gıda hazmedilince
Ondan bir parça ayırır

2639 Ta ki bir kişiye daha ulaşsın o
Onun gibi bir başkasını yaratsın o

2640 Yeter ki insan soyu yok olmasın, çünkü bir şahsın
Sonsuza kadar yaşaması imkansızdır

2641 Bu sekiz üstat deriyle tamamlanınca
Bu beden şehri tamamen dirlik bulur

2642 Nefs-i emmârenin işi
Cin gibi her zaman şerdir

2643 Nefs-i levvâme insan sıfatlıdır
Mutmainne melek hünerlidir

2644 Nefs-i levvâme'nin adı Muktasıd'dır
Bu iki zıt, hayır ve şer ondan gelir

2645 Hakk'ın nuru, Allah'ın gölgesi olan akıl
Sözünü ettiğim o padişahtır

2646 Ona uy, çünkü emir sahibi odur
O seni hazrete layık hâle getirir

2647 Eğer ona doğrulukla uyarsan
Sana nefsini mutmainne eder

2648 Melek tabiatlı olduktan sonra
Cennet bahçesine güzel yol bulursun

2649 Varıp oraya yerleşince
Rahatlık, rızık ve bolluk bulursun

2650 Orada ebediyen güzel yaşarsın
Dilediğin her türlü rahatı bulursun

2651 Eğer bu aklın emrine isyan edersen
Nefsini Şeytan tabiatlı edersin

2652 Canın mihnet okuna hedef olur
Şüphesiz ebedî azap çekersin

2653 O hazinelerden biri orada
Akla çerağ yakılan dimağdır

2654 Ruh-ı hayvaniye bir hazine de
Yürek olmuştur, bunu bilmek gerek

2655 Biri de kesinlikle oraya
Ulaşan kanın saklandığı ciğerdir

2656 Bir hazine de bağırsaklardır
Bir süre sonra gıda oraya varır

2657 Bağırsaklar ondan gıda almayıncaya kadar
Orada kalır, oradan ayrılmaz

2658 Bir hazine de kesinlikle safradır
Öd orada mekân tutmuştur

2659 Kanın yoğunluğunu inceltene dek
Oradan azar azar damarlara gider

2660 Bedenin her tarafına varabilmek
Dar yerlerde bile akıp gidebilmek için

2661 Bir hazine de dalak olmuştur
Kara ödün yeri her zaman odur

2662 Bütün kemikler ondan gıda aldığı için
Kara öd daima orada saklanır

2663 O hazinelerden biri de midedir
Gıda orada bekler, yeri odur

2664 Onun biri de böbrektir
Şüphesiz biri de mesanedir

2665 İdrar böbrekte kandan ayrılır
Bir damardan o mesaneye gelir

2666 Bu idrar böbrekten azar azar indiğinden
Ona bir yer gerek ey hünerli

2667 O hepsi ininceye kadar orada durur
Tamamı indiğinde çıkmaya yol bulur

2668 O yol olmasa durmazdı
Daima damla damla akardı

2669 İnsanoğlu daima pis olurdu
Belki de kötü kokudan ölürdü

2670 Bu sağlam yaratılışı düşün
İlim ve kudret nasıl olur, söyle

2671 Biri de er bezidir, iyi bil
Saf kan orada meni olur

2672 O iki direk iki ayaktır
İki kanadın iki el olduğunu bilmek gerek

Ruhun bölümleri ve insan vücudundaki güçlerin açıklanması

2673 Bedenin bütün açıklamasını dinlediğine göre
Gel ruhlara dair söylenenleri de dinle

2674 O üç kısımdır, biri hayvani
Diğerleri şehvani ve nefsanidir

2675 Onlardan biri olan ruh-ı hayvani
Bedenin diri olmasını sağlayandır

2676 Dört güzel unsurdan oluşan
Bu buhar gibi beden onunla taşınır

2677 O yüreğin boşluğunda oluşunca
Ruh nurlarına sahip olur

2678 Konuşma gücü onunla ilintilidir
Söylediğim bu sözleri hatırla

2679 O bütünleşme onunla tamamlanınca
Beden içinde her yana akar

2680 O damarlar içinde her organa gider
Organların hepsini nura gark eder

2681 Ruh-ı nefsaniye sıfatı
İlim ve marifet ehlinin sıfatıdır

2682 Ruh-ı şehvani dediğime
Ciğer ona mekân olmuştur, iyi bil

2683 Oradan gıda gittiği için
Her organ yetişip büyür

İnsanın yaşamasını sağlayan ruh

2684 Yetişip büyüme kuvveti oradandır
Yiyecek ve gıda isteği de oradadır

2685 Sözünü ettiğim o sekiz üstadın hepsi
Şüphesiz onun hizmetindedir

2686 İsim sorarsan, bu ruhlardan
Üçüncü kısım ruh-ı nefsanidir

İnsanın düşünmesi ve hareketini sağlayan ruh

2687 O iki kısma ayrıldı
Her biri bir nitelikle vasıflandırıldı

2688 Birine kavrayış adını verdiler
Birine de hareket ettiren dediler

İnsanın görünen ve görünmeyen duyuları hakkında

2689 Ey iyi adlı dinle, görünen ve gizli olmak üzere
Kavrayış iki kısımdır

2690 Görünenler görme, tatma, dokunma
Koklama ve duyma ile tam beştir

2691 Beşi de gizlidir, işit, şüphe etme
Birinin adı hiss-i müşterek

2692 Görünen duyuların hepsinin algıladığı
Onda da baştan başa görünür

2693 Birbirinden ayrı inen damlalar
Bu sebepten bitişik görünürler

2694 Biri gözden kaybolmadan önce
Doğrusu hiss-i müşterek olur yeri

İnsan güçlerinden hiss-i müşterek hakkında

2695 O hiss-i müşterekten gizlenmeden önce
Biri daha göze apaçık görünür

2696 Nesnenin yuvarlak olup daire gibi
Görünmesinin sebebi budur, sakın şaşırma

2697 Her şeyin suretini bilen odur
Her nesnenin farkını yaratan odur

2698 Fildişi beyazını kar beyazından ayıran odur
Bu duyuların hepsine hâkim odur

İnsanın gizli güçlerinden hayal hakkında bilgi

2699 İkincisi olan hayal o güçtendir
Misal orada her hisse bağlanır

2700 O dimağ içinde yerleşmiştir
Daima hiss-i müşterek katında bulunur

2701 Hiss-i müşterek tuttuğu her şeyi
Alıp saklasın diye ona verir

İnsanın gizli güçlerinden vehim hakkında bilgi

2702 Onlardan üçüncü kısım vehimdir
Cüzî manaları bilen odur

2703 Zeyd'in sevgisini, Amr'ın nefretini bilen o
Bu ikisinin de hükmünü veren o

2704 Bu kuvvet tüm canlılarda olur
İyilik ve kötülüğü onunla bilir

Hafıza gücü hakkında bilgi

2705 O beşin biri de hafızadır
Yeri de başın derinliklerinin içindedir

2706 Vehmin tüm idrak ettiklerini
O hazinedar daima saklar

Mütehayyile adıyla da anılan
düşünme gücü hakkında

2707 Düşünme gücü onların beşincisidir
Onun rütbesi hepsinden yüksektir

2708 Vehim ve hayalin bulduğu her şeyi
O aylarca, yıllarca orada biriktirir

2709 Türlü türlü şeyler düzenler
Kâh böler, kâh birleştirir

2710 Kâh başsız, kâh iki başlı kişi
O düşünür, budur işi

2711 Uykuda tüm kuvvetler sakin olur
Bu kişide sürekli şöyle kalır

2712 O hep dimağın orta kısmında
Ön tarafta yer alır

2713 Hem feraset, hem siyaset ondadır
Hem peygamberlik, hem başkanlık ondadır

2714 Her şeyi zihinde şekillendiren odur
Her işi düşünen eden odur

2715 İlham, vahiy, din ve şeriat ona olur
Din yolunda asl'ı ve fer'i vazeden odur

2716 O melik ortada önder olmuş
O bütün güçler ona hizmetkâr olmuş

2717 Bu hayranlık veren sanata bakıp
Bütün bu suretler neredendir anla

2718 Eğer bu sanatlar hakkında düşünürsen
Sen gerçekte kimsin, kendini bilirsin

İnsanın hareket etme yetisi hakkında ikinci bölüm

2719 O hareket ettiren de iki kısımdır
Her birinden ne iş geldiğini dinle

2720 Bu sanatların hikmetini görüp
Sâni'in kudreti nasıldır anla

2721 Biri her canlının onunla
Yararı alıp zararı savuşturun diyedir

2722 Biri tüm organları kımıldatmak için
Daima her organı kâh çeker, kâh bırakır

2723 Benim sana açıkladığım
Bütün bu gücün yeri sinirlerdir

2724 Sinir, his ve hareket aletidir
Kaynağının baş olmasının sebebi budur

2725 Bütün bu kısımlar hep bu bedendedir
Bunun gibi tılsımı Hak'tan gayrı kim yapar

2726 Bu tılsımın işini an
Sonra tılsımı yapanı düşün

Sâni'in birliğini anlatan
ve nasihat veren hikmetli sözler

2727 Kıvrım kıvrım gördüğün bu tılsım
Azar azar düşerek hiç olur

2728 Bu tılsımı terk et, edep budur
Git tılsımı yaratanı talep et

2729 Allah yardım eder de oraya varırsan
Bârî'nin mülkü nasıl olur görürsün

2730 Oraya afet, dert ve zahmet ulaşmaz
Orada mihnet, korku ve son yoktur

2731 Rahat insanın ölmediği o yerdedir
Ölüm olan yerde rahat olmaz

2732 Tut ki bedenin tüm hastalıklardan beri olsun
Yine de ölümü anmak yüreğini dağlamaz mı

2733 Yeryüzünde bin yıl padişah olmak
Ara sıra ölümü anmayı engellemez

2734 Sözü çok uzattığıma şaşırma
Burada ona sebep budur

2735 Kimsin, neden varsın, iyi bil
Sonra işini ona uygun yap

2736 Men aref sırrı sana ayan olsun
Hâlik'i bilmekle şeref bul

2737 Nefsi üç kısma ayırdıklarında
Her birine bir başka isim verdiler

2738 Üçü gerçekte sayısına bakılmaksızın birdir
Eğer çokluk varsa yalnızca fiildedir

2739 Bedende büyüyüp yetişmeyi sağlayan
Fiilin adı nefs-i nebatiyedir

2740 Bitkiler de büyüyüp yetişir ama
Onlarda hayvanınki gibi bir hayat yoktur

2741 Cisme güç verip zinde kılanın adı
Şüphesiz ruh-ı hayvanidir

2742 Onda düşünce ve ayırt ediş belirince
Adı şüphesiz ruh-ı nefsani olur

2743 Bu üç yerde kendini üç türlü gösterdiği için
Bön bön bakanlar ona bir değil dedi

2744 Fiilleri çok ve kendisi kesinlikle birdir
Onda çokluk yoktur, yalnız birlik vardır

2745 Her aletle başka türlü bir iş yapar
Ne cevherdir, bunu anlamaya çalış

2746 Dille söyler, kulakla işitir
Gözle görmek de onun işidir

2747 Marangozun ağacı bıçkıyla kesip
Matkapla delmesi gibi

2748 Sanat ve sanatkâr şüphesiz birdir
Bunda onun için bir çokluk belirtisi yoktur

2749 Lakin alet çeşitli olduğu için
Bir iş değişik vasıflarla nitelendi

2750 Bu sözleri iyice anladıysan
İlim giysisi boyuna tam geldi demektir

2751 Şah ondan bu sözleri dinleyince
Ey aklı çok bilge dedi

İskender'in bedeni sağlıklı tutmanın nelerle sağlanabileceği yolundaki sorusu

2752 Açıkladığın bu güzel bileşimi
Hak böyle şerefli yaratmıştır

2753 İstediğin o yere varmak için
Bu gurbette o sana binektir

2754 Seni Hakk'ın rızasına
Cennet bağının rahatlık ve rızkına eriştirir

2755 Öyleyse bunu tıp kanunlarıyla
Devamlı korumak gerekir ey iyi adlı

2756 Daima gerekli olduğuna göre
O kanun nedir, açıkla bana

2757 Bu bedene ne gereklidir, açıkla
Sağlığı korumanın aslı nedir, söyle

2758 Ona ermeye, cennet yurduna varıp
Girmeye vesile budur dedi

Zülkarneyn'in sorusunun cevabı

2759 Beden yapısını daima onunla onarmak için
Şüphesiz bunun kanunu yapılmıştır

2760 Beden onunla sağlık bulacağı için
İlacın aslı az yemektir ey şah

2761 Az ye az, ta ki rahat bulasın
Çok yersen çok hararet görürsün

2762 Az yiyen kişi hep sağlıklı olur
Çok yiyenin yüreği yaralı olur

2763 Az yediğinde meleklerin kaftanını giyersin
Çok yediğinde hayvanların huyunu alırsın

2764 Çok yemekten ne gelir, dert ve sıkıntı
Sonu ne olur, yalnızca ölüm

2765 Çok yemekten kimse rahatlık bulmadı
Az yemekten kimse pişman olmadı

2766 Az yiyen İsa gibi göğe çıkar
Çok yiyen Karun gibi yere girer

2767 Eğer ney gibi boş karınlı olursan
Gamı defetmek için türlü nağme düzersin

2768 Eğer kalem gibi boş mideli olursan
Mana ülkesinin şahı olursun

2769 Eğer nefis safası istersen az ye
Hakk'a ermeyi dilersen dünyayı bırak

2770 Hak'tan İsa'ya açık vahiy olduğu
Hadis kitaplarında gerçek olarak var

2771 Beni görmek için aç ol
Bana ermek için var mücerret ol

2772 Şah bu sözleri işitince
O tabibe mal, altın ve gümüş verdi

2773 Lütufla hüner ehlini avlamak için
O can kaygıya bağlanmasın dedi

2774 Bu destan hikmet simgeleriyle doludur
Bir bir açıklayayım, kulak ver

Destanın temsil ettiklerini açıklama ve ibret alma

2775 Gönlünde pek çok zorluğun çözülmesi için
İskender'e mümini örnek göster

2776 O gül yüzlü gelin kimdir
Din ziyneti, tevfikle ilme'l-yakîn

2777 Nefis şehvetinin terki ona nikâh bedeli oldu
Ona sevgin varsa bu nefsi kahret

2778 O bilge diye adlandırdığımız şey
Şüphesiz yüce Kur'an'dır

2779 Bir zarara uğramamayı istersen
İşini o bilgenin sözüne göre yap

2780 O incelikleri bilen tabip
Din derdine şifa nedir bilen Mustafa'dır

2781 Bütün dertlerin çaresi ondadır
Derman isteyen herkes ona varsın

2782 Her zaman dua ve selam ile
O tabibin kuşkusuz elimizde olduğunu bil

2783 Söylediğim o ulu kadeh nefistir
Onda hem iyiliğin, hem kötülüğün yeri var

2784 Rahmân'dan gelen su hayır ve rahmettir
Şeytan'dan gelen şarap şer ve lanettir

2785 Müslüman olayım dersen onu içme
İçersen Şeytan'ın kendisi olursun

2786 Yine İskender'den haber edelim
İlim denizinden inci çıkaralım

İskender'in bezmi ve güzelliği

2787 Cihan şahı ilimde filozofla
Tabibi imtihan edince

Dairesinden sevinçle çıktı
Bütün herkes saraya geldi

Öyle bir meclis düzdü ki
Cennet gibi nisan görse, ne neşeli cennet derdi

Bade Kevser'di, sunan ise hep huri
Sevinç kadehi içen sanki cennet ehli

Çengin özellikleri

Kadehi eline aldı, bezme düzen verdi
Çalgıcı çengini saza getirdi

Çalgıcı çengi Rast makamına getirdi
Çeng türlü türlü sözlere başladı

Her kelimede yanarak söz söyledi
Cümle Uşşâk'ı Muhayyer etti

Yüreğine ayrılık derdi düşünce
Isfahan ve Irak ateşle doldu

Mızrap yiyip çok zayıf düşmüş
Boyu eğri, ancak sözü doğru

Nasipsiz her yeri gezer
Dili yok ama her şeyden haber verir

Kendi kuru ise de söylediği hep taze
Mızrap yedikçe hoş nağmeler söyler

Kocakarı şeklinde, işi delikanlıca
Akılla can aşkına şaşakalmış

Zühre gibi konağı işret yeri
Güneş ve Ay ona Müşteri olmuş

Neyzen eline ney alınca
Zühre sazın perdesini büktü

Ney her perdeden türlü nağmeler düzüp
Gönülde ne tasa bıraktı, ne gam

Neyin özellikleri

2802 Dilsizken doğru sözler söyledi
Ayrılıklardan şikâyet eyledi

2803 Ney gönlü yanıklara seslenir
İnleyişi âşıkları etkiler

2804 Âşıksan sen de onun gibi ol
Her perdeye girmeye yol bul

2805 Bütün gönüllerde makbul olasın
Canların içinde yer bulasın

2806 Ney kabulü yanarak bulmuştur
Dertle derde tabip olmuştur

2807 İçinde dışında sağlam bir yeri yok
Onda dağlanmamış bir yer bulunmaz

2808 Emelini bir daha ele geçirmek için
Ah vahla ömrünü yele verir

2809 Yüreği benim gibi yara doludur
Lakin ben yaşlıyım, onda yaş yok

2810 Ah ve dert onu baştan başa yakmış
Mum gibi bitkin düşmüş, inleyip sararmış

2811 Kâh iniltiyle dirilir, kâh ölür
Yârdan ayrı düşen böyle olur

2812 Ayağı yok, yelle beraberdir
Başı yok, ateşle arkadaştır

2813 Bu dertli şerha şerha olmuştur
Bedeninde bunca bağ bu yüzdendir

2814 Cercis gibi ne kadar yaralansa da
Çok kerameti olduğu için yine diri kalır

2815 Aşk derdi çok mübarek derttir
Ona yanan kişi mum gibi tek olur

Ona yanan her gönül has oldu
Akçesi sahtelikten kurtuldu

Mum gibi yaktığını nur eder
Canları aydınlatıp mamur eder

Aşk ateşiyle yananı ölür sanmayın
Hızır gibi ebedî hayata ulaşır

Şah neyin şerefine birkaç kadeh içip
İçkinin keyfiyle gönlüne sevinç verdi

İskender'in bağışlarının anlatılması

Hintli Keyd'e hesaba gelmez atlas
Diba ve iri inciler bağışladı

Her birine bin türlü mücevher kakılı
Altın taht ve taçla kemer

Sonra kaleminden misk ve abir saçan kâtip
Huzuruna gelince buyurdu

Şahın emriyle eline kalem alınca
Kâfur üzerine miskten harfler yazdı

Rum'a Zenci bir incelik erbabı geldi
Çin nakşıyla Rum'u avladı

Misk denizine girip inci çıkardı
Çin dibasını inciyle doldurdu

Rum içinde Hindistan'ı bahşetti
Hintli Keyd'e Zengibar ülkesini bağışladı

Nam sahibi şah Keyd'le her neyi
Kararlaştırmışsa yerine getirdi

Saltanatının temelinin gevşek olmamasını
İsteyen şahın sözünde dürüst olması gerekir

2829 Saltanat sahibi yeminini
Bozmamaya gayret etmeli

2830 Padişahlığının payidar olmasını isteyen
Andına güvenilir olmalıdır

2831 Sözünden dönmek İblis işidir, iyi bil
Çaba göster, sözünden ayrılma

2832 Sözünde dürüst olmayan şahın
Saltanat erkânı şüphesiz çürük olur

2833 Kalıcı bir şah olmayı istersen
Ardından ah edilmemesine çabala

2834 Ah yeli şahların tahtını yıkar
Ah ateşi ülkeleri ateşte yakar

2835 Ah okuna hiçbir şey dayanamaz
Değince demir dağdan geçer

2836 Zal'in bir ah ile yaptığını
Rüstem hiçbir zaman yapamaz

2837 Ahı nedir, oku ne, kim bilir
Onun oku dokunacak diye felek bile korkar

2838 Ah erince Kafdağı saman olur
Ah elif boyu kâf gibi büker

2839 Ahın dumanıyla gök boyanır
Ah ile Ay ve Güneş'in yüzü kararır

2840 Kocakarıların ahını hor görme
O demir dağı saman yapar

2841 Çaba göster, arkandan lanet okunmasın
Adını koru, dinsize çıkmasın

2842 Ardınca lanet okunan her kişi
Belanın okuna hedef olur

2843 Şahın Adl ayetine kulak vermesi gerek
Adaletiyle mum yelden emin olmalı

2844 Doğru sözlü olsun, sözünü tutsun
İmanını Şeytan'a kaptırmasın

2845 Sözünden dönen her yalancı için
Diri olup yürümektense kefen giymek yeğdir

2846 Yalan söyleme, erlik değildir
İkiyüzlü olma, dirlik getirmez

2847 Kalem ikiyüzlü olduğu için
Baş aşağı, günahkâr ve suçludur

2848 İkiliksiz birlik olan yerde
Şüphesiz hoşluk ve dirlik olur

2849 Bir dedinse ikilik sözünü bırak
Tevhit ipliği iki kat gerekmez

2850 İki yüz tutma, ikilik din değil
Tek taraflı ol, ikilik yol değil

2851 Şüphesiz kâğıt iki yüzlü oldu
Kalem yüzünü her dem karalar

2852 Ahmedî'nin sözü hikmet ve nasihattir
Ondan yarar sağlanırsa mutlu olur

2853 Saltanat ehli nasihat alandır
Nasihat almayan kişiden ne gelir

2854 Dostundan nasihat işitmeyene
Şüphesiz düşmandan zarar gelir

İskender'in Hindistan'da avlanmasının destanı

2855 Ey tatlı nefesli papağan
Can sözünü işitmeye heves eder

2856 Söz dilinden su gibi akarken şimdi söyle
Bir gün gelir, dilin bağlanır

2857 Dünya dikeninin değmediği bülbül var mı
Zehir yedirmediği papağan var mı

2858 Ud gibi söyle ki söz çok güzel olur
Hissedene o sözler ateş gibi gelir

2859 Şah o tahtı hükmü altına alınca
Fur üstüne asker göndermek istedi

2860 Hintli Fur ona düşman olduğundan
Bütün Sint katına toplanmıştı

2861 Fur öyle bir melikti ki Hindistan
Onun gibi sahib-kırân görmemişti

2862 İskender kış gelince
Asker bir iki ay dinlensin diye düşündü

2863 Şah da birkaç gün neşe bulsun
Fırsat bulmuşken Cem tahtında şarap içsin

2864 Bu dönen felek dengeli değildir
Kimseye ne vefa, ne sevgi gösterir

2865 Zülkarneyn ve Cem nasıl geldi gitti
Hem daha nice gelen gidecek

2866 Rüzgârın yerde tozuttuğu her ne zerre
Sorsan ya Feridun'dur, ya Kubâd

2867 Cihan şahı cennet bağından
İz taşıyan bir meclis düzdü

2868 Altın mangalda bakam
Öd ve sandal ağacı yaktı

2869 Gökyüzü buluttan amber rengi alınca
Dalga misk havuzunda altınla yaldızlandı

2870 Havadan gümüş kanatlı sinek yağınca
Ateş böceği altın kanadını açıp ateşe uçtu

2871 Öd dumanı dimağı ıtırla doldurdu
Udun teli titreşerek ruhu mutlu etti

2872 Çalgıcı rebaba el vurunca
Bir nefeste meclis ehlini mest etti

2873 Barbut nağmeye başlayınca
Dilsiz Uşşâk'tan yüz türlü sır açtı

2874 Çeng perdede nağme düzüp
Her perdede çalarak yüz türlü renk gösterdi

2875 Ney Sûz ve Nevâ perdesinde
Rast, Uşşâk ve Muhayyeri söyledi

2876 Yakut dudaklı saki
Hayatın aslı olan lâl şarabı akıttı

2877 Mecliste ferahlık veren
Ruhu açan o gül renkli kadeh dolandı

2878 Amber buhurlu bir bade sundular ki
Kubbe onun aksiyle nur doldu

2879 O şah birkaç gün böyle içti
Mal, mülk, hazine ve ülke bağışladı

2880 Mülk alıp varlık sahibi olayım diyenin
İşi cömertlik olmalıdır

2881 Ta ki her muradına ersin
Halk onun kulluğuna heves etsin

2882 Sonunda şehriyar
Hint dağlarında da avlanmak

2883 O dağlarda aslan ve kaplanın
İnsanla nasıl cenk ettiğini görmek istedi

2884 Cihanı aydınlatan şah bu sözden sonra
Doğan, pars ve tazılar istedi

2885 Hintli, Rum ve İranlı kalabalık
Yürüyüp dağ ve ovayı tamamen doldurdu

2886 Şah gece karası, ud teli gibi kılları olan
Amber nefesli, misk kuyruklu bir ata bindi

2887 Dağ yüzlü, rüzgâr ayaklı ve şimşek koşuşluydu
Onun tozuna kuşlar yetişemezdi

2888 Yukarıdan inse kaderdeki ecel
Aşağıdan çıksa bir salih amel

2889 O an görsen derdin ki şehriyar
Yele binmiş Süleyman'dır

2890 Nallar yeryüzünü hilalle doldurdu
Hayvanların kanından toprak lâl oldu

2891 Avdayken ansızın ejderhanın bile
Cenginden çekineceği bir aslan çıktı

2892 İlk hamlede yıldırım oku gibi hızlı
Dövüştükçe her dişi bir hançer

2893 Aslan Zülkarneyn'e hamle etti
Gelince onun yürekli bir şah olduğunu gördü

2894 Şah kayın ağacından okuyla yayını çekti
Ay'ın Kavs burcuna girdiğini sanırdın

2895 Ok yay zihinden boşalınca
Her bir köşeden kiriş sesi geldi

2896 Aslan kükreyerek gelirken
Ok ansızın başına dokundu

2897 Kayın ağacından oku beynini yararak geçti
O hızlı pençeli bu yarayla kör oldu

2898 Kana, toprağa bulanıp can verdi
Herkes şahın eline aferin dedi

2899 Mülk isteyen cesur olmalı
Mal ve canın kıymeti gözünde az olmalı

2900 Başını sakınan başına taç koyamaz
Can seven kişi fildişi taht tutamaz

2901 Büyük işlerde tehlike çok olduğu için
Baş belasız altın taç bulunmaz

2902 İzzet iste, nefsini alçaltma
Başını dik tut, kimsenin önünde acze düşme

2903 İzzetle saltanatta ölen kişi
Bin yıl acz ile yaşayandan yeğdir

2904 Şah avlağın nasıl olduğuna bakmak için
Oradan başka bir yere vardı

2905 Şahın önünden kükreyen bir bebr çıktı
Aslanla dövüşmekten bile korkmazdı

2906 Şah onun üzerine at sürdü
Vardı ve boynuna kement atıp sıktı

2907 Şehriyar atının dizginini bırakıp
Bir iki meydan şimşek gibi koştu

2908 Şah kemendi tutar ve at koşar
Şahın ardınca boynunda kementle bebr

2909 O âciz hayvan yolun sonuna gelince
Fî nâri's-sakar dertle can verdi

2910 Bebrin ardından ormanın içinden
Tez pençeli, kükreyen iki kaplan çıktı

2911 Bir kaplana yaklaştı kayın ağacından bir ok attı
Öyle ki kaplan o an can verdi

2912 Şehriyar öteki kaplanın ardından
At sürüp şimşek gibi yetişti

2913 Başına öyle hızlı bir kılıç vurdu ki
O kaplan için kıyamet koptu

2914 Kaplan yaralanıp toprağa düştü
Boynu ve pençesi baştan başa kana bulanmıştı

2915 Şahı görenler, ey yeryüzünün şahı
Senin yüreğine aferin dediler

2916 Ey Hakk'ın gölgesi şad ol
Tahtının payesi gökler olsun

2917 Taç ve taht senin gibi bahtı açık görmedi
Hiçbir zaman da görmeyecek

2918 Şah avdan saraya döndü
Avlak baştan başa lale bahçesi olmuştu

Destanın temsil ettiklerini açıklama

2919 Her nam sahibinin alt edemediği
O erkek aslan nefs-i emmâredir

2920 Sana bebr dediğim nedir
Her türlü isyana sebep olan gazaptır

2921 O iki kaplan nedir
Seni helak etmek isteyen kibir ve bencilliktir

2922 Eğer bu düşmanlara fırsat bulursan
Sen İskender'den daha yeğ olursun

2923 Bunları yenersen cihan sultanısın
Ne İskender'i, Tanrı'nın aslanısın

2924 Eğer Allah göstermesin onlar güç bulursa
Seni hemen mahvederler

2925 Cennet dilersen Hâlik'in emrini tut
Cehennem'i istemezsen nefse galip ol

2926 Gönlünde Allah'ın ateşi gazap nedir
Alev vurdukça can ve yürek yanar

2927 Eğer cana zarar gelmemesini istersen
Başında kibirden eser olmasın

2928 Şeytan'ı Allah katından süren
Lanet edip ibadetini yele veren kibirdir

2929 Ey dost, insan isen alçak gönüllülüğü seç
Kibir nereden, alçak gönüllülük nereden

2930 Ayyûk'a yol bulmak istersen
Çiy damlası gibi düşkün olasın

2931 Eğer sel gibi öfkeyle gelirsen
Baş aşağı düşüp hakir ve zavallı olursun

2932 Kalbi kırık tut ki iyileşebilesin
Dertli ol ki derman bulasın

2933 Dert sahibi olan er kişi olur
Derdi olmayan kişi namert olur

2934 Yanan kişi sıcak nefesli olur
Demir de mum gibi o nefes yüzünden erir

2935 Mum gibi canında ateş olmasaydı
Yanan öd böyle hoş nefesli olmazdı

2936 Mum ateşte yanınca safa bulur
Güneş gibi nur olur, ışık bulur

2937 Her perdede çeşit çeşit çalan çeng
Yarası olduğu için Dil-nüvâz'dır

2938 Nefsin hevâsına heves ettiği ney
Derdi olduğu için hoş nefeslidir

Yolunun tozu göze sürme olacak
Dert ehli bu devirde kalmadı

Destan sonu ve Allah'a yakarış

Ey hiçbir şeye muhtaç olmayan Kerîm
Ahmedî'nin gönlünü hırs ve arzunun ayağı altına atma

Canını hasetten arındır
İmanını küfürden pak tut

Gönlünü tevhitle pürnur et
Canını marifetle mamur et

Onun dışını riyadan pak eyle
İçini ihlasla nurlandır

Ona öyle ilme'l-yakîn nasip et ki
O hemen ayne'l-yakîn olsun

Tecelliyle sırra erişmenin sevincini ver
Öyle ki karanlık gidip nur kalsın

Seni ümitle isteyip geleni
Rahmetinden mahrum etme

Senin ümidinle gelen her kişi
Haşa rahmetinden ümitsiz olsun

Ey Kerîm, işlediğim bütün günahlardan
Pişmanım, estağfirullahe'l-azîm

İskender'in Fur'la savaşı
ve Fur'un yenilgiye uğramasının destanı

Sözün canlara azık ve rızık olduğu için
Nağme düz ey hoş nağmeli bülbül

Ey nağme düzen, fırsat varken
Sözle her perdede yüz türlü sır söyle

2951 Bu fırsat her zaman ele geçmez
Felekten kim aman buldu, kim bulacak

2952 Bu felek ne kadar döndü, daha dönecek
Kimseye şefkat göstermedi ve göstermeyecek

2953 Kim bilir bu dünyanın sonu nedir
Felek de dönmekten ne zevk alır

2954 Yıllarca döndü, şüphesiz daha dönecek
Kimse niçin olduğunu açıkça bilmez

2955 Ey gafil, onun hilesine kanma
Şuh ve zalimdir, ondan çekin

2956 Onun adaletinin divanı olan bağın
Her gülü yüz bin İskender kanıdır

2957 İskender veya Kubâd, her kimi ansan
Rüzgâr toprağını bin kez suya savurdu

2958 Toprak parçalarını zerre zerre istesen
Helak olmuş kaş, göz, ben ve yeni terlemiş bıyıktır

2959 Açılıp yerden biten her lale
Bir yasemin göğüslünün yanağından izdir

2960 Açılıp görünen her nergis
Bir gül endamlının gözünden işarettir

2961 Çimende yeşeren her ot
Bir lale yanaklının ayva tüyündendir

2962 Yer altından çıkan her menekşe
Bir perişan zülüflüden haber verir

2963 Her yasemin, yasemin göğüslü bir bedendir
Hâl diliyle vâ yâs-ı men der

2964 Bu cihan amaçsız ve yas doludur
Öyleyse herkes kendine yas tutmalı

2965 Sabah amber saçan gonca
Bir gül yüzlünün dudağından nişandır

2966 Şah veya kul, ne bulsa yer
Onun adı boşuna olmadı yer

2967 Hiçbir şey ona engel olamaz
Hiç kimse ondan kaçacak yer bulamaz

2968 Bu yer kaçsan da seni bırakmaz yer
Aklın varsa sen onu övme, yer

2969 Ey yâr, bu yere gönül bağlama
Durulacak yer burası değil, başka bir yerdir

2970 Padişahsın, buradan gittiğinde
Eğer mamur edersen orası mülkündür

2971 Yine İskender'den söz edelim
Hintli Fur'a ne yaptı, açıklayalım

Destan başı ve baharın özellikleri

2972 Geceyle gündüz eşit olunca
Bahar rüzgârı İsa'dan izler taşıdı

2973 Sabah esintileri hoş amber koktu
Bağın etrafı cennet bahçesi oldu

2974 Nergisin gözlerine esriklik düştü
Sümbülün saçları kıvrım kıvrım oldu

2975 Lale yakut buhurdana öd attı
Bülbül gül aşkından ud çaldı

2976 Çimenin yanağı firuze ayva tüyü oldu
Goncada yakuti noktalar kızardı

2977 Kuru diken yerden parlak lâl çıkardı
Menekşe zülfünden miskli tel döktü

2978 Her taraf türlü reyhanla doldu
Her bir dalda bir parlak mum bitti

2979 Çimen mina levha üstüne parlak lâl
Altın ve Aden incisi saçtı

2980 Toprağın her zerresinden bir şahit
Başını kaldırıp lâ-Rabbe sivâh dedi

2981 Gül vakti, bahar mevsimi, zümrüt kadeh
Yârin aşkı ve vuslatı ne hoş

2982 Hoştur hoş işret ve zevküsefa
Vah ki bu vefasız felek zalimdir

2983 Merhamet etmez, sebepsiz darbe vurur
Öyleyse kişi ondan ne iyilik talep eder

2984 Zamanın taç sahibi Zülkarneyn Şah
Hintli Fur üstüne asker gönderdi

İskender'in ordusunun vasıfları

2985 Şehriyar bin saf asker dizdi
Her saf bin kişi zırhlı süvari

2986 Kendi boyunda iki yüz bin yiğit
Hepsi Rumi soylu ve aslan yürekli

2987 Cümle dağ ve ovalar kös sesiyle doldu
Gökyüzü tozdan abanoz oldu

2988 Namlı yiğitler bölük bölük yürüdü
Hint toprakları deniz gibi dalgalandı

2989 Yeryüzü bayrak ve sancaklarla doldu
Kendi asker ve maiyeti âleme sığmazdı

2990 O aslanın askerleriyle birlikte geldiği
Haberi Hintli Fur'a ulaşınca

2991 Fur da bir benzerini hiçbir kulağın
İşitmediği bir ordu topladı

2992 Yüz bin katran yüzlü Hintli
On iki bin de savaşçı fil vardı

2993 Bahtı açık olsun diye fillerin üzerine
Abanoz ve fildişinden taht bağladı

2994 Her taht üzerine cenk etmeleri için
Her biri kükreyen bir kaplan olan üç kişi koydu

2995 Her birinin okları şaşmadan
Canlara zarar veren kader okuydu

2996 Askerle yürüdü ve vaveyla koptu
Cihan şeytan denizi oldu sanırsın

2997 Fil cengini şehriyar da görmemişti
İranlı ve Rum askerleri de

2998 Nasıl bir hile ve oyunla
Askerin filleri dağıtacağını düşündü

2999 Şah bilgili ve düşünceli olunca
Âlem hükmüne hemen boyun eğer

3000 Padişah cümle sanatları bilirdi
O sanat ehlini beraberinde götürürdü

3001 O iyi adlı düşünüp taşındı
Bakırdan içi boş bin tane fil yaptırdı

3002 Kükürt ve güherçileyle doldurdu
Bütün her işin anahtarı akıldır

3003 Şah her fili bir kağnıya bağladı
Sonra sürüp ardından asker yürüttü

3004 O tarafta katran denizi dalgalandı
Kös gümbürdedi, nefir inledi

3005 Niyeti fil safıyla set çekip
İskender'in askerlerini onunla püskürtmekti

3006 İki ordu birbirini görünce
Fur Şah fillerini öne sürdü

3007 Fillerin üstündeki askerler
Şah yaklaşınca ok yağmuruna tutuyorlardı

3008 İskender Fur'un hilesini görünce
Sahte filleri ileri saldı

3009 Şah önce kağnıyla filleri yürüttü
Sonra fillerin ardınca asker saldı

3010 Cenk vakti filler diğer fillere varınca
Hemen kükürde yanan ateş tuttular

3011 Kükürtle güherçile tutuştu
Yeryüzünde beklenmedik bir zelzele koptu

3012 Felek korkudan sersemledi
Korkudan sinedeki yürek yarıldı

3013 Alevler göğe çıktı, kıvılcımlar saçıldı
Gök gürültüsünden yer sallandı

3014 Göz hayran, kulaklar sağır oldu
Sanki kıyamet koptu derdin

3015 O zaman ateşin heybetinden ürküp
Fillerin hepsi kaçtı gitti

3016 Fillerin her biri bir ormana düştü
Aferin güzel karar ve iyi düşünceye

3017 Düşünceyle her işe çare bulunur
İnsanın kadri ilmiyle bilinir

3018 Filler dağılınca Fur Şah ortada kaldı
İskender onun üstüne asker saldı

3019 İki düşman birbiriyle cenk ederken
Atların ayağından toz göğe yükseldi

3020 Asker bölük bölük birbirine girince
Kan orada dalga dalga aktı

3021 Cenk meydanı sanki kan deniziydi
Güneş ve Ay tozdan seçilmiyordu

3022 Kan buharından gök görünmezdi
Baba oğul birbirine merhamet etmezdi

3023 Her yerde başlara nallar çarpıyordu
Kandan dağ ve ova lâl olmuştu

3024 Sanki bulutlar elmas yağdırıyor
Yahut havadan kartal tüyü dökülüyor derdin

3025 Şah orada cenk eden bir kaplan gibi
Düşmanın kanı için pençesini bilemişti

3026 Nereye atılsa safları dağıtırdı
Kiminle cenk etse can yakardı

3027 Korkardı okunun hissesinden kader
Ecel de mızrağından çekinirdi

3028 Sağ kanat, merkez ve sol kanat
Baştan başa ateşe yandı kılıcından

3029 Sonunda ilahi destek gelince
Şah Hintli Fur'a galip geldi

3030 Hakk'ın desteği kime yâr olursa
Yanan ateş ona gül bahçesi olur

3031 Hak her kimin bahtını açık ederse
Kimseden ona bir zarar gelmez

3032 Fur'un talihinin ters döndüğünü görünce
Rum şahı onun ardından dörtnala at sürdü

3033 Kaza erdiği için Fur kaçamadı
Evet, izâ câe'l-kazâ zâka'l-fezâ

3034 Şah yakaladı ve o anda bir vuruşla
Başını göğsüne dek ikiye böldü

3035 Hint şahı yediği darbeyle baş aşağı düşüp
Bir anda toprak ve kana bulandı

3036 İster kul, ister cihan şahı olsun
Hepsi toprak altında gizlenir

3037 Toprak altında ne vardır kim bilir
Bu sözün ipucunu kim bulur

3038 Dünya sana merhamet eder sanma
İğnedir balına hiç el uzatma

3039 Bu kara toprak kimleri yer gör
Felek kimleri yere sokar gör

3040 Güneş kahreder, felek yaralar
Ne bunda acıma var, ne onda şefkat

3041 Tut ki bir iki gün talih sana güldü
Taç ve taht başkasınındır ne fayda

3042 Burada bin yıl saltanat sürsen de
Buradan gidişin bir nefestir

3043 Bırakıp buradan gitmek gerekeceğine göre
Gitmeden önce hazırlanmak gerek

3044 Ölmeden önce kaygılı olmalısın
Ölünce elinden ne gelir söyle

3045 Eksik fazla kendi işini sen başar
Kimse kimse için dertlenmez

3046 Ben ki bu düşünceyle bir divan oluşturup
Daha hayattayken kendime ağlarım

3047 Beni benden sonra kim anar
Yahut kim bana bir gün rahmet okur

3048 Canın bu bedene elveda demeden önce
Sözümü can kulağıyla dinle

3049 Ben tarikat açıklamasını yaparım sana
Bu hikâye bir bahanedir bana

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

3050 Hintli Fur aslında insanın elinden
Kurtulamadığı nefs-i emmâredir

3051 Ey din bilgini, İskender akıldır
Filler gerçekte nefsin gücüdür

3052 Akıl nefsin şerrini defederse padişahsın
Dünya ve ahiret sana kârdır

3053 Hak yerini Naim cenneti yaptı
Orada ebedî olarak kaldın

3054 Giydiğin nur, yediğin sevinç oldu
İçtiğin şaraplar hep tertemiz oldu

3055 Nefsin aklını alt ederse vay hâline
Dünya ve ahirette baş aşağı oldun

3056 Yerin ebedî cehennem ateşi oldu
Yediğin zakkum, içtiğin kaynar su oldu

3057 Sen gönlünü buraya bağlama
Âkil burayı övmez yerer

3058 Burada sevinmenin yeri nedir
Bir gün olur ki şüphesiz yerinir

3059 Gönlünde can sevgisi varsa
Hazan yeli esmez bir yere var

3060 Bağında daima yaprak ve meyveler tazedir
Orada olan bahar hazansızdır

3061 Ne ölüm var orada, ne elem
Kimse ne korkarım, ne ölürüm der

3062 Canında o makama istek varsa
Hakk'ın emrini gönül boynuna gerdanlık yap

3063 Yahkum mâ yürîd muradını versin diye
Yef'alu'llâh mâ-yeşâ de ey mürid

3064 Ey Kerim-i zü'l-minen
Dünya ve ahirette Ahmedî'ye sen yardım et

3065 Onda nefsin kötülüğünü sona erdir
Gönlüne yakınlığının safasını bağışla

3066 Korkusunu sürgün et, aklına açıklık bağışla
Ondan âdet vasıflarını yok et

3067 Ona merhamet et ki lütfun çoktur
Senden başka hiçbir ümidi yoktur

İskender'in Hindistan'da ejderha öldürmesinin destanı

3068 Ey hoş sözlü kuş, sabahtır, saz et
Aşkla her perdede avaz et

3069 Eskilerin pek çok destanını hatırlatan
Ruhu mutlu eden bir destan söyle

3070 Devran nasıl döndü ve dönecek kim bilir
Bu deryanın ucu bucağı yok

3071 Zaman her an başka bir renge döner
Her zaman bir nakış aşikâr eder

3072 Gam çekme, bir iki gün de olsa mutlu ol
Akıbetini düşünmeyi unut, şarap iç

3073 Akıbet fikriyle yürek kan olur
Bilmemek bilmekten yeğdir

3074 Bilmemek seni senden kurtarır
Öyleyse onu bütün ibadetlerden üstün bil

3075 Biz ve benlik sana perde olmuştur
Kapıların sana açılması için onu ortadan kaldır

3076 İyiyi kötüyü ayırmak için kendine gelmek gerekse de
Senden o vasfın gitmesi daha hayırlı

3077 Gül yüzlü saki, canın ferahlık bulacağı
Gül renkli bir kadeh ver elime

3078 Bu dünyada bir anını olsun hoş geçir
O nice kahramanları kahretti ve edecek

3079 Dün feleğe kafa tutan kişi
İşte bugün başını topraktan kaldıramaz

3080 Dün ipeklere bürünen kişi
İşte bugün yatıp yer altında çürür

3081 Zerre zerre toprağı istesen
Zülüf, ben, yeni terlemiş bıyık ve dudak dolu

3082 Bak sümbüle, bir güzelin zülfüdür
Gör gülü, bir yasemin göğüslünün yüzüdür

3083 Servi bir dilberin boyundan nişandır
Nar ise kuşkusuz bir âşıkın yüreğidir

3084 Yaseminle behmenin bittiği yer
Erdevân ve Behmen'in toprağıdır

3085 Cömert birinin eli bir çınar yaprağı
Güzel konuşan birinin dili şüphesiz süsendir

3086 Devran verdiği hiçbir sözü tutmamıştır
Dünyanın yaptığı bal zehirdir

Destan başı

3087 Hintli Fur'un devri sona erince
Hint ve Sint Zülkarneyn'in emrine girdi

3088 Miğferini çıkarıp şah tacını giydi
Cem tahtında eline bir mey kadehi aldı

3089 Şarap nefsine hoş vakit geçirttiği için
Durmaksızın içip mutlu oldu

3090 Fur'dan aldığı mal mülk ve altın
Lâl ve inci, yakut ve mücevher

3091 Aldığı daha ne varsa iyi adlı şah
O gün hepsini halka dağıttı

3092 Bu mülk, hazine ve mal vermek içindir
Vermeyince eziyet ve vebal olur

3093 Mal ve hazine bulunca ye, yedir
Yoksa sonra o sana yılan olur, eziyet verir

3094 Çok sakın çok, emeğini zayi etme
Sen bitir hazineni kimseye bırakma

3095 Senin yemediğin mal yılandır
Senin koklamadığın gül dikendir

3096 Beşşirû mâle'l-bahîl dendiğini işittiğine göre
Varını yoğunu yoksullara dağıt

3097 İhsan ve bağışta bulunmayan kişinin
Elinden hiçbir iş gelmez

3098 Ahirette mutlu olmak istersen
Dünyada hayırla anılmaya çalış

3099 Ölmeden önce iyi ad bırakanın
Ömür bağı solmaz, taze kalır

3100 Felek birkaç kere dönünce
Güneş Mîzân burcuna gölge düşürdü

Sonbaharın özellikleri
ve geceyle gündüzün bir olması

3101 Terazi kefesine gelince
Gece ve gündüz denk oldular

3102 Bahçenin elbisesi yemyeşil olmuşken
Hak fermanıyla altın nakışlı oldu

3103 Yeşil dallar altın kakmalı oldu
Erguvan kehribara döndü

3104 Gül bahçesinde hiçbir nimet kalmadı
Hava kâfur saçmaya başladı

3105 Sint'ten beklenmedik bir kişi geldi
Yeri öpüp dedi ki ey cihan şahı

3106 Hâlik'in yarattıklarına umutsun
Bu âlem bir an bile sensiz olmasın

3107 Sint ilinde nefesinden kimsenin kurtulamadığı
Bir erkek ejderha çıktı

3108 Bitkiler dumanından kararmaya yüz tuttu
Onun zehri canlılardan can aldı

3109 Nefes verse ağzından sam yeli çıkar
Kokusu erişince taş mum olur

3110 Üflese kuşu havadan indirir
Bir fersah yerden vahşi hayvanı çeker

3111 Yöreye fil, bebr veya aslan gelse
Bir soluğuyla yutar ey yiğit şah

3112 Bir ülkeyi baştan başa harap etti
Onun çaresini yalnızca şah bilir

3113 Eğer o ejderha bir yıl daha kalırsa
Doğu ve batı şerrinden kurtulamaz

3114 Şah bu sözü işitince
Sint ülkesine doğru yola çıktı

3115 Ejderhayı orada helak edip
O ülkeyi bu beladan temizlemek için

3116 Söz çok, şehriyar Sint'e gelince
Ejderhanın nerede olduğunu sordu

3117 Şahla birçok asker ejderhanın
Durduğu dağın altında konakladı

3118 Çare bulmak için önce o ejderhanın
Bütün organlarını bir bir sordu

3119 Bahtı açık şah sonra büyük bir kağnı yaptırdı
Onun üstüne tahtadan taht bağlattı

3120 Şah ağaçtan tahtın üstüne
Baştan başa ziftle sıvanmış bir ev yaptı

3121 Her biri taştan geçebilen
Bin tane sivri uçlu demir çengel yaptırdı

3122 Ejderha yaralanıp hemen ölsün diye
Her çengelin ucuna zehirli su sürdü

3123 Şah öç almak istediği için
Hepsini evin her yanına taktırdı

3124 Sonra güçlü iki öküz getirdi
Kağnıyla evi onlara bağladı

3125 Şah ona iki kapı yapmıştı
Sana her birinin niçin olduğunu söyleyeyim

3126 Biri o ejderhayı avlamaya çıkınca
Şehriyarın öküzü sürmesi içindi

3127 Öteki ejderha onları yutarken
Şahın oradan çıkıp kurtulması içindi

3128 Şah tiryak yedi, ilaç süründü
Allah'a sığınıp o eve girdi

3129 Ona sığınan kimse zarar görmez
Ejderha ağzına düşse de ölmez

3130 Seher yeli esmeye başlayınca
Güneş ışığına benzer şah kağnıyı dağa sürdü

3131 Cihandan şerrini hemen defetmek
Ejderhayı öldürmek için atıldı

3132 Memleket şüphesiz bela tuzağındadır
Şah olan ejderhanın ağzındadır

3133 Şah odur ki sert cenk edince
Kaplanın keskinliği bile pençesine dayanamaz

3134 Vasfını baştan başa işittiği için
Ejderhanın gövdesini ölçüp biçti

3135 O hünerli kişi kağnıyı canavarın
Onu yutamayacağı biçimde yapmıştı

3136 Ejderha bunların kokusunu alınca
Zehir saçarak geldi, şaha saldırdı

3137 Öküzleri süren şah o kapıyı
Kapatıp Hakk'a sığındı

3138 O çift öküzü ve kağnıyı yutmak için
Canavar yaklaşıp hohladı

3139 Öküzlerle kağnıyı hepten yutarken
Ağzına takılıp onu tuzağa düşürdü

3140 O çengeller bedenine battı
Ağzının altına üstüne saplandı

3141 İki çenesi kağnıya saplandı
Beyni ve göz yuvası harap oldu

1142 Ağzını açtıkça o sivri çengel
Başının her kısmını parça parça etti

1143 Yılanın canı başındadır
Başına zarar gelirse mutlaka ölür

1144 Şehriyar sandığın kapısını açtı
Ejderhanın ağzından şimşek gibi çıktı

1145 Cem yaradılışlı dahhakî kılıcını çekti
Zafer verenin adını andı

1146 Şah ejderhaya öyle bir darbe vurdu ki
Güneş ve Ay eline aferin dedi

1147 Aslan gibi dövüşen şah sonra eline yayını alıp
Ejderhaya kayın ağacından bir ok attı

1148 Canavar o okun yarasından
Toprağa ve kanlı gözyaşlarına bulandı

1149 Ejderha o darbeyle canını verdi
Kimse ecelin pençesinden kurtulamaz

1150 Kaplan, aslan, bebr veya timsah da olsa
Ecel pençesini uzatınca çaresiz kalır

1151 Şah çeliği gücüyle eritirken
Ejderhayı kağnıyla avladı

1152 O şüphesiz ejderhadan intikam aldı
Ejderha onun elinde inleyerek öldü

1153 Onu Behmen gibi atıyla avlasaydı
Ansızın onun ağzına yem olurdu

1154 Her şeyin bir aleti vardır
Şüphesiz onun felaketi bununla olur

1155 Her şeyin çaresini bilmeli
Sonra onunla defetmeli

3156 Şahin seri olup hızlı uçsa da
Köpeğin çıktığı avda zafer bulamaz

3157 Dişi ve pençesi keskin olsa da
Köpek nasıl kuş gibi havada cenk etsin

3158 Şehriyarın kağnıyla ejderhayı
Nasıl avladığını dinlediğine göre

3159 Sen de kağnıyla hasmını avla ki
Ejderha olsa bile tuzağına düşsün

3160 Gücün kuvvetin çok olsa da
Acele etme her işte sabret

3161 Düşünmeden her işe el atma
Önce düşün, sonra yap

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

3162 Sint gönlündür, Şeytan ejderhadır
Defetmezsen hatadır hata

3163 Onu lâ havle darbesiyle yok edersen
İskender gibi her mülke şah olursun

3164 Nefis faziletsiz kalmasın diye çalış
Rezillerden biri olmaması için çabala

Erdemi oluşturan öğeler hakkında

3165 Ey dini pak, faziletin unsurları
Hikmet ilmi ve adalettir, iyi bil

3166 İffet ve yüreklilik öğeleriyle
Hepsi dört olur, ne eksik ne fazla böyle bil

3167 Bu faziletler eğer sende toplanırsa
Hak nuruyla parlayan mum olursun

3168 Hikmet ilmiyle gönül ışıl ışıl olur
Adaletle can konağı gül bahçesi olur

Erdemin öğelerinden iffet hakkında

3169 İffetle kişi iyi adlı olur
Hem bütün isteklere yüreklilikle kavuşulur

3170 Bu dediklerim hikmetin öğeleridir
Ey sözü inci, hepsini dinle

3171 Ey hünerli, hikmet iki kısımdır
Biri nazar, biri de amel

3172 Nazari ilim diye adlandırılan kısmın
Bütün hepsi matematiktir

3173 Hem de mutlaka ilahi ilimdir
Ve şüphesiz tabiat ilimleridir

3174 Ey hünerli, amelin türleri
İktisat, siyaset ve ahlaktır

3175 Ey sözü inci, ahlak ilmini bil
Bir bir söyleyeyim dinle

Ahlakı güzelleştiren öğelerden yürekli olma

3176 Sebatının hiçbir işte gevşek olmaması için
Şecaatin sağlam olsun

3177 Aklın varsa yel gibi sebatsız olma
Kurtuluş istersen ayağın yere dağ gibi bassın

3178 Rüzgâr sebatsız olup estiği için
Avare ve perişan oldu

3179 Dağlar yere sağlam bastıkları için
Âlemin direkleriyle alem buldular

3180 Kendini alçaltma, gayretini yükselt
Kişinin rütbesi gayretle artar

3181 Eğer bahtın sana yâr olmasını istersen
Alçak gönüllü ve dayanıklı olmayı seç

3182 Dayanıksız kişi hünersiz olur
Alçak gönüllü olmayan kişi Şeytan'dan beter

3183 Yumuşak huylu ve sakin olmayan kişinin
Her işi düşkünlük ve delilik olur

3184 Yürekli olmayan her kişi
Ölmese de ölüden beterdir

Güzel ahlakın özelliklerinden hayâ duygusu

3185 İffetin varsa sende hayâ duygusu olmalı
Hayâsız olan Şeytan'dır, ona kim insan der

3186 Kibirli davranmasının sebebi hayâsızlıktır
Huzur'dan onu sürdüren kibirdir

3187 O lanetli enâ hayrun dediği için
Hak'tan aleyke la'netî sözünü işitti

3188 Nedir nefsin olgunluğu, yumuşak başlılık ve sabır
Öyleyse kaplan huyu ve bebr tabiatı nedir

3189 Kaplanı yere vuran kendi kibridir
Bebri de kendi huyu helak etti

3190 Rahatlık istersen kanaat et
Kendine onu sermaye yap

3191 Kanaat etmeyen tokluğunda bile aç olur
Dünya onun olsa da muhtaç olur

3192 Kanaat tükenmez hazine olduğu için
Onunla doymayan kişi aç ölür

3193 İffetin ziyneti o hâlde cömertliktir
Cömertliğin sermayesi öyleyse affetmektir

3194 Kimde iffetle mürüvvet olmazsa
Şüphesiz o fütüvvet ehli olamaz

3195 Ben ki bu yolda kemer bağlamışım
Gücüm yettiğince her işi anlamışım

3196 Asır ehlinde mürüvvet görmedim
Birinin fütüvvet ehli olduğunu görmedim

3197 Ne mürüvvet, ne cömertlikten eser var
Sanki biri kimya, diğeri Anka

3198 Adı kerem olan asmayı böcek yedi
Onu kime sorarsam sağırım der

3199 Eğer iffet sana yoldaş olursa
Sonsuza kadar canına korku ermez

3200 İffetsiz olana kendi ayıbı yeter
Dört ayaklı hayvandan daha beter olur

3201 Adil isen sende vefa da olmalı
Vefasızdan kimse safa bulmaz

Erdemin öğelerinden adalet

3202 Adil iyiliğin hakkını bilen
Sonra ona layık ödülü verendir

3203 Güzel ahlak ve şefkati kendine iş edinir
Halkla görüşüp konuşması güzellikledir

3204 Hem tevekkülde azmi sağlamdır
Hem muhabbet akdini bozmaz

3205 Din ve devlet işlerinde doğru olması için
Hâkime mutlaka insaf gerekir

3206 Görünmez şimdi bu insaf ve vefa
Biri Simurg oldu, biri kimya

3207 Kazanın takdir olduğu her işte
Âdet Hâkim'e teslim ve rızadır

3208 Dünya ve ahirette muradına ermek için
Hem ibadet, hem itaat gerekli

Güzel ahlaka yönlendirme

3209 Eğer sen bu ahlakı alışkanlık edinirsen
Yakınlık makamına alınanlardan olursun

3210 Bu sıfatla bezeli olan nefis
Meleğin secde etmesine layık olur

3211 Eğer hayvanlıktan kurtuluş istersen
Bu sıfatların sende toplanması gerektir

3212 Kâbe kavseyni makam edinmek için
Bu işlerde ok gibi doğru ol

3213 Bu sıfatların olmadığı kimse doğrusu
Ke'l-en'âm bel hum adal'dır

3214 Ahmedî'nin her sözünü dinleyen
Mutluluğun yasası nasıldır anlar

3215 Ey hakim, onun dediği yolu izle ki
Şüphesiz doğru yol odur

3216 Onun sözünde bir eksiklik olmasa da
Sözle olmaz, amel gerek amel

3217 İddia edilen şey delille kesinlik kazanır
Leyse li'l-insâni illâ mâ seâ

Allah'a yakarış ve destan sonu

3218 Ey Lem-yezel, bize ilim verdiğin gibi
Lütfet, yardım ve amel nasip eyle

O senin yardımını yoldaş etmenle
İsteğine kavuşmaya yol buldu

Biz kimiz ki elimizden ne gelir
Bize lütuflarının yoldaş olması gerekir

Herkese tek çare sen olduğuna göre
Hâlimizi yalnız sana arz ederiz

Gam ateşinde yanan biçareyiz
Yeryüzünde yel gibi avareyiz

Lütfunun kapısını bize aç
Ateşimize bir kerem suyu saç

Celal ile cemal sendedir
Aydınlatan nurunla bana olgunluk ver

Beden ve canımdan afetleri sen uzak tut
Ey nurun nuru, ışığınla beni pürnur et

Nefsimizi ilim nuruyla süsle
Rahmetinin eserlerini bize lütfet

Lütfunla beni öyle bir hâle sok ki
O nur denizine gireyim ey kerem ehli

İskender'in Hint adalarına gidişi ve değişik varlıklar görüşünün destanı

Ey yuvası Arş olan bülbül
Yatma kalk, hoş manaları güzelce açıkla

Sabah kandili çıktığı için yatma
Kurtuluşun anahtarı uyanıklık oldu

En parlak yıldız Zühal
Kandilini gösterince dağlar nurla parladı

Büyük kutlu Müşteri şimdi nur verdi
Âlemi rahatlık ve sevinç doldurdu

3232 Merih gök renkli kılıcını tutup
Gece sancağını baş aşağı etti

3233 Altın kalkan Kavs burcundan çıkınca
Yer hokkası sedef gibi inci doldu

3234 Zühre elinde altın aynayla geldi
Yeryüzünü her anlamda gümüşledi

3235 Ay Esed burcuna gelince kayboldu
Utarit de başka tarafa yol tuttu

3236 Sabah âleme Güneş'le soluk verince
O iç temizliğiyle sabah vakti apaydınlık oldu

3237 Gece gitti, gönül aydınlatan sabah geldi
Karanlık eksildi ve gün aydınlandı

3238 Sen de doğrulukla konuşursan
Sabah gibi hoş safalar görürsün

3239 Sâni'in sanatında anlaşılmaz ve ibretlik
Şeyler çoktur, bize ondan haber ver

3240 Kâh sanatlarının hâlini göster
Kâh güzelliklerinin suretini açıkla

3241 Eserin ne olduğunu bilelim ki
Müessir fikrine ondan gidelim

3242 Eser olduğunda Müessir bilinir
Öyleyse sen bize eserden haber ver

Destan başı

3243 İskender ejderhayı helak edince
O ülkeyi onun şerrinden kurtardı

3244 Oradaki bütün deniz ve karaları
Baştan başa gezip görmek istedi

3245 Denizi dolaşıp ne acayiplikler var
Görmek için birçok gemi yaptı

3246 Sanatları görüp Sâni'i bilesin
Güzellikleri görüp Mübdi'i anlayasın

3247 Gece gündüz sürekli çalışıldıktan sonra
Gemilerin tamamlandığını söyledi

İskender'in Râyic Adası'na gidişi

3248 Râyic adlı bir adaya vardı
Şah oraya ulaşınca bir otağ kurdurdu

3249 Orayı ele geçirmelerini
Buldukları her şeyi kaydetmelerini emretti

3250 Şaha sonra her birinin suretini
Apaçık gören bir âlim getirdiler

3251 Her birinin özelliklerini anlayan
Mahiyetini düşünüp bilen

3252 Onların tuhaf yaradılışlarını görüp
Sâni'in latif sanatını fark eden

3253 Onun her cüzü birliğine şahitlik edip
Lâ-Rabbe sivâh der

3254 Yerin ve göğün her bir zerresi
Varlığını birliğini açıklar, iyi bak

3255 İnsanoğlu iyiyi kötüyü bakmakla ayırt ettiği için
Her bir anında yüz bakış olmalı

3256 Bakmasını bilmeyen insan
Dört ayaklı hayvanlardan bile beterdir

3257 Orada baştan ayağa insan suretinde
Bir canlı türü buldular

3258 Ancak hepsi kuş gibi kanatlı olduğu için
Bir yerden bir yere uçup gezerlerdi

3259 Sözlerini kimse anlamazdı
Sâni'in sanatına akıl ve düşünce ermez

3260 Derisinden kedi miski çıktığı için
O canlıyı orada avladılar

3261 O şekil ve görünüşçe kedidir
Aralarındaki fark yalnızca terdir

3262 Orada havada kuş gibi uçan
Bir kedi daha avladılar

3263 Kadîm kudrette güçlü olduğu için
O Hakîm ne dilerse var eder

3264 İş nasıl olurmuş görmek için
Yaradan'ın işlediği nakşa bak

İskender'in yılanlarla dolu bir dağa varışı

3265 Orada içi yılanla dolu
Ulu bir dağ buldular

3266 Her yılanı ejderha tavırlıydı
Yoluna fil çıksa yutardı

3267 Lakin o dağ onlara kapan olmuştu
Oradan dışarı adım atamazlardı

3268 O dağın yakınına kimse varamazdı
Yalnız uzaktan görürlerdi

3269 Yolu hep taş ve kayaydı
O taşlar sürekli ateş gibi yanardı

3270 Ne tuhaf yaradılış ve huydur
Nasıl kuvvet, nasıl bir kudrettir

3271 Başka yiyecek bulamadıkları için
O yılanlar hep birbirini yerlerdi

Hindistan'da bulunan papağanın özellikleri

3272 Hem orada bir çeşit papağan buldular
Dane saçıp onu tuzağa düşürdüler

3273 Her dilde söz söyleyen biri
Onu tercüme edip konuşturdu

O adadaki kâfur ağacının özellikleri

3274 Orada bir tür ağaç da buldular
Zamkı baştan ayağa kâfur idi

3275 Her ağacın payesi ondaydı
Gölgesine bin kişi sığardı

3276 Lakin baştan başa ejderha gibi
Hepsi can avcısı yılanla doluydu

3277 Kimse yazın ondan kâfur alamaz
O yılanlardan ona imkân bulamaz

3278 Lakin kâfur almak isteyen kişinin
İşi yazın ağaca ok atmaktır

3279 Herkes okuna adını yazıp
Uzaktan ağaçlara fırlatır

3280 Kış erişince hava soğur
Ağaçların hepsi yılansız kalır

3281 Ağaçta okunu bulan her kişi
O ağaçtaki kâfura sahip olur

3282 Sen Müessir'den haber bulmak için
Bu eserlere akılla bak

3283 Nakşa bakıp nakıştan nakkaşı bil
Sanata bakıp Sâni'i düşün

İskender'in Râminî Adası'na varışı

3284 Râyic'in tamamını gördükten sonra
Oradan Râminî'ye vardılar

3285 Orada kadın erkek hepsi üryan
Sayısız hakir ve zavallı insan gördüler

3286 Yedikleri yiyecek yalnız yemişti
Söyledikleri söz anlaşılmazdı

3287 İnsanlardan biri onlara görünse
Periymiş gibi ondan ürkerlerdi

3288 Altın orada yerden ot gibi biterdi
Birçok mücevher madeni de vardı

3289 Müessir'den sana haber verdiği için
Şunlara bak ne şaşılası eserlerdir

3290 Eğer bu eserlere dikkatli bakarsan
O Müessir'in kudretini anlarsın

İskender'in Vakvak Adası'na varışı

3291 Şah hazırlanıp oradan
Adı Vakvak olan yere vardı

3292 Onun yeri cümle kumluk olur
Yolu sapa, varan hayran olur

3293 Gece o yolu yıldızla yürürler
Gündüz orada menzili bulamazlar

3294 O yörede ne eksik ne fazla
Bin yedi yüz ada vardı

3295 Ülke ve diyar baştan başa bir şehirdi
Halkın şehriyarı bir kadındı

3296 Altı bin gül yanaklı, gonca dudaklı bakire
Gece gündüz ona hizmet ederlerdi

3297 O İskender'den haber işitince
Sayısız altın ve mücevher gönderdi

3298 O kadar hediye gönderdi ki
Hem şah, hem askerler ona aferin dedi

3299 Şah orada pek yüce bir ağaç buldu
Baştan başa terütaze, yemyeşil ve güzel

3300 Hazan yeli yaprağını dökmezdi
Onun baharına hazan ermezdi

3301 O ağaçta garip bir yemiş biter
Olduktan sonra onun yemişi herkese yeter

3302 O yemişten vakvak sesi gelir
Bu ne kudret, bu ne hikmettir

3303 O ses gelince ülkeye veba
Kuraklık, sıtma ve türlü bela düşer

3304 Aylarca, yıllarca zaman zaman o ses gelir
O ses gelince uğursuz fal olur

Sâni'in varlığını delillerle anlama

3305 Sonradan meydana gelen bu durumu görüp
Hâlinin iyi ve mutlu olmasını isteyen

3306 Her birine bu özellik nereden geldi
Nasıl ona mahsus oldu anlasın

3307 Ona özelliği veren olmadan hiçbir şey var olamaz
Öyleyse her şeye Kayyûm ve Hay gerek

3308 Hem Kadîmü'z-zât, hem Mürîd'dir ki
Her varlık onun kudretiyle ortaya çıkar

3309 Cihan şahı oradan gidip
Adı Benan olan bir yere vardı

3310 Orada çok güzel yüzlü bir kavim buldu
Kadını erkeği mükemmel güzellikteydi

3311 Hepsi insan şeklinde, ancak her zaman
Çetin dağlar üstünde yaşarlardı

3312 Hiçbir insan oraya çıkamaz
Gör Yaradan âlemde neler yaratır

3313 Cihan şahı hileyle birini tuttu
Tutulduğu saat can verdi

3314 Onun ölüsüne baktıklarında
Hepsi güzelliğine hayran kaldı

3315 Apaçık bilgi almak istersen
Fıtrat işliğine bak

3316 Şah gece gündüz dörtnala yol alıp
Oradan Etvariye'ye vardı

İskender'in Etvariye Adası'na varışı

3317 Bu sözü dinle, orada bedenleri insan
Ancak başları köpek olan bir kavim buldu

3318 Asker onlara yaklaşınca
Onlar orada gözden kayboldular

3319 Şehriyar onların adalarda yaşadıklarını
Cin olduklarını anladı

İskender'in Hint Okyanusu hakkındaki sorusu

3320 Aslan pençeli şah orada çok mübarek
Âkil ve bilge bir pir buldu

1121 Ömrü akbaba gibi bin yaşına varmıştı
Oranın hâli onun için apaçıktı

1122 Ecel pençesi defolmayınca
Akbaba gibi bin yıl yaşamanın ne faydası var

1123 Denizin hâlini baştan başa bilirdi
Cin ülkesinde kuru yaş ne varsa bilirdi

1124 Şah pire dedi ki bu denizin derinliğini
Bir çaresini bulup nasıl öğreneyim

1325 Pir ünnetlerin başı ve tacı olan
Hızır bin Âmil bilir dedi

1326 O da senin gibi bunun derinliğinin
Ne kadar olduğunu öğrenmeye niyetlendi

1327 Bir melek gelip ona
Sana bu denizin derinliğini söyleyeyim dedi

1328 Meğer Davud asrında bir kişi
Ansızın bu denize baş aşağı düştü

1329 Onun bedeni üç yüz yıldır iner
Daha bunun dibine erişemedi

1330 Bu nasıl bir mülktür gel şimdi kıyas et
Ona ne akıl, ne duyular erer

Dünyadaki durumlara bakıp ibret alma

1331 Kimse niteliğini tahmin edemez
Ne niceliğini, enini boyunu bilirler

1332 Bu yaratılanlara ibretle bak
Sana Sâni'den haber versinler

1333 Bu şeyler hakkında etraflıca düşünürsen
Kudretin kemali nasıldır anlarsın

İskender'in denizdeki değişik varlıklar hakkında sorusu

Sonra şah dedi ki bu denizdeki
Tuhaf varlıklar hakkında bana bilgi ver

Ey ulu, sen yıldızlar, felekler, denizler
Ve karaların hepsini tek tek neyse bilirsin

Dedi ki burada garip varlıklar çoktur
Öyle ki sayısı hiç belli değildir

Uzunluğu tam iki yüz arşın olan
Bir balık burada yaşamaktadır

O bir gemiyi suda görünce
Hemen varıp onu yutmaya yeltenir

Gemiciler davul çalıp bağırarak
Korkutup onu geri döndürürler

Gövdesinin büyüklüğüne bakma ki
Ne kadar hüner varsa yürektedir

Bir tür yengecin şekli ve özelliği

Burada bir yengeç var ki
Bir an sudan dışarı çıksa taş olur

Tabipler o taşı sürme gibi dövüp
Bir miktarını tutiyaya katar

Gözün bütün derdine derman olur
Bu işe bakan akıl hayran kalır

Yarattıklarına bakarak Sâni'i delillerle anlama

Akıl buna nasıl hayran olmasın
Ya nasıl buradan ibret almasın

3345 Su hayvan olur, hayvan taş
O taş dönüp göz nuru olur

3346 İşte taştan çıkan sürmeyle tutiyanın
Göze ışık parlaklığı olduğunu görürsün

3347 Taşı nur eden şüphe duyma ki
Seni de melek yapabilir

3348 Toprağını nur etsin diye çalış
Gönlünde ne gam varsa neşeye çevirir

3349 Bu felek ayağının altında kalsın diye
Seni lütfuyla bir melek yapar

Kanı misk olan ahunun özellikleri

3350 Bu suda başka bir canlı da var
Baştan ayağa geyiğe benzer

3351 Göbeğindeki kan kuruyunca
Başka yere varırsa misk olur

3352 Buradan gitmedikçe misk olmaz o
Burada durdukça koku taşımaz o

3353 Ne garip işlerdir düşün
Sâni'in kudretini zikret

3354 Her ne varsa yerindeyken olgunlaşır
Yerinden ayrıldığında yok olmaya yüz tutar

3355 Orada niçin koku taşımaz o
Ortaya çıktığı yerde niçin misk olmaz o

3356 Gül diken içinde renk ve koku bulur
Lâl maden içinde kırmızı yüzlü olur

3357 Her yemiş ağacında tatlanır
Eğer karnış şeker olsa yerinde olur

İnci deryada değerli hâle gelir
Altın toprağın içinde hoş renkli olur

Gördüğün bu işlerden
Şüphesiz Sâni'in seçkinliğini iyi anla

Kimine yerinde cemal bağışlar
Kimine başka yerde kemal verir

Var olan her şeyi işleyen kesinlikle odur
Bu tabiat dediğin yalnızca sözdür

Her kim tabiattan söz ederse
Anla ki onda imandan eser yoktur

Denizde kuş biçiminde görünen parlaklık

Ey şehriyar, ayrıca bu denizde
Kuş gibi bir nur peyda olur

Görüntüsü kuştur onun
Lakin bakınca gözler kamaşır

O belirince hava gül bahçesi olur
Onun parıltısından deniz aydınlanır

O belirince dalgalar kesilir
Geminin kurtuluşuna anahtar odur

Evrendeki değişik varlıklardan ibret almaya yönlendirme

Eğer bu eserleri iyice anlarsan
Şüphesiz imanı kâmil olursun

Sen o Sâni'in kudretini, ilmini
Mülkünü ve üstünlüğünü bil

O her ne yaparsa güzel yapar
Şaşı güzel görmezse şaşılır mı

Kör Güneş'i görmediği için
Güneş'ın ışığı zayıflar mı

Fil başlı balık

Bil ki bu suda gövdesi yılan
Fakat başı fil olan bir balık da var

Onun uzunluğu tam bir mildir
Yediği sürekli deniz canlılarıdır

Fıtratın işliğini gördüğüne göre
Kudretin büyüklüğünü haydi ölç

Ey bilge, sonradan yaratılmışları görünce
Muhdis'in Kadîm olduğunu anlamalısın

Nam sahibi pir bu bilgileri verince
Şehriyar hayran kaldı

İnsan yüzlü balık

Ayrıca o denizde bedeni balık
Başı ve yüzü insan olan bir canlı gördüler

Sureti gayet güzel ve benli
Zülcelal'in gösterdiği sanata bak

Gece karada, gündüz denizde yaşayan bir varlık

Hem o suda bir canlı gördüler
Gece uçup sudan çıkar

Sabah oluncaya kadar gezer
Sabah olunca uçup denize geri gelir

Gündüz balık gibi suda yüzer
Gece kuş gibi havada uçar

3381 Bu ne kudrettir artık düşün
İnsan isen Hâlik'ini zikret

3382 Gece ondan kanat alan balık
Sonra havaya çıkıp yükselir

3383 Firdevs bağına gitmen için
Sana da kanat verebilir

3384 Baykuş ve akbabalara mekân olmuş
Bu karga yuvası dünyaya kapılma

3385 Şehriyar o denizde gezerken
Önünde bir hayvan belirdi

3386 Ağzından sürekli ateş çıkarıp
Her neye denk gelse tamamen yakardı

Yaratıklara ibret gözüyle bakmaya yönlendirme

3387 Sudaki yaratığın ateş üflemesine bak
Bu nasıl bir sanattır

3388 Ateşle yeli su yapar, suyu toprak
Semek'ten Simâk'a kadar kudret doludur

3389 Bu dünya nasıldır diye düşün de
O yüksek makam nedir anla

3390 Ondan bir iz görmek için sanatına bak
Onu bulmak için kudretini gör

3391 Sanatından her ne haber verilirse
Yürek temizliğiyle âmennâ de ey hüner sahibi

3392 Gece ateş böceğini apaçık gören
Bu hikâyeden niçin şüphe etsin

3393 Sanatında anlaşılmazlık ve ibret çoktur
Sen gözünle gör, başka bilgi gerekmez

3394 Kızgın ateşi soğuk suya karıştırır
İkisini birbiriyle barıştırır

3395 İlahi sanatkâr, yeli toprakla
Uyuşturup türlü şeyler yaratır

3396 Dini uygun hâle getirip
Çeşitli nakışlar tasvir eden işte budur

3397 Ne güzel ve değişik renkler döker
Ne güzel ve gönül çelen nakışlar çizer

3398 Sâni hangi nakşa kalem vursa
Onda ne fazla olur, ne eksik

3399 Hangi rengi ortaya çıkarsa
Onunla beden ve can nurlanır

3400 Sanatını yazdığı kalem kamış değildir
Nil ve bakam onun rengi değildir

İskender'in Cava Adası'na varışı

3401 Şah orada bir ülkeye daha uğradı
Cava adlı o yerde otağ kurdu

3402 Orada ölçüye gelmez bir kavim buldu
Yüzleri boynunda, hiçbirinin başı yok

3403 Bedenleri çıplak, baştan başa kıllı
Yedikleri muz ve şeker kamışıydı

3404 Orada gayet yüce bir dağ buldu
Gece olunca o dağı ateş tutardı

3405 Gündüz sis yüzünden karanlık olur
Kimse ona çıkmaya yol bulamaz

3406 Dağın üstünde bir ak kuş vardır
O ateşten çıkınca ölür

3407 O kuşun adı gerçekte semenderdir
Yaşamı yalnızca ateşin içindedir

3408 Ne şaşılası iş, ne yüce işlik
Ne yüce huzur, ne ulu makam

3409 Orada akıl ve fikir şaşkın olur
Belki akl-ı küll de hayran kalır

İskender'in Serendib şehrini kurması

3410 Şah Cava'nın havasından hoşlandığı için
Orada bir şehir inşa etti

3411 O şehri tamamen kurunca
Adını Serendib koydu

3412 Orada yüksek bir dağ vardır
Yaz kış ağacı öd, otu sümbüldür

3413 Âdem cennetten oraya indi
Orada ondan ayak izi kaldı

3414 Cava'da birbirine düşman ve uyuşmayan
Nam sahibi beyler vardı

3415 İskender düşünüp taşındı
Az zamanda onları hükmü altına aldı

3416 Memleket işi fikirle sağlam olur
Kim eğri düşünceli olursa işi çürük olur

3417 Lenkâvûs adlı bir ada vardı
Şah Cava'dan oraya neşeyle geldi

3418 Hepsi üryan, hiçbirinde elbise olmayan
Benzeri bulunmayan bir halka rastladı

3419 Bitkileri zencefil, bakam
Sandal, karabiber ve karanfildi

1420 O yörede bir ada vardı
Şehir ve kale doluydu, adı Tinnîn'di

1421 Orada nefesinden filin bile kurtulamayacağı
Bir erkek ejderha peyda olmuştu

1422 Zehri mermeri mum yapardı
Nefesini üfledikçe ondan çöl yeli eserdi

1423 Ejderha günde bir kez ağzını açınca
İki öküz ona yiyecek olurdu

1424 Ondan kurtulmak için her sabah
O diyardan yoluna iki öküz gönderirlerdi

1425 Öküzleri bulunca yerdi
Yatıp sabaha dek uyurdu

1426 O şehir ve diyar ejderha korkusuyla
Günlerini böyle geçirirdi

3427 Vatanlarından ayrılamadıkları için
Ülke ve şehir ondan bela çekerdi

3428 Yerinde vatanını seven kişiye
Mihnet dikenleri gerçekte tiryaktır

3429 Ney vatanından ayrı kaldığı için
Vay vay ile ömrünü yele verir

3430 Mum kuşkusuz felek onu
Yerinden ayırdığı için yanar

3431 Âlim de olsa, sanatkâr da olsa
Gurbete düşene kimse bakmaz

3432 Yaradılıştan cömert olsa da
Garibin adı halk içinde cimri olur

3433 Gurbet ateşine düşen bilir
Cehennem azabı nedir, ateşi nedir

İster güçlü, ister düşkün olsun
Hak kimseyi vatandan ayırmasın

Şah ejderhadan haberdar olunca
O adadan tarafa yöneldi

Hemen zift, kükürt, kireç
Ve hepsinin ucu keskin bin hançer getirdi

İki büyük öküz derisini
Bu dört şeyle doldurdu, gel bu fikri gör

Şah diri gibi duran deriyi
Sabah ejderhanın yoluna gönderdi

Karanlık gidip Güneş aydınlatınca
Kuş ve karıncalar yuvalarında kımıldandı

Ejderha uyanıp coştu
Yiyecek isteyip hemen o yola yürüdü

Ejderha Cem'in koydurduğu
O derileri hemen alıp yuttu

Ejderha derileri yuttuktan sonra
Döndü, gelip yerine oturdu

Midede rutubet belirince
O kireçle kükürdü ıslattı

Zift, zırnık, kireç ve kükürt
Hemen tutuşup bir ateş topuna döndü

Kireç o rutubetle ısınınca
Ateş zift ve kükürdü tutuşturdu

Ejderhanın içi ateş ve hararet doldu
Yerinde duramayıp ızdırap çekti

Bir yerde dolaşıp duramadığı için
Kendisini götürüp taşa vurdu

1448 Kendisini öyle bir yere vururdu ki
Demirler içini yarıp geçerdi

1449 Ejderha böylelikle helak oldu
O ülke onun şerrinden kurtuldu

1450 O halk şaha ey yeryüzünün şahı
Hep şad ol diye aferinler etti

1451 Lâ-Yezâl ömrünü daim etsin
Saltanatın hiçbir zaman son bulmasın

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

1452 Anlattığım örnekte Tinnîn
Fesatçı, hunhar, ikiyüzlü ve hilekâr nefistir

1453 Sen düşün, o deri içindekinin
Şeriatın verdiği ceza olduğunu iyi anla

1454 Bu ceza ve riyazetle onu öldür ki
Sen kendini kurtar

1455 Şehvani nefis herkesin
Ona müptela olduğu bir beladır

1456 Emin olmak için onu öldür
Mümin olmak için ona düşman ol

1457 İki düşman bir arada olamaz
Birbirinden rahat bulamaz

1458 İkisinden biri hakir ve zavallı olmadıktan sonra
Biri yerinde payidar kalamaz

1459 Eğer bu sözün üstünde çok düşünürsen
Tevhit sırrını iyi anlarsın

1460 Ahmedî'nin sözünü her kim dinlerse
Dünya ve ahirette işini anlar

İskender'in Selamit Adası'na varışı

3461 Şah ejderhayı orada öldürdü
Sonra Selamit'ten yana gitti

3462 Orada görenin içinin açıldığı
Büyük bir çeşmeyi akar buldu

3463 Çeşmenin yanında bir büyük kuyu var
Çeşmenin suyu her zaman oraya gider

3464 Kimse o kuyu dolar mı
Kuyuya akan su ne olur bilmez

3465 Su inerken damlalar sıçradıkça
O kuyunun kenarlarında taş olur

3466 Ne taşı, ayna gibi öyle parlak ki
Yüz mutlaka içinde görünür

3467 Gece sıçrayan su kara taş olur
Gündüz sıçrayan su ak taş olur

Evrendeki değişik durumlardan ve yaratıklardan ibret alma

3468 Bu dünya bile ne hayret vericidir
Gözünü aç da o yüksek makamı gör

3469 Eğer o makama bakarsan
Bârî'nin mülkü nasıl olur bilirsin

3470 Başlangıcı olmadığı gibi
Sonunun da olmadığını bil

3471 Onu zikreden akıl hayran olur
Düşünce onun fikrinde şaşkın olur

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve nasihat

3472 Abıhayat çeşmesi Hakk'ın sanatıdır
Halka can ve beden bolluğu oradan akar

1473 Zâhir olan her şey
İşte bu çeşme suyunun varlığıyla gelir

1474 O ulu kuyu nedir, eksik fazla bu varlığın
Ona döneceği yokluk kuyusudur

1475 Ona düşen kişi kaybolur
Başına ne gelir hiç bilmez

1476 Her nerede su varsa yalnız buna iner
Lakin bu kuyu her zaman da boştur

1477 Buna ne kadar su girdiyse dolmadı
Dolması da mümkün olmadı

1478 Bu kuyu dolmadı ve dolmayacak
O su eksik olmadı, olmayacak

1479 İlim şüphesiz gündüz gibi aydınlıktır
Cehalet hep kapkaranlık gece

1480 Âlimin yaptığı iş ak taş olur
Cahilin yaptığının karşılığı kara taştır

1481 Âlimin işi hep doğruluk olur
Cahilin işi de yanlış, min kulli bâb

1482 Âlim ol, âlimin yaptığı amelin
Akçe ayarında hile olmaz

İskender'in elmas vadisine varışı

1483 Şah orada bir vadiye vardı
Çevresi susuz ve kurak bir çöldü

1484 Etrafı baştan başa yanıp kararmış vadi
Sanki cehennemdir derdin

1485 Hint ehline bu vadi nedir
Burada ne vardır, adı nedir diye sordu

3486 Bu lâl ve incinin onunla delindiği
Elmas madenidir dediler

3487 Elmasın kaynağı buradadır
Ama kimsenin eli asla ona erişmez

3488 Bu vadi şimdi yılan dolduğu için
Orada ejderha bile dolaşamaz

3489 Orada yaşayan yılanların zehri
Her neye değse mum gibi eritir

3490 Bu vadi içinde taşa değse
Onu eritecek bir sam yeli vardır

3491 Hiçbir şey elmasa tesir etmez
Onu ne keser, ne balta kırar

3492 Nerede usta bir hakkâk varsa
Mücevheri onunla yontup deler

3493 O her taşı, kurşun ise onu yontar
Bak Ganî ne güzel işler yapar

3494 Şah bu sözleri dinledi
Sonra oradan elmas almaya heveslendi

3495 Avcılara tuzak kurup avlanarak
Bin kartal tutmalarını söyledi

3496 Tam bin kartal tuttuktan sonra
Onları iki gün sürekli aç bıraktı

3497 Sonra onların karşısında parça parça etleri
Vadiye attı bu sözü dinle

3498 O dere elmas dolu olduğu için
Etlere pek çok elmas yapıştı

3499 Şah o an kuşları saldı
Her kuş kanat çırparak etlere vardı

1500 Her bir kuş bir parça et kaptı
Bu ne düşünce, ne bilgi, bir düşün

1501 Bin kartal bin parça etle çıktı
Her ete sayısız elmas yapışmıştı

1502 Kullar kuşların ardından gittiler
Kuşların konduğu yerde elmas topladılar

1503 Bilge şah işte bu düşünceyle
O elması almayı başardı

1504 Var olan her düğüm düşünceyle çözülür
Düşünce sahipleri, anlaşma ve çözüm ehli olur

1505 Şahlar eskiden danışırlardı
Şimdi niçin danışılan oldular

1506 O zaman hüner başlara taçmış
Şimdi o cevher ayaklar altına alındı

İskender'in billur köşke varışı

3507 Zülkarneyn Şah oradan da
Kös vurup askerlerle yola çıktı

3508 Bir ada daha buldu şehriyar
Orada apaçık bir yüce köşk gördü

3509 Kulesi yıldızlarla arkadaştı
Temeli ovanın dışıyla dosttu

3510 Biçimi gökler şekli gibi dairesel
Rengi yıldız rengi gibi parlak

3511 Köşk yapılalı çok zaman geçmişti
Dışı baştan başa billurdu

3512 Şah o köşkün sanatına şaşakaldı
Sonra Hintli bilgeyi çağırdı

3513 Bütün işlere vâkıf olan filozof
Hemen şahın huzuruna çıktı

3514 Şah ona köşkün ahvalini sordu
O bilge ona ey padişah dedi

3515 Kimse bu köşkün içine giremez
Hem kimse de sırrına eremez

3516 Bundan sonra köşkün içinde
Bir sürü kemik çürüyüp yatar

3517 İnsan mı, cin mi bunu yapan
Kimse kıyaslayıp bilemez

3518 İşte köşk, bu köşkü yapan nerededir
Köşk sahibi gitti, köşkü buradadır

3519 Sonunda bu köşkler sahipsiz olduğuna göre
Artık bunları sevmek nedir, aklın kusuru

3520 Diyelim sadrazam veya ululardan oldunuz
Çürüyüp kemikler çıktıktan sonra ne fayda

3521 Başlar ve sadrazamlar toprak olduğuna göre
Baş veya sadrazam olsan ne fayda

3522 İş bilir filozof şahın huzurunda
Bu sözleri söylerken

3523 Köşkten bedenleri insan başları köpek
Hesaba gelmez bir halk çıktı

3524 Dişleri hançer gibi keskin ve sivriydi
Şahın askerleriyle savaştılar

3525 İki ordu ölesiye savaştılar
Birbirlerine yeryüzünü dar ettiler

3526 Şahın askerleri ok yağmuruna tutarak
Onları baştan başa oka hedef ettiler

1527 Sonunda şahın galip geleceğini görünce
Hepsi kaçıp köşkün içine girdiler

1528 Şah o gece orada durup sabah olunca
Köşkü alıp o halkı kırmayı istedi

1529 Ünlü bilge şaha dedi ki
Burada kalmanız gerekmez

1530 Bu köşk tılsımla yapılmış olduğu için
Asır da geçse o tılsımı bozamaz

1531 Ey şehriyar, burada gece kalan
Kimseye tılsımın etkisi şöyledir

1532 Uyku ve baygınlık ona galip gelir
Öyle ki ölü gibi takatsiz kalır

1533 Bu kavim onu gafil görünce
Çıkıp onu yerle bir eder

1534 Şah bu sözler üzerine oradan dönüp
Doğruca Çin ülkesine asker sürdü

1535 Amacı oradan Çin'e giderken
Görmediği yerleri görmekti

3536 Tamgac'a dediler ki ey şehriyar
Zamanın şahı, savaşçı İskender

3537 Hint memleketinde onun almadığı yer
Onun olmayan şehir ve kale kalmadı

3538 Hint ve Sint'i tamamen fethedince
Şimdi Çin şehrini kendine yer etmek ister

3539 Tamgac Han öyle bir melikti ki o zaman
Türk, Keşmir, Vegan onundu

3540 Tibet, Mükran, Almalık ve Çin
Ürgenç ve bütün doğuya sahipti

3541 Çin'de baştan başa Tamgac'ın olan
Üç yüz altmış tane şehir vardı

3542 Her zaman Hıta şehrinde yaşardı
Her gün bir şehirden ona mal gelirdi

3543 Ordusunda iyi kılıç kullanan, savaşçı
Hepsi mızraklı on kere yüz bin asker vardı

3544 İskender'in geleceğini iyi bildiği için
Akıbet fikri gönlünü mahzun etti

3545 Her işin sonuna bakmayan kişi
Her ne yaparsa yapsın yanlış olur

3546 Dedi ki bu işin sonu ne olacak
Şahın buraya gelmesindeki maksat nedir

3547 Akıl sonunu düşünürse
Rütbece melekten üstün olur

3548 Sonra Huten şahı âkilleri toplayıp
İskender meselesini danıştı

3549 Her biri ona başka bir nasihat verdi
Hiçbiri işe yarar değildi

3550 Dünyada her işi düşünse bile
Kişi fikir almayı bilmeli

3551 İşin kötü yanı nerededir doğru bilmeli ki
Ona uygun kurtuluşa ulaşsın

3552 Çare onun derdine yararlı olsun diye
Hastanın derdi nedir bilmek gerek

3553 Nabız ve göz bebeğini bilmeyen tabipten
Hastaya sağlık nasip olmaz

3554 Marazın ne olduğu bilinmeyince
Ne sebep, ne araz ortadan kalkar

Hekim hastalığın huyunu anlamayınca
Yaptığı ilaç nasıl fayda etsin

Çin şahı bütün bu nasihatlerin
Ona asla faydalı olmayacağını bildiği için

Kimsenin söylediği söze uymadı
Sonunda kendi şöyle bir çare buldu

Canına zarar gelmesin diye
Şahın fermanına boyun eğdi

İskender'in cengini ve düzenini
Görmemesine rağmen

O nam sahibi nereye varsa
Zaferin ona yoldaş olacağını bilirdi

Onunla cenk eden her kimse
Aslan olsa da yeri dar kabir olurdu

Kendinden büyüğe keskin pençe atan
Kendi canını sıkıntıya düşürür

Cengime bebr ve aslan dayanamaz diyen
Delidir, sen onu yiğit sanma

O taç sahibi şah onu azat ettiği için
O zaman şimdi onun önüne geldi

İyilik eden kimse kaybetmez
İyilik yapan kötülük bulmaz

Birine iyilik et, yüz iyilik bul
İyilik yap suya at demişler

Şimdi her kim ki işi iyilik olsa
Ona iyilik yapan biri görünür

Ta ki o her bir ele bakmasın
Rızık için diyardan diyara gezmesin

3569 Bir köşede yalnız oturup
Herkesin ve cinsinin yüzünü görmesin

3570 Şahın iyiliklerini zikredince
Ona itaat etmeye karar verdi

3571 Halka iyiliği olmayan kişi
Hâlik'e de şükretmez

3572 O iyilik bilmeyen insan mıdır
İyilik bilmeyen iyilik bulmaz

3573 Et biter, vefalı it ekmek yer
Öyleyse vefasız kişi itten beter

3574 İşi ister kötülük, ister iyilik olsun
İnsan ne yaptıysa ettiğini bulur

3575 Kimse kötülükten iyilik bulmadı
Kimse iyilikten pişman olmadı

3576 Bu düşünce ve görüşle Tamgac Han
Şah İskender'e karşı yola koyuldu

3577 Padişah Çin sınırına geldiğinde
Tamgac Şah da oraya ulaştı

3578 Şahı at üstünde görünce attan indi
Şahın önünde kul gibi yer öptü

3579 Şah da ona nazik davrandı
Onları gören herkes şaşakaldı

3580 Herkesin sana kulluğa devam etmesi için
Her kime varırsan gönlünü hoş et

3581 Udun gönlünü okşamazsan
Şarkının sesi doğru perdeden çıkmaz

3582 Gül dalı binbir nimet gösterince
O şevk bülbüle Nevâ ettirir

Lütufla elde ettiğin şeyler senin olur
Sertlikle sana uyan senin olmaz

Nice işler lütufla biter
Nice kelleler sertlikle yiter

Şehriyar Tamgac'la şehre geldi
Bütün şehir ve diyarı bezenmiş gördü

Gül suyu her yana su gibi saçılmış
Her taraf hesapsız ipekle döşenmiş

Yüz binlerce Huten miski kesesi
Her yandan hoş kokular saçmıştı

Bağa cennet gibi nisan ayı geldi
Yahut cennet bahçesi yere indi derdin

İskender-i Zülkarneyn'in düzenlediği meclis

Zülkarneyn şehre pürneşe geldi
Mutlu oldu ve eline kadeh aldı

Amber kokulu bade dolaşınca
Meclis aksiyle nur doldu

Altın kadeh içindeki şarabı
Yakut veya saf lâl sanırdın

Bade misk ve abir kokusu saçardı
Ud pes ve tiz perdeden çalardı

Çeng inler, kadeh gülerdi
O menekşe boylu oldu, bu ise lale renkli

O cana kuvvet ve gıda veren
Yakut renkli şarap kadehle dolaştı

Yüzünün parlaklığına Güneş'in bile dayanamayacağı
Bir saki şahın eline bir şarap sundu

3596 Gül yanağında amberden kemendiyle
Kâh can, kâh din avlardı

3597 Dudağı canlara şifa kanunu
Zülfü gönüllere bela zinciri

3598 O Kevser'le eşit olan abıhayat
Ağzının gizli sırrını kim bilir

3599 Namlı şah hoş vakit geçirdiği için
Çin şahına taçla kemer verdi

3600 Gönlünü hoş edip güzel sözler söyledi
Çin'i yine ona bıraktı

3601 Orada bulunan baştan sona herkese
Şehir, mal, mülk, altın ve gümüş verdi

3602 Vermeyince memleket ele geçmez
Memleket elde etmek isteyen malını versin

3603 Memleket tahtı bedava ele geçseydi
Şüphesiz herkes başına taç giyerdi

3604 Bade halka tesir edince
Hep birlikte şah meclisinden ayrıldılar

3605 Şarap kişiye hoşça vakit geçirttiği için
Neşeyle geceniz hoş geçsin demek güzeldir

3606 Meyin buğusu dimağı kızıştırdığı için
Baştan akıl, yüzden utanma gider

3607 Söylenen sözden cana zarar gelir
Yapılan işten de baş korkusu doğar

İskender'in Bilge Behrâm'a sorusu

3608 Şah birkaç nedimi ve Çin ülkesinden
Bilge Behrâm'la yalnız kaldı

3609 Şah bilgeye dedi ki ey Çin âlimi
Senin fikrin hatayı doğruya çevirdi

3610 Sen tasavvur ettiğin her şeyin
Hükmünü doğrulukla nedir bilirsin

3611 Bütün nesnelerin mahiyetini bilen
Ve aralarındaki farkı ayırt eden sensin

3612 Gönül dünya sözünden bıktı
Onda fazilet yoktur ve boş şeylerle doludur

3613 Sana kulak verdim, bana bilinen
Ve bilinmeyen dünyadan söz et

3614 Mahiyet nedir bana anlat
Sonra varlığın kısımlarını açıkla

3615 Vacip ve mümkün nedir açıkla
Mümteni' tarifini de söyle

Bilgenin İskender'in sorusuna verdiği cevap

3616 Ey ileri görüşlü dedi, her şeyde bir hakikat var
Her şey o hakikatle gerçek olur

3617 Hakîm adını mahiyet koymuştur
Onu Kadîm var edince zat oldu

3618 Vacip zatın varlığı gerektirmesidir
Ey Hüdâ'nın gölgesi, iyi bil

3619 Kendi zatı kendisinden olduğu için
Varlığı kimseden olmaz

3620 Mümteni' zatın yokluğunu gerektirmesidir
Ey iyi sıfatlı şah

3621 Mümkün, ey cömertlik denizi
Zatının ne yokluk, ne de varlık gerektirmesidir

3622 Ey ileri görüşlü, vacibin varlığını
Gerçekten delille bileyim dersen

3623 Vacip mevcut olmasa iyi bil ki
Sonradan yaratılan var olmaya imkân bulamazdı

3624 Yaratılan kendi kendine olamayacağı için
Vacip olmayınca varlık bulamaz

3625 Sonradan yaratılanın kudretle ondan belirmesi için
Şüphesiz vacip gerektir

3626 Sonra yaratılanın varlığı kuşkusuz
Vacibin varlığına delil oldu

3627 Vacip yalnızca Allah'ın varlığıdır
Mümteni' gerçekte onun ortağıdır

3628 Şimdi evrenin aşağısına yukarısına bak
Yer, gök, Zühre, Güneş ve Ay

3629 Mümkün kendinden var olamayacağı için
Vacipten ona cömertlik bereketi gerek

3630 O bu bereketle varlık bulduktan sonra
Mûcid ile icâda şahit olur

3631 Yerle gök onu tespih ettiği için
Bu sözden şimdi sana gerçek olur

3632 Şüphesiz varlığın her zerresi
Allah'ın birliğine şahittir

3633 Mümkünün ruhani ve cismani diye
İki kısım olduğunu iyi bil

3634 Ruhani kısım, hisle ulaşılamayan
Nefisler ve akıllardır

3635 Lakin onlardan bir eser zuhur eder
İnsan onları o eserden bilir

1636 Akıl maddeden hepten uzaktır
İlgisi, ilişiği de kalmamıştır

1637 Nefis de maddesizdir
Lakin Ganî onu maddeye karıştırdı

1638 Olgunlaşması tamamlanana kadar
Sürekli onun çaresiyle ilgilenir

1639 Gayb âlemi yalnız o ikisidir
Geriye kalanların hepsi şehadettir

1640 Cismani kısım nedir, duyuların
Baştan başa idrak ettiği kısımdır

1641 Hem o da gerçekte iki kısım olur
Kesinlikle biri yüksek, biri alçaktır

1642 Şüphesiz yüksek iki kısımdan oluşur
Biri yıldızlar, biri felekler işte

1643 Alçak kısım da iki kısım olur
Adını sorsan biri basit, diğeri mürekkep

1644 Mürekkep şüphesiz mevcut olandır
Basit olan işte dört unsurdur, say

1645 Ateş, hava, su, toprak bu dört esas
Emirle birbirlerini kuşatmıştır

1646 Yeryüzü hepsinden daha küçüktür
O orada yalnızca bir noktadır

1647 Hesap ehli onu dörde ayırdı
Biri mamur, üçü haraptır

1648 Bu mamuru anlayıp bilenler
Düşünüp yediye ayırdılar

1649 Her birinin adını iklim koydular
Enlemine boylamına baştan başa erdiler

3650 Her birinin boylamı tam doğudan
Batı sınırınadır ey iyi adlı

3651 Yaratılışın mührü olan insan
Bu yedi ile sınırlandırılmıştır

3652 Yaşam yalnızca bu dörtte bir içindedir
Başka yeri ele geçirmeye imkân yoktur

3653 Yeryüzünün kuzeyi soğuktur
Altı ay kış ve karanlıktır

3654 Orada altı ay sürekli gecedir
Altı ay da hep gündüz olur

3655 Elbette orada ne hayvan ve bitkiler
Büyüyüp gelişir, ne hayat

3656 O güneyde de altı ay
Sürekli gündüz ve hep yaz olur

3657 Gök o iki kutbun ekseninde
Sanki değirmen gibi döner

3658 Şüphesiz hava orada ateş gibi olur
Orada asla kimse oturamaz

3659 Doğu tarafında ulu dağlar vardır
Kuş oraya varıncaya dek kanatsız kalır

3660 Batısı karanlık, sis ve ucu bucağı
Olmayan denizle kaplıdır

3661 Okyanus denilen yer
Yeryüzünü tamamen kuşatmıştır

3662 Denizler ondan ayrıldılar ve
Yine onunla birleşirler

3663 Şüphesiz bu denizlerin aslı odur
O denizi kara, karayı deniz yapar

1664 Beş denizin her biri oradan çıkar
Yine ondan yana meyledip akar

1665 Şüphesiz bu denizlerde
İnsan ve şehir olmayan sayısız ada var

1666 Yerleşilmiş olan bu dörtte birin
Azı mamur, çoğu virandır

1667 Kimi dağ, kimi çöldür
Kimi deniz, kimi vadidir

1668 Azı mamur ve çoğu haraptır
Bu kadarcık yerde sayısız mahluk vardır

1669 Allah'a şükür, sende göz olduğu için
Bu eserlere ibretle bak

Sâni'in varlığını delillerle anlama hakkında

1670 Eğer bu eserlere iyi bakarsan
O Müessir'in kudretini anlarsın

1671 Eserin kendiliğinden olmayacağını bildiğine göre
Bu eserler neredendir bir bak

1672 Mimara binasının delil olması gibi
Yola çıkarsan işte sana rehber

1673 Gördüğün bu eserlerin hepsi
Sadece bir Müessir'den zuhur eder

3674 Eser çok olsa da bir Müessir yeter
Âkil olanın sırrına sözün yeter

3675 O hâlde iki olmaz, bir gerektir
Gerçek o ki Hak birdir, iki olmaz

3676 Kadîm olan şüphesiz Vacib ve Hak'tır
Hak iki olamaz, her zaman birdir bir

3677 Vacip iki olsa, ey bilgide melek olan
Her birine has bir şey gerek

3678 Birlik gidip ikilik gelecek olursa
O ikisi birbirinden üstün olur

3679 Ey gafletten ırak, böyle olursa
Her biri iki şeyden oluşur

3680 Ey fikri temiz, o iki cüzün biri
Ortak olarak orada onunladır

3681 Öteki de bununladır
İkisi de birbirinden üstün olmalıdır

3682 Vacip terkipten arınmış olduğu için
Vaciplik onlardan uzak olur

3683 O hâlde iyice anlaşıldı, Hakk'ın bir olması gerek
Vacip ve kâdir birlik ile gerek

3684 Niçin eserden söz edip durursun, lafı bırak
Artık Müessir'i bilmeye heves et

3685 Balçık olan bu yerde kalma
Burada kalanın işi zordur

3686 Daha iyi bir yer kazanmak mümkün olduğuna göre
Burayla yetinen kişi gayretsizdir

3687 Bu heyula külhanını nasıl sevdin
Gel cennet bahçesini seyret

3688 Cennet bahçesine heves edersen
Kendini tabiatının özelliklerinden arıt

3689 İnsanın vasıfları şüphesiz şerdir şer
Hayır bu şerrin senden uzak olmasıdır

3690 Ey dost, nefsin istediklerini verme
O alçak canının büyük düşmanıdır

3691 Seni azdıran nefsine uyma
Ona uyarsan aklın azdır

Onu niçin beslersin, o açgözlü yılan
Canını helak etmek ister

Nefis yılandır, onu beslersen
Şüphe yok ki ejderha olup seni yutar

Nefis Şeytan'dır, bu şeytan sürekli hile yaparak
Canını belaya salar

İnsansan Şeytan'ı asla dinleme
Aklın varsa yılanı besleme

Git ona öyle bir şey ver ki
O ejderha ölsün, sen de ondan kurtul

Eğer dileğin gönlünün saflığı ise
Dünyanın ziynetine kafanı çevir

Hâlik'i istersen yaratılanlardan ayrıl
Hakk'ın yakınlığını istersen ilgilerden sıyrıl

Gelinen ve gidilecek olan yer orasıdır
Onu öyle yâd et, ona yad olma

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama, Allah'ın birliğini anma ve destanın sonu

En büyük denizden çıkan deryalar
Yine dönüp o denize akarlar

Gelinen ve gidilecek olan yerin orası olduğuna
Bir misaldir senin için, sıkça hatırla

Hem dönüş onadır, hem dönülecek yer odur
Sözüm doğrudur, nasihatimi tut

Ahmedî'nin sana söylediği bu sözler
Ona Tanrı'dan ilham olmuştur

Sana söylediği bu sözleri anladıysan
Hakk'ı apaçık gördün demektir

İskender'in doğuya gidişi
ve değişik varlıklarla karşılaşmasının destanı

3705 Ey Tuba'da oturan papağan
Söyle, aferin şeker sözüne, aferin

3706 Söyle, söylemek sana yakışır
Can bülbülü nağmene âşıktır

3707 Sözü bugün söyle, yarın sözün
Dile gelip gelmeyeceğini kim bilir

3708 Tatlı dilli nice papağanın
Sözü tamamlanmadan dili tutuldu

3709 Güzel sesli nice bülbül
Konuşurken kafes dilini bağladı

3710 Bugün yeşeren nice yaprak
Yarın olmadan hazansız sarardı

3711 Yeşerip kızaran nice bahçe ve gül
Hazan yeli esmeden sararıp soldu

3712 Canının pişmanlıktan arınmasını istersen
Bugünün işini yarına bırakma

3713 Eğer bugün işini elinden kaçırırsan
Yarın nasıl karışıklık çıkar görürsün

3714 Fırsatı kaçırma ki bu felek
Günde yüz türlü döner, Ay ve Güneş de

3715 Her an yüz türlü renk gösterir
Bu dünya böyle geldi böyle gider

3716 Bu dünya kime vefa etti ki
Senin işinin sonunu iyi getirsin

3717 Ahdine aldanma ki ahdi çürüktür
Sözüne inanma ki doğru değildir

3718 Âleme güzellik veren Güneş
Tutulunca nasıl gözden silinir, gör

3719 Gece gündüz gelip gider
Dolunayı gör ki nasıl eksilip gider

3720 Felek Güneş'i her gün batırır
Onda sevgi olduğu hayaline kapılma

3721 Bunu batırır, Güneş'i gölgeler
Onu batırır, Ay'ı gölgeler

3722 Kuşkusuz diğer yıldızlar da
Kâh düşer, kâh çekilip gider, kâh kaybolur

3723 Gökte amandan haber olmadığına göre
Sana yerde olur mu sanırsın

3724 Yıldızlara eğri bakma ki
Lâ uhibbu'l-âfilîn sırrı sana gerçek olsun

3725 Gelip geçici bir şeye gönül veren kişi
Ahvalinin ne olduğunu gidince görür

3726 Gaflete düşme dünya diye, onda yemin yoktur
Sunduğu kâh zehir, kâh baldır

3727 Gündüz gece böyle gelip giderken
O seni tez gönderir, geçe bırakmaz

3728 Biri ona gece gündüz hâkim olsa bile
İşinin ne gün düz gideceği belli olmaz

3729 Dünya sevgisini gönülden gider ki
O nasıl geldiyse öyle gider

Destan başı

3730 Şah Çin ülkesini ele geçirince
Adaletiyle o topraklara sevinç verdi

3731 Zengin ve yoksul herkese hoş sözler söyledi
Büyük küçük herkesin gönlünü hoş etti

3732 Büyüklük yapmak isteyen herkesin
Küçüğe büyüğe hoş söz söylemesi gerek

3733 Düşüncesi bütün halkın hayrına olsun
İşi adalet yoluna varmak olsun

3734 Önce neydi, sonra ne olacak bilsin
Halka sultan ise Hakk'a kul olsun

3735 Sonra şah doğuya gitmek
Orada da tuhaf ne varsa görmek istedi

3736 Şehriyar birkaç gün yol aldıktan sonra
Güllük gülistanlık bir yere vardı

3737 Onun ağacı sandal ve bakamdı
Otu da sümbül ve behmendi

3738 Nam salan şah oraya vardığında
Bir iki gün kadar keyif yaptı

3739 Gönlünü hoş etmek için şarap istedi
Şarap içti ve neşe buldu

3740 Üst üste içip pürneşe olduktan sonra
Bir kişi geldi dedi ki ey iyi adlı

Cin ve ifrite boyun eğdiren bir taş

3741 Evvelki gün padişah saltanatla gelip
Burada otağ kurduğunda

3742 Kaybettiğim merkebimi ararken
Yolda çok garip bir taşa rastladım

3743 Her an başka bir renge bürünür
Ne kadar çabalansa onu ne demir, ne taş kırar

O her an türlü türlü renkte görünür
Renklerin tümü onda belirir

Kâh aktır, kâh kara, kâh kızıl
Kâh sarı, kâh mavi, kâh yeşil

Gece ayna gibi parlar
Parıltısıyla her taraf gül bahçesi olur

İskender bu sözlere şaşakaldı
Hemen Aristo'yu çağırdı

O taşın özelliklerini bilgeye söyledi
Sonra bilge ona ey iyi adlı şah dedi

Bu taşın adı feylekustur
Madeni Çin ve Rusya'dadır

Bu taş her zaman kimde olursa
Bütün cinler ona boyun eğer

Bu meta hangi yerde olursa
Orada ne böcek, ne vahşi hayvan olur

Ne akrep, ne açgözlü yılan
Ne de can alıcı ejderha olur

Lakin cinler bunun madenini
Hep insanlardan gizli tutarlar

Onun için kimse onu elde edemez
Kulak ver, sana bir söz daha söyleyeyim

Madenlerin oluşumunu açıklama

Gökten yağmur su ve nem olarak inince
Hepsi yerin içinde toplanır

Zamanla Güneş ona tesir eder
Kimi taş, kimi cevher olur

3757 Toprak ona yapışıp karışmazsa
Lâl gibi parlak cevher olur

3758 Toprak ona yapışıp karışırsa
O toprak ve su şüphesiz taş olur

3759 Öyleyse Kirdigâr bunların her birinden
Çeşit çeşit özellik ortaya çıkarır

3760 Kudret unsurlarda tesirini gösterince
Suyu inci, toprağı yakut eder

3761 Yakutla yüreğe kuvvet verir
İnciyi gönül derdine derman eder

3762 Ömür kandiline ateşi nur eder
Ruh mülkünü yelle mamur eder

3763 Sâni'in sanatı çok olsa da
Orada asla gereksiz bir şey yoktur

3764 Her şeyin gerekliliği vardır
Allah'ın işlerini gören kişi erdir

3765 Onun birliğinden hiç şüphe edilmeyecek şekilde
Her şeyi gerektiği gibi yarattı

3766 Ülkeler fetheden şah bunları işitince
Bu sözler ona gayet hoş geldi

3767 Kutlu savaşçı şah o madene gitti
Oradan elmas ve birkaç parça taş aldı

3768 Onu devamlı hazinelerinde gizlerdi
O bütün cinlere onunla galip geldi

İskender'in hâr-çînî madenine ulaşması

3769 Cihan şahı oradan da ayrılıp gitti
Vardığı yerde çalışan büyük bir maden gördü

Ocakta ateş toprağı yakınca
Hâr-çînî eriyip oradan akar

İyi bil, hâr-çînîden
Çinliler ayna yapar

Ağzı çarpılanlar ona çokça bakarsa
Uğradıkları illetten hiç eser kalmaz

Bir de ondan bir güzel temren olur
Her kime değse öldürür

Muzaffer şah onu görünce
Aristo'ya dedi ki ey iş bilir

Bu külçelerin bana açıklamasını yap
Bunların bileşimi nedir söyle

Hepsi aynı toprakta, nedir özelliği
Bu gümüş, o altın, şu kurşun

Niçin bu hâr-çînî, şu demir
Açıkla, neden o kurşun, bu bakır

Bu yediden bana sen söyle
Her birinin hâlini açıkla

Bu sözler bilgeye açıkça söylenince
Hemen şahın sorusuna cevap verdi

Yer altında rutubetle buhar
Hapsolup kalınca

Madenle Güneş'in sıcaklığı
Zamanla onlara tesir eder

O tesirle o madde yumuşar
Hafifleyip mağara tavanına çıkar

Bir süre yapışıp orada durur
Sonra kış havası ona tesir eder

3784 Soğukla tamamen yoğunlaşınca
Oradan düşüp yerde kalır

3785 Tıpkı hamamlarda suyun buhar olunca
Kubbeye çıkıp orada durması gibi

3786 Tavanda ona soğuk tesir edince
Çözülüp yine yere iner

3787 Buhar mağara tavanından da çözülünce
Donup mağara yüzeyine iner

3788 Doğrusu bir süre orada kalır o
Maden ve Güneş'le ısınır

3789 Isı ona tesir edince
Zamanla yoğunluğunu kaybeder

3790 Yoğun kısımlardan cıva olur
Yumuşak kısımlardan hep kükürt olur

3791 Madenin sıcağından devamlı etkilenip
O ikisi tamamen kaynaşınca

3792 Bunların kaynaşmasından şüphesiz
Yer altında yedi maden oluşur

3793 Cıva ve kükürt saf olduğu için
Cıvanın ıslaklığını kükürt alır

3794 Toprak suyun nemini nasıl içer de
Orada hiç su belirmez

3795 Su toprağın kuruluğunu aldığı gibi
Kaynaşınca onu ıslatır

3796 Ey ulu, kükürdün bütün kuruluğunu
Cıvanın da ıslaklığını alır

3797 Karışım böylece tamamlanınca
Kuruluk ve ıslaklıktan hep korunurlar

1798 Miktar ve tesir uygun olursa
Zamanla altın madeni oluşur

1799 Tam pişmeden önce soğuk afetiyle
Karşılaşırsa ham gümüş olur

1800 Eğer sıcaktan kurursa
Bunun tesiriyle kara bakır olur

1801 Cıva ve kükürt kısımları
Tam karışıp bir olmadan ey iyi adlı

1802 Soğukla kuruyunca
Maden içinde has kalay olurlar

1803 O ikisi ondan önce pişip
Soğuk bunlara galip gelirse

1804 Kükürt çok olursa demir olur
Cıva çok olursa kurşun olur

1805 Kızıl kükürt çok pişmeden
Kıvama gelirse hâr-çînî olur

1806 Şahın sorusuna verdiğim cevap şudur
Va'llâhu a'lem bi's-savâb

Aristo'nun sözüne karşı çıkma
ve Sâni'i delillerle anlama

1807 Aristo'nun naklettiği bu sözleri
Görünüşte akıl kabul etse bile

1808 Yine de sana bundan daha iyi söz var
Kulak verirsen söyleyeyim

1809 Bir çizim yerde şüphesiz türlü ağaçlar
Bitip büyümüş görürsün

1810 Toprağı, havası ve suyu aynı
Ama bir ağaç sandal olur, biri bakam

3811 Bir ağaç şeftali, biri nar
Biri servi olur, biri çınar

3812 Eğer rüzgâr, toprak ve su müessir olsa
Hepsi tek çeşit ağaç olurdu ey ulu

3813 Ağaçlar çeşit çeşit olduğuna göre
Bil ki Müessir şüphesiz başkadır

3814 Bunu hünnap, onu üzüm yaparken
Onu ham, bunu olgun yaratır

3815 Bunu ayva, şunu erik yapar
Onu armut, bunu şeftali yapar

3816 Tohumsuz bir yerde türlü ot biter
Her biri ayrı bir özellik kazanıp olgunlaşır

3817 Bu nane olur, o patlıcan
Bu nergis olur, bu erguvan

3818 Bitkinin hâlini iyi anladıysan
Madenlerin hâlinin de böyle olduğunu bil

3819 O Kadîm, madenin içinde
Kimini altın, kimini gümüş yapar

3820 Düşün, bunca eser neredendir
Bu suretler kimden oluşmuştur

Yaratılanlardan ibret alma

3821 Mübdi'i an, güzelliklerin zikrini bırak
Sâni'i an, sanatların fikrini bırak

3822 Bu yaratılmışların aslının hep ateş
Toprak, hava ve su olduğunu anladın

3823 Lakin her birinde bir türlü kıvam
Ölçü, tarz, şekil ve renk var

Her birinde de çeşitli nitelik ve türlü özelliklerle
Kendine has bir ortaya konuluş var

Bütün bunların gerçekleşmesi için
Şüphesiz bir Muhassis gerek

Mürîd, Alîm ve Kâdir olan
Bu Muhassis'in bir olması gerek

Her şeyin Hâlik'i yalnız o olduğu için
O Muhassis şüphesiz vacip olandır

Düşünceyi gerçeğe dönüştüren odur
Var eden o, yok eden de odur

Kuvvet, kudret ve kemal onundur
Celal ve cemal de ona hastır

Onun zatı başka kişilere benzemez
Sıfatları da başka sıfatlara benzemez

Onun hükmü asla bozulmaz
Onun işine asla illet girmez

Kadîm onun zatı gibi vasfıdır
Adîm onun misli gibi zıddıdır

Eser her ne kadar çok olsa da
Müessir orada yalnız tektir

İki Müessir gerekmez, bir yeter
Bu sözün sırrına aklı olan ulaşır

Hâlik olanın kudretli olması gerek
Bir şey icat etmeye kuvvet gerek

Kâdir kudret içinde tam olur
Bütün kaderler onda tamamlanır

Bir ile olunca iş tamam olur
Bir daha düşün nasıl gelir

İki âlem birlik ile tanzim edilmiştir
Kâdir başkasından niye yardım istesin

Şehriyar bu sözleri işitince
Bilgeye sayısız iltifat etti

İskender'in Keşmir memleketine gidişi

Rum şahı bu memleketin nasıl olduğunu
Görmek için oradan Keşmir'e gitti

Orada rengârenk, güzel kokulu ve şen
Sayısız şehir ve diyar buldu

Viran yeri olmayan, baştan başa mamur
Bu şehirde halkın derya gibi sonu yok

Hepsi kutlu talihleriyle neşeli
Hepsi güzel suretleriyle gül yüzlü

Şehriyar orada bir Türk ülkesine gitti
Orada sayısız şehir ve diyar buldu

Onların kimi Tamgac'a mal verirdi
Kimi başkaldırıp savaşırdı

Tarhan adlı bir melik
İsyan eden Türklerin hanı idi

Onunla birlikte okçu, zırhlı
Ve atlı sayısız askeri vardı

Gerçi onların hepsi putperestti
Kimse ne tevhit bilirdi, ne din

Şahın o ülkeye geliş haberi
Ordusuyla bir aslan geliyor diye erişti

Orada sayısız asker toplandı
Onlara ne son vardı, ne sınır

Şahın askerlerini görünce
Saf oluşturup şaha karşı durdular

Şah onlarla savaştı
Parlak Güneş'i onlara siyah etti

Kösler tiz ve pes gümbürderken
İki ordu arasında savaş koptu

Ölüler birbiri üstüne yığıldı
O ova baştan başa tepe oldu

Nereye baksan uçsuz bucaksız bedendi
Her taraf akan kan seliydi

Türkler yaydan ok yağdırdılar
Öyle ki temrenleri yağmur ettiler

Areş o gün pek çok hüner gösterdi
Orada en seçkin ve namlı savaşçı oldu

Bin kişiyi okla yerlere serdi
Bin kişi de kılıcından helak oldu

Areş öyle bir kemankeşti ki
Kader onun okundan korkup kaçardı

Kayın ağacından ok onun yayından çıkınca
Ona ne demir dayanırdı, ne taş

Oku yaydan şimşek gibi çıkınca
Temreninden ateş kıvılcımlar saçardı

İki taraftan sayısız asker öldü
Sonunda şah Türkleri yendi

Tatar denilen Türkler
Şahın kılıcıyla tarumar oldular

Kimi üryan, kimi kana batmış hâlde
Kaçtılar, bayrakları yerlere düştü

3865 O askerlerin hepsi ayaklar altında kalıp
Geride malzeme, hazine, eşya ve mal bıraktılar

3866 Savaşın olduğu meydanda
Tarhan attan düştü ve esir oldu

3867 Birçok komutan da onunla birlikte
Baş gidince ayağın hâli ne olur

3868 Şehriyar Türk ülkesine girdi
Ne kadar şehir ve diyar varsa fethetti

3869 Tatardan aldığı ne kadar ganimet varsa
Şah hepsini askerine bağışladı

3870 Tamgac'a taç ve külah verip
Onu o ulusa şah yaptı

3871 Aslında Tamgac onların hanıydı
Bu ulusun da sultanıydı

3872 Tamgac Şah'a esir olunca
Onu Tarhan ayırıp almıştı

3873 Çin şahı onu ondan alamayacağı için
Seçkin şah onunla barış yapmıştı

3874 Düşmanı savaşla yenemezsen
Dost gibi görünerek çare bul

3875 O memleket tamamen ele geçirilince
Bütün halk şahın huzuruna geldi

3876 Şah hepsini ayrı ayrı şereflendirdi
Şahın katında ayrıcalık buldular

3877 Hak ve tevhidin ne olduğunu bilsinler diye
Onları Hak tevhidine davet etti

3878 İman, din, itikat, doğruluk
Teslim ve gerçek nedir bilsinler

1879 Mahşer gününün gerçekliğini bilsinler
Ona göre Hakk'a ibadet etsinler

1880 Hepsi şahtan nasihat aldılar
Dine girip Allah'ın birliğine inandılar

1881 Uğursuz olan şirki seçenin de
Uğursuz olacağını anladılar

1882 Şirk kiri gönül ve cana zehirdir
Şirki tevhitle arıtmak gerekir

1883 Hak şirke en büyük karanlık dediği için
O korkulacak yerden sakın

1884 İman ve dinin ne olduğunu bilince
Gönüllerine ilme'l-yakîn girdi

1885 O ülke tamamen aydınlanınca
Şah Cem tahtında eline kadeh aldı

1886 Eline kadehi aldı, hançeri bıraktı
Başına tacı taktı, miğferi bıraktı

1887 Kesinlikle her işin bir zamanı vardır
O zamanda yalnız o gereklidir

1888 Rezm gününde bezm olmaz
Bezm vaktinde rezm yaraşmaz

1889 Safasından can ferahlık bulsun diye
Şah eline gül renkli bir kadeh aldı

1890 Nefesiyle rüzgârın tazelendiği
Amber kokulu şarabı içti

1891 Şah bir süre bezmde neşe bulunca
Şarap kadehiyle ömrüne ömür kattı

1892 Gerçi bade ateş tabiatlı da olsa
Gönül onunla genç ve hoştur

3893 Her kim badeyle ömrüne tat vermezse
Başına toprak yağsın ki onun ömrü yel olur

3894 Bir süre sonra şah emir verip
Askeri etrafa gönderdi

3895 O memleketlerdeki tuhaf varlıkları
Şahın görmesi için getirsinler

3896 Dağ ve ovalarda yürüyüp avlandılar
Çok acayip varlıklar yakaladılar

3897 O avda eli ayağı insan biçiminde
Gerçek bir maymun buldular

3898 Ayağıyla öyle bir koşardı ki
Onu gören kişi kuş sanırdı

3899 Avlanan bir topluluk da
Dağda boynuzlu bir tavşan yakaladı

3900 İster vahşi aslan olsun, ister kaplan
Onu gören her yırtıcı hayvan ürkerdi

3901 Yüce makam nasıldır anlamak için
Şu acayip varlıklara bir bak

3902 O rahmet kapısı sonsuzdur, iyi bil
Ne bilgi erişir ona, ne şüphe

3903 Şah bir süre sonra Tagargar tarafına
Asker götürmeye karar verdi

İskender'in Tagargar iline varması

3904 Varınca ucu bucağı olmayan bir yer buldu
Her yeri kalabalık bir kavim tutmuştu

3905 Görünüşte hepsi insan yüzlü
Lakin içten içe hepsi hayvan huylu

3906 Orada hepsi insan görünüşlü
Fakat kurt başlı bir topluluk daha buldu

3907 Bu kadar bilgiye gerek yok, gözünü aç
İnsanoğlu baştan başa kurt tabiatlı olmuş

3908 Âlemi gör, öküz ve eşek dolu
Var mı göster orada bir insan

3909 Bu cihan domuz ve köpek huylularla doludur
İnsan yaradılışlı ara, yeryüzünde yok

3910 Bu insan şeklinde gördüğün milletlerin
Hepsi ke'l-enâm bel hum adal'dır

3911 Orada bir topluluk buldular
Ova ve dağlar hep onlarla doluydu

3912 İnsan boylu, fakat fil gibi
Hepsinin yüzünde hortumu var

3913 Görünüşte fil, bedende insan
Akıl Hakk'ın hakikatine adım atar mı

3914 El yerine onlarda kol ve kanat vardı
Başları köpek, bedenleri hep insan

3915 Bencillik dolu olan o burun
Fil hortumundan daha aşağıdır

3916 İnsanda fil hortumu gibi
Burunluluk çirkindir, sen iyi bil

3917 İnsanken burnun büyük olursa
Ölü filden beter olursun

3918 Burunluluk yalnız file
Ve melun olan Şeytan'a yaraşır

3919 Burunlu ve bencil olan kişi
Fil gibi murdar ve kötü huylu olur

3920 Şeytan'ın işi burunluluk olduğundan
Bütün melunların başı oldu

3921 Hak seni insan yarattığına göre
Kibir Şeytan işidir, bırak onu

3922 Yumuşak huylu ve vakur olmayan baş
Köpek başıdır, ondan hayır gelmez

3923 Bilgiden eser olmayan beyin
Eşek beynidir, belki de ondan da beter

3924 Türe dair ayrım insanda akıldır
İnsanın aslı akılsız hayvan değildir

3925 Melek nefsi olmayan insan
Şeytan'dır, ona insan demek olmaz

3926 Şah oradan da ayrılıp gitti
Çin şahı Tamgac kılavuzluk etti

İskender'in Yecüc ve Mecüc topluluğu önüne set yapması

3927 Şah orada iki dağa rastladı
Her birinin kulesi Ay'a denkti

3928 Cihan şahı o dağların yakınında
Gayet çelimsiz bir halk gördü

3929 Kadın erkek hepsi çıplak ve zavallı
Açlık yüzünden hepsi şaşkın ve ağlamaklı

3930 Padişah bunların hâllerini sordu
Ey Allah'ın gölgesi, ebedî ol dediler

3931 Gök döndükçe, yer durdukça
Allah bahtını payidar etsin

3932 Lâ-Yezâl ömrünü ebedî etsin
Hiçbir zaman kemalin yok olmasın

1933 İnsan, cin, aslan, kaplan, ejderha
Heybetinin pençesinden kurtulamadı

1934 Bu yeryüzünü fitneden temizledin
Adaletinin eserleriyle toprak gül bahçesi oldu

1935 Ey şah, madem sordun
Hâlimiz nedir söyleyelim, dinle

1936 Ola ki bu işe bir çare bulursun
Bu müşkül düğümü çözersin

1937 Bu dağların ötesinde Yecüc'e mekân olmuş
Uçsuz bucaksız dağ ve ovalar var

1938 Yaptığımız binayı, ektiğimiz ekini
Yecüc ve Mecüc perişan eder

1939 İşleri hep zulümle yağmadır
Her ne yapsalar hep zarardır

1940 Nereye varsalar eziyet ve zorbalık ederler
Ülke ve şehir bunların zulmüne dayanamaz

3941 Onların yarım insan boyu var
Biri ölse binlercesi türer

3942 Bedenleri domuz gibi kıllıdır
Pençeleri sivri ve uzundur

3943 Ne insan vasfı taşırlar
Ne dinden haberleri vardır

3944 Ey şehriyar, kum taneleri sayılır
Lakin bunlar sayılamaz

3945 Bu tarafa geçmek için
Yolları yalnız bu iki dağın arasıdır

3946 Başka yerden onlara geçit yok
Şah bu işe bir çare bulsun

3947 Böylece şahın saltanatında halk mutlu olsun
Şahın adı hayırla anılsın

3948 Kimin adı hayırla anılırsa
Dünya ve ahirette ruhu şad olur

3949 Biz de çalışıp yardım edelim
Şah iki dağın arasına set çeksin

3950 Bu set bunlara perde olursa
Bu memleket fitneden harap olmaz

3951 Şah dedi ki şükür Hakk'a o Ganî
Beni kullara muhtaç etmedi

3952 Kimsenin yardımına ihtiyacım yok
Tanrı yardımcı olursa set yapılır

3953 Sonra İskender sayısız işçi
Toplayıp oraya yerleşti

3954 Taş ve demir için altın ve gümüş harcadı
Namlı şah o seti hayır için yaptı

3955 Cömert olmak için malını hayra harca
Adının cimriye çıkmaması için onu gizleme

3956 İyi adlı şah iki dağın üstüne kadar
Erişen bir duvar yaptı

3957 Şah duvar arasını baştan başa
Demir parçacıkları ve bakırla doldurdu

3958 Acem şahı ocaklar getirtip
Her taraftan o duvarı körükledi

3959 Demir ve bakır kaynayıp eridi
Setin arası doldu, boşluk kalmadı

3960 Tanrı'dan inayet ve yardım olunca
Set dediğim gibi bağlandı

1961 Yecüc ve Mecüc setin ötesinde kaldılar
Hiçbir zaman beri geçemezler

1962 Mahşer yaklaşıp Ahad'ın fermanı erişince
Ancak o zaman sette gedik açılacak

1963 Set yıkılmadan işte bugün de
Dünyada Yecüc fitnesi peyda olmuştur

1964 Yeryüzü Yecüc ve Mecüc doludur
Ortada yalnız İskender eksiktir

1965 Şükür ki yüce İslam'ın sultanı
Âhir zaman fitnesine set çekti

1966 Düşman Yecüc gibi sayısız olsa da
O İskender seddi payidar kalacak

1967 Eğer cömertlikte sorarsan Hatem o
Cesarette dersen Rüstem o

1968 Fırıldak felek nasıl dönerse dönsün
Ama Ay ve Güneş onun dileğince dönsün

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

3969 Yecüc ve Mecüc nedir söyleyeyim
Neye işarettir sana açıklayayım

3970 Bunlar istek ve dünya hırsıdır
Her biri dini yağmalamak ister

3971 Bunların şerrinin senden uzak olması için
Sen bunlara takvayla set yap

3972 Can mülkü yağmalarından uzak olsun
Cennet nimetleriyle mamur olsun

3973 Ayrılık gitsin ve birlik hasıl olsun
Sırlara eriş perdeyi kaldırsın

3974 Köpek başlı insan nefsindir
İşi hırs ve öfkedir

3975 Suretini hırs ve öfke çirkinleştirmiş
İnsanlık belirtisi bırakmamış

3976 İnsan şekline geri dönsün dersen
Onda hırs ve öfkeden eser bırakma

3977 O huyuyla Hakk'ı bilen it
Şükretmeyen bir kişiden yeğdir

3978 Melun Şeytan'ı âciz bırakan taş
Lâ havle kuvvetidir, iyi bil

3979 Lâ havle taşıyla alçak nefis şeytanı
Şüphesiz taşa tutulunca yaralanıp güçsüz kalır

3980 O böyle taşa tutulup yaralanınca
Şüphesiz onun yanına melek gelir

3981 Eğer Şeytan sıfatlı olmayayım dersen
İlimle melek marifetli ol

3982 Eğer nefsinin melek olmasını istersen
Şeytan vasıflarını yok etmek gerek

3983 Şeytanın vasfı kendini beğenme, büyüklenme
Ve kindir, bunları alışkanlık edinen dinden çıkar

3984 Bencil olma ki o iş değil
Bencil olan din ehli değil

3985 Yezdân-ı pâk seni topraktan yarattı
Öyleyse toprak gibi yerle bir olmak gerek

3986 Topraktan geldin aceleci ve asi olma
Şeytan gibi ateş tabiatlı olma

3987 Ateş başkaldırıp korkunç olurken
Toprak alçak gönüllülükle ayağa düştü

Âlemi yaratan o Hak elbette
Ondan Şeytan'ı yarattı, bundan insanı

Katre çaresiz bir âşık olmayı seçtiği için
Deniz onu iri bir inci yaptı

Ateş kuşkusuz dikbaşlılık ettiği için
Kül olup külhanda kaldı

Ona fakirlik ve yokluk göster
O Ganî kibir ve benlik taşıyanı sevmez

Sende irfandan eser varsa
Kimseye küçümseyerek bakma

Gece ve gündüzün sana göz dikmemesi için
Kendini bahar gibi süsleme

Genç şah kendisini bezemeseydi
Hazan rüzgârı onu talan etmezdi

Gül, lâl ve firuze hırsızı olmasa
Acaba harmanını rüzgâr alır mıydı

Ululuk elbise değildir, bunu iyi bil
Eşek atlas giyse yine eşektir

Sinek gül yaprağından elbise giyse
Kıymeti artıp mücevhere bedel olmaz

Katır boncuğu atlasa sarılsa
Kimse ona mücevher diye bakmaz

İnsan kendi varlığı kendine süs olan
Mücevher gibi olmalı

İyi ahlaklı ol ki yüce Hallâk
Ahlakı övüp alâ hulkin azîm der

Marifet adının iyi huylu diye bilinmesi
Ahlakının misk gibi hoş kokulu olmasıdır

4002 Kötü huy insanoğlunun cehennemidir
Cenneti bulmak için iyi huylu ol

4003 Ettiğin ibadetle gururlanma, o gurur
Seni Şeytan gibi Hak'tan uzaklaştırır

4004 İbadet ettiği yedi yüz bin yılı
O melun bir gururla yele verdi

4005 Hakk'a ermek için alçak gönüllü olmalı
Kibir ve bencillik işe yarar sanma

4006 Kendini beğenmişlik kulu cehennemlik eder
Rindin yeri alçak gönüllülükle cennet olur

4007 Hakk'ın yaptığında sebep olmadığı için
Amele sırtını dayamaya gelmez

4008 İbadete asla sırtını dayama
Lakin ibadeti de bırakma

4009 İbadetle gururlanmak asilik olur
Lakin ibadet etmemek küfür olur

4010 Eğer yaptınsa amelde doğru olan
Onun için Hak'tan sevap ummamandır

4011 O Samed ister kabul etsin, ister reddetsin
Sen kulluğunu yerine getir

4012 Hüküm onundur, ne dilerse yapar
İster azap eder, ister bağışlar

4013 Kulağının sedef gibi inci dolması için
Ahmedî'nin sözlerine kulak veredur

4014 Çok söz dinledin, bunu da dinle
Gönlünün cana can katan bu nasihate uymasını sağla

4015 Gönlüne bu kelamı rehber edenin
Ahirette yeri Darü's-selam olur

İskender'in şeytan ordusuyla savaşının destanı

4016 Güneş Akrep burcuna erişince
Esen yel akrebin iğnesine benzedi

4017 Bağda lale ve gül kalmadı
İşret meclisinde bülbülün yerini karga aldı

4018 Bu soğuk rüzgâr yemyeşil yaprakları
Baştan başa kupkuru ve sapsarı yaptı

4019 Havanın yumuşaklığı kalmadı
Gülden yaprak, bülbülden nağme gitti

4020 Asma yaprağı da görenin bu nasıl
Bir boya diyeceği bir renge döndü

4021 Boya boyasız olana renk verir
Yaprağın her yüzüne yüz renk verir

4022 Bağın rengine bakan herkes
Sıbgatullahtan apaçık eser görür

4023 Hoş nağmeli çalgıcı, bir dem saz çal
Çengini Zühre'ye sırdaş et

4024 Hazan yeli bağa ne yaptı gördün
Eğer canını seviyorsan bade iç

4025 Bitkilerin hâline iyi baktıysan
İnsan ve hayvanın hâli nedir bildin

4026 Ağzına kadar hile ve fitne dolu
Bu yere sen nasıl vatan dersin

4027 Madem yakında buradan gideceksin
Buna niçin gönül verirsin ey garip

4028 Bu mamur olacak menzil değil
Buna gönül bağlayan âkil değil

4029 Bu karanlık mezar eğlenecek yer midir
Bu kara toprak duracak menzil midir

4030 İnsan ve cinler ne oldu, toprağa sor
Cihan sultanları nereye gittiler

4031 İnsan ve cinlere sultan olanlar hani
Doğu ve batıyı alanlar hani

4032 Sor bu Zal feleğine Destân nerededir
Ne oldu Rüstem'e, peki ya Neriman nerededir

4033 Hani ilim ehli ve nazar erbabı
Nereye gitti hüner sahipleri

4034 Ne oldu Hakk'a ibadet eden evliya
Hani halkı davet eden enbiya

4035 Hepsi toprak altında saklıdır
Ah bu cihan kimseye şefkat göstermez

4036 Madem hüner ehli baştan başa oradadır
Hüner istersen topraktan iste

4037 Yüreğim bu tasadan dertlidir
Çaresi cana can katan bir kadehtir

4038 Ta ki dünya kaygılarından beni azat etsin
Akıbet kaygılarından kurtarıp sevindirsin

4039 Her ne kadar akıl ve duygu varsa da
Can akıbet fikrinden korkar

4040 Saki şarap sun ki kendimden geçip
Sonum ne olacak fikrini tamamen unutayım

4041 O fikir yürekleri kana boğduğu için
Can o fikirle huzursuz olur

4042 Bu fikir lalenin içine dâg vurdu
Bağ bu fikrin derdiyle sarardı

4043 Süsen bu fikri aklına düşürünce
Elbiselerini gök rengine boyadı

4044 Gülü bu fikir kana buladı
Sümbülü bu fikir perişan etti

4045 Nergisin yüzünü sarartan
Kadeh elindeyken içine dert salan bu fikirdir

4046 Nasıl süsenler gibi dilimi kullanıp
Bu cihan ahvalini açıklayayım

4047 Sana bir kıssa anlatayım, aklını topla
Sonra o menekşe gibi sözüme kulak ver

4048 Yine Zühre'nin böylesini çalamayacağı
Dil-nüvâz bir nağme düzeyim

4049 Benim hoş söylemem, sözü inci gibi
Hoşça dizmem için güzelce kulak ver

4050 Dinleyen söze kulak verince
Söyleyenin gönlü hoş olur

4051 Kuşkusuz dile gelen her söz
Baştan başa mana nişanı olur

4052 Orada bulunan söz dinlemedikten sonra
Gaipten gelen söz nasıl toparlansın

4053 Menekşe sözüne kulak vermediği için
Süsenin dili susmuştur

4054 Keykubâd bu dünyadan gidince
Ümidi hep yel oldu

Şeytanların İskender'le çarpışmak üzere toplanmasının sebebi

4055 Ecel tacını başından kapıp
Tahtını tabut tahtasıyla değiştirdi

4056 Onun yerine Keykâvûs şah oldu
Bütün İran askerleri ona uydular

4057 Mutsuz kişi ağlamadıkça
Ötekisi mutlu olamaz

4058 Tus, Gîv, Rüstem-i Destân ve Sam gibi
Asilerin hepsi ona baş koydular

4059 Onun kadriyle tacın başı göğe erdi
Bahtıyla abanoz taht ayakta kaldı

4060 Tarihçilerin dediğine göre o zamanlarda
Mazenderan devlerin yeriydi

4061 Ak dev onların başıydı
O günahkâr onların ümidiydi

4062 Çok ahlaksız ve soysuz olduğundan
Gece gündüz işi fitne fesattı

4063 Bütün cinlere o sultanlık ederdi
Dünya onunla şeytanlık dolmuştu

4064 Cinler onunla kuvvet buldular
İnsanlara yine düşmanlık güttüler

4065 Dev kesinlikle insana düşmandır
Fırsat bulunca o melun neler yapmaz

4066 Dev düşmandır, sana kötülüğü
Dokunmasın istersen ona aldanma

4067 Deve uymak insan için gaflet olur
Düşmana aldanan kimse münafık olur

4068 Ey genç, nefis devini defedersen
Erkek aslan ve yürekli yiğitsin

4069 Akıl ilhamını bırakıp
Nefsin yönelttiği işi yaparsan yazık olur

4070 Keykâvûs Şah insan cinsini
Helak eden devi görünce

4071 Bezmi öylece bırakıp hemen
Devlerle savaşmak için gitti

4072 Cinlerle savaşmak için
Askerleri hemen Mazenderan'a sürdü

4073 Mülk fethetmek isteyen yürekli olmalı
Okun temrenini görünce aslan tilki olmalı

4074 Baş olayım diyen başını terk etmeli
Gönlünde can sevgisini berkitmemeli

4075 Söz çok, şah yanında sayısız askerle
Mazenderan'a geldi

4076 Bir tek Rüstem hariç
Bütün İran beraberindeydi

4077 Ülkeler bahşeden Rüstem o zamanlar
Atı Rahş'ı Sistan mülküne sürmüştü

4078 Şehriyar bir ovaya indi
Devler savaşmak istedi

4079 Gece olup hava kararınca ak dev
Kâvûs'u kapıp gözden kayboldu

4080 Bir kuyunun içinde onu bağladı
Kuyuda inleyerek kaygı içinde kaldı

4081 Kuyunun üstüne bir değirmen taşı koydu
Kâvûs orada acı ve azap içinde kaldı

4082 Baht bir insandan yüz çevirince
Ona ne taç fayda eder, ne taht

4083 Şah askerlerin gözünün önünden kaybolunca
Ordu ovada şaşırıp kaldı

4084 Padişah baştır, askerler beden
Beden başsız kalınca ne olacağı bellidir

4085 Sonunda oradan gittiler
Rüstem'i bu işten haberdar ettiler

4086 Taç bağışlayan o şah bu işten haberdar olunca
Mazenderan'a Rahş'ını yalnız başına sürdü

4087 O yiğit çok azâyim bildiği için
Devler ondan gizlenemezdi

4088 Geldi ve o devi helak etti
Hançeriyle ciğerini parçaladı

4089 O bahtı açık, Keykâvûs'un bağını çözüp
Mülkünü, tacını ve tahtını geri verdi

4090 Devin oğlu melun Erjeng orada
Rüstem'le dövüşmek istedi

4091 Lakin o vakit pençesi keskin değildi
Rüstem-i Destân'la cenk edemezdi

4092 Bu iş üstünden tam bin yıl geçti
Dev yavrusu sürekli büyüdü

4093 O lanetlenmiş bu süre içinde
Büyüyüp azametli bir ifrit oldu

4094 İşi fesat, şer ve azgınlık olan
Bütün cinler ona uydular

4095 Devin âdeti nedir, şer ve fesat
İnsan isen kötülerden hiç bahsetme

4096 Bu kötülük deve yaradılıştan âdettir
Kötü olan insan devden beterdir

4097 Dünyadan bin yıl zaman geçtikten sonra
Memleket dizginini İskender'e verdi

4098 Onun heybetiyle cin ülkesi çığlık doldu
Dev içten içe ona kıskançlık duydu

4099 Babasının kanı için o kara yürekli
İran'ı yok etmek istedi

4100 Eski düşman dost olur sanma
Düşmanın dostluğuna inanma

4101 Biri yılan, diğeri yılan zehri olduğu için
Düşmanının dostuna yâr olma

4102 Uğraşma, eski düşman dost olmaz
O yemin ettikçe sen daha az güven

4103 Yılan zehri nasıl tiryak olacakmış
Kuru diken ne zaman taze gül bitirir

4104 Sen istediğin kadar boşuna çabala
Akrebin zehri tatlı bal olmayacak

4105 Şah hâlâ Çin'de bulunduğu için
Şahtan ülkeye kötü haberler geldi

4106 Şehir ve diyar uydurma sözlerle doldu
Şehriyar uzakta kalınca böyle olur

4107 Dev Erjeng bu yüzden aldanıp
İnsanlar arasında kargaşa çıkarmayı

4108 Nerede mamur yer bulursa yıkmayı
İnsanları öldürüp ateşte yakmayı istedi

4109 İblis ona bu işte yardımcı oldu
Birbiriyle sözleşip kararlaştılar

4110 O lanetli kendi zürriyetinden
Yetmiş iki bin melun dev dizdi

4111 İskender'in mülkünü harap etmek için
Erjeng de iki yüz bin topladı

4112 Dinin kötülüğünü isteyen o melun
Orada yüz bin de gulyabani ve ifrit topladı

4113 Devlerin ahvalini duyduğuna göre
Şimdi de gel İskender'in hâlini dinle

İskender'in Rus ülkesine varışı ve savaşması

4114 Şehriyar doğuyu baştan başa gezdikten sonra
Oradaki bütün şehir ve diyarları fethetti

4115 Güneş'in nasıl çıktığını görmek için
Güneş'in doğuşunu seyretti

4116 Şah sonra oradan ayrılıp
Yine Turan'dan yana yola koyuldu

4117 Yolda giderken Ruslar ve Hazarlar
Toplandıkları gibi saldırdılar

4118 Rusya'nın yolları çok çetindi
Diken doluydu, gülleri yoktu

4119 O ülke geçit ve hisar doluydu
Karınca ve yılan bile oradan geçemezdi

4120 Zekâ ve idrak orada şaşkındı
Akıl ve fikir orada sersemdi

4121 Oraya girmek kolay değildi
Oradan çıkmaya imkân yoktu

4122 İğne deliği gibi yolu vardı
Her dikeni akrep veya yılandı

4123 Onun yolu fikirden daha inceydi
Ayrılık gecesinden daha karanlıktı

4124 O yol usta okçular
Yiğit komutan ve savaşçılarla doluydu

4125 O havada kuş kolunu kanadını
Aslan orada başını kaybederdi

4126 Rus şahı savaşmak için
Sayısız askeriyle geçidi tuttu

4127 İskender'in ülkeye girmesine
Veya ülkenin çevresini görmesine izin vermedi

4128 Nam sahibi şah geçide varınca
Rus ve Hazarlarla dolu olduğunu gördü

4129 Geçitten geçmeye teşebbüs ettiler
İster istemez Ruslarla savaştılar

4130 Her tarafa bölük bölük asker yürüdü
Orada dalga dalga kan aktı

4131 Bu ihtiyar dünyanın bir benzerini
Asla görmediği bir savaş oldu

4132 Şahın askerleri oklara hedef oldu
Çok kişi oklarla telef oldu

4133 Bir o kadarı kılıçla öldü
Bir o kadarı da yaralandı

4134 Yezdân'a tapan şah o geçitte
Neredeyse yenik düşecekti

4135 Lakin o Samed inayet edip
Şaha meleklerden yardım gönderdi

4136 Sonra Rus ve Hazarlar yenilince
Hepsi şahın önünden kaçtı

4137 Hak ismetinin yoldaş olduğu kimse
Kuyudan çıkıp tahtın azizi olur

4138 Hakk'ın koruyuculuğu her kime yâr olursa
Kızgın ateş gül ve gülşen olur

4139 Namlı şah o gazapla Rusya'ya girip
Rusları baştan başa harap etti

4140 O Hak bir kavme gazap etmek isterse
Allah'ın kahrına çok sebep bulunur

4141 Erkeklerin yaşlı genç hepsini kırdı
Kadın ve çocukları esir etti

4142 Şehriyar o ülkeyi yakıp yıktı
Öyle ki orada şehir ve diyar kalmadı

4143 Kendinden üstün olanla pençeleşmek talihsizliktir
Saltanata asi olmak kınanır

İskender'in cin ve şeytan ordusuyla savaşı

4144 Oradan Horasan'dan yana yürüdü
Yolda ona cinlere dair haberler erişti

4145 Şah İskender azâyim bilirdi
Cinleri ele geçirmek için cin çağırırdı

4146 O nice devi perişan etmiş
Bağlayıp baş aşağı kuyuya salmıştı

4147 Daha nicesine ilmiyle boyun eğdirip
Gece gündüz kulluk ettirirdi

4148 Cin askerlerinin ülkesine girmeden önce
Şah Mazenderan'dan yana yürüdü

4149 Kâvûs ve Key'in hüküm sürdüğü yerlerde
Ayağı uğurlu şah otağ kurdu

4150 Cin, insan ve her çeşit vahşi hayvanlardan
Oluşan sayısız asker topladı

4151 Şah sonra devlerle savaşa gitmek için
Otuz bin kocaman fil getirdi

4152 Azâyim ehli devin fili görünce
Ürküp kaçacağını söylerdi

4153 Cihan hıdivi şah bilirdi ki
Dev yüksek sese dayanamaz

4154 Yüksek sesler havada dalgalanınca
Devler bölük bölük yere düşerler

4155 Bu cihan gürültüyle dolduğu için
Onlar gündüz gizlenir

4156 Gece her şey sessizleştiği için
Onlar da deprenip coşar

4157 Ülkeler fatihi şah sayısız kös
Kalay zurna, mühre ve nefir topladı

4158 Bakır nefir, demir çıngırak ve tunç boru ile
Yıldırım ve şimşek çaktırdı

4159 Cinler havadan bölük bölük
İskender'in askerleri yerden dalga dalga yürüdü

4160 Dev Erjeng savaşa hazırlanıp
Şehriyara karşı çok babalandı

4161 Askerlerine öncü kuvvet Hannas'tı
Merkezde duran Vesvas'tı

4162 Sağ kanatta duran Ekvan
On iki bin devi yönetiyordu

4163 Sol kanatta duran Şimâl
İnsanları ayaklar altına alayım derdi

4164 Uğursuz dev şahı meydana çağırdı
Rum şahı atını onun üstüne saldı

4165 Şah cinlere karşı öyle bir azîmet
Okudu ki dev zayıf düştü

4166 Devin yüreğine kargaşa düşünce
Bedeninde güç kuvvet kalmadı

4167 Cem öyle bir kılıç çaldı ki
Dev Dahhak'ın varlığını yok etti

4168 Fil vücutlu iyi kullandığı kılıcıyla
Ak dev Erjeng'in yüreğini yardı

4169 Devler bu hâli görünce
Cenk eden askerlerin içine daldılar

4170 Yerde insan, havada uğursuz dev
Rum şahı orada komutan olmuş

4171 Cinlerle insanlar arasında
Bir savaş koptu ki toz toprak göğe çıktı

4172 Kös, çıngırak ve borular coştukça
Devin aklı başından giderdi

4173 Asker nara atıp haykırınca
Havadan yere dev dökülürdü

Cinlerin İskender'e yenilmesi

4174 Şah kimini ata çiğnetip kırdırdı
Kimini fil ayağının altında öldürdü

4175 Kimini azâyimle helak etti
Kimini kılıç darbesiyle toprak etti

4176 Cinlerden Şimal, Areş'in okuyla öldü
Ekvan, Tus'un elinden mahvoldu

4177 Dev Hannas, Gîv'in elinden öldü
Dev Vesvas da Tur'un önünden kaçtı

4178 Bu şekilde cinler yenik düşerken
Bak şahın başına ne işler geldi

4179 Allah'tan başka kuvvet veren olmadığına göre
Şah ve askerlerini kim bilir

4180 Kimse kendiyle böbürlenmesin
Kolunun gücüne güvenmesin

4181 Bu hâli rivayet eyleyen
Bize böyle anlattı

4182 Rum şahı ortada yürürken
Ansızın boynuna uğursuz bir dev bindi

4183 Ayağı kement olan bu dev
Ne garip hikmet, bu nasıl bir hâldir

4184 O ifritin ayağı kement olup
Şahın bütün vücudunu bağladı

4185 Eklemleri çözülüp soluğu tıkanınca
Azâyim de hatırından gitti

4186 O azâyim ki peri onu okursa
Dev bile onun kulu olurdu

4187 O asker güçsüz düşünce
Şüphesiz onlardan kan seli aktı

4188 Sonunda Kirdigâr'ın lütfu erdi
Şehriyar hemen devden kurtuldu

4189 Gökten yere hemen bir melek indi
Deve öyle vurdu ki lime lime oldu

4190 O melekle parlak bir nur indi
Cinlere ondan vah ile azap düştü

4191 O anda yürekleri korku doldu
Melekle lanetli dev nasıl bir olur

4192 Bütün herkes ona düşman olsa da
Allah'tan yardım alana ne gam

4193 Eğer yardım isteyeceksen ondan iste
Samed seni korkudan emin kılsın

4194 Her kime ondan yardım erişmezse
İki dünya bir olsa onu bir an koruyamaz

4195 Devlerin başı o ifrit olduğundan
O ölünce cinlerden bir çığlık koptu

4196 Bunlar duvar, o temel olduğu için
Onun ölümüyle cinlerin içine korku düştü

4197 Cin askerleri orada korkudan
Yere dökülüp helak oldular

4198 Şah anladı ki Rabb'in bir lütfu bu
Rahmân'ın lütuflarının rahmetidir bu

4199 Gönlünden korku gidip ümit geldi
Kapalı kapıya ansızın anahtar buldu

4200 Bütün müşkül işler Hakk'a kolaydır
Zorluk ve kolaylık onun için birdir

4201 Cümle müşküllerin anahtarı ondadır
Bütün düşkünlerin ümidi ondadır

4202 Nam sahibi şahın aklı başına gelince
Bütün azâyim hatırına geldi

4203 Cinlerin aydın gününü karartmak için
Şah bir azîmete başlayıp okudu

4204 O azîmet cinlere tesir etti
Öyle ki hepsi darmadağın oldu

4205 Kirdigâr insanlara bu fethi verince
Sayısız cin katlettiler

4206 Şah Hak fermanıyla mutlu oldu
Cin askerleri rezil rüsva olup kaçtılar

4207 Böylece bütün doğu ve batı şahın oldu
Kimse artık onunla savaşmadı

4208 Devler bile boyun eğdiler
Hepsi fermanına kul oldular

4209 Nerede bir padişah varsa
Şahın hizmetine girdi

4210 Dünyada şehriyarın zapt etmediği
Ne şehir, ne hisar kaldı

4211 Bunların hepsini en sonunda ne yaptı
Burada bıraktı, kendi göçüp gitti

Nasihat

4212 Dünyada isteklerine ulaşmak hoştur
Ama bu kötü dünya vefasızdır

4213 Yüreğim bu dertle kan doludur
Gözlerim bu dertle Ceyhun'dur

4214 Feridun da olsa, Efrasiyab da
Bu Zal destanına güç yetiremez

4215 Ecel aslan gibi pençe vurunca
Ona ne Erdevân dayanır, ne Erdeşir

4216 Behrâm-ı Gûr güç ve altın bulduysa da
Sonunda onun nasibi mezar oldu

4217 Nuşirevan hükmünü yürüttüyse de
Hayat balı ona ölüm zehri oldu

4218 Bu dünya o sultanlara ne yaptıysa
Şüphesiz sana da onu yapacak

4219 Tanrı'dan tamamen uzak kalmamak için
Ona kapılma, verdiği sözle gururlanma

4220 İşinde bozukluk olmasın istersen
İyi niyetle iyi işler yap

4221 Hâlik'in rızasını talep et
Gece gündüz Hakk'ın yakınlığına heves et

4222 İstersen o menzili iste, çalış
Çalışırsan ona çalış ki iş odur

4223 Cennete kapılma ki çabalarsan
Kesinlikle ondan iyi mekân bulunur

4224 Himmette kusur yoksa, bu hevesle
Huri ve kasır istemeye ne gerek var

Destanın temsil ettiklerini açıklama

4225 Dev Erjeng kimdir, o uğursuz nefistir
Akıl dediğim Rum şahıdır

4226 Anlattığım dev Hannas kendini beğenmişliktir
Andığım dev Vesvas hırstır

4227 Şahın boynuna binen dev vehimdi
Söylediğim bu sözü iyi anla

4228 Dev Ekvan'ı şüphesiz kibir bil
Adı Şimal olan dev isteklerdir

4229 Tus dediğim kesinlikle yumuşak huyluluktur
O her zaman kibir ve hırsı defeder

4230 Gîv akıl kuvvetinin adıdır
Hile olan o şüphe orada duramaz

4231 O azâyim, şahı kurtaran melek
Yakına gelince şüphesiz kaybolur

4232 Areş kimdir, istek ayağını
Zayıflatan riyazettir, iyi bil

4233 Tur kötü yılanların önünden
Kaçtığı lâ havledir, öğren

4234 Kalan cin askerleri hayır olmayıp
Hep şer olan insan vasıflarıdır

4235 Mazenderan'ın cinlere olduğu gibi
Bağrın vesveseye mekân olmuştur

4236 Âkil isen yapacağın iş nefis devini
Aklına kul etmeye çalışmaktır

4237 İskender gibi lâ havle kılıcınla
Nefsinin devine karşı savaşırsan

4238 Samed'in sana içine doğan kutsanmış düşüncelerle
Ne kadar yardım gönderdiğini görürsün

4239 Nefsinde var olan o rezillikleri
Çalışıp çabala faziletlerinle temizle

4240 Ta ki İskender gibi devlet bulasın
Ne İskender'i, hatta Süleyman olasın

Destan sonu ve Allah'a yakarış

4241 Ahmedî'ye lütfet ey yol gösteren
Onu nefsinin devine alt ettirme

4242 Parça yerine bütüne erişmesi için
Benlik vasıflarını ondan yok et

4243 İlahi ona sen yol göster
Nefsinin onu alt etmesine izin verme

4244 Biz ve benlik ayak bağı olmasın diye
Sen onu lütfunla koru

4245 Ahiret kuyusuna mahpus olmaması için
Onu dünya makamına tutkun etme

4246 Ey Ganî, senden başkası yok
Ona lütfunla yardım et

Zülkarneyn'in Mısır'a gelişi
ve o ülkedeki acayip varlıkları görüşü

4247 Güneş Kavs burcunu mekân tutunca
Kış oku için yay kuruldu

4248 Irmak çelik bir zırh giydi
Dağın tepesinde ne varsa üstü örtüldü

4249 Rüzgâr abûsen kamtarîr oldu
Kara kış yeryüzünü ok yağmuruna tuttu

4250 Taş dahi onun okuna dayanamaz
Darbesiyle içi ve dışı tuzla buz olur

4251 Onun adı din düşmanı olduğu için
Onun tarafına gitmemek âdettir

4252 Ona iki çeşit ateş engel olur
İkisinden biri kuru, diğeri yaştır

4253 Onlarla can mülkü mamur olur
Evin hem içi, hem dışı pürnur olur

4254 Soğuk rüzgâr ateşle defolur
Solgun yüz şarapla kırmızı gül olur

4255 Din onu dirlik düzenlik için reddettiyse ne çıkar
Akıl onu canıyürekten kabul eder

4256 O seni senden kurtardığı için
Aklın varsa onu elden bırakma

4257 Bizlik ve benliği senden aldığı için
Ona günah desem de ibadettir

4258 Vahdete girdinse sen benliğini gider
Bizlik ve benlik vahdetle nasıl beraber olur

4259 Vahdetin yalnız birlik olduğunu bil
Vahdetin gerçek olması için ikiliği bırak

4260 Vahdet ikilikle nasıl bir araya gelir
Birlik istersen ikiliği ez

4261 Can bağı yetişip gelişsin dersen
Çabala sende ne ben, ne biz kalsın

4262 Mümin olanda biz ve benlik gerekmez
Sığınak istersen ben ve bizliği bırak sen

4263 Hangi başta biz ve benlik varsa
Hiç şüphesiz onu bedenden ayırırlar

4264 O lanetli enâ hayrun deyince
Hakk'ın laneti boynuna halka oldu

4265 Topraktan olan kişi alçak gönüllü olmalı
Toprak olana ne kibir, ne kin gerek

4266 Kendini beğenmişliğin mekân tuttuğu baş
Şüphesiz boynu koparılıp düşer

4267 Toprak işi kesinlikle alçak gönüllülüktür
Öyleyse işin yalnız alçak gönüllülük olmalı

4268 Eğer toprak gibi alçak gönüllü olursan
Allah'ın rahmetinden dirlik bulursun

4269 Gönlünün bağında taze güller bitsin
Lale, nesrin ve sümbüller bitsin

4270 Gönlünün Mısır'ında şeker kamışı bitsin
Kuru dikenin taze hurma versin

4271 Niyazla alçak gönüllülük gösterdiği için
Şüphesiz toprak Hak'tan hilafet buldu

4272 Kendini düşkün kıldığı için
Yıldız ve feleklere kıble oldu o

4273 Yıldız ve felekler bunun için karşı çıkmadan
Ka'be gibi onu tavaf ederler

4274 Tanrı'dan ona vahiy ve kelam indi
İlim ve irfan da onda tamamlandı

4275 Bütün peygamberlerin göründüğü yer oldu o
Evliyaların da kaynağı oldu o

4276 İnsan ve cinlerin meskeni odur
Ölü ve dirilerin menzili odur

4277 Ömrün durmayıp gittiğini biliyorsan
Sevgisini gönlünden gidermeye çalış

4278 Dünyanın kimseye vefası olmadığı için
Ona güvenmek hata olur

4279 Selm ve Tur ondan selamet buldu mu sor
Behrâm-ı Gûr ondan bir nasip buldu mu gör

4280 Feleğe ne hilelerle en sonunda
Rüstem-i Destân'ı yere soktuğunu sor

4281 Dahhak'ı zar zar ağlatıp ne yaptı
Mısır azizini nasıl hakir etti

4282 Bu kara felek nasıl bir hile yaptı da
Cem toprağa düştü, kadeh kırıldı

4283 O Güştasb'ı neyle tepeledi
Camasb'a kadeh sunup ne yaptı

4284 Süleyman'ın tahtını yele veren
Zülkarneyn'in tacına kim bilir ne yaptı

4285 Zülkarneyn Şah'ın cin askerlerini
Mahvetmesini şöyle anlattım

Destan başı

4286 Şeytanların hepsi öldürülünce
Horasan ili onlardan arındı

4287 İyi adlı şah Merv ile Semerkant'ı
Hatta Herat'ı bütünüyle fethetti

4288 Zaman ve devirler geçtikten sonra da
O yerlerde hatırası kalacak

4289 Kişi öyle bir şey yapmalıdır ki
Ölünce dünyada adı daima bâkî kalsın

4290 Öncekiler emirlik yaptıklarında
Ad için ülkeyi mamur ettiler

4291 O hâlde şimdikiler niçin gece gündüz
Daima ülkeyi yıkıp yakıyorlar

4292 Şehriyar oradan Mısır'a vardı
Mısır'ı büyük, şen bir diyar olarak buldu

4293 Yeri mamur, suyu sağlık verir
Toprağı verimli, havası iç açıcı

4294 Şüphesiz her yandan iki aylık yol
Onun işleriyle tamamlanmış

4295 Şah Mısır ülkesine girince
Orada çok türlü yapılar gördü

İskender'in üzerinde resimler bulunan bir yapı görmesi

4296 Orada nakışlı ve resimli bir kubbe buldu
Onun üstünden çok zaman geçmişti

4297 Bileşiminin nelerden oluştuğunu veya
Kim tarafından yapıldığını kimse bilemez

4298 Her tarafından eni boyu beş bin arşın
Aklına gelen her şey orada yazılı

4299 Orada görünüşleriyle veliler yazılı
Bütünüyle nebiler nakş olmuş

4300 Hatta orada Arap ve Acem
Sultanları adlarıyla yazılmış

4301 Müvelleh, Kalenderi ve Hayderiler
Mecusi, Hristiyan, Yahudi ve Hayberiler

4302 Ka'be, mescit, kilise ve havra
Orada bütün güzellik ve çirkinlikler yazılı

4303 Kimsenin adını ve sıfatını bilmediği
Bütün milletler daha var olmadan yazılı

4304 Her kavmin şeklini daha var olmadan
Orada apaçık nakşetmişlerdi

4305 Orada İskender'in resmi
Ve Fur'la nasıl savaştığı yazılı

4306 Orada Behmen ve İsfendiyar
Rüstem-i Destân ve Sam-ı Süvâr da yazılı

4307 Ona ne demir, ne taş tesir ederdi
Ne elmas, ne de başka bir cevher

4308 Onun kapısında ey İskender
İşinde hata yapma yazısı yazılıydı

4309 Ey iyi adlı, biz bu meskeni
İşte kuvvetim var diyen için yaptık

4310 Gerçi yıkmak yapmaktan kolay olsa da
İşte bu yapıyı harap edebilen beri gelsin

4311 Zamanın şahı ne kadar uğraşsa da
Ondan bir hardal taneciği kadar bile koparamadı

4312 Bu yer kimlerin yeriydi gör
Kimleri besleyip de sonra yer

İskender'in piramidi görmesi

4313 Orada çok muazzam ama nakışsız
Ve yazısız bir yapı daha buldu

4.314 Onun adı Ehram'dı ve gayet yüksekti
Zamanın geçişi ona bir zarar vermemişti

4.315 Her şeyde gedikler açan zaman
Ona asla etki etmemiş

4.316 O yapılalı çok zaman geçse de
İçi kof değil, dışı gayet sağlam

4.317 Ey ulu, orada yengeç üzerinde
Durmuş bir akbaba vardı

4.318 Cihan şahı onu görünce
Bunun anlamı olsa olsa şudur dedi

4.319 Bu yapı tamamlandığında Nesr-i Tâyir
Sertân burcunu makam tutmuştu

4.320 Âdem gelmeden, dünyada onun izi
Görünmeden evvel orada bilindi

4.321 O makam bunca yıldan öncedir
Orada yapılıp tamamlanmıştı

4.322 Bu cihan eskidir, yeni sanma
Çok kişilerden kaldığı meydandadır

4.323 Bunun üstünden çok yıllar geçmiş
Ama eski değil, şüphesiz yenidir

4.324 Şüphesiz yıllardır döner, hiç durmaz
İnsan ne evvelini bilir, ne âhirini

4.325 Onun devirlerinden biri hiç şüphesiz
Üç yüz altmış bin yıldır

4.326 Güneş her yıl bu derecden her biri için
Feleğin yüzünü bin kez süsler

4.327 Otuz altı binlik bir devir daha var
İlim ehli onu yıl ile sayar

O burçların her biri için Güneş
Gökte sürekli tamu tamına üç bin yıl döner

Her gezegen bin yıl dönünce
Güneş de yedi bin yıllık devir yapar

Bu devirleri nice bin kez yapan felek
Dönüp Ay ve Güneş'i tüketmiş olacak

Hem dönüp hem tüketmek daha nereye kadar
Feleğe sırtını dayayanın vay hâline

Bu söz yüzünden dedik ki kendini bil
Alçak gönüllü ol, biz ve benliği bırak

Nil Nehri ve bilinmeyen özellikleri

Şah Nil Nehri'ni de orada görüp
Kaynağının neresi olduğunu sordu

Ekvator çizgisinin ötesinden
Altı aylık yoldan bu tarafa akar dediler

Ekvator, berisinde yerleşimin olduğu
Ötesinde olmadığı çizgidir

Ekvator çizgisi yeryüzünü keser
Gece ve gündüzü iki yarım parça yapar

Orada Kımr dedikleri bir ulu dağ var
Parlak kandil gibi güzel ve ışıltılı

Bir yanında beş büyük çeşme çıkar
Beşi de her bir yandan akar

Beşinden her biri akıp bir yere gelir
Orada toplanıp bir deniz olur

Büyük küçük diğer beşi de
Bir araya gelip bir deniz daha olur

4341 Bunların her birinden bir ırmak çıkıp
Yeryüzünün bir yerinde durur

4342 Bir mesafeyi gidip geri gelir
O ikisi bir yerde bir deniz olur

4343 Şüphesiz bu Nil Nehri o denizin ayağıdır
İşte Nil'in açıklamasını yaptım, iyi anla

4344 Şah hayran olup dedi ki ey Hüdâ
Padişah sensin, bizler hep kuluz

4345 Her şeyi gereğince bilen
Bütün her şeyin çaresini bulan sensin

4346 Her şey varlığını senden almıştır
Her şey fâni, sen Kayyûm ve Hayy

4347 Ey Hak, kudretinin Nil'i akıtması
Şüphesiz Mısır'ın Mısır olması içindir

Belesan yağının özellikleri

4348 Şah orada da yemişi her yıl
Yağ olan bir bitki buldu

4349 Ağaçtan çıkan zamk gibi
O yağ da ondan öyle çıkıp akar

4350 Mısır yağı denilen yağ odur
Nice hastalar onunla iyileşir

4351 Onun yeri yalnız Aynü'ş-şems'tir
Doğrusu suyu da bir kuyudandır

4352 O su başka yerde onu bitirmez
O yer başka suyla onu yetiştirmez

4353 O su Matrıyye diye adlandırılmıştır
Gör kulların Rabb'i ne sanatlar yapar

Ne kadar şaşılacak şeyler yarattığını
Bir şeyi insana nasıl yararlı kıldığını bir düşün

Hayran kalmak için sanatına bak
İbret almak için kudretini gör

Şah Mısır'ı görmeyi heves etti
O da bir şehir kurmak istedi

Hem çok şaşkınlık uyandırsın
Hem onun gibisi bulunmasın

İskender'in İskenderiye şehrini kurması

O sahilde toprağı misk, suyu Kevser gibi
Gönül açan bir cennet buldu

Gül esintilerinden havası hayli güzel
Mısır diyarından biraz ırak

Orada bahar bahçesi gibi şen
Resim gibi rengârenk yeni bir şehir kurdu

Temelini usturlap ile atıp
Adını İskenderiye koydu

O şehre zamanın benzerini görmediği
Bir fener kulesi yaptı

Fenerin üstüne o uzak görüşlü
Dünya Gösteren dedikleri bir ayna yaptı

Yeryüzünde ne vakit hayır ve şer olsa
O aynanın içinde ondan hayal görünür

Nereden asker yürürse
O aynada onun aksi belirirdi

O iyi huylu şah orada ayrıca
İnsana benzeyen mermer bir heykel yaptı

4367 O ruhsuz cisim yapılınca
Şah onu fenerin üstüne tılsım diye koydu

4368 Nereden o şehre düşman gelse
Fethetmek için savaş başlatsa

4369 O heykel o tarafa dönüp
Ülke ve şehre o şekilde haber verirdi

4370 Düşmanın ne kadar fersah ve mil öteden geldiği
Oradan bilinirdi, nasıl sırdır anla

4371 Şah bu tılsımı öyle yapmıştı ki
Hiçbir zaman orada haşere olmazdı

4372 Akrep, karınca ve yılan girmezdi
Ne sinek, ne sivrisinek, böyle şen diyar

4373 Rum şahı kendisi için orada
Böyle bir şehir kurdu

4374 Şehriyar şehri kendisi için yaptı
Kendi gitti, işte şehir ve diyar kaldı

4375 Niceleri saray yapıp oturamadı
Niceleri tohum ekip toplayamadı

4376 Şehrime karınca ve yılan girmesin diyen
Mezarda karınca ve yılana yenik düştü

4377 Şehrini kâh mümin, kâh Frenk alır
Şehriyarın yeri işte dar bir kabir

İskenderiye fenerinin yıkılış nedeni

4378 O tılsımın hâli ve o fenerin ahvalinin
Ne olduğunu şimdi dinle

4379 Bunu anlatan kimseler
Bize böyle rivayet ettiler

4380 O diyar Abbasoğulları'nın olunca
Hilafet de onlara geçmiş oldu

4381 Mağrip tarafından dışı Müslüman
İçi küfür ve pas dolu bir Frenk geldi

4382 Göz önünde züht ile riyazete girdi
Öyle ki bütün halk ona av oldu

4383 Halk onu züht ve keramet sahibi
Halife yakınlarından biri sandı

4384 Dışından hiç kusur göremediler
İçini gaybı bilenden gayrı kim bilir

4385 O kadar İslam'da durdu ki
Frenk halifenin arkadaşı oldu

4386 O melun bir gün halifeyle otururken
Dedi ki ey müminlerin emiri

4387 Bu cihanın sahibi Şah İskender'in
Gizli hazinesi bu fenerin altındadır

4388 Eğer o değerli hazine eline geçerse
Askerinle sana artık sıkıntı yok

4389 O malla sayısız asker tutup
İran'la Turan'a sultan olursun

4390 Dediğim bu malı eğer sen bulursan
O İskender gibi sultan olursun

4391 İslam dini senden koku ve renk alsın
Mecusi ve Frenk kılıcınla yok olsun

4392 Malı bırakıp göçenler
Şüphesiz kendilerine yazık ettiler

4393 Sen onların yemediğini ye ve yedir
Arif olan kimselerin işi budur

4394 Her düğümü çözen altındır
Her işe rehber olan maldır

4395 Mal onu harcadığında nimet
Bırakıp gittiğinde mihnettir

4396 Onu yaşarken yersen nur olur
Ölünce geri kalırsa kabir azabı olur

4397 Başarırsan malla çok iş biter
Lakin başaramazsan malla çok baş gider

4398 Halife altın hazinesini duyunca
Hazine hırsı canına işledi

4399 O fenerin altında bir hazine var sandı
Orada dert ve zahmet olduğunu bilemedi

4400 Nicelerini hırs kandırdı
Nicelerin yüreğini dağladı

4401 Hırstır insana yolunu kaybettiren
Makam sahibinin yerini kuyu yapan

4402 Hazineyi çıkarmaya heves edince
Fenerin yıkılması için ferman çıkardı

4403 O fenerin dörtte biri tamamen yıkıldığında
O tılsım harap oldu ve ayna kırıldı

4404 Kayın ağacından ok yaydan fırlar gibi
O Frenk bir gece ansızın kaçtı

4405 İnsanlardan öylesine gizli gitti ki
Bir daha onun izi görülmedi

4406 O tılsım bu hileyle yıkıldı
Şimdi ondan bir sıfat ve isim kaldı

4407 Ne kadar beylik varsa viran olur
Yeni yapılan bina sağlamdır, kalır

4408 O hazine viran oldu, ele geçmedi
Düşünmeden yapılan işin sonu ne olacak, zahmet

4409 Düşüncesizlerin hepsi zahmet çeker
Her işin müşkülü düşünmeyle çözülür

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve nasihat

4410 Şehriyar bahsettiğim şehri yaptı
Şu varlığının şehrine itibar et

4411 O halife şüphesiz bu şehre
Yalnızca onun hükmettiği insan nefsidir

4412 Dünyayı Gösteren dedikleri ayna
Yüreğinin aynasıdır ey temiz kalpli

4413 Bakıldığında bütün hayır ve şerrin
Göründüğü suret akıldır

4414 Akrep, sivrisinek, karınca ve yılan nedir
Nefiste var olan şeytani vasıflar

4415 İçi paslı, dışı renkli ve kokulu olan
O fettan Frenk dünya ziynetidir

4416 O şehrin mamur olmasını ve
Gönül kadehinin zarardan uzak kalmasını

4417 Aklının suretinin afet görmemesini ve
Nefsinin hilafetten azledilmemesini istiyorsan

4418 Dünya ziynetine aldanma
Ona uyup Tanrı'dan ırak olma

4419 Onun zararı çok, yararı azdır
Kusurunu gizleyerek nefsi yoldan çıkarır

4420 Ona aldanmak cahillik olur
Sonunda işin pişmanlık olur

4421 Dünyanın döndüğünü gördüğün için
Ona itimat etmemeye çalış

4422 Dünyayı seven hiç kimse rahat bulmadı
Dünyadan yara almadan kurtulmadı

4423 Aslı toprak, su, rüzgâr ve
Ateş olan şeye ne temel atılır

4424 Bunların dördü kâinatın aslıdır
Gökler babalar ve bunlar analardır

4425 Bu zıtlıklardan oluşturulan şeyin
Ne kadar bâkî kalacağı bellidir

4426 Bu dördü bir araya toplanıp
Ölçülü olunca karar bulurlar ey yâr

4427 O ölçülülük azaldığı zaman
Şüphesiz birbirlerinden ayrılırlar

4428 Vücut yapısı çürüyüp bozulur
Bu düzeni sen sağlam sanma

4429 Dört zıt birbirlerine geçmeyip
Nasıl ölçüyü bulurlar

4430 Genç gösterse de kocakarı dünyanın
Kokusuna ve rengine aldanma

4431 Bu kocakarı birçoklarının nikâhındadır
Sen onu bekârlardan da sor

4432 Ona rağbet etmeyen
Tadını almayan er iktidarsızdır

4433 Dünya için bu hırs ve açgözlülük niçin
Ömür az olduktan sonra dünya çok olsa ne fayda

4434 Madem bu mülk ve hazine bırakılıp gidiliyor
O hâlde bunca zahmete ne gerek var söyle

Çaresiz kalmamak için
Dünyayı bırak ahirete çalış

Asıl mülk odur, isteğine kavuşup
Ağzının şekerle dolması için çabala

Mülk içinde deprem olmayandır
Saltanat içinde değişim olmayandır

Onu ansızın bedavaya düşmana
Bırakıp giderler, bu mülk müdür

Destanı dua ile bitiriş

Ey Kerîm-i Lâ-Yezâl, Ahmedî'yi
Dünya hırsı için ayaklar altına düşürme

Sen onu kanaat ehli eyle
Zikrini ona meşgale eyle

Aşkını yüreğinden çıkarma
Gönlünü dünyayla aldatma

Mal ve mülk kimin ümidi olursa olsun
Onun ümidi sensin ey Zü'l-celal

Ümidini sana doğru tutan kişi
Rahmetinden haşa nasıl ümidi keser

İskender'le Mağrip melikesi Kaydafe ve İskender'in Kaydafe'ye hilesinin destanı

Ay ışığı olan bir mübarek gecede
İşretimizin yüzü al aldı

Yâr ile elimizde kadeh vardı
Canım ve gönlüm huzur içindeydi

Onun ayva tüyü ve beninde kalmıştım
Onun yüzünde yok olmuştum

4447 Gamzesinin oku canıma işlemişti
Zülfü gönlümü avlamıştı

4448 Kâh gözüm yüzünden nur alır
Kâh burnum zülfünün miskinden koku alırdı

4449 Gecemin Kadr'i Berat olmuştu
Zühre işretimize şaşakalmıştı

4450 Bir yanımda Ay ışık saçarken
Bir yanımda Güneş doğmuş

4451 Kadeh ona hoş vakit geçirtmişti
Bana ise onun yüzü huzur vermişti

4452 Ben ona bakardım, o Ay'a bakardı
Ben ondan haber sorardım, o Ay'dan sorardı

Ay'ın değişik biçimleri, dolunay ve hilale dair soru

4453 Bu Ay devamlı niçin kâh eksilip
Kâh tamamlanır, açıkla dedi

4454 Niçin kimi kalkan, kimi yay olur
Niçin kimi açık, kimi gizli olur

Cevap

4455 Dedim ki ey zülfü menekşe, yüzü gül
Bil ki Ay'ın ışığı kendinden değil

4456 Şüphesiz onun ışığı kendinden olsa
Hep tek bir vasfı olurdu

4457 Zatı kendinden olan bir şeye
Değişimin erişmesi nasıl olur

4458 O ışığını her zaman Güneş'ten alır
Elbette kâh dolunay, kâh hilal olur

4459 Güneş'ten ne kadar uzak olursa
Onun cisminde ışık o kadar artar

4460 Güneş'e ne kadar yaklaşırsa
Onun ışığı o kadar azalır

4461 Mademki Ay ışığını Güneş'ten alır
Bu durumda onda görünen Güneş'in ışığı olmalı

4462 Görünüşte o ışık yalnızca Ay'ındır
Lakin aslında o şüphesiz Güneş'indir

Sâni'in birliğini delillerle anlama

4463 Ay'a ışık Güneş'ten gelir
Işığı görünür, kendisi gizli kalır

4464 Bu cihanın da varlığı Hak'tan oldu
Ve o her şeyden gizli kaldı

4465 Bütün âlem varlığını ondan almıştır
O herkese cömertçe bereketinden bağışlamıştır

4466 Bilindiği gibi hem Evvel odur, hem Âhir o
Öyleyse hem Bâtın odur, hem Zâhir o

4467 Eğer müessir gözle görülemiyorsa
Bu eserlerinden onu apaçık gör

4468 Bana biraz daha kulak verirsen
Sana bir işaret daha söyleyeyim

4469 Ay Güneş'e ne kadar yaklaşırsa
Varlığı da günden güne azar azar eksilir

4470 Güneş'le bir araya gelince
Kendi varlığına veda eder

4471 Orada kendini öyle yok eder ki
Ne gece, ne de gündüz görünür

4472 O hâlde Hakk'a ermek isteyen kişi
Önce kendi varlığını terk etmeli

4473 Eğer kelebek kanatlarından vazgeçmese
Muma kavuşmayı başaramazdı

4474 Dervişçe kendinden vazgeçen
Şüphesiz nura ermeye yol bulur

4475 Beden harap olsa can mamur olur
Mum da ateşte yanarak nur olur

4476 Bil ki senden bu sıfatlar gitmedikçe
Asla zatın keşfi sana aşikâr olmaz

4477 Kişi varlığını vermedikten sonra
Sevgilisine bir an bile eremez

4478 Ey ulu bu söze apaçık delil
Len tenâlu'l-birre hattâ tunfikû

4479 Hak dersen biz ve benliği bırak
Onu zikreden kişi kendini ne yapsın

4480 Bu sözleri dinleyince
Tevhit sırrını tamamen anladı o

4481 Dedi ki kendinden geçmiş olsan da
Bana iyi cevap verdin, va'llâhu a'lem bi's-savâb

Utarit hakkında soru

4482 Bu sözü söylerken ansızın
Doğudan bir âlim ortaya çıktı

4483 Dilsiz, sessiz ve nefessiz konuşurdu
Divitsiz ve kalemsiz yazardı

4484 Sevgili o âlimi görünce
Dedi ki bu kimdir ey iş bilir bilge

Cevap

Dedim ki feleklerin kâtibi
Ve yedi gezegenden biri budur

Venüs hakkında soru

Bu söz söylenirken oradan yine temiz
Ve lâl yanaklı bir hatun çıktı

O bir elinde rebap tutmuştu
Bir elinde lale renkli şarap kadehi

O dilber ona bakınca
Bu kimdir, bana söyle dedi

Cevap

Ona dedim ki bu hatun Zühre'dir
Yedi yıldız arasında meşhurdur

Mars hakkında soru

Sonra işi hep kin ve savaş olan
Sarı, hunhar bir adam çıktı

Gürzünün darbesi dağa değse yıkar
Kılıcı ise ovaları ateşe verir

Onu görünce dedi ki bu denli gazap
Ve heybetle gelen kimdir

Cevap

Dedim ki o kan dökücü budur
Cesur ve feleğin celladıdır

Jüpiter hakkında soru

Onun ardından bir bilge çıktı
Gayb âlemi ona ayan olmuştu

4495 Bütün hükümleri adaletle verirdi
Düşünmeksizin her şeyi bilirdi

4496 O yasemin göğüslü bu âlimi görünce
Bu kimdir, bana söyle dedi

Cevap

4497 O büyük kutlu olan Müşteri'dir
Saadet ehlinin hepsinin başı budur dedim

Satürn hakkında soru

4498 Onun ardınca yaşlı bir Hintli çıktı
Geometri ilminde hiç benzeri yoktu

4499 Onun hesabında varlık ve yokluk bir arada
Onun yaradılışında zulüm ve inat bir arada

4500 O gümüş çeneli onu görünce
Bu kimdir söyle bana dedi

Cevap

4501 Ona dedim ki bu şüphesiz
Yeri yedinci gök olan Zühal'dir

4502 Dedi ki ilim ehli asla ölmesin
Bu cihan bir gün bile onlarsız kalmasın

4503 Ona dedim ki gerçekte ilim ehli ölmez
Yalnızca fâni olanı bırakıp bâkî olana varır

4504 İlme çalış, abıhayat olan ilimdir
Bütün müşküller ilimle çözülür

4505 Cahil kör, âlim basiretlidir
O her işten habersizken, bu her şeye vâkıftır

4506 İlim ehli diridir, cahil ise ölü
Nerede olursa olsun âlim üstün, cahil âciz

4507 Cehalet karanlık, ilim aydınlıktır
Işığa gir, karanlıktan kendini uzak tut

4508 Dedi ki öyleyse tanıdım seni ey dost
Sen her işte her şeyi bilirsin

4509 Hep aynı konudan konuşulursa usandırır
Şimdi gel, başka bir konuya geç

4510 Dedim ki ona konu çok çeşitlidir
Sizin istediğiniz konu nedir

4511 Dedi ki kişi düşmanına el uzatsın
Onu yere indirmesin

4512 Onun akıbeti sonunda ne olur
Düşman elinden başına ne gelir

4513 Eski padişahların açıklamaları sendedir
Bu konuda bir destan anlat

4514 İşittiklerimiz bize nasihat olsun
Senin sözlerinden faydalanalım

4515 Dedim ki yılan ele geçince öldürülmezse
Zaman onu ejderha yapar

4516 Fırsat varken düşmanı öldürmeyen
Cebinde yılan beslemiştir

4517 Düşmana iyilik cömertlik değildir
Akrep okşamak yiğitlik değildir

4518 Düşmanının fırsatını yakalayan kişi
O hâlde ne diye ona cömertlikle iyilik eder

4519 Şah Zülkarneyn'e kin beslediğinde
Kaydafe'nin başına gelenleri gör

Kaydafe destanının başı

Mağrip'te iyi bir şehriyar vardı
Ülkesi hudutsuz, askeri sayısızdı

Bütün Mağrip'i egemenliği altında tutardı
Lakin Kaydafe adlı bir kadındı

Hem iş bilir, hem temiz fikirliydi
Aklıyla her müşkülü çözerdi

Bütün müşkül işleri akıl çözer
Akıl olmadığında zarar çok olur

İlahi sebebin ilk sonucu akıldır
Akıl saltanatın kuvveti ve süsüdür

Aklı kıt olan kişi değersiz olur
Tuttuğu her işte aldanır

Kaydafe, İskender'in kılıcıyla
Bütün ülkeleri fethettiğini görünce

Şahın yaptıklarını düşünüp şaşakaldı
Resim yapan bir nakkaş istedi

Çin nakış sanatına pek çok eser katan
Mağripli bir nakkaş buldu

Ömrünü bu işte harcamıştı
Nakkaş Mani'ye kusur bulurdu

Kaydafe ona gidip
İskender'in yüzünü görmesini

Duruşunu, şeklini ve görünüşünü, bedenini
Tarzını, vasfını ve suretini resmetmesini buyurdu

Mısır'dan Mağrip'e getirsin
Kaydafe onun nasıl olduğunu görsün

4533 Çin nakkaşı varıp onu görünce
Resim için candan daha nazik buldu

4534 O Zü'l-celal ona saltanata layık
Ne güzel bir yüz vermiş dedi

4535 Sonra kalemle vücudunun heybetini
Şeklini, duruşunu ve vasfını resmedip çizdi

4536 İskender'in suretini resmettikten sonra
Nakkaş tekrar Mağrip'e vardı

4537 Kaydafe resme bakınca hayran kaldı
İçine bir korku düştü

4538 Doğu ve batı tamamen
Onun hükümranlığı altına girdi ve girecek dedi

4539 Timsah ve aslan veya bebr ve kaplan olsun
Bununla cenk etse pençesi körelir

4540 O resmin hâlinin ne olduğunu
Şaha ve Kaydafe'ye ondan ne geldiğini dinle şimdi

4541 Şah Mısır'da bir gün memnun mesut içerken
Yanında Kaydafe'yi andılar

4542 Onun güzelliği ve haşmetini anıp
Olgunluğundan ve şanından bahsettiler

4543 Şah onun bütün vasıflarını işitince
Onun da hükmüne boyun eğmesini istedi

4544 Sonra nam sahibi şah ona bir elçi gönderdi
Elçiyle şöyle bir haber iletti

4545 Taht ve taç sana kalsın istiyorsan
Bize haraç, mal ve baç gönder

4546 Şah Zülkarneyn İskender benim
Düşmanlarını ayaklar altına alan hükümdar benim

4547 Hiç şüphesiz doğu ve batı benimdir
Bana baç ve mal göndermek gerektir

4548 Kılıcımdan Hindistan tufan seliyle doldu
Hançerimden Sint dopdolu kan oldu

4549 Şah Dârâ'nın yurdunu yakan benim
Hintli Fur'un iktidarını yıkan benim

4550 Kaplan, aslan veya erkek ejderha
Kılıcımdan kurtulmadı, kurtulmaz

4551 Cin askerlerini helak eden benim
Yecüc ve Mecüc'ü yerle bir eden benim

4552 Son olarak doğu ülkelerinin de
Kılıcımla kana boğulduğunu işittin

4553 Gürzümün darbesi Kafdağı'nı yıkar
Kılıcımın ateşi Kızıldeniz'i yakar

4554 Kısmetinin sürekli olmasını dileyenin
Saltanat sahibine kul olması gerek

4555 Bu söylenenler Kaydafe'ye erişince
Şaha şöyle cevap gönderdi

4556 Ey doğu ve batı, deniz ve kara
Senin olan Güneş ışıklı şah

4557 Yıldızlar dolanıp gökler döneli beri
Senin gibi bir sahib-kırân görmedi

4558 Sen padişahsın, felek sana kul olmuş
Şahların hepsi sana boyun eğmiş

4559 Bilgiyle filozof olan sen
Dünyanın hâline vâkıf olmadın mı

4560 Onda bir karar olmadığını anlamadın mı
İnsanı kâh aziz eder, kâh hakir

4561 İnsanoğlunu kâh alçaltır, kâh yükseltir
Kâh sevindirir, kâh kederlendirir

4562 Dünya hep tehlike ve korku doldu
Ona güvenmek büyük hatadır

4563 Süleyman'dan yüzük alan kişinin
Mağrur olması uygun mudur ey ileri görüşlü

4564 Mal ve hazine sonunda başkasının olacağından
Onlar için bunca zahmet gerekmez

4565 Sen de bir gün öleceğin için
Düşmanın öldüğüne sevinme

4566 Saltanat er geç sona ereceğinden
Bin yıl dahi sürse sonuçsuz kalır

4567 Ey ecel şahı, Fur'u sen mi öldürdün
Fur'u öldüren eceldir ecel

4568 Kimse ecelden hiç aman bulmadı
Hiç şüphesiz bulacak da değil

4569 Hintli Fur'u hiç şüphesiz Hak öldürdü
İskender yalnızca arada bir bahanedir

4570 Ne İskender'i, Süleyman dahi olsan
Hak emri olmadan elinden ne gelir

4571 Ey basiret sahibi, bu hikmetle
Şaşı bakmak sana yaraşır mı

4572 Padişah olanın boş söz söylemesi
Veya boş bir iş yapması uygun mudur

4573 Fur senden aşağı değildi, lakin talih
Taç ve tahtı ondan alıp sana verdi

4574 Dünya hiç şüphesiz o taç ve tahtı
Yine senden alıp başkasına verir

4575 O keskin yüzlü kılıca güvenme
O vefasız ve gayet huysuzdur

4576 İki yüzlüden vefa bekleme
İki sözlüden safa bulurum deme

4577 Şah Mısır kılıcını keskinleştirse de
Hint kılıcı onunla mücadele eder

4578 Şah Çin zırhı giyinip gelse de
Mağrip'in temren dolu olduğunu bilsin

4579 Şah her ne kadar cesur olsa da
Bizde de namus ve onur vardır

4580 Namı ve namusu olmayan kişi
Ölmese de ölüden daha aşağıdır

4581 Ney gibi kemer bağlansa da
Kötü kişi servi gibi boy atamaz

4582 Halk içinde adı iyi olan kişi
Saltanat kıyafetini giyer

4583 Taht ve taç Fur'dan alındığına göre
Kaydafe sana niçin haraç versin

4584 Behmen, Kâvûs ve Şah İsfendiyar
Rüstem-i Destân ve Sam-ı Süvâr

4585 Padişah Keyhüsrev, Lührasb Şah
Aslanı yere yıkan Behmen ve Güştasb Şah

4586 Bunlardan hiçbiri Mağrip'e gelmedi
Kimse buranın haracını almadı

4587 Şahın iyiliğine olan şudur ki
Bu sözü ağzına dahi almasın vesselam

4588 Bizi kendinden bıktırmasın
Komşuyu kendinden soğutmasın

4589 Komşuya düşman olmak töre değil
Komşunun gönlünü kıran dinden değil

4590 Şaha kısaca bu cevap erişince
Onda ne rahat, ne uyku kaldı

4591 Kaydafe'nin sözleri onu etkiledi
Doğru söz şeker de olsa acıdır

4592 Şahın yüreğini haset ateşi yaktı
Akıl ona en-nâru lâ el-âr dedi

4593 Gayretsiz kişiden er olmaz
Haysiyetsiz kişiden hüner gelmez

4594 Kaydafe'nin mülkünü harap etmek için
İskender hesaba gelmez asker hazırladı

4595 Yeryüzü çelik zırhla doldu
Nereye baksan yalnızca gürz ve kılıçtı

4596 Şah yanında sayısız zırhlı askerle
Mağrip'e doğru yola çıktı

4597 Köşe bucak kös gümbürtüsüyle doldu
Gökyüzü tozdan abanoza döndü

4598 Şahın yolunda burcu çok yüksek
Temeli sağlam bir hisar vardı

4599 Kulesi Süreyyâ'ya kadar ermiş
Hendeği toprağın derinliğine yerleşmiş

4600 Orada Varka adlı meşhur bir melik vardı
Bütün şehir ve diyar onundu

4601 Varka'nın kızını Kaydafe'nin oğlu
Kanderuş almıştı, bu söze kulak ver

4602 Şehriyar o şehre varınca
Çevresini sarıp kuşattı

4603 Şah mancınık ve top atışıyla
Burcu yıkıp askeri şehre soktu

4604 Kanderuş o şehirde Şehrgir
Adlı bir kişiye esir oldu

4605 Felek bana merhamet eder deme
Bu Ay ve Güneş kimseye merhamet etmez

4606 Adı gök çarkı olduğu için
Bu felekten medet ve aman dileme

4607 Felek Hristiyan yazısı gibi çarpıktır
Ters olandan daima çekinmek gerek

4608 Göğün talihini Sertân bulunca
Eğri gidişini doğruca ondan bildiler

4609 Eğri olanın bütün işi eğri olur
Kişi ne bulursa doğruluktan bulur

4610 Talihin ikincisinde Aslan bulundu
Şüphesiz can ve beden afeti oldu

4611 Zalim, hunhar, kan dökücü ve alçak
Herkes onun pençesinde perişan

4612 Üçüncüye Başak kılavuzluk etti ki
Orada biten kuruyup tez dökülsün

4613 Terütaze biten otlar kuruyunca
Toprağa düşüp kaybolur

4614 Onun dördüncüsü Terazi olunca
O bana çok şey verir deme

4615 Terazi ehli gayet alçak olduğu için
Kardeşi bile ondan aldanır

4616 Terazi ile verilen şeyden
Kişinin ne kadar haz duyacağı bellidir

4617 Terazide arpa ve buğday olsa bile
Canını rehin veren eşek olur

4618 Verdiği şüphesiz arpa ve buğdaydır
Lakin onun bedelini candan nakit olarak alır

4619 Dönelim yine söylediğimiz söze
Açıklayalım kalanını da size

4620 Şah bunların yakalandığını öğrenince
Düşünüp taşınıp şöyle bir karar verdi

4621 Şah veziri tahta oturtup
Başına altın nakışlı taç takar

4622 Sonra Kanderuş'u getirip
Amansız cellada onu öldürmesini buyurur

4623 Şah sonra dost kılığında gelip
Yalvararak onu bağışlamasını söyler

4624 O da bağışlayıp azat etsin
Gönlünü ölüm kaygısından kurtarsın

4625 Canına malına zarar vermesin
Böylece onu Kaydafe'ye göndersin

4626 Şahı da görünüşte elçi yapsın
Oğluyla Kaydafe'ye göndersin

4627 Onunla o ülkeye gitme amacı
Onun gideceği yolları görmekti

4628 O memur ve bu emir olduğu için
Vezir şahın her dediğini yerine getirdi

4629 Sonra şah tahtta oturan vezire
Kendisi gelene dek askeri yönetmesini buyurdu

4630 Şah askere de dedi ki ben gelene dek
Vezir size emir olacak

4631 Beni tekrar görünceye dek birlik olun
İşin bozulmaması için ikilik etmeyin

4632 Dinde ikilik olmadığı için birlik edin
Törede olmayan ikiliği terk edin

4633 Birlik olan yerde dirlik olur
İkilik olunca dirlik nasıl olsun

4634 Şah bu işi böyle çekip çevirdikten sonra
Kanderuş'u alıp yola koyuldu

4635 Şahın gelip şehri aldığı haberi
Kaydafe'yi altüst etti

4636 Gözü kulağı hep yoldaydı
Kanderuş nerede diye ağlardı

4637 Namlı Kanderuş'un geldiği haberi
Kaydafe'ye ansızın erişti

4638 Sevinçten yüzü lale renkli oldu
Bitkin bir hâlde Kanderuş'u karşıladı

4639 Onunla beraber sayısız hizmetkâr
Sultan çadırı, kös ve alem

4640 Kaydafe Kanderuş'un geldiğini gördü
Şefkatten yüreğinin kanı coştu

4641 Kaydafe'nin geldiğini görünce
Kanderuş ona doğru yürüdü

4642 Yere baş koyup onun ayağını öptü
Anaya saygı işte böyle olmalı

4643 Anaya hürmet eden saadet bulur
Cennet anaların ayağı altındadır

4644 Ana oğlunun hâlini, o şehir
Ve hisarın ahvalini bir bir sordu

4645 Kanderuş başından geçenleri bir bir anlattı
Kaydafe onun sözlerine kulak verdi

4646 Son söylediği, korku ve çekinme bilmeyen şah
Beni cellada verip öldürecekti oldu

4647 Fakat benimle gelen bu genç
Bana İsa gibi can verdi

4648 Şahtan beni isteyip aldı
Ölmüşken beni diriltti

4649 Kaydafe bu sözleri duyunca ağladı
Öyle ki gözleri kan doldu

4650 Sonra dedi ki Ganî'ye şükürler olsun
Seni bana sağ salim geri gönderdi

4651 Oradan dönüp yine şehre girdiler
Elçiyi de çağırıp gördüler

4652 Kaydafe elçiye bakınca onda
Padişahlık belirtileri gördü

4653 Yazılı alnında saltanat nişanı
Dikili önünde zafer sancağı

4654 İçi ve dışı hep fazilet ve kemal
Görünüşü ve huyu hep güzellik ve cemal

4655 Dedi ki böyle elçi olmaz
Kimseden böyle bir elçi gelmez

4656 Sonra bir kula dedi ki ihtiyar nakkaşın
Nakş ettiği Çin ipeğini

4657 Mahzenden bulup getir
O suretin bu kişi olduğundan şüphem var

4658 Onu Kaydafe'ye getirdiklerinde
Bir resme, bir de elçiye baktı

4659 Bu resmin onun olduğunu anladı
Aralarındaki fark yalnızca candı

4660 Dedi ki şüphesiz İskender budur
Belli ki elçi kılığında gelmiştir

4661 Bu kılıkla ülkeye girip
Memleketimizin usul ve âdetlerini görmek

4662 Şehirlerin yollarını ve geçitlerini öğrenmek
Ona uygun hazırlığı yapmak için

4663 Hilesinden insan ve cinlerin korktuğu
Bu hilekâr öyle bir kalleştir

4664 Yüreklidir ama Dimne gibi kurnaz
Belki bin Dimne elinde âcizdir

4665 Bunların hepsini içinden söyler
Kimseye onu asla açık etmez

4666 Sonra elçiye dedi ki iyi adlı şah
Ne buyurdu, bize mesajı nedir

4667 Elçi dedi ki şah bütün yeryüzü
Kesinlikle hükmüm altına girecek diyor

4668 Altın taht ve lâl taç benimdir
Kaydafe bana düzenli haraç versin

4669 Mağrip onun hükmü altında olsun
O diyara yalnızca o şah olsun

4670 Yoksa sayısız asker gönderip
Mağrip'te yer yurt bırakmam

4671 O diyarın kimini ateşte yakarım
Kimini suya verip yıkarım

4672 Kaydafe bu sözleri duyunca
Öfkeden kan beynine sıçradı

4673 Dedi ki gurur şeytanı İskender'i aldatıp
Aklını başından almış

4674 Acaba mal hırsının insanı sonunda
Ayaklar altına alacağını hiç düşünmez mi

4675 O namlı şah bin zahmetle daha ne kadar
Hazine ve altın toplar da yine hırsını yenemez

4676 Kızıl altın hırsına rehin olanı
Yalnızca kara toprak doyurur

4677 Dârâb veya Hintli Fur'u öldürdüyse
Turan veya Sint ülkesi onun olduysa

4678 Bunca kibir ve gurura kapılmaya ne gerek
Dünyaya böylesine aldanmaya ne gerek

4679 Onun sayısız askeri varsa
Biz de uçsuz bucaksız okyanus kadarız

4680 Ona bu sözleri söyledikten sonra
Kaydafe onu anlaşma için gönderdi

4681 Kaydafe onun ardından bir güzel
Mum, şarap ve şeker gönderdi

4682 Ayrıca zarif kişiler, çeng, rebap
Türlü meze ve sayısız nimet

4683 O gece o şarap içip
Sabaha kadar çeng ve ney dinledi

4684 Sabah o parlak kandil yanınca
Tavus geldi ve karga perişan oldu

4685 Karanlık dünya ışıl ışıl oldu
Kuş ve karınca harekete geçti

4686 Kaydafe Şah o elçi için
Özel konağında eğlence düzenledi

4687 Toprağı misk ve ahşabı ham ödden
Firdevs adlı bir sarayı vardı

4688 Hizmet için Ay ve Güneş'in hayran olduğu
Güzel yüzlü bin cariye

4689 Hepsi bülbül sesli yüz de çalgıcı
Her biri işret bağının azık ve rızkı

4690 Kaydafe Şah hepsini hazır ederek
O gün cennet gibi meclis kurdu

4691 Namlı Kaydafe tahta oturup
Elçi için de altın bir kürsü getirtti

4692 Elçi geldi ve neşe içinde oturdu
Kaydafe'nin elinden kadehle şarap içti

4693 Altın kadehten yakut şarap içti
Ne yakutu, cana can katan gıda

4694 Birkaç kadeh içtikten sonra
Gönlünden gam gitti ve neşe geldi

4695 Kaydafe Şah elçiyi yanına alıp
Ey iyiliksever doğru söyle dedi

4696 Kimsin ve adın nedir söyle
Açığa çıkmış olanı gizleme

4697 Dedi ki adım Kaytafûn'dur ey şah
İskender'in kulu ve yardımcısıyım

4698 Dedi ki haşa sen kul olamazsın
Doğru söyle, sen İskender'sin

4699 Kendi adını kul eyleme
Gerçeğini söyle, yalan söz söyleme

4700 Doğru söyle ki yalan erlik değil
Yalancının dirliği dirlik değil

4701 Doğru sözlünün yüzü her dem tazedir
Yalancının sözü kabul olmaz

4702 Yüzündeki şu padişahlık nişanı
Apaçık bir izdir, saklanmaz

4703 Dedi ki İskender nasıl elçi olsun
Taht ve tacını nasıl bırakıp buraya gelsin

4704 Kaydafe dedi ki sözü çok uzatma
Dinlenilmeyecek şeyler söyleme

4705 Artık inkâra imkân kalmasın diye
Sana senden misal göstereyim

4706 Seni tanıdığımı anlaman için
Sana senden nişan göstereyim

4707 Sonra Çin nakkaşın çizmiş olduğu
İskender resmini getirdi

4708 Resmi eline verip, dedi ki dikkatli bak
Bu resmin sahibinin kim olduğunu söyle

4709 Bakınca inkâr etmeye imkân bırakmayan
Kendisinin bir kopyasını gördü

4710 Canını düşman tuzağına düşmüş gördü
Korkudan vücuduna titreme geldi

4711 Yaptığı işe o saat pişman oldu
Düşünmeden iş yapanın işinden ne çıkar

4712 Olmayacak işe kalkışan
Kendi eliyle kendini tuzağa düşürür

4713 Danışmadan iş yapan yerilir
Düşünmeden yapılan iş uğursuz olur

4714 Şah bela tuzağına esir olmuştu
Ona yardımcı olacak kimse yoktu

4715 Fakat ona orada ecel yazılmadığı için
O vartada ona zarar gelmedi

4716 Sonra Kaydafe dedi ki ey cihan şahı
Üzülme benden sana zarar gelmez

4717 Bade iç, gönlünü hoş tut
Gam hikâyesini hiç aklına getirme

4718 Memleket ve abanoz taht senindir
Altın taç şu ayağına feda olsun

4719 Benden sana asla zarar gelmez
Dertlenme ey namlı padişah

4720 Oğlum elindeyken ona kıymadın
Elbette ben de sana kıyamam

4721 Madem ben senin iyiliğini gördüm
Ben de sana ancak iyilik ederim

4722 İyilik yapmak kişiye iyi gelir
İyiliği iş edinene iyilik gelir

4723 Lakin gayret et seni kimse tanımasın
Kimse ansızın hile ve oyun yapmasın

4724 Şah aklına ihtiyat çok gereklidir
Ki o yaygı herkesin arzusudur

4725 Bir an bile tahtı sensiz bırakma
Padişahsın, başka bir şeye heves etme

4726 Her yere yel gibi boş söz taşımayı
Âdet edinen elçilik de nedir

4727 Şah olanın kendi ulu adını
Elçi yaptığı nerede görülmüş

4728 Sonra dedi ki gel anlaşma yapalım
Benimle dostluk temeli at

4729 Bize düşmanlık gütmeyesin
Ülkeme asker sürüp gelmeyesin

4730 Dostumu her zaman dost bileceksin
Düşmanıma gerçek düşman olacaksın

4731 Malıma mülküme göz dikmeyeceksin
Asker ve eşyama zarar vermeyeceksin

4732 Arayı bozup üstüme gelmeyeceksin
Bir çare bulup hile yapmayacaksın

4733 Eğer bu andı tutarsan
Seni seve seve yerine gönderirim

4734 Şah bu sözü duyunca sevindi
Ettiği yemini tutacağını söyledi

4735 Bütün bu sözleri ona gizlice söyledi
Ve kimseye açık etmedi

4736 Herkesin önünde şu sözü söyledi
İskender Şah'a bizden selam götür, bilgi ver

4737 Madem doğu ve batı, bütün cihan senindir
Haşa biz seninle nasıl savaşırız

4738 Ülke, taht, taç ve ev ocak senin
Ev ocak da nedir yoluna can feda

4739 Sonra onu elçi kılığında gönderir
Şaha armağan olarak pek çok şey verir

4740 Ona süslü bir altın taç verdi
Baştan başa kıymetli taşlarla doluydu

4741 Ayrıca yakut ve parlak lâl dolu
Altın bir saltanat tahtı

4742 Ayrıca pek çok ipekli kumaş, kıymetli inci
Ve şâfeli kese içinde Çin miski

4743 Ayrıca beş yüz kereste ham öd ile
Yükü hep altın ve gümüş olan elli katır verdi

4744 Ayrıca hepsi rüzgâr ayaklı bin at
Ve hepsi zincirli bin köpek

4745 Hepsini ona verdi ve gizlice
Ey cihan şahı diye şöyle nasihat etti

4746 Kendi tahtına varıncaya kadar
Gece gündüz yürü, asla durma

4747 Benim büyük oğlum Taynus Şah
Dikbaşlı, cahil ve kindardır

4748 Ona Hintli Fur'un kızını almıştım
Fur öleli sana düşman olmuştur

4749 Senden haberdar olur da
Askerle yürüyüp yolunu keser diye korkarım

4750 Ondan sana ansızın zarar erişirse
Başın ve malın tehlikeye düşer

4751 Böyle yaparsa kesinlikle
Bu iş kendi hayatına zarar verecektir

4752 Şahı öldürmeye kalkan biri
Apaçık iki dünyada zararda olacaktır

4753 Es-sultânu zıllu'llâh olduğuna göre
Ona kastedenin ömrü kısa olur

4754 Şah malları aldı ve yola koyuldu
Yolları aşarak tahtına geri geldi

4755 Gel dinle şimdi Zülkarneyn Şah'ın
O ülkeye kin güdüp ne yaptığını

4756 Ne yaptı Kaydafe'ye ettiği yemini
Nasıl viran etti evini ocağını

4757 Zülkarneyn Şah çok kıskanç
Zorba ve kindardı

4758 Bütün doğu ve batının kendisine
Kul köle olmasını istiyordu

4759 Kaydafe ona boyun eğmediği için
Ona kulluk etmediği için

4760 Kıskançlık ateşi canını yaktı
Damarında kanını kuruttu

4761 Rum şahı kıskançlık ateşinde
Ocak karşısındaki mum gibi eridi

4762 Askerle onun ülkesini harap etmeyeceğine
Şah bozulmayacak bir yemin etmişti

4763 Varıp onun ülkesini almayacağına
Ona karşı kılıç sallamayacağına

4764 Gece ve gündüz aklı fikri Kaydafe'ydi
İsteği ona bir hile yapmaktı

4765 Sonra gidip Rum denizinin sahillerini
Bir bir görmek fikri aklına geldi

4766 Orada bir çaresi bulunursa
Su için batıya bir yol açacaktı

4767 Denizin suyunu ayırıp aldıktan sonra
Oradan Kaydafe'nin ülkesine salacaktı

4768 İskender dünyayı kafasında
Karış karış ölçen bir mühendisti

4769 Ayrıca yeryüzünün ölçümde ne kadar olduğu
Karış karış kesinlikle bilinir olmuştu ona

4770 O su oraya varıp aksın diye
Bir yer bulup eksiksiz ölçtü

4771 Sonra memlekette baştan başa
Her kim varsa oraya topladı şehriyar

4772 Genç ve yaşlı gece gündüz demeden
Orada uzun süre çalıştılar

4773 Bir süre çalıştıktan sonra
İskender Boğazı'nı tamamladılar

4774 Yeri gereğince kazıp deldikten sonra
Denizi ayırıp oraya akıttılar

4775 Rum yüksek, Mağrip alçak olduğu için
Elbette su o tarafa aktı

4776 Su akmaya fırsat bulunca
Onu geri döndürmek imkânsız olur

4777 Deniz suyu denizden aktı
Kaydafe'nin ülkesini harap etti

4778 Bütün o şehir ve diyar boğuldu
Şehriyarın zekâyla yaptığı hileyi gör

Destanın sonu ve nasihat

4779 Elinde fırsat varken düşmana aman veren
Şüphesiz o Kaydafe gibi olur

4780 Kaydafe ulu bir şah olsa da
Onun aklı her şeye vâkıf olsa da

4781 İskender işinde kör ve sağır oldu
Şüphesiz İz câe'l-kazâ ami'l-basar

4782 Madem düşmanını ele geçirdin
Bir an bile fırsatı erteleme

4783 Bir an nedir deme, zaman bir anda
Ortaya pek çok hile koyar

4784 Madem düşmanının zayıf olduğunu görüyorsun
Kuvvet bulmadan kaygısından kurtul be adam

4785 Güneş ilginç, felek inatçıdır
Yaptıkları kâh kindir, kâh şefkat

4786 Düşmanının yalvarışını duyma
Onun yumuşak sözüyle işe kalkışma

4787 Sana şeker verse onu zehir bil
Lütuf gösterirse onu kahır bil

4788 Akrebi küçük görüp kolay lokma sanma
Yılana yumuşak diye el uzatma

4789 Düşmandan bana dostluk gelir deme
Zehrin çabayla tiryak olacağını sanma

4790 Kerem sahibi insanlarla dostluk et
Alçakların sana yoldaş olmamasına çalış

4791 Alçak olanın işi temelsiz olur
Kerem sahibi her ne yaparsa hoş olur

4792 Cahilden bir şey olur diye didinme
Zakkumu hileyle kim bal yapsın

4793 Sana elinin ermemesini istersen
Düşman bilmesin diye sırrını gizle

4794 İşini kadınlara bırakma
Hâlini çocuklara anlatma

4795 Onların aklı, dini az olduğu için
Küçücük şeyler bunları hemen yoldan çıkarır

4796 Sapkın belki yâr olur diye uğraşma
Sapkın olanların kaçı sözünü tutar

4797 Hâlik'in emrine vefa göstermeyenlerden
Halk ne kadar safa bulur

4798 Ahmedî'nin sözleri kulağında olduktan sonra
Lâli ne yapacaksın, inci sana ne gerek

4799 Dinlersen sözleri nasihattir
Anlarsan dediği hikmettir

4800 Bu söz tamamlanınca sabah oldu
Karanlık gitti ve âlem aydınlandı

4801 Sabah rahmet nefeslerinden soluk verdi
Gecenin karanlığı gitti, sabah geldi

4802 Yâr gitti ve ben mum gibi yanakaldım
Kulak verdiysen sergüzeştim bu dedim

İskender'in yedi iklim dışında ele geçirecek ülke aramasının destanı

4803 Ey bülbül, madem sana dünyada
Söz nasip oldu, fırsat kaçmadan söyle

4804 Bir gün nasılsa apansız susacağına göre
Neşeyle her perdede coş

4805 Alet düşüp kırılmadan çalış
Bildiğin bütün güzel sözleri söyle

4806 Dünyanın böyle kalmayacağını bildiğine göre
Senden yadigâr kalacak sözler söyle

4807 Bir daha fırsat ele geçmeyecekmişçesine
Fırsat varken sözü dile yetiştir

4808 Göz açıp kapayıncaya kadar
Zaman bilinmeyen bin türlü oyun eder

4809 Feleğin sana şefkat göstermesini bekleme
Çünkü felek, Ay ve Güneş bâkî değildir

4810 Kendisinde tuz ekmek hakkı olmayan
Bu kâsesi siyah dünya sana neler yapar

4811 Ona verilen gönül mutlu olmadı
Gamdan bir lahza bile azat olmadı

4812 Sende baht varsa varını yoğunu
Firdevs bahçesine götürmeye çalış

4813 Madem görülecek mülk odur
Rahatlık isteyen ona heves etsin

4814 O ruh âlemi, nur kaynağı, naim
Sevinç, rahatlık ve rızık yeridir

4815 Deve dikeni biten dünya gulyabani yeridir
Tertemiz ruhlar orada nasıl dursun

4816 Can kuşu melek ve beden kafesken
Orada durmaya niçin heves etsin

4817 Bu kafesten kurtarmak istersen
Onu cennet bağına özgü kılmalısın

4818 Beden tuzağının ona ayak bağı olmaması için
Sen onu hikmet daneleriyle besle

4819 Hakk'ın verdiğiyle az çok demeden yetin
Dünya için gönlünde gam tutma

4820 Mal, mülk ve hazine ne kadar artarsa
Ona göre de sıkıntı ve zahmet artar

4821 Madem bu cihanın kalıcılığı az
Bütün bu hırs ve tamaha ne gerek var

4822 Gelip geçtiği için ömür bâkî değildir
İnsan mal ve mülkü devşirip ne yapar

4823 Mal ve hazine kimseyi doyurmamıştır
Öyleyse hırsına uyup çok eziyet çekme

4824 Ey arkadaş, var olanla yetin
Yok diye yerinme ki yol budur

4825 Cihan mülkünü baştan başa ele geçiren de
Dünyaya doyamadan göçtü

4826 Bu söz üstüne bir hikâye söyleyeyim
Dinlediğim gibi rivayet edeyim

Destan başı

4827 Şah, Kaydafe'nin işini bitirince
Herkes heybetinden korkuya kapıldı

4828 Onun böyle bir hile ve kurnazlıkla
Kaydafe'yi ayaklar altına aldığını gördüler

4829 Nicesi tahtını tufana verdi
Nicesinin bahtı başından gitti

4830 Onu gayet kahraman gördükleri gibi
Hilede de sınırsız olduğunu gördüler

4831 Cümle asiler ona kul oldular
Padişahlar kulluğuna girdiler

4832 Ne Habeş kaldı, ne Mağrip
Ne Yemen, hepsi yalnız onun oldu

4833 Doğuda ve batıda fermanının
Yürümediği bir yer kalmadı

4834 Gayreti o ülkelerle yetinmedi
Rütbesini daha da yüceltmek istedi

4835 Sonra şah bir gün vezire dedi ki
Bütün âlemin hükmümde olması gerek

4836 Kılıçla çok ülkeler almışsam da
Başka yerler fethetmek arzusunda kalmışım

4837 Başka ülkeler fethetmeye heves etmişim
Bu yüzden bir an bile rahatım yok

4838 Fermanımın ermediği
Hiç yer var mı daha, iyi sorun

4839 Onları da fethedince
Bütün bu cihan yalnız benim olacak

4840 Vezir bu sözü şahtan işitince
Ey hükümdar çok yaşa dedi

4841 Bahtını cihanda payidar eden Kirdigâr
Tacını göklere çıkarsın

4842 Ömrünün bahçesi hiçbir zaman solmasın
Saltanatının bağı bozulmasın

4843 İnsanların yaşadığı her yeri fethettin
Cümle halk hükmüne boyun eğdi

4844 Ey şehriyar, dünyada senin olmadık
Ne şehir kaldı, ne diyar

4845 Yeryüzü şüphesiz yedi iklimdir
Hepsine yalnız sen hükmedersin

4846 Ey şehriyar, baştan başa
Bütün şehir ve diyarlar avucundadır

4847 Bu yedi iklimde karaların yanında
Yedi de büyük deniz vardır

4848 Ey Rum bilgesi
Hint, Fâris, Rum, Cürcan, Kızıldeniz

4849 Yecüc ve Çin denizlerinin
Hepsi okyanustan çıkar

4850 Okyanus denizi geniş bir toprak olan
Arzın merkezini kuşatmıştır

4851 Mağrip Denizi bütün denizlerin
Ondan çıkıp yine ona aktığı denizdir

4852 Bütün sular kaynağını ondan alır
Ve hepsi dönüp yine ona gelir

4853 Hint denizinde şüphesiz
Tam bin üç yüz altmış ada vardır

4854 Hepsi mamur, şehir ve diyar dolu
Yüz altmış da Rum denizinde var

4855 Ey cihan şahı, bedende canın hüküm sürmesi gibi
Bütün hepsinde hükmün yürümüştür

4856 İnsanların yaşadığı bütün yerler bunlardır
Hepsini aldın, başka mülk var mıdır, iyi bilmiyorum

4857 Yedi iklimin hepsini tuttuğuna göre
Bir iki gün güzelce otur, şarap iç

4858 Kazandığını ye yedir, bu dünya
Çok vefasız ve gelip geçicidir

4859 Başının göğe ermesine hiç sevinme
Tepetakla düşebileceğini hatırdan çıkarma

4860 Yarın toprağa gireceğine göre
Bugün göklere erdim deme

4861 Madem bugün devran senindir, mutlu ol
Dünyanın elden çıkacağını hatırla

4862 Bülbülün yeri yazın bağ olsa da
Kış olunca o yeri karga tutar

4863 Bahar olunca gül tatlı gülüşlüdür
Hazan erince boynu büküktür

4864 Nimetin çoksa şükret, zahmet çekme
Eksiğin yoksa başka bir şey talep etme

4865 Şah dedi ki kişide gayret olduktan sonra
Çok dediğin gözüne az gelir

4866 Çok deyip saydığın yeryüzü ülkelerinin
Hepsi yalnızca bir noktanın dörtte biridir

4867 Sonra vezir ona dedi ki ey taç bağışlayan
Bu saadet Hak'tan sana bahşedildi

4868 Yeryüzü her biri hayalî olan çizgilerle
Yediye bölünmüştür

4869 Talep edecek başka yer var mı
Nasip olduysa varıp almak gerek

4870 Kesinlikle Hakk'ın mülkü daha çoktur
Sanma ki yalnızca zapt ettiğindir

4871 Sonra vezir ona dedi ki ey taç bağışlayan
Bu saadet Hak'tan sana bahşedildi

4872 Senden önce kimseye kısmet olmuş değil
Kimse bu makama ulaşmış değil

4873 Nimete şükretmenin vaktidir
Mün'im'i o nimetle bilmelisin

4874 Nimet için Hakk'ı öv
Böyle yaptıkça nimetin artar

4875 Hazine için cihanda bunca zahmet çektin
Madem hazine eline geçti, ye yedir şimdi

4876 Ömrü hor kullanıp yele verme
Aziz olan her zaman ele geçmez

4877 Bu cihanın bütün makam ve heybeti geçince
Kıymeti bir arpa tanesine değmez

4878 Yine dünya isteyip sıkıntı çekme
Âkil olan geçici olanı talep etmez

4879 Şah dedi ki baht insanın yüzüne gülünce
Ona gökte Kürsî'yi bile taht eder

4880 Azla yetinenin gayreti az olur
Gayreti olmayan kişiden ne çıkar

4881 Gayretli olmayan azla yetinir
Aczi kendine sanat edinir

4882 Eğer insanda gayretten eser varsa
Büyük iş ona ufak görünür

4883 Herkes Hakk'a dille şükrederken
Ben hep canıyürekten ederim

4884 Ona şükrünü dille söylemek
Nimetini karşılık olarak beklemektir

4885 Nimetinin hiç sınırı olmadığına göre
Dille şükre nasıl değer vermelidir

4886 Gözlerim canıyürekten onda olduğu için
Nimete bakmam, onu gözlerim

4887 Şükür ehli olayım dersen
Nimeti bırak, yalnız Mün'im'i gözle

4888 Vezirin sözlerini kabul etmediği için
Onun bütün fazileti İskender'e yersiz göründü

4889 Ne nasihat ettiyse dinlemedi
Onun sözüyle hiç iş yapmadı

4890 Açgözlülüğe uyup yoldan çıkan kişi
Çok şey bulsa da az sayar

4891 Sonra kusursuz bir gemi
Yapmalarını ferman buyurdu

4892 Onlar gemiyi yaptıktan sonra
Cihan şahı ona usta bir kaptan buldu

4893 Hendeseyle hesaplarsa deniz ve kara miktarını
Enlem ve boylarını bilirdi

4894 Şehriyar her milletten
Bilgili iki kişiyi seçti

4895 Her işin iyisini kötüsünü bilen
Akılla her müşkülü çözen

4896 Şah onlara insanın aklına gelen bütün
Nimetlerden oluşan iki yıllık azık verdi

4897 Ta ki bir yıl denizde yol alsınlar
Başka yer var mı diye iyice araştırsınlar

4898 Bir yıl sonra yelkeni çevirip
Gemiyi bu yana getirsinler

4899 Hayır veya şer, her ne gördülerse
Gelip şaha haber versinler

4900 Söz çok, okyanusa girdikten sonra
Bir yıl o suda gemiyi sürdüler

4901 Gezdikleri her yer denizdi
Karadan hiçbir iz bulamadılar

4902 Sonra geri dönmeyi
Gelip ahvali şaha söylemeyi istediler

4903 Uzaktan ansızın bunlara doğru
Yelken çevirip gelen bir gemi gördüler

4904 Gemiyi o tarafa sürdüler
Uğraşıp birbirini gördüler

4905 Ne bunlar onların dilini anladılar
Ne onlar bunların sözünü anladılar

4906 İskender'in gemisinde yetmiş iki dil için
Üç tercüman vardı

4907 Onlarsa yetmiş iki dilden başka bir dil konuşurlardı
Bu nasıl kudrettir anla

4908 Onlar bunların hâlini
Bunlar da onların ahvalini anlamadı

4909 Akıllı olanlar işaretle konuştular
Birbiriyle şu şekilde anlaştılar

4910 Onlardan bunlara bir kişi
Bunlardan da onlara bir kişi gelsin

4911 Bu gidip onların dilini öğrensin
Sonra bu tarafın hâlini açıkça anlatsın

4912 Öteki de buraya gelip dil öğrensin
O tarafın hâlinin ne olduğunu açıklasın

4913 O ikisi birbirine karşılık oldular
O müşkülleri akılla çözdüler

4914 Geminin biri o tarafa yelken açtı
Diğeri bu tarafa yol aldı

4915 Sonra şaha gelip hayır veya şer
Her ne gördülerse haber verdiler

4916 O geminin hâlini söylediler
O kişiyi şaha gösterdiler

4917 O kişi bir süre yanlarında kalıp
Yunanların dilini tamamen öğrendi

4918 Dil öğrenince namlı şah onu
Huzuruna çağırıp bilgi sordu

4919 Şaha söylesin diye hangi ülkeden geldiğini
Onların memleketinde kimin ferman verdiğini

4920 O kişi şaha o tarafta da bir taç sahibinin
Olduğu bilgisini şöyle verdi

4921 Ona da İskender derler
Görünüşü ve tavrı sana çok benzer

4922 O taraflarda yedi ülke daha vardır
Yedisi de ona boyun eğmiştir

4923 Hepsini ele geçirince
Daha başka yerde padişahlık istedi

4924 O tarafta onun hükmünün yürümediği
Hiçbir yer kalmamıştı

4925 Sonra bizim için iki yıllık azık ve suyu
Hesap edip bir gemiye koydu

4926 Ta ki bir yıl gezip iyice araştıralım
Başka ülkeler varsa onları bulalım

4927 Sonra oradan yelkeni çevirip
Tekrar ülkemize doğru yola koyulalım

4928 Sonra şaha varıp baştan sona
Gördüğümüz kuru yaş her şeyi haber verelim

4929 Bir yıl denizde yol aldık
Karadan hiç iz görmedik

4930 Dönme vaktimiz gelince
Bu gemiyle karşılaştık ey iyi adlı

4931 İşte o gemiden gelip bilgi verdim
Baştan sona anlattığım maceramız budur

4932 Şah bu haberleri öğrenince
Şaşırıp ey Allah'ım dedi

4933 Cümle yaratılanlar senin olduğuna göre
Padişahlık yalnızca sana yaraşır

4934 Senin mülküne asla sınır yoktur
İzzetinin sınırına şüphe eremez

4935 Padişah sensin, sana son yoktur
Hüküm, kudret, izzet ve celal senindir

4936 Senden başka ister İskender, ister Kubâd olsun
Onlar rüzgârın yerde tozuttuğu topraktır

4937 Padişah o işliğin çok büyük olduğunu, o yüksek
Makama düşünceyle varılamayacağını anladı

4938 Kısmetinin dışında bir şey talep eden
Kendine boşuna eziyet eder

4939 Âlemin işi teraziyle olduğu için
Herkes nasibine razı olmalıdır

4940 Zerre zerre yerde ve gökte her ne varsa
Hepsi Hak ilminde aşikârdır

Erdemli olmaya teşvik ve nasihat

4941 Her birine ne gerekli olduğunu o bilir
Halka nasıl isterse öyle kısmet eder

4942 Yarattığı her ne varsa az veya çok
Hepsi onundur, ondan başka bir şey yok

4943 İnsana kısmet olan her şey
İstemese de yine kendisini bulur

4944 Nasip olmayan kesinlikle ele geçmez
Uğraşmak ancak bir nafile zahmettir

4945 Dünyanın sevgisine müptela olma
O sonra sana zahmet ve bela olur

4946 Madem cihan iyi kötü durmaz gider
Bu sevgiyi gönlünden gidermeye çalış

4947 Tut ki çalışıp İskender'in yerine eriştin
Ne fayda, ölünce gönlün yerinir

4948 Onda asla sebat olmadığını bildiğine göre
Dünyanın ziynetine iltifat etme

4949 Evliyaullahtan imam olmak için
Dünya ehlinden tamamen bağını kes

4950 Allah'a kavuşmak isteyen kimse
Orada erenlerle oturup dursun

4951 Her kim iyilerle oturup kalkarsa
Kesinlikle o da onlar gibi olur

4952 Damla deryaya erer, derya olur
Hem de sedefte iri inci olur

4953 Çiy damlası Güneş'e erince nur olur
Toprağın bulaşmasından uzak olur

4954 Mum ateşe ne kadar feda olursa
Karanlığı gidip tamamen ışığa dönüşür

4955 İnsanın yediği lokma kan olur
Belki dirlik bulup can olur

4956 Güneş ışığı taşa bakınca
Onu sürme edip göz nuru yapar

4957 Karga insanla bir yıl kalınca
İnsan gibi konuşur

4958 Yıldızlar toprağa bakınca
Lâl, yakut, inci ve cevher olur

4959 Sen de çabalayıp Allah ehliyle
Arkadaş olmaya heves et

4960 Onlarla dost olursan
Onların safasını bulursun

4961 Birkaç gün gülle ahbap olan kil
Sohbetinde gör ne hoş ahlak bulur

4962 Köpek Allah ehliyle oturup kalktı
Hemen insan ahlakını benimsedi

4963 İsteklere kapılıp hayvan gibi olma
Riyazetle melek marifetli ol

4964 Sonu olmayan bir yere varırsan
Orada olana asla bela ermez

4965 Gökte olan Güneş'e son yoktur
Yanındaki yıldızlara vebal ermez

4966 Hırsı terk et ki kötü haslettir o
Yokluğa yerinme, varınla yetin

4967 Dünyanın bütün hazinelerine sahip olmak
Doğru düşününce zahmetine değmez

4968 Madem mal ve hazine elde durmaz gider
Öyleyse bunca zahmete ne gerek var

4969 İskender yedi iklime boyun eğdirdikten sonra
Yeryüzünde ne kadar hazine varsa topladı

4970 Başka mal ve hazineler istedi
Mal ve hazineyi gör nasıl yılan ve eziyet olur

4971 Çok zahmet çekti, rahat göremedi
Çok hazine topladı, keyfini süremedi

4972 Âd çabalayıp İrem bağını yaptı
Bir dem orada oturup mutlu olmadı

4973 Dahhak cihan mülküne şah olunca
Yılanlar gününü kararttılar

4974 Cemşid'e cihanı verdiler deme
Onu gör ki testereyle ikiye ayırdılar

4975 Süleyman yeryüzünü tamamen ele geçirince
Cin ve rüzgâr onun hükmüne boyun eğdi

4976 Cinin onun yüzüğünü elinden alıp
Tahtını nasıl yele verdiğini gör

4977 Feleğin hain olduğunu, Ay ve Güneş'in
Kimseye asla acımayacağını anladığına göre

4978 Hilesine aldanıp tutkun olma
Sözüne inanıp hayal kırıklığına uğrama

4979 Yüzünü cömertlik feyz edene dön
Her varlık onun sanatıyla vücut buldu

Allah'ın birliğini delillerle anlama ve temsil yoluyla açıklama

4980 En büyük denizden çıkan deryalar
Geri dönüp yine ona akar

4981 Hem bulutlar özünü ondan alır
Irmak ve çeşme de ondan vücut bulur

4982 Sonra dönüp yine ona gider
Varıp orada kendisini yok eder

4983 Anla ki bu varlık âleminden işarettir
Hepsi Hak'tandır, yine Hakk'a varır

4984 Öyleyse ona varacağını bilmelisin
Öyleyse ona layık hazırlık yapmalısın

4985 Şahın gemi saldığı deniz
Şüphesiz marifet deryasıdır

4986 Onun içinde garip varlıklar çoktur
Lakin onun asla ucu bucağı yoktur

4987 Resulullah bu deryada gayet
Uzağı gören bir gemicidir

4988 Bütün dilleri bilen üç tercüman
Akıl, ilim ve düşüncedir, iyi bil

4989 Bu engin denizin gemisi her zaman
Mustafa'nın şeriatıdır, iyi anla

4990 Marifet deryası sonsuz olur
Orada akıl ve fikir şaşkına döner

4991 Yedi derya onunla dolmuştur
Akl-ı küll de orada bir kayıktır

4992 Bu deniz nedir bilmek istersen
Önce o gemiyi yapmalısın

4993 O gemin olduğu zaman
Niyet ve isteklerine ulaşırsın

4994 Dalga ve girdapta boğulmayasın
Hem de şaşırıp kalmayasın

4995 Bu denizde tehlike olmasın dersen
Varlık çapasını aradan kaldır

4996 Seher yeli inayetle esince
İsteğine karışıklık ve korku olmaksızın varırsın

4997 Öyle çalış ki ölmeden önce
Dünya bağından kurtulasın

4998 Nefis tuzağından kurtulup
Cennet ehlinin katında has olasın

4999 İşinde bozukluk olmasın dersen
Ahmedî'nin söylediği gibi yap

5000 Bugün hem manalar denizidir o
Hem hakikatler tercümanıdır o

5001 Onun sözünü anladıysan delil bildin
Onun yoluna vardıysan yol buldun

Destan sonu ve Allah'a yakarış

5002 Ey her zorda kalmış dua ettiğinde
İhtiyacını bilip gideren

5003 Ey bütün çaresizlere çare kılan
Ey bütün sırların sırrı nedir bilen

5004 Karıncanın kımıldanışını karanlıkta gören
Sivrisineğin gönlündeki sırra eren

5005 Lütfunla içimi dışımı
Bütün günahlardan temizle

5006 Ya Rab, sana layık olmayan
Bütün sıfatlardan beni arındır

5007 Aşkınla canımı mamur et
Marifetle gönlümü pürnur et

5008 Bende biz ve benlikten iz bırakma
Bende senden başka ne varsa yok et

5009 Gönlüme dünyayı arzu ettirme
Başkasını canıma sevgili etme

5010 Yâ İlâhe'l-âlemîn, öyle lütfet ki
Yakîn nuru gönlümü aydınlatsın

İskender'in kendisinden önce gelip geçmiş ve kendisinden sonra gelecek hükümdarlara dair sorusu

5011 Ey tatlı sözlü papağan söyle
Sözünün zevkine şeker kul oldu

5012 Kâh hakikatlerin sırrını keşfet
Kâh manaların inceliklerini söyle

5013 Sözün aşk ateşiyle dile geldiği için
Ud gibi can ve gönle dokunur

5014 Ödü hoş kokulu yapan ateştir
Canı ney sesine yönelten ateştir

5015 Gönlün inci denizi olduğunda
Dünya malına tamahın yaygısını dür

5016 Hikmetle meşgul ol ki çerağ odur
Kurtuluş istersen dünyayı terk et

5017 Mal yılandır, onu terk et
Yoksa ejderha olup seni yutar

5018 Olacaklar onu dağıtsın diye bırakma
Allah için ye yedir, mirasçıya bırakma

5019 Mal için zahmet çekme
Mal ve hazine ahirette bela, dünyada eziyettir

5020 Kocakarıdır dünya, yiğit sanma
Zehirdir, sakın ona el uzatma

5021 Dünyayı bırak ki o payidar değil
Ahireti iste ki dârü'l-karâr odur

5022 Keyif, rahatlık ve rızık oradadır
Zevk ve şevk, rahatlık ve hoşnutluk oradadır

5023 O mülk baştan başa nur doludur
Gönül rahatlığı, zevk ve neşe oradadır

5024 O konağın avlusuna yokluk girmez
Zenginliğinde eksikliğin ızdırabı yoktur

5025 Ne değişim vardır orada, ne yok oluş
Ne bozulma vardır orada, ne ölüm

5026 Mülk odur, heves edersen ona et
Bu kafes ne zamana dek sana ayak bağı olacak

5027 Eğer bu kafesten kurtulursan
Cennet bahçesine varıp mutlu olacaksın

5028 Bu viran konağın nesine kandın
Bu dünyanın ne kalıcılığı olur sandın

5029 Tut ki hükümdar olup hazine ve mal buldun
Sonunda ölünce neye yarar

5030 Tut ki mülkü ele geçirip sultan oldun
Yatmış inlerken neye yarar

5031 Saltanatta kişi Sencer olsa da
Bedeni sancıyınca neye yarar

5032 Bak Sencer'in çadırına nasıl zarar geldi
Çünkü ona ecel mızrağı saplandı

5033 Kader onu hanlığa yabancı edince
Kişinin Kader-han adını alması neye yarar

5034 Demir ecel yarasıyla eridikten sonra
Altın ve gümüş toplayıp Timur olmak neye yarar

5035 O melik adını Toktamış koymuş ki
Ecel yarası uğramış olsun

5036 Murada ermeden dünyadan gittikten sonra
Murad Han adını almak neye yarar

5037 Saltanata inanma, o payidar değildir
Pek çok melikten yadigâr kalmıştır

5038 Dünyanın işini açıkça bilmen için
Sana bir destan anlatayım

Destanın başı

5039 Doğu ve batı İskender Şah'ın olunca
Onunla savaşacak kimse kalmadı

5040 Tahta oturup taç giyince
Her taraftan Mısır'a haraç çektirdi

5041 Ülkeyi düşmandan tamamen arınmış gördü
Çeng ve ney, saki ve kadeh istedi

5042 Düşmana ecel kadehiyle ölüm varmayınca
Şarap kadehi sana tat verir deme

5043 Düşmanı ölüp kendi sevinç içinde kalınca
Kişi o zaman şarap içmeli

5044 Düşmanını rüzgâr gücüyle toz gibi savurunca
Kişi o demde şaraptan mutlu olmalı

5045 Ecel sakisi hasma kadeh sunmayınca
Ne el rahat ve huzurlu olur, ne ayak

5046 Dahhak varken Cem kadeh içse
Şarap kadehiyle canı ferahlar mı

5047 Şah Feridun taçla otururken
Dahhak gafletle şarap içer mi

5048 Selm ve Tur dünyada yaşarken
İrec'e barış ve huzur ne gerekti

5049 Kardeşleri Kenan'da sağken
Yusuf'a bağ bahçe sevdası ne gerekti

5050 Kardeşin düşmanlığı yaman olur
Kardeş kardeşin hilesiyle tez ölür

5051 El-ekârib ke'l-akârib ammu âh
Bunlardan biri gamdır, bir diğeri dert

5052 Amca ve kardeş hâlini böyle bilince
Başkasına artık nasıl yaslanırsın

5053 Sana hayır bulunursa sende bulunur
Başkasından sana ne hayır geleceği bellidir

5054 Her işi bilen El-ebbu Rabb deyince
Artık sakın başkalarına itimat etme

5055 Şah bir gün Aristo'yla elinde kadeh
Taht üstünde keyfince otururken

5056 Aristo'ya dedi ki ey iş bilir
Sana her sır aşikâr olmuştur

5057 Gökte beliren bu kırânların
Bana ahvalini açıkla

5058 Hangisinden açıkça fitne kopup da
Dünya başka hâle döner

5059 Aristo şahın sözünü tamamen anlayınca
Dedi ki cevabımı dinle ey iyi adlı

5060 Gök yirmi yıl dönünce
Müşteri ile Zühal kırân eder

5061 O kırân tesiriyle zaman değişir
Bir fitne peyda olur

5062 Onlar bu on iki burçtan
Her birinde bir kırân ederler

5063 Bir kişinin sahib-kırân olup gelmesi
İki yüz kırk yıl içinde olur

5064 Nereye yürüse ülke ve şehirleri alır
Kılıcı nice kahramanları kahreder

5065 Eski saltanatlar değişir
Fitne yüzünden nikap kaldırılır

5066 O burçların üstünde dört kez kırân olsa
Dokuz yüz altmış yıl ettiği görülür

5067 Dünyada bir büyük hadise çıkar
Ondan tamamen korku ve tehlike gelir

5068 Âlemin işi tümden değişir de
Türlü şekilde çare bulunur

5069 Din ve şeriat hükümlerinin kaldırılması o vakit olur
Hem de türlü musibet o vakit meydana gelir

5070 Cihan şahı bunları ondan dinleyip
Tekrar döndü, dedi ki ey bilge

5071 Âdem'in yaratıldığı zamandan
Şimdiye dek ne oldu, iyi bilirsin

5072 Ki sen gaybdan haberler dolu
İlahi emirleri okumuşsundur

5073 İdris'in yaptığı hesap ve
Camasb'ın yazdığı kitap sendedir

5074 Gelen ve gelecek olanın bulunduğu
Danyal'ın kitabı sendedir

5075 Hem kırânın hükümlerini yürütenler
Hatırında Güneş gibi ayan olmuştur

5076 Açıkla ey herkesin iyiliğini isteyen
Benden önce dünyaya bunca şah gelip gitti

5077 Her biri ne yaptı cihanda, söyle
Nasıl gelip gittiler, anlat

İlk hükümdar Keyûmers

5078 O iyilik dileyen bilge
Şaha Keyûmers'in ilk padişah olduğunu söyledi

5079 Gerçi açıkça karşı olanlar bulunsa da
Doğrusu Âdem'in oğlu olduğudur

5080 Bazıları onu yerden
Nebat gibi bitmiştir diye anlatır

5081 Yerden adamotu gibi bitti o
Bir süre sonra ruha kavuştu

5082 O hayvani ruh ile can buldu
İnsani nefs ile kâmil oldu

5083 Bazıları şunu söyler, Âdem gelmeden
Yeryüzünde soyu ortaya çıkmadan

5084 O ulu bir dağda yaşayıp
Hakk'a ibadet ederdi

5085 Kirdigâr bu insandan önce de
İnsan yaratmıştı

5086 Ancak Tufan'da helak olmuşlardı
Yeryüzünde onlardan teki kalmıştı

5087 Bu Keyûmers Tufan belirmeden önce
Dağda bir mağara içinde gizlenmişti

5088 Orada gece gündüz ibadet ederdi
Hâlik'in rızasını talep ederdi

5089 Sonra bu insanlar yaratılınca
O hemen geldi, bunları buldu

5090 Her işi bilen o iyi fikirli
Geldi ve bunlara bey oldu

5091 Bunlara her işi öğretti
Sonunda onlara şah oldu

5092 Keyûmers halka bey olunca
Cümle halk onu kılavuz edindi

5093 Lütufla halka beylik yaptı
Adaletle ülkeyi mamur etti

5094 Halka tevhit ilmini öğretti
Hem peygamberlik hâlini belletti

5095 Peygamber mucize gösterince
Hükmünü kabul etmek vacip olur dedi

5096 Ayrıca mahşerden bahsetti
Ahiret hâlini de beyan etti

5097 Dünyada otuz yıl hükmünü yürüttü
Sonra cihan onun fermanını dürdü

Hûşeng'in hükümdarlığı

5098 Onun ardından Hûşeng şah oldu ki
Ona taht ve taç yaraşırdı

5099 Halka çiftçilik mesleğini o öğretti
Tıp ilmi de onunla ortaya çıktı

5100 Her gıdanın niteliği nedir öğrendi
Her ilacın etkilerini de anladı

5101 Yazıyı ilk bulan
Ayrıca bunca işi düzene koyan odur

5102 İbranice ve Yunanca konuştu
Farsçayı da yazdı

5103 Dünyada tam kırk yıl hüküm sürdü
Sonra gitti, bu makam onsuz kaldı

5104 Huzur bulunmayan dünyaya inanma
Vefa göstermeyenin sözüne aldanma

5105 Bu makam nicelerini helak etti
Bu yer nicelerden sahipsiz kaldı

5106 Bu işe akıl şaşakalır
İdrak, hayal ve fikir hayran olur

5107 Bu makama gelen geri gittiğine göre
Bunları getiren ne diye yapar

5108 Kötüyse bunu niçin yapmalı
İyiyse niçin yıkmalı

5109 Bunu sanatıyla gösteren
Niçin getirip götürdüğünü o bilir

5110 Onun işini kimse bilemez
Akıl bu düğümü çözemez

5111 Fakat görünen tartışmasız budur
Bu topluluğa kuru laf devşirilmedi

5112 Cömertlik denizi onun zatı olduğuna göre
Bu deryanın dalgaları hep varlıktır

5113 Sanatının denizi böyle dalgalanınca
Türlü varlık dalga dalga yetişir

5114 Ne bu denizin kıyısından bir iz var
Ne de asla dalgasının sonu görünür

5115 Var olan bu sanat ürünlerinin hepsi
Sâni'in sanatıyla görünür olmuştur

5116 O lütufla bir tecelli edince
Bu kâinata yokluktan yol oldu

5117 Bir de kahırla tecelli etti
Yokluk ülkeyi şehriyle birlikte yakıp yıktı

5118 Hangi sıfatla tecelli ettiyse
Ona layık bir eser meydana gelir

5119 Her sıfat bir şeyi gerektirir
Bu yüzden kader hayır ve şer doludur

5120 Tecelli hayat vermek için zuhur edince
Ruhtan çürümüş bedene can gelir

5121 Tecellisi emanetten olunca
Tek nefeste her ne canlı varsa ölür

5122 Diğer sıfatlarının tecellilerini
Tek tek böyle kıyasla

5123 Hûşeng ecel kadehini içince
Onun başından akıl ve idrak gitti

5124 Hûşeng ölünce bu makam
Ondan sonra tam üç yüz yıl meliksiz kaldı

5125 Ecel kadehini içip akıl gittikten sonra
Hûşeng olmak neye yarar

5126 Ondan sonra âlem kavga dövüş doldu
Her yandan feryat ve boru sesi yükseldi

5127 Halk birbirini helak edince
Yeryüzü büsbütün tufan ve ateş doldu

5128 Bu makam sahipsiz kalınca
Âdem'in soyu temelli tükenmeye yüz tuttu

5129 Yeryüzünün dirliği padişahla olur
Sultan olmazsa halk başsız kalır

5130 Kuşkusuz Hakk'ın gölgesi padişahtır
Bütün halkın varı yoğu odur

5131 Üç yüz yıl kargaşa ve savaş olunca
Doğu ve batı baştan başa fitne doldu

Tahmûres-i Dîv-bend'in hükümdarlığı

5132 Sonunda Tahmûres padişah olup
Otuz yıl şehir ve ülkenin koruyucusu oldu

5133 Halka adaletle hükmetti
Yeryüzünü baştan başa imar etti

5134 Tevhidi delille ilan etti
Kıyamet gününün alametini gösterdi

5135 Dedi ki ölü gerçekte dirilmezse
Hakîm'in işi o takdirde boş olur

5136 Madem Hakîm'in boş işler yapması imkânsızdır
O hâlde ölünün dirilmesi mümkündür

5137 Hasılı ölü diriltmenin imkânına
Vâkıf olarak delillerini anlattı

5138 Şöyle dedi, Hak can ve bedeni
Sağlıkla tutarsa onu söyleyeceğiz

5139 Halka ibadet etmelerini
Bunu kendilerine âdet edinmelerini söyledi

5140 Gönlün nasıl arıtılacağını, canın kusurdan
Nasıl temizlenmesi gerektiğini anlattı

5141 Cümlesi İhvânü's-safâ olsun ki
Hulânü'l-vefâ olsunlar

5142 Hepsi birbiriyle dost olsunlar
Birbirine yâren ve sırdaş olsunlar

5143 Onlarda hile ve ikiyüzlülük olmasın
İşleri lütuf, cömertlik ve ihsan olsun

5144 Güzel ahlakla bezensinler ki
İyi adla bilinsinler

5145 Tevhit ilmini iyi bilsinler ki
Din temeli öncelikle odur

5146 İhlasla amel etsinler
İhlas olmazsa amel pula döner

5147 İbadetle kimse gururlanmasın ki
Hâlik'in rahmetinden uzak kalmasın

5148 İbadetle böbürlenmek küfür olur
Bırak onu ki Şeytan'ın âdeti budur

5149 Allah'ın nimetini düşünsünler
Onu daima şükürle ansınlar

5150 Kuru züht ve kara elbiseyle
Kendilerini din ehli sanmasınlar

5151 Bir köşeye çekilmeyi izzet ve bereket bilsinler
Şöhreti kendilerine bela bilsinler

5152 Tahmûres de çok işler yaptı
Şehirlere türlü güzellikler bağışladı

5153 Devrinde şeytanlar ortaya çıktı
Onlarla çok savaş etti

5154 Şahın Siyâmek adlı bir oğlu vardı
Âlem onun temiz yüzüne âşıktı

5155 Bir gün o şehzadeyi bir murdar şeytan
Ansızın kapıp gözden kayboldu

5156 Onun için o şeytanlarla çok cenk edip
Onları ayaklar altına aldı

5157 Kimini öldürdü, kimini tutsak etti
Onu için adını Dîv-bend koydular

5158 Şeytan'ı ilk ele geçiren
Remil şekillerini yazıp söyleyen o oldu

5159 Sonunda o da gidip kayboldu
Cihan onun da fermanını dürdü

Cemşid'in hükümdarlığı

5160 Onun ardından yedi iklime
Padişah olan Cemşid Şah geldi

5161 İnsan ve cinler tamı tamına
Yedi yüz ellli yıl hükmüne boyun eğdiler

5162 Hem rüzgârı da eline geçirmişti
Hava üstünde neşeyle yürürdü

5163 Hamamı kuran
Türlü türlü iş icat eden odur

5164 Tıp ilmini tamamlayan odur
Yıldız ilmi de onun hizmetine girdi

İdris Peygamber aleyhisselamın ortaya çıkışı

5165 İdris onun devrinde ortaya çıktı
Kirdigâr ona peygamberlik verdi

5166 Peygamber Cemşid'i dine davet etti
O da davetini kabul etti

5167 Onu kendine yakın bildi
Her işi onunla düzenledi

5168 Baştan sona kullandığı her ne sanat varsa
Hepsini ona İdris öğretirdi

5169 Astronomiyle yıldızlar, usturlap ve
Her türlü ilim de onunla ortaya çıktı

5170 Dünya bir süre böylelikle dönüp
Ay ve Güneş ona şefkat gösterdi

5171 Bir süre sonra feleğin dönüşü
Bir başka renge büründü

5172 Feleğin dönüş âdeti işte böyledir
Daima aynı düzende olmaz

5173 Bir süre saltanat sürdü
En sonunda ona göz değdi

5174 Cemşid Şah saltanatına aldanıp
Sâni'e isyan edip yoldan çıktı

5175 Râzık'ın nimetine nankörlük etti
Hâlik'e itaate asi oldu

5176 Ne yaparsan yap, nimete nankörlük etme ki
Saltanatın sona ermesin

5177 Çünkü melun İblis onu azdırdı
İdris'i hemen göğe çıkardılar

5178 O Cemşid Şah İblis'e uyup
Saltanatının nâmesine kara çaldı

5179 Rehberi İblis olan her kimse
Lanet ve hilesiyle sürülür

5180 Saltanat ışığı gözünden tamamen gitti
Halk onun fermanından çıktı

Dahhak'ın hükümdarlığı

5181 Dahhak onun yerine şehriyar oldu
Şehir ve diyar her ne varsa ona kaldı

5182 Taç ve taht Dahhak'a geçince
Cemşid'de ikbal ve baht kalmadı

5183 O korkudan yüz yıl gizlenerek yaşadı
Cihan diken olup gör neler yapar

5184 Kâh kaldırıp Simâk'a kadar yükseltir
Kâh yere vurup kişiyi toprak eder

Cemşid'in Dahhak'tan kaçışı ve sonu

5185 Dinle şimdi Cemşid'in hâli ne olacak
O kaçıp Zabilistan'a gelir

5186 Zabilistan şahı onu tanıyınca
Kendi evinde sakladı

5187 Aralarında bir söz olduğu için
O sözü tutmaya çaba gösterdi

5188 O zamandaki gelenek ve görenekle
Ağırlık alıp kızını ona verdi

5189 Evinde onu gizlerdi
Öyle ki kimse ona ulaşamazdı

Sözünde durmamaya yergi

5190 Eskiden kâfirler söz verince
Böyle tutmaya çalışırlardı

5191 Ey şimdi iman davası güdenler
Nasıl sözden caymayı talep ederler

5192 Herkesin âdeti yalan yere yemin etmek oldu
Düşüncesi hile, yalan ve düzen oldu

5193 Şüphesiz bu cihan kargaşa doldu
Âhir zaman fitnesi ortaya çıktı

5194 Kâfir andını tutarken
Yemininden dönen mümin olamaz

5195 Bu iş üstüne bir süre geçti
Cemşid o memlekette gizlendi

5196 Orada kedere düştü, aklı karıştı
Hatırından şu düşünceler geçti

5197 Dahhak işitip onu oradan alırsa
Onun elinde türlü eziyetle ölebilir

5198 Kimse düşman elinden ölmesin
Kâfir bile bu hâle düşmesin

5199 Ölmek her ne kadar hak olsa da
Düşman elinden ölenin vay hâline

5200 Erin düşmanın tuzağına düşmesi
Bin cefa ve eziyetle ölmesinden beterdir

5201 Düşmanı kendi dilediği gibi görenin
Sonu hayır olmadı

5202 Düşman karşısında bir dem âciz olmaktansa
Cehennemde türlü türlü azap görmek yeğdir

5203 Bu korkuyla oradan da ayrıldı
Bu dünya işi eziyet ve zulümdür

5204 O Cemşid Şah işte bu sürede
Sistan ülkesini mahvetmişti

5205 Onun Esrat adlı bir oğlu ortaya çıktı
Cihandaki her hünere sahipti

5206 Neriman ile Sam
Zal ve Rüstem-i Destân da o ırktandır

5207 Sistan şahı halk içinde açıkça
Kendi oğlum diye Esrat'ı kollardı

5208 Kimse Cemşid nerededir bilmezdi
Onun işi daima gizlenmekti

5209 Yüz yıl geçince Dahhak onu buldu
O korkusuz onu testereyle kesti

5210 Dahhak'ın adı şüphesiz Biveresb idi
Soyu kuşkusuz Nuh'a dayanırdı

5211 Kâfir, dinsiz ve korkusuzdu
Büyücü, her işi kötü ve murdar biriydi

5212 Yedi iklimi tamamen fethetmişti
Vahşi hayvanlar sihirle ona boyun eğmişti

5213 Melun İblis bir gün kılık değiştirip
Dahhak'ın yanına geldi

5214 O kötü işler yapan Şeytan
Türlü türlü hile, oyun ve düzen göstererek

5215 O hilekâr ona yaklaşıncaya kadar
Kendisini ona hizmetkâr yaptı

5216 Dünyada şer ve fesat olarak her ne varsa
Hepsini o kötü yaradılışlı ona öğretti

5217 Onu kendi gibi İblis'e benzetince
İçini hile ve düzenle doldurdu

5218 Bir gün onu omzundan gizlice öptü
İki omzundan iki yılan bitti

5219 O iki yılan peyda olunca
O murdar o anda oradan kayboldu

5220 Yılanlar onu yemeye kalkıştı
Bunu tarih düşürenlerden böyle işittim

5221 Hekim kılığına bürünmüş
O taşlanası Şeytan bir yerden çıkageldi

5222 O melun her gün iki oğlan beynini
Yılanlara yemek diye söyledi

5223 Ermayil adlı bir kişi vardı
İşi Dahhak'a yemek pişirmekti

5224 O yılanlara da az çok
Yiyecek hazırlayan oydu

5225 İki oğlan beyni
Yılanların besini olmuştu

5226 Birinin beynini alırdı
Yılanlara yiyecek yapardı

5227 O iyi adlı kişi bir insan beynine
Bir koyun beynini katardı

5228 Ta ki yılanların yiyeceği tam olsun
Onlar için başka besine gerek kalmasın

5229 Oğlanın birini saklardı
Oradan Elburz'a yollardı

5230 Zira o dağ o zamanlar ıssızdı
Oraya varanın izi belli olmazdı

5231 Hükmüne yedi iklim boyun eğdi
O tamı tamına bin yıl padişahlık yaptı

5232 Ona ermek için yaklaştığında
Eceli defetmeye hile yoktur

5233 Düşte meleklerden birinin inip
Ona sopayla vurduğunu görür

5234 Korkudan içine kor düşer
Çığlık atıp uyanır, telaşlanır

5235 O düşün tabirini öğrenmek için
İlim ehline yorumunu sorar

5236 Ona bu yıl bir anadan bir oğlan doğacak
Bunu belli bil dediler

5237 Sen onun elinde helak olunca
Bu taht, taç ve toprak onun olacak

5238 Bu dünya böyle geldi, böyle gider
Kimseye payidar kalmadı, kalmaz

5239 Kılavuz olan bu sözü söyleyince
Dahhak korkudan şöyle düşündü

5240 O yıl doğan oğlanları öldürecekler
Böylece Dahhak bundan korkup çekinmeyecek

5241 Doğanlardan erkekleri öldürürlerdi
Kız doğanları sağ bırakırlardı

5242 Bir şey takdir olunca hile ve bir çareyle
Savuşturulamayacağını anlamadı

5243 Madem kaza Mukaddir'den mukadderdir
Çare nedir, ona teslim ve razı olmak

5244 Çünkü mukadderat şüphesiz vardır
Savuşturmak için hile yapan haindir

5245 İyi işit bu sözü, o zamanlar
Şüphesiz Feridun ana karnındaydı

5246 Babasının adı Abtin'di
Kuşkusuz Cemşid'in kavmindendi

Feridun-ı Ferruh'un doğumu

5247 Anası biri erkek, biri kız
İkizlere hamileydi

5248 Şüphesiz o vakte kadar ikiz olmazdı
Her zaman bir batında bir çocuk doğardı

5249 Doğum sancısı belirince
Şüphesiz ilk doğan kızdı

5250 O işle ilgilenenler geldiler
Abtin'in evini denetlediler

5251 Doğanın kız olduğunu öğrenince
Gönül rahatlığıyla oradan gittiler

5252 Kızın ardından Dahhak'ın tahtını
Elinden alan Feridun Şah doğdu

5253 Anası onu öyle bir sakladı ki
Büyüyünceye kadar ondan bir iz belirmedi

5254 O anasından ayrı düşünce
Yol onu Elburz Dağı'na götürdü

5255 Orada bir süre beslenip büyüyünce
Bir aslan parçası ve bahadır oldu

5256 Şah yirmi yaşına gelince
Mülk, taht ve taca layık oldu

5257 Memleketi ele geçirmek için
Elburz Dağı'nı bırakıp şehre indi

5258 Halk onu mülke layık gördü
İsteyerek itaat etti

5259 Dahhak'ın omzunda yılan bittiği
Meydana çıktığından beri

5260 Onun şerrinden kaçıp kurtulan halk
Gidip Elburz'u yurt edinmişti

5261 Zamanla çok kalabalık oldular
Öyle ki dağ onlarla dolup taştı

5262 Feridun şahın Dahhak'ı
Öldürmek istediğini işittiklerinde

5263 Herkes Feridun'un yanına geldi
Toplanıp ona biat etti

Feridun-ı Ferruh'un ortaya çıkışı

5264 Feridun bir ulu padişah oldu
Güneş ve Ay onun şefkatinden dem vurdu

5265 Isfahan'da pençesine aslanın dayanamadığı
Kave adlı bir yiğit vardı

5266 Ok atan, kılıç çalan, mızrak fırlatan
Gürz sallayan ve saflar yaran biriydi

5267 Bebr gücünde ve ejderha tavırlıydı
Isfahan ülkesinde çok mert bir erdi

5268 Dahhak'tan çok cefa görmüştü
O murdardan daima korkardı

5269 O cengâver bir gün ava gitmişti
Önüne ansızın bir erkek aslan çıktı

5270 Kave içinden bu aslanı
Yenersem diye fal tuttu

5271 Kuşkusuz Dahhak'ı da öldürürüm
Onun zulmünün şerrinden kurtulurum

5272 O yiğit yürek temizliğiyle bu falı tutup
O aslanla kavgaya tutuştu

5273 Aslanın ciğerini yarıp
Kılıcıyla onu helak etti

5274 Ecel pençesini sivriltince
Ne ejderha dayanır ona, ne aslan

5275 O aslan öldü ve Kave sevindi
Sanırsın Dahhak'tan intikam aldı

5276 Kişinin bahtı açık olunca
Falı kutlu, talihi uğurlu olur

5277 Aslanın derisini bir sancak yapıp
Onu yeşil, sarı, mora bezedi

5278 O kuşkusuz Kave'ye aittir
Şüphesiz adı Kaviyan sancağı oldu

5279 O sancağa ulu bir alem yaptı
Dahhak'a duyduğu kinle işe girişti

5280 Feridun'un adını işitince
Ona tabi olmayı görev saydı

5281 Gidip ona kul oldu
Sonunda yanında server oldu

5282 Saltanat sahibine kul olan herkes
Rütbece yükselir, baş olur

5283 Sen er olmak veya er olana
Kul olmak için çalış

5284 Hizmete adabıyla koş ki
Gönülde can gibi makam edinesin

5285 Gönüllerde makbul olunca
Gönlünden geçene kavuşursun

5286 Hizmetle gönül ehline erilir
Hizmet eden çabucak ululuğa erişir

Feridun'un Dahhak-ı Tazi ile savaşması

5287 Asker Feridun'un yanında toplanınca
Dahhak'ı ezmek için yürüdü

5288 Yürüyüp Dahhak'la cenk edince
Dahhak'a yeryüzü dar geldi

5289 Çünkü taç ve taht ondan usanmıştı
Çadırını ve eşyalarını bırakıp kaçtı

5290 Kimse ona yardım eli uzatmayınca
Hemen bulup esir ettiler

5291 Şah ona demir pranga vurup
Onu Demavend Dağı'na gönderdi

5292 Sonra onu bir mağaraya hapsettiler
Mağaranın kapısını örüp gittiler

5293 Feleğin dönüşü nice Dahhak'ı
Kahırla ağlatır, hiç merhamet etmez

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve nasihat

5294 Dahhak nefs-i emmâredir, bil
Seni yılana yedirir, çare bul

5295 O iki yılan nedir, Tanrı kahrına
Sebep olan kibir ve gazap

5296 Ermayil'i nefs-i levvâme bil
İşi kâh sevap, kâh günahtır

5297 Mutmainne nefs Feridun sıfatlıdır
Onun işi cümle ilim ve marifettir

5298 Nefs-i emmâre korkup çekinmeden
Seni yılanlara verip helak eder

5299 Seni yılanların ağzından almaya
Çabalayıp çalışan mutmainnedir

5300 Levvame kâh seni yılana sunar
Kâh onu senden kovar

5301 Onun vasfı Hak'tan asa'llâhu yetûb
Günahlar onun hayrıyla yok olur

5302 Elburz Dağı amel defteridir
Oradaki kalabalık da ettiklerinin karşılığıdır

5303 Çıkıp Dahhak'ı helak ettiklerinde
Tahtını ateşte yakıp yok ettiler

5304 Bu emmare seni kahretmeden
Riyazetle onu mutmainne et

5305 Eğer nefsi mutmainne edersen
Her türlü mihnetten kurtulursun

5306 Şöyle ki padişah Feridun olursun
Cennet mülkünde yer bulursun

5307 Şeytanlık yılanı kılıcınla yok olur
Taç, taht ve saltanat sana kalır

5308 Padişahlıkta ebedî kalırsın
Dahhak gibi taç ve tahtın yok olmaz

5309 Talih Dahhak'tan yüz çevirince
O taç ve taht Feridun'a geçti

5310 İran ve Turan'ı tamamen fethetti
Deniz ve karanın hepsi hükmüne boyun eğdi

5311 Söylediği söz tevhit ilmiydi
Bütün halkı dine davet etti

5312 Yeryüzünü Dahhak'ın ettiği
Her zulümden adaletle arındırdı

5313 Birçok ilim onun zamanında ortaya çıktı
Kimya, tıp, tabir ve yıldız

5314 İlmin esasları, var olma ve yok olma
Başlangıç ve son onunla bilindi

5315 Nefis bahsini de onunla ele aldılar
Mahiyetinin ne olduğunu anladılar

5316 Onun cisim ve cismani olmadığını öğrendiler
Varlığı Rabbanî lütuf haricinde değil

5317 O temiz varlık kutsal bir cevherdir
Güneş gibi pürnur ve parlaktır

5318 Onun nuru bu bedende belirmiş
Lakin kendi her şeyden gizlenmiş

5319 Gerçi hadistir, Kadîm ona
Fenâdan korkulmayan bir bekâ vermiş

5320 Onunla beden arasında
Kuşkusuz âşık ve maşukluk var

5321 Bedenin yokken var olmasına sebep
Onun olgunluğudur

5322 İyi bil ki nefis ve varlığın arasında
Bu ilişki her zaman bir bağdır

5323 Bu bağ yalnızca bir ilişiğin olmasıdır
Arazların en zayıfıdır, iyi bil

5324 Araz yok olunca cevher kalır
Can bâkîdir ölmez, beden ölür

5325 Saltanatının otuzuncu yılında
Celîl'in peygamber yaptığı Halil doğdu

Feridun ile İrec, Tur ve Selm'in hikâyesi

5326 Onun üç bahtiyar oğlu vardı
İrec, Tur ve Şah Selm

5327 Tur'a Türk ve Çin'i, Selm'e
Rum ve Mağrip'i verdiğini ilan etmişti

5328 Irak ve Fars İrec'e kalmıştı
Lakin bu iş Tur ve Selm'e zor gelmişti

5329 Onlar küçük kardeşe haset ettiler
Hem de ne haset, sınırı yoktu

5330 Bu kinle Selm ve Tur Şah
Günahsız İrec'i katlettiler

5331 Hasedin nasıl kötü bir iş olduğunu gör
Onu terk et ki kötü düşüncedir

5332 Madem El-hasûd velâ-yesûd sözünü işittin
Ululuk istersen hasetçi olma

5333 Feridun İrec için kederlendi
Gönlünde Selm ve Tur'a kin bağladı

5334 Feridun Şah, İrec'in soyundan
Saltanat merkezine layık bir yiğit buldu

5335 Derdin ki o temiz insan İrec'di
Babası ona Menuçihr adını vermişti

5336 Şah ona altı yüz bin kişi verip
Dedi ki git Tur'la Selm'i mahvet

5337 İnsanın halefi olan oğlu öldürülünce
Babası kanını yerde koymamalıdır

5338 Her yandan sayısız asker yürüdü
Güneş'in yüzü tozdan baştan başa siyah oldu

5339 Menuçihr, Selm ve Tur'la cenk etti
Geniş dünyayı onlara dar etti

5340 O cenkte Selm ve Tur düştüler
Canları bedenden inleyerek çıktı

5341 Hâlik'in Menuçihr'e zafer kazandırdığı
Haberi Feridun'a erişti

5342 Hâlik'e şükredip İrec'in katillerinden
Öç aldığı için sevindi

5343 Sonra tacı ve tahtı Menuçihr'e bırakıp
Feridun da gitmeye hazırlandı

5344 Cihanda beş yüz yıl hükümdar oldu
Adaletle iyi ve güzel zaman geçirdi

5345 Dünya sonunda ona da kalmadı
Öyle gitti ki gelmedi sanırsın

5346 Feridun bu cihanın sevgili olduğunu
İyice gördü ve bildi

5347 Vefasızlığıyla rağbet edilendir
Can düşmanıdır, ancak sevilendir

5348 Onun için nice kardeş kardeşe düşman olup
Can ve başa kasteder öğrendi

5349 O bu korkuyla öldüğünde
Oğulları birbirine düşman olacaktı

5350 Kahırla birbirlerini öldürecekler
Taç ve tahtı başkasına kaptıracaklardı

5351 Onların birbirine düşman olmaması için
Çare olarak bir iş yapmak istedi

5352 Hiçbiri fazla olmamak üzere
O yeri hendeseyle üçe böldü

5353 Arada düşmanlık ve savaş olmasın diye
Her birini bir oğluna verdi

5354 Çareyi her ne kadar güzel düşünse de
Kaderle birbirine uymadı

5355 Hak bu işi istediği gibi yaptı
Mülkü de dilediği kişiye bağışladı

5356 Feridun'un çabası hep havaya gitti
Dünyada kim mutlu oldu, kim olacak

5357 Topraktan olanın işi yeldir
İnsan ateş ve sudan ne bekâ bulur

5358 Her işi yapan takdir olduğuna göre
Var olan bütün çareler yalandır

Menuçihr'in hükümdarlığı ve yaradılışı

5359 Feridun gitti, Menuçihr şah oldu
Başına mücevherle süslü taç takındı

5360 Feridun'dan her ne gördüyse
Her şeye sahip çıktı, onları değiştirmedi

5361 O genç delikanlı tahta oturunca
Taç ve taht onunla süslendi

5362 O iyi huylu, adaleti öyle sağladı ki
Cihan hoşluktan cennet gibi şen oldu

5363 Menuçihr'in şah olduğu zamanda
İlah Musa'yı peygamber yapmıştı

5364 Daha görmeden ona tabi olmuştu ki
O yoldan dönmek uygun değildi

5365 Çünkü Kerîm ona doğru yolu göstermişti
Kelîm'in doğru peygamber olduğunu anladı

5366 Duyar duymaz onun için mum gibi eridi
Uğursuz Firavun onu görünce taş oldu

5367 Hak Firavun'a doğru yolu göstermediği için
Kuşkusuz o iman saltanatına giremedi

5368 Ey arkadaş, yoldaşlık kime uygun görülürse
Dünya ve ahiret onundur

5369 Menuçihr mutlu ve şen tamı tamına
Yüz yirmi yıl saltanat sürdü

5370 Sonunda o da öldü
Topraktan olan yine toprağa döner

5371 Ecel pençesi Menuçihr'e erişince
Bu dünyayı ahiretle değiştirdi

5372 Onun ardından oğlu Nûder şah oldu
Lakin adaletsiz ve aklı harap idi

Nûder'in hükümdarlığı
ve Efrasiyab'ın onu öldürmesi

5373 Liyakatsiz kişilere öncelik verdi
Böylece liyakatliler onların gerisinde kaldı

5374 Gece gündüz işret düzenledi
Türlü türlü sapkınlık çıkardı

5375 Babasının töresini değiştirdi
Kendisinden de bir şeyler ekledi

5376 Her alçak onun katında yakınlık gördü
Her soylu kişi sohbetinden uzak düştü

5377 Hüner ehli onun yüzünden gözden düştü
Marifet sahibi olmayanlar hep makam edindi

5378 Şah her zaman hüner gözeten değil
Halka hakkıyla sultan değil

5379 Kerîm kilimini karaladığı için
Kelîm'e itaat etmedi o alçak

5380 Her alçak onunla sohbeti tercih etti
Kuşkusuz baht ona yâr olmadı

5381 Sam ve Rüstem ondan yüz çevirdiler
Onu bırakıp Sistan'a gittiler

5382 Kâren, Gûderz, Gîv ve Güstehem de
Yanından ayrıldılar

5383 Tur soyundan bir ulu padişah ortaya çıkıp
Türk ve Çin'e şah olmuştu

Efrasiyab'ın ortaya çıkışı

5384 Derya gibi askeri olan Efrasiyab
Namlı bir cihangirdi

5385 Nûder'in bahtının kara olduğunu görünce
İran'dan tarafa asker sürdü

5386 Efrasiyab babasının garazıyla
Gelip İran ülkesini harap etti

5387 Yaktı, yıktı ve yağmaladı
Memlekete çok hasar verdi

5388 Menuçihr'in kavminden kimi bulduysa
Büyük küçük hepsini kırdı

5389 Kadın ve kızların hepsini esir etti
Erkeklerden bulduğunu oka hedef etti

5390 Nûder'i de o öldürdü
O korku ve çekinme bilmeyen onu astı

5391 Feleğe bak kimleri darağacına çeker
Padişahları gör, ne beladan şifa bulur

5392 Birini sevgiyle taç sahibi eder
Birini kahrıyla darağacının tacı yapar

5393 Dediğim gibi halkı mahvedip
On iki yıl İran'da padişah oldu

5394 Düşüncesi gece gündüz şeytanlık
İşi gücü hep yakıp yıkmaktı

5395 Zalim, pervasız ve kötü huyluydu
Müşrik, sapkın ve dinsizdi

5396 Onun kılıcından kurtulan
Sistan'a gidip gizlendi

§397 Söz çok, hayatta kalanlar
Rüstem-i Zal'a yakındılar

§398 Bu ülkeye ümit bugün sensin
Her kapalı kapıya kilit sendedir

§399 Halka derman senden gelir
Efrasiyab'ın harap etmediği yer kalmadı

§400 Onun şerrini hemen defetmezsen
Halkın tepesinde kıyamet koparır

§401 Çünkü İran ülkesinin sığınağı sensin
İran'ı bırakma ki baştan başa harap eder

§402 Zulüm şerrini defedebilecek kişi
Ağır davranırsa zalim olur

§403 Yiğit bu sözleri işitince
Olana tahammül edemeyip gözünden yaşlar aktı

§404 Gayretli olmayan kişi
Kadın gibidir, ondan erlik gelmez

§405 İran'ın sığınağı olan Rüstem bu söz üzerine
Turan şahının üstüne asker sürdü

§406 Onunla Efrasiyab öyle bir cenk etti ki
Nehir kanla kıpkırmızı oldu

§407 Sonunda Allah İran'a merhamet etti
Turan askerleri yenilip kaçtı

§408 Turan askeri kaçıp gidince
İran ülkesi yine güzelleşti

Tahmasb Şah'ın hükümdarlığı

§409 Tahta layık ve taca yaraşır
Tahmasb Şah adlı bir kişi vardı

5410 Hem âkil, hem güngörmüş bir ihtiyardı
Hem adil, hem idareciydi

5411 Askerin başı tecrübeli olunca
Her ne yaparsa yapsın beğenilir

5412 Askerlerin sığınağı Rüstem
Onu bütün İran ülkesine padişah yaptı

5413 Abtin soyundan geliyordu
Şah olmasının nedeni buydu

5414 Orada eksik fazla beş yıl şah oldu
Beş yıl sonra da öldü

Keykubâd'ın hükümdarlığı

5415 Onun ardından Keykubâd hükümdar oldu
Bütün halk onunla mutlu olmuştu

5416 Âkil, dindar ve çok bilgiliydi
İdareci ve akıl fikir sahibiydi

5417 Memleket idaresinde Cemşid'di derdin
Adalette ise Hurşid sanırdın

5418 Efrasiyab Turan'dan çıkıp gelmiş
Her yeri almıştı

5419 Keykubâd hepsini fethedip
Saltanat tahtında sevinçle taç takındı

5420 O da yüz yıl İran'a şah oldu
O gitti, Kâvûs padişah oldu

Keykubâd oğlu Keykâvûs'un padişahlığı

5421 Taht Kâvûs'a geçtiğinde
Baht her yerde onu muzaffer gördü

5422 Arzu ettiği her ne varsa
Hepsi kolaylıkla ona nasip oldu

5423 Sonunda baht onu mağrur etti
Hâlik'in rahmetinden uzaklaştırdı

5424 Onu yükseltip göğe ulaştırsın diye
Bir bina inşa etmek istedi

5425 Bunu Kâbil'de başlattı
Elli yıl durmadan iş yaptırdı

5426 Bu dünya elli yıl dönünce
Hak emriyle yere bir melek indi

5427 Elinde büyük bir kamçı vardı
Görünüşte kamçı, ama ateşti

5428 Melek o binaya öyle bir kamçı vurdu ki
Felek buna şaşakaldı

5429 Şüphesiz o bina orada üç parça oldu
Ondan sadece biri yerinde kaldı

5430 Parçanın biri Cabalka'ya düştü
Onun biri Cabalsa'ya fırladı

5431 Kâvûs edepsizliği ele alınca
Hâlik ona elbette gazap etti

5432 Edepsizlik etme ki kötü olur
Edepsiz her hayırdan mahrum olur

5433 Sanma ki yalnız kendisini yıkar
Edepsiz bütün halkı ateşe yakar

5434 Halk onu Hakk'a asi bulunca
Her yanda ona düşman oldu

5435 Yemen sultanı ona düşman oldu
Her yanda yüz türlü fitne peyda oldu

5436 Sonra Yemen şahıyla savaşmak için
Yemen'den tarafa at sürdü

5437 Oraya varıp savaşırken
Ansızın yakalanıp esir oldu

5438 Onu Sanan'da canı ve bedeninin
Ateşte yandığı bir kuyuya attılar

5439 Baht bir insandan yüz çevirince
Şüphesiz taht zindana bedel olur

5440 Çivit renkli feleğin hâli böyle geldi
Kâh başı göğe erdirir, kâh baş aşağı eder

5441 Bir zamanlar savaşçı Rüstem vardı
Onun için orada cenk etti

5442 Söz çok, canla başla çabalayıp
Onu kurtardı, Babil'e götürdü

5443 Yine başına altın taç taktı
Yine İran ülkesine şah oldu

5444 İnsanın başı sağ olunca
Taht şüphesiz yine ele geçer

5445 Hazine ve mal elden giderse gam yeme
Sağ oldukça mal da, hazine de bulunur

5446 İtibar ve makam elden giderse tasalanma
Baş sağ olduktan sonra ona külah bulunur

Keykâvûs oğlu Siyavuş hadisesi

5447 Onun herkesçe sevilen
Siyavuş adlı bir oğlu vardı

5448 Kâvûs tam yüz yaşına varınca
Bir kızın aşkı gönlüne yerleşti

5449 Adı Su'day, güzel yüzlü ve temiz bedenli
Yemen şahı onun babasıydı

Yemen şahının Su'day adlı kızı

5450 Sâni ona öyle bir güzellik vermişti ki
Aşkından Güneş yok olup gitmişti

5451 Zülfü Kadir Gecesi ve yanağı Nevruz'du
Onun vuslatı cihanı aydınlatan bayramdı

5452 Yemen Süheyl'i yüzünün Süheyl'ine yenik düşmüştü
Lâl onun akikine bedel olamazdı

5453 O Süleymanî saçındaki kıvrım
Hepten Davudî zırh olmuştu

5454 Yüzünün rengi güle gülerdi
Zülfünün kıvrımı sümbülü kınardı

5455 Ağzının hokkası parlak incilerdi
Dudağı cana can katan yakuttu

5456 Hapisten çıkınca onu almıştı
İran ülkesine beraber gelmişti

5457 Kâvûs yaşlı, o genç olduğu için
Gönlü onunla hiçbir zaman bir olmazdı

5458 Adı bunak ihtiyar olan o kişiyle
Genç kızın gönlü nasıl bir olsun

5459 Âşık olmak gençlere olgunluk verir
Fakat ihtiyar olan için eksiklik ve çöküştür

5460 Kişi kocayınca ve beden zayıflayınca
Genç işini yapmak doğru değildir

5461 Saçlarına ak düşünce
Amberli zülfü bırak ki hata olmasın

5462 Su'day Siyavuş'u görür görmez
Gönlünü verip ona can feda etti

5463 Onun canına aşk ateşi düştü
Varlığı mum gibi tutuştu

5464 Aşkın işi can ülkesini yıkmaktır
Gönlünün evini ateşe yakmaktır

5465 Her ne kadar ağlayıp yaş döktüyse de
Siyavuş onu hiçbir zaman sevmedi

5466 Su'day sonra ona iftira etti
Bana kastetti diye sözler söyledi

5467 Gerçek ersen kadına inanma
Doğruysan eğriye aldanma

5468 Yüce Hak dedi ki onların hilesinden emin olma
Çünkü o korku yeridir

5469 Kadın sözü her ne kadar tehlikeli olsa da
Yine erenlerin canına dokunur

5470 Kadın gözlerinden yaş akıtınca
Aslanların yüreğini dağlar

5471 Kadın nazla büyülediği zaman
Zal gibi Rüstem'i alt eder

5472 O ki bu dünyaya gönlü toktu
Kellimînî yâ Humeyrâ derdi

5473 Züyyine li'n-nâs süsü onlaradır
Gönlün onlara meylettiğine ne şüphe

5474 Şah onun sözüne itimat etti
Oğlunu öldürmeye kastetti

5475 Siyavuş babasının niyetini anlayınca
Oradan kaçtı Turan'dan yana gitti

5476 Turan'a varınca Şah Efrasiyab
Ona sayısız mal ve hazine bağışladı

5477 İran'a gitmesin diye
Ona kendi kızını bile verdi

Efrasiyab'ın Siyavuş'a verdiği kızının özellikleri

5478 O kızın adı Firengis'ti
Güzelliğinden Ay ve Güneş utanmıştı

5479 Zülfünün kıvrımında Davudî zırh
Bin Süleyman canına düğüm olmuştu

5480 Saçlarından ve'l-mürselât okunur
Kaşlarından ve'n-nâzi'ât yazılır

5481 Çimenin servisi boyuna bendeydi
Huten'in miski zülfüne fitneydi

5482 Güneş yüzünden nuru borç alırdı
Ay güzelliğinden şaşakalırdı

5483 Yüzünün güzelliğinden zekât isteyene
Kaşı el-bâkıyâtü's-sâlihât derdi

5484 Reyhan onun zülfüne hayrandı
Gül onun yüzüne şaşakalmıştı

5485 Firengis Siyavuş'a eş olunca
Şüphesiz arada uyku kalmadı

5486 Onun bir oğlu doğdu
Saltanat merkezi hep bunu arzu ederdi

5487 Onun talihine baktıktan sonra
Keyhüsrev adını verdiler

5488 Siyavuş onda şeref bulduğu için
Hasetçiler ona kin bağladılar

5489 Kişi barışçı ve iyi huylu olsa da
Hasetçinin çıkardığı sıkıntıya nasıl çare bulsun

5490 Efrasiyab onu öldürünceye kadar
Ona sayısız iftira ettiler

5491 Adı her defterde karalanmış o Kâvûs Şah
Ne yaptı bundan sonra dinle

Keykâvûs'un göğe çıkmak isteğiyle başvurduğu yol

5492 Orada kimin hükmettiğini görmek için
Göğe çıkmayı istedi

5493 Sapkın fikriyle akbabalar toplayıp
Bir süre çok yiyecek vererek besledi

5494 Yiyecekleriyle kuvvetlendiklerinde
Uçup yükselmeye kâdir oldular

5495 Göğe çıkmaya çare bulunca
Deriden dört köşeli bir sandık yaptı

5496 Sandığı çabucak akbabalara bağladı
Fikri yanlış olan o kişinin vay hâline

5497 Birkaç çıta üstüne et saplayıp
Sandığa bağladı, bu sözü işit

5498 Akbabaları iyice acıktırınca
Kâvûs Şah sandığa girdi

5499 Yiyeceğe çok muhtaç olan
Aç akbabalar ete hamle etti

5500 Yemek için akbabalar öyle yükseldi ki
Yerdeki hiçbir şey görünmüyordu

5501 Aşağıda görünen denizdi
Yukarıda gök kubbeydi

5502 Kâvûs bakınca yeri göremedi
Akbabalar uçup bu göğe eremedi

5503 Kuşlar yorgun düşünce geri döndüler
Mecburen yine yere indiler

5504 Kâvûs Şah da bir ülkeye düştü
Yüzü kara, mutluluğu ve bahtı harap olmuştu

5505 O tekrar tahtına kılavuz buluncaya kadar
Uzun zaman yorgun argın yürüdü

5506 Cahildi, doğru düşünmedi
Gök nerede, yer nerede bilemedi

5507 O akbaba kanadıyla varıp
Göğe çıkmaya yol bulacağını sandı

5508 Orada aklın başsız, fikir kuşunun
Kanatsız olacağını anlayamadı

5509 Allah cezbesi ve Cebrail'in kanadından başka
Oraya varmaya yol yoktur

5510 Bu tarihi düzen, türlü defterlerden
Toparlayıp yazan şöyle dedi

5511 O Nemrut'tur ki ona Halil geldi
Çünkü onu Celîl gönderdi

5512 Bu hâli hikâye eden
Bize böyle rivayet etti

5513 Ona göre Kâvûs'un gerçekte adı Nemrut'tu
Kâfirdi, onda hiç din yoktu

5514 O gönlü kara din yoluna gelsin diye
Allah Nemrut'a İbrahim'i gönderdi

5515 O da onu hak dine davet etti
Nice zaman doğru yolu gösterdi

5516 Kibirli ve kendini bilmez olduğundan
Halil'in sözünü kabul etmedi

5517 Sonra Halil'i mancınığa koydu
Öfkelenip onu ateşe attırdı

5518 Halil havaya yükselince
Cebrail ona rast gelip dedi ki

5519 İhtiyacın var mı, bana söyle
Ona dedi ki sana hiç ihtiyacım yoktur

5520 Dedi ki Hakk'a varsa onu söyle
Dedi ki unuttuysa beni söyleyeyim

5521 Böylelikle azmi tamam olunca
Şüphesiz ateş ona serinlik ve esenlik oldu

5522 İbrahim ateşten sağ çıkınca
Nemrut'un içine dert ve ateş düştü

5523 İnkârını itaate çevirmedi
Saltanatına kuşkusuz eksiklik düştü

5524 Ne kadar yaşadıysa da yola gelmedi
Sonunda ne olacağını düşünmedi

5525 Sonra ecel ona yaklaşınca
Onu savuşturmanın çaresi yoktur

5526 Tek kanatlı, tek ayaklı bir sinek gelir
Sürünüp yüzüne konacak olur

5527 O sivrisinek kovalayınca gitmez
Burnundan doğruca beynine girer

5528 Onun beynini her gün kendine azık eder
Başının oyuklarında her yana gider

5529 Onun işi baştan sona kibirdi
O akıl ve kibir gör ona ne yaptı

5530 Akbaba kanadına uyan kişinin
Beynini şüphesiz sivrisinek yer

5531 Akbabanın Kâvûs'a ne yaptığını dinledin
Alçakları asla beslememeye gayret et

5532 Kâvûs'a ondan çok elem erişir
Canına türlü türlü illet gelir

5533 Gücü yiter, savaşacak hâli kalmaz
Her yandan düşmanlar ortaya çıkar

5534 Düşünerek hareket edenler bu hâli anlayınca
Ortadan kaldırmak için şu çareyi buldular

5535 Keyhüsrev Turan ülkesinden İran'a
Koruyucu olarak gelsin, onlara şah olsun

5536 Ta ki düşmanın eli ülkeden uzaklaşsın
Mülk yine baştan başa mamur olsun

5537 Bir tahtta bir yiğit vardı
Adı Gîv, kendi bahtı açık ve genç

5538 Gîv'i bilgili ve cesur bulduklarından
Bu iş için onu belirlediler

5539 Sonra o savaşçı gidip buldu
Onu yiğitçe İran'a getirdi

5540 Keyhüsrev İran'a vardığında
Kâvûs ölüp toprak oldu

5541 Kâvûs'a Nemrut'tur diyenin
Sözü yalana yakındır ey huri asıllı

5542 Kâvûs yüz elli yıl şah olduktan sonra gitti
Ve Keyhüsrev padişah oldu

5543 Memleketten zulmü uzaklaştırdı
Adaletle ülkeyi mamur etti

Keyhüsrev'in hükümdarlığı

Alçak felek nice Kâvûs'un
Kösünü yırtıp sancağını baş aşağı etti

Kös ve sancak zahmet ve eziyet alametidir
Onun armağan olduğunu sanma

O dini pak ve çok iyi düşünceli oldu
Halka Hak'tan yana kılavuz oldu

Babasının kanı için on yıl savaşıp
Turan'ı ayaklar altına aldı

Sonunda Efrasiyab'a bir hile buldu
Kanını toprağa döküp yendi

Keyhüsrev'in devri tamamlanınca
Bir gün bütün halkı davet etti

Sonra hazinelerden altın ve gümüş
Lâl ve yakut, inci ve mücevher çıkardı

Hepsini Hak yoluna sebil etti
Bilmelisin ki mal vermek içindir

Feridun Şah hanedanından yadigâr
Lührasb adlı bir atlı vardı

Onu yanına çağırdı ve getirip
Başına taç takarak tahta geçirdi

Dedi ki Hak beni katına çağırdı
Benim yerime size bunu bıraktı

İnsanlar onun işine şaşakaldı
Söylediklerini deliliğe bağladı

Bu sözleri söyleyip ata bindi
Sayısız bir kalabalık onun ardındaydı

Biraz yol alınca durdular
Karşıda bekleyen on atlı gördüler

5558 Şah dedi ki siz durun ben gideyim
Bunlar kimdir iyice araştırayım

5559 Gidip onlara yaklaştı
Onlarla bir bir görüştü

5560 Onu da alıp oradan döndüler
Bir iki adım atıp kayboldular

5561 Bir daha onların izine rastlanmadı
Bak dünya ne acayip işler yapar

5562 Din düşmanlarını helak etti
Yeryüzünü küfürden temizledi

5563 Askerinin haddi hesabı olmayan
Efrasiyab onun kılıcıyla öldü

5564 Cümle Yecüc ve Mecüc'ü toplar
Yakıp yıkıp halkı ezerdi

5565 Görünüşte insan olsa da
Aslında lanetli Şeytan'dı

5566 Onu ortadan kaldırıp cihanı temizledi
Dinin cevherini parlattı

5567 Yeryüzünü adaletiyle mamur etti
Âlemi ilmiyle pürnur etti

5568 Sünnet ve farzı düzene soktu
Nefsin ahlakını yoluna koydu

5569 Nefsi ilmiyle olgunlaşınca
Cemal'in nurları ona göründü

5570 Gözünü açıp bu yana bak diye
Cennet bağından bir ses geldi

5571 Memleketler dolusu nur
Sonsuz rahatlık, zevk ve sevinç görürsün

5572 Hem madde belasının ötesinde o
Hem tabiat mihnetinden arınmış o

5573 O yana yol açılmış olduğunu görünce
O şevkle Sem'an ve tâ'aten dedi

5574 Sonra o gelen sese boyun eğip
Taç ve tahtı, mülk ve malı terk etti

5575 Bu keder dolu külhanı terk edip
Gitti o nurlu bahçeye yerleşti

5576 Varlık kaydından sıyrılıp
Meleklerle buluştu

5577 Beden belasının ötesine geçip
O da meleklerden biri oldu

5578 Yeri göğü fetheden o melik
Sonunda arınmış bir melek oldu

5579 İkilikten geçip birliğe erdi
Fâni olup ebedî yaşama vardı

5580 Padişah olan kişi böyle olsa
Bütün işi nefsin arzuları olmasa

5581 Öyle yapsa ki buradan gittiğinde
Cennet bahçesi ona vatan olsun

5582 Dünyada sultan olup da
Buradan gittiğinde Şeytan olanın vay hâline

5583 Saltanat sürdüğünde gece gündüz
İşi şeytanlık olanın vay hâline

Lührasb'ın hükümdarlığı

5584 O İran'a altmış yıl şah olduktan sonra
Gitti ve Lührasb padişah oldu

5585 Lührasb ülkeye hükümdar olunca
Turan'da fermanı yürüdü

5586 Çok zorba ve kibirli oldu
Her yerde halkı yağmaladı

5587 Kudüs'ü yıkıp yağmaladı
Halkı kırıp çok zarar ziyan verdi

5588 Tevrat'ı ve Musa'yı bıraksınlar
Varıp onun milletine uysunlar diye

5589 Kelîm'in dini o zaman hak dindi
Kerîm ona Tevrat'ı vermişti

5590 Saltanat sürmek için Belh'i yaptırdı
O tamamlandığında acı vakit geldi

5591 O ulu şehir zulümle yapılmıştı
Kuşkusuz yapan oturamadı, kahroldu

5592 Zulümle yapılan her ne ise
Süleyman tahtı bile olsa yel alır

5593 Padişah eziyet ve zulmedince
Gökten yere yağmur ve su inmez

5594 Ülkeyi yıkan, kendini ve âlemi
Ateşe yakan padişahın zulmüdür

5595 Adalette eksik olan padişahın
Saltanatı ve ömrü sağlam olmaz

5596 Zulümdür şahlara azlin esası
Baht ve ikbalin payesi adalettir

5597 Mülk isteyen adil olmalı
Bütün halka huyca hoş davranmalı

5598 Huyu diken gibi kaba olanı
Rüzgâr hor görüp toprağa bile bırakmaz

Ey dost, adalet nedir, doğruluktur
Doğru ol ki kurtulasın

Ok gibi doğru olanın işi kolay olur
Yay gibi eğri olan kurbana layık olur

Lührasb yüz yirmi yıl şah olup
Öldü ve Güştasb padişah oldu

Güştasb'ın hükümdarlığı
ve Zerdüşt'ün ortaya çıkışı

Onun zamanında Zerdüşt ortaya çıktı
O onun dinini seçti

Ateşgede yaptıran
Halkı zorla ateşe taptıran oydu

Dedi ki iyiliğin yaratıcısı ışık
Bütün kötülüklerin yaratıcısı karanlıktır

Vahiydir diye adı Zend olan
Ve sözleri çok hesapsız bir kitap getirdi

Şüphesiz ona İbrahim'in suhufudur derler
Onda bütün işlerden söz edilir

Eğer ışık ve karanlıktan dem vurduysa
Tevhit ilmine ayak basmamıştır

Halil İbrahim şüphe duymadığı için
Celîl ateşi ona gül bahçesi yaptı

Nur ve karanlıktan bahsetmediyse
Öyleyse İbrahim'in olması mümkündür

Güzelliğine şehir ve diyarın âşık olduğu
İsfendiyar adlı bir oğlu oldu

Nam sahibi, asker donatan ve yiğitti
Savaşını görse aslanın pençesi körelirdi

5612 Ok attı ve kılıç çaldı
Hem de yürekli çıktı ve asker kırdı

5613 Ülkenin kudretlisi ve babasının dayanağıydı
Hem askere baş ve önder oldu

5614 İşi sürekli savaş olsa da
Kılıç ve ok ona tesir etmezdi

5615 Derdi ki ben şehriyar olsaydım
Kimseye şehir ve diyar bırakmazdım

5616 Şahları hükmüme boyun eğdirseydim
Doğu ve batıyı tamamen fethetseydim

5617 Babası onun sözlerinden korkup
Onu öldürmeye niyetlendi

5618 Dil uslu durursa baş sağ olur
Dil kıpırdayınca yürek yaralanır

5619 Dilini tut, sırrını söylemesin
Kes onu ki seni öldürmesin

5620 Güştasb Şah onu yakalayıp hapsetti
Bu işi Ercasb Şah işitti

5621 Efrasiyab onun dedesiydi
Deniz gibi bir ordu topladı

5622 Hemen Güştasb'ın üstüne yürüdü
Onun tepesinde kıyamet kopardı

5623 Onunla savaşamazlardı
Kimini kırdı, kimini esir etti

5624 Güştasb Şah otağını ve silahlarını
Olduğu yerde bırakıp onun önünden kaçtı

5625 Ercasb İran'ı tamamen fethedip
Geldi ve Babil'de yerleşti

5626 Güştasb Şah düşmanın korkusundan
Gitti ve bir kaleye sığındı

5627 Çaresiz kaldığında şöyle düşündü
İsfendiyar'ı hükümdar yaparlar

5628 Pranga ve zindandan kurtarıp
Padişahlığı yalnız ona verirler

5629 Yürüyüp düşmanı sürdükten sonra
Taç takıp tahta oturur

5630 Sonra onu getirip düşmanı ezmek için
Halk etrafına toplandı

5631 Usta okçu ve iyi kılıç kullanan
O asker kıran hapisten çıkınca

5632 Büyük küçük her kim varsa
İran askerlerini eksiksiz topladı

5633 Halka çok hazine ve mal verip
Askerlerini donattı

5634 Vermekle askerin sırtı pek olur
Vermeyince kimse padişah olmaz

5635 Vermeye imkânı olmayan kimse
Padişahlığa bir an bile erişemez

5636 İsfendiyar askerleri toplayınca
Yürüyüp Ercasb'ı avladı

5637 O namlı kişi dörtnala at sürüp yetişti
Turan askerini altüst etti

5638 İsfendiyar Şah muzaffer olunca
Namlı yiğit Hefthan'a yöneldi

5639 Hefthan yüksek bir kaleydi
İnsan ve cinden ona zarar gelmezdi

1640 O hisar İskender seddi gibiydi
Hendekli ve sayısız burçluydu

1641 Onun kerpici demir ve çelikti
Dolgusu kalay çok sağlamdı

1642 Kulesine kartal erişemezdi
Hendeğine cin giremezdi

İsfendiyar'ın Hefthan'ı fethe gidişi

1643 Bir tüccar kılığına girip
Hefthan'a doğru yola koyuldu

1644 Tacir gibi iki yüz sandık, rahvan, sağlam
Ve yüke dayanıklı yüz katır hazırlattı

1645 Her sandığın içine aslanın bile
Pençe atamayacağı bir yiğit koydu

1646 Seyis ve katırcıların hepsi bahadır
Tacirin adı Nâsir-i Nev-cüvân

1647 Sandığı yükletip katar bağladı
Kaleye doğru şimşek gibi yürüdü

1648 Yol Hefthan'a yaklaşınca
Kalenin sahibine elçi gönderdi

1649 Dedi ki İran'dan Turan'a
Yola çıkmış bir tüccarım

1650 Yüklerimde çok nefis şeyler vardır
Sandığım altın ve mücevher doludur

1651 Ancak İran'dan ardımca gelen
Bir harami düşmanım vardır

1652 Bütün kumaşlarımı saklamak için
Kalede bir yer hazırlamak gerek

5653 Kaledar mal sözünü işitince
Onu kaleye şah gibi çıkardı

5654 Mal hırsı nice başı başsız bıraktı
Niceleri tamahtan ayaklar altında kaldı

5655 Tüccar yolları aşıp kaleye geldi
Kale sahibine birçok armağan verdi

5656 Şah ve tüccar gece sohbet etti
Esriyip herkes yerli yerine gitti

5657 Tüccar o gece konak yerine vardı
Kumaşlarının hepsini açtı

5658 Sonra kaftan giyip kemer bağladılar
O kaleyi altüst ettiler

5659 Orada esir olan babasıyla kardeşlerini
O aslan avcısı kurtardı

5660 O yiğit bu fikriyle
Hefthan kalesini fethetti

5661 Bu fetih ona nasip olunca
İran ülkesinden tarafa geri döndü

5662 Babası verdiği sözde durmadı
Ona söylediği memleketi vermedi

5663 Dünya makamını kimse terk edemez
Her kişi sözünün eri olmaz

Güştasb'ın İsfendiyar'ı Rüstem'le savaşmaya göndermesinin destanı

5664 İsfendiyar'ı yenebilmek için
Şöyle bir hile ve düzen düşündü

5665 Rüstem-i Destân'ı yakalayıp öldürsün diye
Onu Sistan'a gönderdi

5666 Veya yakalayıp eller bağlı getirsin
Sonra İran'ı alıp neşeyle otursun

5667 Kastı Rüstem'in onu helak etmesi
Hançerle ciğerini parçalamasıydı

5668 Mülk için babanın yaptığı hileyi gör
Oğlunu yardan atmak istedi

5669 Padişahlıkta akrabalık kötüdür
Soy düşmanlığı onun için güçlüdür

5670 Babasının fermanıyla gitti o
Gidip Rüstem'le çok cenk etti

5671 Cenk ederken onu kılıç kesmezdi
Kayın ağacından ok ona tesir etmezdi

5672 Rüstem'i ok yarasıyla alt etti
Öyle ki baş aşağı düşeceğinden korktu

5673 Bir iki gün böyle cenk ettiler
Rüstem'i kayın ağacından ok alt etti

5674 Zal ve Rüstem bir gece toplandılar
Onu ortadan kaldırmak için çare aradılar

5675 Rüstem dedi ki yarın oku gezleyip
Onun gözüne nişan alıp atarım

5676 Eğer bedeni tunçtansa ok işlemez
Ama göz ne de olsa ettir, ona işler

5677 Bu iş üstüne çok düşünüp
Ilgın ağacından bir ok yaptılar

5678 İki dal o okun bir ucuydu
Ara yeri dâl harfi gibi açık

5679 O iki dalın her birine uygun
Zehirli temren aradılar

5680 Süratli ve etkili olsun diye
Oka Simurg'un tüyünü taktılar

5681 Gece böyle hile ve düzen kurdular
Sabah olunca savaş kösünü vurdular

5682 İsfendiyar kös gümbürtüsünü işitince
Dedi ki galiba Sam-ı Süvâr dirildi

5683 Onu elimden kurtarmaya çalışmak için
Rüstem'e yardım etmeye geldi

5684 Yoksa bugün benimle savaşmaya
Onda mecal nerede

5685 Onunla cenk ettiğim gün
Okla yüz otuz yara açmışım

5686 İsfendiyar bunları deyip zırhını giydi
Ve hemen ata bindi

5687 Elinde tuttuğu yayla kuşku duymadan
Cenge yürüyen Rüstem-i Destân'ı gördü

5688 İçine korku düşüp dedi ki aslan
Bu yiğit gibi çıkmaz ormandan

5689 Rüstem dedi ki ey şah barış yapalım
Toplanıp babanın katına gidelim

5690 Ben istiyorsa şimdi seninle gideyim
Her ne buyurursa onu yapayım

5691 Kendine acı ey yiğit
Hem şehzadesin, hem genceciksin

5692 Ne kadar yalvardıysa da o işitmedi
Cahildi, aklıyla iş görmedi

5693 Ey hileler, ecel geldiği zaman
Akıl insana ne yapsın

Rüstem'e bir daha ok vurdu o genç
Rüstem ona döndü dedi ki ey yiğit

Bunca okunla yaralandım
Sen de benden bir ok al yadigâr

Gör şimdi ok nasıl atılır
Ok yiyen kişi nasıl yatar

Baban seni hileyle Dimne gibi
Aslan pençesine düşürdü

Rüstem yaydan oku öyle attı ki
Temrenler onun tam gözüne geldi

İki temren de öyle işledi ki
İsfendiyar ah edip yere düştü

İşte dünyanın ahvali hep böyledir
Hiç kimse burada yerleşemez

İsfendiyar Rüstem'in okuyla öldü
Oğlu Behmen ondan yadigâr kaldı

Zulmün kötü sonu hakkında

Tarihlerin onlardan ayan olduğu
Bu destanın hâlini beyan edenler

Dediler ki ünlü İsfendiyar
Çocukken iyiyi kötüyü bilmezdi

Oynayarak her bir yana giderdi
Yaşıtı oğlanlarla gezerdi

Bir ağaçtan ok ve yay yapıp
Yaz kış oğlanlarla yarışırdı

Bir gün ılgın ağacından ok yapar
Ve ansızın onu fırlatır

5707 Oku yaydan hatayla atınca
Kader onu bir yoksulun oğluna eriştirir

5708 Ok onun gözünü çıkarır
O biçare zavallı ve hakir olur

5709 O ok ağacı yere düşüp saplanır
Tanrı takdiriyle orada yeşerir

5710 İsfendiyar'ın gözüne erişen
O ağacın dalıydı, sen iyi bil

5711 Şüphesiz zulmetmenin sonu budur
Adalet için çalış, zulme heves etme

5712 Oğlanken azdan çoktan anlamayan
Bu kişiye değecek ok yoktu

5713 Kaderin onunla göz çıkardığı
Bir oku hata edip attığı için

5714 İki gözünden vuruldu
Can ve baş gitti, hem yele vardı

5715 Onun işi devamlı kötü niyetle yay kurup
Hep zulüm oku atmaktır

5716 Baş ve canları yele verip
Evi barkı yıktırıp yaktırıyorsa nedendir

5717 Ana karnında can bulan oğlan
Altı ay hayız kanı yer

5718 Sonra o kan çıban olup çıkar
Oğlanın suretini bozup yıkar

5719 Ay'ın kıskandığı o güzelliği
Altı aylık hayız kanı mahveder

5720 Zalimin içtiği altı yıllık kan
Nasıl vebaya sebep olmasın

1721 Akbaba zalim olmadığı için
Onun ömrü bin yıla varır

1722 Şahin zalim ve kan dökücü olduğu için
Ömrü bütün kuşlardan az olmuştur

1723 Zalimin sonu çok kötü olur
Zulmün sonu vahim olur vahim

1724 Güştasb Şah oğlunun öldüğünü işitince
Halk içinde ah çekti

1725 Başını yere vurup zar zar ağlayarak
Yazık ey İsfendiyar dedi

1726 Lakin içten içe pek mutluydu
Canı bütün gamlardan kurtulmuştu

İsfendiyar oğlu Behmen'in hükümdarlığı

1727 Güştasb Şah yüz yirmi yıl hüküm sürüp gitti
Ardından Behmen padişah oldu

1728 Acem mülkü Behmen'e kalınca
Rüstem'in hanedanını yok etti

1729 O şah olduğunda Rüstem ölmüştü
Şüphesiz fırsatını bulunca intikam almak istedi

1730 Her ne iş olursa olsun fırsatla biter
Fırsat olmadıktan sonra iş bitmez, yiter

1731 Sistan'ı tamamen yıkıp yaktı
Her ne bulduysa hepsini parçaladı

1732 Mamur olan ne varsa viran etti
O ülkeyi yerle bir etti

1733 O şehriyar ne kadar yaşadıysa
İşi gücü hep cenk ve savaştı

1734 Gece gündüz işi fitne ve kargaşaydı, doğuyu
Ve batıyı karşı koyamayacak hâle getirmek isterdi

5735 Viran olmamış hanedan mı var
Sahibi ölmemiş hane mi var

5736 Cihanın yele vermediği taht mı var
Feleğin yere çalmadığı taç mı var

5737 Bu dönen değirmen
Nice Kâvûs ve Efrasiyab'ı öğüttü

5738 Felek nice Rüstem ve İsfendiyar'ı
Şarap gibi ateşe saçtı

5739 Beyazıt ile Timur dün şahtı
Bugün onu yılan yer, diğerini karınca

5740 Dün mülke sığınak Mir Süleyman'dı
Bugün şimdi yerde kara toprak oldu

5741 Bunda herkesin kavrayacağı bir şey olmalı
Mir Süleyman'dan bugünlük ibret yeter

5742 Çünkü felek ona böyle yay çekti
Başkasını bırakır sanıyor musun

5743 O halkın feryadına koşarken
Gördüğün gibi felek ona bir nefes aman vermedi

5744 Herkesin feryat ettiği kişiye
Kim vefa eder var kıyasla

5745 Hatem-i Tayy'e kahır ve cefa eden
Bir cimriye mi sevgi ve vefa gösterir

5746 Behmen cengâver ve kan dökücüydü
Felek gibi pek fesat çıkarıcıydı

5747 Âhir ömründe kimsenin kurtulamadığı
Bir ejderha ortaya çıktı

5748 Yedi başlı ejderha peyda olunca
Şah Behmen'e ona dair haber ulaştı

5749 Ejderhayı orada avlamak için
Sayısız asker topladı

5750 Yanına varınca ejderha
Bir soluğuyla onu çekti, kurtulamadı

5751 Silahı, zırhı ve kalkanıyla yuttu
Doğusu ve batısıyla mülkü kaldı

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve destanın sonu

5752 O yedi başlı ejderha nefistir
Seni bulunca Behmen'i yuttuğu gibi yutar

5753 Bir başı isteklerdir, biri haset
Biri cehalet ve biri kötü huy

5754 Biri hışım ve biri hırs, tamah
Biri de halkı aldatma

5755 Onun başlarını riyazet kılıcıyla kes ki
Can ve bedenin ondan kurtulsun

5756 Yoksa türlü mihnetten kurtulayım desen de
Bu ejderha seni bırakmaz

Behmen'in kızı Hümây'ın hükümdarlığı

5757 Behmen yüz on yıl padişah olup öldü
Ve Hümây onun yerine şah oldu

5758 Hümây, Behmen Şah'ın
Pek akıllı ve temiz kalpli kızıydı

5759 Behmen'in dini Zerdüştlüktü
Onun semavi bir dini yoktu

5760 Küfür ve inançsızlık onda pek çoktu
Mezhebinde helal ve hürmet yoktu

5761 Behmen'in Hümây'dan oğlu vardı
Onun adını Dârâ koymuşlardı

5762 Küçüktü, o büyüyünceye kadar Hümây
Memlekette otuz yıl hüküm sürdü

5763 O büyüyünce onu şehriyar yaptı
Şehir ve diyar her ne varsa ona verdi

5764 Tahta oturup taç takınca
Rum ülkesinden mal ve haraç istedi

5765 Askeriyle yürüyüp çok cenk etti
Rum halkına yeryüzünü dar etti

Behmen'in oğlu Dârâ'nın hükümdarlığı

5766 On iki yıl taht sahibi oldu
Sonra ecel erişince öldü

5767 Yüce talih kâh tahta çıkarır
Kâh tabut içinde tahtaya bağlar

5768 Madem baht baştan gidecek
Öyleyse kişiye taç taht ne gerekir

5769 Mal ve hazine ölmek olmadıkça hoştur
Yoksa o kişiye yılan ve eziyet olur

5770 Dünya Dârâ'yı tüketince
Dârâ oğlu Dârâb padişah oldu

Dârâ oğlu Dârâb'ın hükümdarlığı

5771 Bu taç, taht, şehir, ülke, diyar
Mülk ve ikbal sana ondan kaldı

5772 Ey ulu, senden önceki padişahların
Bütün kıssası bu anlattıklarımdır

5773 Bunların hâlini iyice bildikten sonra
Saltanatla gururlanma ey iyi adlı

Bu cihan onlara ne ettiyse
Kuşkusuz sana da onu yapacak

Baht sende kalıcı olsun istiyorsan
Bu taç ve taht seni mağrur etmesin

Şüphesiz insan ölecektir
Öyleyse dünya için bu kibir ve kin nedir

Var bahtını tut, çünkü ömre durup bekleme yok
Hasılı taht dar tabut tahtasıdır

Padişah bu sözleri işitince
Gönlü kederden altüst oldu

Anladı ki taç ve taht kimseye kalmaz
Mülk ve talih sonunda başkasının olur

Canıyürekten perişan oldu
Yaptığı işlerden pişman oldu

Hırs ve emeli gönlünden çıkarıp
İyi işleri kendine âdet edindi

Tanrı'nın zikriyle kalkıp oturdu
Eziyet ve zulmü tamamen kaldırdı

Ahmedî mal ve mülkün hâlini
Sultanların ahvalini anladıktan sonra

Zengin olayım diye heves etme
Fakirliği kendine övünç eyle

Fakirliği gerçek padişahlık bil
Sultanlık varsa her zaman fakirliktir

İskender'in kendisinden sonra gelecek hükümdarları sorması

Ey nağmeler söyleyen bülbül de ki
Söz söylemekte herkesten ilerisin

5787 Sözlerin papağan sözü gibi tatlıdır
Bu yüzden sana şeker yemek yaraşır

5788 Sözünle can ve gönlün güçleneceği
Bir manevi destan söyle

Destan başı

5789 Padişah kendinden önce geçenler
Hakkında bilgi alınca

5790 Aristo'ya dedi ki ey bilge şad ol
Dünyada her kaygıdan azat ol

5791 Benim sana yine bir hacetim var
Hem onu da bana açıkla

5792 Felek ben gidince kimi getirecek
Saltanat tahtında kim oturacak

5793 Aristo dedi ki ben bunu bilmem
Bilmediğim işte dava gütmem

5794 Bilmediğini bilirim diyen kişi
Her ne yaparsa yanlış olur işi

5795 Hızır'dır Hızır bu ilmi bilen
Odur bu düğümü çözecek olan

5796 O taç sahibi ciddi çaba ve çalışmayla
Hızır'a ulaşmayı başardı

5797 Ona dedi ki ey ulu Levh-i mahfuz'da
Yazılı olan her ne ise o olacak

5798 Melekler orada ne varsa bildiler
Peygamberlere hepsini açıkladılar

5799 Peygamberlerin kitaplarını baştan başa
Aklında tutmuşsun ey hüner sahibi

5800 Şüphesiz İbrahim ve Âdem'in suhufları
Hatta Danyal'ın kitabı sendedir

5801 Levh-i mahfuz'a bile bakıp
Oradan türlü bilgi alırsın

5802 Evliyanın önünde perde yoktur
Gayb nesnesi onlardan gizli kalmaz

5803 Hem bütün gaybın anahtarı olan
Ledün ilmi de sendedir

5804 Cihan ben ölünce memleket için
Kimleri ortaya çıkaracak açıkla

5805 Hızır Zülkarneyn Şah'a söyledi
Ölünce ne olacağını açıkladı

5806 Ona o öldüğünde bu cihanın
Baştan başa fitne dolduğunu söyledi

5807 Onun ardından çok uzun zaman
Halkın arasında savaş olduğunu söyledi

5808 İran kimseye ebedî kalmadı
Zulümden hiçbir zaman mamur olmadı

5809 Her kişi bir şehirde emir oldu
Yeryüzü baştan başa cenkle doldu

5810 Onlara Tavaif beyleri derler
Hepsinin başı Eşganilerdi

5811 Taht ve tacı tutup ferman buyuran
Başkentte kalan onlardı

İskender'den sonraki Tavaif Beyleri

5812 Onlardan Eşk on yıl ülkeyi elinde tuttu
Altmış yıl Şâbûr emir oldu

5813 Onun zamanında İsa ortaya çıktı
Kirdigâr ona peygamberlik verdi

5814 Cevderzin de on yıl hükmetti
Pijen yirmi bir yıla erişti

5815 Orada tamamen hâkimiyet kurmak
Cevder'in yirmi bir yılını aldı

5816 Cevder ölünce o yöre on dokuz yıl
Cevder oğlu Cevder'e kaldı

5817 Kırk yıl orada şehriyar Kisra'ydı
On yedi yıl taç sahibi Hürmüz'dü

5818 On iki yıl da Erdevân hüküm sürdü
Kırk dört yıl Kisra göründü

5819 Sonra Belaş yirmi bir yıla erdi
On yıl boyunca melik Erdevân'dı

5820 Onun zamanında çok savaş oldu
Ne vilayet kaldı, ne şehir ve diyar

5821 Sonunda düşmanın istediği gibi
Kahırla çaresiz ve isteğine ulaşamadan öldü

5822 Ey er, nice Şâbûr ve Erdevân gelip
Buradan yelerek gider

5823 O Tavaif meliklerinin zamanı
Erdevân'la tamamlanmıştır

5824 Bu süre içinde mamur ettiler
Sonra baştan başa yok olup gittiler

Nasihat ve ibret dersi

5825 Cihan nice Tavaif'i
Ortaya çıkarıp yine gizler

5826 Bu korkusuz yer kurt tabiatlı olup
Yoksul veya melik ne bulsa yer

5827 Kaftanı maviye boyalı şahların
Yasını tutan gökyüzüne bak

5828 Felek gece gündüz hızla döner
Burada ne Hürmüz bırakır, ne Erdevân

5829 Kişi ister Kisra olsun, ister Belaş
Ömrü bitince bedavadan gider

5830 Dünyanın kahır ve belası çoktur
Kimseye sevgi ve vefası yoktur

5831 O hâlde akıllı olan ona inanmasın
Çamurdur hiç ona dayanmasın

5832 Ey bugün balçığa dayanan
Yarın düşersen şikâyet etme

5833 Çünkü bilirsin buraya gelen gider
Gel buradan sürülmeden git er

5834 Sen gönlünü buraya bağlama
Akıllı olan bunu övmeyip yerer

5835 İskender işte bu sözleri işitince
Gözleri kanlı yaşa boğuldu

5836 Sonra dedi ki onlar gidince kim gelecek
İran mülkünü kim fethedecek

Sasan soyundan gelen hükümdarlar ve bunlardan ilki Erdeşir

5837 Hızır dedi ki Eşganiler gittikten sonra
Sasaniler geldi

5838 İş bilir, adil ve bahadır
Erdeşir onların ilkiydi

5839 Felek, Güneş ve Ay ona şefkat gösterdi
İran'a baştan başa padişah oldu

İnsaflı ve adildi
Memleket işinde kâmildi

Bütün viran yerleri mamur etti
Halka adaletle hükmetti

Ülkeyi hükmü altına aldı
Nerede başkaldıran varsa boyun eğdirdi

Fesatçıyı asla gözetmedi
Yeryüzünde fesat yeri bırakmadı

On dört yıl ve altı ay padişah olup gitti
Onun ardından Şâbûr şah oldu

Erdeşir oğlu Şâbûr'un hükümdarlığı

Erdeşir'in oğluydu o bahtı açık
Ona taç ve taht yaraşırdı

Saltanatında az bir süre geçtikten sonra
Zındık Mani ortaya çıktı

Zındıklıkla türlü sözler söyledi
Halkı batıl dine davet etti

Yezdân olarak Ehremen var dedi
Sapkınlıkla şerre doğru yol dedi

Dedi ki iyiliğin yaratıcısı Yezdân'dır
Lakin kötülüğün faili Şeytan'dır

Mutezile ondan yol aldı
Onlara bu dedikodu oradandır

Şâbûr oğlu Hürmüz'ün hükümdarlığı

Şâbûr otuz yıl padişah olduktan sonra gitti
Taht ve taç Hürmüz'e geçti

5852 İkbal babadan Hürmüz'e erişince
Onunla taç ve taht süslenmiş oldu

5853 O zındık Mani'yi helak etti
Ona tabi olanların hepsini toprak etti

5854 O tevhidi delilleriyle açıkladı
Doğru yol nasıldır halka gösterdi

5855 Dinin asl'ı ve fer'ini açıkladı
Mahşer gününün hâlini açıkça anlattı

5856 Saltanat tahtında gönlü sevinç içindeyken
Canı dert ve eziyetten azatken

5857 Ecel pençesi ansızın Hürmüz'e erdi
Şöyle ki her tat ona acı oldu

5858 Aklı olan oradan ne tat umacak
Onun tiryakı yılan olur

5859 Cihanda yaşayan kuşkusuz ölür
Sonra onun bütün tatlılığı acı olur

5860 Dünyanın kahrı var, iyi âdeti yok
Acısı pek çok, ancak tatlı yanı yok

5861 Öyleyse bu kuklacı felek nedir
Her an türlü türlü oyun peyda eder

5862 Bugün şimdi görünürde diri olan sen
Şüphesiz o oyuncaklardan birisin

5863 Ey ulu, kukla suretçe diridir
Lakin ölüdür o, hakikatte ölü

5864 Onu hareket ettiren de başkadır
Varlık odur, bu orada yoktur

5865 Demek ki bu hayat senin hayatın değil
Buna sırtını dayaman erlik değil

5866 Ebedî hayata kavuşan kişi uludur
Ölen Cemşid bile olsa hiçtir

Hürmüz oğlu Behrâm'ın hükümdarlığı

5867 On yıl ve bir ay padişah oldu
Felek onun da günlerini gece yaptı

5868 Behrâm onun taç ve tahtını aldı
Ülke onun fermanına boyun eğdi

5869 Memleket tahtına oturunca
Dünyadan sapkınlıkları kaldırdı

5870 Turan'a yürüyüp cenk etti
O ülkeden birçok şehir ve diyar aldı

5871 Zamanında tacın itibarı yükseldi
Şam, Mısır ve Rum'dan haraç aldı

5872 Memleketten zulmü o defetti
Ülke ve şehri hep mamur etti

5873 Felek beş yıl muradınca döndükten sonra
Onu da yerle bir etti

5874 Felek dolabının işi budur
Kâh göğe çıkarır, kâh yere vurur

Behrâm oğlu Behrâm'ın hükümdarlığı

5875 Behrâm'ın günü gece olunca
Behrâm oğlu Behrâm'ı şah yaptılar

5876 Saltanat tahtına oturduktan sonra
Adalet kanununu kaldırdı

5877 Devlet erkânına itibar etmedi
Zamanında hüner ehli aşağılandı

5878 Şüphesiz dört ay kadar yaşadı
Sonra ansızın ecel erip öldü

5879 Feleğin işi nedir diye sorarsan
Kimseyi diri bırakmaz, öldürür

5880 Kendiliğinden getirip götürür
Onu sevmeyene bahtı yâr olur

5881 Bahtının sana yâr olmasını istersen
Asla onunla gururlanma

Behrâm'ın oğlu Nersi'nin hükümdarlığı

5882 Sonunda taht oğlu Nersi'ye geçti
Baht ona yedi yıl beş ay yâr oldu

5883 Sonra cihan ondan da yüz çevirip
Fermanını dürüp onu azletti

5884 Dirlik evine giren herkes ölür
Bâkî kalan yalnız Hak'tır

5885 Makamının adını ne diye dile getirirsin
Dileyeceksen cennet bahçesini dile

5886 Orada olan kişi rahatta olur
Burada kalan yara bereyle ölür

Nersi oğlu Şâbûr'un hükümdarlığı

5887 Nersi'nin ardından Şâbûr Şah gelip
İran ülkesine padişah oldu

5888 Âkildi ve insaf sahibiydi
Onun adı Şâbûr-ı Züleknâf'tı

5889 Nerede fesatçı bulduysa helak etti
Yeryüzünü fitneden o temizledi

Fesatçı olan ölünce fesat yerine gider
Islahtan yanaysan fesatçıya merhamet etme

Araplar onun zamanında çıkıp
Sebepsiz katliam ve yağma yaptılar

O kabilelerden Kâzıme'yle Eyâd
Türlü türlü şer ve fesat çıkardılar

Şâbûr hepsini helak edip
Bütün yeryüzünü fitneden temizledi

Yezdicerd-i Zülekınâf'ın hükümdarlığı

O yetmiş iki yıl mülk ve ikbal sahibi oldu
Ölünce taç ve taht Yezdicerd'e geçti

Fesatçı, sözünde durmaz ve dinsizdi
Zalim, uğursuz ve kötü ahlaklıydı

Halka sonsuz cevir ve cefa etti
Yeryüzünde hiç huzur bırakmadı

Nereye gittiyse zarar verdi
Yaktı, yıktı ve yağmaladı

Büyük küçük ona beddua ettiler
Onun adını dinsiz şah koydular

Taç ve taht az zaman onun olduktan sonra
Baht ansızın ondan yüz çevirdi

Yezdicerd oğlu Behrâm'ın hükümdarlığı

Onun ardından Behrâm-ı Gûr geldi
Gücünü gösterdiğinde aslan boyun eğerdi

İhtiyar felek usta bir okçuydu
Dünyaya onun oku gibi bir ok fırlatmadı

5902 Adaletiyle dillerde mesel olmuştu
Cömertlikte ona eşit olan yoktu

5903 Ülke içinde adaleti kurdu
Şehirleri lütfuyla abat etti

5904 Haktan Behrâm'a taç kısmet olunca
Rum ona boyun eğip haraç verdi

5905 O Hazar halkıyla da cenk etti
Geniş yeryüzünü onlara dar etti

5906 Behrâm-ı Gûr her yana akın etti
Düşmanlarının kısmetini kapattı

5907 İran baştan başa ona boyun eğdi
Turan'ın yarısını da tümüyle fethetti

5908 Behrâm-ı Gûr inatçı çıksa da
Ansızın düşüp yaban eşeğine boyun eğdi

5909 O daima yaban eşeği avlarken
Eşeğin onu nasıl yakaladığını gör

5910 Mezar ne bulsa yiyen bir kurttur
Aslan ve bebr gibi hiç tok olmaz

5911 Bu yer ne bulsa yer, görünmez eder
İşte Hel min-mezîd ayeti

5912 Ecel aslanı felek pehlivanını yenince
Behrâm-ı Gûr mezara girer

Behrâm'ın oğlu Yezdicerd'in hükümdarlığı

5913 Behrâm yirmi üç yıl ikbal görüp
Ölünce taht oğlu Yezdicerd'e geçti

5914 O bilge, dinine bağlı
Cesur ve düşman avcısı bir hükümdar çıktı

Babasının töresini değiştirmedi
Adalette hiç kusur etmedi

Halk için düşüncesi hep iyilikti
Her işi lütuf ve iyi huydu

Şüphesiz ululuğu günden güne arttı
Rütbesi yücelip göklere çıktı

Şam, Mısır ve Rum ona vergi verdi
Fağfur ile Hakan'dan haraç aldı

On sekiz yıl ve dört ay padişah oldu
Sonra onun da günleri gece oldu

Felek kimi ayrı tutmuştur
Veya kimin yüreğini yaralamamıştır

Ay ve Güneş'i gece gündüz döndürüp
Cümle halkın gününü kara eder

Dolandığı yer o gidince burada kaldığına göre
Kubâd veya Yezdicerd olmak neye yarar

Rüzgâr nice Yezdicerd ve Keykubâd'ın
Toprağını ateş ve suya savurdu

Yezdicerd oğlu Piruz hükümdarlığı

O taç ve tahtı ağlar bırakıp gitti
Ülke oğlu Piruz'a kaldı

Piruz memlekete şah olunca
Lâl ve firuzeden taç yaptırdı

Adildi, doğruluk ve cömertlik gösterdi
Her ne iş tuttuysa rast gitti

Padişahlık nedir, adalet ve cömertlik
Hükümdarlar için daha iyisi yoktur

5928 Halka cömert ve adaletli davranmayan kişinin
Memlekette hiç temeli olmaz

5929 O nereye vardıysa baş oldu
Nereye döndüyse yol buldu

5930 Ülke onun zamanında mamurdu
Bütün kargaşa ve beladan uzaktı

5931 Çünkü o tastamam yirmi dokuz yıl
Cihanda sevinç içinde saltanat sürdü

5932 Ansızın ölüp ümidi söndü
İki oğlu Kubâd ile Belaş kaldı

5933 Ülkenin temeli yel olduğu için
Belaş ile Kubâd çok çekişti

5934 Kılıçla sayısız can ve baş yittikten sonra
Belaş memlekete baş oldu

Piruz oğlu Belaş'ın hükümdarlığı

5935 Belaş cihanda şehriyar olunca
Bütün şehir ve diyarlarda kıtlık çıktı

5936 Gökten yere bir damla su düşmedi
Yeryüzünü baştan başa serap tuttu

5937 Belaş zina ehli olduğu için
İran mülkünde veba peyda oldu

5938 Ey temiz kişi, sakın zina yapma
Zinadan her taraf veba dolar

5939 Zina yapan kişi kötü iş yapmış olur
Asla zinadan beter iş yoktur

5940 Zina yapanın ömrü az olur
Mutluluğunun temeli sağlam olmaz

5941 Zina halk içinde yayılınca
Dünyada kıtlık ve veba görünür

5942 Zinanın adı bile günah olduğuna göre
Pak mümin o işe meyletmemeli

5943 Belaş dört yıl bu şekilde şahlık etti
Bir gün ansızın sebepsiz buradan gitti

5944 Memleket kimseye kalmayacağı için
Kimse burada ebedî kalacak değil

5945 İnsan ister Kubâd olsun, ister Belaş
Rüzgâr gibi hiçbir şeysiz buradan gider

5946 Öyleyse onun için bunca dert, mihnet
Zahmet ve eziyete ne gerek var

5947 Ey rakip, hemen durmadan giden
O şeye niye rağbet etmeli

Piruz oğlu Kubâd'ın hükümdarlığı

5948 Belaş'ın umudu yel olunca
Saltanat tahtına Kubâd oturdu

5949 Yağmur ve nem ininceyer yemyeşil oldu
Çimen ve bahçe de güzel yeşerdi

5950 Dağ bayır bağ bostan oldu
Her dalda yüz kuş nağme şakıdı

5951 Yeryüzü cennet gibi taze can buldu
Dağ ve ova baştan başa ekin doldu

5952 Mezdek onun zamanında ortaya çıktı
O alçak peygamberlik davası güttü

5953 Küfür ve inançsızlıkla çok söz söyledi
Ülkeyi sapkınlıkla birbirine kattı

5954 Din diye apaçık haramı mübah kıldı
Sayısız fesatçı ona uydu

5955 Memleket zulüm doldu ve adalet yok oldu
Öyle ki Kubâd defedemedi

5956 Fersatçılar her tarafta fırsat buldu
Cihan fesatçı ve zındıkla doldu

5957 Kubâd kırk iki yıl şah olup öldü
Onun da bütün ümidi hava oldu

Adil Nuşirevan'ın hükümdarlığı

5958 Onda candan eser kalmayınca
Yerini oğlu Nuşirevan aldı

5959 Bütün işlerde olgunluk gösterdi
Adıyla adil sultan oldu

5960 Cihanda adaleti öyle ortaya koydu ki
Adı kıyamete kadar kaldı

5961 Hakk'ı anıp halka adalet dağıtan o kişi
Dünya ve ahirette mutlu olsun

5962 Mezdek'i yakalayıp ateşte yaktı
Kötü dinin binasını yıktı

5963 Rum'la Hazar'dan mal ve vergi aldı
Hint'le İran'ı haraca bağladı

5964 Cihanda adaletle sevinç içinde yaşayıp
Tam kırk yedi yıl saltanat sürdü

Seyyidü'l-mürselin Muhammed Mustafa aleyhisselamın doğumu

5965 Saltanatında kırk yıl tamamlanınca
Âleme imam olan kişi doğdu

5966 İslama geçenlerin imamı Ahmed-i Muhtar
Âlemlere rahmet Mustafa'dır

5967 O yol göstericinin doğduğu gece
Putlar baş aşağı secdeye kapandılar

Ahmed-i Muhtâr aleyhisselamın yaratılışının sebebi olan peygamberlik belirtileri

5968 Her nerede kilise ve havra varsa
Bütün taşı tuğlası kubbeden secdeye indi

5969 O gece bütün ateşkedeler söndü
Sava'nın suyu kurudu

5970 Ateşperest bu belirtileri görünce
Dininin yok olacağını anladı

5971 Nuşirevan'ın köşkü çöktü
Şehirlere baştan başa cin sesleri doldu

5972 Cihana ulu peygamber gelecek
Onun dini bütün dinleri hükümsüz kılacak

5973 O yıl Ka'be'ye fil sahipleri gelince
Ebabil onları yerle bir etti

5974 Bu alametlerin üstünden yedi yıl geçince
Kisra öldü, külünü yel savurdu

5975 Memlekette sürdürdüğü içki âlemleri
Nuşirevan'a binlerce zehirli iğne oldu

5976 Padişahların tahtını yel aldıktan sonra
Kişi koşturup dursa ne olur

Nuşirevan'ın oğlu Hürmüz'ün padişahlığı

5977 Mülk ve ikbal Nuşirevan'dan gidince
Taçla taht Hürmüz'e geçti

5978 Saltanat Hürmüz'e erişince
İran ülkesinin bütün tadı kaçtı

5979 Gayretini zulüm ve eziyete harcadı
Kimseye verdiği sözü tutmadı

5980 Adalet yerine zulmetti
Şüphesiz saltanat ve ömrü uzun sürmedi

5981 Her işi hatayla değersizleşti
Ülkedeki bozuklukları gideremedi

5982 Yaptığı her işte kusur vardı
Saltanatı çekip çeviremedi

5983 Halk onu kötü fikirli ve âciz buldu
Şüphesiz onunla birlikte yüreksiz oldu

5984 Zalim ve kötü kalpli hükümdarın
Ülkesi nasıl ayakta kalır

5985 İşi daima maskaralık olduğu için
Onu memleketten attılar

5986 Mutlulukla ciddiyet aynı köktendir, ciddi olmaya çalış
Mutluluk için ciddiyet gerekir, gayret et, budur iş

5987 İkbal bekle, kimseyle alay etme
Ulular için azil fermanı alaycılıktır

Hüsrev-i Perviz'in hükümdarlığı

5988 Oğlu Perviz'i yerine şah yaptılar
Bütün herkes ve askerler ona uydu

Peygamberlerin sonuncusu
Muhammed Mustafa'nın ortaya çıkışı

5989 Onun zamanında Muhammed aşikâr oldu
Kirdigâr ona peygamberlik verdi

5990 Hak ona Kur'an'ı, şeriatı
Dini ve imanı öğretti

5991 Kılıcıyla Bedir kuyusu kan doldu
Parmağıyla dolunay ikiye bölündü

5992 O dağa bir işaret etti
Dağ ayrılıp arası yol oldu

5993 Deniz gibi akıntıya karşı yürüdü
Akıntı ona yol olmak için kurudu

5994 Zehir katılmış kebap ona
Zehirli olduğunu söyledi

5995 Kertenkele onun elinde dile geldi
Şüphesiz sen Hak peygambersin dedi

İnsan ve cinlerin peygamberinin mucizeleri

5996 Apaçık ayetleriyle Kur'an
Ona mucizelerin en seçkini oldu

5997 Sözü ve anlamı baştan başa mucize
O Hak'tan bize rahmet nuru olarak indi

5998 Çünkü Kur'an bize Allah'ın ipidir
Eğer kurtuluş istersen ona yapış

5999 Yolunu kaybedene rehber odur
Hasta olana şifa odur

6000 Akıl ona anlam verirken sersem
İdrak onu yorumlarken hayran

6001 Eğer onun dizilişini düşünürsen
İnci dizisi nasıl olur anlarsın

6002 Eğer manasına dalacak olursan
Engin deniz nasıl olur anlarsın

6003 Suresi onun rahmetinin suretidir
Ayeti onun nimetinin nişanıdır

6004 Bu Kur'an-ı Kerim, ona sarılın der
Şüphesiz Sırât-ı müstakîm odur

6005 O lafız ve manasıyla mucizedir
Anlamak istersen onun fikrinde ol

6006 Onun emrine doğrulukla itaat et
Yasak ettiklerini bırak ki o sana şefaatçi olsun

6007 Habl-i Müheymin, Hakîm, Belâg
Zikr ve Kur'an-ı Kerîm odur

6008 Hem Kelâm, hem Mübârek, hem Hüdâ
Hem Meviza, hem Rahmet, hem Nûr ve Şifâ

6009 Hem Belâg, hem Tibyân ve Beyân
Hepsi neyse onda ayan olur

6010 O Muhammed ki Ahmed ve Mahmud'dur
Yaratılıştan maksat yalnız odur

Muhammed Mustafâ'nın miracı

6011 Bir gecede yeri ve göğü geçip
Kayyûm ve Hayy olana vardı

6012 Her felekte ne kadar melek varsa
Hepsi onu karşılayıp selamladı

6013 Beyt-i Ma'mûr'un içindeki
Peygamberlerin hepsi ona uydu

6014 Hepsi cemaat, o imamdı
Cümlesi onunla bir namaz kıldı

6015 Yol onu sabiteler feleğine iletince
O onun alnında taç oldu

6016 O gece ona huri ve köşkler gösterildi
Ne köşklere, ne hurilere sevindi

6017 Cennet ve huriye dönüp baksaydı
Adı mâ-zâge'l-basar olmazdı

6018 Hak diyen kimsede kusur olmaz
Ona huri Şeytan, köşk de zindandır

6019 O kendisine uyulan kişi oradan da gidip
Ucu bucağı olmayan bir yere vardı

6020 Orada ne yön, ne yer vardı
Ne unsurlar, ne felek, ne de zaman

6021 İdrak ve izan hayrandı
Akıl bile orada sersemdi

6022 Sonra orada Resul'e Allah'tan
Beni öv diye bir ses geldi

6023 O dedi ki ey celal ve kibriyâ sahibi
Ben seni layıkıyla övemem

6024 İçinde kelime ve ses olan her övgü
Küllî veya cüzîye layık olur

6025 Sen kuşkusuz ne küllî, ne cüzîsin
Öyleyse kim seni övebilir

6026 Öven övdüğünü iyi bilecek
Sonra onu layıkıyla övecek

6027 Zatını kimse bilemediği için
Elbette şükredip övemez

6028 Biz hepimiz âciziz, zenginlik sendedir
Öyleyse sana layık övgüyü yine sen et

6029 Kudret, izzet ve zenginlik sahibine
Hediye nedir, acziyet, fakr ve fenâ

6030 Resul övgüde acziyet gösterince
Bu övgü yerine kabul oldu

6031 Şüphesiz zat ona tecelli edince
Nebiden sıfatlar yok oldu

6032 Kime varmak istediyse vardı
Kimi görmek istediyse gördü

6033 Musa ennî dediyse de
Ona len terânî diye cevap verildi

6034 Kelîm nefsani hazzı bırakmıştı
O Kerîm ona vasfıyla tecelli etti

6035 Sonra onu kelam ile özel kıldı
Tûr'da onunla konuştu

6036 Ruhani haz nebiden uzaklaşınca
Zatıyla tecelli ederek ona göründü

6037 O kerem sofrası ona kurulmuştu
Şüphesiz tekrar ona kısmet oldu

6038 Kimse kimsenin kısmetini yiyemez
Kimse Hak emrine niçin diyemez

6039 O gece ona ne vahyolunduysa oldu
Kimse o vahiy nedir bilemez

6040 Vahyolunanı sadece o bilir
Gerçekte o sırrı kimse bilmez

6041 Bütün istekleri orada yerine getirildi
Her bir daveti bin karşılık buldu

6042 Ümmeti için mağfiret, yardım
Fetih, zafer ve memleket vaat edildi

6043 Tekrar Perviz'i anlatmaya dönelim
Peygamberle ne yaptı açıklayalım

Hüsrev'in, oğlu Şuriye eliyle öldürülüşü

6044 Resul'ün şeriatı halka farz olunca
Daveti bütün cihana doldu

6045 Resul Perviz'i dine davet etti
O bu daveti kabul etmedi

6046 Resul'ün mektubunu yırttı
Bu edepsizlik onu helak etti

6047 Otuz sekiz yıl şah olduktan sonra
Ecel celladı ansızın ona yol buldu

6048 Onu oğlu Şiruye öldürdü
Hançerle göğsünü yırttı

Hüsrev-i Perviz'in oğlu Şuriye'nin durumu

6049 Perviz ölünce oğlu şah oldu
Asker ve halk çaresiz ona uydu

6050 Fesatçı, kötü huylu ve asi olduğu için
Onun beyliği halkı usandırdı

6051 Hem genç, hem ihtiyar ahdinden dönünce
Onun hile ve çaresi kalmadı

6052 Kimse emrine boyun eğmedi
Memleket ona yâr olmadı

6053 Ülke işleri çok çalkalandı
Şüphesiz talih de döndü

6054 Memlekete fesat ve fitne çöktü
Âleme kargaşa ve eziyet doldu

Turan Duht'un İran tahtına oturması

6055 Taht onun hükmünde sekiz ay kaldıktan sonra
O öldü, talih ondan Turan Duht'a döndü

6056 Emir soyundan geliyordu
Sultanlığına sebep buydu

6057 O bir yıl altı ay memlekete hükmetti
Ölüm habercisi ona da yol buldu

Muhammed aleyhisselamın özellikleri hakkında

6058 Ey hünerli, aklını başına topla
O nebiden sana bir bilgi vereyim

6059 Belki sen bunu işitince
Onun yoluna gitmeyi iş edinirsin

6060 O Resul'ün doğumunu söyleyeyim
Onda ne fevkaladelikler var açıklayayım

6061 O Muhammed ki Ahmed ve Mahmud'dur
Yaratılışın bütün maksadıdır

6062 İlk yaratılan onun ruhudur
O nur hem canın, hem bedenin aslıdır

6063 Yer ve göğün onunla ışıl ışıl olduğu
O mübarek nur nedir söyleyeyim

6064 Ay, Güneş, apaçık görünen
Bütün bu yıldızlar onun altındadır

6065 O nur bütün ruhlara ulaştı
Bütün nesneler fer' oldu, o nur asl

6066 O nebinin unsuru nereye girse
O her günahtan arınmış ve ötededir

6067 Dinle beni, o cüzlere unsur derim ki
Onlardan her biri mürekkep oldu

6068 O mübarek nur nerede bir cüz olsa
Bazı gözlere görünürdü

6069 Kâh Âdem, kâh Şit, kâh Nuh
Kâh İbrahim ondan gönül ferahlığı alırdı

6070 Gök kubbe yılda bir döndükçe
Yıldızlar ona süs olmuştur

6071 O unsurla nur Abdullah'a ulaştı
Anladı ki peygamber ondan olacaktı

6072 Gerçekte o nuru başka kimse görmedi
Yalnız Mürre kızı Âmine gördü

6073 Bu gözden ayrı bir göz daha var
O bunun göremediğini apaçık görür

6074 Sıddık ve Ömer o göze sahipti
Ahmed'e onunla bakarlardı

6075 Bunlarla onu müjdeci görürlerdi
Hem berrak kandil, hem parlak mum

6076 Kuşkusuz ona iman ettiler
Baştan sona onunla oldular

6077 Ebu Cehil'de o gözden eser yoktu
Bakınca Ahmed'i görmezdi

6078 Bu sözüme işte terâhum yenzurûn
Tanığımdır fehum lâ yubsırûn

6079 Fatıma o unsuru arzu etti
Güzellik ve iffeti ona hazırdı

6080 Onda gençlik, güzellik
Temiz ve yüksek bir soy ve mal mülk vardı

6081 Abdullah'a dedi ki beni alsın
Onu şahlar şahı yapayım

6082 Benim gönlüm ona tutuldu
Canım, bedenim yoluna feda olsun

6083 Abdullah'ın pazarı değerini bulunca
Eşine kavuşmak için eve gitti

6084 Şehvet ateşi tutuşup yanınca
Ehl-i beytiyle birleşti

6085 Şehveti iştahla kabul ettiği an
Resul ana rahmine düştü

6086 Abdullah'tan o unsurla nur gidince
Fatıma'nın gönlü ondan soğudu

6087 Çünkü Abdullah'ta o nuru bulamadı
Kısmeti değildi onun olmadı

6088 Ne yapsın, onun maksadı o nurdu
Nur Abdullah'tan uzaktaydı

6089 Fatıma çabalasa da nuru bulamadı
Kısmeti değildi onun olmadı

6090 Herkes yerse kendi kısmetini yer
Dünya işi teraziyledir

6091 Kimse kimsenin kısmetini yiyemez
Başkasının olana kimse benim diyemez

6092 İskender türlü gam ve zahmet çekti
Ama abıhayat Hızır'a verildi ey şaşkın

6093 Çünkü onu İlah ona vermişti
Kuşkusuz İskender ona yol bulamadı

6094 Resul ana rahmine düşünce
Hak rahmeti gökten yere indi

6095 Mekke halkı o yıl rahata erdi
Türlü türlü rahatlık ve nimete kavuştu

6096 Çünkü onun doğumu bereketliydi
Bütün her şeyin fiyatı ucuzladı

6097 Tam on yıldır fil sahipleri
Ka'be'yi almak için konuşuyorlardı

6098 Fil sahiplerinin başı Ebrehe idi
Sayısız askeri toplayıp yürüdü

6099 Ka'be'yi yıkmak, şehri yakıp
Halkı öldürmek için geldi

6100 O Resul ana karnında olduğu için
Ka'be'ye hiç afet inmedi

6101 İlah ebabil kuşlarını gönderdi
O askerleri hep mahvettiler

6102 Havadan balçıktan pişirilmiş taşlar attılar
O askerlerin hepsini yok ettiler

6103 İlah o Resul'ün izzeti için
Onlara Ka'be'yi yıktırmadı

6104 Ey ilim talep eden, meninin düştüğü an
Recep ayı ve cuma gecesiydi

6105 Rebiülevvel'in on ikisinde olmuştu
Bu işi kolay anlayın

6106 Hamilelik yükü ve doğum sancısı olmadı
Ahmed doğunca şirk tamamen son buldu

6107 Anasına ondan ağırlık gelmedi
Doğururken hiç ağrı görmedi

6108 Resul kutlu talihiyle doğduktan sonra
Ka'be yönüne secdeye vardı

6109 Secdeden dönüp yüzünü göğe çevirdi
Ona öyle güç veren kimdir

6110 Göbeği kesilmiş ve sünnetliydi
Sanırsın saklı bir inciydi

6111 O gece bütün kilise ve havralar yıkılıp
Küfrün işi kötü oldu

6112 O yol gösteren nebi geldi diye
Bütün putlar baş aşağı secdeye kapandı

6113 Hem Kisra'nın sarayı harap oldu
Hem Save Gölü kuruyup serap oldu

6114 Bin yıl yanan ateşkede söndü
Haktan başka bu işi kim yapabilir

6115 Padişahların başından taç düştü
Halk arasında kopmalar oldu

6116 Sonra ulular ilim ehlini topladılar
Onlara türlü türlü şeyler verdiler

6117 Bu olup bitenler neredendir
Bize haber verin bilelim dediler

6118 Remil ehli ve müneccimler dedi ki
Kırânın hükmü apaçık böyledir

6119 Bu gece mübarek bir çocuk doğdu ki
Kılıcı kâfiri helak edecek

6120 Bütün Acem mülkü onun olacak
Cem'in tacı yere düşüp hor görülecek

6121 O vahiy ve kitap sahibi olacak
Onun fazileti faslü'l-hitâb olacak

6122 Doğudan batıya hükümdar olacak
Sultanlar ona kul olacak

6123 Din onundur, diğer dinler boşuna
Söz onundur, başka sözler hava cıva

6124 Peygamberlerin sonuncusu odur
Hâlik âlemi onun aşkına yarattı

6125 Artık peygamberden söz edelim
Çocukluk hâlini anlatalım

6126 Resul'ün emmek istediği her göğsün
Sütü olmasa bile bollaşırdı

6127 Ne denli canı yandıysa da ağlamadı
Onun döşeğine insan pisliği değmedi

6128 Dili açılınca konuşup
Lâ ilâhe illa'llâh'ı söyledi

6129 Putları yakmak, nerede kilise varsa
Onları yıkmak gerektiğini söylerdi

6130 Apaçık tapılan bu putlar
Şüphesiz küfür, zulüm ve düşmanlıktır

6131 Put nedir ki ona ibadet ederler
Yahut ona tapmayı âdet edinirler

6132 Bu putların hepsi cansız olduğu için
Onlara tapmak şer ve fesattan başka nedir

6133 Allah'ı delilleriyle bilirdi ki
Yalnız tek mabut odur

6134 Çocukluk gidip delikanlılığa erince
Rüzgâr onun hizmetine haberci olarak girdi

6135 Her nereye gitse kesinlikle
Bir bulut ona gölge olurdu

6136 Sana söylediğim bu söze kulak ver
Ağaçlar da ona secde ederdi

6137 Doğduğundan kırk yaşına gelinceye kadar
Vaki olmamış bir söz söylemedi

6138 Yüzü güzeldi ve yaradılışı kerim
Onun sireti alâ hulkin azîm

6139 Bütün Mekke ahalisi ona dosttu
Herkes onun yüzünün âşıkıydı

6140 Medine ahalisi bir orduyla karşılaştığında
Hep birlikte onun adını anardı

6141 El kaldırıp derlerdi ki ey İlah
Rahmetin herkese sığınaktır

6142 Şüphesiz âhir zamanda gelecek
Ahmed-i Mürsel hakkı için

6143 Ey insaf sahibi, bize lütfet ki
Düşmana karşı hemen zafer kazanalım

6144 Allah onun mübarek adı için
Şüphesiz onları muzaffer ederdi

Rahip Bahira'nın hikâyesi

6145 Bana kulak verirsen o nebiye dair
Bir hikâye daha anlatayım sana

6146 Nebi o zamanlar çocuktu
Cümle halk bedendi, o candı

6147 O amcasıyla Şam'a yolculuk etti ki
Seferde çok marifet ortaya çıkar

6148 Mekke şehrinden çıkıp gittikten sonra
Bahira'nın manastırına vardılar

6149 Manastır Şam'ın yakınlarındaydı
Onların da yolunun üzerindeydi

6150 Yürüyüp manastıra ulaştılar
O gece manastırın önünde yattılar

6151 O Bahira ki Resul'e varmadan
Onu görmeden iman etmişti

6152 Doğru yol olduğunu ve Resul'ün
Oraya varacağını anlamıştı

6153 Rahip kervana eksiksiz bir ziyafet
Vermek için yemek hazırladı

6154 Kervan onun daveti için toplandı
Büyük küçük herkes bir araya geldi

6155 Resul bu sırada deve güttüğü için
Orada görünmemişti

6156 Rahip dedi ki sizden gelmemiş
Bu davete katılmamış kimse var mı

6157 Dediler ki bizden sadece bir oğlan var
O da deve beklemeye kaldı

6158 Dedi ki varın onu buraya getirin
O gelince yemeğe oturun

6159 Bahira onu uzaktan görünce
Canı ve bedeni neşeyle doldu

6160 Bâd-ı sabâ esmiş gonca gibi
O an serpilip açıldı

6161 Onun üstünde ona tamamen
Gölge olan bir bulut gördü

6162 Sonra Resul'ün ayağına kapandı
Hak'tan halka Resul budur dedi

6163 İsa'nın müjdelediği budur
Musa'nın işaret ettiği budur

6164 Âhir zaman peygamberi budur
Onun gönderildiğine şüphe yoktur

6165 Daha vahiy ile peygamberlik gelmeden
Ben görmeden buna iman ettim

6166 Sonra yemek yemeye oturdular
Yiyince sofrayı kaldırdılar

6167 Rahip bunlara dedi ki bu Resul
Hem fürû', hem usul ehli olacak

6168 Bunun dini öteki dinleri hükümsüz bırakır
Cahiliyet zamanını ortadan kaldırır

6169 Yahudiler yakışıksız biçimde buna düşmandır
Bunu Şam'a göndermek uygun olmaz

6170 Eğer Yahudiler bunu anlarlarsa
Ona düzen kurar ve zarar verirler

6171 Bu yüzden onu Mekke'ye gönderdiler
Kendileri dizgini Şam'a çevirdiler

Sübba-i Ekber'in Resul aleyhisselama iman etmesi

6172 Sana başka bir şey anlatayım
Dinle ki rivayet edeyim

6173 O nebiden tam üç yüz yıl önce
Yemen'de bahtı açık bir melik çıktı

6174 Adı Tübba-i Ekber'di
Birçok hükümdar onun kulluğundaydı

6175 Mülkü çok ve malı hadsiz hesapsız
Cihanda ilim ve faziletiyle meşhur

6176 İbrahim'in suhufunu, Tevrat'ın tamamını
Ve İncil'i de okumuştu o iyi adlı

6177 O kemal sahibi kişi Danyal'ın
Tasnif ettiği her şeyi bilirdi

6178 O zaman iman etmişti ona
Sana söylediğim bu sözü dinle

6179 O daha gelmeden onun ümmetinden oldu
Ölmeden önce şu iki beyti söyledi

6180 Şehittu alâ Ahmedin ennehu
Resûlün mine'llâhi bârî'n-nesemi

6181 Fe-lev medde ömrî ilâ ömrihî
Le kuntu vezîren lehu'bne amî

Tig-i Ekber'in Resul aleyhisselamı görmeden iman etmesi

6182 Resul kırka yaklaşıp erişince
Bu peygamberlik yaşı oldu

6183 Vahiy zamanı şimdi yaklaştı diye
Cinlerden coşkun sesler gelirdi

6184 Yakında âhir zaman peygamberi gelecek
Ülkeyi küfürden temizleyecek

6185 Her yer âhir zaman peygamberi gelecek
Sesleriyle doluydu

6186 Yabani hayvanlar dağda bir adam görse
Ona Mustafa'dan bilgi verirlerdi

6187 Gelen kesinlikle
Rahmeten li'l-âlemîn olan Muhammed'dir

6188 Av kaçarken avcıya
Niçin beni yakalamaya uğraşırsın derdi

6189 Bir nebi ortaya çıktı, yanına git
Şüphesiz din avdan üstündür

6190 Cinlerin vahiy vaktini seslenişleri
Dağdaki her mağarada yankılanırdı

6191 Yel esse yaprak Muhammed derdi
Bulutta gök gürültüsü Ahmed derdi

6192 Bu alametlerin hepsi olağanüstüydü
Peygamberliğinin öncesine hastı

6193 Onun mucizelerini dinle ki
Can ve bedenin zevküsefa bulsun

Resulullah aleyhisselamın mucizeleri hakkında

6194 Mucizelerin evveli Kur'an'dır
Akıl ve ruha rahatlık ve rızıktır

6195 Adı Tibyân, Beyân, Hüdâ'dır
Hem Mübârek'tir, hem Nûr ve Şifâ

6196 Rahmet, Büşrâ, Sırât-ı müstakîm
Hablu'llâh ve Kur'an-ı Kerîm

6197 Fasih yanında yerle bir oldu
Belig önünde suspus oldu

6198 Mana denizidir, onun ucu bucağı yoktur
Dibine de hiçbir nişan eremez

6199 Onun doğruluğuna hiç şüphe yoktur
Baştan başa gayb sırlarıyla doludur

6200 İnciler olan dalgasına bak
Amberler olan köpüğünü gör

6201 Baştan başa nur olmak için onu oku
Me'vâ cennetinde sevinç bulasın

6202 Okursan usulüne göre oku onu
Kerîm gayb sırrını sana göstersin

6203 Safa istersen onu yanıp tutuşarak oku
Ateş olmasa mum ışık verir mi

6204 Onu okuyup tedbirini al
O manalarda tefekkür et

6205 Her ne mucize varsa yok olur
Bu mucize sonsuza kadar bâkî kalır

6206 O kitap Hakk'ın ahlakı olduğu için
Hepsi hatasız, doğru sözlerdir

6207 Gerçek mucize olduğuna dair herkes aynı fikirdedir
Cümle insan ve cin ondan âcizdir

6208 Onun mucizeleri olmasaydı bile
Kesinlikle peygambere iman farzdı

6209 Lakin mutlak mucizeleri budur
Herkesin bu fikirde olduğu açıktır

6210 Ey din ehli, sözü anladıysan kesinlikle mucizenin
Gerçek olduğuna dair herkes aynı fikirde

6211 Peygamberlik daveti aşikâr olunca
Bütün şehir ve diyar seslerle doldu

6212 Medineliler dine rağbet ettiler
O nebinin doğruluğunu bildiler

6213 Tevrat'ta ondan nişan buldular
Âhir zaman peygamberi olduğunu anladılar

6214 Mekkeliler ona kin güdüp
Onu öldürmeye kastettiler

6215 Onların amaçlarını anlayınca
Düşünüp şöyle tedbir aldı

6216 Mekke'den gidip Medine'ye varsın
Başına ne gelecekse orada görsün

6217 Medine halkı onunla dost olmuştu
Sanırsın o et idi, halk da deri

6218 O gece bedenini
Başsız bırakmaya niyetlendiler

6219 Uykusu gelsin, döşeğine yatıp
Kendinden geçsin diye gözetlerlerdi

6220 Orada onu öldürüp gidecekler
Biz değiliz diye inkâr edecekler

6221 O halife, o veli, o imam Ali
Onun döşeğine girip yattı

6222 Resul o gece Ebu Bekir'le yürüyerek
Medine'nin yolunu tuttu

6223 Bir yerde kalmak tehlikeliyse
Oradan kaçmak sünnettir

6224 Fırsatını bulunca işini yoluna koy ki
Her zaman fetih ve zafer bulasın

6225 Onu öldürmeye geldiklerinde
Döşeğinde Ali'yi buldular

6226 Anladılar ki düşünmüş
Bırakıp Medine'ye gitmiştir

6227 Onu bulup öldürmeleri için
Korkunç askerler gönderdiler

6228 Sıddık ve Resul o sırada yayaydı
Yol onu bir mağaraya ulaştırdı

6229 Askerler yetişti ve onların mağaraya girip
Gizlendiklerini anladı

6230 Hayy-ı Lâ-Yemût'un fermanı ulaşıp
O mağaraya örümcek ağ ördü

6231 Öyle ki gören yüz yıllık sanırdı
Düşün o perdeyi ören kimdir

6232 O vakit örümcek mağarayı öyle ördü ki
İçeride ne olduğu belli olmuyordu

6233 Bir güvercin de orada uçuyor
Zaman zaman mağaranın önünden geçiyordu

6234 Kâfir askerler mağaraya ulaşınca
Mağaranın kapısını örülmüş gördüler

6235 Vahşi kuşların orada uçtuğunu gördüler
Kimse yok diye düşündüler

6236 Kâfir askerler oradan
Geri döndüler, ileri gitmediler

6237 Onlar dönünce Ebu Bekir ve Resul
Medine'nin yolunu tuttular

6238 Ey akıl sahibi, bu söze delil gerekirse
İşte Sâni isneyn iz hümâ fi'l-gâr

6239 Hayy-ı Lâ-Yemût birini korumak istediğinde
Örümcek perdeci olur

6240 Şüphesiz Hak kimi saklayacak olursa
Bekçi olarak ona bir güvercin yeter

6241 Geri dönüp giden
Kâfir askerlerin başı Sürak'tı

6242 O birkaç atlıyla geri döndü
Resul'ü bulayım diye yola koyuldu

6243 At sürüp peygamberi bulmak
Canını bedeninden ayırmak için geldi

6244 Resul yere bu melunu tut dedi
O dizine dek yere battı

6245 Yer o melunu tutunca
Dedi ki ey rahmeten li'l-âlemîn

6246 Yere de ki beni bıraksın gideyim
Senden yana bir adım gelmeyeyim

6247 Resul emredince yer onu bıraktı
Bedeni topraktan çıkıp kurtuldu

6248 O melun Resul'e tekrar saldırınca
Yer onu beline değin yuttu

6249 Mekke'ye dönebilmek için
Sonra nebiden yine aman diledi

6250 Üçüncü kez yere göğsüne dek battı
Yere böyle emredildiğini kim görmüş

6251 Yine sürekli aman diledi
Sözünü birçok yeminle sağlamlaştırdı

6252 Anladı ki bir daha hamle etse
Başına kadar tamamen yere batacak

6253 Dönüp Mekke'ye gitmesi için
Nebi ona yine aman verdi

6254 Nebiden merhamet etmeyi öğren
Kâfire üç kez aman bağışladı

6255 Mümin odur ki onda merhamet olmalı
Merhamet olmayanda iman ne gezer

6256 O ikisi Medine'ye gelince
Medinelilerin çoğu Müslüman oldu

6257 Orada peygamberin işi yolunda gitti
Bütün Medinelilerin başı oldu

6258 Mekkeliler Medinelilerin
Resul'e rağbet ettiğini anlayınca

6259 O cemaat bir yerde toplandılar
Onu defetmek için aracı buldular

6260 Otuz iki bin kişi topladılar
Medine'nin yolunu tutup geldiler

6261 Ki o diyarı baştan başa yıksınlar
Halkı kırıp evlerini yaksınlar

6262 Bu uğursuz düşünceyle oraya varıp
Zapt etsinler, onların kökünü kurutsunlar

6263 Bu haber Resul'e ulaşınca
Sahabeyi toplayıp çare aradı

6264 Düşman kâfir gayet çoktu
Ashap azdı, kuvvet yoktu

6265 Din ehli bir araya toplanınca
Üç yüz on üç kişiye ulaştı

6266 Çare halkı çıkarıp
Medine'yi hendek içine almaktı

6267 Sonra tevekkül edip oturdular
Can sevgisini aradan kaldırdılar

6268 Fetih asker çokluğuyla gerçekleşmez
Fetih ve zafer varsa kesinlikle Hak'tandır

6269 Çünkü takdir olunan bu ecel ezeldendir
Öyleyse ölümden bunca korkmaya ne gerek var

Resulullah'ın Hendek Savaşı'ndaki mucizesi

6270 Büyük küçük hendeğe başladılar
Bir iki gün orada iş işlediler

6271 O hendek içinde
Hiçbir kazmanın işlemediği bir taş çıktı

6272 Ne kadar çok çabalasalar da
Âciz kaldılar, o taş kırılmadı

6273 Bu haber Resul'e erişince
O taşa çare bulmak için geldi

6274 İnsanların övüncü o taşa bir kazma vurdu ki
O taşın üçte biri parçalandı

6275 Demirle taştan içi ateş olan bir ışık çıktı
Medine Dağı oradan görünür oldu

6276 Onlara dedi ki düşleri gibi
Rum'da köşkler gördüm, eksiksiz benimdir

6277 Kirdigâr'ın Resulü bir daha vurunca
Üçte biri daha kırılıp ışık belirdi

6278 Bana bütün Sun'a göründü
Kesinlikle hepsi ümmetimindir dedi

6279 Bir vuruşla üçte birini de kırdı
Işık çıktı, öyle ki âlem göründü

6280 Dedi ki benim için kurulmuş bütün bu yer
Açılınca kuşkusuz ne varsa gördüm

6281 Gördüğüm yer ümmetimin olacak
Ümmetim hepsini alacak

6282 Bir süre sonra kâfirler koştular
Zahmetle Medine'ye vardılar

6283 Ama Ay'ın yüzü ikiye bölündü
Hak gönüllerine korku düşürdü

6284 Bedenlerinden güç kuvvet
Ayaktan üzengi, elden dizgin gitti

6285 Medine civarında çadır kurdular
Eksik fazla otuz gün durdular

6286 Orada hiç cenk ve çarpışma yoktu
Zaman zaman ok atılırdı

6287 Gönülleri korkuyla dolu olduğu için
Çoktular ama azdan da aşağı oldular

6288 Süre tükenmeye yol bulunca
Cebrail Resul'e vahiy indirdi

6289 Bu topluluğa büyük bir bozgun geliyor
Belki şimdi kahır denizini coşturdu

6290 Gerçi onlara çok tehlike geldiyse de
Edhâ v'emer mahşer saatidir

6291 Cebrail vahyin ayetini okuyup
Sahabeye işin sonucunu söyleyip gitti

6292 Sonra kılıç bağını bağladı
Düşmanın üstüne sel gibi çağladı

6293 Sonra Resul bir avuç taş parçası aldı
Onları şâheti'l-evceh diyerek attı

6294 Zerre zerre girdi düşmanın gözüne
Herkes kendiyle uğraşmaya başladı

6295 Gözlerinden kanlı yaşlar aktı
Hepsinin gönlüne can korkusu düştü

6296 O zaman ansızın bâd-ı sabâ esti
Öyle ki toprak yaprak tozu gibi oldu

6297 Hepsini düşmanın gözüne saldı
Tozu onların yüzüne saçtı

6298 Gözleri kaşınıp yaşardı
Korkudan yüreklerinde yara çıktı

6299 Bâd-ı sabâ daha sert esince
Hayvanlar ürküp çadırlar yıkıldı

6300 Bozulan düşman cenk edemez oldu
Küfrün temeli ne olur, yıkılır

6301 Kirdigâr'ın Resulü'nün sahabesi saldırıp
Sayısız düşman öldürdüler

6302 Silah ve eşya, ne buldularsa
Hepsini toplayıp ganimet yaptılar

6303 Resul'ün askeri zafer kazanınca
Yürüyüp Hayber'i fethettiler

6304 Yedi kale daha fethettiler
Cümlesini küfürden temizlediler

Hayber Kalesi'nin fetih hikâyesi

6305 Şimdi Hayber'in kapısına yapışan Hayder'in
Oradaki kahramanlığını dinle

6306 Kapıya öyle bir yüklendi ki
Yerinden söküp kaleden çıkardı

6307 Eliyle eşiği tutup çekince
Kapıyı eşiğiyle yere yıktı

6308 Yerden kapıyı alıp kaldırdı
Sonra Resul'ün yanına getirdi

6309 Bu iş ilahi kuvvetle oldu
İnsan kuvvetiyle sanma dedi

6310 Sahabe bu hâli görünce
Tekbir getirerek kaleye girdi

6311 Medine yöresinde yurt tutmuş
Ebnâü'n-Nazîr adlı bir kabile vardı

6312 Bir de işleri peygamberi inkâr olan
Ebnâü'l-Kureyzâ vardı

6313 İşleri din ehliyle anlaşmazlık ve düzendi
Hepsi nifak ehli alçaklardı

6314 Evliyanın askeri Müslümanlar
Onların kökünü ve kaynağını kuruttular

6315 Din ehli böyle kuvvet bulunca
Varıp Mekke'yi de fethettiler

Mekke'nin fethi hakkında

6316 Müşrik, Hud ve Hristiyanlar geldi
Tevhit ehli ve Müslüman oldular

6317 Din ve şeriat pazarı değer kazandı
Her yandan Medine'ye haraç geldi

6318 Şeriat ve din işleri parlayınca
Hakk'ın daveti ta Çin'in ötesine ulaştı

6319 İran'da şah o zaman Perviz'di
İkbal, taht ve taç sahibiydi

6320 Resul Perviz'i dine davet etti
O bu daveti kabul etmedi

6321 Allah'ın yardımı birine eşlik etmezse
Doğru yol gidene yoldaş olmaz

6322 Peygamberin mektubunu yere attı
Yırtıp parça parça etti

6323 O mektubu yırtarken
Resul de Allah tarafından ilhamla görürdü

6324 O an sahabeye dedi ki
Mektubumuzu o günahkâr yırtıp yok etti

6325 Oğlu Şiruye de onu böyle helak edecek
O mektup gibi bağrını yaracak

6326 Edepsizliğin cezasını bulur
İşitirsiniz ki nasıl inler

6327 Hüsrev bir kızı sevip almıştı
Yüzü Mani'nin nakşıdır derdin

6328 Adı Şirin'di, lakin aşkı kekremsi
Aşk aslan gibi Şiruye'yi zora soktu

6329 Şirin kendisinin olsun diye
Babası Hüsrev'i öldürmeyi istedi

6330 Aşkın gücüne kim dayanabilir
Aşk nedir, gücü nedir kim bilir

6331 Hüsrev ve Şirin bir gece yatarken
Hüsrev'in karnını baştan başa yardı

6332 Bacadan inip onu öldürdü
Göğsünü mektup gibi yırttı

6333 Zülcelal'in Resulü dedi ki
O gece durum bu şekilde oldu

6334 Yemen'de doğrulukta herkesin güvendiği
Yolu doğru bir bey vardı

6335 Resul'ü görmeden mümin olmuştu
Ona varmadan önce yoluna girmişti

6336 İrfan ehli ve temiz itikatlı biriydi
Necaşi adıyla ün kazanmıştı

6337 O Yemen'de öldü ve öldüğü gün Medine'ye
İnsanların en hayırlısına haber geldi

6338 Sahabesiyle onun için namaz kıldı
Allah'ın ona rahmet etmesini diledi

6339 Askerinin çok olduğu bir seferde
Suyu olmayan bir yere vardılar

Resulullah'ın başka bir seferde gösterdiği mucize

6340 İnsanlar orada perişan ve susuz kaldı
Sonra hâllerini Resul'e arz ettiler

6341 Durumu anlar anlamaz
Boş bir su kabını eline aldı

6342 Elini o kabın ağzına koydu
Parmağından şırıl şırıl su aktı

6343 Hepsi o suyla susuzluk giderdi
Götürebildiği kadar da aldı

Kıtlık yılında gösterdiği keramet

6344 Kıtlık yılında yiyecek yoktu
Bütün sahabesi açlık çekti

6345 Ay gibi bir somunu eline aldı
Yedi yüz kişiye yiyecek ve kuvvet oldu

6346 Yedi yüzü de doyup gitti
Evlerine bile ekmek gönderdi

Hayber'in fethinde gösterdiği başka bir keramet

6347 Peygamber Hayber'e varınca
Sancağı Hayder'e vermeyi isterdi

6348 Yarın Fetih ayetinin olduğu sancağı
Bir kişiye vereceğim dedi

6349 Hayder'in o gece gözü ağrıdı
Öyle ki yüzü kanlı yaşla boyandı

6350 Alemi vermek için seslenip onu çağırınca
İki gözünün yaş ve kan dolduğunu gördü

6351 O zaman elini gözlerine sürdü
Ağrıyan göze Hak'tan şifa geldi

6352 Resul'ün gittiği nice hasta
O geldiği anda hastalıktan kurtuldu

6353 Nice yara ve sancı sahibi
Onun bir nefesiyle sıkıntısız ve dertsiz oldu

6354 Dağa ettiği bir işaretle
Dağ ayrılıp arası yol oldu

6355 Askerle oradan sağ salim geçince
Dağ yine birleşti

6356 Bedir kuyusu kılıcından kan doldu
Parmağıyla dolunay iki parça oldu

6157 Bu olayı gerçekten öğrenmek istersen
Kur'an'da ve'nşakka'l-kameri oku

6158 Deniz gibi sele karşı yürüdü
Sel ona yol olmak için kurudu

6159 Bil ki yer ve gök ona boyun eğerdi
Sana söylediğim bu sözleri dinle

6160 Zehir katılmış kebap ona
Zehirli olduğunu söyledi

6161 Kertenkele onun önünde dile geldi
Şüphesiz sen Hak peygamberisin dedi

6162 Halk mucizelerini anlayınca
Dine girmeye isteklendi

6163 İslam dininin askeri toplanıp
Her ülkeyi almaya yürüdü

6164 Hak emriyle vardıkları her yerde
Dine girmeyeni kılıçtan geçirdiler

6165 Câhidi el küffâr emrini tuttular
Canlarını Hak yolunda kurban ettiler

6166 İnne fî mevtî hayâtî dediler
Hem hayâtî fî memâtî dediler

6167 Kılıçları işledikçe
Ümmetî ta'lû ve-lâ tu'lâ olduğu görüldü

6168 Âlemi fethettiler ve edecekler
İnsan olan bu işi düşünsün

6169 Gecelerden bir mübarek geceydi
O gece yıldırım ve gök gürültüsü çoktu

6170 Resul ne uyuyordu ne uyanıktı
Cebrail gökten yere indi

Cebrail'in Resul aleyhisselama Burak'ı getirmesi

6371 Cebrail bir Burak ile inip
Resul'e Celîl seni çağırır dedi

6372 Kirdigâr'ın Resulü emri işitince
Burak'a binmek istedi

6373 Burak o dolunay Fahrü'l-Enâm
Demeyince ona asla boyun eğmedi

6374 Ahmed-i Muhtar, nebilerin imamı
Salihlerin tacı, evliyanın kandili

6375 Sonra Burak'a atlayıp yola koyuldu
Kudüs'e vardı, şüphesiz orayı gördü

6376 Kayyûm ve Hayy ferman eyleyince
Yer ve gök bir anda geçildi

6377 Yol onu doğruca Kudüs'e iletince
O hemen Mescid-i Aksâ'ya girdi

6378 Nebilerin hepsi orada hazırdı
Cümle evliya da oradaydı

6379 Hepsi orada ona selam verdiler
Ey imam hoş geldin dediler

6380 Beyt-i Ma'mûr'un içinde bulunan
Peygamberlerin hepsi ona uydular

6381 Orada onunla namaz kıldılar
Hâlik'e dua edip yakardılar

6382 Bütün nebiler ona uydular
Hepsi cemaat, o imamdı

6383 Namazı kılıp yola çıkınca
Yolda dikili bir merdiven gördü

6.384 O merdivenin on basamağı vardı
Sermayesi ilim olan ne talihli

6.385 Basamağın beşi altın, beşi gümüş
Asla kötü iş yapmayana ne mutlu

6.386 Çıktığı on basamaklı merdiven
Şüphesiz zâhir ve bâtın hissidir

6.387 Demek ki bu on hissi tümden terk edersen
Yerin her zaman onun yakınında olacak

6.388 İdrak ve bütün hisler gitmezse
Zatın keşfi nasıl nasip olacak

6.389 Bunların onu da karşında perde olunca
Hepsini terk et ki doğrusu budur

6.390 Cebrail ona rehber oldu
Ay'ın bulunduğu yere vardı

Birinci göğe varışı

6.391 Her pas ve lekeden arınmış
Hep nur ve ışıktan bir âlem gördü

6.392 O gökte güzel ve temiz, bir yanı karanlık
Bir yanı aydınlık bir melek gördü

6.393 Kâh korkuyla eriyip yok olur
Kâh ümitle ona şifa erişir

6.394 Yeryüzü onunla pürnurdu
Adaletiyle memleket mamurdu

6.395 O melek orada ona selam verdi
Sonra ey imam hoş geldin dedi

6.396 Gerçi o hem karanlık, hem pürnurdu
Âlem onun adaletiyle mamurdu

Resulullah'ın ikinci göğe varışı ve Utarit'i görüşü

6397 O oradan ikinci göğe vardı
İnsan övecekse onu övmeli

6398 İmam o gökte bütün işlerde
Çevik ve yeterli, zeki bir melek gördü

6399 Onun yarısı kar, yarısı ateşti
İki zıt bir yerde ahenk içindeydi

6400 Divitsiz ve kalemsiz yazardı
Dilsiz, sözsüz ve ağızsız konuşurdu

6401 Ona türlü türlü sırrı aşikâr etti
Onu ledün ilminde gezdirdi

6402 Üçüncü gökte güzellik ve yüzün
Ona süs olduğu bir melek gördü

Resulullah'ın üçüncü göğe varışı ve Venüs'ü görüşü

6403 Rahatlık ve rızık, nur ve sevinç orada
Huld cenneti, huri ve kasırlar orada

6404 Hak diyen kişiye huri Şeytan'dır
Kasırlar onu isteyene zindandır

6405 Resul orada çok saadet buldu
O kadar ki hiç haddi hesabı yok

Resulullah'ın dördüncü göğe varışı ve Güneş'i görüşü

6406 Dördüncüde ulu bir melek gördü
Onun nuruyla yedi gök aydınlık

6407 Varlık âlemini pürnur etmiş
Yeryüzünü tamamen mamur etmiş

6408 Merhaba deyip onu selamladı
Onun müşkülünü kolaylaştırdı

6409 Baht ve saltanat, fetih ve zafer verdi
Yücelik ve sağlamlık, güç ve kuvvet verdi

Resulullah'ın beşinci göğe varışı ve Mars'ı görüşü

6410 Yol onu beşinciye eriştirince
Bir melek daha gördü

6411 Ne meleği, öylesine heybetli bir yiğit ki
Aslan cesareti ondan öğrenirdi

6412 O melek ona kudret ve zafer verdi
O kadar ki felek ona boyun eğdi

Resulullah'ın altıncı göğe varışı ve Jüpiter'i görüşü

6413 Yol onu altıncıya ulaştırınca
Orada bir melek daha gördü

6414 İşi Allah'ın her eksik ve kusurdan uzak olduğunu dile
Getirmekti, uğraşı hem öğrenmek, hem öğretmekti

6415 Orada nur, rahatlık ve rızık
Zevk ve sevinç dolu bir ülke buldu

6416 Yerle gökte var olan saadetlerin
Hepsini o melek ona saçtı

6417 O önder oradan da gidip
Müntehâ olan Sidre'ye vardı

Resulullah'ın yedinci göğe varışı ve Satürn'ü görüşü

6418 Şüphesiz yedinci göğe vardığında
Orada da bir ulu melek gördü

6419 Öyle ki ışığı yere tesir eder
Lakin her göz onu görmezdi

6420 Yer ve gök heybetiyle dolmuştu
Felek ve yıldızlar ona boyun eğmişti

6421 O melek ona selam verip
Bi'r-rızvâni min rabbi'l-enâm'a yakınsın dedi

6422 Orada namaz, sebat, vakar
Ve çeşit çeşit bağışlar verildi

6423 Meleklerle dolu bir âlem gördü
Ey ulu, hoş geldin dediler

6424 Celîl onu oradan Cebrail'in
Lev denevtu deyip kaldığı bir yere iletti

6425 Akıl ve his orada hayrandı
İdrak, izan ve düşünce sersemdi

6426 Orada ne yön vardı, ne mekân
Ne zemin vardı, ne zaman

6427 Orada yakın ve uzak, önce ve sonra, gece ve gündüz
Alt ve üst, uğur ve uğursuzluk yoktu

6428 Melek ve insanların düşünebildiği şeylerden
O huzurda zerre kadar bir iz yoktu

6429 Oradan kimsenin izini bilmediği
Bir vadiye ulaştı

6430 Onun adı oraya varanın
Hayran olduğu hayret vadisiydi

6431 Orada huzurdan ona
Beni öv diye bir nida geldi

6432 Açıkçası nimetine şükretmenin de
Nimetinin de sonu yoktur

6433 Şüphesiz lâ ahsâ senâ dedi
Sen bâkîsin, sonu olan benim

6434 Sana layık övgüyü gerçekte
Ancak sen edebilirsin sen

6435 Resul övgüde acziyet gösterince
O övgü yerine kabul oldu

6436 Yokluk ve acziyet orada armağan oldu
Başka bir şey var diye heveslenme

6437 Kendini yok et ki var olasın
Mum gibi hep ışıl ışıl olasın

6438 Ettiğin ibadet için mağrur olma
O gurur kovulmuş Şeytan'ın adını aldatıcı yaptı

6439 Toprak âlemlerin Rabb'ini ibadetle
Bulur diyorsun, bu hesap yanlış değil mi

6440 Resul sabah olunca ne yapacağını bilemeyip
Ağlardı geceleyin

6441 Ettiği dua kabul olunmaz mı
Veya kıldığı namaz reddolunur mu diye

6442 Ona innâ fetahnâ vahyolununca
Emir ve yasaklar da buyrulmuştu

6443 Âdeti gece gündüz ağlamaktı
Hâli ve tavrı her zaman üzüntülüydü

6444 Sen niçin böyle faziletli olduğunu
Kesinlikle kabul gördüğünü sanıyorsun

6445 Bin hatayla yaptığın ibadetin
Seni ona yakınlaştıracağını nereden biliyorsun

6446 Hakk'a yakınlık ehli odur ki
Ondaki övgü değiştirilip yok olmuş olsun

6447 Diline ve eline kilit vurmalı
Kimseye zarar vermemeli

6448 Züht ve tasavvuf davası gütmemeli
Tanrı ülkesinde hak iddia etmemeli

6449 Yaradan'ın tefsirine eren
Yaratılışın değiştirilmesine çare arar mı

6450 Kesinlikle her kişi bir işte gerektir
Ama memleket şüphesiz tek işle yürümez

6451 Tut ki sen çalışmakla kâmil oldun
Başka bir işte nasıl mükemmel olacaksın

6452 Gülle hoşbeş güleç yüzledir
Asık suratla boşuna heves etme

6453 Bu minberlerde şöhret için verilen nasihat
Yakınlıktan çok sana perde ve bağ olur

6454 Bu coşkunluk, bu hüzün ve inleyiş
Şöhret için ancak düzen ve hiledir

6455 Şöhret bela, düzen ve hile haramdır
Takva ehlinin hâli böyle mi olur

6456 Eğer coşkunlukla önder olunsaydı
Horoz en iyi önder olurdu

6457 Kişi eğer hüzünle balıkçıl gibi olsa
Nasıl sırlar perdesinin ehli olabilir

6458 Kazan ve çömlek de pek kaynar
Lakin işte gör, yüzleri karadır

6459 Minber üzerinde halkı azarlamak
Kötü işler yapan kişinin harcıdır

6460 Bir halkın etini nasıl tartarsın
Nasıl it gibi deriler yırtarsın

6461 Eğer nefsin iman etmiş olsaydı
Mümine kâfir demezdin

6462 Cennet ağlamakla ele geçse
Ağıt yakanlar cennet ehli olurdu

6463 Halka yumuşak söyle, sert söyleme
Kakum ol, niye kirpi olursun

6464 Kakum olursan padişahlar tacısın
Kirpiysen itlerin yağmasısın

6465 Sofuluk halkı dalamaksa kardeş
O zaman it de sofu olsa gerek

6466 İbadetini gösteren kişi işe yaramaz
Ne yaparsa yapsın hepsi cahilliktir

6467 Eğer tevhit ehli olmak istiyorsan
Riya gizli şirk olduğuna göre onu bırak

6468 Bu sözleri söylemeye gerek yok
Lakin sırası gelmişken arada söylendi

6469 Yine miraç konusuna dönelim
Hoş sözlerle anlatalım

6470 O gece yetmiş bin perde açıldı
Gayb yüzünden nikap kaldırıldı

6471 Orada kendi varlığından sıyrıldı
Kusursuz ve huzur içinde birini apaçık gördü

6472 Onun zatına layık olan
Bu gerçek yüzü gördü

6473 Sonra Hak isteklerini söyle
Neye ihtiyacın var, bana bildir dedi

6474 Dedi ki senden ancak seni isterim
Var olan bütün ihtiyacım yalnız sensin

6475 Ey Gafûr, ümmetime rahmet et
Merhamet edip kahrını onlardan uzak tut

6476 Ona orada o gece vahiy geldi
Lakin o vahyin nasıl olduğunu kimse bilmez

6477 Söylenen sessiz, sözsüz, kelimesiz olunca
Kim onu neyle kıyaslayıp bilecek

6478 O gece namaz, oruç, hac
Cihat ve zekât farz oldu

6479 Namaz elliden beşe inene kadar
Huzurda o bin kez yalvardı

6480 Bu görünen duyular beş olduğu için
Hakk'a şükür ne eksik ne fazla beş oldu

6481 O sefer ona mübarek olunca
Bütün arzularına kavuştu

6482 O gece bu seferden geri döndü
Muhammed gece yarısı dünyaya geri geldi

6483 Kerîm'in Muhammed'e verdiğini
İsa ve Kelîm bulamadı

6484 Biri için Tûr nur alevine perde oldu
Ötekini bir iğne yakınlıktan uzak tuttu

6485 Bu söze kulak ver, o Resulullah
Mum gibi nur içinde nur oldu

6486 Sen Hakk'a şükret ki
O Ganî seni onun ümmetinden eyledi

6487 Ka'be'den Kudüs'e değin gittiğini
Mescid-i Aksâ'ya dahi girdiğini

6488 İnkâr eden kâfir olup dinden çıkar
İnkâr eden sünnet ehlinden olmaz

6489 Bunun için ayet ve hadisler olduğu için
İnkâr eden dinsiz ve zındık olur

6490 Mucizelerin nasıl olduğunu işittin
Vasıflarından birkaç sıfat daha dinle

6491 Kemal vasfı onun bütün vasfıydı
Güzel görünüşlü ve güzel yüzlüydü

6492 Yaratılıştan bütün organları düzgün
Hem kuvveti, hem idraki mükemmel

6493 İdrak ettiklerini gitmeden görürdü
Görünenleri görmeden bilirdi

6494 O gayb ile ilgili her ne dediyse
Güneş gibi şüpheden uzaktı

6495 Onun zihin açıklığı öyle parlaktı ki
Gizli olan her şeye düşüncesi ererdi

6496 Güler yüzlü ve tatlı sözlüydü
İçi ve dışı yalnızca doğruluktu

6497 Hem şirinlik, hem güzellik sahibiydi
Hem cömertti, hem güzel konuşma ustasıydı

6498 Onda hırs az ve kanaat çoktu
Azıktan başka yiyeceği yoktu

6499 Azığı günde bir arpa somunuydu
İşi yalnız ve yalnız riyazetti

6500 Onda mal, altın ve gümüş hırsı yoktu
Azıcık dünyalığı yanındaydı

6501 Fakirlikte ona altın dağ sunuldu
Fakirliği yeğledi, dağa bakmadı

6502 Hep düşünce, tedbir ve anlayış peşindeydi
Adalet, merhamet ve cömertlikte tekti

6503 Nefsi Hak tarafından kusurdan arınmıştı
Onun nefsi saf ve temiz hâle gelmişti

6504 O elbette birbirine bakan ayna gibi
Bir levhayla karşı karşıyaydı

6505 Kader ona değerini vermişti
İşi sabır, teslimiyet ve razı oluştu

6506 Hiç kuşkusuz kadere itiraz yok
Her müminin ona razı olması gerek

6507 Dışı her günahtan arınmıştı
İçi çok parlak bir nurdu

6508 Her ne emir geldiyse boyun eğmişti
Şüphesiz şefaat edilen ve şefaatçi odur

6509 Her daim işi hayırdı
Düşüncesi de barış ve ıslahtı

6510 Allah'ın ateşinden olma o iki alevden
Ne haset vardı onda, ne gazap

6511 Bu ikisinden onda bir iz olsaydı
Şer ehli için bir savunma olurdu

6512 Gece gündüz işi Allah'tan korku ve ümitti
Hakk'ın bâkîliğinde yok olmuştu

6513 Şeyyebetnî sûretu Hûdin dedi
Elbette adı Peygamberlerin Tacı oldu

6514 Onda hem fütüvvet, hem cömertlik vardı
Onda hem mürüvvet, hem vefa vardı

6515 O ulu halk içinde öyleydi ki
Ona övgü alâ hulkin azîm oldu

6516 Çok yumuşak huyluydu
Tabiatında hiç kabalık yoktu

6517 Gayb sırlarının mahzeni gönlüydü
Gayb nurlarının ufku canıydı

6518 Kendi dilinde adı âcizdi
Kendine has âcizlik âdetiydi

6519 Gündüz onun işi oruç tutmaktı
Gecesi sabaha kadar namaz olmuştu

6520 Gece namazı Hak'tan ona farz olduğu için
Herkes o borcu ödemeli

6521 Her gece o kadar namaz kılardı ki
Ayakları tamamen şişerdi

6522 Her ne hazırlanırsa onu yerdi
Şükredip el-fakru fahrî derdi

6523 O Celîl daima zikri ve fikriydi
Cebrail ona öğretmen olmuştu

6524 Bütün işlerde kâmil olduğu için
Her dilde adı Fahrü'l-Enâm olmuştu

6525 Sabır içinde Eyüp'tü derdin
Hüzünde sanki Yakub sanırdın

6526 Onun kaftanı Hak'tan levlâk idi
Merdiveninin basamakları göklerdi

6527 İzzet katında o sevilendi
Yerle göklerde rağbet görendi

6528 Din ilimlerinde pek bilgiliydi
Derdin ki uçsuz bucaksız bir deryaydı

6529 İlme'l-yakîn, ayne'l-yakîn ondadır
Hakka'l-yakîn onu dini temiz kıldı

6530 O ledün ilminde kâmil oldu
Öyle ki Hızır'a imam olmuştu

6531 Keşif sahibi ve irfan ehliydi
Gönlü ruhani sıfatlı olmuştu

6532 Hâl sahibi ve makam ehliydi
O imam halkın içinde Hak'laydı

6533 Ey ulu, dalıp gidişi hep Allah katınaydı
Bütün zamanı da riyazette geçerdi

6534 Gönlünün âdeti bir hâlden bir hâle geçmekti
Saf ve temiz hâle gelip kemale erişmekti

6535 Meşgalesi daima Hak'la bir olmaktı
Gönlünün işi dünyadan tecritti

6536 Hem ruhani miraçta, hem tarikatta imam
Hem tecrit, hem tecellide kâmil

6537 Hem ruhani inişte, hem yükselişteydi o
Hem tecellide, hem ululuk makamındaydı o

6538 Cem'-i cem' onun cem' yeriydi
Bu söze menekşe gibi kulak ver

6539 Kabz, bast ve cemal sahibiydi
Bütün bu kemal Ahmed'de vardı

6540 İsbat ve mahv nasıl onunla beraberse
Boyutsuz yakınlık, sekr ve sahv da onunlaydı

6541 Onda heybet, vecd ve fenâ
Hem de tevhit nurları ve apaçık tecelliler vardı

6542 Evine girince halvetteydi o
Dışarı çıktığında celvetteydi o

6543 O kutup idi ve göz dağlar gibi
Ondan nazar alıp değer kazandı

6544 Muradı Hak'tı ve o Hakk'a mürit idi
Başkaldırmakta direnen bu hâli inkâr edendir

6545 O hakikat yollarının yolcusu oldu
Çıktığı sefer yalnızca Hakk'aydı

6546 Sırrı ve kalbi varlıktan arınmıştı
Ruhu dünyadan ötelerdeydi

6547 Musa'nın hazzı tecellide suret bulur
O dilemeksizin zat ona tecelli etti

6548 Musa'da varlıktan nişane vardı
Ernî diyerek bakıp görmek istedi

6549 Nispet yâ'sı varlığa delil oldu
Yol ruh hazzına bakıştır

6550 Zat o işaretten dolayı ona görünmedi
Ona sıfatlarının tecellisi göründü

6551 Ahmed'de nefs ve ruh hazzı yoktu
Ona zatın tecellisi zafer oldu

6552 O hazret kesinlikle vahdet hazretidir
Onda kesret olmaz, yalnızca vahdettir

6553 İsa'ya da' nefseke diye hitap olundu
Demek ki nefs ve ruh hazzı perde olur

6554 Onu vahdetin ispatıyla bildinse
Sen seni kendiliğinden mahvet

6555 Hakk'ı istersen insanlardan ayrıl
Yakınlık dilersen dünya işinden ayrıl

6556 Sen halk içinde oldukça
Allah'ı haşa nasıl bulacaksın

6557 Âşık olanın işi yitmektir
Canına ve başına yetmektir

6558 Halk seni bilsin
Ka'be tavafını kapında yapsın istersin

6559 Eğer içinde ateş varsa saklı kalmalı ki
Her nefeste senden can kokusu versin

6560 Ateşin eğer ocak gibi görünür olursa
Adın cihanda yüzü karalıkla anılır

6561 Muhammed ümmeti olabilmek için
Her ibadeti korkuyla yapmak gerek

6562 Gök korkudan döner, duramaz
Yer korkudan düşer, kalkamaz

6563 Şimdi bu ikiyüzlü dindarlar temizlenmeden
Nefsini hor görmeden, yakarmadan namaz kıldıkça

6564 Kendini meleklerden biri sanır
Hak'tan uzak olduğunu bilmez

6565 Temizlik gerçekte iç temizliğidir
Onu yalnız dış temizliği sanma

6566 İç temizliği murdarlıktan arınmış olmaktır
Düşmanlık, garaz ve kinin hepsinden uzak olmaktır

6567 Ahmedî bu sözleri bırak
Yine peygamberden söz et

6568 Onda bu nitelikleri bulanlar
Halk dinine girmeyi istediler

6569 Bölük bölük onun dinine girdiler
Ümmeti deniz gibi dalga dalga oldu

6570 Tam sekiz yüz on yıl oldu ki
Ümmeti kılıç vurup memleket fetheder

6571 Onlar bütün ümmetin başı oldu
Düşün, bu iş manasız olur mu

6572 Onlarla savaşan herkes
Bunların kılıcıyla helak olur

6573 Şeriat ve din hakikaten onlarındır
Fetih ve zafer apaçık onlarındır

6574 Bütün bu meziyetler ondayken
O bile ölümden kurtulamadı

6575 Tam altmış üç yaşına varınca
Artık bu dünyada duramadı

6576 Erdi ecel pençesi ona ansızın
Dar göründü gözüne bu cihan

6577 Can kuşu o âleme heves etti
Uçup gitti ve kafes boş kaldı

6578 O sahabe hazin hazin ağladı
Gözlerini kanlı ırmak yaptı

6579 Ebu Bekir dedi ki ey Kirdigâr'ın Resulü
Bize senden ayrı kalmak zor geldi

6580 Sonra Ömer, ey adil peygamber
İşte senden ayrı altüst olduk dedi

6581 Osman dedi ki ey celal sahibi Resul
Senden ayrı bizim hâlimiz müşkül oldu

6582 Hayder dedi ki bana sensiz cihan
Dar ve zindan oldu, bu can da düşman

6583 Hasan ağlayarak dedi ki vâ ceddâh
Yokluğunda hüzün canımı ateşe yaktı

6584 Sonra Hüseyin dedi ki ey mübarek dede
Yokluğunda bana ölmek vacip oldu

6585 Sonra sahabe dedi ki vâ hasretî
Ümmeti ağlar bırakıp nasıl gittin

6586 Kâbe kavseyn konağı olmuşken
O bu kara toprağı seçti

6587 Beden topraktı, yine toprağa girdi
Can nurdu, yine nura erdi

6588 Dünya kimseye vefa etmiş değil
Kimse dünya sırrına ermiş değil

6589 Tamamlayıp düzelttiği her şeyi
Ne sebepten ki yine dönüp bozar

6590 Ejderhadır, kimi bulursa yer
Lakin doymaz, elbette adı oldu yer

6591 İster kul olsun, ister şah veya emir
Şu kıvılcım gibi çabucak söner

6592 Evliyaların hepsi toprak oldu
Bütün peygamberler yere girdi

6593 Su ve balçık olan şeyle gururlanma
Burayı durulacak menzil sanma

6594 Öyle şeyler yap ki buradan gittiğinde
Konağın cennet bahçesi olsun

6595 İzzet ve bekâ arayan orada bulur
Cihan zillet ve fenâ ile doludur

6596 Rahatlık, rızık ve sevinç oradadır
Huri, hoşnutluk ve köşkler oradadır

6597 Oradadır rahat ve nimet hep
Buradadır zahmet ve mihnet hep

6598 Yaşarken öyle çabala ki ölünce
Orada saadet ehli olasın

6599 Burada buyruğuna uyarsan
Resul orada sana şefaatçi olur

6600 Onun ahlakı nasıldır dinledin
Ümmeti oldunsa onu uygula

6601 Onun has ümmeti olan her kişi
Şüphesiz Hak azabından kurtulur

6602 O Resul'ün mucizeleri çoktur
Öyle ki sonu sınırı yoktur

6603 Kuşkusuz ben onu özetledim
Çare yok, çünkü ona sınır yoktur

6604 Ahmed'i yürekten bağlanarak sevdiği için
Ahmedî bu nazmı bağladı

6605 Bu sözler nerede nazmedildi dersen
Başkent Bursa'da tamamlandı

6606 Bakınca her cevheri bilen
O sarraf melik devrinde

6607 Şeriat ve milletin, hem de ülkenin tacı
Ülkenin ihtiyaçları onunla biter

6608 Her fakir o kutlu şahın cömertliğinden
Çok ni'me'l-emîr oldu

6609 Onun Güneş gibi parlak zihni
Mana yüzünden nikabı kaldırır

6610 Onun tabiatı şiirlerin iyisini kötüsünden ayırır
Onun düşüncesi sırların kâşifidir

6611 Kurdu koyuna çoban ederlerse
Onun adaleti şüphesiz oraya ulaşır

6612 Eğer açık adını sorarsan bana
Dinle ki açıklayayım sana

6613 Mir Süleyman, cihan sultanının oğlu
Orhan oğlu Murad oğlu Beyazıd

6614 Allah bahtını mesut etsin
Gelecekte işleri övülsün

6615 Bu inci dizisi kaç tanedir dersen
Altı yüz on beş tanedir

İster kul ol, ister sultan
Şüphesiz ecel oku tez erer

Ecel ulağına sor, kime ulaşmadı
Kime ok attı da ölmedi

Arzu Ümmid'in tahta oturması

İkbal Turan Duht'tan uzaklaşınca
Taht ondan Arzu Ümmid'e kaldı

Ülke baştan başa savaşla doldu
Fitnesiz ne şehir kaldı, ne diyar

Acem'in gördüğü o alametlerin
Her biri eksiksiz ortaya çıktı

Sonra Arap ortaya çıkıp zafer kazandı
Taht ve baht Acem'den hep uzak kaldı

Arzu Ümmid dört ay şah olup gitti
Bahtı ve günleri karardı

O ölünce ikbal Ferruh'a erişti
O da bir ayda eşyasını topladı

Buraya kim geldi ki gitmedi
Göster, felek kimin gönlünü yaralamadı

Bin Ferruh'u kaygı ateşine atar
Bin gül yanaklıyı kahır yeline verir

Acem padişahlarının sonuncusu Yezdicerd

Sonra Perviz'e şahtan yadigâr olan
Yezdicerd'i şehriyar yaptılar

Acem sultanları orada sona erdi
Mülk, taç ve taht onlardan gitti

6628 Halil'in milleti ortaya çıkıp
Muhammed ümmeti İran'ı fethetti

6629 Resul mucizelerini gösterince
Halkın gönlünde bütün şüpheler gitti

6630 Hak'tan dalga dalga rahmet bereketi indi
Halk bölük bölük dine girdi

6631 İslam'ın sancağı yükseldi
Mısır, Şam ve Hicaz dine girdi

6632 Fetih ve zafer ona yoldaş oldu
Emir ve yasakları her tarafta yürüdü

6633 İnsan ve cinler, doğu ve batı tamamen
Herkes onun şeriatına uydu

6634 Resul altmış üç yaşına erince
İsteğine kavuşmanın yolunu aradı

6635 Kaynağına varmaya, gidip orada
Hakk'ın yüzünü görmeye niyet etti

6636 Allah'tan gayrı her şeyin yalnız zat kalana kadar
Aradan kalkıp sıfatların onda yok olmasını diledi

6637 Her muradı kabul olduğu için
Resul o murada da erdi

Ebubekr-i Sıddık'in (Allah ondan razı olsun) halifeliği

6638 Ümmet ona uysun diye
Giderken Sıddık'i halife bıraktı

Aliyy-i Murtazâ'nın Ebubekr-i Sıddık'in halifeliğini kabul etmesi

6639 Buna açık delil olmadığı için
Ali önce ona biat etmedi

6640 Ebubekir delillerini ortaya koyunca
O da akitle ona biat etti

6641 Elbette sahabe ona uyup
Onu halife yaptı

6642 Doğruluk ve yüz aklığı onun yoldaşıydı
Onun adı dünyada Sıddık oldu

6643 Tam iki yıl üç ay on gün
O hilafet makamında imamlık etti

Ömer bin El-Hattâb'ın halifeliği

6644 Sıddık dünyadan gidince
Onun yerine Ömer halife oldu

6645 O heybet sahibi bir halife oldu
İlimde derya, vakarda dağ idi

6646 Ömer Medine'de kırbaç salladıkça
Kayser'in canına korku düşerdi

6647 Faziletine söz yetmez
El-cebel yâ Sâriye açık delil

6648 Hakla batılı ayırdığı için
Dillerde Faruk adıyla bilindi

6649 Medayin'den tarafa asker gönderdi
O memleketin tamamını fethetti

6650 Nehâvend, Dımışk, Mısır
Şam ve Beytü'l-Makdis'in etrafı

6651 On yıl altı ay halife olduktan sonra
Ansızın bir köle elinden öldü

Osman bin Affân'ın halifeliği

6652 Hilafet sonra kuşkusuz Osman'ın oldu
Din ehli onun hükmüne girdi

6653 Acem'in onunla sona erdiği
Yezdicerd onun zamanında öldü

6654 Bütün Acem mülkü o zaman alındı
Istahr ve diğer şehirler fethedildi

6655 Muaviye dine girince
Resul onu vahiy yazmaya kabul etmişti

6656 Vahiy yazarken emanete hıyanet etti
Âl-i İmrân'ı âl-i Mervân yazdı o

6657 Peygamber hıyaneti görünce
Onu elbette o yöreden sürdü

6658 Osman ümmete imam oluncaya kadar
Hep oradan kovulmuş olarak kaldı

6659 O hilafet tahtına oturunca
Onu yüksek bir makama getirdi

6660 Bu yüzden halk korktu
Herkes onun katline razı oldu

6661 Ne diye çok bahane bulayım sana
Herkes onun katli vaciptir dedi

6662 Evine girip onu yakaladılar
Hançer ve kılıçla katlettiler

6663 On iki yıl hilafet ettikten sonra
Yerini Ali'ye bırakıp gitti

Ali ibni Ebu Talib'in (Allah yüzünü mükerrem eylesin) halifeliği

6664 Ali ümmete imam olunca
Şeriatın idaresi tamamen ona kaldı

6665 Hariciler memleketin başına geçmek için
Ona karşı ayaklandılar

6666 Halkı birbirine düşüren ve
Ayaklanmayı başlatan Muaviye'ydi

6667 O aldatmaya fırsat bulunca
Birçoklarını Ali'ye düşman etti

6668 Amr bin Âs'a çok mal verip
Kendisine uydurup boyun eğdirdi

6669 Sapkın ve fesatçı olan her kim varsa
Hayder'e düşman olup onlara uydular

6670 Hariciler güçlenince
Hayder'e çok düşmanlık ettiler

6671 Aslanca cenk Hayder'in işiydi
Onlarınki Dimne gibi hile ve düzen

6672 Ali hilafette bu tür işlerle uğraştı
O veli savaş ve kavga içindeydi

6673 Hilafette beş yıl tamamlandığında öldü
Ve Hasan halka imam oldu

6674 Haricilerin ayak diremesi karşısında
Ümmet içinde fesat çıkmasın diye

6675 Beş ay hilafette oturduktan sonra
O temiz dinli kendini azletti

6676 Sonra sadakati pak olmayan Muaviye
O imamı zehirle öldürttü

6677 Dört dostun süresi dolunca
Mervân sülalesi halka imam oldu

Muaviye'nin ortaya çıkışı,
Ali'ye ve bütün peygamber soyuna düşmanlığı

6678 Ocakların ve canların düşmanı
Muaviye onların ilkiydi

6679 O hak etmeden işe girişti
Memlekette çok eziyet ve haksızlık etti

6680 Ümmet ondan sayısız zarar gördü
Türlü fitneler onunla peyda oldu

6681 Hayder'in sülalesinden hilafeti almak için
Dimne gibi türlü büyüler yaptı

6682 Emaneti terk eden oydu
Dine hıyanet eden oydu

Muaviye oğlu Yezid'in emirliği

6683 Yirmi yıl emirlik yaptıktan sonra
Yerini Yezid'e bırakıp gitti

6684 Yezid hükümet makamını bulunca
Halka şerri arttıkça arttı

6685 Yüreğinde Hak'tan korku, çekinme yoktu
Peygamberin torununu öldürdü

6686 Hem Kerbela çölü
Hüseyin'in üstüne keder ve bela oldu

6687 Gerçi ona lanet yok deseler de
Baştan sona la'netu'llâhi aleyh

6688 Üç yıl yedi ay emirlik yaptı
Halka pek çok zarar ziyan verdi

6689 O murdar zulüm ve eziyet edip durdu
Sonunda memleket Yezid oğlu Muaviye'ye kaldı

Yezid oğlu Muaviye ve emirliği istemesi

6690 Ülkeyi yönetme sırası ona gelince
O dini pak bunu kabul etmedi

6691 Dedi ki bu halka hile ve yalanla
Halife olmak nasıl uygun olur

6692 Bu işe layık olmadığım için
Bunu yürütmeye istekli olmamalıyım

6693 Mervân sülalesi zulüm yoluyla
Hileyle Hayder'den ülkeyi aldı

6694 İşi hile ve düzen olan kişi
Halka nasıl halife olur

6695 Hile Şeytan'ın işi olduğu için
Müminin düşüncesi olamaz

6696 İşi şeytanlık olan bir kişi
Saltanat davası gütmeye layık olmaz

6697 Memleket elden gidip kalmayınca
Kişi haksız yere onu elde tutup ne yapar

6698 Memlekete hilafet Hak'tan alınır
Ona haksız yere heves etmek müşküldür

6699 Herkesten üstün olan
Memleketin başına geçmeye layık olur

6700 Akıl ve ilimle donanmış olmalı o
Lütfu, adaleti ve merhametiyle tanınmalı

6701 Kararı yanlışsız ve fikri dosdoğru olmalı
Savaşta atik ve barışta tetik davranmalı

6702 Huyda alçak gönüllü, himmette yüce olmalı
Haksız yere halka zarar vermemeli

6703 Alışkanlığı gece gündüz ibadet
Düşüncesi Hâlik'in zikri olmalı

6704 Büyük küçük ondan hep memnun olmalı
İhsanıyla memleket abat olmalı

6705 Her işi önce araştırıp önceden öğrenmeli
Sonra şeriate göre karar vermeli

6706 Hükmettiğinde kimseyi kayırmamalı
Oğlunu düşmanına üstün tutmamalı

6707 Yalnızca Hak rızasını istemeli
Nefsi arzusuna rehin olmamalı

6708 Saltanat sahibiyim diye mağrur olmamalı
Kendini kimseden üstün görmemeli

6709 Bu düşünceyle o işi terk etti
Sonra züht ve takvaya sıkıca yapıştı

6710 Dünya ve ahirette mutlu kişi
Başarılamayacak işe asla başlamamalı

6711 Her işi başarabilirim sanma
Hiçbir işe tecrübesiz el uzatma

6712 Mervân-ı Hakem onun yerini aldı
Aşağı yukarı yedi ay kadar zulmetti

Hayt-ı bâtıl Mervân-ı Hakem'in emirliği

6713 Zalim olduğu için o edepsiz
Ona Batılın İpi lakabını taktılar

6714 Kusur ve hüner nedir ayırmazdı
Görünürde adam, tabiatta eşekti

6715 O ecel pençesine esir olunca
Oğlu Abdülmelik emir oldu

Mervân oğlu Reşhü'l-hacer Abdülmelik'in emirliği

6716 O dünyada cimrilikle nam saldı
Adını Reşhü'l-hacer koydular

6717 Zamanında uğursuz Haccac peyda oldu
Bayındır memleketleri baykuş yuvasına çevirdi

6718 O baştan başa Irakeyn'i harap etti
Bütün Horasan'ı viran etti

6719 Mümin ve kâfirden hiç kimse ondan beter
Bir mayası bozuk görmedi ve görmeyecek

6720 Görünüşü ve ahlakı kusurla doluydu
Babası adını Küleyb koymuştu

6721 İşi gece gündüz halka eziyetti
Zulmüyle haksız yere çok kişi öldü

6722 O hak bilmez yüzünden altı yüz bin
Kişinin öldürüldüğü zannedilir

6723 Mustafa'nın soyu onun zulmünden
Ölüm, yağma, keder, haksızlık ve eziyet gördü

6724 Sonunda verem eziyetiyle o ahlaksız
Allah'ın lanetine fî nâri's-sakar uğradı

6725 İki yıl sonra öldü o melun
Böylece Abdülmelik de gitti

6726 On sekiz yıl halka hükmetti
Sonra ecel pençesi erişip öldü

6727 Dünyada kimseye bir arpa tanesi vermedi
Ahirete bir saman çöpü onunla gitmedi

6728 Sen gidince mal elden gider
Onu başkasına bırakma, ye, yedir, harca

6729 O senin, yedirip yemelisin
Yoksa ona nasıl benim diyebilirsin

6730 Ne kötü ki adını cimriye çıkarırsın
Ölürsün, malın halka sebil olur

6731 O murdar ecel erişip ölünce
Onun yerine oğlu Velid oturdu

Abdülmelik oğlu Velid'in emirliği

6732 Hilafet makamında oturunca
Zulüm ve eziyet saydığını kaldırdı

6733 Türk askeri ona direnip
Pek çok fitne, fesat ve kötülük yaptı

6734 Yurtları yağmalayıp yıktılar
Birçok diyar ve şehri yaktılar

6735 Hem Buharalılar vehme kapılıp
Açıkça dinden döndüler

6736 Sonra Velid, İbn-i Müslim'i
Sayısız askerle Buhara'ya gönderdi

6737 İbn-i Müslim varınca orada cenk etti
O diyara yeryüzünü dar etti

6738 Buhara'yı tamamen yıktı ve yaktı
O diyardaki herkesi vurdu kırdı

6739 Oradan Semerkant'a gitti
O civarda sayısız şehirler fethetti

6740 O komutan Semerkant'ı da fethedip
Kâfirlere karşı zafer kazandı

6741 Türk hanıyla da cenk etti
Bu cengâver kaplan sonunda onu öldürdü

6742 Ayrıca Fergana'yı da fethetti
Oradan Harezm'e varıp gitti

6743 Kadını erkeği, iyisi güzeli
Tam iki yüz bin insanı esir etti

6744 Bütün fetih ve zaferler
Velid'in hükmettiği sırada meydana geldi

6745 Onun zamanında daha çok olay oldu
Sonra bahtına karışıklık düştü

6746 On dokuz yıl yedi ay imam olduktan sonra
Felek onun da işini gördü

6747 Dünya kimseye vefa göstermiş değil
Onun zulmünden kimse aman bulmuş değil

6748 Feleğin dönüşü kahır, eziyet ve kindir
Demek ki saltanat gerçekte hayal ve rüyadır

6749 Devran Velid'i ortadan kaldırınca
Yerini Süleyman bin Velid aldı

Velid bin Yezid'in oğlu
Süleyman'ın yönetime geçmesi

6750 İnsaflı ve gayet zahit, fazıl
Kâmil ve ibadete düşkün çıktı

6751 Devrinde hüner her başta taç oldu
İlim ve fazilet pazarı değer kazandı

6752 Memlekette onun zamanında
Mamur olmamış hiç virane kalmadı

6753 O iyi adlı üç yıl melik olduktan sonra
Öldü ve onun yerini Ömer aldı

Abdülaziz oğlu Ömer'in yönetime geçmesi

6754 Babası her hükmü adaletle veren
Meşhur Abdülaziz'di

6755 Mustafa ailesi ondan saygı gördü
Ondan kimse cefa görmedi

6756 Emirlik yaptığı kısa sürede
Pek çok harap yurdu mamur etti

6757 Onun devrinde dünya fitneden uzaktı
Memleket ve şehirler güvenli ve mamurdu

6758 İki yıl beş ay halifelik yaptı
Sonra ecel pençesine düşüp gitti

6759 Bu felek yedi başlı ejderhadır
İyi veya kötü, her ne bulursa yutar

6760 Bu güzeldir, o gençtir
Yahut o âlimdir, bu yiğittir demez

6761 Yahut taç ve tahtın onunla süslendiği
Bahtı açık adil padişahtır demez

6762 Yahut bütün düşkünlerin elinden tutan
Ülkeyi idare eden vezir budur demez

6763 Yahut halka kâh altın, kâh gümüş
Dağıtan cömert hayırseverdir demez

6764 Merhameti yok, hepsini kahırla helak eder
Topraktan olanın sonu topraktan başka ne olur

6765 Bu feleğin tabiatında kerem olsaydı
İyilerin ömrü kısa olmazdı

6766 Gör kızıl gül goncayken nasıl solar
Kara diken yaz kış sapasağlam durur

6767 Felek onun devrini tamamlayınca
Oğlu Abdülmelik imam oldu

Ömer-i Abdülaziz oğlu Abdülmelik'in yönetime geçmesi

6768 O da memlekette adaleti uyguladı
Büyüğün küçüğün gönlünü sevindirdi

6769 Onun zamanında şeriat kanununun
Asl'ı ve fer'i sağlam ve belliydi

Dört yıl ve bir ay emirlik yaptı
Sonra ecel erişince gitti

Dünyanın işi budur dedim sana
Aklın varsa ona aldanma

Abdülmelik'in devri tamamlanınca
Onun yerini kardeşi Hişam aldı

Abdülaziz bin Ömer oğlu Hişam'ın yönetime geçmesi

O iyi adlı âkil, âlim, dini pak
Fazıl ve güzel ahlaklıydı

Adalet vaktinde Nuşirevan'dı
Savaşta Rüstem-i Destân'dı

On dokuz yıl on bir ay hükmedip
O temiz kalpli bu dünyadan göçtü

Hişam ölüp yok olunca
Yerini Velid ibni Yezid aldı

Yezid oğlu Velid'in yönetime geçmesi

O fesatçı ve din kurallarına uymayan biri çıktı
Dünyada türlü sapkınlık peyda etti

İşi gece gündüz oyun ve eğlenceydi
Her ne yaptıysa hata ve yanlıştı

O sadece bir yıl iki ay vali oldu
Gerçekte yüreği karanın ikbali kısa ömürlüdür

İşi eğlence olan her melik
Yanlış işler yapıp ülkesini kaybeder

Her işi ciddiyetle yap, eğlenceye çevirme
Saltanat için azil fermanı alaycılıktır

6782 Ardından Yezid ibnü'l-Velid geldi
Düşünerek her müşküle anahtar buldu

Velid oğlu Yezid'in emirliği

6783 Âkil, çok zeki, iyi huylu
Adil, temiz ve dindardı

6784 Devrinde fazilet değer kazanmıştı
İlim ehli baş tacı olmuştu

6785 O uğurlu kişi beş ay hükmedip gitti
Makamına İbrahim bin Velid geçti

Velid oğlu İbrahim'in emirliği

6786 Onun zamanında memleket fethetmeye
Kemer bağlamış Mervân-ı Har peyda oldu

6787 Şehirler alayım diye düşünerek
Halkı yalanla kendine tabi kıldı

6788 Ney gibi yüz yerden kemer bağlansa
İyi kişinin işini kötü kişi yapamaz

6789 Gerçi zaman zaman hileyle de iş biter
Lakin temelsiz olur, hemen çöker

6790 İyi kişiysen adını kötüye çıkarma
Sağlam olmayan işi yapma

6791 Er olan hileyi niçin iş edinsin
Yahut olmayacak işi düşünsün

6792 İbrahim işi bozulunca
Anladı ki tahtının gücü eksildi

6793 Mecburen o işi bırakıp
Vardı, Mervân'a biat etti

Ümeyyed oğullarından son hükümdar Mervân-ı Har'm yönetime geçmesi

6794 O sadece iki yıl altı ay hilafette kalıp
Kesinlikle o işi terk etti

6795 Sonra hilafet Mervân-ı Har'a geçti
Hüküm baştan başa onun oldu

6796 Zalimdi, zulme başladı
Memleket işini uygunsuz biçimde yaptı

6797 Tarihte tam yüz yıl geçince
Mervânilerin ikbali söndü

6798 Devlet bozulmaya başlayınca
Her işte yüz türlü eksiklik çıkar

6799 Fitne derya gibi dalgalandı
Kadın erkek tehlikenin derinliklerine düştü

6800 Merv'den yürekli bir yiğit çıktı
Onun pençesine aslan dayanamazdı

6801 O temiz kişi meşhur Ebu Müslim'di
Doğruluğu ve adaleti herkesçe kabul edilmişti

Sahib-kurân Ebu Müslim'in ayaklanması

6802 Âkil, âlim ve temiz kalpliydi
Düşman avcısı ve kale fatihiydi

6803 Bütün Kur'an'ı öğrenmiş
Fıkıhta asl'ı ve fer'i söylemiş

6804 Savaş vaktinde Kur'an okurdu
Demir pazulu ve çok güçlüydü

6805 Kılıcı ülkeye Rüstem ile Destan'ı
Unutturacak bir destan yazdı

6806 Kılıç gerçekte fetih anahtarıdır
Şimdi fetih istersen ondan iste

6807 Halk onu her işte kâmil buldu
Şüphesiz hükmüne istekli oldu

6808 O erkek ejderhanın soluğu gibi
Kılıç yarasından kimse kurtulamazdı

6809 Merv'den çıktı, bütün halk ona uydu
Horasan ülkesini tamamen aldı

6810 Sonra varıp küffarla savaşmak için
Oradan Hıta'ya yöneldi

Ebu Müslim'in savaşmak için Hıta'ya gidişi ve cihada isteklendirme

6811 İslam için Hak yolunda başını koyar
Şan ve şeref için canını terk eder

6812 İşi Hak yolunda can vermek olan kişi
Hâlik'in katında yakınlık bulur

6813 Öyleyse inne fî mevtî hayâtî desin
Hak yolunda ölmeye heves etsin

6814 Câhidû fi'llâh manasını yâd edip
Öldüğünde şad olur

6815 Candan usanıp ölüme heves eder
Hayat gözüne zindan görünür

6816 Fâni hayatı terk eden kişi
Hak yolunda ebediyen bâkî kalır

6817 Canını canan yoluna verene
Daha iyi bir can bulunur

6818 Mumun varlığını ateş alınca
Güneş gibi baştan başa ışık kesilir

6819 Tohum varlığını yere verince
Baştan başa lale ve reyhan olur

6820 Hangi tohum yere düştü de bitmedi
Yahut Hak onu lale ve gül etmedi

6821 Can onundur, onu ondan uzak etme
Bu can nasıl canandan ırak olur

6822 Yâre her zaman can gerekli olursa
Onu yoluna revan etmek gerek

6823 Canda Hak aşkını berkitmek gerek
Can onundur, ona terk etmek gerek

6824 Hakk'ın yoluna ne vakit istenirse
Bulunan o can ne talihlidir

6825 Hasılı o yiğit Hıta'ya varıp
Küffarla orada cenk etti

6826 Orada kâfirle öyle savaştı ki
Cümle doğu ve batı adını duydu

6827 İki yüz bin kâfiri helak etti
O memleketi şirk kirinden arındırdı

6828 Sayısız altın ve gümüş, lâl ve yakut
Zümrüt ve inci ganimet oldu

6829 Hakandan da eşya ve mal
Silah, at, hazine, taç ve taht aldı

6830 O fethedince bir şehriyar oldu
Şehir ve diyar askeriyle doldu

6831 Vardığı her yerde galip gelince
Artık büyük işe talip oldu

6832 Mervân sülalesini kırmaya, ülkeyi alıp
Abbas sülalesine vermeye niyet etti

6833 O iyi adlı kişi Horasan'a yönelip
Mervân sülalesini tamamen yok etti

6834 Mervânilerle çok cenk etti
Onların hepsini ayaklar altında ezdi

6835 Onlardan kimse onunla savaşmazdı
Onlar tilkiydi, o aslan pençesi

6836 O Haricilerden yakaladığını
Acımadan yerlere serdi

6837 Onlardan bulduğunu tamamen kırınca
Heybeti gönüllerde yer etti

6838 Sayısız insan ona tabi oldu
Doğruca Fars'tan yana dizgin çevirdi

6839 O dini pak kişi Fars ülkesinde de
Mervânileri yerle bir etti

6840 Sayısız asker onunla birlikte
Yolunu Fars'tan Irak'a çevirdi

6841 O diyarı da vurup yıktı
Nerede Mervâni bulduysa yaktı

6842 Sonra Beni Abbas'tan ileri görüşlü birini
Bulup hilafet için seçti

6843 Onun adı Seffah-ı Ebu'l-Abbas'tı
O zaman halkının en hayırlısıydı

6844 Onu her işte kâmil bulduğu için
Ahdini onunla kuvvetlendirdi

6845 Sonra onu ülkeye halife yaptı
Ona itaat etmeyi halka vazife yaptı

6846 Hicretten tam yüz otuz yıl sonra
Ebu'l-Abbas imam oldu

Abbas oğullarından ilk halife Ebu'l-Abbas-ı Seffah

6847 Sonra varıp Mervân'la cenk ettiler
Yeryüzünü gözüne dar ettiler

6848 Ebu Müslim orada öyle cenk etti ki
Aslan ve kaplan ona hayran kaldı

6849 Öyle bir iş işledi ki onun destanını
Şehsüvar Sam dinlese şaşakalırdı

6850 Mısırlıların çoğunu helak etti
Dımışklıların hepsini yerle bir etti

6851 Sonra Muaviye ve Yezid'i mezarından çıkarıp
Ateşe atıp duman ve kül etti

6852 Mervânilerin işini görünce
Seffah-ı Ebu'l-Abbas imam oldu

6853 Her ne kadar iyi huylu ve cömertse de
Merhametsiz ve çok gaddardı

6854 Halk onun kan dökücü olduğunu gördü
Şüphesiz bunun için adını Seffah taktı

6855 Zorba ve zalim olan padişah
Hakk'ın gazabına çabuk uğrar

6856 Tanrı yapısını yıkan o kişi
Kendi evini barkını ateşe verir

6857 Gerçi ölen için bu kaderse de
Hak kimsenin kanını yerde bırakmaz

6858 Ülkede tam dört yıl sekiz ay
Cümle İslam ehline imam oldu

6859 Ecel kahrı onu esir edince
Onun yerine Cafer emir oldu

Cafer-i Devanıki'nin halifeliği ve Ebu Müslim'in öldürülmesi

6860 İşte o padişah olunca
Ebu Müslim hakkında şüpheye düştü

6861 Suçlama ve iftirayla yok yere
Ebu Müslim'in gününü kararttı

6862 Bu ona onca iyilik etti
O buna böyle kötülük etti

6863 Melun nefsin sureti kötü olur
Kerim ona iyilik etse boşa gider

6864 Kimseye günahı yokken zarar verme
Her sözle insanlardan işkillenme

6865 Hakk'ın hışmından emin olmalısın ki
Ölünce yerin cehennem olmasın

6866 Suçun işlendiği yerde intikamını al
İnne ba'za'z-zanni ismün der İlah

6867 Bu Cafer gayet alçak ve sefihti
Yaradılışı çirkin, görünüşü iğrençti

6868 Çok malı topladı ama yemedi
Ölünce başkasına da kalsın demedi

6869 Mal ve hazineyi o kadar derip topladı ki
Adı Mansur-ı Devanıki oldu

6870 Ülkede yirmi iki yıl hüküm sürdü
Sonra ecel darbesi erişip öldü

6871 Oğlu Mehdi yerini tamamen aldı
O çok muteber bir halife çıktı

Cafer-i Devanıki'nin oğlu Mehdi'nin halifeliği

6872 Âkil, bilgili, dindar, insaflı
Hoş huylu ve iyilikseverdi

6873 Babasının topladığı bütün hazineyi
O imam hayır yolunda dağıttı

6874 Ka'be'ye varıp farzı eda ederken
Orada niyazını halka arz etti

6875 O imam ne kadar hazine ve mal varsa
Tamamını Ka'be'de Hak yoluna verdi

6876 Mal odur ki onu hayra versinler
Yoksa onu toplamaktan ne çıkar

Mehdi'nin gaza için oğlunu orduyla **göndermesi**

6877 Oğlu Harun'u başa geçirip
Savaşmak için Rum'a asker gönderdi

6878 Harun varıp kâfirlerle savaşmak için
Rum'dan tarafa yöneldi

6879 Sayısız asker Rum'da toplandı
Öyle ki tozdan Güneş ve Ay örtüldü

6880 Ova ve dağ o iki orduyla doldu
Her bir yönden yüz bölük yürüdü

6881 Bir savaş oldu ki ihtiyar felek
Onun gibi cengi asla görmemişti

6882 Yeryüzü başta başa kan doluydu
Nereye baksan tufandı

6883 Kâfirden kırk beş bin kişi helak oldu
Ve toprak kandan akike döndü

6884 Kâfir askeri bozguna uğrayıp kaçtı
Küfür sancağı orada baş aşağı edildi

6885 İslam izinin göründüğü yerde
Küfrün sancağı yere düşer

6886 O kadar hazine ve mal alındı ki
Aylarca, yıllarca tüketemezlerdi

Yusuf-ı Mülhid'in halifeliği

6887 Onun devrinde Yusuf-i Mülhid adlı
Kötü tabiatlı ve murdar biri çıktı

6888 Açıkça peygamberlik davasında bulundu
Yaşlı ve genç sayısız insan ona uydu

6889 Devrinde ruh göçü düşüncesinden
Bahseden bir kişi de peyda oldu

6890 İnsan ölünce ruhunun
Başka bir kalıp bulduğu davasını güttü

6891 Hangi bedeni uygun bulursa gider
Ölen kalıptan çıkıp o bedene girer

6892 Başka bir sürü zındık ortaya çıkıp
İslam'a zarar verdi

6893 Ülke tahtına çıkmak için
Toplanıp ansızın isyan ettiler

6894 Mehdi onların hepsini öldürüp
Yeryüzünü fitneden arındırdı

6895 Ecel Mehdi'yi esir edince
Onun yerine Hadi halife oldu

Hadi'nin halifeliği ve dinsizlerin ortaya çıkışı

6896 Dinsizler yine bir yerde toplanıp
Hadi'yi yıkmak istediler

6897 Saldırıp ülkeyi yağmaladılar
Nereye vardılarsa zarar verdiler

6898 Onların serdarı bir dinsizdi
Yaktin adlı fesatçı ve soyu bozuk biriydi

6899 Aldatarak sayısız asker toplayıp
Hadi'yi yıkmak için at sürdüler

6900 Hadi'yle cenk ettiklerinde
Yeryüzü onlara iğne deliği gibi dar geldi

6901 O namı yüce onları öyle kırdı ki
Cihanda onlardan eser kalmadı

6902 Zalim bir zındık olan kişi
Hadi'yle cenk ederse ne olur işi

6903 Başında Yaktin'in olduğu bir topluluk
Şüphesiz toprak olup rüzgârın eline düşer

6904 Sapkınlık ve sünnet nasıl eşit olur
Sünnetten sapan sünnet ehli gibi kavi olur mu

6905 Hak sünnet ehli olana yardım eder
Sünnetten sapan kişi aşağılık ve melundur

6906 Dinsiz ve sünnetten sapan kişi için
Fetih ve zafer mümkün olamaz

6907 Sünnetten sapma ki galip gelesin
Sünnet ehli ol ki zafer bulasın

6908 Şeytan'la Rahmân'a yol bellidir
Şeytan'ın hizbinde olma, Allah yolunda ol

6909 O mübarek kişi bir yıl bir ay hükmedip öldü
Yerini Harunürreşid aldı

Harunürreşid'in halifeliği

6910 O halka halife olunca
Yahya ibni Halid-i Bermeki ona vezir oldu

6911 Bermekiler onunla izzet buldu
Hepsi makam sahibi oldu

6912 Bermek sülalesi iyi ve adildi
İlim ve fazilet ehlinin dostuydular

6913 İlmin bütün kapıları fasıl fasıl açıldı
Onların zamanında fer' ve asl açık oldu

6914 Adil olduklarını, türlü türlü hayra
Temel attıklarını söylemek gerekir

6915 Harun hilafette tek başına olunca
Can ve gönlünü gece gündüz işrete bağladı

6916 Şarap, ney ve nağmeyi iş sandı
Kadehi yaz kış elden bırakmadı

6917 Beylik edene bir an gaflete düşmenin
Her zaman haram olduğunu anlamadı

6918 Sultanın şarap yüzünden aklı gidince
Memlekette her türlü şer baş gösterir

6919 Onun zamanında Hazer şahı çıkıp
İslam'a çok zarar verdi

6920 Bâbü'l-ebvâb'ı fethederek başladı
Irak ülkesini yakıp yıktı

6921 Bir fesat çıktı ki ne gök
Ne Güneş asla eşini görmemiştir

6922 Yüz kırk bin kişiyi esir edip
Genç yaşlı sayısız adam öldürdüler

6923 Harun onlara karşılık veremezdi
Şarabın şerri insana ne yapar gör

6924 Hazer şehirleri yıkıp gitti
Harun yine şer kadehini içti

6925 Bir sebeple onu kendine yabancı kılamadı
Bermekilerden ne mal, ne mülk bıraktı

6926 Gönlünde Hak korkusu yoktu
Sebepsiz olarak hepsini helak etti

6927 Bu türlü şerri çok etti şarap
Adı boşuna şer suyuna çıkmadı

6928 Onun üç oğlu vardı, iyi bil
Adı Emin olan büyükleriydi

6929 Biri Me'mun, biri Mü'temen
Hepsi komutan ve düşman kıran

6930 Harun Şah üç oğlunu ve
Bütün şehir halkıyla askerleri çağırıp

6931 O ölünce memlekette Emin
Halife olsun diye yemin ettirdi

6932 Sonra Me'mun padişah olsun
Onun ardından Mü'temen şah olsun

6933 Yaşadıkça açık veya gizli
Birbirine zarar vermesinler

6934 Tam on üç yıl hüküm sürdükten sonra
Gitti ve onun yerini Emin aldı

6935 Emin memlekette imam olunca
Babasının yeminini bozdu

Emin'in halifeliği ve durumu

6936 Kardeşi Me'mun'a düşman oldu
Onun öldürülmesine karar verdi

6937 Halk onu sözünde durmaz buldu
Elbette hepsi onun kötülüğünü istedi

6938 Her tarafta bir düşman belirdi
Saltanatına onlardan zarar geldi

6939 Bütün şehir ve diyar fitne doldu
Şehriyar kötü işler peşinde olursa böyle olur

6940 Padişah sözünde durmayan biri olursa
Halkın ona olan sevgisi söner

6941 O dört yıl ve dört ay halife oldu
Sonunda fitne ve karışıklıkla öldü

İbrahim-i Mehdi'nin halifeliği

6942 Emin fitneyle katledilince
Yerini İbrahim-i Mehdi aldı

6943 Halka hiç doğru davranmadı
Elbette talihsizlik onun ikbaline yol buldu

6944 Doğruluktur kurtuluşun basamağı
Doğruluktur saltanatın sermayesi

6945 Doğru adam olmak isteyen kişinin
İşi ok gibi doğru olmalıdır

6946 Tam bir yıl ve bir ay geçti
Onun da ikbali, işi söndü

6947 Halk ondan büsbütün yüz çevirip
Me'mun'u ülkeye imam yaptı

Me'mun'un halifeliği

6948 Hicretin iki yüz dördüncü yılında
Başına saltanat tacını taktılar

6949 O âkil, dindar ve âlim çıktı
Bütün işlerde güçlü çıktı

6950 Musa kuvvetli, Yusuf yüzlü
İsa uğurlu, Süleyman faziletli

6951 Fazilet erbabını muhtaçlıktan kurtarıp
İlim alemlerini göklere çıkardı

6952 Zamanında akıl ehlinin ilimleri yenilenip
Arap diline tercüme edildi

6953 Tam yirmi yıl adaletle hükmedip öldü
Ardından Ebu İshak imam oldu

6954 O hilafet tahtına çıkınca
Ansızın Hurremiler isyan ettiler

Hurremilerin ayaklanması

6955 Zındıklar dava güdüp ayaklandılar
Birçok diyarı yağmalayıp yıktılar

6956 Mu'tasım orduyla yola çıkıp
Onların hepsini bozguna uğrattı

6957 Tam sekiz yıl sekiz ay sonra
Onun da ömür binası çöktü

6958 O ölünce bu makam onsuz kaldı
Vasıku Billah halka imam oldu

Vasıku Billah'ın halifeliği

6959 O hilafet makamını alınca
Türlü türlü fitne ülkeye yol buldu

6960 Onun saltanatı zamanında ansızın
Doğudan bir yel tufanı belirdi

6961 O sert rüzgâr öyle hışımla esti ki
Onunla birçok şehir ve diyar yıkıldı

6962 Yel tufanı geçer geçmez
Doğudan bir büyük ateş göründü

6963 O ateş şimşek gibi alev saçarak
Ülkede sayısız şehir ve diyar yaktı

6964 Onun zamanında bir de zelzele koptu ki
Onunla cihana velvele doldu

6965 Birçok belde ve sayısız kale sahipsiz kaldı
Ayrıca pek çok çiftlik ve yer yıkıldı

6966 Tam beş yıl dokuz ay geçince
Gitti ve Mütevekkil imam oldu

6967 O güzel âdetli ve güzel yüzlüydü
Dini pak ve gayet iyi huyluydu

Mütevekkil Alellah'ın halifeliği

6968 Başına saltanat tacı takılınca
İlim pazarı onunla değer kazandı

6969 Zamanında çok kitap yazıldı
Hepsini adına yazdılar

6970 Onun üç oğlu oldu
Birinin adı Muntasır, birinin de Müeyyed'di

6971 Küçüğünün adı Mutez'di
Hepsi Hak yolu gösterilmiş, hoş kokuluydu

6972 Büyüğünü Irak, Hicaz
Ve Yemen'e padişah yaptı

6973 Horasan'ın tamamını Mutez'e verdi
Ayrıca Kuhistan'a onu imam yaptı

6974 Gazilere baş olsun diye
Ortanca oğlunu asker başı yaptı

6975 Tam on dört yıl on ay geçti
O ölünce Muntasır imam oldu

6976 O hilafet tahtına oturunca
Babasının töresini kaldırdı

Muntasır Billah'ın halifeliği

6977 İki kardeşini de azlettirdi
Kendini olmayacak işlerle meşgul etti

6978 Onun vefasızlığını anlayınca
Bütün halk ona düşman oldu

6979 Baba adabını korumayan bir soysuz
Babasından sonra acaba mutlu olur mu

6980 Altı ay sonra azlolup yerini
Müstain dedikleri Ahmed aldı

Müstain Billah'ın halifeliği

6981 Elinden hiçbir iş gelmediği için
Onun zamanında çok karışıklık çıktı

6982 İki yıl dokuz ay tamamlanınca
Halk onu hilafetten sürdü

6983 Yerine Mutez şehriyar oldu
Dört yıl dokuz ay ülke onundu

Mutez Billah'ın halifeliği

6984 İşi gece gündüz şarap kadehi
Sevgili, mum, şarap, çeng ve ney olduğu için

6985 Zamanında ülkede başsızlık belirdi
Dünya fitne ve kargaşa doldu

6986 Halk onu da azledip
Muhtedi'yi halka imam yaptı

Muhtedi Billah'ın halifeliği

6987 Zamanında çok kargaşa çıktı
Âlemde emniyetten eser kalmadı

6988 On bir ay böyle hüküm sürdü
O ölünce yerini Mu'temid aldı

Mu'temid Billah'ın halifeliği

6989 Mu'temid halka imam olunca
İran ülkesi tamamen fitne doldu

6990 Her tarafta bir asi peyda oldu
Memleket fitne doldu, güvenlik kalmadı

6991 Şahan Hüdây isyan bayrağı açıp
Maveraünnehir diyarını aldı

6992 Her yandan yağmur gibi fitne yağınca
Yakub ibni Leys Sistan'ı aldı

6993 Kiş, Bahreyn, Aden, Isfahan
Ve Horasan'ın hepsi onun oldu

6994 Bu fitneyle tam yirmi üç yıl
Hilafet makamında imam oldu

6995 Mu'temid Hak emrine varınca
Ondan sonra yerini Mu'tezid aldı

Mu'tezid Bi-avnillah'ın halifeliği

6996 Yakışıklı ve iyi ahlaklıydı
Cenkte bebr gibiydi, belki erkek aslan

6997 Fikirleriyle ülkeyi mamur etti
Sapkınları memleketten uzak tuttu

6998 Altı yıl altı ay emir olduktan sonra
Ansızın ecel pençesine esir oldu

6999 Mu'tezid toprağa gizlenince
Onun yerine Müktefi oturdu

Müktefi Billah'ın halifeliği

7000 Bir halife çıktı, o kemal sahibi
Hatem gibi cömert ve Yusuf yüzlüydü

7001 O ilim ve dirayet sahibi oldu
O fazilet babında bir ayet oldu

7002 Tesadüfen başına garip bir iş geldi
Kulak ver, anlatayım onu sana

7003 Bir gün elinde ayna tutarken
Elbette orada yüzünü gördü

7004 Aynada gördüğü yüzün
Âlemde benzeri yoktu

7005 Ayna o yüzle öyle olmuştu ki
Gökteki Ay'ı yererdi

7006 Kendi güzelliğine hayran kaldı
Sonra kula yakışırcasına dua edip dedi ki

7007 Ey İlah, Süleyman rabbi heb lî diye
Senden izzet ve makam istediyse

7008 Ben ne mevki, ne mal mülk isterim
Yâ Zü'l-celal sen bana ömür ver

7009 Gencecikken beni helak etme
Taptazeyken bu güzelliği toprak etme

7010 Yanağımın gülünü soldurma
Saçlarımın sümbülünü yere dökme

7011 İlkbaharıma hazanı yollama
Sakalımın, bıyığımın çimenini soldurma

7012 Bu sözleri söylerken meğer iki kişi
Ondan habersiz birbiriyle konuşuyordu

7013 Biri diğerine arada tam altı ay
Süre olduğunu söylüyordu

7014 Müktefi bu sözü duyunca
Öyle korkuya düştü ki aklını kaçırdı

7015 O anda bu kem sözü fal tutup
Gönlü kırık ve hâli perişan oldu

7016 Müktefi bu sözle dert sahibi oldu
Lakin derdini içinde gizledi

7017 Bu sözün üzerinden tam altı ay geçince
O iyi adlı ansızın hasta düştü

7018 Bu dertle çaresiz helak oldu
O nazik boyu bosu toprak oldu

7019 Bu yer merhametsiz yaşlı bir kurttur
Kâh genç, kâh ihtiyar, ne bulsa yer

7020 Nasıl geldi, o duada falı gör
Nasıl düştü, ona yaraşan hâli gör

7021 Fal ne denli oyun gibi açıldıysa da
Hâl apansız ona uygun düştü

7022 Tam beş yıl yedi ay halife olup
Gidince Muktedir imam oldu

Muktedir Billah'ın halifeliği

7023 Zamanında hilafet işleri gevşedi
Her ne yaptıysa yanlış oldu

7024 Her yanda yüz türlü zayıflık peyda oldu
Yeryüzünde adalet ve güvenlik kalmadı

7025 Az zamanda çok korkuyla yaşadı
Yirmi dördüne girince öldü

7026 Başa geçip erkenden emir olmuştu ama
Sonra kıvılcım gibi kısa ömürlü oldu

7027 Onun ardından memlekette
Tam bir yıl altı ay Kâhir imam oldu

Kâhir Bi-emrillah'ın halifeliği

7028 İşi daima oyun, şer ve eğlenceydi
Her ne yaptıysa şüphesiz yanlış oldu

7029 Saltanat erkânı gevşek olunca
Ne kadar doğru iş varsa yanlış olur

7030 Halka şah olamayacağını görünce
Ahali ve asker onu azletti

7031 Kuşkusuz padişahlığın şartı çoktur
Onu yalnızca yiyip içmek sanma

7032 Onun yerine bin gam ve kederle
Tam yedi ay Razi imam oldu

Razi Billah'ın halifeliği

7033 Bütün İran cümle kargaşa ve cenk doldu
Halkın gözüne yeryüzü dar geldi

7034 Emniyet ve lütuf gitti, korku ve zulüm geldi
Ülke yağmalandı, köy ve şehirler yıkıldı

7035 O gidince hem ilim ve fazilet sahibi
Hem takva ehli Müttaki halife oldu

Müttaki Billah'ın halifeliği

7036 Pek çok ilim ve amel yanında
Adalet ve cömertlikte de emsalsizdi

7037 Bütün erdemiyle o din padişahı
Sadece bir yıl altı ay hüküm sürdü

7038 O da yüz fitne ve kargaşayla uğraştı
Takdir sırrının nasıl olduğunu kim bilir

7039 Hüküm Allah'ındır bilirsin
Ömür ve malı kime isterse verir

7040 Öyleyse sana teslim ve razı olmak düşer
Hile ve çabayla kader geri çevrilmez

Müstekfi Billah'ın halifeliği

7041 O bir yıl dört ay pek çok savaş edip
Gidince Müstekfi emir oldu

7042 Onda asla adalet ve cömertlik yoktu
Ülkede elbette iş başaramadı

7043 Kendisinden adalet ve cömertlik gelmeyen kişi
Ülkeye ve emirliğe layık olmaz

7044 Padişahlık gerçekte adalet ve cömertliktir
Sen onu sadece sakal ve bıyık sanma

7045 Sakal ve bıyıkla kimse adam olamaz
Hüner sahibi olana adam derler

7046 Kişi eğer sakalla er olaydı
Dişi keçi erenlerin başı olurdu

7047 Bıyıkla er olunsaydı
Dişi kedi erkek aslan olurdu

7048 Erlik nedir, kesinlikle fütüvvettir
Kişilik de yalnız mürüvvettir

Dünyada mürüvvet kalmadı şimdi
Bir fütüvvet ehli kalmadı gitti

Eğer mürüvvetten bir iz kalsaydı
Asla bir hüner zayi olmazdı

Bu fütüvvet görünmez bir kuştur
Sanki Kafdağı'nda Simurg'dur

Müstekfi'de ülkenin temeli gevşedi
Bütün yaptıkları yanlış oldu

İşi gece gündüz maskaralık olduğu için
Onu hemen makamdan azlettiler

O gidince Muti imam oldu
Onun zamanında herkes hoşnut oldu

Muti Li-emrillah'ın halifeliği

Muti adalet ve insaf sahibiydi
Takva ehli ve Hakk'a itaatkârdı

Onun zamanında şüphesiz
Bütün diyar ve şehirler huzur içindeydi

Bütün komutanlar ona itaat ettiler
İsteyerek kulluğuna girdiler

Tam yirmi dokuz yıl dört ay
Memlekette imam oldu

O da dünyadan yerine göçtü
Yerine Tayi Lillah geldi

Tayi Li-emrillah'ın halifeliği

Dünyada yerinmemiş kişi yoktur
Çaresi yok, çünkü feleğin işi budur

7061 Onun günleri dinin yasakladıklarıyla geçti
Ömrü eğlencelerle harcandı

7062 Âkillerle oturup kalkmadı
Her cahilin sohbetini seçti

7063 Zamanında memleketin itibarı kalmadı
Devrinde kimse hoşnut olmadı

7064 Bu sebeple memleket fesat doldu
İsyancılar ona galip geldiler

7065 Oğuz askeri başkaldırarak
Ülkeyi baştan başa yaktı yıktı

7066 Halkı kırdılar ve yağmaladılar
Vardıkları her yere zarar verdiler

7067 Maveraünnehir ve Horasan'ı aldılar
Fars ülkesinde vali oldular

7068 Tayi nöbetini bitirince gitti
Yerine Kadir imam oldu

Kadir Billah'ın halifeliği

7069 Yaptığı işler akılla yapıldı
Onun zamanında pek az karışıklık çıktı

7070 Akılla iş yapan herkesin
Yaptığı her iş doğru olur

7071 Akılsızdan asla iyi iş çıkmaz
Ondan uzak olmaya gayret et

7072 Akılsızdan nasıl bey olur
Yahut o ne ile halka beylik yapar

7073 O kırk yıl üç ay imam olup
Memlekette mutlulukla hüküm sürdü

7074 Kadir gidince bütün ülkeye
Sığınak olan Kayim şah oldu

Kayim Bi-emrillah'ın halifeliği

7075 Gayet adil ve iyi huyluydu
Ne yana yürüdüyse zafer kazandı

7076 Tecrübesiyle Selçuk sülalesini topladı
Ülkenin ahvalini şüphesiz yoluna koydu

7077 İşi doğru olan bir kişinin
Saltanatının temeli zayıf olmaz

7078 Dosttur düşmanın evini yıkan
Dosttur düşmanı ateşte yakan

7079 İyi işlerle onları yâr etti
Onun için ikbali sağlam oldu

7080 Bahta kılavuz karardır karar
Doğru bir karar bin askerden yeğdir

7081 Kırk yıl dört ay tamamlanıp
O gidince Muktedir imam oldu

Muktedir Billah'ın halifeliği

7082 Adil, cömert ve temiz kalpliydi
Akılla her müşkülü çözerdi

7083 O da Selçuk sülalesiyle dost olup
Et ve deri gibi bir oldu

7084 Ülke zamanında şüphesiz mamur oldu
Bütün zulüm ve fitneden uzak kaldı

7085 Yirmi yıl padişah olup gitti
Onun ülkesinde Müstazhir şah oldu

Müstazhir Billah'ın halifeliği

7086 Zamanında ülke ve şehir mamur oldu
Dünya fitne ve kargaşadan kurtuldu

7087 O da şehir ve diyar güvende olsun diye
Selçuk sülalesiyle dost oldu

7088 Tam yirmi beş yıl altı ay hüküm sürdü
Ömrünün direkleri yıkıldı

7089 Onun devri tamamlanınca
Yerine Müsterşid Billah halife oldu

Müsterşid Billah'ın halifeliği

7090 Zamanında hilafet işleri gevşedi
Her ne yaptıysa yanlış oldu

7091 On bir yıl olunca talih ondan da dönüp
Taht Müstencid'e geçti

7092 Onun zamanında kimse mutlu olmadı
O bile kaygıdan kurtulamadı

7093 Kader başka türlü isteyince
Memlekette işi rast gitmedi

7094 O Selçuk sülalesiyle hoş geçinemedi
Fitne her taraftan ona yol buldu

7095 Tam iki yıl iki ay halife olup gitti
Yerine Raşid imam oldu

Raşid Billah'ın halifeliği

7096 Ülke onun devrinde parlaklık kazanmadı
Onun hükmü halka nüfuz etmedi

7097 Her ne yaptıysa yanlış çıktı
Memleket onun zamanında harap oldu

7098 Saltanat direkleri çatırdamaya başlayınca
Her ne iş tutulsa yanlış olur

7099 İkbal işinde zayıflık çıkınca
Talihsizlik alametleri belirir

7100 Memleketin temeli zarar görürse
Ne düşünülürse düşünülsün eksik kalır

7101 Dünyada bir an olsun mutlu olmadı
Zamanında memleket abat olmadı

7102 Zaman elverişli olmayınca
Uğraşmakla kimse ona itaat etmedi

7103 Bir yıl bir ay halife oldu
Ölünce yerine Müstazi geldi

Müstazi Bi-envarillah'ın halifeliği

7104 Onun zamanında talih döndü
Ülke güzelleşti, herkes çiftçi oldu

7105 Selçuk sülalesi onunla birlik oldu
Memlekete onunla ortak oldular

7106 Zaman öyle gerektirdiği için
O da onlara uygun davrandı

7107 Kişi her işte bilgili olunca
Onun işi insanlara dost gibi görünmek olur

7108 Tam yirmi yedi yıl sonra
O Hak emrine varınca Nasır imam oldu

Nasıruddin Bi-emrillah'ın halifeliği

7109 Nasır Bağdat'a emir olunca
Kavga bitti, emniyet ortamı oluştu

7110 Selçuk sülalesi ona ilgi gösterdi
Her nereye vardılarsa muzaffer oldular

7111 İki yıl altı ay emir olduktan sonra
Ecel pençesi onu da esir etti

Kâhir Bi-emrillah'ın halifeliği

7112 Fırıldak feleğin işi budur
Kişi ondan rahat yüzü görmez

7113 Nasır cihandan gidince
Yerine Kâhir gelip oturdu

7114 İnsaflı, bilgili ve görgülüydü
Adil, dindar ve abat ediciydi

7115 Zamanında ilim değer kazanmıştı
Hüner ehli her başa taç olmuştu

7116 Meclis kurduğu vakit Hatem'di
Savaşa girdiği vakit Rüstem'di

7117 İkbali iki yıl altı ay sürünce
Sürülüp ülkeden eşyasını götürdü

7118 Mu'tasım onun yerini aldı
O gidince imamlık sırası buna geldi

Mu'tasım Bi-emrillah'ın halifeliği

7119 Bütün meşgalesi şarap olduğu için
Ülkesi viran, şehri harap oldu

7120 O on dokuz yıl altı ay emirdi
Memleket kavgayla doluydu

7121 Hicretten tam altı yüz otuz dokuz yıl
Geçtikten sonra onun işi sarpa sardı

7122 Doğuda birçok fitne peyda oldu
Oradan sayısız asker geldi

Halifeliğin çöküşü, Cengiz Han'ın ortaya çıkışı ve Moğol hükümdarları tarihi

7123 Onlarda Hak'tan korku yoktu
İran'ı baştan başa helak ettiler

7124 Selçuk sülalesi ve Oğuz'u sürdüler
Yurtlarını baştan başa harap ettiler

7125 Cengiz Han onların padişahıydı
Kâfir olmasına rağmen akıllıydı

7126 Bezmde adap nedir bilirdi
Rezmde hile nedir yapardı

7127 Gece gündüz düşüncesi saltanattı
İşi hem başkanlık, hem ferasetti

7128 Zalim, kötü huylu, kan dökücü
Hileci ve kötü işler yapan biriydi

7129 Nereye vardılarsa yağmaladılar
Halka türlü türlü zarar verdiler

7130 Halka sınırsız zulüm ettiler
Yıkmadık yurt ve şehir bırakmadılar

7131 Uğradıkları her diyarı yıktılar
Nereye vardılarsa yaktılar

7132 Önce Semerkant'ı harap ettiler
Yine Harezm'i de viran ettiler

7133 Sonra Horasan ve Irak'a geldiler
Orada yurt ve şehir ne varsa aldılar

7134 Sonunda Bağdat'a da yöneldiler
Zalimler onu da aldılar

7135 Mu'tasım o fitnede helak oldu
Bu toprak kimi yele savurmaz

7136 Dediğim dünya ahvali böyledir
Hiç merhamet yok, ama orada zulüm çok

7137 O kendisi için düşünüp topladı
Toprakları oğullarına verdi

7138 Oğlunun biri Çağatay Han'dı
Biri de Berke, Türk sultanıydı

7139 Sorarsan birinin Kıpçak'tı adı
Bu yurtları tamamen onlara verdi

7140 Cengiz Han merhametsiz bir kâfirdi
Lakin saltanatı böyle ortaya çıktı

7141 İran'ı bütünüyle Hülagû'ya verdi
Herkes çaresiz ona tabi oldu

Cengiz Han'ın büyük oğlu Hülagû'nun otuz yıllık hükümdarlığı

7142 Babasının hâlini, tavrını
Kanununu, töresini ve âdetini bıraktı

7143 Her nereye uğradıysa yaktı
Her nereye ulaştıysa yıktı

7144 Bir bilge ona dedi ki ey ulu han
Niçin yıkarsın onu bir bilsem açıkça

7145 Yurt hazinendir, onu yıkma
Ülke sarayındır, onu yakma

7146 Bilmiyorsan iyi öğren dedi
Senin olan yalnızca senin yediğindir

7147 Canın veya bedeninin onu sevse de
Başkalarının yaptığı senin neyin olur

Başkasının yaptığını yıkmak gerek
Kökünden koparıp yakmak gerek

Kimse benim demesin diye
Sonra dönüp yine yapmak gerek

Ülkeyi almak yalnız zulümle olur
Ülkeyi korumak merhametle olur

Ülke ve şehirler ona boyun eğsin diye
Padişahın işi önce zulüm oldu

Ülke zulümle sağlama alınınca
Yıkılsa da merhametle hemen yapılır

O Bağdat'a varıp tahta oturunca
Halkı çağırıp makamına getirdi

Kim ona uygun olur düşüncesiyle
Her birinin işini gücünü sordu

O mesleği olana hoş konuştu
Yerini ve işini kararlaştırdı

Sonra vergi veren gayrimüslimler gelip
Korkuyla karşısında durdu

Onların hâli nedir anlayıp
Ahvalini öğrendikten sonra dedi ki

Hekimlerin çoğu Yahudi olduğu için
Bunlar sayesinde vücut dinçtir

İkincisi de Hristiyan rençperlerdir
Bunlara kimse zarar vermesin

Şeyh, danişment, seyyitlerin hepsi
Ona yüz yüze arz edildiğinde

Onların mesleğini, sanatını, kazancını
Hayatını, âdetini ve hayat hikâyesini sordu

7162 Bunları öğrenince o asık suratlı dedi ki
Bunların hepsi dünyada fazladır

7163 Hepsi işsiz ve hayırsız
Hakk'ın nimetini boş yere harcarlar

7164 Onda Hak'tan korku olmadığı için
Şat'a gönderip hepsini helak etti

7165 Bu şekilde tam otuz yıl
Sultan oldu, halk da ona köle

7166 Şeyh, danişment, seyyitlerin hepsi
Ebu Said gelince ulu oldular

7167 Hepsi ekmek ve nam buldu, görüp gözetildi
Onun devrinde mutlu oldular

7168 Padişahlığı yalnızca sekiz yıldı
O da gerçekte bin zahmetleydi

7169 Bu ne hikmettir ki kimse bilemez
Hiçbir âkil çaresini bulamaz

7170 Kalemin önceden yazdığı
Ne az ne fazla, bir zerre değişmez

7171 Kader her hâli değiştirdiğine göre
Onun hükümlerine razı olmak gerek

7172 Feleğin hoş ve nahoş takdir
Ve tedbirine çare sabırdır

7173 Dizginleri tutanın takdir ettiği şeyin
Çaresi teslimiyet ve sabırdır

7174 İnsan her ne kadar bu sırrı bilmese de
Hakk'ın işi hikmet ve iyiliktir

7175 Kelîm Hızır'ın işi ne içindi bilemedi
Öyleyse bilge Hakk'ın işini nasıl bilsin

7176 Hakk'ın işinde iyilikler çoktur
Hikmet başka, boş iş başkadır

Hülagû'nun oğlu Geyhoto Han'ın hükümdarlığı

7177 Baht Hülagû'dan yüz çevirince
Taç ve taht Geyhoto Han'a geçti

7178 Her yana sayısız asker salıp
Ülke, şehir ve kaleler aldı

7179 Ülke Bâbü'l-ebvâb'la tamamlandı
Onun elinden Rum ve Şam dara düştü

Geyhoto Han oğlu Abaka Han'ın hükümdarlığı

7180 O on iki yıl padişah olup gitti
Yerine Abaka şah oldu

7181 O küfrü terk edip Müslüman oldu
Dine girip iman ehli oldu

7182 Merhametli ve iyi kalpliydi
Hem halkına iyi bakardı, hem adildi

7183 Atalarının zulmünü o durdurdu
Nice viranları abat etti

7184 Adil ol ki ülken mamur olsun
Bütün afetler saltanatından ırak olsun

7185 On yedi yıl İran'a şah olduktan sonra
Felek onun da fermanını siyaha boyadı

7186 Abaka Han'ın iki oğlu vardı
İkisi de emir ve serdardı

7187 Büyüğünün adı Ahmed Han'dı
Küçüğü Argun İran şahıydı

Ahmed Han'ın hükümdarlığı

7188 Abaka gidince Ahmed şah oldu
Taht ve taç atadan ona kaldı

7189 Ülke ve şehirler Ahmed Han'ın olunca
Felek yine bak ne oyunlar oynadı

7190 Ziyaülmülk onun veziriydi
Ahmed'e bir gün dedi ki ey emir

7191 Bir yerde iki baş olmaz
Bir ülke iki kişiye itaat edemez

7192 Baş iki olursa birinin gitmesi gerek
İki sultan olursa birinin yitmesi gerek

7193 O vezirin sözüne cevap vermedi
Sanki o söz uykuda bir rüyaydı

7194 O sözün cevabını susarak verdi
Hayy-ı Lâ-yemût'un takdiri bak ne etti

7195 Bir gün bu söz onun aklına düştü
Argun Han'ı çağırdı, önüne geldi

7196 Bakınca Argun Han'da bir yüz gördü ki
Dünyada onun benzeri yoktu

7197 Suret ve huy hepsi güzeldi
Bütün gönüllerin sevgilisiydi

7198 Kanı kaynayıp merhamet etti
Halka dönüp şöyle seslendi

7199 Bu güzelliği nasıl helak edeyim
Böyle bir suretin toprak olması yazıktır

7200 Memleket için bunu öldüremem
Memleketten bezdim, beni anlayın

7201 Memleket yine elden gidecek olduktan sonra
Kişi böyle fena bir işi nasıl yapsın

7202 Zülcelal alınyazısını böyle yazmış
Onu yıkıp nasıl ayaklar altına alayım

7203 Sâni'e dayanan bir insanı
Öldürenin işi zalimlik olur

7204 Bu dünyada ona yaraşan verilsin
Yoksa yarın ahirette ceza olur

7205 Hak binasını günahsız yere yıkanın
Dünya ve ahirette kilimi siyah olur

7206 Bu taç ve taht bana gerekmez
Bütün bu ülke ve ikbal ona yaraşır

Argun Han'ın hükümdarlığı

7207 Argun Han bir ulu padişah oldu ki
Cihan onu kendine dayanak ve sığınak yaptı

7208 Bu hâli görünce vezir kaçtı
Lakin kaçmanın ona faydası olmadı

7209 Yakalayınca onu helak ettiler
Gör ne fitneler eder bu kara toprak

7210 Dili gör kişiyi nereye getirir
Dile bak nice başlar götürür

7211 Menekşede bu dil olmasaydı
Bil ki böyle başı kesilmezdi

7212 Dilin süsen gibi uzun olmasın
Başın lazımsa gonca gibi dilsiz ol

7213 Kader onu ortadan kaldıracak olunca
Kaçıp göğe çıksan fayda etmez

7214 Bu işin üzerinden biraz zaman geçince
Argun'un gönlüne Ahmed'den şüphe düştü

7215 O bunu önce helak etmediği için
Sonunda bu onu yerle bir etti

7216 Âkilin nasihatini dinlemeyen kişinin
Başı giderse buna şaşılmaz

7217 Dediğim bu sözü hatırla
İşini bu sözün üzerine bina et

7218 Saf olup kimseye inanma
Kimse sana dost olur sanma

7219 Herkes yalnızca kendisini sever
Sana mutlaka kendi çıkarı için dosttur

7220 Adı saltanat olan bu makam
Şeytanlık olmayınca elde durmaz

7221 Saltanatla şeytanlık birer sözdür
Ey sözü inci, aradaki fark iki harf

7222 Ey dini temiz, sözle mana arasında
Gerçekte çok uyum vardır

7223 Mülk ve silki, fehm ve vehmi
Hısm ve hasmı kıyasla ki anlaşılsın

7224 Âkil isen sana bu söz yeter
Akıl her işin nihayetine yeter

7225 Argun Han ulu bir padişah oldu
Güneş ve Ay muradınca yürürdü

7226 Şam'la Mısır'dan haraç aldı
Hint ülkesinden mal ve vergi aldı

7227 Cömertlik ve adaletle hüküm sürdü
Nerede viran varsa abat etti

7228 Zulüm onun ülkesinde yoktu
Ama insaf ve mürüvvet çoktu

7229 İlim ehlini ilk toplayan
Âdet ve uygulamalarını düzenleyen oydu

İlim ehline sordu, ne yapayım ki
İlah kilimimi siyah etmesin dedi

Dediler ki memleket ahalisine
Adil davranmak onun için farzdır

Padişah memlekette adil olursa
İşlediği günahların hepsi affolur

Adaletin sonu ümit olduğu için
Yarın yüzünü ak çıkaracak budur

Dedi ki Hak tanıktır, adaleti artırayım
Memleketten zulmü tamamen kaldırayım

Adaletten sonra ne gerekir bileyim
Öyle ki varsa çaresine bakayım

Dediler ki gaza ulu iştir
Saadet ehline yakışır

Gazi olan Hâlik'in kılıcıdır
Din düşmanına karşı zafer bulucudur

Argun'un Gürcistan'a asker göndermesi

Argun bu sözleri dinleyince
O an damarında kanı coştu

Gürcistan küfürden arınsın diye
Oraya üç yüz bin asker saldı

Öyle bir asker ki hepsi sırtına zırh geçirmişti
Hepsi felek gibi öldürücü ve deniz gibi coşkundu

Türlü alemlerle sancak renkleri
Yeşil, sarı, kızıl, mor

Nefir ve kös gümbürdeyince
O asker derya gibi coştu

7243 Fetih ve zafer askeri geldi diye
Kâfir Gürcü'ye haber ulaşınca

7244 Sayısız askerle onlara karşı yürüdüler
Geçidi kapatıp orada durdular

7245 Düşman onlara galip gelmesin diye
O zorlu geçidi siper ettiler

7246 Argun'un askeri geçide varınca
İki ordu elbette cenk etti

7247 Varıp o geçide baksaydın
Sanki İskender seddi derdin

7248 Set ardında sayısız asker
Bütün okçular ve zırhlı süvariler

7249 Geçit zorlu ve okla doluydu
O geçidi almaya kalkmak tedbirsizlikti

7250 Lakin o askerler geri dönemedi
Dönse kâfiri yüreklendirirdi

7251 İki ay orada cenk ettiler
Yeryüzünü birbirine dar ettiler

7252 Argun askerine hangi nimetten
Dersen sayısız yardım gönderdi

7253 Sonunda Allah'ın lütfu erişip
Muzaffer oldular, Gürcü askeri kaçtı

7254 Hakk'ın desteğini arkasına alan
Nereye varırsa muzaffer olur

7255 Asker çok da olsa, az da olsa
İslam sancağı yükselir

7256 Küfür askeri sayıca üstün olsa da
Az askerle hepsi yerle bir edilir

7257 O zaman o geçidi ateşe verdiler
Yanıp sönünceye kadar orada beklediler

7258 Girdiler, Gürcü'yü yağmaladılar
Halkı kırıp zarar verdiler

7259 Buldukları şehir ve kaleyi yıktılar
Ekini, işliği, evi, bahçeyi yaktılar

7260 Yürüyüp Abhaz'a kadar kılıç vurdular
Kimi buldularsa öldürdüler

7261 Muzaffer olunca köle ve cariye
Yüz elli bin esir aldılar

7262 O asker on bin sürü
Koyun ve sığır alıp geri döndü

7263 Bütün ganimetlerin izini sürdüler
Sonu gelip bitince durdular

7264 Düşmandan onca ganimet aldılar
Geri dönüp başkente geldiler

7265 Saltanatında yirmi yıl tamamlanınca gitti
Bu makam onsuz kaldı

7266 Kılıç çekip aslan gibi dövüşen
Düşman avlayan, saflar yaran iki oğlu vardı

7267 Büyük oğlunun adı Gazan'dı
Ötekinin adı Muhammed Han'dı

7268 Ona Har-bende demelerinin nedenini
Bu söze kulak ver ki sana söyleyeyim

Gazan Han'ın hükümdarlığı ve ahlakı

7269 Argun ölünce Gazan han oldu
Feleğin devri dileğince oldu

7270 O cömert ve ihsan sahibiydi
Toprakla altın ve gümüş onun için birdi

7271 İhsan sahibi olmayan kişi
Ölmese de ölüden daha noksandır

7272 Altın ve dirhemi olup da
Vermeyen kişiye haşa insan mı denir

7273 İnsanın geldiği yere gideceğini bildiğine göre
Bırak malı, ye, yedir, harca

7274 Dünya ve ahireti malla kazan
Fazla isteğe kapılıp ömrü yele verme

7275 Malınla iyi ad kazan
Yol budur, Va'llâhu a'lem bi's-savâb

7276 Cömertlik yoluna geçit bulduğu için
İbrahim'in adı Halil oldu

7277 Cevne'nin adı vermekle yaşar
Bütün adlar onun adına kuldur

7278 Hatem adı vermekle canlı kalmıştır
Sayısız aferinler onadır

7279 Gazan Şah Mekke'ye aylarca, yıllarca
Yetecek kadar çok hazine ve mal gönderdi

7280 Resul'ün şehrine de o ulu
Sayısız hazine, altın ve gümüş gönderdi

7281 Hint'e cihat için asker gönderdi
Askeri gitti ve muzaffer geldi

7282 Hint'i Dilli'ye kadar yağmaladılar
Yıkıp yakıp zarar verdiler

7283 Eller onu cesaretiyle tanıdığı için
O zaman Rum'u kale kale yaptılar

7284 Her şehri çevirip kale yapmalarına rağmen
O namlı kişi hepsini fethetti

Hüdâbende Muhammed Han'ın hükümdarlığı

7285 O ölünce ilim ehlinin destekçisi
Hüdâbende emir oldu

7286 O padişah çok alçak gönüllüydü
İşi her zaman halka hayır etmekti

7287 Delikanlılıktan çıkınca arınıp
İlk sarık takan oydu

7288 Selçuk onun zamanında sona erdi
Kimi öldü, kimi ayak altında kaldı

7289 O hanedandan hiç eser kalmadı
Feleğin adaletsizliğine çare yoktur

7290 Can ve hakanları yakmak onun işi
Hanedanları yıkmak onun uğraşı

7291 Rum ilinde Hüdâbende'nin fermanının
Yürümediği hiç köşe kalmadı

7292 Olcaytu adlı bir kızı vardı
Şanlı Ebu Said oğluydu

7293 Saltanatta on yıl tamamlanınca gitti
O makam Olcaytu'ya kaldı

Olcaytu'nun hükümdarlığı ve özellikleri

7294 Her ne kadar kadın olsa da
Bilgili, iş bilir ve iyilikseverdi

7295 Her ne işi tuttuysa bitirdi
Padişahlığı başa yükseltti

7296 Nice kadın vardır erden ulu
Nice er vardır kadından âciz

7297 Erlik nedir, cömertlik, akıl ve din
Bu üçü kimde varsa o erdir

7298 Bu üçünden eser bulunmayan kişi
Kahpe kadından daha beter olur

7299 Erliğe nişan haya ve zeker ise
O zaman eşek şüphesiz erlerin başıdır

7300 Kadın adil ve cömert olunca
Gerçekte erden başka nedir

7301 Şimdi kadın var ki onun başörtüsü
Çoklarının sarığından temiz

7302 İşe yaramayan er ne kadar ulu olsa da
O hayırlı kadından âciz olur

7303 Cemâlü'l-mer'i fî tayyi'l-lisân
Dedikten sonra bu sarık nasıl gelir

7304 Namaz ve oruç da, ilim ve amel de
Hepsi bir ekmek parçasına bedel olmaz

Sultan Ebu Said'in hükümdarlığı

7305 Kader Olcaytu'ya pençe vurunca
Ebu Said cihanda padişah oldu

7306 Zülcelal Ebu Said'e ilim ve fazilet
Güzellik ve kemal vermişti

7307 Şekli gibi yazısı da gönül çekiciydi
Şiiri de yüzü gibi güzeldi

7308 Hem Utarit gibi çok bilgiliydi
Hem talih sahibi, parlak yüzlü Zühre'ydi

7309 Bir nefes kadeh şarapsız olmazdı
Çeng ve ney önünden gitmezdi

Emir Çoban'ın başkaldırması ve öldürülmesi

7310 Çoban onun yanında ustalık kazanınca
Her işte Çoban'a görev verdi

7311 Çoban ülkeler fethedip
Yöneten bir ulu emir oldu

7312 Şah sürekli kendi işretindeydi
Herkes Çoban'a itaat etti

7313 Dünya onun zamanını azaltınca
Şeytan aklını çeldi

7314 Düşüncesi aniden farklılaştı
İşi gücü kendini güçlendirmek oldu

7315 Bir oğluna bütün Rum'u verdi
Ona Timurtaş derlerdi

7316 Birini Bağdat'a şehriyar yaptı
Birini Fars'a sultan yaptı

7317 Her yandan beyleri topladı
Hepsini azledip değiştirdi

7318 Onların yerine kendi kullarını koydu
İşi ne, düşüncesi ne hepsi ortaya çıktı

7319 Çoban'ın işi acemice ve düşüncesi zayıftı
Yaptıkları elbette doğru çıkmadı

7320 Kulsan kul gibi olmak gerek
Aldığını iyi yolla almak gerek

7321 Verdiğini de iyi yolla veresin
Vermek ve almakta aklını başına devşiresin

7322 Eğer padişah kulunu sultan yaptıysa
Kulun kul olduğunu bilmesi gerek

7323 Alsan da, versen de, bağışlasan da
Yaptığın her iş ölçülü olsun

7324 Ebu Said'e dediler ki Çoban bütün şehirleri aldı
Aklını başına devşir ey ulu

7325 Hani millet, hani şehirle diyar
Hani memleket, hani il, hani hisar

7326 Herkes kendi işini yoluna koyarken
Sen şarap içersin, işin güdük kalır

7327 Şarapla hiçbir iş yolunda gitmez
Saltanat direklerini şarap çürütür

7328 Şaraptır devleti yele veren
Onu içmeyen devlet bulur

7329 Şarap işi hep gaflet olduğuna göre
İnsan onunla nasıl mutlu olur

7330 Şarapla kimse ülke fethetmiş değil
Baht ve şarap bir arada olmuş değil

7331 Dinin binasını yıkan şaraptır
İzzeti ateşe yakan şaraptır

7332 Şarap içen daima zahmet çeker
Taht, ikbal ve memleketten uzak olur

7333 Bu sözler padişaha tesir etti
Gönlü gamdan yerle bir oldu

7334 Adam gönderip Çoban'ı çağırdı, gelmedi
Onun buyruğuna itaat etmedi

7335 Ebu Said Şah ulu sultandı
Adı dillerde Bahadır Han'dı

7336 Ad ve san bırakmadı otursun
Az kişiyle Çoban'ı kıstırmaya gitti

7337 Er dediğin bezm gününde bezm eder
Rezm gününde ona göre rezm eder

7338 Çoban'ın yanında halk vardı
Ümidi daima onlardı

7339 Ebu Said'in adını işittiklerinde
Çoban'ı orada bırakıp gittiler

7340 Çoban kaçıp Horasan'a vardı
Mal ve ikbalini tamamen yağmaya terk etti

7341 O da bu fitnede helak oldu
Bu kara toprak onu da yedi

7342 İşi bilmeyenin, fırsat eldeyken
Çare bulmayanın sonu böyle olur

7343 Çoban taç sahibi olmak istedi
Ama kendi eliyle tacı dar oldu

7344 İşinin muradınca olması için
Kişinin kendini bilmesi gerek

7345 Çoban'ın işi bitince Ebu Said
Yine eline kadehi aldı

7346 Gününü ud ve çengle geçirdi
Cem kadehi içip kendini unuttu

7347 Şarap içene tek yarar
Ağrı ve kederi defetmesidir

7348 Cana safa veren şarap kadehidir
Şarap kadehi olmadan hayat nedir, yalnızca cefa

7349 Varıp Timurtaş fitnesini
Ortadan kaldırsınlar diye Rum'a asker gönderdi

7350 Rum bile ona düşman olmuştu
Zalim olanın işi nasıl yolunda gitsin

7351 Ona uyanlar bırakıp gittiler
Onu çok hor görüp şaşkın ettiler

7352 Herkes iyiliğe sadakat eder
Kötülük kimsenin işi değil

7353 Timurtaş işin sarpa sardığını görünce
Kendi kendine el-firâr dedi

7354 Bir bahaneyle Rum'dan Şam'a gitti
Yolda karga ve baykuştan korkardı

7355 Gitti ve ondan bir iz kalmadı
Sonu ne oldu açıkça bilinemedi

7356 Bu felek ve Güneş'i gör neler yapar
Kimseye hiç merhameti var mı gör

7357 Çoban'ın işi bitince Sultan Ebu Said
Yine kadeh istedi

7358 İşi hem eğlence ve şarap içmek
Hem erganun, çeng ve ney dinlemekti

7359 Memleket işiyle meşgul olmadı
Hiç kimseden nasihat almadı

7360 Şarabın özü ne, şer ve lüzumsuzluk
Şarap içen nasihat kabul eder mi

7361 Şüphesiz her yana şeytanlık düştü
Orada saltanat işleri gevşedi

7362 Çoban içi geçip yatıp uyuyunca
Kurt ve hırsız ona koyun mu bırakır

7363 Şarapla memleket bir araya gelmez
Onun olduğu yerde iş bile yer bulamaz

7364 Ülkesi için kaygı duymadığını
Şaraptan başka şeye benim demediğini gördüler

7365 Halk onun işinden zarar gördü
Belki herkes ondan bıktı usandı

Sonunda onun sevgilisi ve
Sohbet yâreni olan karısı Bağdat

Birkaç kişiyle bir olup ona zehir verdi
Gör neler yaptı ve yapacak bu felek

Nasıl bir iş ki bir ulu padişah
Bir kahpenin hilesiyle helak oldu

Eğer er isen kadına inanma
Sana iyilik edecektir sanma

Onlardır fâtişâtun fâcirât
Sâhirâtun kâzibâtun mâkirât

O ölünce âlem savaşla doldu
Bu onu, o da bunu esir etti

Şah olmak için tahta oturan niceleri
Helak olup tahta tabuta girdiler

Niceleri hemen emir olmak istedi
Ama kıvılcım gibi kısa ömürlü oldu

Şeyh Hasan-ı Nevin'in hükümdarlığı

İlahi emir sonunda erişip
Şeyh Hasan o ülkeye padişah oldu

O Olcaytu Sultan'ın oğluydu
Kahrı az, merhamet ve iyiliği bol

O şah olduğu için ülke mamurdu
Zulüm, haksızlık ve eziyetten uzaktı

Şah ağırlık verip Dilşad'ı
Layık olduğu gibi töresince aldı

O Şamlı bir tüccar kızıydı
Felek yüzüne baktıkça Güneş sanırdı

7379 Niceleri gül yüzüne hayrandı
Niceleri aşkından sarhoştu

7380 Büyük küçük herkes ondan hoşnuttu
Bu yüzden adı Dilşad'dı

7381 Güzellik ve ahlakta gönlü hoş edici
Bahşiş ve cömertlikte eşsizdi

7382 Şeyh Hasan on dört yıl padişah olduktan sonra
Bu kara toprak onu da yuttu

Şeyh Hasan-ı Timurtaş'ın hükümdarlığı

7383 O ölünce Timurtaş oğlu
Küçük Şeyh Hasan geldi

7384 Onda saltanattan alamet bulup
Bütün Çobaniler ona uydu

7385 İran'a yedi yıl sultan olduktan sonra
Ecel pençesi ona da yol buldu

Melik Eşref'in hükümdarlığı

7386 Eşref'e kardeşinden ikbalin ermesiyle
Ülke ve mal, taç ve taht onun oldu

7387 Melik Eşref öyle bir sultan oldu ki Güneş
Felekler döndüğünden beri onun gibisini görmedi

7388 Saltanatın nasıl olması gerektiğini bilirdi
Ancak onda şeytanlık baskındı

7389 Çok merhametsiz ve zalimdi
Onda adaletten hiç eser yoktu

7390 Dünyada ne kadar kötülük, fesat
Kibir ve inat varsa onda mevcuttu

7391 Durmaksızın halka zulmettiği için
Ülke ve şehir ona asla dayanamazdı

7392 Bir haremde sağlam bir perde bırakmadı
Yanan bir kandil bırakmadı

7393 Halkın oğluna kızına el uzattı
Saltanatı elbette zarar gördü

7394 Zulmü canlarına yetince
Halk yerini yurdunu terk edip gitti

7395 Bozkır ülkesinde şah Cânî Han'dı
Ülke bedeni, o canıydı

7396 Onun işi adalet ve insaftı
İnsan onun vasfını nasıl anlatsın

7397 Eşref'ten kaçıp ona geldiler
Ona yalvarıp ağladılar

7398 Ey Allah'ın gölgesi, halife olduğun için
Seni koruyucu edinmişiz dediler

7399 Ahalimizi kurtar
Hepimiz size kul köle olalım

7400 Bunca insanı eğer ihya edersen
Hak katında makam yakınlığı bulursun

7401 O Müslümanları kurtarmak
O sultan için farz olmuştur

7402 Tam altı yüz bin kişi toplayıp
Tebriz'e yürüdü iyi adlı şah

7403 Eşref'te hepsinin işi cenk etmek olan
Doksan bin kişi vardı

7404 Bakıp düşmanın karaltısını görmek için
Eşref yüksek bir yere çıkıp durdu

7405 Uzaktan nereye uğrarsa yıkıp alan
Bir deryanın geldiğini görünce

7406 Hepsi el-firâr deyip kaçtı
Kimse bir an olsun beklemedi

7407 Orada Eşref'i yakalayıp esir ettiler
Kimse ona yardımcı olmadı

7408 Onu yakalayanlar hana vardıklarında
Onu hanın kullarına verdiler

7409 Han Tebriz'e gelip otağ kurdu
Şah bir süre Tebriz'de oturdu

7410 Ülkeleri hep ele geçirdiler
Beyleri kendilerine kul ettiler

7411 Eşref'in bile gönlünü aldı
Teselli edip güzel sözler söyledi

Melik Eşref'in öldürülüş sebebi

7412 Eşref'in baştan ayağa tümden
Güzellik olan bir kızı vardı

7413 Gönül mihrabı onun kaşlarıydı
Zülfünün sevdasından cihan yanardı

7414 Yüzü neydi diye sorarsan Güneş
Bedenini ansan ne diyeyim dolunay

7415 Ağzının mîm'i lâldi, o da gizli
Mimden hayat pınarı kaynamış

7416 Padişah onu ağırlık verip aldı
Töresince halvetine gönderdi

7417 Padişah onda sevgi bulamadı
O işten gönlü yıkıldı

7418 Bu iş sana neredendir dedi
Bunu bana yapan babamdır dedi

7419 Eşref'i o gece öldürttü
İçinde korku olmayanın sonu böyle olur

7420 Kötü işi bırak ki o dirlik değil
Hain olma ki o erlik değil

7421 Şehvete kapılma ki afettir o
Dünya ve ahirette korkudur o

7422 Eşref ölünce halk ondan kurtuldu
Hana gönülden dualar edildi

7423 O ülke ona boyun eğince
Döndü ülkesine geri gitti

7424 O orada şah olsun, halk da ona kul olsun diye
Birdi Han'a bütün Tebriz'i verdi

7425 Giderken yol havasından olsa gerek
Bir hastalık sağlığına tesir etti

7426 Şehriyar bir iki gün hasta düştü
Ansızın başka türlü bir iş olacağını sandılar

7427 Birdi Han'a birini gönderdiler
Babanın hâli kötüdür dediler

7428 Birdi Han bu haberle hızlıca
Tebriz'i bırakıp bozkıra göç etti

7429 O varınca babası ilaç bulup
Sağlığına kavuşmaya başladı

7430 Birdi Han ve cümle ulu beyler
Bütün işlerin güdük kaldığını anladılar

7431 Padişah bekleyip ayağa kalkınca
Şüphesiz hepsini öldürecekti

7432 Han'ı orada boğup helak ettiler
Bu toprak ejderhadır, gör kimleri yer

7433 Altı ay sonra Birdi Han göçüp gitti
Ahıcuk adlı kişi ortaya çıktı

Tebriz'de Ahıcuk'un ortaya çıkması yenilgisi ve öldürülüşü

7434 O padişah soyundan değildi
Ortada kimse olmadığı için sultanlık istedi

7435 Felek âdeti olduğu üzere
Onu da bir süre kandırdı

7436 Muzaffer pek çok asker toplayıp
Ahıcuk'u yok etmek için yürüdü

7437 Tebriz'e de boyun eğdirseydi
Acem mülkü tamamen onun olacaktı

7438 Bağdat'tan Sultan Üveys de
Onun üstüne yürüdü

7439 Muzaffer'le Ahıcuk saf düzüp
Cenkle birbirlerini telef edecekleri sırada

7440 Şah Üveys geldi
Orada bir yer seçip askerini yığdı

7441 Şah o arada askerini hazırladı
O başka bir yere adım atmadı

7442 İkisinden hangisi bozan, hangisi bozguna uğrayan
Anlamak için iki orduyu gözetlerdi

7443 Bozan bozulanın ardından gidince
Atı yorulup kendisi zayıf düşünce

7444 Bu da hemen varıp onunla cenk etsin
Onun başında kıyamet koparsın diye

7445 Savaş kösü vuruldu, nefir çalındı
Birbiriyle cenk edip durdular

7446 Her taraftan ok yağdırdılar
Yayı bulut, oku yağmur yaptılar

7447 Keskin kılıç ejderha davranışlıydı
Mızrak dersen engerek yılanıydı

7448 Her nereye baksan baş
Her nereden geçsen cesetti

7449 Yeryüzü kandan buhar olmuştu
Hava kan buharıyla dolmuştu

7450 Atların ayağından yükselen tozla
Gökyüzü öyleydi ki gözle görülmezdi

7451 Kâh mızrakla savaşırlar
Kâh kılıç çalarlardı

7452 Vahşi hayvanlar orada ziyafetteydi
Can ve beden orada afetteydi

7453 Savaş fırını kızışınca
Ahıcuk orada hakir ve zavallı olup yenildi

7454 Ahıcuk kaçtı, asker ardına düştü
O kadar ki at askerin gerisinde kaldı

7455 Muzaffer'le cenk edip hesabını görmek için
Şah Üveys orada bir pusu kurdu

7456 Üveys orada büyük bir savaşa girdi
Muzaffer hakir ve zavallı olarak önünden kaçtı

7457 Yezd, Şiraz ve Isfahan askeri
Öyle kaçtı ki hiçbiri kalmadı

7458 Niceleri öldü, niceleri esir oldu
Yenilen kişiye kim yardım eder

7459 Şah muzaffer olunca
Yenilen Muzaffer'i alaşağı etti

7460 Okçu Üveys çok bahadırdı
Asker donatan ve saflar yarandı

Sultan Üveys'in hükümdarlığı ve Horasan valisi Veli ile savaşı

7461 Şah Veli onunla cenk edeyim dedi
Etti lakin âlem ona dar geldi

7462 Horasan askerlerini toplayıp
Onunla cenk etmek için geldi

7463 Veli Horasan ülkesinin valisiydi
Veli cenkte Sam ve Neriman'dı

7464 Üveys onunla öyle savaştı ki
At ayağından çıkan toz göğe yükseldi

7465 Atılan ok kıvrım kıvrım yılandı
Korkusundan ejderha cansız kalmıştı

7466 Onun kılıcı o düşmanın
Canını alan bir ölüm suretiydi

7467 Onun kılıcı ışıltısıyla doğu ve batıyı yakan
Keskin bir yıldırımdı

7468 Savaş artık iyice kızışınca
Şehriyar orada atından indi

7469 Sultanı yürürken görünce
Bütün asker attan inip yürüdü

7470 Şah okunu çıkarıp yayı eline aldı
Yüzünü göğe çevirip dedi ki ey Hüdâ

7471 Haklıysam bana yardım et
Düşman haklıysa ona yardım et

7472 Bu sözü deyip ellerine yay aldılar
Düşmana okla nişan aldılar

7473 Düşmanı o an okla helak ettiler
Temren yarası onları toprak etti

7474 Sonunda sancakları yere düştü
Baştan ayağa kana bulanıp kaçtılar

7475 O askerler ok yüzünden yenilince
Mal ve otağlarını yağmaya terk ettiler

7476 Feleğin âdeti böyledir
Kâh sevindirir, kâh kederlendirir

7477 Dünyanın Güneş'ine Ay'ına kalma
Kahrını gör, sevgisine gönül verme

7478 İşte bu sultanları anlattım sana
Sonunda ne oldular, sen söyle bana

7479 Durmayacak yer için cenk ettiler
Yeri yerinde bırakıp gittiler

7480 Adil Üveys'in eteği temizdi
Onda velilikten eser vardı

7481 Adil ve merhametli olan padişahta
Ne keramet ararsan vardır

7482 On yedi yıl İran'a padişah oldu
Bir kişi bile asla ondan şikâyet etmedi

Merhum ve mağfur Sultan Üveys'in (Allah yatağını ve evini korusun) ölümü

7483 Ölümü yaklaşınca
Sağken bunu anladı

7484 Hakikaten öleceğini anlayınca
Halkı çağırdı ve vasiyet etti

7485 Yerime bütün halkın iyiliğini isteyen
Şeyh Hüseyin sultan olsun dedi

7486 Sonra ruh ve bedeni diri ve sağken
Mezar kazdı ve kendine kefen hazırladı

7487 Sonra varıp bir köşede oturdu
Beyliğin uğraşılarını bıraktı

7488 Gece gündüz ibadet etti
Hakk'a ihlasla itaat etti

7489 Ey arkadaş, yardım ve yoldaşlık için
İhlasla itaat et

7490 İtaat eden beden nedir, canın ihlası
Beden cansız yolları aşabilir mi

7491 Saltanatla dünyayı tutan Üveys
Dünyadan bu şekilde göçtü

7492 Hani o izzet, celal ve kemal
Hani o lütuf, o güzellik ve cemal

7493 Hepsi toprak altına gizlendi
Ne yazık ki kan dökücüdür bu cihan

7494 Gör ki dünyada ne işler olur
Padişahların başına neler gelir

7495 Ne kadar döndü, daha nice dönecek gökler
İnsanları öğütür bu değirmen

7496 Bu tez dönen felek bir değirmendir
Öğüttüğünü hemen toza çevirir

7497 Baht ve saltanat payidar olmayacağına göre
Bu kavga dövüşe ne gerek var

7498 Sen gidince mal ve hazine burada kalır
Nedir öyleyse bu bütün boş eziyet

7499 Eğer onu dinlediysen
Ahmedî sana dünyanın hâlini anlattı

7500 Eğer onun sözünü dinlersen
Bilmediğin nice şeyi anlarsın

Hüseyin Han'ın (kabri temiz olsun) hükümdarlığı

7501 Üveys ölünce Şeyh Hüseyin sultan oldu
Dünyada tek süsü yüzünün güzelliğiydi

7502 O padişahta âlemde emsali bulunmayan
Bir güzellik vardı

7503 Onun yanağı kırmızı laleydi
Gözleri tıpkı güzel nergisti

7504 Akıl bile zülfüne mecnundu
Gamzesine can ve gönül vurgundu

7505 Can gibi o herkesin sevgilisiydi
Ömür gibi herkesin rağbet ettiğiydi

7506 Geçerken Güneş gibi yüzünü görmek için
Halk gündüz yolunu beklerdi

7507 Yüzünün ışığı âlemi aydınlatırdı
Güneş ona pervane olurdu

7508 Sultanlık babadan ona geçince
Ülke ve şehir adaletiyle abat oldu

7509 Onun zamanında hüner ehli başlar başı
Belki de bütün başların tacı oldu

7510 Çok cömert, din ehli ve dini paktı
Sünnetin yolunu hakikat bilirdi

7511 Cevne'den yeğ olmaya heves ederdi
Ancak onun el açıklığı sultanda yoktu

7512 Hint'te ot gibi yerden altın biter
Bu yüzden o cömertliğe nasıl yetişilir

7513 Cevne'deki hazine ve altın bende olsaydı
Er kimdir görürlerdi derdi

7514 O dini pak temiz kalpli olduğu için
Gönlünde kimse için kin tutmazdı

7515 Kimse bana bir kötülük eder demezdi
Başkaları dese de dinlemezdi

7516 O daima gafilce yaşardı
Onun işi tam bir gafletti

7517 Süresini sekiz yılda tüketince
Sultan Ahmed fırsatını buldu

7518 Fırsatı kaçırmayıp onu yakaladı
Öldürüp yerle bir etti

7519 Kudret ve rütbede gökler gibi olsa da
Topraktan gelen toprağa gider

7520 O yüz gül gibi apansız toprak oldu
Nazik olanlarda bekâ az olur

7521 Çaresi yok böyle geldi dünya
Gül dökülür, yerinde diken kalır

Sultan Üveys oğlu Sultan Ahmed'in hükümdarlığı

7522 Sultan Ahmed padişah olunca
Halkın işi yine ağlayıp sızlanmak oldu

7523 Merih gibi kötü yaradılışlıydı
Zalim, merhametsiz ve gaddardı

7524 Kan dökmediği gece yoktu
Gündüz işi yalnızca zulüm ve eziyetti

7525 Yanında yakınlık buldukları için
O güzel oğlanları haremine alırdı

7526 Sebepsizce hepsini öldürürdü
Yerlerine yenilerini buldururdu

7527 Timur onun zamanında çıktı
Dünyayı başına dar etti

7528 Timur Bağdat'ı aldı ve yerle bir etti
Sultan Ahmed'in halkını helak etti

7529 Sultan Ahmed perişan olup kaçtı
Çaresiz kalıp Rum ve Şam'a sığındı

7530 Halk onun için hak ettiğini buldu der
Ben bu söze leyse'l-haber derim

7531 Yılan süt ve şekerle beslenirse
Zehrinin panzehir olduğu yalandır

7532 Biş otu Kevser suyuyla sulanırsa
Bedene ve cana zararı daha çok olur

7533 Sonunda bir fitne ve hileyle
Tebriz'i almaya niyetlendi

7534 Coşup dalgalanmakta Tehemten olan
Kara Yusuf Tebriz'de mirdi

7535 Doğruca Sultan Ahmed'i karşıladı
Ahmed'i yendi ve talan etti

7536 Yakaladı ve kolayca öldürdü
Dimnelikle değil aslanlıkla

Osmanlı sülalesinden gelen hükümdarların tarihi ve kâfirlerle savaşı

7537 Bu tarihleri beyan ettikten sonra
Gönlüme ansızın bir şey düştü

7538 Diğer sözler vesvese, bu ilhamdır
Onun çaresi nedir, tamamlamaktır

7539 Adını zikrettiğim o meliklerin
Hâllerini ve ahlaklarını söyledim

7540 Kimi kâfir, kimi zalimdi
Onlarda çok olan kahırdı, az olan lütuf

7541 O Moğol sultanlarının adaleti
Nasıldı, dinle anlatayım

7542 Cengiz Han'ın halka ettiği
Apaçık zulmü onlar etmediler

7543 Ancak ellerini kana bulamadan
Kanunla zulmettiler

7544 Kanun ve zapt ile olan zulüm
Halka adalet gibi kolay gelir

7545 O sözlerde bizim için çok eksiklik vardır
Onu şimdi söyleyeyim ki bunda eksiklik yok

7546 Bütün o zalimleri andıktan sonra
Adilleri de dile getirelim

7547 Hem Müslüman, hem adil olan
Beyleri baştan başa analım

7548 Hepsinin işi kâfirle savaştı
Giydiği ve yediği mal helaldi

7549 Bu kitaba onunla son verelim ki
Böylelikle bu kitap tamamlansın

7550 Bir gazavatnâme yazayım sana
Dinle, fakat bana itiraz etme

7551 Gaziler niçin sonra anıldı deme
Onlar niçin aşağı geldi deme

Gazilerin yaptıklarının anlatılmasının gecikmesinden dolayı özür dileme

7552 Sonra gelen önce gelenden yeğ olur
Aklı olan bu dediğimi anlar

7553 Hak insana feyzinden cömertçe dağıttığında
Kudret, akıl, hayat ve varlık verdi

7554 Akıl o üçünün en iyisiydi şüphesiz
Bunun için onlardan sonra var oldu

7555 O Resul peygamberlerden sonra geldi
O en sonuncu ve hepsinin en şereflisi oldu

7556 Gelen dört kitabın sonuncusu Kur'an'dır
Faziletle onların hükmünü kaldırdı

7557 İnsan her şeyden sonra geldiği için
Faziletle hepsinin en sonuncusu oldu

7558 Padişah aşağıda, alem yukarıda diye
Padişah o alemden aşağı mı olur

7559 İri inci denizin dibinde olur
İşte çer çöp yukarı gelir

7560 Tebbet ile kul huve'llâhu ahad
Bu söze delildir ki reddedilemez

Destan başı

7561 Bir gün o cennetmekân Sultan Alaaddin
Gazi ve şehitlerin hâli ne olur diye sordu

7562 Gazanın yüce bir iş olduğunu, gazi olanın
Mahşerde işinin kolay olacağını öğrendi

7563 Gazi Hak dininin vasıtası olduğu için
Şüphesiz hâli hoş olacaktır

7564 Gazi olan Tanrı'nın ferraşıdır
Bu yeri şirk kirinden temizler

7565 Gazi hakikatte Hak kılıcıdır
Din ehline arka ve sığınak olan gazidir

7566 Tanrı yolunda şehit olanı öldü sanmayın
O uğurlu kişi diridir

7567 Hakk'ın katında nimet içindedir onlar
Ölmediler, hatta yaşıyordur onlar

7568 Sonra ona gazi adı versinler diye
Bir cihat etmek istedi

7569 Askerlerini toplayıp Gündüz Alp
Ve Ertuğrul'la birlikte yola koyuldu

7570 Ayrıca Gök Alp ve Oğuz'dan pek çok kişi
Bu yolda onun yoldaşı olmuştu

7571 Konya'dan Sultanönü'ye geldiğinde
Halk önünde diz çökmek için huzuruna geldi

7572 Zenginleri saygıyla ağırladı
Yoksula ihsan ve iyilikte bulundu

7573 Memleketler basıp kâfiri öldürsünler diye
Oradan küfür diyarına asker saldı

7574 Ertuğrul orada çok savaştı
Elbette cihana nam saldı

7575 Sayısız memleket bastı, hazine ve mal aldı
Asker küfür diyarını yerle bir etti

7576 Kâfirin işini bitirene kadar
Sultan o yörede bir süre durdu

7577 Tatarlar o zaman onunla barış içindeydi
Kâfir üzerine yürüdüğünü duyunca

7578 Fırsat bulup yine saldırdılar
Anlaşmayı bozup yine düşmanlığa başladılar

7579 Bu haber onu çok huzursuz etti
Kuşkusuz geri dönmek ona iş oldu

7580 Şah kâfirleri defetmesi için
O tarafları Ertuğrul'a verdi

7581 Ona bu kadar fetih kısmet olunca
Geri dönüp Konya'dan yana gitti

7582 Orada çok kişi Ertuğrul'un ardına düştü
İş odur ki bilgiyle yoluna girer

7583 Bu gelenlerle gönül berkitti
Hak yoluna canını terk etti

7584 Yürüyüp Söğüt yöresine geldi
Kılıcıyla bu diyarı aldı

7585 Bunun üzerinden az zaman geçince
Bu cihan ondan yüz çevirdi

7586 Ertuğrul dünyadan asıl yerine gitti
Onun yerine oğlu Osman kaldı

Osman'ın beyliği, yaptıkları ve ahlakı

7587 Osman bir ulu gazi oldu ki
Nereye vardıysa yol buldu

7588 Akın edip kafirleri öldürsünler diye
Her yana bir bölük asker gönderdi

7589 O namlı kişi Bilecik'i fethetti
İnegöl'le Köprühisar'ı da

7590 Durmadan her yana asker saldı
Az zamanda çok diyar aldı

7591 O namlı kişi kafiri yıkıp yakıp
Bursa ve İznik'i kuşattı

7592 Bu ikisini almadan ecel erdi
Hak azze ve celle böyle takdir etti

Osman oğlu Orhan'ın hükümdarlığı

7593 O ölünce Orhan yerini aldı
Keramet ehli ona vur han dedi

7594 Her yandan bir ordu yürüyüp
Gece gündüz kafiri yağmaladı

7595 Kadın çocuk bulduğunu esir etti
Geride yaşlı genç ne kaldıysa kırdı

7596 Dine arka çıkanlar kâfir üzerine aktılar
Bu yüzden gazanın adını akın yaptılar

7597 Kâfiri yerinden sürdüler
Küfrü yerin dibine sokup yok ettiler

7598 Her yandan âlimler geldi
Din ve şeriat nedir anlattı

7599 Her nerede şirk izi varsa
Tevhit onu yıkadı ve kir kalmadı

7600 Gaza farz olduğu zamandan beri
Kim bir kere bile onlar gibi gaza etti

7601 En ulu gazi beş altı hisar aldı
Bunlar bunca ülke, şehir ve diyar aldı

7602 Hak Orhan'ı padişah yapınca
O din ehline dayanak ve sığınak oldu

7603 Dinin sancakları kalıcı olarak yükseldi
Dinin alametleri sonsuza kadar görünür oldu

7604 Orhan insaflı ve adildi
Ömer'in zamanı onunla unutuldu

7605 Osmanlı adaletinin olduğu yerde
Ömer'in adaleti niçin anılsın

7606 Mescit ve mihrap yaptı
Bunca vakfı abat etti

7607 Her yana bir ordu gönderdi
Kâfiri yıkıp ateşe yaktılar

7608 O ne yaptıysa yerinde oldu
Neye başladıysa yerine ulaştı

7609 Ona her yerden pek çok altın ve gümüş
İnce, gümüş göğüslü köle ve cariye geldi

7610 Küfür sancağı orada baş aşağı oldu
Kâfirin beylerini alt ettiler

7611 Kısa zamanda o bölüğün hepsi
Yoksulken sultan oldu

7612 O namlı kişi Hak'tan yardım görünce
Bursa'yı kuşatıp aldı

7613 Orada kilise ve manastırları yıkıp
Mescit ve vakıf yaptı

7614 O memlekette hayır şimdi vardır
Ev bark nimet doludur

7615 Fethini isteyince İznik'i de
Zahmet ve eziyet çekerek aldı

7616 Orayı alınca kafirini helak etti
O memleket şimdi mümin yeridir

7617 Gör nasıl İslam şehri oldu
Gör nasıl ilim ehliyle doldu

7618 Orhan dini ve itikadı pak biriydi
İlim ehli onda aradıklarını buldu

7619 Fakirlik elinde esir olmuş
O fakir Sinan katına geldi

7620 El-fakru kâde en yekûn derken
Baht ona güçlükte yol gösterdi

7621 İlim adına onu Sinan Paşa yaptı
Ondan mal ve makam, nam ve ekmek buldu

7622 Orhan bahadır bir sultandı
Ona zamanın Neriman'ı derlerdi

7623 Kader attığı okla un ufak olurdu
Ejderha mızrağından korkardı

7624 Onun kılıcı suret bulmuş bir ölümdü
Sanırsın o rüzgâr, canlar ise yapraktı

7625 O namlı kişi gürzünü eline alınca
Sam-ı Süvâr korkuya kapılırdı

7626 Hatem gibi ihsanı vardı
Rüstem gibi gücü vardı

7627 Mümine merhametti, kafire afet
Kâfire bin korku salmıştı

7628 Mümine şifa onun merhametiydi
Kâfire bedbahtlık kahrıydı

7629 Ondan Sırplara velvele
Macar şehirlerine zelzele düşmüştü

Orhan'ın Süleyman Paşa'yı gaza ve cihat için Rumeli'ye göndermesi

7630 Süleyman Paşa adlı büyük oğlu
Komutanlığın bütün şartlarını taşıyordu

7631 Hem cesur, hem cömertti
Hem siyasette, hem başkanlıkta ustaydı

7632 Güzel vasıflarla donanmıştı
Öyle ki iyilikleriyle bilinirdi

7633 Ölene dek din yolunda cihat etmek için
Daima çalışıp çabalardı

7634 Düşündüğünde Asaf fikirliydi
Cenge girdiğinde saflar yarandı

7635 Gaza ne fazilettir bilirdi
Hak yolunda canını terk ederdi

7636 Aslanı tutacak kadar cesur ve kılıç sallayandı
Düşman avlayan ve asker kırandı

7637 Orada bir süre gaza etsin diye
Orhan onu Rumeli'ye gönderdi

7638 O namlı kişi askerle yürüyüp
Memleket, şehir ve diyar fethetsin

7639 Kafirde ne bulursa yıksın
Evlerini barklarını hep ateşe versin

7640 Davetle gelmeyeni öldürsün
İslam askerini muzaffer etsin

7641 Tanrı emri ve babasının fikriyle
Askerle kâfir ülkesine vardı

7642 Din için orada çok gaza etti
Adı gazi olmaya layık oldu

7643 Nereye vardıysa galip geldi
Diyar, şehir ve kale aldı

7644 O sürede o kadar cenk etti ki
Batıda Frenk ondan korkardı

7645 O nam sahibi her nereye vardıysa
Fethedip ülke ve diyarlar aldı

7646 O istediği her amaca ulaştı
Şüphesiz ulu bir sultan oldu

7647 Mal ve vergi olarak ona kaleler verdiler
Kâfir beylerinden çok haraç aldı

7648 Nerede kilise bulduysa yıktı
Çan ve zünnarı ateşe verdi

7649 Küfrü yerin dibine sokup yok etti
Lâ ilâhe illâllâh'ı ayan kıldı

7650 Pek çok kilise yıkıp mescit yaptı
İkiliği yoktu Bir'e taptı

7651 O kaç kez orada savaştı
Nice kâfiri yerle bir etti

7652 Vize, Malkara ve İpsala
Bu üçü de onunla fethedildi

7653 Orada kafir askeri mahvoldu
Küfür sancağı baş aşağı düştü

7654 Ay ve yıllar geçtikçe az zamanda
Ülke ve şehir Allahu ekber ile doldu

7655 O zaman İsa'ya tapınılan o yerde
Şimdi anılan yalnızca Muhammed'dir

7656 Bir süre sonra ona ecel pençesi erişti
Hak azze ve cellenin emrine çare var mı

7657 Cihan meselde nedir, geçilen bir yol
Buraya uğrayan kişi şüphesiz gider

7658 Adı yer olduğu için ne bulursa yer
Onu övmeye ne gerek var, yer

7659 Dünya sevgisini gönlünden at
Bu menzilden umduklarını bırak

7660 Madem ömrünün az olduğunu biliyorsun
Sana kim çok şey isteyip azgınlaş dedi

7661 Düşün, cihan kimleri kahretti
Kimler yer altında yok olmuştur

7662 Toprağın her zerresini arasan
Bin saç, ben, sakal bıyık ve dudak bulunur

7663 Güzel yazar, güzel çizip yapar
Tamamlayınca onu yine bozar

7664 Bu cihan Hakk'ın lütuf ve kahrını göstermek için
Onun emriyle meydana geldi

7665 Kemale erdirmek için besler ve çoğaltır
O kemale kusur ve yok oluş da eriştirir

7666 Orhan oğlu için ağlayıp inledi
Ah ve feryat ölüye fayda etmez

7667 Çünkü bu gök rengi felek
Bazen başı yükseltir, bazen baş aşağı eder

7668 Güneş ve Ay gece gündüz döndü
Gün, hafta, ay ve yıl geldi geçti

7669 Kâh hazan oldu, kâh taze bahar
Kâh karanlık gece, kâh parlak gündüz

7670 Tanrı'dan vade erince Orhan
Buradan cennet bahçesine revan oldu

7671 Taç ve tahtı otuz dokuz yıl tuttuktan sonra
Yol eşyasını cennet bahçesine taşıdı

Gazi Murad Bey'in otuz yıl süren hükümdarlığı

7672 Onun yerini Gazi Murad aldı ki
Muradı cihat ve gazaydı

7673 Kâmil ve âlim bir padişahtı
İdareci ve akıl fikir sahibiydi

7674 Gönlü alçak ve himmeti yüceydi
Yararı çok ve zararı yoktu

7675 Kaygısı da olsa sevinçliydi
Diken içinde gül gibi gülerdi

7676 Ona gelen her fakir veya garip
Nimetinden çok nasiplenirdi

7677 Nice düşmüşlere yardım etti
Nicelerini yoksulken bey etti

7678 Nicelerin başını yerden kaldırdı
Sonra göklere çıkardı

7679 Yoksulluktan Çandar'ı bırakıp
Çandarlı Halil onun katına geldi

7680 Bu kişi her şeyde bilgisi az
Her hünerden yoksun ve ehil olmayan biriydi

7681 O gurbet hâlini ve yoksulluğu bilirdi
Onu lütufla makam sahibi yaptı

7682 Sonunda onu ülkeye vezir yaptı
Öyle bir vezirlik ki bir ulu emir oldu

7683 Şah olanın işinin böyle olması gerekir ki
Cömertlik levhasından adı kazınmasın

7684 Padişaha toprakla altının katında
Eşit olmasını sağlayan bir bakış gerekir

7685 Dilenmeye gelene padişahlık edebilmesi için
Şahta Hüma bereketi olması gerekir

7686 Gazi Murad'a baht erince
Taç ve taht onunla süslendi

7687 Kendini daima gaza etmeye adadı
Yakışır olan da kâfirle gaza etmektir

7688 Onda kuvvet, güç ve takat vardı
Hem genç, hem yiğitti

7689 Bahadırlıkta çok meşhurdu
Hem gayreti gazaya sarf edilmişti

7690 Kardeşleri ona düşman oldu
Hepsinin işleri elinden gitti

7691 Hakk'ın lütfu ona sığınak olduğu için
Hepsi kılıcıyla helak oldu

7692 Rum'a ilk cüret eden oydu
Kayser'e pek çok zarar verirdi

7693 O Ankara'yı savaşla aldı
Sultanönü'yü de dövüşerek ele geçirdi

Karamanlıların Murad Bey'le savaşıp yenilgiye uğraması

7694 Karaman şahı onunla cenk etti
Lakin yeryüzü gözüne dar geldi

7695 O her yandan yardım ve destek istedi
Bu ise Samed olan Allah'a sığındı

7696 Tatar'daki bahadırların hepsi
Onun askeri ve arkadaşıydı

7697 Varsak, Turgut, Türk, Rum, Şam'ın
Hepsi orada onunla birlikteydi

7698 Gazi Murad bunu işitince
Bir ad yapayım diye dörtnala at sürdü

7699 O kimseden yardım istemedi
Kadere razı olduğu için Samed ona fetih verdi

7700 Yıldırım gibi gidip darbeyi vurdu
Düşmanla aslanlar gibi savaştı

7701 Mızraklar kırıldı, keskin kılıçlar parçalandı
Sanırsın kıyamet koptu

7702 Hem Tatar, hem Türk telef olup
Onun kılıcına yem oldular

7703 Karaman şahı onun önünden kaçtı
Güneş, gök ve Ay onun oldu

7704 Silah ve otağlarını tamamen bıraktılar
Can aziz olur, alıp gittiler

7705 Karamanlıda ne olduğunu biliyorsan
Nesi varsa orada tarumar oldu

7706 Nice beyler orada helak oldu
Nice yiğitler düşüp toprak oldu

7707 Bu fetih ona nasip olunca
Yolunu kâfire çevirmeye karar verdi

Gazi Murad Bey'in savaşıp ülkeler almak için Rumeli'ye geçişi

7708 Ne yana döndüyse zafer kazandı
Kılıcı örse işler oldu

7709 Okunun temreni kaderin habercisi oldu
Eriştiği yere ölüm getirdi

7710 Bu güçlü ve namlı kişi Sam-ı Süvâr'ın
Kaf'ta yaptığı gibi ülkeyi ele geçirdi

7711 Onun gazadan başka amacı olmadığı için
Hakk'ın rızası ona verilen karşılık oldu

7712 Elbette kâfire galip geldi
Küfür ülkesinin altını üstüne getirdi

7713 İbadetin kabul şartı ihlastır
İbadetin fazileti o olmadan anlamsız olur

7714 Gönlünde Hak olur, Allah'tan gayrı bir şey olmazsa
Kişi ibadetinden o zaman hayır bulur

7715 Gönlünde Allah'tan gayrı bir şeyden eser varsa
İbadete hayır deme, o şer oldu

7716 Allah'tan gayrı bir şey isteyen kişi hayır bulmamıştır
Allah'tan gayrısını gönülden at ki iş hayır olsun

7717 İşinin kötü olmamasını istersen
Hak'tan gayrısını gönülden atmaya çalış

7718 Bu söz üzerine bir hikâye anlatayım
Sana Kur'an'dan rivayet edeyim

İhlasla inanmamanın kötülüğü hakkında hikâye

7719 Bir zamanlar gaza İsrailoğulları'na
Ödenmesi gereken borç gibi farz oldu

7720 İmlik askeri onların düşmanıydı
Hepsi kâfir ve zındıktı

7721 Lakin hepsi kılıç sallayan
Ok atan, asker kıran bahadırdı

7722 Korkudan o gazaya çıkmadılar
Hakk'ın emrine boyun eğmediler

7723 Hak onları düşmana mağlup etti
Hepsi sefil ve perişan oldular

7724 Savaşıp onları kırdılar
Kadın çocuk hepsini esir ettiler

7725 Harap etmedik hiçbir şey bırakmadılar
Hepsini ülkelerinden sürdüler

7726 İsrailoğulları'na bu bela çatınca
Zahmet ve eziyetin eline düştüler

7727 Anladılar ki sebebi emre uymamaktı
Bu yüzden bunlar Tanrı'nın gazabına uğradı

7728 Kadın ve çocuklar esir oldu
Onlara emir olacak kimse kalmadı

7729 Hepsi başsız ve öndersiz kaldı
Hepsi güçsüz ve takatsiz kaldı

7730 İçlerinde Urmiya dedikleri
Bir peygamber vardı

7731 Ona dediler ki bize yardım et
Bir kişiyi emir yap

7732 Düşmandan öç almak için
Onun yanında toplanalım

7733 Urmiya dedi ki eminiz olsa bile
Siz yine gaza etmezsiniz

7734 Niçin savaşmayalım dediler
Oğlumuz, kızımız gitti, ülke elden çıktı

7735 Ülkeden, oğul ve kızdan söz edince
Bunu diyene gaza bir sevinç getirmedi

7736 Hak'tan başka amaç araya girince
Bu Hakk'a şirk olur, nasıl yararı olsun

7737 Demediler ki Kirdigâr'ın buyurduğu gibi
Savaşıp can verelim

7738 Can onundur yoluna terk edelim
Gönlümüzde aşkını berkitelim

7739 Hak yoluna koyulan can
Ne bahtiyar, ne mutludur

7740 İhlas odur ki yalnız Hak kalsın
Başka ne varsa gönülden çıksın

7741 Hak diyen Allah'tan gayrısına ilgi göstermez
Kâinat gözüne hor görünür

7742 Düşmanla savaşsınlar diye
Hak onlara Talut'u emir yaptı

7743 Düşmanın üzerine varmak için
Düşmanla çarpışmak için yürüdüler

7744 Sıcak bir günde bir suya vardılar
Hepsinin ağzı dili kurumuştu

7745 Hak'tan onlara bir sınav geldi
Su içmemekle sınandılar

7746 O suyu kimse içmesin
İşleri uğrayıp geçmek olsun diye vahiy geldi

7747 İçen de yalnız bir avuç içsin
Öyle yapan kişinin dini pak olur

7748 Oraya girmeyen kişiler
Bu gazadan yarar gördü

7749 Onların hepsi ihlas ehli değildi
Küçüğü büyüğü su alıp içti

7750 Hepsi orada hasta oldu
Çaresiz ve dermansız kaldı

7751 Çok içenlerin canı güçten düştü
Az içenlerin hepsi sapasağlam kaldı

7752 Onların ihlası saf değildi
Şüphesiz belaya uğradılar

7753 Hepsi içten ve gerçek dindar
Yalnız üç yüz on üç kişi kalmıştı

7754 Tanrı'dan fetih isteyip yürüdüler
Kuşkusuz işleri iyi gitti

7755 Talut orada Calut'u öldürdü
İmlikiler baştan başa toprak oldu

7756 Çok içenin ihlası az olduğu için
Kuşkusuz kaygısı çok oldu

7757 Az içenin ihlası zayıf olmadığı için
Şüphesiz bütün işleri yolunda gitti

7758 Sana söylediğim bu sözlerden
Osmanlıların hâli apaçık anlaşılır

7759 Osmanlı soyunun ihlası saf olduğundan
Hak katında özel bir yer buldular

7760 Nereye vardılarsa yol buldular
Ülkeler alıp ahalisine galip geldiler

7761 Onların ihlasında zayıflık olsaydı
İşlerinde bir kez olsun bozukluk çıkardı

7762 Ey tarihi apaçık bilen kişi
Biliyorsan bana anlat

7763 Halil'in soyundan gelen
Muhammed ümmeti ortaya çıktığından beri

7764 Bu halka cihat farz olalı
Kim bunlar gibi cihat etti

7765 Kâfir elinden bu kadar ülke ve şehir alıp
Hükümdarlarının hepsini kim kahretti

7766 Ümmetî ta'lû ve-lâ tu'lâ diyen
Bunlar için demiş olmalı, bir düşün

7767 Söz çoktur, çünkü Gazi Murad
İhlası ve itikadı pak biriydi

7768 Vakıf, cami ve türbeler yaptırdı
Ölse bile artık ona ne gam

7769 Ahiretteki yerini dünyada hazırladı
Böyle yapan herkes orada rahat eder

7770 Yaşarken halkı rahat ettirirdi
Öldü, şimdi yine nimeti erişir

7771 Rumeli'yi ele geçirince
Beylerini kendine kul etti

7772 Son zamanlarında Sırpları da çok istedi
Kuşkusuz aralarında savaş çıktı

7773 Mecusi'den Hristiyan batıya dek
Kim varsa Sırp'a sayısız asker verdi

Kutlu hükümdar Murad Bey'in Sırplarla savaşı, şehit olması ve kâfirlerin bozguna uğraması

7774 Gazi Murat'la savaşıp varlığını
Toz toprak etmek istediler

7775 Gazi Han onlarla cenk etti
Öyle ki yeryüzü onlara dar geldi

7776 Orada öyle bir cenk koptu ki
Zaman onun tarihini yadigâr bıraktı

7777 Her ne yana baksan hep baştı
Nereden geçsen hep gövdeydi

7778 Taş toprak kana bulanmıştı
Kuru yaş her şey lâl rengi olmuştu

7779 Yer kat kat baş ve beden doluydu
Cesetlerin üzerinde at yürüyordu

7780 Küffar o savaşta yediği darbeyle
Alt olup başları önde kaçtı

7781 Askerler düşmanı kovalamaya gitti
Sultan bir yerde birkaç kuluyla kaldı

7782 Asker geri döndüğünde
Padişahı orada bulsun diye bekledi

7783 Meğer orada baştan ayağa
Kana bulanmış bir kâfir yatıyormuş

7784 Gövdeler içinde gizlenmişti
Ancak Gazi Han'ı rahatça görüyordu

7785 Kader böyle olunca yerde yatan kâfir
Sıçrayıp hançerle sultanı vurdu

7786 Kutlu sultan orada o zaman
Gaziyken şüphesiz şehit oldu

7787 Feleğin işi böyle olunca çaresi yok
İnsan sonsuza kadar canlı kalmaz

7788 Gaziydi ve gazada Hak'laydı o
Şehit olduğunda tam bir şehit o

7789 Manevi yardımıyla fethe ermek için
Onun ruhundan yardım dile

Gazi Murad oğlu Sultan Bayezid'in hükümdarlığı

7790 O gazi ve şehit şehadete erince
Yerine Sultan Bayezid oturdu

7791 Babası dedesi gibi adil oldu
Bütün işlerde kâmil oldu

7792 İlim ehlini severdi o iyi adlı
İyilik eder, saygı gösterirdi

7793 İbadet edeni beğenirdi
Zahitleri hoş tutardı

7794 Yoksul bir şeyh efendi ona geldi
O da bunu bütün halka melik yaptı

7795 O şehriyar ona çok makam verdi
Ülke, kale, şehir ve diyar verdi

7796 Rum'dan Sivas ve Tokat'ı aldı
Canik'i alıp Samsun'a geldi

Burayı da fethettikten sonra
Başkentine geri döndü

Ta Antalya sınırına kadar şehir ve diyarların
Hepsini fethetti o şehriyar

Ne Alaşehir bıraktı, ne Saruhan
Ne Aydın, ne Menteşe, ne Germiyan

Kastamonu da onunla fethedildi
Onun için saltanat işi böyle olur

Karaman illerine gelince
Konya ve Larende'yi de aldı

O yörede şehir ve diyar bırakmadı
O nam sahibi hepsini fethetti

Başkente geldi ve sevinç içinde oturdu
Memlekette adaletle hüküm sürdü

Halk onda bu adaleti bulunca
Büyüğü küçüğü işle meşgul oldu

Bütün Rum içinde onun adaletiyle
Abat olmadık bir yer kalmadı

Memlekette tarla, bostan ve bağ
Olmadık ne kır kaldı, ne dağ

Bir süre sonra züht ehli oldu
İşi gece gündüz ibadet oldu

Eline asla şarap kadehi almadı
Hiçbir zaman çeng ve ney de dinlemedi

Ömer adaletinde bir Osmanlı sultanıydı
Kadıların adaletsiz olduğunu anladı

İşleri şeriatı bozup rüşvet almaktır
Asl nedir, fer' nedir hiç anmazlar

7811 Bakmaya değmeyecek dünya için
Hakk'ı batıl, batılı hak eder bunlar

7812 Hepsini topladı sordu
Ne aldılarsa geri verdirdi

7813 Onlara gereğince ceza verdi
Kötü iş yapana yaraşan kötülüktür

7814 Çabalayarak biraz olsun yola getirdi
Gerçi onlar nasıl doğru yolda olur

Sultan Berkûk'un ölüm haberinin Bayezid'e ulaşması

7815 Bunun üstünden yine gece gündüz
Birkaç zaman geldi geçti

7816 Hâlik azze ve cellenin emriyle
Mısır sultanına ecel erişti

7817 Bunu işitince Şam'ı almaya niyet etti
Mısır benim oldu diye konuştu

7818 Ona olan bana da olur
O öldü, ben de ölürüm demedi

7819 Öleceğinden sana haber gerekse
Komşularının ölümüne bak

7820 Nuşirevan'a müjde ey şah
Filan düşman ölüp yok oldu dediler

7821 Müjde odur ki ben ölmeyeyim
Onun olduğu gibi ben de olmayayım dedi

7822 Ne müjdesi, ben de öleceğim
Onun gibi toprak olacağım

7823 Düşmanın ölmesi sen de o yana
Gideceksin diye sana habercidir

Fırsattır deyip yola koyuldu
Askeriyle Mildani'ye vardı

Bir süre kuşatarak fethetti
Yine başkente dizgin çevirdi

Geldi ki kışın oturup hazırlansın
Yazın Şam'ı fethetmeye gitsin

Bu bütün yaptıkları tedbirdi
Takdir olduğunu anlamadı

Tanrı takdirinin eriştiği yerde
İnsanın tedbiri hiç işe yaramaz

Takdir varsa her şey çaresiz kalır
Öyleyse bu tedbir söyle ne işe yarar

Bu arada Timur Rum'a yürüdü
Memleket fitne, korku ve kaygıyla doldu

Timur'un hiç adaleti olmadığı için
Şüphesiz zulüm ve eziyeti çoktu

Vahşetin dile getirilmesi gerçek bir vahşettir
Hile onu hiç anmamaktır

Şehriyar o ümitsizlik içinde gitti
Birçok şehir ve diyar yıkılıp yakıldı

Cennetmekân Emir Süleyman'ın
(Allah kabrini nurlandırsın) hükümdarlığı

Emir Süleyman onun yerine şah oldu
Güneş gibi parlak, delile ne gerek var

O adil, zamanının Nuşirevan'ı
Veya Ömer'i oldu

İyi bil ki onun himmetinin yanında
Cevne ve Hindistan bir arpa tanesidir

7837 Muma yüzüğü mühür vurduğunda
Yüz Hatem'i bir köleye kul eder

7838 Ahlakının güzelliğine söz yoktur
Lütfuna asla nihayet yoktur

7839 Müşteri güzelliğinin vasfını işitince
Can verip aşkına müşteri oldu

7840 Güneş atının nalını görünce
İmrenip yâ leytenî kuntu turâb der

7841 Her ne kadar askeri, hazinesi ve zenginliği
Olsa da ülke fethetmeye heves etmez

7842 Onun himmetinin yanında yeryüzü
Yalnızca bir sineğin kanadı kadardır

7843 Arada savaş olmadan ülke istese
Ona doğu ve batı kapıları açılırdı

7844 O mürüvvetli ve cömerttir
O fütüvvet sahibidir, ni'me'l-fetâ

7845 Nefsi kibirden uzaktır
O kötü ahlaktan da arınmıştır

7846 Onun güzel vasıflarına sınır yoktur
Öyleyse ben onu nasıl anlatayım

7847 Sonsuz olan bir şeyi kim bilebilir ki
Onu tamamen anlatabilsin

7848 Eğer Tanrı'nın inayetiyle
Bir süre daha yaşamaya izin verilirse

7849 Bir kitap daha yazarız
Emir Süleyman ne yaptı orada söyleriz

7850 Adlarıyla, vasıflarıyla baştan sona
Sözünü ettiğim o meliklerden

7851 Rütbeyle hepsinden önde olduğuna göre
Bu melikin adı sona geldiyse ne olur

7852 Evvela binlerce peygamber geldi
Sonra velilerin tacı Muhammed geldi

7853 Şüphesiz Hak âlemi onun için yarattığından
Hepsinin sonuncusu oldu

7854 Her ne kadar meyve sonra, ağaç önce de olsa
Rütbede meyve ağaçtan yeğdir

7855 Hakk'ın cömertlik bereketi bu ağaçlara
Meyve taşısın diye vücut verdi

7856 Önce İncil, Tevrat ve Zebur indi
Sonra yekpare nur olan Kur'an

7857 Kuşkusuz gül menekşeden yeğ oldu
Ama şüphesiz ondan sonra gelir

7858 Tebbet'in niçin İhlas suresinden
Önce yazıldığını söyleyeyim dinle

7859 Cihan halkının bildiği üzere
Son şüphesiz onun için önden yeğ olur

7860 Yaratılışın amacı bu şah olduğu için
Hepsinden sonra gelip ad buldu

7861 Ben de onun adını sona bırakıp
Bu nazmı vasfıyla tamamladım

7862 Ahmedî de ona hizmet vermeye nail oldu
Yoluna can ve cihan verdi

7863 Allah'ın ve sultanın keremiyle
Şüphesiz bu ikbal ve izzete erdi

7864 Parasını vadeyle geri almak üzere veren ebleh olur
Düşüncesizce iş yapan yolunu şaşırır

7865 Âlemde gölge ve ışık
Onun saltanatına keder getirmesin

7866 Cihanda gölgesi eksik olmasın
Yüceliğinin mertebesi gökler olsun

7867 Ömrünün bağına hazan erişmesin
Cihan yerine kimseyi getirmesin

7868 Cihanın canı yalnız o olduğu için
Bu cihana sadece o gereklidir

7869 Tarihi böyle anlattığımıza göre
Dinleyen kişi onu apaçık anlar

7870 Yine İskender'den söz edelim
En son ne oldu onu anlatalım

İskender'in Hızır'a insanın var edildikten sonra öldürülmesinin nedenini sorması

7871 İskender ne kadar konuşulsa da
Bu sözlerin tamamlanmayacağını anladı

7872 Başka bir konuya geçti
Çok yararlı şeyler söyledi

7873 Madem Hâlik bu insanları yaratır
Sonra niçin tutup öldürür dedi

7874 Kusuru varsa yaratmak nedendir
Kusuru yoksa öldürmek nedendir

7875 Dedi ki Hakk'ın lütfu ve kahrı var
İkisinin de âşikâr olması gerek

7876 Lütfunu göstermek için yarattığına göre
Kahrını göstermek için sonra öldürür

7877 O cömertlik Feyyâz'ı nefse ihsanda bulunup
Kendi lütuf ve cömertliğinden vücut verdi

7878 Her kusurdan arınmış olsa da
Basit ve idrakten yoksundu

7879 İlim ve idraki ortaya çıkıp
Kâmil olması için buraya gönderdi

7880 İdrake yol bulması için
Bu beden ve organları araç diye verdi

7881 Hazrete ilmiyle layık olsun
Varıp cennet ahalisine katılsın

7882 Yaratılışın amacına ulaşılınca
Ne insan, ne de insanın adı kalır

7883 Hak yine bu bedeni meydana getirecek
Ayrılmış olan yerli yerine gidecek

7884 Asli cüzlere fenâ yoktur
Ayrı kalır, fakat bekâsız kalmaz

7885 Asli olan bu cüzleri toparlayınca
O nefesi de ona geri verir

7886 Bedenden dağılanı toplayınca
Hak ruhunu ona geri verecek

7887 Ona hem mahşer, hem kıyamet dediler
Haktır o gün, başkasına inanma

7888 Hızır'a dedi ki o günün belirtisi nedir
Bilmem için bana anlat

7889 Dedi ki cihanda şeytanlığın baş gösterip
Adının saltanat olmasıdır

7890 Hem vezirlik kelimesi suçtan türeyecek
Her vezirin yaptığı adaletsiz olacak

7891 Hem yaşlılarda mürüvvet olmayacak
Hem gençlerde fütüvvet olmayacak

7892 Zulüm peyda olacak, hak ve insaf sınırı aşılacak
Dünya fitne ve kargaşa dolacak

7893 Hem şeyhler fakr yolunu bırakacak
Türlü türlü olmaz işlere uyacaklar

7894 Müftüler dedikoduyla fetva verecek
Yiyemeyecekleri kadar kazanacaklar

7895 Mezhebin zâhir olanını bırakacaklar
Hâşiye'de böyle gördüm diyecekler

7896 İlim ehlinde çok hırs ve açgözlülük olacak
Ne kadar çok kazansalar da az diyecekler

7897 Züht ve takvanın hepsi riya olacak
Sofularda hiç safa kalmayacak

7898 Bu dünyada Nime'l-fakîr kalmayacak
Ka'be fakr ehline iş kapısı olacak

7899 Perdeler ehlinde hayâ kalmayacak
Kimse vadesine vefa etmeyecek

7900 Dünyada kimseye hıyanet etmeyen
Emanet ehli kalmayacak

7901 Yoksul olanda kanaat olmayacak
Hayır işlemek zengine sanat olmayacak

7902 Namaz kılınsa da riya için kılınacak
Zekât verilse de gösteriş için verilecek

7903 Zaman sünneti gizleyip
Türlü türlü sapkınlığı aşikâr edecek

7904 Baba oğluna şefkat göstermeyecek
Oğul babasına hizmet etmeyecek

7905 Halkın işi gücü üçkâğıtçılık olacak
İslam'ın bütün esasları bozulacak

Yeniden dirilmenin oluru hakkında tamamlayıcı sözler

İki kişi bile birlik olmayacak
Âlem tamamen yalan dolan ve nifak dolacak

Kıyametin alametleri apaçık bunlardır
Sakın, o çetin günden sakın

Adı yevmun asîrdir
O güne abûsen kamtarîr derler

Halk o gün yeniden dirilecek
Her ne yaptıysa cezasını bulacak

Sana ebedî mutluluk gerekiyorsa
Ölülerin dirileceğinden şüphe etme

Gün gibi ayan olan şeyden
Aklı olan asla şüphe etmez

Yeniden dirilmenin olurunu açıklama

Ölüleri diriltmenin şartı
Yalnızca ilim, kudret ve kabiliyettir

Hak'ta var olan ilim ve kudret
Ölüyü diriltmeye imkân verir

Bir kez yoktan var olunca
Bu imkân nasıl yok sayılır

Onun kudretinde noksan olsa
Can ve bedenin varlığı olmazdı

İlim ve kudret kadîm olduğu için
Şüphesiz değişimden kurtulmuştur

Hakk'ın kâmil olan ilmi
Her zerreyi kapsar

7918 Eğer ilminde bir şey eksik olsa
Sanatında da kusur olurdu

7919 Onun her işi sağlam olduğu gibi
İlmi de mükemmel ve eksiksizdir

7920 Ölünce bedenin cüzleri dağılacak
O Vedûd her zerresi nerededir bilir

7921 O Ganî iradesiyle onları toplayıp
Evvelki gibi diriltecek

7922 İlim, kudret, kabiliyet işte meydanda
Öyleyse ölen şüphesiz yine dirilir

7923 Bu sözleri iyi anladınsa
İnkâr ile men yuhyi'l-izâm deme

7924 Bu mesele çok lüzumlu olduğu kadar
Çoklarına da şaşırtıcı gelmiştir

7925 Onun olduğunu her yerde söylerim
Delilini şüphesiz hep tekrarlarım

7926 Daha iyi açıklamak için vahiyde tekrar var
Ben de daha açık anlatmak için yaptıysam ne çıkar

7927 O yaş ve yeşil ağaçtan ateş çıkarır
Kuru diken onun kudretiyle taze gül olur

7928 Kudretiyle yeri göğü yaratan
Öldükten sonra seni diriltemez mi

7929 Onun emriyle bahar yeli
Ölmüş ağaca hayat saçar

7930 Sen de o ağaç gibi öldükten sonra
Onun kudretiyle yine dirileceksin

7931 İlkbahar olunca bu ölmüş bitkilerin
İşte görüyorsun, hepsi hayat bulur

Fanzuru'l-âsâre kable fevtihâ
Keyfe yuhyi'l-arza ba'de mevtihâ

Dane toprağa düşünce çıkıp yetişir
Bir dane çoğalıp yedi yüze ulaşır

Apaçık ki sen de öldükten sonra
Yine dirilip daha iyi olacaksın

Nafe yere düşüp kurumasa
Kemale erip misk olacağını sanma

Yeniden dirilme hakkında tamamlayıcı sözler

Çiy damlası eriyip yitmeyince
Yükselip Güneş'e ulaşamaz

Mum baştan ayağa ateşte yanmayınca
Kendisini nasıl ışığa çevirebilir

İnsan da kendinden yitmeyince
Meleklerin rütbesine eremez

Eğer diri kalıp ölmezse
Tekrar dirilip melek olmayacak

İnsanın ameli iyi olursa
İnsanlık meleklikle eş olur

Ölünce ruhani sıfatlı olmak için
Çok çalış, çok marifet edin

Varıp sen de melek ol
Cennet bahçesinde yer bul

Ebucehil karpuzu da olsa, şeker kamışı da olsa
Toprağa ekilen her şey kesinlikle biter

Öyleyse ona çalış ki ölünce
Acı olmayasın, tatlı bitesin

Çalış ki bu külhanı bıraktığında
Cennet bahçesi sana konak olsun

7946 Gayret et ve ruhanilerden ol
Onlara erişmenin yolu budur

7947 Canlı nasıl ruhani olur
Alttaki nasıl yukarıda olur deme

7948 Bu karanlıkla örtülü gamlı toprağı
Düzenle eritirler su olur

7949 O su kaynayıp hava olunca
Toprağın içinden ayrılır

7950 O esîre erişince ateş olur
Karanlığı gidip tamamen parlak olur

7951 Toprak bunca biçimlere girince
Aşağıda ve değersizken yüksekte ve yüce olur

7952 Din seni de temiz hâle getirirse
Gam ve kederden arınırsın

7953 Melekler gibi temiz ruhlu olmak için
Gönlünü arıtıp parlat

7954 Çalışıp marifet kazanmazsan
Şeytan gibi cehalet içinde kalırsın

7955 O cehaletin içinde ölünce
Bir canavar veya hayvan olursun

7956 Giydiğin kara duman olur, yerin cehennem
Yediğin zakkum olur, içtiğin kaynar su

7957 Beden ölse de kuşkusuz ruh ölmez
Ruhun dolaştığı yerler cennet bahçesi olur

7958 Evi harap oldu diye
Ev sahibi ölmez

7959 Ruh idare edendir, beden ruha alettir
Ruh diri kaldıktan sonra beden ölse ne olur

7960 Söylenecek sözleri sana söyledim
Ahiret sırrını da açıkladım

7961 Halka adil olacaksan o gün için ol
O günde mutlu olmak için çabala

Güzel ahlak edinmeye teşvik

7962 Rezilliklerden uzak olana dek
Nefsini faziletlerle arıt

7963 Eğer rezilliklerden kurtulursan
Cennet içinde keramet ehlinden olursun

7964 İnsanlık vasıfları nefisten gittiğine göre
O şer sana hayırlı bile olur

7965 Ruh vasıfları nefiste ortaya çıkınca
O Güneş gibi baştan başa nur olur

7966 Kuşkusuz cennet ehline arkadaş olur
Varıp ruhanilerle sırdaş olur

7967 Rahatlık ve rızık, zevk ve sevinç
Bahçe ve hoşnutluk, huri ve köşkler bulur

7968 Ebedî yere varınca bahtiyar olur
Bütün dert ve tasadan azat olur

7969 Bana kulak verdinse dünya ve ahirette
Olacak şeyleri sana açıkladım

7970 Bu cihan durulacak yer değildir
Vefasızlığı gizli saklı bir şey değildir

7971 Halife olan o kişiler
Birbirinin kılıcıyla öldüler

7972 Vefası olmayan bir yer için
Birbirlerine yüz bin cefa ettiler

7973 Toprak adlı bu vadide
Sebepsiz yere birbirlerini helak ettiler

7974 Sor ki buradan ne elde ettiler
Buradan giderken ne götürdüler

7975 Bu konağı duracak yer sandılar
Bu balçığı canıyürekten sevdiler

7976 Hepsi az zamanda helak oldu
Konak yeri toprak olanın vay hâline

7977 Bu görünen renk ve koku, azık ve rızık
Gül kokusu gibidir bekâsı yok

7978 Sözün burasında
Hızır ansızın ortadan kayboldu

7979 Şah bu sözleri düşününce
Gözleri yaş yerine kan akıttı

7980 Ondan sonra zühdü âdet edindi
Gece gündüz ibadet etti

7981 Arıtıp gönlünü ayna yaptı
Gayb her taraftan ona belirdi

7982 O ahlakını çok güzelleştirdi
Din esaslarına göre düzenledi

7983 Beyken Allah'a kulluk edene
Dünya ve ahiret nasip olur

7984 Ahmedî'nin sözlerini dinle nedir
Ne yakut, ne inci onun yerini tutar

Destan sonu

7985 Bu sözleri söyleyen o değil
Bunu anlatan başka bir kişidir

7986 Ney sadası gerçekte başkasınındır
Ney orada yalnızca bir alettir

7987 Kalemden dökülen mana incileri
Şüphesiz bir başka yerden gelir

7988 Ahmedî değersizse de sözü değerlidir
Bakmayın ona, sözlerini dinleyin

7989 Kalem gerçekte değerli olduğu için
Görünüşte değersiz olsa da ne gam

7990 Miskin rengine bakıp yanılma
Ona armağan olan öze bak

7991 Bal arısı asıl değerini bulduktan sonra
Görünüşü değersiz olsa ne çıkar

7992 Erkek tavus nakışlı olsa da
Onda hüner olmadıktan sonra ne fayda

7993 Sözü dert ehline nasip olduktan sonra
Bülbül cüssede küçükse ne çıkar

7994 Tûr bütün dağlardan alçak olmasına rağmen
Bak tecellide hangisi nur buldu

7995 Ahmedî'nin sözü büyüleyecek kadar doğru ve güzel
Başkalarının sözü basbayağı yalan hikâyedir

Kimi şairlere yergi

7996 Erkeğin erkekten söz etmesi gerek
Erkek nasıl kadından bahseder

7997 O akılda noksan ve dinde eksiktir
Bir kâmil onun adını dile getirir mi

7998 Hak zikrine araç olan o dilde
Kadın adının yol bulmasına yazık

7999 Kadından bahseden her kimse
Kendi eksikliğini açığa vurur

8000 Kadın kim ki ondan bahsetsinler
Veya onun yaptığı işi anlatsınlar

8001 Âdem kadından tarafa bakınca
Cennet bağı yol dikeni oldu

8002 Kadının işi nedir, hile ve düzen
Nimete küfür, kavga ve tartışma

8003 Boyayıp yüzüne renk ve koku vermek
Ayna tutup saçını başını düzeltmek

8004 Vefasızlık ve hıyanettir işi
Çekiştirme ve yalancılıktır huyu, besini

8005 Gençlikte işi kahpeliktir
Yaşlılıkta muhabbet tellallığıdır

8006 Öyleyse fazilet ehline vacip olan
Onların adını diline getirmemektir

8007 Tanrı zikrinin yeri olan dilin
Kadın adından arınmış olması gerek

8008 Gerçekte ağız Kur'an yeri olduğu için
Din ehli oraya kadın adını koymamalıdır

İskender'in bu dünyadan yüz çevirip öbür dünyaya yönelmesinin destanı

8009 Ey seher kuşu susma söyle
Bize Firdevs bağından haber ver

8010 Bülbül gibi hoş nağmeli olduğun için
Gül mevsiminde susmak sana yakışmaz

8011 Akıl senin sözlerini dinlemek için
Menekşe gibi kulak vermiştir

8012 Kâh şeriattan rivayet eyle
Kâh tarikattan hikâye söyle

Destan başı

8013 Cihanın önünde sonunda ne olduğu, ne olacağı
Zülkarneyn'e ayan olunca

8014 Feleğin vefasız olduğunu
Hiç kimseye merhamet etmediğini anladı

8015 Dünyayı baştan başa fethetmişti
Ahireti de istedi o nam sahibi

8016 Nefsini faziletlerle arıttı
Ahlakını rezilliklerden uzaklaştırdı

8017 Saltanatın geçici olduğunu
Onunla gururlanmanın şeytanlık olduğunu gördü

8018 Şu on gün yanında maiyetinin olması beylik değil
Bedeni süsleyip beslemek yiğitlik değil

8019 Beylik o ki can mülkü mamur olsun
Gayb mumuyla gönül pürnur olsun

8020 Bey olan bugün fırsat varken
Bir işe candan heves etsin

8021 O yarın buradan gidince
Daha iyi bir yerde beylik imkânı bulur

8022 Beylik hazine ve mala kalmak
Vermediğini halk elinden almak mı

8023 Beylik o ki adalet ehli olasın
Büyük küçük herkes senden memnun kalsın

8024 Bedenini süsleyip iş budur deme
Ahlakını güzelleştirmeye çabala

Tilki ve boya küpüne düşüne hikâyesi

8025 Bir tilkinin boya küpüne düşüp
Boyanmasına dair bir mesel vardır

8026 Uğraşıp kendini küpten çıkardı
Gidip gündüz Güneş'e karşı durdu

8027 Güneş ışıkları ona vurunca
O boya güzel ve hoş renkli göründü

8028 Göze kırmızı, yeşil, sarı
Yaldızlı ve lacivert görünürdü

8029 Ne güzel, ne hoş renkli olmuşum
Doğrusu tavus gibi olmuşum dedi

8030 Kendini kuşkusuz tavus sanarak
Sevinçle tilkilerin yanına gitti

8031 Sonra tilkiler ona sorup
Ne yaptın da bu hâle geldin

8032 Hazine mi buldun ki sevinç dolusun
Yahut çimende yârla şarap mı içtin

8033 Ey tilki, mutluluğun ve kibrin
Nedendir bize açıkla dediler

8034 Dedi ki artık bana tilki demeyin
Ben Allah'ın lütfuna mazhar oldum

8035 Görün güzelliğimi ve rengimi
Düşünün hilemi ve büyüleyiciliğimi

8036 Sonra tilkiler, bize söyleyin
Sizi hangi adla çağıralım dediler

8037 Madem bende süs, güzellik ve parıltı
Görüyorsunuz erkek tavus deyin dedi

8038 Tavus gül bahçesine gider
Orada gül karşısında cilve yapar dediler

8039 Sen de tavus isen gel bağa gidelim
Orada cilve yap da görelim

8040 Ben cilve nedir bilmem
Bilmediğim işin davasını gütmem dedi

8041 Öyleyse sen tavus olmadın
Hile ve düzen dolu tilkisin dediler

8042 Ey saltanat davası güden
Sen de davanın yalan olmamasına çalış

8043 Yine tilkisin, bu renge aldanma
Olmayacak adı kendine yamama

8044 Saltanatı hak ederek isteyeceksen
Nefsini ahlakla güzelleştir

8045 Şah odur ki Zülkarneyn gibi
Hâlik'in kulluğunu seçsin

8046 Bu bedene bakma, bir yüzdür
Nefsini anla, cevher odur

8047 Nefsini iyi bilen kişi
Yalnızca Hâlik'ini bilir

8048 Surette âlem bir ağaçtır
Manada sen ona meyve olmuşsun

8049 Eğer ağacın meyvesi olmasaydı
Bahçıvan onu asla dikmezdi

8050 Ağaç meyvesi için dikildiğine göre
Artık ağaç fer', meyve asl'dır

8051 Sonsun, ancak kaynağın ezeldir
Önce fikir sonra iş gelir

8052 Bu yüzden o hüner sahibi peygamber
Nahnu'l-âhirûne's-sâbikûn dedi

8053 Hak âlemi onun için yarattı
Hatta Âdem'i onun için yarattı

8054 Melek Âdem'e onun için secde eder
Felek daima onun için döner

8055 Öyleyse Âdem ona fer', o ona asl olur
Sana anlattığım bu konuyu anla

8056 İskender dünyanın hâlini öğrenince
Ahiretin ahvalini de anladı

İskender'in Hicaz yolculuğu

8057 O Hicaz'a gitmek, o kutsal yere
Varıp niyazını arz etmek istedi

8058 Pek çok asker toplayıp
Ka'be'ye gitmek için yola koyuldu

8059 Önce Bağdat'a girmeyi, sonra oradan
Ka'be tarafına gitmeyi istedi

8060 O zamanlar o yol hep mamurdu
Su ve azık o yolda çok boldu

8061 O cihan şahı Bağdat'a vardıktan sonra
Ka'be'nin yolunu tutup ilerledi

8062 Şah yolda giderken bir tepede
Büyük bir manastır gördü

8063 Şah o yolda ordusunu bırakıp
İki kişiyle manastıra gitti

İskender'in manastıra varışı

8064 Şah o manastıra girince
Orada riyazetle yaşam süren bir bilge gördü

8065 Gece gündüz orada ibadet etmiş
İtaati kendine âdet edinmiş

8066 O şaha hiç ilgi göstermedi
Öyle ki konuşmaya bile layık görmedi

8067 Şah bana hiç dönüp bakmayışının
Sebebi nedir diye sordu

8068 Dedi ki sen benim kulumun kulusun
Sana hürmet etmem uygun olmaz

8069 Dedi ki nasıl kuluna kul olurum
Anlat da bileyim

8070 Dedi ki istek bana kul olmuştur
O hakikaten sana efendi olmuştur

8071 Efendin bana kul olduğuna göre
Sen şüphesiz kuluma kul olursun

8072 Şehriyar bu sözlere hayran kaldı
Bütün şehir ve diyarlar gözünden düştü

8073 Her ne kadar insafsızlara işlemese de
Doğru söz insaf sahiplerine işler

8074 Sonra şah ona dedi ki ey akıl sahibi
Bana birkaç nasihat versen ne olur

8075 Ey hünerli bilge, sözünün incisi
Kulağıma küpe olsaydı

8076 Dünyaya aldanma, ona yaslanıp
Hak'tan uzak olma dedi

8077 Pınar başında suya kanarım deme
Sana seraptan başkası görünmez

8078 Saltanat nizamı düzgün olsun istersen
Güzel ahlakı kendine süs edin

8079 Zulmün sonu nedir düşün
Adaleti daima kendine iş edin

8080 Kimse ülkene el uzatmasın dersen
Şarap kadehi içip kendinden geçme

8081 Ülkeyi koruyan bade içerse
Aklı gidince onu nasıl muhafaza eder

8082 Çoban gaflet içinde yatıp uyuyunca
Elbette koyunu kurda yedirir

8083 Memlekete zarar gelmesin dersen
Açgözlü kişiye iş verme

8084 Edepsiz kişilerle oturup kalkma
Bunlarla sohbet şüphesiz nefsi etkiler

8085 İkbaline zarar gelmemesini istersen
Kendini beğenmişlik etme

8086 Şeytan kendini beğenmişlik ettiği için
Adı hem racîm, hem laîn olmuştur

8087 Gönlüne pişmanlık gelmesin dersen
Sebepler olgunlaşmadan işe başlama

8088 Sözü önce çok düşün
Söyleyeceğini sonra söyle

8089 Sözü söyleyip kötü olmaktansa
Söylemeyip suskun kalman daha iyidir

8090 Hayır işinde kimseye danışma
Şerri terk et, kötü adla anılma

8091 Seni yermemelerini istersen
Halk içinde kendini övme

8092 Ülkenin zarardan uzak olmasını istersen
Hakk'a itaat et, sapkınlık yapma

8093 Elinden geldiğince halka iyilik et
Söylediğin sözü doğru söyle

8094 İşin hep yolunda gitsin istiyorsan
Yumuşak huyluluğu elbise yap, üstüne giy

8095 Hâlik'in şükrünü yerine getir
Râzık'ın verdiğiyle halka hayır işle

8096 Düşmanın yumuşaklığına inanma
Onun sana iyilik edeceğini sanma

8097 Düşmanın sana lütfu şiddettir
Zehirdir, ona tiryak deme

8098 Yumuşak diye yılana el uzatma
Onun iğnesini panzehir sanma

8099 Yönetimde zayıflık çıkmasın dersen
Başkanlık ederken daima dürüst ol

8100 Doğruluk ve saflığı kendine âdet edin
Söz verince sözünü yerine getir

8101 Hikmet için gayret et ki odur iş
Eğer kemal istersen ona çalış

8102 Sonunda pişmanlık olmaması için
Bir işe başlamadan önce çok düşün

8103 Nefsin arzusuna tamah etme
Aklını isteğin emrine verme

8104 Nefis Şeytan'dır, aklın ise melek
Aklın nefse tabi olmaması gerek

8105 Fesat çıkaranları yanında tutma
Hiçbir şeyi hak etmeyene verme

8106 Hayırlı bir işi hiç geciktirme
Güzel âdetlerde kusur etme

8107 Şah bu nasihatleri yürekten beğendi
Ey akıllı bilge, şad ol dedi

8108 Şah o bilgeyle orada vedalaştı
Sonra tekrar yola koyuldu

8109 Şah ve askerleri yola çıkınca
Giderken bir köşk gördüler

İskender'in Âd'ın mezarına varışı

8110 Yüksek kubbeli sağlam bir yapı
Âd onu yapıp Keyvân'a yükseltmiş

8111 Onun temeline bir tılsım koyup
Kapısını çelikle kapamış

8112 Şimdiye kadar o köşke kimse girmemiş
İçinde ne var görmemişti

8113 Rum şahı o tılsıma dokununca
O çelik onun elinde muma döndü

8114 Şehriyar içeri girince orada
Altın işlemeli fildişi bir taht gördü

8115 Tahtın üzerinde tacıyla bir hükümdar
Dünyadan haberi olmadan yatmış

8116 Yıllarca yatmış ki hiç kalkmamış
Gözlerini açıp cihanı görmemiş

8117 Başının yanında bir altın levha durur
Levhanın bir yüzü baştan başa mücevherle süslü

8118 Bir yüzünde kalem gezdirip
Şöyle birkaç satır yazı yazmışlar

8119 Ey doğu ve batı benim diyen
İnsan ve cinlerle daima savaşan

8120 Feleğe çalım satma ki o zalim
Kimseye aman vermedi, vermez

8121 Bugün seninle bir anlaşma yapsa
Yarın onu bozmaya çalışır

8122 Ben ki doğu ve batıya
Tam iki yüz yıl hükmetmiş Âd'ım

8123 Âlemi tamamen benim sanmıştım
Bu cihanın sözüne inanmıştım

8124 Bin türlü eziyet çekip çabalayarak
Mal ve hazine toplayıp biriktirmiştim

8125 Azamet sahibi ulu bir sultandım
Deniz ve dağlar askerlerimle doluydu

8126 İkbalime bir zarar gelmez derken
Ecelin pençesi ansızın bana ulaştı

8127 Ecel pençesine esir olunca
Bana yardım edecek kimse bulunmadı

8128 Mal ve mülküm fayda etmedi bana
Beni gör, ibret diye yeterim sana

8129 Zahmetle topladığım o mal ve hazineyi
Başkaları aldı, bana yılan ve eziyet kaldı

8130 Bu dünya bana yaptığını
Şüphesiz sana da yapacaktır

8131 Şah onu okuyup ağlayıp inledi
Gözlerinden kanlı yaşlar döktü

8132 Yiğit şah sonra o köşkten çıkıp
Yine Ka'be tarafına yola koyuldu

İskender'in haccın gereklerini yerine getirmesi

8133 Şah Ka'be'nin mikatına varınca
Önce ihrama girdi

8134 Bedenden utanılacak hasleti çıkarıp
İsteyerek fazilet giysisini giydi

8135 Şeytan taşladıktan sonra nam sahibi şah
Şeytan'ı içinden sürdü

8136 Bedenden nefis şeytanını sürmeyen
Ka'be'ye varsa da Safa'yı göremez

8137 Sen eğer senden bu şeytanı sürersen
Her yerde Allah'ın nurunu görürsün

8138 Merve'de mürüvvete ulaştı
O Safa ile fütüvvet eyledi

8139 Şah Safa ve Merve'ye gidince
İlah içine bin safa verdi

8140 Şah Beytullah'a girince sevinç duydu
Orada cennet bahçesini hatırladı

8141 Orada türlü sırların arkasını gördü
Allahu Nûr ayeti gönlünü aydınlattı

8142 Orada kendini öyle yok etti ki
Onda insanlık sıfatları kalmadı

8143 Varlığı kendiliğinden ortadan kalkınca
Fenâya Hak'tan bekâ buldu

8144 Hakk'a ermeye yol bulmak istersen
Kendi pak varlığını yok et

8145 Çiy damlası yok olup göğe yükselir
Mum fenâ bulmayınca nur olmaz

8146 Tomurcuk tomurcuk olmaktan tamamen çıkmazsa
Kuşkusuz ne gül, ne lale olur

8147 Katre su olmaktan çıkınca inci olur
Tohum sureti terk edince buğday olur

8148 Döl suyu suretini terk edince
Gör Musavvir'den ne suret bulur

8149 Sonra tavaf edip namaz kıldı
O huzurda niyazını arz etti

8150 Temizlenip bedenini arıtınca
Gönlü ihlasla parladı

8151 O evde tevazuyla namaz kıldı
Mâlikü'l-Mülk'e niyazını arz etti

8152 İbadet odur ki onda huşu olsun
Alçakgönüllülük olmazsa o ibadet olmaz

8153 Sen namazın sırrını bilmelisin
Sonra ihlas içinde onu kılmalısın

8154 Gerçi namaz içinde niyaz çoktur
Ancak kişiye fayda eden şey namazdır

8155 O görünen âlemden gider
Varıp gayb âlemine taşır

8156 Oradan gaybın gaybına ulaşır
Orası kâbe kavseyne misaldir

8157 Cisim ve suret âlemini gören varlık
Tanıklıkla isim buldu

8158 Gayb âlemini ruhlara ad olarak koydular
Gaybın gaybı Hak'tır onu zikret

8159 Onun zikri seni senden alsın ve
Kendiyle gaybın gaybına iletebilsin

8160 İyi adlı şah haccın ne şartı varsa
Hepsini yerine getirdi

8161 Şah haccın gereklerini bitirdikten sonra
Bütün şartları yerine getirdi

8162 Sayıp on iki bin koç getirdi
Altın yularlı altı bin çift hörgüçlü deve

8163 Sığırdan da sayıyla on bin tane
Acem şahı hepsini kurban etti

8164 On iki yüz bin miskal altın
Ayrıca yüz yük gümüş ve bin tane inci

8165 Hazır ettirip ülke bahşeden şah
O mübarek yerde halka dağıttı

8166 Mekke'de şahın malıyla zengin olmayan
Hiçbir yoksul kalmadı

8167 Talih sana zenginlik verdikçe
Malı hayır için sarf etmeye heves et

8168 Dünyada senden iyi bir ad kalırsa
Hep o adla mutlu olursun

8169 Büyük küçük sana dua ederler
Zengin yoksul seni överler

8170 Eğer övgü ve dua kazanırsan
Buradan gittiğinde onlar sana azık olur

8171 Bir dua hazine ve altından yeğdir yeğ
Bir övgü yüz bin inciden yeğdir

8172 Duanın yoldaş olduğu kişi
Nereye gitse Allah yardımcısı olur

8173 Övgü nasip olan kişi
Fenânın eremeyeceği bir bekâ bulur

8174 Gör nasıl bir şeydir övgü ki
O Hayy ve Rab kullarından onu istemiştir

8175 Malı harca ki sana dua etsinler
Hazineyi sarf et ki seni övsünler

8176 Cömertlik Hâlik işidir bunu bil
Onu her daim kendine iş edin

8177 Mal bâkî olmadığı için elden çıkar
Ye yedir, al sevgisini gönülden at

8178 İster istemez ondan ayrı düşünce
O sana eziyet, dert ve yılan olmasın

8179 Mal her ne kadar canın yarısı olsa da
Harcamadıkça cana vebal olur

8180 Toplayıp biriktirilene mal mı denir
Mal harcanıp verilendir

8181 Şah kurbanın gönül tokluğuyla huzur bulunca
Mekke'nin hâliyle meşgul oldu

İskender'in Hicaz'ın durumunu inceden inceye araştırması

8182 Oranın önceden kimin olduğunu
Ululardan kimin imam olduğunu sordu

8183 Önceden burada İbrahim evladı
Hüküm sürüyordu dediler

8184 Onların hükmünde çok zaman geçti
Sonra Yemen'den Kahtân geldi

8185 Sayısız askerle gelip
Zorla, baskıyla burayı aldı

8186 Kahtân bu diyara emir olunca
Halilullah'ın evladı hakir düştü

8187 Bu işin üstünden çok zaman geçti
Ansızın Cürhemiler göründü

8188 Cürhemiler ortaya çıkınca
Kahtân'ı sürüp burayı aldılar

8189 O zamandan beri ey yeryüzünün şahı
Burada hüküm süren yalnızca Cürhemilerdir

8190 Şah sonra Halil'in evladını buldurdu
O makamı onlara verdi

8191 Onlara bolca altın ve inci
Ayrıca çok Rum dibası, altın ve gümüş verdi

8192 Onlar şahtan hükümdarlık görünce
Hepsi adıyla bey oldu

8193 Ulu odur ki kudret bulduğunda
Ululuktan düşmüşün hâlini bilir

8194 O hâlde elini tutup kaldırır
Onu makamına geri getirir

8195 Lütfu kerim olanları yükseltir
Alçakları kollayan felek gibi davranmaz

8196 Yüceliğin el uzattığı bir kişi
Aşağılanmış olanı şeref sahibi olarak anar

8197 Şimdi halka baş olanlar ise
Felek gibi alçakları korur oldular

8198 Şah haccın esaslarını yerine getirdikten sonra
Oradan Kudüs'e doğru yola çıktı

İskender'in Halil İbrahim'in türbesine varışı

8199 Gidip Halil'in makamını gördü
Yüz sürüp mübarek türbesini öptü

8200 O kapıdan yardım isteyip
Allah'tan merhamet diledi

8201 Gerçi Hak her yerde zâhir olsa da
İstediğin her şeye kâdir olsa da

8202 Yine de veliler türbesini görenler
Hakk'ın yakınlığını bulmuştur

8203 Kişinin birçok haceti karşılık bulur
Türlü derde orada deva bulunur

8204 Onların ruhları cennet dergâhında
Âkiller gibi kabul görmüştür

8205 Onların özü melekler gibi olduğundan
Varlık kusurlarından uzak olmuşlardır

8206 Onlar elbette hem Allah'ın nurudur
Hem kuşkusuz akıl ve nefse benzerler

8207 Peygamber bunlar varlıklara
Çok tesir ederler diye bildirdi

8208 Sonra melekte görülen her işaret
Hiç şüphesiz akıl ve nefiste de vardır

8209 Orada cinsiyet var olduğuna göre
O ruhlarda da görülür

8210 O mezarlara yürekten inanarak
Gidilirse murada erişilir

8211 Onların kuşkusuz o mezarlarla
Bir ilişiği vardır ey dini temiz

8212 Onlar oradaki toprakla
Elbette çok olgunluk kazanmışlardır

8213 O mezarlara varanların ahvali
Kuşkusuz o ruhlarca bilinir

8214 Karşı karşıya konmuş iki ayna gibi
Kesinlikle birbirinden ışık alır

8215 Bunlara o ruhların nuru gelir
O nurla bunları aydınlatır

8216 Şüphesiz onların tesiri ey bilge
Hayrı çekmek ve şerri defetmekte büyük olur

8217 Eğer söylediğim bu sırrı bilirsen
O mezarları ziyaret edersin

8218 Her ne hacetin varsa karşılık bulur
Orada yapılan dua reddedilmez

8219 Cihan şahı o mübarek türbede
İhlasla hacetini gösterdi

8220 Oranın halkına da altın ve gümüş
Sayısız hazine ve çeşitli inciler verdi

8221 Şah sonra o kutsal yerden yola çıkıp
Doğruca Mescid-i Aksa'ya vardı

İskender'in Mescid-i Aksâ'ya varışı

8222 Hem o mescitte namaz kıldı
Hem Hak huzurunda niyazını arz etti

8223 Namaz kıl, o saadet tacıdır
Namazı bırakma o müminin miracıdır

8224 Zâhiri yordamıyla mamur eder
Bâtını imanla aydınlatır

8225 Gayba varan onun esaslarıyla varır
Gaybın gaybına eren zikirleriyle erer

8226 Orada da çok ihsanlarda bulundu
Çok hediyeler verip kurbanlar kesti

8227 Elinde malın olunca
Onu Hak yoluna harca

8228 Toplayıp da saklama, ver
Ahiret mutluluğuna oradan ulaş

8229 Şah mescitte âlim bir kişi buldu
Onun işi devamlı riyazetti

İskender'in Mescid-i Aksâ'da en yüksek manevi mertebeye ulaşmış bir bilginle karşılaşması

8230 Pek çok evtadla sohbet etmişti
Kutupların kılavuzluğuyla keşif bulmuştu

8231 İşini gece gündüz ibadet eylemiş
İtaati kendine âdet edinmiş

8232 Kişiler ve nesnelerle ilgisini kesmiş
Kendisini ruhlar âleminden biri etmişti

8233 Şah ondan bir nasihat istedi
Ne yapayım da Hakk'a erişeyim dedi

8234 Dedi ki dünya bağlarından vazgeçtiğin vakit
Hakk'a ulaşacaksın

8235 Sende bu sıfat yok olmayınca
Zatın keşfi gönlünde nasıl ortaya çıkar

8236 Bütün dünya bağlarından vazgeçen kişi
Orada tevhide layık olur

8237 Ey tevhide inanan, müşrikin yaptığı işi yapma
Sana Hak gerekse Allah'tan gayrısına kalma

8238 Hû dediysen Allah'tan gayrısına bakma
Tevhit ipi nasıl iki kat olur

8239 Hû dedinse senden eser kalmasın
Bir an bile iki varlığa bakma

8240 Onu dersen bilgi edin
Cehaleti bırak ki o sıfat ona uymaz

8241 Gönlü cehaletle dolu olan kişi
Nasıl âlimin yakınlarından olsun

8242 Cahil makam ve rütbeyle göğe çıksa bile
Âlim cahille oturup kalkmaz

8243 O Allah'ın şüphesiz ilim vasfıdır
Allah'a eren yalnız ilimle erer

8244 Âlimin katında yalnız
İlim ehlinden olan saygı görür

8245 Hak âlim olduğuna göre
Cahili kendisine nasıl veli yapsın

8246 Her şeye nasıl var olma sebebi gerekiyorsa
Dostluğa da doğru cinsten olmak gerek

8247 Âlime heves artık ilimle olmalıdır
Bülbül ve karganın yeri aynı kafes olmaz

8248 Baykuşla tavus birlikte oturup kalkar mı
Yahut karga papağana yakın olur mu

8249 İlim ve cehalet bir arada olamayacağı için
Âlimim diyen ilme sahip olmalıdır

8250 Cahil olan batıl işli olacağından
İşi batıl olan Hakk'a erer mi

8251 Gönlünü Hak fikriyle mamur et
Onun zikriyle gönlünü pürnur et

8252 Bir de güzel söz söyleyeyim sana
Sen menekşe gibi kulak ver bana

8253 Nefsinin şehrini mamur etmeye çalış
Akıl kanunuyla yapılması gereken budur

8254 Bedendeki insan nefsi ey emin
Şüphesiz o beden şehrine validir

8255 Vezir şüphesiz akıldır
Fikir kuvvetidir ona yol gösteren

8256 Bu el ayak ve kuvvetler
Ona sürekli işçi ve tebaadır

8257 İstek gerçekte işi yalnızca
Ona dilediğini vermek olan bir nöbetçidir

8258 Öfke bir yardımcıdır kapısında
İşi halka zulüm ve baskıdır, ne garip

8259 Bu ikisi o vezire düşmandır
Düşmanın işi nasıl olur bellidir

8260 Valiye vezir ve kılavuz oldukları için
Canla hem nasihat verir, hem yardım ederler

8261 Aklını başına toplayıp
O ikisinin öğüdüne kulak ver

8262 O öfke ve isteği terbiye eder
Ahlakını güzelleştirir

8263 Şüphesiz onun şehri mamur olur
Zulüm ve eziyetten de uzak olur

8264 Kuşkusuz Allah'ın huzuruna layıktır o
Hakk'a yakınlık perdesine yol bulur

8265 Bu memleketten ayrılınca
Daha iyi bir padişahlık verilecek

8266 O ahirette makamında oturacak
Ruhu rahatlık, rızık ve cenneti bulacak

8267 Cehalet ve delilik aklı ve fikri
İstek ve hışma alt ettirirse

8268 Şüphesiz onun şehri viran olur
Dünya ve ahirette ona zarar olur

8269 O makama ulaşmak istiyorsan
Aklının isteklere alt olmamasına çalış

8270 Hışım ve istek şüphesiz Şeytan'dır
Akıldır akıl bir ulu melek

8271 Ona lâ havl ile emretmesi için
Meleğin galip gelmesine çalış

8272 Gönlünü ona bağla ki onu bulasın
Onunla yakınlık kur ki onun olasın

8273 Onu istiyorsan Allah'tan gayrısını
Gayret et zikrinden ve fikrinden çıkar

8274 Ta ki Güneş'in ışığıyla çiy yitene
Yükselip Ay ve Güneş'e çıkana kadar

8275 Müminsen kader nereye sürüklerse
Ona candan rıza göstermen gerek

8276 Eğer tevhit ipini sağlamlaştırmak istersen
Gösteriş için ibadet gizli şirktir onu bırak

8277 Amel temelinin çürümemesi için
Niyetini ihlasla doğru hâle getir

8278 Söyleyeceğini hep doğrulukla söyle
Her işi ihlasla tamamla

8279 Ahirette sana delil doğruluktur
Halil doğrulukla ateşten kurtuldu

8280 Sabah doğrulukla soluk verdiği için
Her sabah âlemi aydınlatır

8281 Yaptığın işlerden pişman olmamak için
Her zaman nefsini denetle

8282 Eğer bunun tesirlerini düşünürsen
Müessir'in kudretini anlarsın

8283 Vahdet sırlarının hepsini keşfedersen
Dünya ve ahiret şüphesiz senin olur

8284 Riyazet gönlünü parlatıp
Onu her kirden arıtırsa

8285 İçinde din mumu parlar
Aynada ilme'l-yakîn nakşolur

8286 Sıfatlar sana keşifle belirir
Hem aynada zatın nuru görünür

8287 Ledün ilmini iyi öğrenirsin
Kelamı aracısız anlarsın

İskender'in Hicaz'dan dönüşü

8288 Şah bütün bu sözleri işitince
Hasretle ağlayıp çok ah etti

8289 Eskiden beri böyledir bu macera
Buraya gelen ah ve dertle gider

8290 Burada olan dert ve mihnettedir
Bir an gülenin bir yıl ağlaması gerek

8291 Gül burada bir nefes güldüğü için
Bak ateş, toprak ve rüzgâr ona ne yapar

8292 Onun gözünde askerin ve maiyetin önemi kalmadı
Yaptığı işlerden gönlüne pişmanlık düştü

8293 Sonra sayısız askeriyle birlikte
Oradan Mısır'a doğru yola koyuldu

8294 Şehriyar başkente varınca
Şehir ve diyar yine güzellik kazandı

8295 Halk içinde adaleti tesis etti
Büyük küçüğün gönlünü sevindirdi

8296 Şah odur ki adalet ehli olsun
Halk onun zulmünden azat olsun

8297 Hayır edip her bir açı doyurmalı
Bütün muhtaçların ihtiyacını gidermeli

8298 Sonra bütün yollardan bacı kaldırdı
Kimseden de mal ve haraç almadı

8299 Yeryüzünde Zülkarneyn'in
Kaldırmadığı hiç sapkınlık kalmadı

8300 Nerede âlim bir bilge bulduysa
Yanına aldı, görüp gözetti

8301 Onlarla oturan ilim ehli olur
Cahille vakit geçiren Ebu Cehil olur

8302 Hünerli ve arif olduğu için
Hüner ehli onun desteğini buldu

8303 Görüp gözeteceksen hüner ehlini gözet
Hünersizden fayda gelmez, onu bırak

8304 İnci şahların tacına nasıl süs ise
Hüner sahipleri de saltanatın süsüdür

8305 İlim ehli onun sayesinde parlayınca
İlimlerini artırmakla meşgul oldular

8306 Hikmetin kısımlarına başladılar
Usul ve fürû'u ortaya koydular

8307 Türlü türlü ilim eseri kaleme aldılar
Adına birçok kitap yazdılar

8308 Şüphesiz o gidince geriye
Halkın hayırla yâd edeceği iyi bir ad kaldı

8309 Adını yaşatan ölmemiştir
Dünyada adı kalan gitmemiştir

8310 Ey zatı pak, ölmemek istersen
Senden iyi bir ad kalması için çalış

8311 Öğüdümü can kulağıyla dinle
Nefsine temiz ahlakı eş et

8312 Ahmedî'nin gönlü su yerine
İncilerin dalgalandığı bir denizdir

8313 Kâh hakikat sözlerini anlatır
Kâh tarikat sırlarını açıklar

8314 Eğer onun sözünü tutacak olursan
Dünya ve ahiret senin olur senin

İskender'in karanlıklara girişi ve saltanatının çöküşünün destanı

Destan başı

8315 Ey nağmeler söyleyen bülbül
İnle, senin iniltin cana işler

8316 Öd gibi ateşle yanarak udunu çal
Dil-sûz makamıyla yürek yakan kıssaya başla

8317 Bildiğin dünya hâlinden
Sen bize bir destan anlat

8318 Biz de o destanı dinleyelim
Dünyada ona layık iş yapalım

8319 Dünya ile böbürlenme, bu konak
Gelenin ona gideceği bir mekândır

8320 Kimse orada ebediyen kalmış değil
Kimse oradan vefa bulmuş değil

8321 Kemalin ardından hemen yok oluş geldiği için
Dünyada tamlığı istemek eksikliktir

8322 Altın taç verilen nergisin gözünü
Gör nasıl görmez ettiler

8323 Baştan başa kulak olan o menekşenin
Kulağı gör şimdi sağırdır sağır

8324 Adı yer olan o mekân
Övülmeye layık değildir, öveni yer

8325 Âlem bağına bu kötüleme yeter
Orada biten hemen solup yiter

8326 Beslediğini yine kendi yedikten sonra
Bu yer insanı beslese ne fayda

8327 Tut ki mülkle İskender oldun
İşin sonunda öldükten sonra ne fayda

8328 Tut ki seni güçlü kuvvetli Behrâm yaptı
Yerin çukur olduktan sonra ne fayda

8329 Dünyaya her gelen geçtiği için
Orada ne tanık, ne delil geçer

8330 Öyleyse en iyi çare ona aldanmamaktır
Orada durmaya heves etmemektir

8331 Sana söz ettiğim bu sultanların
Her birinin hâlini anlattım

8332 Onlardan birini sen farz et
Saltanatınla mağrur olma, beni dinle

8233 Sana bunca nasihat ettiğime göre
Bütün kaygılarını gidermiş olmalıyım

8234 Mal ve mülkün yararına nasıl aldandın
Gidince sana kalmaz, öyleyse ne fayda

8335 O kimseye vefa etmedi, etmeyecek
Kimse ondan safa bulmadı, bulmayacak

8336 Sonu gelmez arzular seni aldatmasın
Ecel yakındır, onlara eriştirmez

8337 Tut ki hazineleriyle Zülkarneyn oldun
Eziyet çekerek gittikten sonra ne fayda

8338 Saltanatta tut ki Dahhak oldun
Sonunda toprak olduktan sonra ne fayda

8339 Ecelin darbesi gayet şiddetli olduktan sonra
Şeddâd veya Şedîd olsan ne fayda

8340 Kişi padişahlıkta Âd olsa da
Sonunda yel olduktan sonra ne fayda

8341 Memlekette kişi Firavun olsa da
Ölünce ne kaçış, ne yardımcı kalır

8342 Ecel nedir öğrendin mi
Yüz bin Erdeşir'in alt olduğu bir erkek aslan

8343 Saltanat kesinlikle koşa koşa gittikten sonra ey er
Erdevân olayım demeye ne gerek var

İskender'in abıhayat aramak üzere doğuya gidişi

8344 İskender bütün talihini görünce
Bu o iyi adlının gönlüne korku düşürdü

8345 Bir iş kemale erince
Onda eksilme ve yok oluşun başlayacağını bilirdi

8346 Ay dolunay olduktan sonra eksilmeye başlar
Hem onun tutulması da o vakit olur

8347 Âlemi aydınlatan Güneş günöteye vardıktan sonra
Oradan günberiye dönmeye başlar

8348 Bahar bahçesi kusursuz olduğunda
Hazanın eli onu bozmaya başlar

8349 Gül mükemmel süslerle mutlu olunca
Rüzgâr onun harmanını suya verir

8350 Şu gerçektir ki Lâ-yezâl'inkinden gayrı
Bozulup yok olmayan kemal olmaz

8351 Şahın gönlü bu kıssayla daraldı
O mübarek çehresinin rengi soldu

8352 Şahın hâlini bilen bir hekim
Gönlünde bir dert ve korku olduğunu anladı

8353 Şahın onun için gönlü daralmıştır
Gül yüzü o dertten solmuştur

8354 Şaha bir gün dedi ki ey taç sahibi
Sende bir değişiklik görüyorum

8355 Bunun sebebi nedir söyle
Onun istediği çareyi bulalım

8356 Gizli kalması gereken bu düşünceyi
Cihan şahı ona açıkladı

8357 Felek bir iş yapmayı isteyince
Ona bin bahane bulur

8358 Şahın sözlerini dinleyince o bilge
Şaha dedi ki gönlünde korku tutma

8359 Devamlı karanlık olan
Doğuda akan bir çeşme vardır

8360 O çeşmenin adı hayat pınarıdır
Ondan içen kişiye ölüm ermez

8361 Ondan bir içimlik su bulan kişi
Ebediyen dünyada bâkî kalır

8362 Lakin yolları pek çetindir
Pek az kişi o yollarda gidebilir

8363 Faydası çok olan şey zahmetlidir
Asla dikensiz gül olmaz ey ulu

8364 Aslı temiz bir cevher olduğu için
Şüphesiz incinin yeri denizin dibidir

8365 Kömür o kadar değerli olmadığı için
Rum ve Hazar şüphesiz onunla doludur

8366 Eğer o çeşmeyi bulursan
Ebediyen dünyada yaşarsın

8367 Şah bu sözleri dinleyince sevindi
Her isteğinin yerine geldiğini sandı

8368 Taç sahibi şahın bütün kıvrak zekâsına rağmen
Bunun kader olduğu bir kere aklına gelmedi

8369 Kader oku yaydan çıkınca
O şaşmadan hedefine ulaşır

8370 Kader mızrağı kişiye doğrulunca
Siper ona hiç hile olmaz

8371 Şah doğuya gitmek ve o su için
Karanlıklara girmek maksadıyla hazırlık yaptı

8372 Sahib-kırân şah sayısız askerle
Doğudan yana yürüdü

8373 Feleğin ayağını öptüğü
İskenderus adında bir oğlu vardı

8374 Onu Aristo'yla yerine bıraktı
Ben gelinceye kadar ülkeyi koruyun dedi

8375 Hızır'ı kendine yoldaş etti
Abıhayata ulaşmak için yola koyuldu

8376 Şah bir süre dörtnala at sürünce
Yol onu Brahman şehrine götürdü

İskender'in Brahmanlar şehrine varışı

8377 Bir dağın içinde sayısız insanın
Çırılçıplak oturduğunu gördü

8378 Her biri bir mağarayı vatan edinmiş
Hem dünyayı, hem can ve bedeni terk etmiş

8379 Giydikleri ağaç kabuğu, yedikleri ot
Onlarda ne örtü var, ne azık

8380 Zühdü kendilerine âdet eylemişler
Yıllarca orada ibadet etmişler

8381 Ulularına dedi ki Brahman
Bu dağda nasıl vatan edindiniz

8382 Mamur bir yerde daha iyi olursun
Orada azık ve giysi bulursun

8383 İbadet azıkla tamamlandığı için
Azıksız kuvvet asla sürekli olmaz

8384 Herkesten çok ona fayda edeceği için
Azık ibadet edene daha fazla gerekir

8385 İbadet etmeyen ne yerse toprak olur
İbadet edenin yediği pak bir nur olur

8386 Brahman şehriyara dedi ki
Azığın yalnızca yemek olduğunu sanma

8387 Bu yediğinizden başka bir azığı
Hayy-ı Lâ-Yemût her gün bize verir

8388 Eğer onun tadını bilseydiniz
Yediğiniz azığı terk ederdiniz

8389 Senin için kerem sofrası döşenmişken
Lahana aşını nasıl arzu edersin

8390 Sana o nur yiyeceği hazırken
Yazık ki fırın ekmeği yiyorsun

8391 Sen de bizim gibi olsan bu bitki
Sana şeker kamışı tadı verir

8392 Bedene gıda olması için bu yeter
Yetiyorsa çok yemenin ne faydası var

8393 Bu yemek şüphesiz yaşamak içindir
Yaşamayı yalnız yemek için sanma

8394 Bize dersin ki mamur bir yer bulun
Artık buradan gidip orada olun

8395 Cihan bir harabedir ey şehriyar
Orada ne mamur yer var, ne diyar

8396 Cihanda fethetmedik yer bırakmayan sen
Duracak mamur bir yer bulamadın

8397 Onun için gece gündüz huzursuzluk içinde
Arayıp durmaktasın ey şehriyar

8398 Burada mamur yer var sanırsın ey şaşkın
Onu istediğin için çok zahmet çekersin

8399 Biz bunun viraneliğini anlamışız
Şüphesiz olduğu gibi terk etmişiz

8400 Burada mamur yer olmaz, iyi bil
O başka yerde olur, oraya git

8401 O gül bahçesine ulaşayım diyorsan
Bu dikenliği vatan edinme

8402 İşte o buradan yakın bir mesafededir
Ay ve yıl sanma, bir nefestir

8403 O mamur yerde hoş bir bekâ bulmak için
Biz burada fenâyı seçtik

8404 Yok olmayan bir bekâ olduğundan
Ondaki kemal asla azalmaz

8405 O bekâ fenâ ile bulunacağından
Fenâya bedel olarak bir can gerek

8406 Mum ateşte yanmazsa nur olamaz
Su buhar olmazsa yağmur olamaz

8407 Tomurcuk suretini değiştirmezse gül mü olur
Yasemin, lale veya sümbül mü olur

8408 Yumurtanın sureti yok olunca
Civciv olup ona candan kemal erer

8409 Tüyü teleği döküldükten sonra
Şeklini bulup tavus kuşu olur

8410 Su akarak bahçeye varınca
Gülün kökünden dalların içine girer

8411 O kuru ağaç içinde akıp
Ölmüşken ona can verir

8412 Suretini bırakıp başka suret alır ki
O ağaca dal, budak ve yaprak olur

8413 Zamanla olgunlaşmak için
Üstünden çok türlü hâl geçer

8414 Başına türlü türlü iş gelir
Kâh yaprak, kâh taze gül olur

8415 Onun zamanla hâlden hâle girdiğini
Gözünle apaçık görürsün

8416 Türlü azapla o darda kalır
Türlü suretler giyip çıkarır

8417 Gerçi pek çok acı ve ekşi tadar ama
Sonunda eriyip gül suyu olur

8418 Başı suydu, sonu yine su olur
Lakin artık çok saf ve çok güzel kokuludur

8419 Öyle bir su ki canlara deva olur
Ondan hastalara şifa erişir

8420 Canlara can ve gözlere nur olur
Başlara akıl ve gönüllere sevinç olur

8421 Varlığını vermek için cömertlik ettiğinden
Hak'tan bu şekilde vücut bulur

8422 Sen de bu varlığını terk et
Hak seni nasıl vücuda getirir gör

8423 Damla toprağa düşünce buğday olur
Deryaya erişince inci olur

8424 Kuru diken yeşerip gül olduğunda
Kara toprak yeşerip sümbül olur

8425 Taş, yakut ve su inci olunca
Bunu gören âkil ise iyi bilir

8426 İnsan göklerde dolaşan
Bir melek bile olabilir

8427 Bu manayı bilen âkil
Nasıl buraya razı olur

8428 Bunun esası balçık olduğu için
Burada kalan kişi verimsizdir

8429 Bunu bir kenara bırak
Her nefeste bin can bulacağın yere heves et

8430 O makamı gör ki hoş bir gül bahçesidir
Bunu gör ki karanlık külhandır

8431 Gül bahçesi bırakılıp
Bedbaht ve serseri yatağı külhan tutulur mu

8432 Sırrı anladıysan al sana bir kitap
Sırları min kulli bâb ayırdım

İskender'in kendisinden önce yaşamış Zülkarneyn'in mezarına varışı

8433 Taç sahibi şah oradan da gidip
Çok muteber bir kümbete uğradı

8434 O heft-cûş ile yapılmıştı
Öyle ki ona kimse yol bulamazdı

8435 İçinde ne olduğunu görmek için
Cihan şahı uğraşıp açtı

8436 Girince dört sofa gördü
Baştan başa türlü mücevherle doluydu

8437 Zemini öd ve amber, duvarı altın
Tavanı da altın ve türlü mücevher kaplı

8438 Orta yerde mücevherle süslü yüce bir taht
Tahtın üzerinde tacıyla bir bahtı açık

8439 Orada yıllarca yatmış ve kalkmamış
Sanırsın asla cihanı görmemiş

8440 Başının üzerinde lâlden büyük bir levha
Görünce ruha rahatlık verirdi

8441 Lâl üzerine altınla şunlar yazılıydı
Ey İskender ulu bir meliksin

8442 Bu mekândan geçtiğinde
Beni görüp dünyanın hâlini öğrenesin

8443 Şah Zülkarneyn dedikleri benim
Yedi iklimi tutan hükümdar benim

8444 Dört bin kırk yıl önce gelmişim
Kılıcımla doğuyu ve batıyı almışım

8445 Bu cihanı ben de isteyip
Senin gibi zahmet ve eziyet çekmişim

8446 Memleketler fethedip sor ne yapmışım
Sonunda hepsini bırakıp gitmişim

8447 Zahmetle mal ve hazine topladım
Derdiğim o mal ve hazine şimdi yılan ve eziyet

8448 Ülkede başkaları şehriyar olmuş
Ben burada hakir ve zavallı yatıyorum

8449 Ey namlı kişi, ölmeyeyim diyen
Kaderin edeceği işten habersizdir

8450 Abıhayatı isteyerek gelmişim
İşte burada dermansız ve şaşkın kalmışım

8451 Abıhayat çeşmesinin içinde bile
Ecel kişiyi bulur, nedir bunca emel

8452 Ecel gelince abıhayat zehir olur
Vah ona ki ölüm onun ardındadır

8453 Beni görmen sana ibret olarak yeter
Akıl her sırrın sonuna ulaşır

8454 Cihan şahı oradan ağlayarak gidip
Dizginleri doğruca doğuya çevirdi

8455 Başı dik şah dörtnala at sürüp
Domuz dolu bir sahraya vardı

8456 Her birinin dişleri kan dökücüydü
Kılıç gibi gayet keskindi

8457 Şaha ve o askerlere saldırıp
Gelen domuz şeklinde bir devdi

8458 Şahı görünce ona yöneldiler
Şahla orada çok cenk ettiler

8459 Sonunda şah onları yenip
Baştan başa altüst etti

8460 Şah yolu onlardan temizleyince
Oradan tekrar yola koyuldu

8461 Şehriyar bir süre daha gittikten sonra
Yılan dolu bir vadiye vardı

8462 O yılanların hepsi engerekti
Tiryak onların zehrine fayda etmezdi

8463 Padişah yılanları helak ettirip
Vadiyi baştan başa temizledi

8464 Yılanları yığın yığın kırıp
Yol temizlensin diye ateşe attılar

8465 Pençesi kutlu şah oradan gidip
Kaplan dolu bir ormana rastladı

8466 Şah emredince ok yağmuruna tuttular
Bütün kaplanları öldürdüler

8467 Yay kirişinden çıkan bir sürü okla
Bebr ve kaplanlar toprak oldu

8468 Ormanı canavardan arındırdılar
Sonra orayı da bırakıp gittiler

8469 Şehriyar bir süre yol aldıktan sonra
Şehir ve diyarı cadı dolu bir yere vardı

8470 Cadılar şahın katına geldiler
Niyeti nereyedir sorup öğrendiler

8471 Güzel sözlerle şahın aklını başından aldılar
Sonra dönüp huzurundan ayrıldılar

8472 Şah o suya yol bulmasın diye
Sihirle öyle hile yaptılar ey arkadaş

8473 Kıyısı bulunmayan deniz gibi
Yolunu baştan başa ateş kapladı

8474 Şehriyar orada şaşakaldı
Sonra Hızır'a dedi ki ey iş bilir bilge

8475 Bu işin çaresi nedir bir düşün
Bu beladan can nasıl kurtarılsın

8476 Abıhayatı isterken
Hak bizi bu ateşte yakar mı acaba

8477 Hızır dedi ki yüreğinde korku tutma
Hakk'ın fazileti halka çok büyüktür

8478 Her işin çaresi Hak elindedir
Yeter ki bütün işlerde ona yalvarılsın

8479 Onu anan her kimse ümitsiz olmaz
Ona yalvaran her kimse ziyan etmez

8480 Hızır dua etti, şah amin dedi
İhlasla olduğu için duaları kabul edildi

8481 Bütün ibadetlerin aslı ihlasla olur
İhlas sahibi olan kul seçkin olur

8482 Havada ansızın bir bulut çıktı
Öyle ki o yüzden yeryüzü kayboldu

8483 O buluttan o kadar sel indi ki
Ateşten hiç eser kalmadı

8484 Tam bir ay yol alarak
Oradan Şazkam adlı bir şehre geldiler

İskender'in kadınlar şehrine varışı

8485 Uçsuz bucaksız şehirde büyük bir kalabalık
Hepsi kadın, orada erkekten bir iz yok

8486 Bütün şehir halkı ve asker kadındı
Büyük ve küçük, hizmetkâr ve hükümdar

8487 Orada meydanda ulu bir ağaç vardı
Bu şüphesiz onlara kıbleydi

8488 Her dem yeşil ve yüksekti
Hazan yeli ona zarar vermezdi

8489 O ağacın dibinde akan bir çeşme
Kuvvet ve hayat kaynağı olmuştu

8490 Oğlan isteyen herkes yıkanıp
O çeşmeden su içerdi

8491 Gündüz bir koyun kurban ederek
Kendisini o ağaca sürerdi

8492 Oradan hamile olup giderdi
Gör cihanı yaratan neler yapar

8493 Tam dokuz ay geçince
Ondan bir kız daha doğardı

8494 Fıtrat işliğine bak
Gör bu ne eşkâldir, bu ne suret

8495 Şehriyar oradan da dörtnala at sürüp
Karanlığın göründüğü bir yere vardı

8496 Şaha dediler ki ey yeryüzünün hükümdarı
Çeşme şu karanlığın içindedir

8497 Buradan oraya mesafe gerçi azdır
Lakin yol baştan başa çetindir

8498 Şah dedi ki Hak onu kolaylaştırır
Zorluk ve kolaylığı bir eder

8499 Doğrusu hazine zahmet katına bırakılmış
Hazine isteyen kişi eziyet görürse ne olur

8500 Aşk yolunda bela çekmeyince
Âşık nasıl maşuku bulabilir

8501 Şah ve askerler oradan yürüdü
Gitti ve şah karanlık içine girdi

İskender'in askerleriyle karanlığa varışı

8502 Bir süre karanlıklar içinde gittiler
Bir gece ansızın bir bulut çıktı

8503 Gök gürledi, şimşek çaktı
Sanırsın ki doğu ve batı ateşe yandı

8504 Havadan dalga dalga deniz döküldü
Yeryüzünde akın akın sel peyda oldu

8505 Öyle bir fırtına koptu ki Nuh tufanı
Ona göre fetihler içinde bir fetihdi

8506 Şah ve askerlerin işleri sarpa sardı
Yürürken birbirlerini kaybettiler

8507 Birbirlerini iyi göremediklerinden
Elbette birbirlerini kaybettiler

8508 O yolda önder olan Hızır
İster istemez şahtan ayrı düştü

8509 O insanların kimini sel boğdu
Kimini yel aldı, kimini yıldırım yaktı

8510 Kimi kayboldu izi bulunmadı
Kimi çaresizce can verdi

8511 Şah bu hâli görünce suya yol
Bulunmadığını bulunmayacağını anladı

8512 Bir şey kişiye kısmet olmazsa
Çok çabalasa da onu bulamaz

8513 Çare kalmayınca geri döndü
Lakin geldiği yol bulunmadı

8514 Bu tarafa gelmek için ister istemez
Öbür taraftan bir yol izledi

8515 Giderken taşları baştan başa
Mücevher olan bir yere rastladılar

8516 Kimi yakuttu, kimi saf lâl
Kimi dökülmüş sayısız firuze

8517 Her yana mücevher, şebçerağ dökülmüş
Mücevherin parıltısıyla dağ aydınlanmış

8518 Şah ve askerler o mücevherlerden
Binlercesini toplayıp oradan gittiler

8519 Çabalayıp bir süre yürüdükten sonra
Ansızın karanlığın içinden çıktılar

İskender'in yoldan çıkışı

8520 Askerlerin yarısının sağ kaldığını
Diğerlerinin orada helak olduğunu gördüler

8521 Hükümdar Hızır'ı aradı ama bulamadı
Onun ahvali ne oldu öğrenemedi

8522 Onun abıhayata vardığını
Gerçekten ulaştığını anlamadılar

8523 Gerçekte o onun için konulduğundan
Kuşkusuz yalnız ona kısmet oldu

8524 Sana kısmet olmayan şey
Ne kadar uğraşsan eline geçmez

8525 Bir şey bir kişiye nasip olmuşsa
Çok geçmeden zahmetsizce ele geçer

8526 İskender karanlıklar içinde zahmet çekti
Eziyeti ona kaldı, Hızır hazineye ulaştı

8527 Hakk'ın kısmet ettiğinden başkası olmaz
Kimsenin rızkını kimse alamaz

8528 Şehriyar oradan gittikten sonra
Kuşlarla dolu bir kıra geldi

Ağacın İskender'e söz söylemesi
ve ona ölümünün **yaklaştığını haber** vermesi

8529 Ortada gölge veren bir ağaç bitmiş
Ona Tuba deseydin yaraşır

8530 Şah orada otağ kurdurarak
O gece bu ağacın dibinde yattı

8531 Gecenin yarısını geçtiğinde
Hayy-ı lâ-yenâm'dan gayrı herkes uyudu

8532 O ağaç hazin hazin inleyerek dedi ki
Ey mihnet çeken şehriyar

8533 Bu hırs ve açgözlülük seni nasıl yaşatır
Ömür az olduktan sonra mal çok olsa ne fayda

8534 Artık ömrünün sonuna geldin
Dünyayı böyle istemenin sebebi nedir

8535 Tam on dört yıl padişahlık yaptın
Bir gün bile cihanda mutlu olmadın

8536 Bu kadar topladın, lakin yemedin
Öleceğim, başkasına kalacak demedin

8537 İşte gidiyorsun, bu hazine başkasına kalır
Sen burada boşuna zahmet çekersin

8538 Vah yazık senin çektiğin eziyete
İşte elin hazinene erişmez oldu

8539 Şah ağaçtan bu sözü duyunca
Sanki canı bedenine elveda dedi

8540 Sabah oradan gönlü hasta
Dudakları kurumuş, gözleri yaşla dopdolu gitti

8541 İyi adlı şah İran'a varana kadar
Bir süre gece gündüz at sürdü

İskender'in Kumus'ta hasta olması

8542 Cihan şahı Kumus'a varınca
Ansızın bir burun kanaması ortaya çıktı

8543 Öyle ki atın üzerinde duramadı
Kendinden geçip atından düştü şehriyar

8544 Bir örme zırhı altına döşek yaptılar
Üstüne altınlı kalkan koydular

8545 Hekim gelip ona ilaç versin
Sağlığı o bozukluktan kurtulsun

8546 O şahın talihini görmüştü
Onun hükmü buraya kadardı

8547 Şahın öleceğine yakın demişti ki
Ansızın gerçekten hasta düşecek

8548 Göğü altın, yeri çelik olacak
İskender dünyadan orada ayrılacak

8549 Cem yaradılışlı şah kendine gelince
Bu hükmü işittiğini hatırladı

8550 Ecelinin yaklaştığını, ona hiçbir hilenin
Fayda etmeyeceğini anladı

8551 Ne genç, ne yaşlı der, öldürür
Bütün kötülüklerden beter olan odur

8552 İskender hükümdar veya gençtir demez
Hiç merhamet etmez, hemen canını alır

İskender'in annesine mektup yazması ve vasiyetini bildirmesi

8553 Sonra o anda eline kalem alıp
Kâfur üstüne miskle yazı yazdı

8554 İnleyip ağlayarak, ah çekerek
Anasına dert dolu mektup yazdı

8555 Dedi ki kul oğlu kul İskender'den
Rukiye Hatun'a selam ve haber olsun

8556 Dünyaya doymayan İskender
Gelip gitti, yaşadığını anlamadı

8557 Dünyada çok emeli vardı
Lakin ecel onlara eriştirmedi

8558 Abıhayatı isteyip dururken
Yolda ona ölüm zehri sundular

8559 Üstümüze gelen bu işleri
Hak bize ezelde yazmıştı

8560 Hak'tan kader olan bir şeyi
Kim uğraşıp defedebilir

8561 Can Hâlik'in, o verir o alır
Onun işine itiraz küfür olur

8562 Nefis onundur, can onundur, akıl onun
Öyleyse burada neyin var söyle

8563 Ancak onun için korkudan inlersin
Veya ağlayıp sızlanırsın

8564 Göklerde hüküm neyi kadere yazmışsa
Yer ehlinin ona razı olması gerek

8565 Yazılan şimdi bana erdi
Bu işte sana düşen sabırdır

8566 Müminin sermayesi sabırdır
Âkilin süsü sabırdır

8567 Madem bu yazılan sızlanmakla geri dönmez
Öyleyse kadere sabır ve rıza göstermek gerek

8568 Mümin olan herkes sabrı iş edinsin
Va'llâhu yuhibbu's-sâbirîn

8569 Şüphesiz buradan daha iyi
Bir yere gittiğimize göre

8570 Oraya gidildiği için sevinmek gerek
Orada yaşamaktan tat almak gerek

8571 Sabret, birkaç zaman geçince
Sen de o mülke ayak basarsın

8572 Orada birbirimizi buluruz
Mülk odur, orada bâkî oluruz

8573 Sana kusur veya isyan ettiysem
Lütfet hepsini affet

8574 Halkını büyük küçük topla
Hepsine hoşlukla söyle

8575 İşinde noksan olmamasını istersen
Huyumu hiçbir zaman değiştirme

8576 İskenderus'u bir an olsun
Oyun ve eğlenceye heves etsin diye bırakma

8577 İşi oyun ve eğlence olan kişinin
Hiçbir işi hatasız olmaz

8578 Bana öğrettiğin gibi ona da
Memleketin töresini öğret

8579 Cihan şahı bunların hepsini yazıp
Mısır'ın başkentine gönderdi

8580 Şah sonra Şehrizur'a geldi
Orada acısı arttı, hâli harap oldu

8581 Eflatun ona ilaç yapmak için geldi
Lakin ne fayda, sağlığı elden gitmişti

8582 Hastalık galip gelip güç zayıflayınca
İlacın ona fayda etmeyeceği bellidir

8583 Nabzının dokuz cinsine bakmak istedi
Birinde bile sağlık belirtisi bulamadı

8584 Sağlığın iyileşmeye yatkınlığı kalmayınca
Tabibin ona yaptığı ilacın faydası ne

8585 Bütün abıhayat deva olsa
Ölüm geldikten sonra neye yeter

8586 Misal olarak can kandilin nuru
Yel ecel, yağ yenilen gıdadır

8587 Kandil rüzgârın önüne koyulduğunda
Yağ onu ne kadar parlak tutabilir

8588 Eflatun nabzına bakınca
Şah bilgenin korkuya kapıldığını gördü

8589 Dedi ki korkma ey bilge
Bu temiz can bize misafirdir

8590 Madem misafirin işi gelip gitmektir
Gitti diye insan niçin incinsin

8591 Bu can kutsal bir kuştur, can kafes
Burada durmaya niçin heves etsin

8592 Kendi yuvasını hatırladıkça
O kafeste nasıl mutlu kalabilsin

8593 Buradan iyi bir yeri olduğuna göre
Senin burada dursun demen doğru değildir

8594 İlacı yapan gerçekten Aristo bile olsa
O sadece tabiatın hizmetçisidir

8595 Tabiatı sağlığa yakın olmayınca
Tabip ona hizmetle ne yapabilir

8596 Sonra şah şöyle vasiyet etti
Ölünce onu sultanlar taşısınlar

8597 Cenazesini kısa tutmasınlar
Onun için altın tabut yaptırsınlar

8598 Tabutunu mücevherle süslesinler
Bedenini kâfurla yıkasınlar

8599 Onu tabuta koyunca
Bir elini dışarıda bıraksınlar

8600 Görsünler ki yedi iklimi fethedip
Padişah olmuş İskender Şah

8601 İşte geldiği gibi eli boş gider
İnsan dünyayı fethetse ne yapar

8602 Sonra padişahlar onu omuzlara alsınlar
Mısır'a kadar taşısınlar

8603 Akıl ehlinin uygun gördüğü gibi
Mısır'da onun için yas tutsunlar

8604 Onda kimin hakkı varsa toplasınlar
Onun için onlara çok mal versinler

8605 Oradan hızla İskenderiye'ye götürüp
Orada onu saklasınlar

8606 Nerede olduğunu kimse bilmesin diye
Toprağa defnetmesinler

8607 Zülkarneyn bu sözleri söylerken
Bir iki nefes aldı, sonra öldü

8608 Can kuşu uçup gitti
Kadim yuvası aklına düştü

8609 O süslü bahçeyi yâd edip
Bu karışık külhanı terk etti

8610 Bütün yeryüzünü ele geçirmişti
O âlemi de fethetmek için gitti

8611 Bu yer gayretine az geldiği için
Bî-niyâz ona daha iyi bir yer verdi

8612 Öyle bir yerki uçsuz bucaksızdır
Güzelliğinin sınırı yoktur

8613 Zülkarneyn türlü zahmet çekip gitti
Taç ve taht, mal ve hazine burada kaldı

8614 Felek ümit köşkünü harap etti
İstediği abıhayat serap oldu

8615 Cemal bağı kahır yıldırımıyla yandı
O celal servisi kökünden koptu

8616 O yeni yetişmiş bahçe hazansız döküldü
Lale gibi yüreklere dâg vurdu

8617 Menekşe onun için lacivert giydi
Gül onun derdinden kana bulandı

8618 Saltanatın gül fidanı döküldü
Bu dert güzel nergisin yüzünü sararttı

8619 Saltanat dolunayı Ay'ın görünmediği gecelere vardı
Saltanat Müşterisi Güneş'le aynı burca girip yandı

8620 Zülkarneyn Şah gençken öldü diye
Dağ taş ağlayıp ah ah dedi

8621 Yerde gökte onun öldüğüne
İnlemeyen hiç zerre kalmadı

8622 O yiğit yirmi yaşındayken
Bu yedi iklimde fermanını yürüttü

8623 On dört yıl cihanda şah olduktan sonra
Felek aydınlık gününü siyah etti

8624 Cihanın âdeti budur, iyi anla
Gafil olma, kendi tedbirini al

8625 Şahı dediği gibi götürdüler
Mısır başkentine ulaştırdılar

8626 Anası gelip tabuta yüzünü sürdü
Orada kendini öldüreceğinden korkuldu

8627 Onun üstünde hazin hazin ağlayıp
Gözlerinden kanlı yaşlar döktü

8628 Dedi ki abıhayat istedin ey şah
Niçin sana ölüm kadehi sunuldu

8629 Bu dünya senden ne çabuk yüz çevirdi
Tiryak sandığın zehir oldu

8630 Dünyayı görmeden ey cihan şahı
Ne çabuk hazırlık yapıp yola düştün

8631 Akşam senin için ciğer kanı döker
Sabah mateminden yakasını yırtar

8632 Vah yazık o şahın boyuna bosuna
Vah yazık o gözü, kaşı, sakalı ve benine

8633 Vah yazık o kudret, makam, yücelik ve bahta
Vah yazık o saltanat, ülke, taç ve tahta

8634 Vah yazık o güç ve kuvvete, bezm ve rezme
Vah yazık yumuşaklığa, ilim, sebat ve azme

8635 Hepsi toprakta kayboldu
Gör dünya ne merhametsiz ve zalimdir

8636 Olması gereken Rukiye'nin ölüp
İskender Şah'ın onu toprağa vermesiydi

8637 Feleği gör ki İskender'i öldürür
Katı biri olan Rukiye'yi diri bırakır

8638 İnsanda bu katılık olmasaydı
Bir ana bir an bile oğulsuz kalamazdı

8639 Sonra şah için her bilgenin
Hikmetli büyük bir söz söylemesini buyurdu

8640 Bu sözler ona ağıt olduğu gibi
Dinleyene de öğüt olsun

İskender için Aristo'nun ağıdı

8641 Aristo dedi ki ey âlemde hükmünü
Yürüten yiğit hükümdar

8642 Sen onunla yetinmezken
Bu gaddarın sana ne yaptığını gördün mü

Bilge Bukrat'ın ağıdı

8643 Bukrat dedi ki ey yeryüzü sana dar görünürdü
Bana haber ver

8644 Cenk etmeden seni orada hapseden
Dar tabut nasıldır

Bilge Eflatun'un ağıdı

8645 Eflatun dedi ki bunca zahmet çekip
Onca ciğer kanıyla hazine topladın

8646 Şimdi yiyemeden bırakıp gittin
Bir görse taş bile sana acır

Bilge Tımtırun'un ağıdı

8647 Tımtırun dedi ki ey yiğit şah
Pençene aslan dayanamazken

8648 Niçin ecel bebriyle cenk etmedin
Yerini bırakıp dar mezara girdin

Bilge Rufes'in ağıdı

8649 Rufes dedi ki ey sahib-kırân şah
Bu cihan dün baştan başa senindi

8650 Bugün seni kim böyle azletti
Sancağını kim böyle düşürdü

Bilge Burtus'un ağıdı

8651 Burtus dedi ki ey Acem şahı
Ölmeyeyim diye onca halkı öldürdün

8652 Lakin ölümü defedemedin
Ölümün nerede olacağını bilemedin

Bilge Balus'un ağıdı

8653 Balus dedi ki dün dilin söyler
Elin âlemin hazinelerine ererdi

8654 Bugün ne oldu da şimdi dilin bağlandı
Elin niçin her şeyden boş kaldı

Bilge Feylus'un ağıdı

8655 Feylus dedi ki gören kimse için
Senin ölümün ibret olarak yeter

8656 Dün doğu ve batı gerçekten senindi
Bugün sana yalnızca bir kefen kaldı

Yunan şair İmrus'un ağıdı

8657 İmrus dedi ki ey yiğit şah
Cihanın ihtiyar tilkisi seni aldattı

8658 Dinine gibi sana büyü yaptı
İşte sonunda seni kandırdı

Bilge Sokrat'ın ağıdı

8659 Sokrat dedi ki ey melik kendi isteğinle
Dünyada çok zahmet ve eziyet çektin

8660 O yorgunlukla hiç rahat görmedin
Geldin ve gittin, muradına ermedin

Bilge Fisagors'un ağıdı

8661 Fisagors dedi ki ey taç sahibi şah
Bütün işlere çare bulmuşken

8662 Bu işe niçin çare bulamadın
Niçin bu derde deva kılmadın

Bilge Zeytun'un ağıdı

8663 Zeytun dedi ki sana ejderha dayanamadı
Devler pençenden kurtulamadı

8664 Ecel azıcık zahmetle seni helak etti
İşte ansızın yere düşüp toprak oldun

Bilge Miravus'un ağıdı

8665 Miravus dedi ki bolca altın ve gümüş verip
Bunca bilge besledin

8666 Biri sıkıntın nedir anlamadı
Biri derdine çare bulmadı

Bilge Bidagrus'un ağıdı

8667 Bidagrus dedi ki ey heybetli
Dağlar ve ovalar askerlerinle doluydu

8668 Bu ecel sana nasıl erişti ki
Seni toprak altına aldı

Bilge Sabnus'un ağıdı

8669 Sabnus dedi ki ey yüce şah
Dün feleğin boynuna kement atmıştın

8670 Onunla savaşmadan
Bugün seni nasıl esir etti

Filozof Solun'un sözleri

8671 Solun dedi ki dün sana kuldu
Zaman, felek, Güneş ve Ay

8672 Bugün felek elini kanına buladı
Güneş ve Ay sana hiç acımadı

Rukiye'nin İskender'in tabutunu vasiyet ettiği yere göndermesi

8673 Söylenecek sözleri hoş söylediler
Bu meselleri açıkladılar

8674 O iyi adlının ettiği her vasiyetin
Hepsini yerine getirdiler

8675 Sonra onu oradan alıp gittiler
O dediği yerde gizlediler

8676 Zahmet çekip topladığı hazineleri saklardı
Sonunda cihan onu da sakladı

8677 Feleğin ahvali dinlediğin gibi budur
Öyleyse ona gönül bağlamamaya çalış

8678 Orada bin yıl da mutlu kalsan
Gittiğinde sadece bir nefestir

İskender oğlu İskenderus'un durumu ve hükümdarlığı kabul etmemesi

8679 Sonra Rukiye İskenderus'u
Zülkarneyn Şah'ın tahtına çıkarmak istedi

8680 O zamanlar o cihanın hâlini anlamış
Bir filozof olmuştu

8681 Bu dünya isteği onda yoktu
Ahiret korkusu gayet çoktu

8682 Dedi ki babam saltanat isteyip
Türlü türlü zahmet ve eziyet çekti

8683 Ülkeler fethedip bunca mal ve hazine topladı
Bıraktı gitti, kendine eziyetten başka ne kaldı

8684 Feleğin baştan sona ona ne yaptığını gör
Bana da ona yaptığını yapacak

8685 Padişahlık çok makbul olsa da
Elden gidince iyi değildir

8686 Babam zahmetle bunca hazine ve mal topladı
Bıraktı gitti, ona vebalinden başka ne kaldı

8687 Onun yaptığını ben nasıl yapayım
Ya nasıl padişahlığa adım atayım

8688 Emirlikte keramet olsaydı
Şüphesiz yalnızca kerem ehlinin olurdu

8689 Madem her bir alçak ona layık olur
Öyleyse yüce olan onu hiçbir zaman istemesin

8690 Beyliğin sermayesi almaktır
Süsü ise aldığını vermektir

8691 Şüphesiz almayacak yerden alınır
Sadece vermeyecek yere verilir

8692 Padişahlık çok zahmet ve bela çekerek
Bir kişinin taç ve tahtı almasıdır

8693 Ondan kazanç görmeden perişan olur
Mülk ondan sonra başkasına kalır

8694 Mülkün tadı nedir, vehim ve hayal
Öyleyse kemal ehli ona nasıl aldanır

8695 Bin yıl olsa da sonu ölüm olunca
Âkil olan ona adım atmasın

8696 Sonra gidip bir köşede
Gece gündüz ibadetle meşgul olmayı seçti

8697 Rabbü'l-enâm'ın lütfuyla
Ömrünü hep zühtle geçirdi

8698 Hak teala iyilik ettiği kimseye
Kendine itaati ilham eder

8699 Babası dünyayı avlarken
O ahiret mutluluğunu yakaladı

8700 Saltanatın hâli böyle olunca
Halkın arasına şeytanlık düştü

8701 Her kişi bir şehri tutup şah oldu
O bunu, bu onu mahvetti

8702 İnsanlar birbirini talan etti
Ülkelere türlü zararlar verdi

8703 Şah Erdeşir ortaya çıkınca
Dünya fitne ve kargaşa doldu

8704 Ondan sonra dünya düzelmeye yüz tuttu
Ülke ve şehirler mamur olmaya başladı

8705 Kara ve denizleri gezen Şah İskender için
Anlattığım sergüzeşt budur

8706 Onunla ilgili hangi doğrular nakledildiyse
İşte sana açıkça rivayet eyledim

8707 Ey dost, dinleyip ondan ibret al
Dünyaya aldanmamaya çalış

8708 Bu anlattığım destanın
İşaretlerini sana açıklayayım dinle

Temsil yoluyla anlatılanları açıklama ve kitabın sonu

8709 Sözünü ettiğim abıhayat ilimdir
Onu bulan kişiye ölüm erişmez

8710 İlim ehli ebediyen canlı kalır
Cahil olan hayattan ümitsiz olur

8711 Eğer meselde domuz nedir dersen
Hırs ve açgözlülükten başka bir şey değildir

8712 Yetinmekle onu yok etmezsen
Seni amacına ulaşmaya bırakmaz

8713 Sözünü ettiğim o yılan alçak dünyadır
Zehri gerçek, tiryakı yalandır

8714 Sakın onun tiryakına el uzatma
Yoksa zehri senin canını alır

8715 O can alıcı kaplan nedir
Her türlü isyana sebep olan öfkedir

8716 Dediğim o ateş kesinlikle
İşi bulduğunu yakmak olan istektir

8717 Ateşe benzer, ne bulursa helak eder
Bir şey bulamazsa kendini toprak eder

8718 Cadı şüphesiz seni hep yalan dolanla
Aldatan melun İblis'tir

8719 Eğer o şeytan seni aldatamazsa
Rütbede sana melekler yetişemez

8720 Kadın nedir, cihanın süsü
Onun huyu insanları kandırmaktır

8721 Hilesiyle karşılaşınca aldanma
Ettiği işvelere vurulma

8722 Çöplük bitkisi tazedir deme
Hemen solar, bunu bil

8723 Şehriyarla konuşan
Ona ömrün hâlini açıklayan ağaç

8724 Zamana benzer, onun geçtiği her an
Senin için bir habercidir

8725 O hâl dilini konuşur
Onu can kulağıyla dinle, ona göre iş yap

8726 Hızır âlim, abıhayat ilimdir
Onu içen kişiye ölüm yaklaşmaz

8727 Gönülden gelen sözlerimi dinle
Her ne dersem irfan pınarından gelir

8728 Benim sana naklettiğim her söz
Kur'an'ın manası veya aklın yoludur

8729 Kalemi amberle doldurarak
İskendernâme'yi yazdım

8730 Mustafa'nın hicretinin
Yedi yüz doksan ikinci yılıydı

8731 Bu defterdeki nazmın bitişi
Rebiülâhirin evveliydi

8732 İskender Şah'tan da bir eksik bir fazla
Bin yedi yüz yıl geçmişti

8733 Yezdicerd padişah olup cümle Acem
Ertafında toplanalı yedi yüz dört yıl olmuştu

8734 Hem Melikşah saltanatından da
Üç yüz on yıl geçmişti

8735 Şükür ki inci dizilişli bu defter
Böyle hoş bir düzenle tamamlandı

İskendernâme'nin yazılış tarihi

8736 Hakk'a şükürler olsun bu mücevher dizisini
Cevherden anlayana armağan ettim

8737 Böyle nakışlı ve resimli bir hokkayı
Çin'deki nakkaş bile nakşedemez

8738 Sözleri güzel ve anlatını hoş
Nazmı vezinli ve işaretleri mübarek

8739 Açılmış gülleri, taze lale
Ve sümbülleriyle bir gülistandır

8740 Ağzına kadar inci dolu bir hikmet hokkasıdır
Hepsi tamamen fazilet dolu mana toplamıdır

8741 Ondaki her sözü ben söyledim
Ondaki her cevheri dizelere ben dizdim

8742 Her birini bir şeye mesel ettim
Yeter ki sözümde bir noksan bulunmasın

8743 Benden önce oncası anlattı
Türlü destanlar söyledi

8744 Her birinin hâlini iyice araştır
Gör nasıldır, hepsi dedikodu

8745 Baştan sona bakarak hepsini gör
Hiçbiri buna benzer mi

8746 Buna insafla bakarsan
İnci dizisinin nasıl olduğunu görürsün

8747 Dünyanın gelmiş geçmiş hâlini öğrenirsin
Görmediğin yerleri gezersin

8748 Başlangıç ne, dönüş nereye
Yaratılıştan maksat nedir öğrenirsin

8749 Saltanat işlerinde kâdir olursun
Memleket fikrinde nadir olursun

8750 Mana sofrası döşedim sana
Bu nimet için Hakk'a şükret

8751 Madem seni hayır için misafir ettim
Sen de beni hayırla yâd et

8752 Ahmedî'yi hayırla yâd eden
Dünya ve ahirette hayırla şâd olsun

8753 Bil ki bu kolye içindeki inci
Parmak hesabıyla sekiz bin tanedir

8754 Onun üstüne iki yüz elli daha
İnci kadrini bilene rahmet olsun

EKLER

Bibliyografik Kısaltmalar

AHMED BÂDÎ, Edirneli Ahmed Bâdî Efendi, *Armağan (Divan Şiirinde Atasözleri ve Deyimler)*, haz. Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Müberra Gürgendereli, Fatih Günay, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004.

AHTERÎ, Ahterî Mustafa bin Şemseddin, *Ahterî-i Kebîr*, İstanbul, 2 c., 1310 (1892).

AND[1], And, Metin, *Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası*, Akbank Yay., İstanbul 1998.

AND[2], And, Metin, *40 Gün 40 Gece, Osmanlı Düğünleri, Şenlikleri, Geçit Alayları*, Toprakbank Yay., İstanbul 2000.

ATASOY[1], Atasoy, Nurhan, *15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Bahçeleri ve Hasbahçeler*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 2005.

ATASOY[2], Atasoy, Nurhan, *Derviş Çeyizi*, Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000.

CEYLAN, Ceylan, Ömür, *Kuşlar Dîvânı, Osmanlı Şiir Kuşları*, Kapı Yay., İstanbul 2007.

DANKOFF, Dankoff, Robert, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü (Katkılarıyla İngilizceden çev. Semih Tezcan)*, TDAD Yay., İstanbul 2004.

DS, *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 12 c, TDK Yay., Ankara 1963-1982.

GÖLPINARLI[1], Gölpınarlı, Abdülbâki, *Yunus Emre, Hayatı ve Bütün Şiirleri*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2004.

GÖLPINARLI[2], Gölpınarlı, Abdülbâki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2004.

GÖLPINARLI[3], Gölpınarlı, Abdülbâki, *Hafız Dîvânı*, Şark İslam Klasikleri, MEB Yay., İstanbul 1992.

GÜLENSOY-KÜÇÜKER, Gülensoy, Tuncer; Küçüker, Paki, *Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015.

İNALCIK, İnalcık, Halil, *Has-bâğçede ayş u tarab (Nedimler, Şâirler, Mutribler)*, İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2011.

KOÇU, Koçu, Reşat Ekrem, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara 1967.

KUR'ÂN, *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.

KUŞOĞLU[1], Kuşoğlu, Mehmet Zeki, *Resimli Ansiklopedik Kuyumculuk ve Maden Terimleri Sözlükleri*, Ötüken Yay., İstanbul 2006.

KUŞOĞLU[2], Kuşoğlu, Mehmet Zeki, *Türk Okçuluğu ve Sultan Mahmut'un Ok Günlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 2006.

LEVEND, Levend, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, 4. bas., İstanbul 1984.

MENINSKI, Meninski, Franciscus a Mesgnien, *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae, Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*, 6 c., yay. Mehmet Ölmez, Simurg Yay., İstanbul 2000.

MÜTERCİM ÂSIM[1], Ahmed Âsım, *Burhân-ı Kâtı'*, haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs, TDK Yay., Ankara 2000.

MÜTERCİM ÂSIM², Ahmed Âsım, *El-Okyânûsü'l-Basît fî-Tercemeti'l- Kâmûsi'l-Muhît*, c. 1-6, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., İstanbul 2014.

NİMETULLÂH, Nimetullâh Ahmed, *Lügat-i Ni'metullâh*, haz. Adnan İnce, TDK Yay., Ankara 2015.

ONAY Onay, Ahmet Talay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, haz. Cemal Kurnaz, Akçağ Kitabevi, Ankara 2000.

ÖZEN, Özen, Mine Esiner, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İÜ Fen Fakültesi Basım Atölyesi, İstanbul 1985.

ÖZTUNA, Öztuna, Yılmaz, *Türk Musikisi Kavram ve Terimleri Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000.

PAKALIN, Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3 c., MEB Yay., İstanbul 2004.

PALA, Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 1995.

REMZÎ, Hüseyin Remzî, *Lugat-i Remzî*, 2 c., Matbaa-i Hüseyin Remzî, İstanbul 1305.

SALÂHÎ, Mehmed Salâhî, *Kâmûs-ı Osmânî*, İstanbul 1329.

STEINGASS, Steingass, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Beirut 1998.

ŞENTÜRK, Şentürk, Ahmet Atillâ, *Osmanlı Şiiri Kılavuzu 1*, OSEDAM Yay., İstanbul 2016.

ŞENTÜRK, Şentürk, Ahmet Atillâ, *Osmanlı Şiiri Kılavuzu 2*, OSEDAM Yay., İstanbul 2017.

ŞİRVÂNÎ, Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî, *Tuhfe-i Murâdî*, İnceleme, Metin, Dizin, haz. Mustafa Argunşah, Ankara 1999.

TIETZE, Tietze, Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (A-E), (F-J)*, Simurg Yay., ÖAW, 2 c., İstanbul 2002, 2009.

TOPALOĞLU-ÇELEBİ, Topaloğlu, Bekir; Çelebi, İlyas, *Kelâm Terimleri Sözlüğü*, İSAM Yay., İstanbul 2010.

TÖKEL, Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar (Şahıslar Mitolojisi)*, Akçağ Yay., Ankara 2000.

TS, *Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesi ile Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla)*, 3. bas., 8 c., Ankara 1995.

TULUM, Tulum, Mertol, *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, TDK Yay., Ankara 2011.

ULUDAĞ, Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1995.

İşlevsel Sözlük ve Açılamalar

A

Abaka (1265-1282) İlhanlı hükümdarı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 3-4.

Abbas Kufe'de halifeliğini ilan eden Ebu'l-Abbas-ı Seffah.

Abbasiler Ebu'l-Abbas-ı Seffah'ın Büyük Zab Savaşı'nı kazanıp Emevî devrine son vermesiyle başa geçen ve beş yüzyıl hüküm süren hanedan.

Abdullah Hz. Muhammed'in babası.

Abdullah Abdullah ibn Ali, erken Abbasi dönemi Suriye valisi.

Abdülaziz Emevi halifesi Ömer ve Abdülmelik'in babası.

Abdülmelik Mervân oğlu Reşhü'l-hacer, Abbasi halifesi.

Abdülmelik bin Abdülaziz Emevi Halifesi

Abhaz Abazalar, Kafkasya'da yaşayan bir halk.

abıhayat "âb-ı hayât", "âb-ı hayvân", "çeşme-i Hızr", ölümsüzlük verdiğine inanılan, İskender'in arayıp da ulaşamadığı efsanevî kutsal su.

âb-ı zülâl "Lezzeti ve içimi hoş su için kullanılan bir tabirdir. Uzun yıllar boyunca erimeden kalan kar kütleleri içinde oluşan kurtçuğa 'zülâl' denir. Mütercim Âsım'ın bildirdiğine göre ince, beyaz ve baş tarafı hafif koyu renkte bir kurt olup suya atıldığında hemen eriyerek suyu soğuk

ve lezzetli hâle getirdiğinden bu suya âb-ı zülâl denirmiş. Zülâl bu sebeple aynı zamanda içimi hoş, saf ve boğazdan kayıp yutuluveren su demektir." Geniş bilgi için bkz. ŞENTÜRK, c. I, s. 35.

abir çeşitli ot, kök ve maddelerin özel karışımıyla elde edilen güzel koku; Mütercim Âsım bu kokunun terkibini *Tuhfe-i Tıbbiyye*'den alıntılayarak şöyle açıklar: "... sıfatı sandal-ı ebyaz, üç cüz mû didükleri kök ve sünbül kökü ve gül-i ahmer ve sünbül-i hindî ve îrsâ ve turunc çiçegi ve igde çiçegi ve topalak ve nârenc her birinden bir cüz ve mikdâr-ı kalîl misk be-gâyet ince sahk idüp terkîb iderler." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM², c. 2, s. 19; "gökçek kokulu otlardan yapılan tîb", krş. AHTERÎ, s. 276.

Abtin Feridun'un babası.

Acem İran, İranlı.

Âd Yemen civarında İrem bahçelerini inşa eden eski Arap kavmi ve bu kavme adını veren kişi; sesle yok olmaları, gazaba uğramaları vb. konular için bkz. ŞENTÜRK, c. I, s. 78-80.

adam insan; Âdem.

Âdem kutsal kitaplara göre ilk peygamber ve ilk insan.

Aden Kızıldeniz ile Hint Okyanusu'nu bağlayan körfez; Osmanlı edebiyatında kaliteli inci ve değerli mercanlarıyla ünlü bir deniz.

Adl doksan dokuz güzel addan biri.

Adl ayeti "Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlara yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor." *Kur'an*, Nahl 90.

afet musibet, bela, felaket; insanın aklını başından alacak kadar şuh dilber; "âfet-i cân", "âfet-i devrân".

Afüvv doksan dokuz güzel addan biri.

Ahad Allah'ın isimlerinden, *Kur'an* ve hadislerde Allah'a nispet edilmiş, bölünmesi (tecezzî, inkısâm), sayısının art-

ması (tekessür) mümkün olmayan ve benzeri bulunmayan yegâne varlık; bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 16.

ahenk uygunluk, uyum, düzen; akort; sazlı sözlü eğlence, kasıt, niyet, yönelme, eğlenme.

Ahıcuk Tebriz emiri. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 12.

Âhir doksan dokuz güzel addan biri.

Âhir Allah'ın sıfatlarından biri.

Ahmed Hz. Muhammed'in diğer bir adı. "Hani, Meryem oğlu İsa, 'Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim' demişti. Fakat (İsa) onlara apaçık mucizeleri getirince, 'Bu, apaçık bir sihirdir' dediler." *Kur'an*, Saff 6.

Ahmed (1282-1284) Ahmed Tegüder, İlhanlı hükümdarı.

Ahmed (1382) Sultan Ahmed bin Sultan Üveys, Celayirliler devleti hükümdarı.

Ahmed-i Muhtar Hz. Muhammed'in diğer bir adı.

Ahmed-i Mürsel Hz. Muhammed'in diğer bir adı.

ak kuş semender, İskender'in Cava Adası'nda gördüğü ateş içinde yaşayan yaratık.

ak dev İskender'in savaştığı dev ordusunun başı, Erjeng.

akçe beyaz pul, dirhem; bkz. TULUM, s. 265; Osmanlılarda kullanılan para, gümüş sikke; daha geniş bilgi için bkz. PAKALIN, s. 32-34; KUŞOĞLU[1], s. 17.

akıl-nakil Süleyman Uludağ, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*'nde mutasavvıflara göre ilahi, ezelî ve ebedî gerçeklerin akıl yoluyla kavranamayacağını belirterek nazari aklı reddettiklerini ve Neoplatonizm'in tesiriyle keşf ve marifet anlayışlarına uyuşan farklı bir akıl anlayışı ileri sürdüklerini açıklar. Bu nedenle tasavvuf dilinde insan aklına "akl-ı cüzî" veya "akl-ı mecâz" dediklerini ekler. Bu bağlamda kitaplar ve şifahi yolla elde edilen bilgi olan nakl de akl gibi değersiz görülür. Bkz. ULUDAĞ, s. 35.

âkil akıllı; ilim irfan ehli.

akl-ı kül ilk akıl (akl-ı evvel), en yüce ruh (ruh-ı A'zam), hakîkat-i Muhammediye, Cebrail; hüner, marifet, sanat (akl-ı meâş paralelliğinde).

Akrep Akrep burcu. Ekliptik üzerinde yer alan burçların sekizincisi, Scorpio.

Âl-i İmrân İmrân sülalesi.

Alaaddin III. Alaaddin Keykubâd, Selçuklu sultanı.

Alaşehir Alaşar, Ege Bölgesi'nde bir ilçe.

alem sancak, bayrak; alemin Osmanlı kültür tarihindeki yeri ve önemi için bkz. PAKALIN, c. I, s. 47-49.

Ali Ali ibni Ebu Talib, Hz. Muhammed'in damadı, amcası Ebu Talib'in oğlu, dördüncü halife; ayrıca bkz. Hayder.

Alîm doksan dokuz güzel addan biri.

Allah doksan dokuz güzel addan biri.

Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin İskendernâme 7566. Bkz. *Kur'an*, Bakara 154.

Allah'ın Aslanı "şîr-i Yezdân", Hz. Ali'ye cesaret ve kahramanlıkları üzerine takılan lakap.

Allah'ın gölgesi Zıllullâh, padişah.

Allah'ın sıfatları hayat (dirlik), ilim (bilgi), kudret (güç, güçlülük), irade (dilediğince iş görme), kelam (söyleme), sem' (duyma), basar (görme), tekvîn (oldurma, var etme, yaratma), kıdem (eskilik), bekâ (sürekli var olma, sonu bulunmama), muhâlefetün li'l-havâdis (sonradan vücut bulan varlıklara benzememe), kıyâm bi-nefsihi (kendi kendine var olma), vahdâniyet (bir ve tek oluş).

Almalık Doğu'da bir bölge.

altın alem Güneş.

altın ayna Zühre'nin elinde taşıdığı ayna.

altın kadeh "cam-ı zerrîn", nergisin diğer ismi "zerrin kadeh".

altın kalkan "zerrîn-siper", Güneş.

altın yumurta "beyza", Darab'ın istediği altı bin altın yumurtalık haraç.

altıncı gök Alîm isminin tecellisi, Müşteri'nin mekânı.

amber okyanusların bazı kesimlerinden toplanarak parfüm, merhem, krem vb. yapımında kullanılan güzel kokulu madde; amberin kültür tarihi yönüyle taşıdığı önem ve gündelik yaşamdaki karşılığı için bkz. PAKALIN, c. I, s. 61-62.

amel bir amaçla, mesela dinî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, eylem; *Kur'an*'da yüze yakın ayette iman ve salih amel kavramlarının kurtuluşun ön hazırlığı oldukları beyan edilir. Ameller üçe ayrılır: Taat (amel-i salih), mâsiyet (seyyie) ve hasene (mubah). Bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 27.

Âmil Hızır'ın babası.

Âmine Hz. Muhammed'in annesi.

Amr/Zeyd herhangi bir konuyu anlatırken kullanılan takma isimler.

Amr ibn Âs Erken İslam dönemi komutanlarından biri.

Anka Doğu mitolojisinde Kafdağı'nda yaşadığına inanılan önemli mitologya kuşlarından biri. Simurg ve Zümrüdüanka adlarıyla da bilinir. *Şehnâme* ve *Falnâme*'den seçilmiş minyatürler ve bunların yorumları için bkz. AND[1], s. 295-302; CEYLAN, 38; zengin, varlıklı anlamları için bkz. DANKOFF, s. 74.

araz cevherin ve cismin geçici niteliği; mevcudiyeti başka bir şeyin varlığına muhtaç olup kendi başına var olamayan, ancak bir cevherle varlık bulan şey, bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 31.

Areş İskender'in ordusundaki bir okçu.

Argun İlhanlı hükümdarı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 30.

arif bilgiye sezgi yoluyla ulaşmış, gördüğünü fazla düşünmeye gerek kalmadan hemen kavrayabilecek nitelikteki kişi; zahit tipi karşıtlığında mükemmel insan (insan-ı kâmil).

Aristo Aristoteles, Osmanlı edebiyatı metinlerinde daha çok Müslüman olarak kabul gören eski Yunan bilge, bkz. ONAY, s. 91-92.

Arş dokuzuncu felek; İslam kozmolojisine (evren tasarımı) göre, kürsinin üzerinde bulunan bütün kâinatı çevreleyen gök; "âlem-i ceberût"; *Kur'an*'da hem Allah'a, hem insanlara nispet edilip insanlarla ilişkilendirildiğinde "taht" anlamı kastedilir (Yûsuf 100, Neml 23, 38, 41, 42). Rabbü'l-Arş ve Zü'l-Arş isimlerinde olduğu gibi Allah'a nispet edildiğinde *Kur'an*'da Allah'ın arşının su üzerinde olduğu (Hûd 7), melekler tarafından taşındığı (Hâkka 17), Allah'ın ona istiva ettiği (Yûnus 3, Ra'd 2, Tâ Hâ 5) bildirilir. Bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 31-32.

Arş u ferş gökyüzü ve yeryüzü.

Arzu Ümmid Sasani kraliçesi.

asa Hz. Musa'nın elinde mucize olarak yılana dönüşen değnek; yaşlılık günlerinde kullanılan değnek; yaşlıların asa kullanma kültürünün arkasında asaya dayanmanın Hz. Muhammed âdeti veya sünneti olarak görülmesi hakkında bkz. PAKALIN, c. I, s. 91-92.

Asaf Hz. Süleyman'ın Asaf bin Berhiya adlı meşhur veziri.

asl-fer' asl (kök, dayanak, temel, esas, kaide), fer' (dal, kol, şube, branş); asl bir şeyin üzerine bina edildiği temel esas, fer' başkasının (asl'ın) üzerine bina edilen şey; asl kendisine ihtiyaç duyulan, fer' muhtaç olan; usûl-fürû'.

Aşknâme aşk mesnevileri. Ahmedî ayrıca Mehmed'in *Işknâme*'sine gönderme yapmış olabilir.

Atlas Atlas dağları.

atlas ibrişim, ipekli; "ipekten dokunmuş esvaplık bir kumaş olup daima düz renklidir ve üzerinde hiçbir tezyini motif bulunmaz... El ile dokunulduğu zaman kendine has tatlı bir hışırtı çıkarır." Bkz. KOÇU, s. 17-18.

Avâ Başak burcunun beş yıldızı. Auva in Virgo.

Ay yedi gezegenden biri, Kamer, Mâh.

ayak tozu / toprağı "hâk-i kadem", "hâk-i pây", "izi tozı", geçtiği bağlama göre hükümdarın veya sevgilinin ayağı tozu. Osmanlı şiirinde çok önemli bir simgedir. Bu simge diğer bir yönüyle hükümdarın veya sevgilinin geçtiği yolun önemini ve değerini de göstermektedir. Çünkü geçilen yerin tozu ve toprağı göze sürme yapılacak kadar, ona yüz sürülecek kadar değerli ve kutsal bir nesne olarak alımlanmaktadır.

ayak ayak; şarap kadehi; "ayag: bezm-i meyde devr olunan kadeh ma'nâsına Çagatay lugatıdır ammâ Farisîde isti'mâli gâyet şâyi'dir. Çagatayîde sâkîye ayagçı dirler", ŞUURİ, s. 334.

ayak ırmak yatağı veya ırmağın kaynağından uzanan ve bugün "kol" diye tabir edilen kısmı. Bkz. ŞENTÜRK, c. 1, s. 444.

ayan eşraf, bir yerin ileri gelenleri; çok zengin kimseler için kullanılması ve Osmanlı toplumu içindeki yeri ve siyasi işlevleri için bkz. PAKALIN, c. I, s. 120-123.

Ayaz Gazneli Mahmud'un kölesi.

ayın konakları menâzilü'l-Kamer, Ay'ın yörüngesinin konaklara bölünmesi. Ay'ın katettiği yirmi sekiz durak yeri (konağı): 1. Şeretân, eş-Şeretân, Seretayn Şarteyn (Sheratan in Aries) 2. Buteyn, Butayn (Botein in Aries) 3. Süreyya, Şereyo (Pleione in the Pleides) 4. Deberân, Debrân (Aldeberan in Taurus) 5. Hek'a, el-Hek'a, Heka'a, el-Hek'e, el-Cebbâr (Heka in Orion) 6. Hen'a, el-Hen'a, Hene'a (Alhena in Gemini) 7. Zirâ', el-Zirâ', (Aldhirâ', Dirâa, in Gemini) 8. Nesre, el-Nesre, Nesere, (Alnathra in Leo) 9. Tarfa, el-Tarf, el-Terf, Terf el-Esed (Altarf, Tarfa) 10. Cebhe, el-Cebhe, Cephe, Cebhe (el-Esed al-Jabha, Dschubba in Scorpio) 11. Zebre, Zübre, el-Zubre, Zubüre, Zubre el-Esed (Azzubra in Leo) 12. Sarfe, el-Sarfe, el-Şerfe, Sarfa (Assarfa in Leo) 13. Avvâ, el-Avvâ, el-Sevve (Auva in Virgo) 14. Simâk, es-Simâk,

el-Simâk (Spica in Virgo) 15. Gafr, el-Gafr, Gefr, Gafer (Alghafr, in Libra) 16. Zebânâ, Zubâne (al-Zubâna, Acuben in Cancer) 17. İklîl, el-İklîl, Aliklîl (Corona Borealis) 18. Kalb, el-Akreb, el-Kalb (Antares in Scorpio) 19. Şevle, eş-Şevle (Shaula in Scorpio) 20. Neayım, el-Neayım, el-Naaım, (Ascella and Nunki in Sagittarius) 21. Belde, el-Belde (Albaldah in Sagittarius) 22. Sa'd ez-Zâbih, Se'd el-Zabık, Zabih (Sa'd-Aldhâbih, Sadoddabih) 23. Sa'd Bula', Bel' (Sa'd-Bula', Sado-bula, Saad Balaa) 24. Sa'd es-Suûd, Sa'd el-Suud, Süud (Sadalsuud in Aquarius) 25. Sa'd el-Ehbiya, Ahbiyye (Sadachbia in Aquarius) 26. El-Fer' el Delû el Mukaddim, el-Fer' el-Evvel, Mukaddem, Fer'-i Mukaddem (Fargh al-Dalw al-Muqdım, in Aquarius) 27. El-Ferg el Muahhir, El-Fer' (ferg) el-Sânî, Muahhar (Alfargh Althânî, Fargoddelu posterius) 28. Batn el-Hût, Beln el-Hût, Rışâ, Rişâ, Reşâ (Batn-Alhût, Batnolhut).

Aynü'ş-şems Mısır'da güneş kenti.

ayva tüyü "hat(t)", yeni beliren sakal ve bıyık.

Ayyûk Arabacı takımyıldızı, Capella in Auriga; mecazi olarak göğün en yüksek noktası.

azâyim krş. azîmet.

azb-ı Furat Fırat'ın tatlı suyu; "O, birinin suyu lezzetli ve tatlı, diğerininki tuzlu ve acı olan iki denizi salıverip aralarına da görünmez bir perde ve karışmalarını önleyici bir engel koyandır." *Kur'an*, Furkân 53; ayrıca bkz. YILMAZ, s. 26.

Azîm doksan dokuz güzel addan biri.

azîmet İsm-i a'zam, hamail, taviz; bkz. TULUM, s. 347; cin, peri ve benzeri yaratıklardan kurtulmak için yapılıp okunan muska, tılsım ve efsun. Buhur yakılıp okunması, safranla yazılması ilgileri için bkz. ŞENTÜRK, c. 1, s. 511.

Azîz doksan dokuz güzel addan biri.

Azra Vamık'ın sevgilisi.

B

Babil, Babilsitan Irak'ta Hille şehrine bağlı bir belde, Harut ve Marut, fitne, sihir, cadı ilgileri için bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 9-10.

Bâbü'l-ebvâb Kafkasya'da bir geçit.

baç vergi; bir ülkenin yıllık vergisi, Çin veya Mısır vergisi yahut Rum diyarının geliri. Bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 11-12.

bâd-ı hevâ bedava, masrafsız, beleş; ayrıca şiirde "rüzgâr".

bâd-ı sabâ nesim, yumuşak yel; lodos, kıble yeli; bkz. TULUM, s. 352; Mütercim Asım, "kuzeydoğudan esen poyraz yeli" açıklamasını yapar, bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 41; bkz. "nesîm" maddesi.

Bagdâd Ebu Said'in karısı.

Bağdad Bağdat, yanak (Bağdâd-ı behişt-âbâd), bkz. TARLAN, s. 16.

Bahadır Han İlhanlı hükümdarı Ebu Said'in lakabı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 47.

bahçe "bâg", "ravza", "hadîka", "gülşen", "gülzâr", Osmanlı bahçe ve hasbahçeleri için bkz. ATASOY[1], s. 19-33.

Bahira Hz. Muhammed'deki peygamberlik alametlerini gören rahip.

bahr-ı okyanûs / bahr-ı muhît okyanus.

Bahreyn Basra Körfezi'nde incileriyle meşhur bir yer; iki deniz, *Kur'an,* Furkân 53.

baht talih, kısmet; mutluluk.

bakam Jamaika, Zengibar ve Hindistan gibi ülkelerde yetişen, kırmızı ahşap ve boya üretiminde kullanılan bir ağaç.

bakır nefir cinleri kaçırmak ve korkutmak için demir çıngırak ve tunç borunun yanındaki enstrüman.

Bâkî doksan dokuz güzel addan biri.

Balus Paulos, Paul, Yunan bilge.

bap bölüm, konu, kapı.

Barbut bir müzik aleti; Bârbüd, Barbed, udi, Hüsrev-i Perviz'in meşhur sazendesi. Hükümdarı için otuz adet lahn düzenlemişti. Ut, güzel ses ilgileri için bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 64-65.

Bârî doksan dokuz güzel addan biri.

Basar Allah'ın görme sıfatını belirten kelam terimi.

Bâsıt doksan dokuz güzel addan biri.

Basîr doksan dokuz güzel addan biri.

basit mürekkep karşıtlığında, müfret, başka bir şeye karışmayıp tek unsur halinde bulunan, vacip gibi kendisiyle başkası oluşmayan. Geniş bilgi için bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 44.

bast-kabz keyifli ve tutuk olma veya açılma ve sıkılma hâlleri. Ümit ve korku (reca ve havf) hâllerinden sonra, neşe ve endişe (üns-heybet) hâllerinden önce gelen iki mistik hâl. Bkz. ULUDAĞ, s. 86.

Bâtın doksan dokuz güzel addan biri.

Bayezid I. Bayezid, Osmanlı sultanı.

bebr "Farsça sözlükler bu hayvana 'kaplan' anlamını vermişlerse de eski metinlerde Hindistan'da bulunan kuyruksuz bir kediye benzeyen, üzeri yol yol yahut benek desenli, kaplandan daha iri ve çok heybetli, dövüşürken tüyleri kabarınca arslanları dahi korkutan bir canavar olarak tarif ederek Türkçedeki böbürlenmek fiilinin bu hayvandan geldiğini bildirirler. Nitekim bütün şairler... bunun kaplan olmayıp başka bir hayvan olduğunun bilincindedirler." ŞENTÜRK, c. 2, s. 141-144.

Bedahşan Orta Asya'da bir bölge. Afganistan'da "lâl-i Bedahşan" adı verilen bir çeşit yakut ve başka kıymetli taşlarıyla ünlenmiş bir yer. Bazı kaynaklar buranın çok meşhur olmasının sebebini maden kaynaklarından çok madenlerin burada çok güzel işlenmesine bağlamaktadırlar. bkz. ONAY, s. 119; MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 55.

Bedahşan lâli Bedahşan dağlarından çıkarılan maden. Ahmet Talat Onay *Cevâhirnâme*'den alıntılayarak lâlin

Bedahşan'a nisbetinin madeninden dolayı değil, madenden çıktıktan sonra orada işlenmesinden kaynaklandığı bilgisini vermektedir. Krş. ONAY, s. 119, 311-312.

Bedî doksan dokuz güzel addan biri.

Bedir Hz. Muhammed'in savaştığı yerlerden biri.

behmen kavza kökü otu; "Bu isimle ma'rûf bir nebâttır. Behmen-mâhda çiçek açar. İki nevi olur. Birine behmen-i ebyâz ve birine behmen-i ahmer derler. Türkîde ak behmen ve kızıl behmen denir. Bazılar indinde bir çiçektir, mevsim-i şitâda dahi olur..." MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 59.

Behmen ululuk ve görkem sembolü İran hükümdarı; Keyaniyan hanedanından Güştasb'ın torunu, İsfendiyar'ın oğlu, geniş bilgi için TÖKEL, s. 114-117; ŞENTÜRK, c. 2, s. 154-155.

Behrâm Arapların Merih (Mirrîh) dediği yedi gezegenden biri. Ares, Mars; "cellad-ı felek" adı da verilmiştir. Bir elde kılıç veya hançer, diğer elde kesik baş tutarak minyatürleştirilmiştir. Daha geniş bilgi ve minyatürler için bkz. AND[1], s. 342; İran mitolojisinin önde gelen kahramanlarından biri olup adalet ve cesareti ile tanınmış ideal hükümdar tipi; "şimşirbaz".

Behrâm Çinli bilge.

Behrâm I. Behrâm, Sasani hükümdarı.

Behrâm bin Behrâm II. Behrâm veya III. Behrâm, Sasani hükümdarı.

Behrâm-ı Gûr V. Behrâm, Sasani hükümdarı, devamlı yaban eşeği avladığı veya kızgın davranışlarından dolayı "Behrâm-ı Gûr" adıyla anılan kahraman. Bir gün yaban eşeğinin arkasından bir mağaraya girmiş ve bir daha çıkmamıştır. Bu anlatıdan ötürü, "behre" kelimesiyle birlikte "gûr" kelimesinin mezar anlamından da yararlanarak dünyanın geçiciliği ve ölümün gerçekliği vurgulanmıştır; bkz. ONAY, s. 62; LEVEND, s. 162.

belesan şifalı Mısır yağı.

Belaş Sasani hükümdarı.

Belde ayın yirmi birinci konağı, el-Belde, Albalda, Beleda, Albaldah in Sagittarius.

Belh Afganistan'da bir şehir.

Benan Doğu denizlerinde bir ada.

bend bukağı, eskiden tutsakların ayaklarına takılan ve ucuna pranga bağlanan demir halka; bende çekmek (zincire vurmak), bkz. MENINSKI, c. I, süt. 896-897; kılıç bağı; "sağ omuzdan geçirilerek bele doğru takılan ipek kurdele anlamı" için bkz. ONAY, s. 231; bağ (saç kıvrımı bağlamında), kuşak, ney boğumu.

bende kul, köle, hizmetkâr; imparatorluk kul sisteminde padişahın saraya bağlı hizmetkâr ve askerleri.

Berat gecesi Şaban ayının on beşinci gecesi.

Berke Cengiz'in torunu, Altınordu hanı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 69-70.

Berkûk Berkok, Memlük sultanı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 70.

Bermekiler Bermekî, Bermek sülalesi, Âl-i Bermek.

Berr doksan dokuz güzel addan biri.

beş tümel Porphyrios (233-304) Aristo'nun mantık kitaplarına giriş olarak yazdığı İsagoci'de cins, nev' (tür), fasl (ayırım), hassa ve ilintiyi ayrıntılı olarak açıklamıştır. Bu kavramları İslam mantıkçıları da kullanmışlardır.

beşinci gök Kahhâr'ın makamı, Merih'in mekânı.

Beşîr Hz. Muhammed.

Beyân *Kur'an*'ın bir adı.

beyan (ilm-i beyan'dan kısaltmayla) etkili ve güzel söz söyleme, bir fikri göstergeleri birbirinden daha açık, türlü biçimler ve üsluplarda anlatma yeteneği kazandıran yollar ve şartlardan söz eden edebiyat bilimi.

beyt bkz. hâne, ayın konakları, domus, domicilia, ekliptiğin astrolojik amaçlarla otuzar derecelik on iki kısma bölünmesi sonucu elde edilen her bir kısma verilen ad.

Beyt-i Ma'mûr "Beytü'l-Ma'mûr", Hz. Âdem ile yeryüzüne indirilip Tufan'dan sonra tekrar Ka'be'nin hizasında yedinci kat göğe çıkarıldığına inanılan köşk, tapınak; *Kur'an*, Tûr 4; geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 125.

Beytü'l-Makdis Kudüs.

bezm işret, sohbet, yâran sohbeti, ziyafet; yiyip içilerek sohbet edilen, belli başlı ritüelleri olan bezmin zamanı, kuralları, sakinin işlevi, oturuş düzeni, müzik ve şiir, kadehin sunulma ritüelleri için bkz. LEVEND, s. 307-322.

bezm ü rezm Osmanlı hayat tarzını özetleyen iki kelime, bezm (sohbet, yeme-içme, ilmi münakaşa, eğlence), rezm (savaş). Geniş bilgi için ŞENTÜRK, c. 2, s. 234-235.

Bidagrus Yunan bilge.

Bî-niyâz hiçbir şeye muhtaç olmayan, Tanrı.

Bircis Müşteri, Jüpiter gezegeni. Gök mitologyasında Hürmüz, Erendiz, Sakıt adlarıyla da bilinir. Çok uğurlu bir gezegen kabul edildiğinden sa'd-ı ekber (büyük kutluluk) diye nitelenir. Mutluluk, kutluluk ve uğur getirici özelliklere sahip Bircis, minyatürlerde elinde kitap tutan bir bilge olarak betimlenir. Bilginler ve vezirlerin bu gezegenin etkisindeki kişiler olduklarına inanılır. Daha geniş bilgi için bkz. AND[1], s. 342.

Birdi Han Devlet Berdi, Altınordu hanı.

birinci gök Hallâk'ın makamı, Ay'ın mekânı.

biş tarçına benzeyen bir çeşit zehirli bitki. Bkz. STEINGASS, s. 221.

Biveresb on bin at sahibi, Dahhak.

buhur "bahûr", tütsü; çeşitli tören ve toplantılarda kötü kokuları gidermek için buhurdan içinde yakılarak güzel kokulu dumanından yararlanılan madde; günlük ağacının çeşitli işlemlerden geçirilerek kurutulmuş kabukları. Salâhî, "aselbend, ud ağacı, misk, ladin gibi mevâd-ı ıtriyyeden mürekkeb bir şeydir, ateşde yakılır-

sa etrafa güzel koku yayar" açıklamasını yapmaktadır. Krş. SALÂHÎ, s. 105; MÜTERCİM ÂSIM², c. I, s. 759. Şeyhülislam Esad Efendi, bunun mübarek gecelerde yakmak için misk ve aselbend ile karıştırılıp satıldığı bilgisini aktarır; krş. MEHMET ESAT, s. 138.

buhurdan içinde tütsü yakılan altın, gümüş veya bakır alet; bkz. PAKALIN, c. II, s. 532.

bukağı "bend", eskiden tutsakların ayaklarına takılan ve ucuna pranga bağlanan demir halka; bende çekmek (zincire vurmak), bkz. MENINSKI, c. I, süt. 896-897.

Bukrat Hippokrates, Yunan bilge, tıbbın babası kabul edilen İyonyalı hekim. Tanıklar ve geniş bilgi için bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 265-266.

Burak Hz. Muhammed'in Miraç'a çıktığı binek.

burçlar kuşağı göğün zâti'l-burûc denilen sekizinci katı.

Burtus Yunan bilge.

Buteyn ayın ikinci konağı, Koç burcunda üç küçük yıldız, Botein in Aries, "Koçun karnı".

Büşrâ *Kur'an*'ın bir adı.

büyük kutlu sa'd-ı ekber, büyük uğurluluk. Müşteri (Jüpiter, Hürmüz, Erendiz, Sakıt). Çok uğurlu gezegen olduğu için Müşteri'ye sa'd-ı ekber de denir.

büyük kutsuz nahs-ı ekber, büyük uğursuzluk. Zühal (Satürn). Çok uğursuz gezegen olduğu için Zühal'e nahs-ı ekber de denir.

C

Cabalka / Cabalsa Doğu denizlerinde bulunan adalar.

cadı büyücü; gamze, göz, saç; Osmanlı şiirinde bir görüşte insanı allak bullak eden, efsunlayan iri gözlü büyüleyici güzeller.

Cafer Ebu Cafer el-Mansur, Cafer-i Devanıki, Mansur-ı Devanıki, Abbasi halifesi.

Calut Goliath, Mısır'la Filistin arasında yaşayan İmlikiler kavminin dev cüsseli kralı. İsrailoğullarını yenmesi, Talut, Davud ilgileri için bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 335-336.

Camasb İran hükümdarı.

Câmi' doksan dokuz güzel addan biri.

Cânî (Câsî) al-Jâthî, Hercules takımyıldızı.

Cânî Han Cânbeg, Altınordu Hanı.

Cava Doğu denizlerinde bir ada.

Cebbâr doksan dokuz güzel addan biri.

Cebbâr Avcı takımyıldızı, Orion.

Cebhe Akrep takımyıldızındaki bir sabit yıldız sistemi, "Akrep'in alnı", Delta Scorpii.

Cebrail dört büyük melekten biri; ayrıca bkz. Rûhu'l-Emîn, Rûhu'l-kuds.

Cebrail'in kanadı minyatürlerde Cebrail'in kanatlı olarak resmedildiği görülür. Şair Cebrail'in kanadındaki en uzun tüyü, övdüğü Şam kadısının okuna yakıştırıyor. Bkz. AND[1], s. 53 (Cennet tahtına oturan Hz. Muhammed, Cebrail ve öteki meleklerle olan minyatür), s. 136. (Hz. Muhammed'in hasta yatağında Cebrail ile konuşmasını resimleyen minyatür).

Cedy Oğlak burcu, ekliptik üzerinde yer alan burçların onuncusu, Capricorn.

Celal sonsuz yücelik, ululuk, Allah'ın sıfatlarından.

Celîl doksan dokuz güzel addan biri.

celvet-halvet ilahi nitelikler kazanan salikin halvetten çıkması. Celvette halvet zâhirde halkla, bâtında Hak'la olmak. Bkz. ULUDAĞ, s. 115-116.

Cem "Cemşid", "hâtem-i Cem", "sâgar-ı Cem / Cemşid", Cem ile ilgili anlatılar ve bunların Osmanlı şiirindeki yansımaları, "Cem'in kadehi", "Cem'in hatemi" için bkz. TÖKEL, s. 125-142 ile s. 408-409; ONAY, s. 136-137; PALA, s. 108-109; ayrıca bkz. "Cemşid" maddesi.

Cem bezmi geleneğe göre ilk olarak içki meclisini kuran Cem olduğundan, her türlü içki ve sohbet meclisine "bezm-i

Cem" veya genellemeyle "bezm" denmiştir. Cem İran'ın mitolojik tarihinde bir padişah olduğu için "hükümdar meclisi", "sultan meclisi" anlamına da gelmektedir. Geniş bilgi için bkz. GÖLPINARLI², s. 408.

Cem kadehi "câm-ı Cem", tılsımlı ve üzerinde yedi yazı olduğuna inanılan efsanevi kadeh.

cem' kulun her şeyi Allah'tan bilerek halkı yok, Hâlik'i var görmesi hâli.

Cemal yüz ve güzellik; cemal ve celal; Allah'ın lütuf, rahmet, bilme, rızk verme, yaratma gibi sıfatlarından.

cem'-i cem' cem'in en üst derecesi, kesrette vahdeti, vahdette kesreti görme. "Mutasavvıflar, Allah'tan gayrı bütün varlıkları ondan ayrı görmeye tefrika, bütün varlıkları Allah'ın mazharı ve onun sıfatlarının zuhuru olarak bilip onların varlığının izafi oluşuna cem' derler. Bu aşamadan sonra Allah'tan başka hiçbir şey olmadığının bilincine varmaya cem'-i cem' derler." Bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 379.

Cemşid İran hükümdarı; ayrıca bkz. Cem; İran mitolojisine girmiş bir Hint tanrısıdır. Halkı sınıflara ayırmış, zanaat öğretmiş, güneş yılını kabul etmiş bir hükümdar olarak anılır. Nevruz'un yılbaşı sayılışı onun zamanından kalmadır. Sonunda gücüne güvenip tanrılık iddiasına kalkışmış, halk yüz çevirince Çin'e kaçmış ve orada ölmüştür. Cemşid edebiyatta yüzük veya rüzgârla birlikte geçerse Süleyman Peygamber'i, kadehle birlikte geçerse Cem'i, aynayla birlikte geçerse İskender'i ifade eder. Bkz. "Cem" maddesi.

Cennet anaların ayağı altındadır. (Hadis)

Cercîs Georgius'un Arapçaya geçen şekli.

Cevderzin Sasani hükümdarı.

cevher mücevher (elmas, yakut, zümrüt gibi taşlar için); kabiliyet, inci (tutiyaya katılması yönüyle); hüner, ustalık; "Zî-kıymet olan taş ve içinden maden çıkan taş ve bir

nesnenin mâdde-i müessire-i hâlisesi ve bir şeyin hasılı olan madde ve kâim bi-nefsih olan madde ve Horasan ve Şam kılıçlarında olan siyâh ve beyâz dalga gibi benekler ve noktalı olan harf ve hurûfât noktası", bkz. REMZİ, c. I, s. 403.

Cevne Cevne Han, Muhammed bin Tuğluk, Delhi Sultanı. Hatem-i Tayy gibi cömertlikle nam salmış bir kişi. Geniş bilgi için bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 407.

Cevzâ İkizler burcu, ekliptik üzerinde yer alan burçların üçüncüsü, Gemini.

Ceyhun Amuderya Nehri, Oxus.

cins beş tümelden biri. İslam mantıkçılarına göre cins gerçeklikleri (hakikat) çeşitli olanlardan, bunlar nedir diye sorulunca verilen cevap.

ciğer bağır, yürek; bkz. TULUM, s. 498-499.

Cürcan Doğu'da bir şehir.

Cürhemiler bir Arap kabilesi.

cüz parça, küll (bütün) karşıtlığında.

Ç

Çağatay Cengiz'in oğlu. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 112.

Çandarlı Halil Paşa Osmanlı veziri. Sivrihisar'ın Çendere köyünden olduğu için soyu "Çandarlı" adını almıştır.

çekirge ayağı karıncanın Hz. Süleyman'a hediye ettiği en değerli yiyeceği.

çeng yay şeklinde eğri biçimli, dikine tutulan, yirmi dört telli, Türk musikisinde vaktiyle kullanılmış bir çalgı, ÖZTUNA, s. 66.

çimen "çemen", ağaçlı, çiçekli yeşil alan, çayırlık, kır; bahçe; "bâğ, bostan, gülistan ve mevzi-i hürrem manasınadır." Bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 135; "bostan, bahçe, çayır, mera", bkz. TIETZE, c. I, s. 494; "düz ve hemvâr

olan çayır ve bağ ve bahçe ve gülistan mahalli ve ağaçlık ve gölgelik mahal", bkz. REMZİ, c. I, s. 416. "Çemen" bugün anladığımız ince yeşil ot, çimen, yeşillik, çimenlik anlamlarından daha çok bütün öğeleri ve teşrifatıyla oturmuş bir klasik Osmanlı bahçesini göstermektedir.

Çin, Çinî Çin, Çinli

Çin ü Maçin Çin, Orta Asya ve Uzak Doğu'nun efsanevi adı.

Çoban Emir Çoban, İlhanlı hükümdarı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 129.

Çobaniler Çobanoğulları.

çöplük bitkisi hadrâ-yı dimen, "Çöplükte biten gülden sakının!" "Ya Resulullah, çöplükte biten gül nedir?" dediler. Peygamber: "Kötü bir aileden doğan güzel kız," dedi. (Hadis)

D

dâfia bkz. "kuvve-i dâfia" maddesi.

dâg abdal / dervişlerin baş ve göğüslerine dâg vurmaları; dâgın tedavide kullanımı; meczupları hem zayıf düşürmek, hem de cinlerini yakmak için başlarına dâg vurma ve üzerine de pamuk yapıştırma âdetleri ile ilgili inanış ve ritüeller hakkında geniş bilgi ve tanıklar için bkz. ONAY, s. 159-160; ayrıca bkz. "penbe-i dâg", "tâze dâg", "tâze tâze dâg" maddesi.

Dahhak İran hükümdarı.

Danyal Daniel, Babil kralı Nebukadnesar zamanında Yahudileri Babil esaretinden ilmi ve kehanetleriyle kurtaran peygamber.

Dârâ Darius, Pers kralı; İskender ile yaptıkları savaş ve bu savaştaki yenilgisiyle geçer. Bkz. TÖKEL, 150-156.

Dârâb Pers kralı.

Dârr doksan dokuz güzel addan biri.

Darü's-selâm Cennet, Bağdat.

Davud Calud ile savaşı bağlamında iyi bir savaşçı olması, zırh yapmak için demiri yumuşatmasının yanı sıra sesinin güzelliğiyle ünlü peygamber; bkz. Zebur maddesi; bkz. *Kur'an*, Neml 15, Enbiyâ 79, Sâd 18, 19; AND[1], s. 163; ONAY, s. 163; PALA, s. 133.

Debrân el-Deberân, Aldebaran, ayın dördüncü konağı, "damızlık büyük deve".

Delv Kova burcu, ekliptik üzerinde yer alan burçların on birincisi, Aquarius.

Demavend Dağı İran'da bir dağ.

demir çıngırak şeytan ordusunu korkutmak için kullanılan alet. Bkz. "bakır nefir" maddesi.

derec derece, dereceler, astroloji terimi, bkz. TIETZE, c. 1, s. 593.

dergâh kapı, eşik (saray kapısı); huzur, makam; meyhane; tekke.

dert dert, aşk.

Destân İranlı kahraman, Rüstem'in babası Zal.

destan destan, hikâye, masal; ayrıca tuzak ve pusu anlamı için bkz. STEINGASS, s. 497.

destar katlanıp şerit hâline getirilerek taçların üzerine sarılan ince kumaş ve tülbent; bkz. KOÇU, s. 87, 203; ATASOY[2], s. 204-208.

dev cin, şeytan; İslami dönem Pers edebiyatında şeytan ve ejderhanın vücut bulmuş hâli. Kökleri Hint-İran geleneğine uzanan bu kavramın tarihî gelişimini belirlemek oldukça güçtür. (Süleyman-yüzük anlatılarında "dîv", bazen dev, bazen de cin veya şeytan olarak geçmektedir.) Bkz. ONAY, s. 172. (Onay, Süleyman bağlamında "div"i dev olarak anlamlandırmıştır.) Ayrıca bkz. AND[1], s. 166. (Taberî'ye göre Sahr adındaki şeytandır.)

devlet Osmanlı şiirinde en işlevsel kavramlardan biri; kutluluk, bereket, ikbal; mutluluk, talih; makam, haşmet, şan; hükümet, mülk, saltanat, bkz. TULUM, s. 582.

Dımışk Şam.

diba seraser, dibac; çiçek nakışları dokunmuş kıymetli bir ipekli kumaş.

Dilfeyn Yunus takımyıldızı, Delphinus.

Dilşâd Şeyh Hasan-ı Nevin'in karısı.

Dil-nüvâz Dil-nevaz, musiki makamı, gönül okşayan.

Dil-sûz musiki makamı; yürek yakan.

dimağ beyin, akıl, bilinç.

Dimne Kelile ve Dimne hayvan masalındaki kurnazlığıyla meşhur çakal.

dinar mangır, altın; filori; bkz. PAKALIN, s. 451-452; ayrıca bkz. "kızıl dinar", "dînâr u dirhem".

dirhem gümüş para; okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi. Bkz. KUŞOĞLU[1], s. 68.

Dîv-bend Siyamak'ın lakabı.

doğru âşık; eğri (rakip) karşıtlığında.

Doğu sultanı güneş.

dokuz baba dokuz felek, dokuz gök. Merkezi dünya olan ve çevresinde kat kat gökler bulunan evren sistemine göre bu göklerin sayısı dokuzdur. İlk yedisi yedi gezegenin bulunduğu yedi göktür, sekizincisi burçlar kuşağının bulunduğu kat zâti'l-burûc, dokuzuncusu ve en üstteki de boş olan gök katıdır. Buna atlas göğü veya yalnızca atlas denilmiştir.

dokuz dolaplı değirmen dokuz dolap (su değirmeni); dokuz felek; dokuz kat gök.

dolap çark (gökkuşağı ve gökyüzünü şekil olarak niteleme bağlamında) bkz. ONAY, s. 178; su dolabı (gözleri bağlı bir beygir tarafından kuyudan su çıkarmaya yarayan çark); bayram yeri dönme dolabı, atlı karınca; bkz. TIETZE, c. I, s. 639; AND[2], s. 58.

dördüncü gök Muhyî ve Nûr makamı, Güneş'in mekânı.

dört unsur, ümmehât-ı erbaa dört unsur (ateş, toprak, hava, su).

dû let iki kötek; devlet karşıtlığında.
Dubb-ı Asgar Küçükayı takımyıldızı, Ursa Minor.
Dubb-ı Ekber Büyükayı takımyıldızı, Ursa Major.
Duhân ayeti *Kur'an*'ın 44. suresi, Mekke döneminde inmiştir. 59 ayettir, adını onuncu ayette geçen "duhân" (duman) kelimesinden almıştır.
Dücâce Kuğu takımyıldızı, Cygnus.
Dünya Gösteren Ayna "âyîne-i âlem-nümâ", "âyîne-i İskender", "mir'ât-ı İskender", Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna.

E

Ebabil kuşları dağ kırlangıcı, Fîl suresinde Ebrehe'nin ordusunu attıkları taşlarla mahvettiği bildirilen kuş sürüsü.
Ebed sonu olmayan gelecek zaman, ezel karşıtı.
Ebnâü'l-Kureyzâ Medine'de bir kabile.
Ebnâü'n-Nazîr Medine'de bir kabile.
Ebubekir ilk Müslümanlardan, Hz. Muhammed'in en yakın arkadaşı ve ilk halife; ayrıca bkz. Sıddık.
Ebu İshak Mu'tasım Abbasi halifesi.
Ebu Müslim Ebu Müslim Abdurrahman bin Müslim El-Horasanî. Türk, Arap ve Acemler tarafından sahiplenilen, Emevîlerin çökmesinde ve Abbasi halifeliğinin kurulmasında büyük rol oynamış halk kahramanı.
Ebu Cehil Hz. Muhammed ve İslam'ın düşmanlarından biri.
Ebu Said İlhanlı hükümdarı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 150.
ecza macun, deva, edviye. Bkz. TULUM, s. 639.
Eflatun Platon, Yunan bilge.
Efrasiyab Turan hükümdarı.
ehl-i beyt Hz. Muhammed'in ailesi.
ehram piramitler.

ejderha kanatlı, dört ayaklı, yedi başlı olarak hayal edilen mitolojik yaratık; bkz. AND[1], s. 302; ONAY, s. 165. ("define"); Hz. Musa'nın mucizesi; Metin And, Hz. Musa'nın Firavun'un önünde asasını yılana dönüştürdüğünde minyatürde yılan yerine ejderha görülmekte olduğunu söylemektedir. Bkz. AND[1], s. 303.

Ehremen Zerdüştilere göre kötülük tanrısı (Hürmüz'ün karşıtı); bkz. ONAY, s. 139.

Ekvan bir iblis.

Elburz İran'ın kuzeyinde bir sıradağ.

Elest "e lestu" ben değil miyim? "Hani Rabbin (ezelde) Âdemoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, 'Ben sizin Rabbiniz değil miyim?' demişti. Onlar da, 'Evet, şahit olduk (ki Rabbimizsin)' demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü, 'Biz bundan habersizdik' dememeniz içindir", *Kur'an*, A'râf 172; "bezm-i elest", "câm-ı Elest", "mest-i Elest", Allah'ın elest meclisi veya bezminde kulları arasında bir sözleşme yapması, kulların bu sarhoşluğu, manevi zevki dünyada tekrar özlemesi bkz. ULUDAĞ, s. 99.

elmas "pâre-i elmâs", yalın; tanıklarda hançer ve kılıcın niteleyicisi bağlamında sert ve keskin kılıç / hançer anlamlarında; "keskin kılıç, bıçak ve hançer makulesi âlâta... ıtlâk olunur"; krş. MÜTERCİM ASIM[1], s. 209; "Yunanî'den aslı azamas olup sert çelik manasınadır..." Krş. SALAHİ, s. 171; ayrıca bkz. ONAY, s. 189-190.

Emin Abbasi halifesi, Harunürreşid'in oğlu.

Emir Süleyman bkz. Mir Süleyman.

Emmare bkz. nefs-i emmâre maddesi.

Ercasb İran hükümdarı.

Erdeşir İran hükümdarı; Erdşir eski İran hükümdarlarına verilen ad olup öfkeli, gazaplı; yiğit, kahraman anlamlarına gelir. Verilen tanıkta kahraman padişah anlamında

olup Kanunî'den sonra tahta geçen Sultan II. Selim'i niteleme bağlamında kullanılmıştır. TÖKEL, s. 165.

Erdevân İran hükümdarı.

erenler "merdân", Allah erleri (gönül adamları bağlamında); bkz. "şâh-ı merdân", yiğitler.

erganun org.

erguvan morumsu pembe renkte, çok güzel çiçekler açan süs ağacı, İstanbul'un büyük bahçeleri ve hasbahçelerindeki erguvan çiçeğinin yeri için bkz. ATASOY[1], s. 139-140.

Erjeng efsanevi ressam veya Manihezm'in kutsal kitabı; Mani'nin ünlü resimlerinin bulunduğu kitap; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 232-239.

Erjeng bir iblis.

Ermayil Dahhak'ın aşçısı.

Erneb Tavşan takımyıldızı, Lepus.

Ertuğrul Osmanlı Beyliği'nin kurucusu Osman Bey'in babası.

Esed Aslan burcu, Leo.

Esrat Cemşid'in oğlu.

Eşganiler Arşaklılar, Part İmparatorluğu.

eşik "işig", "dergâh", "hâk-i der", "hâk-i kadem", "hâk-i pây", "kapının dip basamağı", bkz. TIETZE, c. I, s. 747. Osmanlı şiirinin en önemli kavramlarından biri. "âsitânı hâki", "âsitânı toprağı", kapı veya kapı eşiğini imleyen bu söz kalıbı Osmanlı kültüründe çok önemli bir simgedir. Özellikle saray kapısı ve eşiği ulaşılması veya yaklaşılması arzulanan, yüz sürülen bir otorite mekânı olarak görülür. "Tasavvufta ve genellikle doğulu kavimlerde eşiğin bir kudsiyeti vardır. Ulu kişilerin ululuğunu anlatmak için oturdukları evlerin eşiklerinin ululuğundan söz edilir... Müridin şeyhin eşiğini öpmesine eşiğe baş koymak denir... Eşiğe basılmaz, eşik öpülür." Bkz. ULUDAĞ, s. 178.

Etvariye Doğu denizlerinde bir ada.

evtad Allah tarafından âlemi manevi yönden idare etmekle görevlendirilmiş ve olaylara hükmetme izni verilmiş olan veliler.

Evvel doksan dokuz güzel addan biri.

Evvel Allah'ın sıfatlarından biri.

Eyâd Arap kabilesi.

Eyüp sabrıyla meşhur bir peygamber.

ezel başlangıcı olmayan geçmiş zaman, başlangıcı tasavvur edilemeyen zaman.; ruhlar âleminin başlangıcı. Bkz. ebed maddesi.

F

Fağfur Çin imparatoru.

fakr kendinde varlık görmeyip her bakımdan Allah'a muhtaç olduğunu bilme, manevi yokluk.

farkadan Küçükayı takımyıldızındaki iki parlak yıldız.

Fâris yedi denizden biri.

Faruk Hz. Ömer'in lakabı.

fasl cins içinde türü gösteren karakter veya karakterler toplamı, ayrım.

faslu'l-hitâb kitabın önsözü ile konunun işleneceği asıl metin arasındaki emmâ ba'd sözü.

Fatıma Hz. Muhammed'in kızı.

Fatıma Abdullah'ı beğenip ondaki nûr-ı Muhammedî'yi sezen ve bundan dolayı pek çok deve vaadiyle onunla birlikte olmak isteyen Hasamlı zengin, kâhin bir kadın.

fenâ yokluk, ölümlülük, hiçlik, fânilik, geçiçi hâl, bâkî olmayış; bekânın zıddı. İslam mistisizminde yol erinin kendi iş ve davranışlarını görmekten geçip gerçek kul olma noktasına varışı, fenâfillâh.

Fer'-i Mukaddem Pegasus takımyıldızının parlak iki yıldızı, "Kova'nın Ön Deliği", in Aquarius.

Feres Kanatlı At takımyıldızı, Pegasus.

Fergâna Fergana, Özbekistan'da bir bölge.

Ferhat Şirin'in sevgilisi; Fars ve Osmanlı edebiyatlarının en ünlü aşk kahramanı.

Feridun İran hükümdarı. *Şehnâme*'de yeryüzü padişahı olması, adaleti, doğruluğu, iyilikseverliği ile anılan Pers kralı; verilen tanıkta Feridun'un makamı ile sevilen (padişah / sevgili) kişinin eşiği, yöresi arasındaki karşıtlık vurgulanmaktadır. Feridun ile ilgili söylenceler ve Hint mitolojisi ile bağıntıları için bkz. TÖKEL, s. 166-173.

ferraş yayan, seren; süpürücü; hizmetkâr; cami, mescit ve imarethane gibi yerleri süpürüp temizleyen kimse. Bkz. TIETZE, c. II, s. 48; PAKALIN, c. I, s. 608-609.

Ferruh Ferrûh Hürmiz veya Ferruhzad, Sasani hükümdarı.

feylekus İskenderin Doğu yolculuğunda rastladığı tılsımlı taş.

Feylekus Philip, İskender'in babası.

Feylûs Yunan bilge.

Fil sahipleri ashab-ı fil, fil sahipleri, Ka'be'yi yıkmak için Mekke'ye saldıran Yemen valisi Ebrehe ve ordusu, bkz. *Kur'an*, Fîl 1.

Firamerz Rüstem'in Behmen tarafından öldürülen oğlu.

Firavun Antik Mısır'da hükümdarlara verilen isim.

Firdevs cenneti sekiz cennetin kırmızı altından olanı; bkz. "sekiz cennet" maddesi.

Frenk Frenkler, Batı Avrupalılar.

Firengis Efrasiyab'ın kızı, Siyavuş'un karısı.

firuze mavi renkli kıymetli bir taş, *Tuhfe-i Murâdî*'ye göre en değerlisi Nişabur'da çıkarılanı.

Fisagors Pythagoras, Yunan bilge.

Fur Porus, Hint hükümdarı.

fütüvvet gençlik, yiğitlik, mertlik; fedakârlık, adamlık; bir kimsenin insancıl düşüncelerle başkalarının hak ve menfaatini kendisininkinden üstün görmesi, herhangi bir karşılık ve ödül beklemeden başkasına yapılan yardım

ve iyilik. Geniş bilgi için bkz. ULUDAĞ, s. 196; GÖLPINARLI[2], s. 121.

G

gâdiye bkz. "kuvve-i gâdiye" maddesi.

Gaffâr doksan dokuz güzel addan biri.

Gafr Başak burcunun üç yıldızı, in Libra, "Örtü".

Gafûr doksan dokuz güzel addan biri.

garûr *Kur'an*'da şeytanın aldatıcı sıfatına karşılık gelen kelime. "Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Hiçbir babanın çocuğuna hiçbir yarar sağlayamayacağı, hiçbir çocuğun da babasına hiçbir yarar sağlayamayacağı günden korkun! Şüphesiz Allah'ın va'di gerçektir. Sakın dünya hayatı sizi aldatmasın. O aldatıcı şeytan da Allah hakkında sizi aldatmasın." *Kur'an*, Lokman 33.

gaybî tevhit *İskendernâme*'de Hızır tevhidi ilmî, gaybî ve hakkî olmak üzere üçe ayırır. İlmî tevhidi de tasdikî ve tahkikî tevhit diye ikiye ayırır. Tevhit zevk ile bilinirse gaybî tevhit olur, akıl ile bilinirse tahkikî tevhit olur.

Gazan Mahmud Gazan, İlhanlı hükümdarı.

gazavatnâme padişah, vezir ve kumandanların yaşamını, savaştaki kahramanlıklarını anlatan şiir veya düzyazı formunda yazılan eserler.

Gazi Han I. Murad'ın lakabı.

Germiyan Anadolu Selçuklu Devleti'nin çöküşünden sonra Kütahya ve civarında hüküm süren Germiyanoğulları Beyliği'nin toprakları.

Gerşasb İran hükümdarı.

Geyhoto İlhanlı hükümdarı; Abaka Han'ın ikinci oğlu, bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 175; Geyhoto beşinci sultan ve Abaka'nın oğlu olmasına rağmen Ahmedî Geyhoto'yu ikinci sultan ve Hülagû'nun oğlu olarak okuyucuya sunar.

Gîv İranlı kahraman.
Gök Alp Ertuğrul Gazi'nin arkadaşlarından.
gönül ehli "ehl-i dil", "ehl-i fazîlet", "ehl-i hâl", "ehl-i irfân", "ehl-i kemâl", "ehl-i nazar", "ehl-i safâ", "Sofiler, gönle çok ehemmiyet verirler. Onlarca insan, bütün âlemin hülâsası olduğu gibi insanın maneviyeti ve hakikati de gönüldür. Gönlün hakikatini bilenlere 'gönül ehli, gönül sahipleri, ehl-i dil' denir." Bkz. GÖLPINARLI[3], s. 667-668.
Gûderz İranlı kahraman.
Gûle Çoban takımyıldızı, Boötes.
Gurâb Karga takımyıldızı, Corvus.
Guştasb İran hükümdarı.
güherçile potasyum nitrat, tarımda gübre, tıpta ilaç olarak kullanılan, barut gibi patlayıcıların yapımında kullanılan, beyaz ve ince billur biçiminde bir madde.
Gülşah Zeresb'in kızı, İskender'in sevgilisi.
Gülşehrî Osmanlı şairi.
Gündüz Alp bazı kaynaklara göre Ertuğrul Gazi'nin babası veya oğlu, kimi kaynaklara göre ise Ertuğrul Gazi'nin oğlu ve Osman Gazi'nin kardeşi.
Güstehem İranlı kahraman.
güzel yüzlü gece yolcusu ay.

H

Habeş Habeşistan.
Habîr doksan dokuz güzel addan biri.
Hablu'llâh *Kur'an*'ın bir adı.
Haccac Emevi valisi.
Hâdî doksan dokuz güzel addan biri.
Hadi el-Hadi, Abbasi halifesi.
Hâfız doksan dokuz güzel addan biri.
hafıza bkz. "kuvve-i hafıza" maddesi.

Hafîz doksan dokuz güzel addan biri.

Hakem doksan dokuz güzel addan biri.

Hakîm doksan dokuz güzel addan biri.

Hakk doksan dokuz güzel addan biri.

hakkâk sarraf; maden, taş, tahta vb. üzerine şekiller kazıyan sanatkâr; bkz. KUŞOĞLU[1], s. 100.

hâl ve makam hâller Allah'ın salike bağışıdır. Makam ise irade ile çalışarak kazanılır. Hâller gelip geçici, makamlar ise kalıcı ve süreklidir. Başlıca hâller: murakabe, kurb, mahabbet, havf, reca, şevk, üns, itminan, müşahede, yakîn. Başlıca makamlar: tevbe, vera, zühd, fakr, sabr, rıza, tevekkül.

Hâlik doksan dokuz güzel addan biri.

Halil, Halilullah "Allah Dostu," Hz. İbrahim'in lakabı; Halil İbrahim sofrası "hân-ı Halîlü'r-Rahmân", cömertlik timsali Hazreti İbrahim'in sofrası (Hatem-i Tayy gibi tek başına sofraya oturmaması, cömertliği yönüyle). Bkz. *Kur'an*, Nisa 125.

Halîm doksan dokuz güzel addan biri.

Hamel Koç burcu, Aries.

hançer hançer; kılıç, bkz. STEINGASS, s. 476, (sevgili / güzelin keskin bakışı kirpiği, kaşı bağlamlarında); *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*'nde şu bilgiler kayıtlıdır: "Tanzimattan önceki toplum hayatımızda hançer, erkek tuvaletinin, aynı zamanda mertlik nişanı olan en önemli süslerinden biriydi. Erkek çocuğun delikanlılık çağı, belindeki kuşağın kıvrımına sokulmuş bir hançer taşıması ile başlardı. Hançerin kını ve kabzası, memleketimizde yüzyıllar boyunca... irili ufaklı zümrütler, elmaslar, pırlantalar ile süslenmiş, ... kadifeden ipekten altın sırma ile, incilerle işlenmiş kıymetli kumaşlardan esvapların, kaftanların arasında murassa bir hançer kabzası, göz kamaştıran şahane tuvalete ayrı bir revnak vermiştir." Bkz. KOÇU, s. 127.

Hannas bir iblis.

Har-bende "Eşeğe tapan", Hüdâbende için aşağılayıcı lakap, Hüdâbende "Allah'a tapan".

hâr-çînî eskiden ayna ve temren yapımında kullanılan bir madde. "Oldur ki âyîne-i çînîyi andan ederler ve hem ok demrenin ederler, kime dokunursa hemân sâat öldürür." Bkz. NİMETULLÂH, s. 167.

Harezm Doğu'da bir ülke.

Harici Havâric, erken İslam'da mezhepçi bir grup.

Harunürreşid Abbasi halifesi.

Hasan Hz. Muhammed'in torunu, kısa bir süre halifelik yapmış, İslam dünyasında ayrılıklar çıkmaması için feragat etmiştir.

Hasîb doksan dokuz güzel addan biri.

hassa bir türe ait olan ve zorunlu olarak fasla (ayırıma) bağlı bulunan nitelik.

Hâşiye *Hâşiyetü't-Tecrîd*, Osmanlı medreselerinde okutulan kelam kitabı. Nasîrüddîn-i Tûsî'ye ait *Tecrîdü'l-Kelâm* adlı esere Şemseddin el-İsfahânî'nin yazdığı şerh üzerine Seyyid Şerîf el-Cürcânî tarafından yazılan hâşiye.

Hatem Hatem-i Tayy; cömertliğiyle meşhur bir Arap; edebiyatta kerem ve cömertlik sembolü. Yollarını şaşıranlar gelip kendisine konuk olsun diye civardaki tepelere ateşler yaktırdığı söylenir. (Arapların Tay kabilesinden Abdullah bin Mesud'un oğlu); bkz. ONAY, s. 237.

Hayât Allah'ın sıfatlarından biri.

Hayber, Hayberi Arabistan'da Hayber Kalesi ve burada yaşayanlar.

Hayder Haydar, Hz. Ali'nin lakabı.

Hayderi bir sufi zümresi.

Hayt-ı Bâtıl "Bâtılın İpi", I. Mervân'ın lakabı.

Hayye Yılan takımyıldızı, Serpens.

Hay(y) doksan dokuz güzel addan biri.

Hazer şahı Hazarların Harunürreşid zamanında Abbasilere saldıran şahı.

hâzime bkz. "kuvve-i hâzime" maddesi.

heft-cûş demir, çinko, kurşun, bakır, kalay, altın ve gümüşün yedi kez kaynatılmasıyla elde edilen alaşım. Bkz. STEINGASS, s. 1502.

Hefthan bir kale.

Hek'a Ay'ın beşinci konağı, İkizler burcunun başında birbirine yakın üç küçük yıldız, Heka in Orion, "Beyaz Leke".

Hen'a Ay'ın altıncı konağı, İkizler'in ayakları arasındaki iki yıldız, Alhena in Gemini, "Damga".

Hendek Müslümanların Mekkelilerle son savaşı. Adını Müslümanların bu savaşta taktik olarak hendek kazmasından almıştır.

hendese geometri; yer ölçme, ilm-i zemîn, ilmü'l-mesâha. Bkz. TULUM, s. 844.

Herat Afganistan'da bir şehir.

hevâ aşk; arzu, heves; hava; makam, perde; rüzgâr; "Hevâ, kalp mütelezziz olduğu nesneye meyletmek ve muhabbet eylemek ve meftûn ve düşkün olmak ve dümek, sukut etmek ve arzu, meyil, istek, cem'i ehvâ gelir", bkz. REMZİ, c. II, s. 1015.

heves soluk, nefes, teneffüs, dem; hasret, hevâ, bkz. TULUM, s. 850.

Hıta, Hıtay misk ahularıyla ünlü kent; bkz. PALA, s. 218.

Hızır abıhayat içen peygamber ve İskender'in bu yolculukta rehberi.

Hicaz Arabistan'da kutsal şehirler bölgesi; müzikte bir makam; bkz. ÖZTUNA, s. 148-153.

Hint Hindistan, Hintli.

Hint ve Rum delikanlı gece ve gündüz.

hiss-i müşterek ortak duyu, harici beş duyunun algılama alanı dışında olan algıların alıcısı; zâhiri duyularla algılanan cüzî suretlerin toplandığı ve algı yanılması, halüsinasyon, rüya gibi içi yaşantıların duyumlandığı algı merkezi, İbni Sina'ya göre beş duyunun yöneticisi ve ortak algı merkezi. Geniş bilgi için bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 130.

Horasan İran'ın kuzeydoğusunda bir bölge.

Hoten Türkistan'da bir kent.

Hişam (724-743) Abdülaziz bin Ömer oğlu Hişam, Emevi halifesi.

hokka cam, maden veya topraktan yapılan küçük kap, (ağız bağlamında), bkz. "zer hokka", hokkabaz hokkası, ilaç konan kap; "dürc".

Hud Yahudi.

hudûs Allah'ın varlığını ispat etmek için başvurulan delillerden biri.

Huld cenneti üçüncü gökte yer alan, sarı mercandan cennet; bkz. "sekiz cennet" maddesi.

Hullânü'l-vefâ İhvânü's-safâ topluluğunun diğer adı. Ayrıca Ehlü'l-adl ve Ebnâü'l-hamd adları da vardır.

Hurremiler Ebu İshak Mu'tasım zamanında isyan eden bir mezhep.

Hurşid Cemşid'in sevgilisi.

Hûşeng Huşeng, İran hükümdarı.

Hût Balık burcu, Pisces.

Hût-ı Cenûbî Güney Balığı takımyıldızı, Piscis Austrinus.

Huten misk ahularıyla ünlü Hıta memleketi.

Hüdâbende Muhammed İlhanlı hükümdarı; ayrıca bkz. Har-bende.

Hülagû (1256-1265) Bağdat'ı fetheden Moğol fatih ve İlhanlılar'ın ilk hükümdarı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 193-194.

Hüma Osmanlı şiirinde gölgesinin uğurluluğu, kanatları, çok yükseklerde uçması, Kafdağı'nda yaşaması gibi yönleriyle ele alınan masal kuşu; daha geniş bilgi için bkz. PALA, s. 238; CEYLAN, s. 118, 120.

Hümây İran kraliçesi, Behmen'in kızı veya karısı.

Hümâyûnnâme *Hümâ vü Hümâyûn*, Hâcû-yı Kirmânî tarafından yazılan, Arap Hanı Menuşeng'in oğlu Hümâ ile Çin Fağfur'unun kızı Hümâyûn arasındaki aşkı anlatan

mesnevi. On beşinci yüzyıl şairlerinden Cemâlî tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Hürmüz İran'da bir şehir.

Hürmüz I. Hürmüz, Sasani hükümdarı.

Hürmüz IV. Hürmüz, Sasani hükümdarı.

Hüseyin Hz. Muhammed'in Kerbela'da öldürülen torunu.

Hüseyin Han Şeyh Hüseyin, Celayirliler hükümdarı.

Hüsrev-i Perviz II. Hüsrev, Sasani hükümdarı.

Hüsrev ve Şirin ünlü aşk anlatısının kahramanları.

I

Irakeyn Irak'ta iki şehir. Media, Babil.

Isfahan İran'ın sürmesiyle ünlü bir şehri, bkz. ONAY, s. 253; Türk musikisinde bir mürekkep makam, bkz. ÖZTUNA, s. 165.

Isfahani bir musiki makamı.

Istahr İran'da bir şehir.

İ

İblis Şeytan.

İbrahim bin Velid Emevi halifesi.

İbrahim İbrahim Peygamber, bkz. Halil.

İbrahim-i Mehdi Abbasi şehzadesi.

icabî sıfatlar Allah'ın sıfatları zatî, fiilî ve haberî olmak üzere üçe ayrılır. Zatî sıfatlar da kendi içinde nefsî, selbî (tenzihî) ve icabî (sübûtî) diye üçe ayrılır. İcabî sıfatlar, Allah'ın zatına nispet edilen manaları içerip ne olduğunu bildirir. Bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 279-281. Ayrıca bkz. "selbî sıfatlar" maddesi.

İdris İdris Peygamber.

ihtiyar delikanlı dünya.

İhvânü's-safâ onuncu yüzyılda Basra'da çıkmış olan ilmi ve felsefi bir topluluk.

İklîl Akrep burcunun üç parlak yıldızı, Corona Borealis. "Taç".

İlim Allah'ın sıfatlarından biri.

illiyyin siccin karşıtlığında, cennetin en yüce yeri; inananların amel defterinin bulunduğu gök. Bkz. GÖLPINARLI[1], s. 468. "Hayır (sandıkları gibi değil!) iyilerin yazısı 'İlliyyûn'dadır." *Kur'an*, Mutaffifîn, 18. Bkz. "siccin" maddesi.

ikinci gök Bârî'nin makamı, Utarit'in yeri.

İklîl-i Cenûbî Güney Tacı takımyıldızı, Corona Australis.

İklîl-i Şimâl Kuzey Tacı takımyıldızı, Corona Borealis.

iksir "kimya", bütün madenleri altına çevirdiğine inanılan cevher; bkz. ONAY, s. 256-257; LEVEND, s. 189-194. Bkz. "kimya" maddesi.

illet malûl karşıtlığında; tümdengelim (talîl) yönteminde küllîden cüzîye (illetten malûle); tümevarımda (istikrâ) cüzîden küllîye (malûlden illete) gidilir. Birincisine tahlil, ikincisine terkip denir. Bkz. BEKİROĞLU-ÇELEBİ, 329.

ilm-i tedbir-i menzil iktisat, ev ekonomisi.

ilmî tevhit *İskendernâme*'de Hızır tevhidi ilmî, gaybî ve hakkî olmak üzere üçe ayırır. İlmî tevhidi de tasdikî ve tahkikî tevhit diye ikiye ayırır.

İmlikiler Amalekliler.

İmam halife.

İmrus Yunan bilge.

inci gözyaşı, tutiyaya katılan inci tozu, bkz. "cevher", "dür(r)", "dürr-i Aden", "dürr-i bünâgûş", "dürr-i galtân", "dürr-i girân-mâye", "dürr-i nâb", "dür-i nâyâb", "dürr-i Necef", "dürr-i pâk", "dürr-i semîn", "dür-i sîr-âb", "dürr-i şeh-vâr", "dürr-i yek-tâ", "dür diş", "dür ü gevher", "dürre", çeşitleri, değeri, tıpta kullanımına dair geniş bilgi için bkz. ŞİRVANİ; s. 77-99.

İncil İsa Peygamber'e inen kutsal kitap.

insan-ı kâmil kâmil insan, arif; Allah'ın yeryüzündeki halifesi, ruhu, sureti olması, Hz. Muhammed'in nuru (hakikat-ı Muhammediye) olarak algılanması gibi konular için bkz. ULUDAĞ, s. 269-270; PAKALIN, c. II, s. 68-73.

İpsala Trakya'da bir ilçe.

İrade Allah'ın sıfatlarından biri.

İrem (bağı) Âd'ın oğlu Şeddâd'ın yaptırdığı yalancı cennet; Osmanlı şiirinde güzel ve bakımlı bahçeler için kullanımı ile ilgili bkz. ONAY, s. 258; *Kur'an*, Fecr 7.

İreş İranlı kahraman Feridun'un en küçük oğlu.

İsa Hristiyanlık dininin peygamberi; bkz İncil maddesi.

İsa nefesli Mesih soluklu, Mesih üfürüklü, nefesi İsa gibi diriltme gücüne sahip olan. "O gün Allah, şöyle diyecek: 'Ey Meryem oğlu İsa! Senin üzerindeki ve annen üzerindeki nimetimi düşün. Hani, seni Ruhu'l-Kudüs (Cebrail) ile desteklemiştim. Beşikte iken de, yetişkin iken de insanlara konuşuyordun. Hani, sana kitabı, hikmeti, Tevrat'ı, İncil'i de öğretmiştim. Hani iznimle çamurdan kuş şekline benzer bir şey yapıyordun da içine üflüyordun, benim iznimle hemen bir kuş oluyordu. Yine benim iznimle doğuştan körü ve alacalıyı iyileştiriyordun. Hani benim iznimle ölüleri de (hayata) çıkarıyordun. Hani sen, İsrailoğullarına açık mucizeler getirdiğin zaman, ben seni onlardan kurtarmıştım da onlardan inkâr edenler, 'Bu, ancak açık bir büyüdür' demişlerdi." *Kur'an*, Mâide 110.

İsa'nın iğnesi Hz. İsa Tanrı tarafından yukarı çekildiğinde dördüncü kat gökten yukarıya çıkamamasının nedeni olan üzerindeki iğne.

isbat-mahv Sufinin alışkanlıklardan gelen vasıflarını ortadan kaldırmasına mahv, yerine ibadetin hükümlerini koymasına isbat denir. Kötü davranışlarını yok edip yerine iyilerini koyan kişi mahv ve isbatı gerçekleştirmiş olur. Bkz. ULUDAĞ, s. 273.

İsfendiyar İranlı kahraman.

İskender Makedonyalı Philip'in oğlu, Aristo'nun öğrencisi; Osmanlı şiirinde ideal hükümdar ve kahraman tipi, ayrıca bkz. Zülkarneyn.

İskender aynası "âyîne-i İskender", "âyîne-i âlem-nümâ", "mir'ât-ı İskender", Büyük İskender'in hocası Aristo tarafından İskenderiye'de yaptırılmış olduğuna inanılan, uzaktaki düşmanı gösteren ayna. Bununla ilgili anlatılar için bkz. ONAY, s. 107-108; LEVEND, s. 177-178.

İskender Boğazı Cebelitarık Boğazı.

İskender seddi İskender'in Yecüc-Mecüc topluluğu önüne yaptığı set.

İskenderiye Mısır'da bir kent.

İskenderus İskender'in oğlu.

işret meclisi meclis-i işret, bezm, zurefâ (zarifler) meclisi; "Yüksek saray kültürünün, hükümdarlık *âyîn* ve *âdâb*ının simgesi olan *işret meclisi* geleneği, bu kültürü paylaşan büyük İslam imparatorluklarında, en eski devirlerden başlayarak İran, Hindistan ve Türkiye'de ortak çizgileriyle yüzyıllarca vazgeçilmez bir gelenek olarak sürüp gelmiştir. Havuzlar, şelâleler, nadîde çiçek tarhları, nahiller, buhurdanlar ve *çerâgân* (kandiller) ile bir cennet köşesi haline getirilen, *sâde-rû* gençlerin hizmet ettiği hâs-bahçede, devrin ünlü musikî heyetleri, seçkin şair, edip ve sanatkârları buluşurlar... İşret meclislerinin seçkin mekânı, saray bahçeleri ve kasrlardır. Saray hâs bahçelerinde ve *kasr*larda (köşk), özel *halvet*-de düzenlenen geleneksel işret meclisleri; şair, mutrib, hânende, gûyende, rakkâs gibi sanatçıların hükümdar önünde kendilerini göstermek fırsatını elde ettikleri bir yarışma meydanı oluşturuyordu." Bkz. İNALCIK, s. 196.

izafet nispet, sıfat.

İznik Marmara Bölgesi'nde bir ilçe.

K

Ka'be Mekke'de Müslümanların kıblesi ve ziyaret yeri olan kutsal yapı.

Kâbız doksan dokuz güzel addan biri.

Kâbil, Kâbilistan Afganistan'da bir şehir ve bölge.

kabz-bast havf-reca hâlinin üstünde, heybet-üns hâlinin altında iki manevi hâl. Bast hâlinde bulunan sufiden edebe aykırı bir hâl ve hareketin çıkması hâlinde, bunun manevi cezası olarak kalbe sıkıntı gelir. Bu kabz hâlidir. Bkz. ULUDAĞ, s. 291.

Kadir Billah Abbasi halifesi.

Kadir gecesi Ramazan ayının 27. gecesi, *Kur'an*'ın inmeye başladığı gece. Bkz. *Kur'an*, Kadr 1-5.

Kadir Han Kader-han, Karahanlı sultanı.

Kafdağı Dünya'yı çevrelemesi ve Anka kuşunun yaşadığı mekân olması yönüyle İslam kültürünün en önemli mitolojik dağı.

kâfur Hindistan'da yetişen bir ağacın zamkından elde edilen beyaz renkli, kokulu madde. Geniş bilgi için ONAY, s. 272-273.

kâfuri mum içine kâfur karıştırılmış musaffa, berrak mum, bkz. ONAY, s. 273.

Kahbenâme Ahmedî'nin bazı mesnevilere taktığı eleştirel ad.

Kahhâr doksan dokuz güzel addan biri.

Kâhir doksan dokuz güzel addan biri.

Kâhir Bi-emrillah Abbasi halifesi.

Kahtân bir Arap kabilesi.

Kalb iki parlak yıldız arasında kırmızı yıldız, Antares in Scorpio, "Akrep'in kalbi".

Kalem İslam evren tasarımına göre Arş'ın altında nûr-ı Muhammedî'den yaratılan zümrüt levha ve beyaz nurdan mürekkeple dolu zümrüt kalem. "Ey Kalem, yaz!" nidası üzerine Kalem kıyamet gününe kadar olan her

şeyi yazmıştır. Bkz. "Nûn. (Ey Muhammed) Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki..." *Kur'an*, Kalem 1, 2, Bürûc 22.

kalem yazı yazmakta kullanılan kamış; ÖZEN, s. 32-33. Bkz. "altun kalem", "devât u kalem", "kıl kalem" maddesi; kıl kalem; bkz. MENINSKI, süt. 3751.

kalemis gâliye-misk, "misk ile amberden yapılmış güzel kokulu siyah madde; gâliye misk yağına kalemis de derler." Bkz. ONAY, s. 221.

Kalenderi bir sufi grubu.

Kanderuş Kaydafe'nin oğlu.

Kamer yedi gezegenden biri, Ay, mâh.

kandil çerağ, meşale; Güneş.

Kantûrus Erboğa takımyıldızı, Centaurus.

kanun emir, hüküm; töre, düzen; şeriat; kanun enstrümanı; bkz. ÖZTUNA, s. 181.

kapı kapı kavramı, özel olarak saray ve harem halkını göstermesi nedeniyle Osmanlı kültüründe çok önemli bir sembol olarak görülmektedir. "Kapı"nın tarihsel anlam değerleri için bkz. PAKALIN, c. II, s. 166; padişah / sevgili kapısı; makam, huzur; eşik; "kapu gedâlığı", "kapusına ilticâ kılmak" maddesi.

Kara Yusuf Karakoyunlu hükümdarı.

Karaman İç Anadolu'da bir şehir ve beylik.

Kâren İranlı kahraman.

Kâs Kupa takımyıldızı, Crater.

Kave Kava, Dahhâk'ı öldüren İranlı mitolojik kahraman.

Kaviyy doksan dokuz güzel addan biri.

Kaydafe Mağrip kraliçesi.

Kavs Yay burcu, Sagittarius.

Kâvûs bkz. Keykâvûs; bkz. TÖKEL, s. 221-227, ("Behrâm" paralelliğinde).

Kayim Bi-emrillah Abbasi halifesi.

Kaykâvus Kral takımyıldızı, Cepheus.

Kayser Caesar, Roma veya Bizans imparatoru.

Kaytafûn İskender'in kullandığı takma ad.

Kayyûm doksan dokuz güzel addan biri.

Kâzıme bir Arap kabilesi.

kâzib rüya rü'yâ-yı kâzib, ruhun arzularından ya da günlük uğraşılardan kaynaklanan rüyalar.

Kebîr doksan dokuz güzel addan biri.

Kelb Büyük Köpek, Canis Major ve Küçük Köpek Canis Minor takımyıldızları.

Kelîm söz söyleyen, konuşan; Musa Peygamber.

Kemâl Kemâl-i İsfahânî, Hallâku'l-Meânî diye de bilinen Fars şairi.

Kenan Ken'ân, Filistin (Yusuf bağlamında).

Kerbela Hz. Muhammed'in torunu ve Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin'in Emevi halifesi I. Yezid ile Irak'ta çarpışıp öldüğü yer.

Kerîm doksan dokuz güzel addan biri.

kerime kız evlat.

kesret kalabalık; dünya (vahdet karşıtlığında); çokluk, bereket.

keşif perdeyi veya örtüyü kaldırma, aklın ve duyuların yetersiz kaldığı konularda doğrudan bilgi edinme yolu, perde arkasında ve aklın ötesinde olduğu için gaip olan şeyleri bilme. Bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 185.

Keşmir Hindistan'ın kuzey sınırında bir bölge.

Kevser cennette bir ırmak veya havuz.

Keyd Hint hükümdarı.

Keyhüsrev, Key İran hükümdarı; ayrıca bkz. Hüsrev; Keykâvûs'tan sonra tahta geçen eski Fars hükümdarı; yaşamı hakkındaki efsaneler ve Osmanlı şiirine yansıyış biçimi ile ilgili olarak bkz. TÖKEL, s. 221-229.

Keykâvûs Kâvûs, İran hükümdarı.

Keykubâd *Şehnâme*'de adaletiyle övülen İran hükümdarı; bkz. TÖKEL, s. 227.

Keyûmers Keyûmers, ilk İran hükümdarı.

Keyvân yedinci gökteki Zühal (Satürn) gezegeni. Fil üzerine oturmuş bir Hintli şeklinde minyatürleştirilmiştir. "Eyvân-ı Keyvân" Zühal'in göğü, yedinci kat gök. Gök mitolojisine göre en uzak gezegen olan Zühal'in yedinci gökte oturup oradan dünyaya bakması yönüyle yüce makam bağlamında kullanılmıştır. bkz. AND[1], s. 341; ONAY, s. 471.

Kıdem Allah'a nispet edilen selbî sıfatlardan biri.

kıl tel, saz kirişi; bkz. TS., c. IV, s. 2479; TULUM, s. 1121; çengin dokuz kılının işlevleri için bkz. ÖZTUNA, s. 66, ("çeng" md).

Kınr Kamer Dağı, Nil'in efsanevi kaynağı.

Kıpçak Ahmedî Cengiz'in oğlu olarak okuyucuya sunar.

kırân bkz. sahib-kırân maddesi.

Kıytîs Balina takımyıldızı, Cetus.

kibrit kükürt, bkz. TULUM, s. 1048.

kimya eskiden bakırı altın yapmanın yollarını arayan bir bilim dalı; iksir.

Kisra Acem hükümdarına verilen lakap; Nuşirevan (Kisra lakabının ilk defa verilmesi ve adaletiyle ünlü olması yönüyle); bkz. TÖKEL, s. 242-247; "tâc-ı Kisrâ", "tâk-ı Kisrâ".

Kiş Basra Körfezi'nde bir şehir.

konak mekân, misafirhane, menzil; makam, bkz. TS., c. IV, s. 2626; TULUM, s. 1136; ayın menzilleri.

Köprühisar Bursa'nın Yenişehir ilçesine bağlı bir köy.

kös özel günlerle savaş meydanlarında çalınan davuldan daha büyük mehter çalgısı.

Kubâd I. Kubâd, Sasani hükümdarı.

Kuddûs doksan dokuz güzel addan biri.

Kudret kuvvet, güç, iktidar; Allah'ın sıfatlarından biri.

Kuds Kudüs; ayrıca bkz. Beytü'l-Makdis.

Kuds hazîretü'l-kuds tamlamasından kısaltmayla "cennet".

Kuhistan Doğu'da bir ülke.

Kumus İran'da bir şehir.

Kur'an Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap.

Kureyzâ Hz. Muhammed zamanında Medine'de bir kabile.

kutup en yüksek manevi mertebeye ulaşmış mutasavvıf, bir konuda edinilebilecek bilgilerin tümüne sahip kişi.

kuvve-i câzibe beslenmek için kendine gerekli olan besinleri çekme kuvveti.

kuvve-i dâfia gereksiz olan şeyleri dışarı atma.

kuvve-i gâdiye bedenin aşınmasını telafi eden kuvvet (nefs-i nebatiyenin dört kuvvesinden biri).

kuvve-i hafıza kuvve-i vâhime tarafından alınan izlenimlerin deposu.

kuvve-i hâzime bedenin yıpranan yerlerinin onarılması için gıdanın uygun maddelere dönüştürülmesi.

kuvve-i mâsike gıdanın hazmedilinceye kadar uygun ortamda tutulması.

kuvve-i müdrike nefs-i hayvâniyenin iki hassasından biri. Kuvve-i müdrikeye beş zâhiri, beş de bâtını duyu hizmet eder. Zâhiri duyular: dokunma, koklama, tat alma, işitme ve görme. Bâtını duyular: hiss-i müşterek, hayal, kuvve-i vâhime, kuvve-i hafıza, kuvve-i mutasarrıfa.

kuvve-i muharrike nefs-i hayvâniyenin iki hassasından biri. Kuvve-i şeheviyye, kuvve-i gadabiyye diye ikiye ayrılır. Kuvve-i muharrike, kuvve-i müdrikenin tahrikiyle hareket eder.

kuvve-i musavvire organizmadan düşen parçanın hususi bir suret şekline girmesi (nefs-i nebatiyenin dört kuvvesinden biri).

kuvve-i mutasarrıfa iki taraftan da izlenim kaydedip bunları istediği gibi birleştiren ve ayıran kuvve.

kuvve-i müvellide organizmanın kendisinden bir parçayla başka bir ferdin oluşumunu sağlaması (nefs-i nebatiyenin dört kuvvesinden biri).

kuvve-i nâmiye organizmanın belirli yaşa kadar büyümesini, gelişmesini sağlayan kuvvet (nefs-i nebatiyenin dört kuvvesinden biri).

kuvve-i vâhime; dosta sevgi, düşmana nefret duymak gibi ahlaki niteliklere ilişkin bir meleke.

küçük kutlu sa'd-ı asgar, küçük uğurluluk. Zühre (Venüs, sabah yıldızı, akşam yıldızı, Nâhid). Müşterî'ye göre daha az uğurlu olduğundan Zühre'ye sa'd-ı asgar denir.

küçük kutsuz nahs-ı asgar, küçük uğursuzluk. Merih (Mars). Zühal'e göre daha az uğursuz sayıldığı için Merih'e nahs-ı asgar denir.

küll bir şeyin tamamı, bütünü, hepsi; cüz karşıtlığında.

külah "Türlü çeşitleri ile yüzyıllar boyunca yalnız erkekler ve askerler ile her tabakadan halk tarafından giyilmiş bir serpuş... Mevlevî külahı müstesna külahın tepesi sivri idi." Külah çizimleri ve farklı tanıklar için krş. KOÇU, s. 162-163; bkz. "külâh-gûşe" maddesi.

Küleyb Haccâc bin Yûsuf es-Sakafî, "Zalim" lakabıyla anılan meşhur Emevi valisi, Emevilere sadakatle bağlı olduğundan "Küleyb" (köpek yavrusu) lakabıyla da tanınır.

külhan ocak, hamamların içini ve suyunu ısıtmak için ateş yakılan yer; bkz. ONAY, s. 307-308.

Kürsî yeri ve gökleri kaplayan sekizinci felek, Rahîm'in mübarek makamı. Bkz. *Kur'an*, Bakara 255.

L

lâ-yezâl ebedî, yok olmaz, ölümsüz; Allah.

lâl "la'l", yakut gibi kırmızı ve değerli bir mücevher; istiare yoluyla dudak; yakut ile ilintisi, çeşitleri ve yararları hakkında geniş bilgi için bkz. ŞİRVANİ, s. 132-139; "la'l-i rummânî" için ayrıca bkz. ONAY, s. 311-312; KUŞOĞLU[1], s. 141-142.

lâle çemen ülkesinin hükümdarı olması, kırmızı rengi, kadeh şeklinde olması, etrafı aydınlatması, ebced değeri olarak altmış altıyı vermesi vb. bağlamlarda geçer. Nurhan Atasoy, Batılı gözlemci ve elçilerin tanıklıklarına dayanarak XVI. yüzyılda lalenin Osmanlılarca bilindi-

ğini, onun Osmanlı çiçek kültürü içinde gülden sonra çok önemli bir yeri olduğunu belirtir. bkz. ATASOY[1], s. 56-60.

Larende Karaman şehrinin eski adı, Karamanoğulları tarafından ele geçirilince adı değiştirilmiştir.

Latîf doksan dokuz güzel addan biri.

Laz Sırp, Sırbistan.

ledün ilmi Tanrı katından verilen bilgi.

Lem Yezel sürekli kalıcı olan varlık, Allah'ın sıfatlarından.

Lenkâvûs Doğu denizlerinde bir ada.

Levh-i mahfuz Allah'ın takdir ettiği olmuş ve olacak her şeyin yazılı bulunduğu levha, bkz. PALA, s. 346.

Leyla Mecnun'un sevgilisi.

Lokman hikmetli sözleri ve hikâyeleriyle efsaneleşmiş, her derdin devasını bildiği rivayet edilen hekim; bkz. ONAY, s. 314.

Lut Sodom ve Gomora kentlerinin yok oluş öyküsünde adı geçen peygamber, İbrahim Peygamber'in yeğeni.

Lührasb İran hükümdarı.

M

Maçin Çin ile birlikte anılan Doğu ülkesi.

Mağrip Batı.

Mahar ve Mahyar Dârâb'ın katilleri.

Mahmud Gazne devletinin hükümdarı.

Mahmud Hz. Muhammed'in diğer bir adı.

makûl âkil karşıtlığında.

Mâlikü'l-Mülk doksan dokuz güzel addan biri.

Malkara Trakya'da bir ilçe.

malûl illet karşıtlığında, Allah'ın varlığından etkilenmiş.

Mani Mani dininin kurucusu ve efsanevi nakkaş; Osmanlı şiirinde bir din kurucusu ve resimdeki ustalığı ile bilinen Çinli nakkaş; bkz. TÖKEL, s. 232-239.

Mâni' doksan dokuz güzel addan biri.

Mansur Ene'l-Hak sözüyle tanınmış, bunun için darağacına çekilmiş meşhur mutasavvıf; Hallac-ı Mansur.

marifet sufilerin ruhani hâlleri yaşayarak, manevi ve ilahi hakikatleri tadarak elde ettikleri bilgi, irfan.

Maşrık Doğu.

Matrıyye Mısır'da bir su kaynağı.

Maveraünnehir Orta Asya'da, Ceyhun ve Seyhun nehirleri arasında kalan tarihî bölge

Mazenderan Doğu ülkesi.

Mecîd doksan dokuz güzel addan biri.

meclis sohbet etmek, eğlenmek veya bir konuyu görüşmek, karara bağlamak için yapılan toplantı, bunun için bir araya gelmiş topluluk; toplantı yeri, bkz. "bezm", ayrıca "devr-i meclis", "emîr-i meclis", "erbâb-ı meclis", "mîr-i meclis", "mutrıb-ı meclis", "meclis-i aşk", "meclis-i hâs", "meclis-i işret", "meclis-i mey", "meclis-i mestân", "meclis-i rindân".

meclis halkası bezmde zurefanın oturuş düzeni, bkz. "devr-i meclis" maddesi.

Mecmere Sunak takımyıldızı, Ara.

Mecnun efsanevi âşık.

Mecüc kıyamete yakın ortaya çıkıp pek çok kötülük yapacaklarına inanılan, çok kısa boylu iki kavimden biri, bkz. Yecüc.

Medayin Sasanilerin başkenti, Ctesiphon.

Medine Hz. Muhammed'in Mekke'den göç ettiği kent.

Mehdi Abbasi halifesi.

melamet kınamak, kötülemek, ayıplamak; giyim kuşam, zikir, âyin gibi âdet ve törenlere önem vermeyip nefsi yerip kınamayı, böylece halkın ilgisinden uzaklaşarak Hakk'a yaklaşmayı esas alan tasavvuf anlayışı; on üçüncü yüzyılda Horasan bölgesinde ortaya çıkıp daha sonra bütün İslam tasavvuf dünyasında yaygınlaşan bir terim ve anlayış. Bkz. ULUDAĞ, s. 355-356; GÖLPINARLI², s. 213.

Melik doksan dokuz güzel addan biri.

Melik Eşref Çobanoğulları hükümdarı.

Melikşah Anadolu Selçuklu sultanı.

Me'mun Abbasi halifesi.

Menteşe Ege Bölgesi'nde bir ilçe ve beylik.

menzil bir yoldaki konak yeri, mesafe (okçulukta); bkz. PAKALIN, c. II, s. 479; TULUM, s. 1230; KUŞOĞLU[2], s. 76.

Menuçihr İran hükümdarı.

Merih Mirrîh, Mars; bu gezegene "cellâd-ı felek" de denir. Bir elinde kılıç, diğer elinde kesik baş tutar. Minyatürlerde aslan üzerinde kılıç çekmiş biçimde resimlenmektedir; bkz. AND[1], s. 343.

Merv Türkmenistan'da bir şehir.

Mervân-ı Hakem I. Mervân, Emevi halifesi.

Mervân-ı Har II. Mervân, Emevi halifesi.

Mervâniler Mervân sülalesi, Emevi hanedanı.

Merve hac görevinin yerine getirilmesi sırasında Minâ ve Arafat'ta olduğu gibi gerekli eylemlerin uygulandığı Mekke'de bir tepe. Bkz. "Safa" maddesi.

Mescid-i Aksa Kudüs'te bulunan kutsal cami, Hz. Muhammed'in miraca çıktığı mekân.

Mesnevi her beyti kendi içinde kafiyeli olan nazım şekli, bu nazım şekliyle meydana getirilmiş eser.

Metîn doksan dokuz güzel addan biri.

Me'vâ cenneti sekiz cennetin sarı yakut / zebercetten olanı; bkz. "sekiz cennet" maddesi.

Mezdek İranlı heretik.

Mısır azizi Mısır hükümdarı, Hz. Yusuf'u az bir ücret karşılığında satın alan Butifar (Futifar, Potifar), Firavun'un seçkin adamı, Züleyha'nın kocası.

Mısır yağı rûgân-ı Mısrî, belesan yağı.

Mihrac Han hükümdar.

Mihran Hintli bilge, Keyd'in tabircisi.

Mikat hacca giden Müslümanların Mekke'ye varmadan önce ihrama girdikleri yer.

Mir Süleyman Osmanlı beyi.

Mir'ât Müselles Zincirli Prenses takımyıldızı, Andromeda takımyıldızı.

Miravus Yunan bilge.

miskal bir kırat = beş arpa = 0,2 gramdır. Bir miskal yirmi kırat olup yüz arpa ağırlığındadır, 20 x 0,2 = 4 grama denk olur.

Mîzân Terazi burcu, Libra.

Muahher Pegasus takımyıldızının iki parlak yıldızı, "Kova'nın Arka Deliği", in Pisces.

Muahhir doksan dokuz güzel addan biri.

Muaviye I. Muaviye, Emevi halifesi.

Muaviye II. Muaviye, Emevi halifesi.

Mûcib doksan dokuz güzel addan biri.

Mugnî doksan dokuz güzel addan biri.

Muhdis yaratıcı; kelam ilmine göre evren bir zamanlar yokken sonradan vücut bulmuştur, sonradan meydana gelen her şey yaratılmış (muhdes) olup mutlaka bir yaratıcıya (muhdis) muhtaçtır.

Muhammed İslam dininin peygamberi; ayrıca bkz. Ahmed, Mahmud, Mustafa, Resulullah, Fahrü'l-enâm, bkz. *Kur'an.*

Muhayyer Türk musikisinde bir makam. Bkz. ÖZTUNA, s. 268-269.

Muhsî doksan dokuz güzel addan biri.

Muhtedi Billah Abbasi halifesi.

Muhyî doksan dokuz güzel addan biri.

Muîd doksan dokuz güzel addan biri.

Mukaddim doksan dokuz güzel addan biri.

Mukît doksan dokuz güzel addan biri.

Muksit doksan dokuz güzel addan biri.

Muktasıd nefs-i levvâme, kötülükleri kınayan nefis.

Muktedir doksan dokuz güzel addan biri.

Muktedir Ebu'l-Fazl el-Muktedir-Billâh, Abbasi halifesi.

Muktedi Ebu'l-Kâsım Muktedî, Abbasi halifesi.
Muntasır Billah Abbasi halifesi.
Murad I. Murad, Osmanlı sultanı; ayrıca bkz. Gâzî Hân.
Murtazâ Hz. Ali'nin lakabı.
Musa Musevi dininin peygamberi; bkz. Tevrat maddesi; ayrıca bkz. Kelim.
Musavvir doksan dokuz güzel addan biri.
musavvire bkz. "kuvve-i musavvire" maddesi.
mushaf kitap, cüz; bkz. TULUM, s. 1285.
Mustafa Hz. Muhammed'in diğer bir adı.
Mu'tasım Bi-emrillah Abbasi halifesi.
Muteâlî doksan dokuz güzel addan biri.
Mu'temid Abbasi halifesi.
Mu'tezz Billah Abbasi halifesi.
Mu'tezid Bi-avnillah Abbasi halifesi.
Muti Li-emrillah Abbasi halifesi.
Muzaffer Şerefeddin Muzaffer, Muzafferilerin kurucusu.
Mübdi' doksan dokuz güzel addan biri.
Mübîn doksan dokuz güzel addan biri.
mübtedi' Hz. Muhammed zamanında olmayan / doğru sayılmayan inanış ve davranışları olan kimse.
Müeyyed Abbasi şehzadesi.
Müheymin doksan dokuz güzel addan biri.
mühre tezhip, minyatür, ciltcilik vb. işlerde parlatmak, cilalamak, düzleştirmek için kullanılan cam ve deniz kabuğundan yapılma araç; demirci çekici.
Mükran Doğu ülkesi.
Müktefi Billah Abbasi halifesi.
Mümin doksan dokuz güzel addan biri.
Mümît doksan dokuz güzel addan biri.
mümkün kelam ilminde hüküm şer'î, âdî ve aklî olmak üzere üçe ayrılır. Aklî hükümler de kendi içinde vacib (zorunlu), mümkün (caiz) ve mümteni' (muhâl, müstahîl) olmak üzere üçe ayrılırlar. Mümkün, varlığı veya yok-

luğu zatının gereği olmayıp zatına nispetle her ikisi de eşit olan hüküm demektir. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 135-136.

mümteni' kelam ilminde hüküm şer'î, âdî ve aklî olmak üzere üçe ayrılır. Aklî hükümler de kendi içinde vacib (zorunlu), mümkün (caiz) ve mümteni' (muhâl, müstahîl) olmak üzere üçe ayrılırlar. Mümteni' yokluğu zatının gereği olan veya varlığı düşünülemeyen demektir. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 135-136.

Müntakim doksan dokuz güzel addan biri.

müntehâ varılabilecek son nokta, son makam.

mürekkeb basit karşıtlığında.

Mürre Âmine'nin babası.

mürüvvet adamlık, insanlık, mertlik; din ve akıl yönünden güzel davranışları ortaya çıkaran ruhi yetenek; dostların kusurlarını görmezden gelmek; sağlam, güçlü ve ahlaki özellik ve erdemlerle donatılmış kişilik; gerçek erenlerin lütuf ve ihsanları. Bkz. ULUDAĞ, s. 389-390; GÖLPINARLI[2], s.227.

Müstain Billah Abbasi halifesi.

Müstazhir Billah Abbasi halifesi.

Müstazi Bi-envarillah Abbasi halifesi.

Müstekfi Billah Abbasi halifesi.

Müstencid Abbasi halifesi.

Müsterşid Billah Abbasi halifesi.

Müşteri "Bircîs", altıncı kat gökte bulunan Yunanların Zeus, Romalıların Jüpiter adını verdikleri gezegen. Gök mitologyasında Hürmüz, Erendiz, Sakıt adlarıyla da bilinir. Çok uğurlu bir gezegen kabul edildiğinden, uğur getirici özelliklere sahip Müşteri, minyatürlerde elinde kitap tutan bir bilge olarak betimlenir. Bilginler ve vezirlerin bu gezegenin etkisindeki kişiler olduklarına inanılır. Daha geniş bilgi için bkz. AND[1], s. 342. Bkz. "Bircîs" maddesi.

Mütekebbir doksan dokuz güzel addan biri.
Mü'temen Abbasi şehzadesi.
Mütevekkil Alellah Abbasi halifesi.
Müttaki Billah Abbasi halifesi.
müvellide bkz. "kuvve-i müvellide" maddesi.
müvelleh belli bir tarikata mensup olmayan, meczup nitelikli, yerleşik kural ve geleneklere pek uymayan dervişler için kullanılan bir terim.

N

nafe misk ceylanının göbeğindeki güzel koku dolu kese.
Nâfi' doksan dokuz güzel addan biri.
nakkaş nakış ustası; Osmanlıdaki nakış esnafları ve nakkaşların görevleri için bkz. PAKALIN, c. II, s. 649-650.
nakl akıl karşıtlığında, bkz. "tahkiki tevhid" maddesi.
Naim cenneti sekiz cennetin beyaz gümüşten olanı; bkz. "sekiz cennet" maddesi.
nâme mektup; berat, ferman; kitap; kâğıt.
nas bilinmesi başka bir şeyin bilinmesini gerektiren şey; delil.
Nasıruddin Bi-emrillah Abbasi halifesi.
nasuh tövbesi "Arapça'da 'Tevbe', suçtan vazgeçmek, nâdim olmak anlamına gelir ve Türkçe'de tövbe tarzında, ilk hece biraz çekilerek söylenir. Kur'ân'ın LXVI. suresinin 8. ayetinde, inananlara, nasuh tövbesiyle tövbe etmeleri emredilmektedir ki bu söz, 'özden, bir daha yapmamak üzere' anlamını verir. Bir halk hikâyesine göre Nasûh, kadınlara düşkün bir kişiymiş. Köse oluşundan faydalanarak kadınlar hamamına tellak olarak girmiş. Bir gün padişahın karısı, kızı, cariyeleriyle hamama gelmiş. Kızın küpesinden bir inci kaybolmuş. Kapıyı tutup herkesi aramaya koyulmuşlar. Nasûh, arama sırası kendisine de gelirse erkek olduğunun meydana çıkacağını, göreceği cezadan başka, bir de ele güne karşı rezil olacağını dü-

şünerek Tanrı'ya candan gönülden tövbe etmiş; arama sırası tam Nasûh'a gelmişken inci bir yerde bulunmuş ve Nasûh kurtulmuş; bir daha da bu işi yapmamış. Mevlânâ Mesnevi'nin V. cildinde bu hikâyeyi pek güzel bir surette anlatır." GÖLPINARLI[1], s. 481.

Nazîr Hz. Muhammed zamanında Medine'de bir kabile.

Neâyim Yay burcunun sekiz parlak yıldızı, Ascella and Nunki in Sagittarius, "Deve Kuşları".

nebat sebze; şeker ("şeker" paralelliğinde); nebat şekeri; bkz. STEINGASS, s. 1384; "şekerin hası" MENINSKI, c. III, süt. 5125; "kand, mukanned şeker yani otluklarla terbiye ve tasfiye olmuş ve dondurulmuş şeker", AHMET VEFİK, s. 769. Bkz. "kand-i nebât" maddesi.

Necaşi Hz. Muhammed zamanında Habeşistan hükümdarı.

nedim saltanat sahibini hoş sözler, fıkralar ve hikâyelerle eğlendiren kişi.

nefes avaz, sada, neva; TULUM, s. 1371; an, lahza..

nefir Türk musikisinin nefesli bir sazı.

nefis nefs, kendisi, kendi başına varlığı, hayvani ruh; dünya nimetlerine düşkünlük, heves, arzu ve şehvetin mayası ve bütün kötü huyların ve davranışların kaynağı. 1. Nefs-i emmâre 2. Nefs-i levvâme 3. Nefs-i mülheme 4. Nefs-i mutmeinne 5. Nefs-i râziye 6. Nefs-i marziyye 7. Nefs-i zekiye.

nefs-i emmâre hep kötülüğe meyleden ve insanı kötülüğe yönlendiren nefis.

nefs-i hayvani insan ve hayvana özgü his ve idraki içeren nefis.

nefs-i küllî Allah'ın evrensel hükümlerinin yazılı olduğu yer.

nefs-i levvâme kötülükleri kınayan nefis.

nefs-i mutmainne her türlü kötülükten arınmış, iyi huylar ve niteliklerle donanmış nefis.

nefs-i nebatiye nefs-i hayvaniyye ve nefs-i nâtıka ile birlikte nefsin üç derecesinden biri. Nefs-i nebatiyye'nin dört

kuvvesi vardır: 1. Kuvve-i gâdiye 2. Kuvve-i nâmiye 3. Kuvve-i müvellide 4. Kuvve-i musavvire.

Nehr Irmak takımyıldızı, Eridanus.

Nemrut Babil'in kurucusu. Tanrılık davası güden, Hz. İbrahim'i yakalayıp mancınıkla ateşe atan hükümdar. Bkz. ONAN, s. 255.

nergis zerrîn-kadeh; istiare yoluyla göz.

Nehâvend İran'da bir şehir.

Neriman *Şehnâme*'de kahramanlık ve yiğitlik sembolü; Sam'ın babası, Zal'ın dedesi; bkz. TÖKEL, s. 240-241; ayrıca bkz. "Sâm u Nerîmân" maddesi.

Nersi Sasani hükümdarı.

nesim meltem, esinti; tan yeli, seher yeli; bkz. "bâd-ı sabâ", "bâd-ı nesîm", "nesîm-i sabâ", "nesîm-i seher", "nesîm-i subh".

Nesr-i Vakı' Çalgı takımyıldızının en parlak yıldızı Vega.

Nesr-i Tâyir Kartal takımyıldızının en parlak yıldızı Altair.

Nesre Yengeç burcunun yıldızları, Alnathra in Leo, "Aslan'ın ağzı".

nesteren ağustos gülü denilen beyaz ve sarı renkli bir çiçek.

Nevâ nüvâ musiki makamı, ses, sada, makam, ahenk.

Nevruz baharın ilk günü; İran mitolojisinde Nevruz algılamaları için bkz. ONAY, s. 351. (âmme / hassa nevruz); ayrıca bkz. MÜTERCİM ÂSIM[1], s. 558; musiki makamı; bkz. ÖZTUNA, s. 296.

Nevruz-ı acem musiki makamı; bkz. "nevruz havası", ayrıca bkz. ÖZTUNA, s. 297.

nezîr doğru yola yönlendirmek için birinin sonunda karşılaşacağı ağır bedeli bildirerek korkutma yoluyla uyaran; Hz. Muhammed.

nikap yüz örtüsü; "hatunların yüz örtülerine dinür... anda iki göz yeri olmagla yüzünün mecmû'ını ihâta idüp ol iki delikden gözleri hârice nazar iderler vâkıa bilâd-ı Arab'da meşhûdumuz olmuşdur anunla yüzleri ve çene-

leri mestûr olup fakat ol iki delikden gözlük gibi gözleri lemeân ider", bkz. **MÜTERCİM ÂSIM²**, c. I, s. 273.

Nil eski çağlardan beri Afrika'nın en önemli nehirlerinden, Mısır'ın yaşam kaynağı olan akarsu.

Nimruz Sistan ile aynı Doğu ülkesi.

nisbet yâ'sı Arapçada geldiği isme aidiyet anlamı katarak sıfat yapan ek; "î" eki.

Nizamî İranlı şair, bkz. Penç-Genc.

Nûder İran hükümdarı.

Nuh Tufan döneminin peygamberi; çok ağlayan.

Nûr doksan dokuz güzel isimden biri.

Nûr ve Duhân sureleri *Kur'an*'ın 24. ve 44. sureleri.

Nuşirevan adaletiyle meşhur Sasani hükümdarı; ayrıca bkz. Kisra.

O

Oğuz Oğuz Türkleri.

on iki burç 1. Hamel (Koç), 2. Sevr (Boğa), 3. Cevza (İkizler), 4. Seretân (Yengeç), 5. Esed (Aslan), 6. Sünbüle (Başak), 7. Mîzan (Terazi), 8. Akrep, 9. Kavs (Yay), 10. Cedy (Oğlak), 11. Delv (Kova), 12. Hût (Balık).

Ona sarılın "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sımsıkı sarılın. Parçalanıp bölünmeyin. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani sizler birbirinize düşmanlar idiniz de O, kalplerinizi birleştirmişti. İşte O'nun bu nimeti sayesinde kardeşler olmuştunuz. Yine siz, bir ateş çukurunun tam kenarında idiniz de O sizi oradan kurtarmıştı. İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildiriyor ki doğru yola eresiniz." *Kur'an*, Âl-i İmrân 103.

Orhan Osmanlıların ikinci padişahı.

Osman, Osman bin Affân Hz. Muhammed'in arkadaşı ve üçüncü halife.

Osman I. Osman, Osmanlıların ilk padişahı.

Osmanlılar Osmanoğulları, Osmanlı sülalesi, Âl-i Osmân.

Ö

öd öd ağacı (Aquilaria agallocha) ve bu ağacın kabuğundan yapılan tütsü.

öküz "gâv", "gâv-ı zemîn" eskiden dünyayı boynuzunda taşıdığına inanılan öküz.

Olcaytu Hüdâbende'nin kızı, İlhanlı hükümdarı. Olcaytu, Hüdâbende'nin adı olmasına rağmen Ahmedî onu kızı olarak sunar. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 357.

Ömer, Ömer bin el-Hattâb Hz. Muhammed'in arkadaşı ve ikinci halife.

Ömer, Ömer bin Abdülaziz Emevi halifesi.

P

Penç-Genc Beş Hazine; Nizamî'nin beş mesneviden oluşan eseri, bkz. Nizamî.

pervane kelebek, bkz. TULUM, s. 1457; geceleri mum, kandil gibi ışık kaynağına yaklaşarak çevresinde uçuşan küçük bir böcek, güve kelebeği, gece kelebeği; âşık.

Pervin Ülker takımyıldızı, Pleiades.

Perviz bkz. Hüsrev-i Perviz.

Pijen Sasani hükümdarı, İran kahramanlarından Gîv ile Rüstem'in yeğeni. Efrasiyab'ın Pijen'i yedi yıl kuyuda hapsetmesi, Rüstem'in tüccar kılığına girerek onu kurtarması vb. ilgiler için bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 240-241.

Piruz I. Piruz, Sasani hükümdarı.

piyon satrançta ön sıraya dizilen sekiz taşın her biri, piyade.

R

Râfi doksan dokuz güzel addan biri.

Rahîm doksan dokuz güzel addan biri.

Rahmân doksan dokuz güzel addan biri.

rahmani Arş "Allah'ın dokuzuncu kat gökte tasavvur olunan tahtı manasına olarak kullanılır bir tabirdi. Bu tasavvur, Allah'ın kudret ve azametinin tecellisinden kinayeydi. Yoksa hakikatte böyle bir yer mevcut değildir... Bu makamda Arşü'r-Rahman, Arş-ı Âlâ tabirleri kullanılırdı." Bkz. PAKALIN, c. I, s. 87.

Rahmet *Kur'an*'ın bir adı.

Rahş Rüstem'in atı.

Rakîb doksan dokuz güzel addan biri.

Râminî Doğu denizlerinde bir ada.

Rast Türk musikisinde bir makam.

Raşid Billah Abbasi halifesi.

Raûf doksan dokuz güzel addan biri.

Râyic Doğu denizlerinde bir ada.

Râzık rızık veren, Allah.

Razi Billah Abbasi halifesi.

rebap telli ve yaylı saz; bkz. ÖZTUNA, s. 381; ayrıca bkz. "çeng ü rebâb" maddesi.

reng renk; hile.

Re's-i Feres Tay takımyıldızı, Equuleus.

Re's-i Gûl Kahraman takımyıldızında bir yıldız, Algol in Perseus.

Resullullah, Resul "Allah'ın elçisi", Hz. Muhammed.

Reşâ İkizler ve Kova'da bir yıldız, Alrescha in Gemini and Aquarius.

Reşhü'l-hacer "Taştan Su Sızdıran" (cimrilik nedeniyle); Abdülmelik'in lakabı.

Reşîd doksan dokuz güzel addan biri.

reyhan fesleğen.

rezm savaş, bkz. bezm-rezm.

Rıdvan cennette görevli melek, cennet kapıcısı.

riyazet nefsi eğitmek için onu aç, susuz ve sevdiği şeylerden mahrum bırakma. Bkz. ULUDAĞ, s. 438-439; "az yemek, az uyumak, daimi ibadete koyulmak suretiyle nefsi terbiye etmek..." Bkz. GÖLPINARLI[2], s. 259.

rub-ı meskûn Dünya'nın üzerinde insanların yaşadığı dörtte birlik bölümü. Bkz. "yedi iklim" maddesi.

Rufes Yunan bilge.

Rûh-ı A'zam akl-ı evvel (ilk akıl); nûr-ı Muhammedî; Cebrail; Arş.

ruh-ı hayvani bkz. "nefs-i hayvani" maddesi.

ruh-ı nefsani insanın akıllı ruhu.

Rukiye İskender'in annesi.

Rum Roma ve Bizans'ı imlerken sonraları Anadolu'nun kimi bölgeleri bu adı almış ve bütün Anadolu bu isimle anılmıştır.

Rüstem İranlı kahraman.

Rüstem-i Destân "Destan oğlu Rüstem", *Şehnâme*'de Zal'in dillere destan kahramanlıklarıyla anılan oğlu; Zaloğlu Rüstem; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 247-258.

rüzgâr zaman; felek; yel.

S

sabah kandili Güneş.

sabit yıldızlar astrolojide çevresindeki yıldızlara göre yer değiştirmediği varsayılan yıldız.

Sabnus Yunan bilge.

Sabûr doksan dokuz güzel addan biri.

Sa'd-Bula' Ay'ın yirmi üçüncü konağı, Kova'nın yıldızları, "Yutanın Saadeti", Ay'ın yörüngesinde iki küçük yıldız.

sadık rüya rü'yâ-yı sâdık, gerçeğe uygun rüya. Peygamberliğin bir parçası sayılan, Allah tarafından vahyolunan, gayet açık bir rüya türü.

Sa'dü'l-Ahbiye Kova burcunun yıldızları, Sadachbia in Aquarius, "Çadırların Saadeti".

Sa'dü's-Süûd Kova burcunun yıldızları, Sadalsuud in Aquarius, "En Yüksek Saadet".

Safa hac görevi sırasında Minâ ve Arafat'ta olduğu gibi gerekli eylemlerin uygulandığı Mekke'de bir tepe.

sağlam akçe halis, tam akçe.

sahib-kırân talihi mesut padişah; ulu, heybetli padişah, muzaffer hükümdar; "sâhib-kırân, sa'deyn denilen Zühre ve Müşteri yıldızlarının bir burçta, bir derece ve bir dakikada birleşmesi esnasında dünyaya gelen talihi mesut kimse. Şiirimizde şevket ve satvet sahibi hükümdar manasında kullanılmıştır." Bkz. ONAY, s. 390.

Sam Sam-ı Süvâr, İranlı kahraman.

Samed doksan dokuz güzel addan biri.

Samiri Musa Peygamber'in düşmanı.

San'an San'a, Yemen'de bir şehir.

sandal sandal ağacı (güzel koku yayması yönüyle); dolmuş sandalı, nevbet kayığı (İstanbul'da Boğaziçi'ne vapur çalışmadığı dönemde); şarap; bkz. TS., c. II, s. 1205; TIETZE, c. I, s. 642; ONAY, s. 174.

Sanki eşek gibi üzerinde yüz kitap var. "Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini inkâr eden topluluğun hâli ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez. ." *Kur'an,* Cum'a 5.

Sarfa Aslan'ın yıldızı, Assarfa in Leo, "Aslan'ın kuyruğu".

sarık "destar", katlanıp şerit hâline getirilerek taçların üzerine sarılan ince kumaş ve tülbent; bkz. KOÇU, s. 87, 203; ATASOY[2], s. 204-208.

Sâriye Ömer'in komutanı.

Saruhan Ege Bölgesi'nde bir ilçe ve beylik.

Sasaniler 224-651 yılları arasında hüküm süren ikinci büyük İran hanedanı.

Satürn Zühal, Keyvan.

Save Gölü İran'da bir göl.

Sebû' Kurt takımyıldızı, Lupus.

sebze yeşillik, tazelik, çemen, ot; bkz. TULUM, s. 1562.

Seffah Abbasi halifesi.

Sefine Argo takımyıldızı, Argo Navis.

seher kuşu bülbül.

Sehm Okçuk takımyıldızı, Sagitta.

sekiz cennet 1. Dârü'-l Celal (beyaz sedeften) 2. Dârü's-Selâm (kırmızı yakuttan) 3. Cennetü'l-Me'vâ (sarı yakut / zebercetten) 4. Cennetü'l-Huld (sarı mercandan) 5. Cennetü'n-Naim (beyaz gümüşten) 6. Cennetü'l-Firdevs (kırmızı altından) 7. Cennetü'l-Karâr (saf miskten) 8. Cennetü'l-Adn (sedeften)

sekr ve sahv sekr kendinden geçme, sahv kendine gelme ve ayılma hâli. Sekr hâlindeki salik, şeri hükümlere aykırı sözler söyleyebilir. Bunlara itibar edilmez. Bkz. ULUDAĞ, s. 450, 457-458.

Selamit Doğu denizlerinde bir ada.

Selçuklu Oğuz Türklerinin Kınık boyu tarafından kurulan imparatorluk.

Selâm doksan dokuz güzel addan biri.

selbî sıfatlar (tenzihî sıfatlar) Allah'ın sıfatları zatî, fiilî ve haberî olmak üzere üçe ayrılır. Zatî sıfatlar da kendi içinde nefsî, selbî (tenzihî) ve sübûtî (icabî) diye üçe ayrılır. Selbi sıfatlar, Allah'ın zatına layık olmayan niteliklerden ve yarattıklarına benzemekten tenzih etmeyi gerektiren sıfatlardır. Bkz. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 279-281. Ayrıca bkz. "icabî sıfatlar" maddesi.

Selm İranlı kahraman.

Selman İranlı şair (1309-1376).

Sem' Allah'ın duyma sıfatını belirten kelam terimi.

semender ak kuş, bir kertenkele şeklinde hayal edilip ateşte yanmadığına inanılan masal hayvanı; çeşitli sözlüklerdeki tanımlar ve farklı tanıklar için bkz. ONAY, s. 399-400. Bkz. "ak kuş" maddesi.

Semerkand İran'da bir şehir.

Sencer Selçuklu sultanı.

Serendib Cava'da bir şehir.

Sertân Yengeç burcu, Cancer. Kamer gezegenine bağlı olduğu için, "burc-ı hilâl" ismi de verilmiştir. bkz. AND[1], s. 320.

Settâr doksan dokuz güzel addan biri.

Sevda insan mizacını oluşturduğu var sayılan dört temel öğeden biri, kara sevda, kara öd.

Sevr Boğa Burcu, Taurus.

Sıbgatullah Allah'ın boyası.

Sıddık Ebu Bekir'in lakabı.

Sırât-ı müstakîm Doğru yol.

sırça saray "sırca vurulmuş tuğladan, yani çiniden yapılıp süslenmiş saray", bkz. ONAY, s. 402; dünya.

siccin cehennemde bir vadi; büyük günahların yazıldığı defter ve bu defterin saklandığı yer. bkz. illiyyin.

Sidre miraçta Cebrail'in gidebildiği son noktadaki ağaç, bu ağacın bulunduğu makam.

sihr-i helal büyüleyici güzellikteki söz; şiirde bir sözün hem kendinden önce söylenenleri tamamlayacak, hem de kendinden sonrakilere başlangıç olacak şekilde ustalıkla söylenmesi.

Silyâk Çalgı takımyıldızı, Lyra.

Simâk Başak burcunun en parlak yıldızı, Spica in Virgo, "Yüksek", "Silahsız Simâk".

Simurg Zümrüdüanka, ismi olup cismi olmayan efsanevi masal kuşu. Yüzü insan yüzüne benzeyen, boynu uzun, tüyleri renkli, vücudunda otuz kuşun renk ve alametini barındıran, edebiyatta tokgözlülük timsali olan bir kuş. Gölpınarlı sözü edilen bu efsanevi kuşu şöyle açıklar: "Bu ismi var, cismi yok kuş, otuz kuş büyüklüğünde olması yüzünden bu adla anılmıştır. Vücudunda otuz renk bulunduğundan otuz renkli anlamına 'Sî reng' de denmiştir. Boynu çok uzun olduğu, görünmeyecek kadar yüksek uçtuğu için Arapça'da 'Ankaa' ve 'Ankaa'yı Mugrıb' diye anılmıştır. Rüstem'in babasını bu kuş besleyip yetiştirmiştir. Yuvasının Kafdağı'nda olduğu söylenen bu kuş, devlet kuşuyla karıştırılır. Koyunları ve diğer hayvanları kapmakla yetinmeyip çocukları da kapmaya başladığı için zamanın peygamberinin duasıyla nes-

linin munkarız olduğu da rivayet edilmiştir. Türkçe'ye Zümrüdüanka diye geçen bu kuş, masallarımızda, Keloğlan'ın dostudur. Tasavvufta Ankaa, herkesce tanınmayan Kutb'a ve maddenin her şekli almak kaabiliyetine denir." Bkz. GÖLPINARLI[1], s. 460.

Sinan, Sinan Paşa Sinanüddin Fakih Yusuf Paşa, Osmanlı veziri.

Sint Hint ile eşleştirilen Doğu ülkesi.

sirâc aydınlatan; Hz. Muhammed.

Sistan Nimruz ile aynı Doğu ülkesi.

Siyamek Tahmûres'in oğlu; ayrıca bkz. Dîv-bend.

siyaset edep, ilim, tedbir, talim, zapt, rapt; ceza, özellikle idam cezası; azap, işkence. Bkz. TULUM, s. 1603.

Siyavuş İranlı kahraman.

sofu kaba ve kuru sofu, ikiyüzlü kişi, edebiyatta âşıklara karşı çıkan tipin (rint karşıtlığında) adı, bkz. "zahit" maddesi.

Sokrat Yunan bilge.

Solun Solon, Yunan bilge.

Söğüt Marmara Bölgesi'nde bir ilçe.

Sudan Afrika'da bir ülke.

Su'day Yemen hükümdarının kızı.

Sultanönü Sultân Yügi, Eskişehir'de bir sancak.

Sûz Sûznâk makamı; ateş; hararet, göynük.

Süheyl Kanapus, Karina takımyıldızının güneyinde gökyüzünün en parlak ikinci yıldızı, Canopus.

Süleyman Rüzgâra hükmettiği, kuşların dilini bildiği rivayet edilen peygamber, edebiyatta yüzük ve taht ile anılır.

Süleyman Süleyman ibn Abdülmelik, Emevi halifesi.

Süleyman "mühr-i Süleymân", "taht-ı Süleymân", "mülk-i Süleymân" Süleyman Peygamber, *Kur'an*, Enbiya 81, Sâd 32, 33-35.

Süleyman Paşa Orhan'ın oğlu.

sümbül sünbül, zülüf.

Sünbüle Başak burcu, ekliptik üzerinde yer alan burçların altıncısı, Virgo; bkz. AND[1]; s. 324-325; Sünbüle musiki

makamı; bkz. ÖZTUNA, s. 437; "Buğday ve arpa ve bunlar misilli nebâtın başak tabir olunan tohum yatağı ve nücûm ıs. olup felek-i bürûcda esed burcuyla mîzân burcu beyninde vâki' burcun ismidir ki şemsin mezkûr burca duhûlü ağustosun dokuzuna tesadüf edip orak vakti tamam olur. Cem'i senâbil gelir", REMZÎ, c. I, s. 681.

Sürak Sürak ibn Malik, Hz. Muhammed'in düşmanı.

Süreyyâ Ülker, Pervin (yedi yıldızdan oluşan bir takımyıldız); "ıkd-ı Süreyyâ", "ıkd-ı Pervîn", "Yedi Kız Kardeş", Pleione in the Pleides.

süsen çeşitli renklerde iri ve güzel kokulu çiçekler açan, uzun ömürlü otsu bitki, iris.

Ş

Şâbûr, I. Şapur, Sasani hükümdarı.

Şâbûr, II. Şapur, Sasani hükümdarı.

Şahan Hüdây Mu'temid zamanında bir isyancı.

şâhid tanık olan; Hz. Muhammed.

Şam Suriye.

Şarteyn Koç burcunun iki parlak yıldızı, Sheratan in Aries, "Koçun boynuzları".

Şazkam kadınlar şehri.

şebçerağ geceleyin parlayan kıymetli bir taş.

şecaat pehlivanlık, bahadırlık, yüreklilik, yararlık; fazilet, hüner. Bkz. TULUM, s. 1642.

Şeddâd / Şedîd Âd'ın oğulları.

Şefî ahirette günahkâr kullar için Hak'tan bağışlanma dileyecek olan; Hz. Muhammed.

Şehîd doksan dokuz güzel addan biri.

Şehrgir Kanderuş'u esir alan kişi.

Şehrizur Irak'ta bir şehir.

Şekûr doksan dokuz güzel addan biri.

şem-i cem' cem' mumu.

Şems Güneş.

şemse nakkaşların kitaplarda, duvarlarda çizdikleri Güneş motifi; bkz. ONAY, s. 424.

şerefburcu gezegenlerle burçlar arasında vebal (düşüş), şeref (yükselme) ve hubût (güçten düşme) ilişkileri vardır. Her burcun vebali, şerefi ve hubutu vardır. "Burc-i şeref" mutluluk zamanının, baht açıklığının sembolüdür. Bkz. AND[1], s. 313.

şerha ince ve uzun kesik / yarık, uzunlamasına kesip açma ve dilimleme; "tûlânî (uzunlamasına / boyuna) kesilip dilinmiş et dilimine denir", bkz. MÜTERCİM ÂSIM[2], c. I, s. 484; ayrıca Fuzulî'de bu kelimenin kullanış biçimi için bkz. DİLÇİN, s. 57.

Şevle Akrep'in yıldızları, Shaula in Scorpio, "Akrep'in İğnesi".

Şeyh Hasan Şeyh Hasan-ı Büzürg, Celayirliler hükümdarı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 420.

Şeyh Hüseyin Celayirliler hükümdarı.

Şeyh Hasan Şeyh Hasan-ı Kûçek, Çobanoğulları hükümdarı.

Şeyh Üveys Celayirliler hükümdarı.

Şeyhoğlu Şeyhoglı, Türk şair.

Şifâ *Kur'an*'ın bir adı.

Şimal bir iblis.

Şiraz İran'da bir şehir.

Şirin Hüsrev'in sevgilisi.

Şiruye Hüsrev-i Perviz'in oğlu.

Şit Hz. Adem'in üçüncü oğlu.

Şücâ' Su Yılanı takımyıldızı, Hydra.

T

Tagargar (Dokuz Oğuz), bir Doğu ülkesi.

tahkikî tevhit hakkî tevhid, *İskendernâme*'de Hızır tevhidi ilmî, gaybî ve hakkî olmak üzere üçe ayırır. İlmi tevhidi

de tasdikî ve tahkikî tevhit diye ikiye ayırır. Tevhit akıl ile bilinirse tahkikî tevhit olur, zevk ile bilinirse gaybî tevhit olur.

Tahmasb İran hükümdarı.

Tahmûres İran hükümdarı.

takımyıldızları Ayyûk (Capella in Auriga), Bâtıye (Crater), Dubb-ı Asgar (Ursa Minor), Dubb-ı Ekber (Ursa Major), Câsî (al-Jâthî, Hercules), Cebbâr (Orion), Dilfeyn, Delfîn (Delphinus), Dücâce, Decâce (Cygnus), Erneb (Lepus), Feres (Pegasus), Gûle (al-Awwâ, Boötes), Gurâb (Corvus), Hayye (Serpens), Havvâ, Heyye (Ophiuchus), Hût-ı Cenûbî (Piscis Austrinus), İklîl-i Cenûbî (Corona Australis), İklîl-i Şimâl, Fekke (Corona Borealis), Kâs / Bâtıye (al-Ka's, Crater), Kantûrus (Centaurus), Kaykâvus (Cepheus), Kelb (Canis Major and Canis Minor), Kıytîs, Kaytus, Kaytaş (Qîtus, Cetus), Makdemü'l-Kelb, Micmere (Almugamra), Mir'ât Müselles (al-Mar'a al-Musalsala, Andromeda), Mümsikü'l-inân (Heniochus), Müselles (al-Muthallath, Triangulum), Nehr (Eridanus), Nesr-i Vâkı (Vega), Nesr-i Tâyir (Altair), Re's-i Feres / Kat'atu'l-Feres (Equuleus), Re's-i Gûl, Hâmil-i Re'sü'l-Gûl / Berşâvuş (Algol in Perseus), Sebu (Lupus), Sefîne (Argo Navis), Sehm (Sagitta), Silyâk, Şelyâk (al-Shilyâq, Lyra), Şücâ (Hydra), Tinnîn (Draco), Ukâb (Aquila), Zâti'l-kürsî (Cassiopeia).

Talut Saul, İsrail hükümdarı.

Tamgac Han Çin imparatoru.

Tarhan Keşmir hükümdarı.

tasdikî tevhit *İskendernâme*'de Hızır tevhidi ilmî, gaybî ve hakkî olmak üzere üçe ayırır. İlmî tevhidi de tasdikî ve tahkikî tevhit diye ikiye ayırır. Tevhit nakl ile bilinirse tasdikî tevhit olur. Zevk ile gaybî tevhit olur.

Tatar Tatarlar, Moğollar veya Oğuz olmayan Türkler.

Tavaif Beyleri "Mülûk-ı Tavâif". İskender'den sonra yeryüzünün kargaşayla dolması üzerine çeşitli beyler hüküm

sürerler. Eşganiler bunların içinde en ileri gelenlerdendir. Eşk on yıl, Şâbûr altmış yıl, Cevderzin on yıl, Pijen yirmi bir yıl, Cevder yirmi bir yıl, Cevder bin Cevder on dokuz yıl, Kisra kırk yıl, Hürmüz on yedi yıl, Erdevân on iki yıl, Kisra kırk dört yıl, Belâş yirmi bir yıl, Erdevân on yıl saltanat sürer.

tavus-karga Güneş-gece.

Taybe Medine'nin adlarından biri.

Tayi Tayi Li-emrillah, Abbasi halifesi.

taylesan sarığın omuza sarkan ucu.

Taynus Kaydafe'nin büyük oğlu.

Tebriz İran'da bir şehir.

tecelli gaybden gelen ve kalpte zâhir olan nurlar. Görünmeyenin kalplerde görünür hâle gelmesi. ULUDAĞ, s. 514.

tecrit-tefrid tecrit kalbi masivadan arındırma, tefrid Hakk'ı şanına yakışmayan vasıflardan tenzih ederek tek ve eşsiz görme. Ehl-i tecrit dünyayı terk eden, onunla ilgiyi kesen, ehl-i tefrid Hak ile birlikte olan. Bkz. ULUDAĞ, s. 516-517.

tefrika dünyaya dalmak, zihni çeşitli yerlerde meşgul etmek, dikkati dağıtmak. Bunun tersi ise cemiyet ve cemiyet-i hâtırdır. Cem Hakk'a, tefrika halka işarettir. Geniş bilgi için bkz. ULUDAĞ, s. 519-520.

Tehemten Rüstem'in lakabı.

temren peykân, ok, mızrak gibi silahların ucundaki sivri demir. KUŞOĞLU[2], s. 91.

terakki bir hâlden bir hâle, bir makamdan bir makama, bir marifetten bir marifete yükselme. ULUDAĞ, s. 524.

Terazi Mîzân, Libra.

testere "bıçkı", Zekeriye Peygamber bağlamında.

tevfik kulun dileği ile Tanrı dileğinin uygunlaşması, kulun işi ve dileğinin gerçekleşmesinde Tanrı katından uygunluk sağlanması.

Tevrat Musa Peygamber'e inen kutsal kitap.

Tevvâb doksan dokuz güzel addan biri.

Tımtirun Demetrius, Yunan bilge.

Tibyân *Kur'an*'ın bir adı.

Timur Temür, Timurlenk. Timurlu hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 448-449.

Timurtaş Çobanoğulları'nın Anadolu valisi. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 450-451.

Tinnîn Ejderha takımyıldızı, Draco.

Tinnîn Doğu denizlerinde bir ada.

Tîr Akyıldız, gökyüzünün en parlak yıldızı, Sirius.

tiryak panzehir; afyonlu macun; bkz. ONAY, s. 442; "Afyon ve baharatı hâvî macuna müşâbih bir nevi ilâç ki te'sîr-i zehri ta'dîl eder ve uyku getirir ve hüzn ü gussayı def' ettiğinden nâşî Araplar şaraba dahi bu vechile tesmiye ederler", REMZİ, c. I, s. 267.

Toktamış Altınordu Hanı. Bkz. GÜLENSOY-KÜÇÜKER, s. 470.

Tuba Bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda bulunan ağaç; güzelin boyu.

Tuğrul Selçuklu sultanı.

Tûr Sina Dağı.

Tur İranlı kahraman.

Turan Eski İranlıların Türklerin Orta Asya'daki eski yurtlarına verdikleri ad; İran dışı topraklar, Ehrimen ve kötü ruhların bulunduğu ülke.

Turan Duht Sasani kraliçesi.

Turgut Türk boyu veya bölgesi.

Tus İranlı kahraman.

tutiya göze parlaklık ve kuvvet veren sürme taşı tozu (inci "cevher" karıştırılması); güzelin ayağı tozu; bkz. ONAY, s. 445; ayrıca bkz. "cilâ-yı tûtiyâ" maddesi.

Tübba-i ekber Hz. Muhammed gelmeden üç yüz yıl önce ona iman eden Yemen hükümdarı.

U

Ukâb Kartal takımyıldızı, Aquila.
Urmiya Yeremya. Eski Ahit'teki Yahudi peygamberlerden.
usûl-fürû' bkz. "asl-fer'" maddesi.
Uşşâk Türk musikisinde bir makam. Bkz. ÖZTUNA, s. 538.
Utarit yedi gezegenden biri, Merkür.

Ü

üçüncü gök Musavvir makamı, Zühre'nin yeri.
Ürgenç Doğuda bir ülke.

V

vacib Kelam ilminde hüküm şer'î, âdî ve aklî olmak üzere üçe ayrılır. Aklî hükümler de kendi içinde vacib (zorunlu), mümkün (caiz) ve mümteni' (muhâl, müstahîl) olmak üzere üçe ayrılırlar. Vacib, varlığı zatının gereği olan, var oluşunda başka bir sebebe muhtaç bulunmayan hüküm demektir. TOPALOĞLU-ÇELEBİ, s. 135-136.
Vâhid doksan dokuz güzel addan biri.
Vakvak Doğu denizlerinde bir ada. Metin And Vakvak Adası'na ilişkin şunları yazar: "Arap ve Asyalı yazarlar, coğrafyacılar uzun uzun Vakvak Adası üzerine bilgi verirler. Ne var ki bunun yeri çok çeşitlidir, kimine göre güneydedir, bu genellikle Hint Denizi olarak gösterilmiştir, bir de Afrika'da olduğu ileri sürülür. Bir başka kesim bunun Çin'in doğusunda, ya da Çin Denizi'nde veya Sumatra yakınında olduğunu belirtir, Kazvini gibi yazarlar bu adaların sayısının binden çok olduğunu bildirirler. Ayrıca adanın nüfusu, hayvanları, bitkileri üzerine de bilgi verirler. Bu gerçek üzerine kurulu bil-

gilerin dışında burada bir takım efsane yaratıkların da sözü edilir. Örneğin dev boyutlu bir balık, dev boyutlu kablumbağa, uçan akrep, ateşe girince yanmayan semender kuşu ve cinsiyet değiştiren bir tavşan türü gibisinden yaratıklar bulunur. Kimine göre Vakvak Adası Irak'ın güneyinde Komor Adası yakınındaydı. Buranın kraliçesinin çevresinde 400 genç bakire bulunur." Bkz. AND, s. 291.

Vâlî doksan dokuz güzel addan biri.

Varnık efsanevi âşık.

Varka Batı kralı, Kanderuş'un kayınpederi.

Varsak Türk boyu veya bölgesi.

Vâsık Billah Abbasi halifesi.

Vâsi doksan dokuz güzel addan biri.

vatan sevgisi insanın geldiği asıl ezelî yurduna özlemi ve dönme isteği.

Vedûd doksan dokuz güzel addan biri.

vefalı dost "yâr-ı gâr", mağara dostu (Hicret sırasında Hz. Muhammed'le birlikte mağarada bulunan Hz. Ebubekir hakkında).

vebal günah doğuracak ve insanı azaba sürükleyecek ağır sorumluluk; çöküş (yıldız ilmi terimi).

vecd Haktan gelen mükâşefeler / tecelliler. Kulun kasdı olmadan kalbine tesadüf eden ilham, his, feyz, vârid gibi şeyler. Bkz. ULUDAĞ, s. 560-561.

Vegan Doğu ülkesi.

Vehhâb doksan dokuz güzel addan biri.

Vekîl doksan dokuz güzel addan biri.

Veli Şeyh Üveys zamanında Horasan valisi.

Velid I. Velid, Emevi halifesi

Velid bin Yezid II. Velid, Emevi halifesi.

Venüs yedi gezegenden biri; bkz. "Zühre" maddesi.

Vesvas bir iblis.

Vize Trakya'da bir ilçe.

Y

Yahya ibni Halid-i Bermeki Harunürreşid'in veziri.

Yakub Yakub Peygamber, Yusuf Peygamber'in babası; ("Yusuf", "Beytü'l-hazen" paralelliğinde).

Yaktin el-Hadi dönemi boyunca heretik hareketin önderi.

Yakub ibni Leys Seferi hanedanının kurucusu.

yasemin "semen", "yasemen". Beyaz rengi, kokusu ve yaprağı dolayısıyla güzelin yüzü ve göğsü bağlamlarında geçen çiçek.

Yecüc Kıyamete yakın ortaya çıkıp pek çok kötülük yapacaklarına inanılan, çok kısa boylu iki kavimden biri; Nuh Peygamber'in oğlu Yafes'in soyundan gelen iki kabileden biri (sed bağlamında); bkz. *Kur'an*, Kehf 94, Enbiyâ 96; ayrıca bkz. PALA, s. 522-523; ONAY, s. 460.

yed-i beyza "Beyaz El", Hz. Musa'nın Firavun'a gösterdiği mucizelerinden biri, elini koynuna sokup çıkarınca pırıl pırıl ışıması; *Kur'an*, A'râf 108, Kasas 32, Neml 12, Şu'arâ 33, Tâ Hâ 22, 23.

yedi iklim "Eski coğrafyacılara göre dünya, yedi iklime ayrılır: 1. Batı illerinden, Berberiyye'den, Habeşistan'dan, Yemen'in güneyinden Hindistan ve Çin'e, Doğu Okyanusu'nun bazı adalarına dek uzar. Bu iklimde en uzun gün 12,5 saattir. Halkı siyah renklidir. 2. Sudan'ın ve Arap ülkesinin kuzeyinden Hürmüz Denizi'ne varır; Hindistan ve Çin'in ortalarından geçer, Doğu Okyanusu'nun ortasındaki adalara ulaşır. Halkının rengi esmerdir. 3. Batının kuzeyinden, Mısır'dan geçer, Kudüs, Şam, Kûfe, Bağdat, Basra, Şiraz, İsfahan ve Fars memleketleriyle Hindistan ve Çin'in kuzeyinden geçer, aynı denize varır. Halkı buğday renkli ve esmerdir. 4. Akdeniz'le Sebte Boğazı'nın, Endülüs, Frengistan ve Rumeli'nin güneyinden, Anadolu'nun yarı kuzeyinden geçer, Tarablus,

Antakya, İskenderun, Halep, Erzincan, Diyarbakır, Musul, Tebriz, Erdebil, Kazvin, Tûs, Lâhûr, Keşmir ve Horosan'dan, Hıtâ ve Huten'in kuzeyinden, Hindistan ve Çin'in güneyinden geçer; Doğu Okyanusu'yla adalara varır. Halkın rengi beyaza yakın esmerdir. 5. İspanya'nın kuzeyinden, Avrupa'nın ortalarından geçer, Anadolu şehirlerinin çoğuna, Sivas, Erzurum, Şirvan, Hazar Denizi'ne, Giylan ve Câm gibi şehirlere uğrar; Harzem, Semerkand, Buhârâ, Bedahşan, Türkistan ve Kıpçak Çölü'nden, Çin Seddi'nden, Hıtâ ve Huten ülkelerinin ortalarından gene Doğu Okyanusu'na varır. Halkının rengi beyazdır. 6. Avrupa'nın, kuzeyinden Venedik ve Rumeli'den, Azak'tan geçer. Gürcistan, Tiflis, Gence, Revan şehirlerine varır; Şirvan'ın kuzeyine, Derbend Kalesi'nden Dağıstan ve Ejderhan'a ulaşır. Hazer'in kuzey tarafından geçer. Karakalpak, Özbek, Çağatay, Kaşgar, Türkistan, Tataristan, Deşt-i Kıpçak, Huten ve Hıtâ'nın kuzeyinden Doğu Okyanusu'ndaki adalara varır. Halkının rengi sarıdır. 7. Batı Okyanusu'ndan başlar. Portakal ülkesiyle İngiliz ülkesinden geçip Kuzey ülkelerinden, Kıpçak, Bulgar ve Rus diyarından, Hazer'in kuzeyinden, İskender seddinden doğu Okyanus adalarına varır. Halkının rengi kızıldır." Bkz. GÖLPINARLI[1], s. 460-461.

Yediğin zakkum, içtiğin kaynar su *İskendernâme*, 3056, 7956. "Sonra onlar için bunun üstüne kaynar sudan karışık bir içecek vardır." *Kur'an*, Sâffât 67.

yedinci gök Rezzâk'ın makamı, Zühal'in mekânı.

Yemen Süheyli Yemen şahının güzel kızı Su'day.

Yezd İran'da bir şehir.

Yezdân Maniheizm inanışında iyiliğin yaratıcısı.

Yezdecird I. Yezdigirt, Sasani hükümdarı.

Yezdecird II. Yezdigirt, Sasani hükümdarı.

Yezdecird III. Yezdigirt, Sasani hükümdarı.

Yezid I. Yezid, Emevi halifesi.
Yezid bin Abdülmelik II. Yezid, Emevi halifesi.
Yezid bin Velid III. Yezid, Emevi halifesi.
Yusuf yüz güzelliğiyle anılan peygamber.
Yusuf Mülhid erken Abbasi döneminde bir heretik.
Yusufnâme *Yusuf u Züleyha* mesnevisi. Türk edebiyatında çokça tutulmuş ve okunmuş bir mesnevi.
Yüce bir ahlak üzeresin "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." *Kur'an,* Kalem 4.

Z

Zâbih Oğlak burcunun yıldızları.
Zabilistan bir Doğu ülkesi.
Zâhir doksan dokuz güzel addan biri.
Zâhir Allah'ın sıfatlarından biri.
Zal İranlı kahraman, Rüstem'in babası.
Zaloğlu Rüstem *Şehnâme*'de Zâl'in dillere destan kahramanlıklarıyla anılan oğlu; geniş bilgi için bkz. TÖKEL, s. 247-258.
Zâti'l-kürsi Kraliçe takımyıldızı, Cassiopeia.
Zebânâ Yengeç takımyıldızında Yengeç'in güney kıskacını gösteren, Su Yılanı takımyıldızının tepesine yakın bir sabit yıldız, "Kıskaçlar", Alpha Cancri.
Zebre Aslan'ın iki parlak yıldızı, Azzubra in Leo, "Aslanın Yelesi".
Zebur Davud Peygamber'e inen kutsal kitap.
Zekeriya Hristiyanlıkta Vaftizci Yahya, İslam'da Yahya Peygamber olarak bilinir, kovuğuna gizlendiği ağacın kesilmesiyle öldüğünden edebiyatta testereyle birlikte anılır.
Zemzem Mekke'de çıkan kutsal su.
zemzeme nağme, ezgi, (bülbül sesi bağlamında).
Zend Zerdüşt dininin kutsal kitabı Zend-Avesta.
Zeng, Zengibar, Zengi Doğuda bir Afrika ülkesi.

Zerdüşt *İskendernâme*'ye göre Güştasb'ın hükümdarlığı zamanında ortaya çıkmış ve Zend adında bir kitap getirmiş din kurucusu.

Zeresb Sistan hükümdarı.

zerrîn-kadeh altın kadeh; bir lale türü, "verd-i ra'nâ" paralelliğinde.

Zeyd bkz. Amr.

Zeytun Yunan bilge.

zırnık arsenik.

Zirâ' İkizler'in iki parlak yıldızı.

Ziyaülmülk Ahmed Han'ın veziri.

züht her türlü zevke karşı koyarak kendini ibadete verme.

Zühal yedinci gökteki Satürn gezegeni; fil üzerine oturmuş bir Hintli şeklinde minyatürleri için bkz. AND[1], s. 341.

Zühre yedi gezegenden biri, Venüs; Eski Yunanların Afrodit, Romalıların Venüs adını verdikleri göğün üçüncü katındaki gezegen; çoban yıldızı, kervankıran (halk arasında); gökyüzünde görevi çalgıcılık olan gezegen; geniş açıklama ve minyatürler için bkz. AND[1], s. 345-346; ONAY, s. 471.

Zü'l-Celal doksan dokuz güzel addan biri.

Zü'l-İkram doksan dokuz güzel addan biri.

Zülkarneyn İskender'in lakabı.

zülüf yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi; saç.

zünnar keşişlerin bellerine bağladıkları uzun kuşak.

Atasözleri, Deyimler, Kalıplaşmış Sözler ve Eskicil Öğeler

A

ad urınak ad koymak.
adlu adıyla yazılmak adlarıyla yazılmak.
adavet kılmak düşmanlık gütmek.
adını saklanmak adını korumak.
adını saklamak adını korumak.
aferin etmek / kılmak takdir etmek, beğenmek; övmek.
aferin canına senin! aferin yüreğine senin! çok yaşa! ne güzel!
âgâz etmek söylemek; başlamak.
ahd saklamak sözünü tutmak.
ahdi sınak sözünden dönmek.
âhenk etmek hazırlanmak, eteğini beline sokmak, harekete geçmek, TULUM, s. 259.
akd etmek sözleşmek.
akd-i dest parmak hesabı.
aklı başına gelmek kendine gelmek.
aklı başından gitmek "başından giderdi akl u hûş".
aklı kem aklı kıt.
aklını başına toplamak "aklını başına cem' eylemek", "kendüsini cem' etmek", akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak.

Alaşar Alaşehir.
alçaklık alçak gönüllülük.
aldamak aldatmak.
aldurmak kaptırmak, çaldırmak; kandırmak. Bkz. TS, c. I, s. 99.
âlem ona teng olmak dünya ona dar gelmek.
alu aşağı, geri, değersiz; bkz. TS, c. I, s. 115.
aman bağışlamak affetmek.
aman vermek fırsat vermemek, göz açtırmamak.
anaru öte.
anramak kükremek.
arıtmak temizlemek.
armak yorgun düşmek.
artuk başka.
arz etmek göstermek.
asker salmak "leşger getürmek", akın etmek; bkz. TS., c. II, s. 876, ("çeri çekmek" mad.); "leşger çekmek", asker toplamak, akın etmek; Farsçadan deyim aktarması yolu ile "leşker keşîden", krş. "lashkar kashîdan", STEINGASS, s. 1122.
assı ne! ne faydası var!
aşkının divanesi olmak aşkıyla deli olmak.
at salmak at sürerek düşmana hücum etmek; altı tanık için krş. TS., c. I, s. 279.
ata baba.
atabeglik beylik.
atlanmak at binmek.
ayağına düşmek ayağına kapanmak.
ayaktan düşmek el ayaktan düşmek, ayakta duramamak, düşkün hâle gelmek. Bkz. ŞENTÜRK, c. 1, s. 466.
ayân etmek çıkarmak, göstermek.
ayân olmak belirmek, açık seçik hâle gelmek.
ayb etmek kusur bulmak.
ayruga kalası arkada kalanlar.

ayruksı eylemek değiştirmek, başka hâle getirmek, tağyir etmek.
azl etmek tahttan indirmek.
azmak bozulmak, fasit olmak; yolu kaybetmek, şaşırmak. Bkz. TS, c. I, s. 351-352.
azm eylemek hareket etmek, yönelmek.
azm-i râh etmek yola koyulmak, yolunu bir yöne çevirmek.

B

bâc virmek vergi vermek.
bacadan yol bulmak (görmeye) fırsatlar kollamak.
bâdbân sürmek yelken açmak.
bağlamak kapamak (derbent).
bağlu kapu kapalı kapı.
bağrını çâk etmek bağrını parçalamak.
bahşetmek ayırmak, bölmek, taksim etmek.
baht yüzünü döndürmek talihi ters dönmek.
bahs etmek yarışmak.
bahşiş etmek bağışlamak, armağanlar vermek.
bârigâh tutmak otağ kurmak.
basılmak alt olmak, yenilmek, mağlup olmak.
baş çekmek karşı gelmek, isyan etmek, itaatsizlik etmek, serkeşlik etmek; bkz. TS, c. I, s. 427.
Baş gidince ayağın hali ne olur? "Çün gide baş ayagun hâli nola".
baş götürmek baş kaldırmak.
baş indirmek baş eğmek.
baş kayırmak başını sakınmak.
baş koymak saygıyla başını yere koymak, eski devlet protokollerinde hükümdarlar huzurunda yere baş koymak; bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 81.
Baş sağ olunca külah bulunur. "Baş sag oldukda bulınur külâh".
baş vermek "baş irgürmek", başını uzatmak.

baş vermemek yüz vermemek, sevmemek.
başa çıkmak aşık atmak.
başa yetürmek başa yükseltmek, yüceltmek.
başarmak aşık atmak, idare etmek, başa çıkmak. Bkz. TS, c. I, s. 419-420.
başına koyup yüzine sürmek değer verilen bir şeyi özlemle beklemek.
başına külah urmak başına taç takmak; tahta çıkmak.
başına rüstehîz koparmak başında kıyamet koparmak.
başına taç urmak başına taç takmak, tahta çıkmak.
başlar yitürmek başlar götürmek.
bay u yoksul zengin fakir.
bedel olmak değiştirmek.
behre bulmak nasiplenmek.
behre olmak kısmet olmak.
berkitmek sağlamlaştırmak, sıkmak, pekitmek, tahkim etmek, dikmek; bkz. TS, c. II, s. 519-522.
bıçkı testere.
bile eşit, eşdeğer; beraber, beraberinde.
bilmek anlamak, idrak etmek. Bkz. TS, c. I, s. 567.
bin bahane koparmak bin bahane bulmak.
bin selam olsun! günlük konuşma kalıbı.
bî-niyâz etmek hoşnut etmek, ihtiyaçtan kurtarmak; bkz. TULUM, s. 431.
bir çizim yer çok küçük bir alan.
Bir göğüste iki gönül olmaz. "Bir gögüzde iki gönül olımaz".
bir içim su bir içimlik, birazcık; ölmeden önce hastaya verilen su; "bir içim su", çok güzel, çok hoş.
Bir kıl ile yedilir. Koyun sürüsü bir kılla bile güdülür.
bir nefes bir an.
Bir pulum yok! Beş kuruşum yok!
biti yazmak mektup yazmak.
boyanmak bulaşmak, batmak.
boyun urmak baş kesmek.

bu vücûh bu yüzden.
Bugünün işini yarına bırakma. "Koma bugünki işüni yarına".
bünyad urmak inşa etmek.

C

can kararını aldurmak can düzenini bozmak.
can kulağı "gûş-ı cân".
can kulağıyla sem' etmek / işitmek can kulağıyla dinlemek.
can terkini urmak candan vazgeçmek.
can virmek ölmek.
cana kâr eylemek cana işlemek.
cana yetmek canına tak demek.
candan usanmak canından usanmak.
canı ferah bulmak canı ferahlamak, içi rahatlamak.
canı girev virmek canı rehin vermek.
canı hoş tutmak gönlünü hoş etmek.
canına eser kılmak canına işlemek.
Canını başını seven baş olamaz. "Her ki cân u baş sever ser olamaz".
cehd etmek çalışmak, çabalamak.
cem' hasıl olmak gönüller bir olmak.
ceybini çâk etmek yaka yırtmak, bkz. ŞENTÜRK, c. 2, s. 407.
cüft olmak evlenmek.
cüz gayrı, dışında, hariç.

Ç

çeng urmak pençe atmak, pençe vurmak.
çengi künd olmak pençesi körelmek.
çengini tîz etmek pençesini bilemek.
çeri düzmek asker hazırlamak, ordu kurmak.
çeri salmak asker salmak.

çevre almak kuşatmak, dolamak, çevirmek, kaplamak; bkz. TULUM, s. 526.
çın yapmak doğru yapmak.
çün mademki, değil mi ki; -ince, -dikte, -diğinde, -diğinden, -in gibi, -e göre, -den dolayı.

D

dâd almak intikam almak.
dâg urmak yara açmak, dağlamak.
dâma almak tuzağa düşürmek.
debrenmek kımıldamak, hareket etmek.
degme gez her zaman, her sefer; bkz. TS, c. II, s. 1047.
degşürilmek değiştirilmek, çevrilmek; bkz. TS, c. II, s. 1053.
degşürmek devşirmek, toplamak, bkz. TS. c. III, s. 1117.
dek durmak susmak.
delim çok.
dem bağlanmak nefesi tıkanmak, soluğu kesilmek.
dem urmak nefes almak, nefes çekmek, üflemek; bkz. TS, c. II, s. 1074; övünmek, yarışmak, gibi davranmak; söz etmek, bkz. STEINGASS, s. 534.
deprenmek hareket etmek, kımıldamak. Bkz. TS, c. II, s. 1095-1097.
derhem urmak incitmek.
dermek toplamak.
dest-rest bulmak yetişmek, erişmek, imkân bulmak; bkz. TULUM, s. 580.
devşürmek toplamak.
Dikensiz gül olmaz. "Hârsuz hergiz gül olmaz."
dili bağlanmak susmak; ölmek.
dilini bağlamak susturmak.
dirlik yaşama, hayat.
dirre salmak kırbaç sallamak.
divan bağlamak divan tertip etmek; kul olmak, TARLAN, s. 99.

dökmek bırakmak, terk etmek, atmak; bkz. TS, c. II, s. 1229.
dökmek sarf etmek, harcamak; bkz. TS, c. II, s. 1229.
döndermek eğmek, bükmek; eğitmek, yola getirmek. Bkz. TULUM, s. 613-614.
döndürmek tercüme etmek, çevirmek.
döymek katlanmak, dayanmak.
durmak kıyam etmek, ayağa kalkmak. Bkz. TS, c. II, s. 1264.
dut ki! farz et!
dutmak fethetmek, ele geçirmek.
dutulmak yakalanmak, esir olmak.
dügmek yükselmek, fırlayıp yukarı çıkmak, yukarı doğru fırlamak. Bkz. TS, c. II, s. 1304-1305.
dün gece.
dün yaru gece yarısı.
dünyayı başına çeşm-i mûr **etmek** dünyayı başına dar etmek.
dünyayı dutmak dünyayı fethetmek.
dür şebeh asık surat.
düriş! çabala, çalış!
düriş olmak çabalamak.
dürtünmek sürünmek, vücuduna koku, yağ gibi şeyler sürmek; bkz. TS, c. II, s. 1332-1333.
dürüşmek uğraşmak.
düşmek konmak, inmek, nüzul etmek; bkz. TS, c. II, s. 1350.
dütün duman; sis.
düzmek yaratmak.
düzetmek yoluna koymak, tanzim etmek, tertip etmek, donatmak; kurmak. Bkz. TS, c. II, s. 1366-1368; yaratmak.

E

ecel câmını nûş etmek ecel kadehini içmek, ölmek.
ecel irmek eceli gelmek, ölmek.
ecel pençesi ermek "ecel çengâli irmek" ölmek.
Ecele çare bulunmaz. "Çün ecelden kimseye yokdur güzer".
Eden bulur. "Gişi her ne kim ider anı bulur".

efsûn kılmak büyü yapmak.
egirtmek muhasara etmek, etrafını kuşatmak, sarmak. Bkz. TS, c. III, s. 1396-1398.
eglenmek bulunmak, vakit geçirmek, kalmak, oyalanmak. Bkz. TS, c. III, s. 1399-1400.
ehl-i inâd isyancılar.
el bulmak fırsat bulmak.
el ermek elinden gelmek.
el götürmek el kaldırmak.
el sunmak el uzatmak; cüret etmek, yeltenmek; bkz. TS, c. III, s. 1445.
el urmak dokunmak.
el-vidâ' elveda.
el virmek el uzarmak, yardım etmek.
el virürken fırsat varken.
elden koymak bırakmak.
ele geçirmek "ele getürmek", yakalamak; TS, c. III, s. 1425.
ele getirmek ele geçirmek, elde etmek, yakalamak; TS., c. III, s. 1425.
ele girmek ele geçirmek, yakalanmak; TS, c. III, s. 1428-29; elde etmek.
eli erişmek gücü yetmek, ulaşmak.
elini kana bulamak "Bugün el boyadı kanuna sipihr".
eman vermemek aman vermemek, göz açtırmamak.
ergürmek (erürmek, irgürmek) ulaştırmak, eriştirmek.
erürmek ulaştırmak, eriştirmek, bkz. TS, c. III, s. 1521-1528.
eser etmek tesir etmek.
esirgemek acımak.
eslememek dinlememek, aldırış etmemek, kulak asmamak; bkz. TS, c. III, s. 1545.
esrimek sarhoş olmak, kendinden geçmek. Bkz. TS, c. III, s. 1540-1542.
Eşek atlas giyse yine eşektir. "Giyse eşek atlas eşek durur hemîn"
eşmek koşmak.

etmek yaratmak.
evmek acele etmek.
Ey Hudây! Ya Allah! (okçu seslenişi)
eydmek söylemek.
eyle öyle.
eyyamını siyah etmek gününü karartmak.

F

farz etmek tahmin etmek.
fâyiz olmak taşmak, dökülmek; bkz. TULUM, s. 709.
ferman kılmak buyurmak, hükmetmek.
ferman olmak buyurmak, hükmetmek.
fermanı revan olmak fermanı yürümek.
fermanına baş indürmek fermanına boyun eğmek.
fermanına ram olmak fermanına boyun eğmek.
fermanını dürmek "menşûrını dürmek", defterini dürmek.
feth-i bâb bulmak kapı açmak, başlamak, nasibini aramak; bkz. TULUM, s. 722.
fırsat ele girmek fırsat bulmak.

G

gâm urmak adım atmak.
gam yemek dertlenmek, kederlenmek; korkmak, endişelenmek, üzülmek bkz. TS, c. III, s. 1610-1611.
gâret etmek yağmalamak.
gark-ı arak tere batma.
garre olma! çalım satma! böbürlenme!
gavta urmak dalmak.
gayret haset, kıskançlık. Bkz. TULUM, s. 798.
gedmek kertmek, diş diş, gedik gedik etmek; bkz. TS, c. III, s. 1623.
geh yügüre geh yele kâh gezmek kâh tozmak.
gendü devletini depmek kendi nasibini tepmek.

gendülik bencillik, benlik.
gendüni yitürmek kendinden geçmek.
gendüzin unutmak kendinden geçmek.
genez kolay.
germ etmek eritmek.
germ sürmek dört nala at sürmek.
gey iyi.
gey yüz güler yüz.
gırîv kopmak çığlık kopmak.
gird etmek "gird âmeden" toplamak, devşirmek; bkz. TULUM, s. 757.
girü yine.
göğe dikilmek göğe yükselmek.
gön deri.
gönül bağlamak gönül vermek.
gönül berkitmek gönül birlikteliği sağlamak.
gönlünde makâm tutmak kalbini kazanmak.
gönlüne nedem düşmek gönlüne pişmanlık düşmek.
gönlünü vermek âşık olmak.
götürmek toplamak; kaldırmak; bkz. TS, c. III, s. 1793.
göynüklüler gönlü yanıklar.
Gözden önce **kulak** âşık olur. "Gözden öndin çün olur âşık kulak".
gözlerine hikke düşmek gözleri kaşınmak.
gurruş etmek gürlemek.
gûş tutmak kulak vermek.
gününü kara etmek gününü karartmak.
gününü siyah etmek gününü karartmak.
gür cüvâne delikanlı.

H

hâk ber-ser başına toprak yağası! Allah'ın belası!
hâk olmak kül olmak, yok olmak.
hâk-i sebîl etmek yerle bir etmek.

ham olmak bozulmak.
hande vurmak gülmek, alaya almak.
haraç çektirmek haraç almak.
harf dutmak kusur bulmak, eleştirmek.
hasaret etmek zarar / ziyan vermek; bkz. TULUM, s. 886.
haset bağlamak kıskançlık duymak.
hata kılmak yanılmak.
hayâl-ı hâb rüya.
hayra makdem! hoş geldin!
hem-dem eylemek yâran etmek.
hem-ser olmak denk olmak.
hengâmeyi germter kılmak pazarı kızıştırmak, işleri kızıştırmak.
her ne var her ne varsa.
Her Ahmed'e bir Ebu Cehil bulunur. "Ahmed'ün yirinde Bû-Cehl oturur".
hergiz asla.
heves bişirmek hevesine düşmek.
heves etmek / kılmak can atmak.
hikâye etmek hikâye anlatmak.
hisâr etmek kuşatmak.
hor görmek hâr görmek.
hû tutmak alışmak, alışkın olmak.
hurûc etmek yüz çevirmek, azmak, baş kaldırmak, asi olmak; bkz. TULUM, s. 914.
hükmü revân olmak hükmü geçmek.
hükmüne mum gibi erimek "Nerm olmış hükmine şöyle ki mûm".
hükmüne râm olma hükmü altına girmek.

I

ılgın ağacı "yılgun ağacı".
Isra Geçe Rumeli.

İ

içi başlı yüreği yaralı.
ihrâm tonına girmek ihrama girmek.
ihtirâk bulma bir gezegenin güneşe yaklaşması.
iki dilli ikiyüzlü. Bkz. TULUM, s. 975.
il diyar, memleket, ülke, yurt; halk, ahali. Bkz. TS, c. III, s. 2029-2033.
il urmak saldırmak, şehirler ele geçirmek.
ilemek mesken edinmek, il tutmak; bkz. TS, c. III, s. 2036.
ilerü eskiden, önce.
ilerü çekmek ilerletmek, yükseltmek.
ilerükiler öncekiler, selef.
iltmek / iletmek göndermek, yollamak, iletmek, götürmek, eriştirmek. Bkz. TS, c. III, s. 2048-2054.
iltürmek göndermek, iletmek, götürmek.
iman getirmek şehadet getirmek; bkz. TULUM, s. 967.
inân döndürmek dizgin çevirmek.
inân kılmak dizgin vurmak, dizgin bağlamak.
inân koymak dizgin bırakmak.
irgürmek iletmek, ulaştırmak.
irteye degin sabaha kadar.
irte gice gündüz gece, sabah akşam.
isüz sahipsiz.
iş gerekse mümkünse.
işi nizâm tutmak işi düzen bulmak, işi rast gitmek.
işi yazmak işi sermek.
işige bûs virmek eşiği öpmek.
işini yazmak işini şaşırmak, yoldan çıkmak, günahkâr olmak.
işlemek çalışmak; yapmak.
işler işlemek işler yapmak.
işleri yazmak işleri sarpa sarmak.
İt gibi talamak köpek gibi ısırmak.
ive ive hızlı hızlı.

İyi adla ölen kötü adla yaşayandan yeğdir. "Kişi kim ol eyü ad ile öle / Yeg ki yavuz ad ile diri kala".
İyilik eden kötülük bulmaz. "İyilik eden iyilik bulur."
İyilik yap, denize at. "Eylük eyle suya sal".

K

kâbil olmak imkân bulmak, kabiliyet bulmak.
kadem urmak yapmaya girişmek, bir işe başlamak; adım atmak, ayak basmak.
kaderlenmek takdir olmak, gerçekleşmek.
kafâ urmak kafa çevirmek.
kakımak öfkelenmek, kızmak. Bkz. TS, c. IV, s. 2166-2170.
kalem kılmak "qalam kardan", ikiye bölmek, kesmek; bkz. STEINGASS, s. 986.
kalem urmak "kalem vurmak", yazmak; "qalamzadan", bkz. STEINGASS, s. 985; kalem aşısı yapmak, bkz. ONAY, s. 276, ("kalem aşısı" mad.).
kalmak aldanmak.
kanını komamak kanını yerde bırakmamak.
kana **boyanmak** kana batmak, kana bulaşmak.
kana bulaşmak kana batmak.
kanına al boyamak kanını kızıla boyamak.
kanlı kağnı.
kâr ham olmak iş sarpa sarmak.
kara dürtmek kara çalmak, karalamak.
karşı varmak karşı koymak, karşısında durmak; karşılaşmak, karşılamak; bkz. TS., c. IV, s. 2322; karşı gelmek, karşılamak, bkz. TULUM, s. 1104.
karşu taraf, yön
karşu yerinden kendi yerinden, bkz. TS, c. IV, s. 2322-2323.
kasd etmek arzulamak, istemek.
Kastamoniyye Kastomonu.
katar bağlamak hızla gitmek.

kavışmak bitmek.
kayu yemek gam yemek, kaygı duymak.
kayurmak kaygılanmak.
kemer bağlamak hizmete âmade beklemek (derviş ritüeli); bkz. ATASOY², s. 231.
keşte kılmak tepelemek.
kılıç çalmak kılıç sallamak.
kırmak öldürmek.
kısmet kılmak bölümlere ayırmak.
kıyamet koparmak "rüstahîz koparmak", ortalığı birbirine katmak.
kilîd anahtar.
kilimini karalamak "gilîmini siyâh etmek".
Kimse kimsenin kısmetini yiyemez. "Kimse kimse kısmetini yiyimez".
kîn bağlamak kin gütmek.
koca yaşlı.
konuklamak misafir edip ağırlamak. Bkz. TS, c. IV, s. 2644-2645.
konulmak caiz görülmek, ruhsat verilmek, bkz. TULUM, s. 1136.
kopmak meydana çıkmak, zuhur etmek, neş'et etmek, çıkmak, bkz. TS, c. IV, s. 2654.
koşun asker safı.
koymak bırakmak; yerleştirmek.
kuds ehli cennet ehli, cennetlikler.
kulak tutmak "gûş tutmak", bkz. TS. c. IV, s. 2718; kulak vermek, dikkatle dinlemek; bkz. TS., c. IV, s. 2718-19.
kûs urmak kös vurmak.
külünü yel savurmak "hâk olıban vara yele".

L

laf urmak yüksekten atmak, atıp tutmak, böbürlenmek; bkz. TS., c. IV, s. 2785; MENINSKI, c. II, süt. 4132-

4133. (MENINSKI, Farsça "lâf zeden" karşılığını da vermiştir.)

lakab urmak lakap takmak, lakap vermek.
lâş olmak ölmek.
lerze düşmek titremek.

M

mahrem etmek sırdaş etmek.
Mal canın yongasıdır "Gerçi kim cânun şakîkidür bu mâl".
ma'mûr eylemek bayındır etmek.
mansûr olmak zafer kazanmak.
mât olmak satranç terimi.
meded etmek yardım etmek.
mekân tutmak yerleşmek.
menşûrunu dürmek fermanını dürmek, işini bitirmek, defterini dürmek.
meskenet alçak gönüllülük.
meydâna okımak meydana çağırmak, meydan okumak.
mihr etmek merhamet göstermek, acımak.
mûın etmek eritmek.
musahhar eylemek ele geçirmek, hükmü altına almak.

N

nagmeler sâz etmek nağmeler şakımak.
nakl etmek göçmek, ölmek.
nakl olmak tercüme edilmek, çevrilmek.
nakş bağlamak nakış bestelemek; bkz. ONAY, s. 344.
nakş etmek nakş geçmek, oyun etmek, hile etmek.
nakş kılmak yazmak.
nakş yazmak nakşetmek, süsleyip bezemek; bkz. TS., c. VI, s. 4457-58, ("yazmak" mad.).
nâle eylemek ağlayıp inlemek.
na'ra urmak nara basmak, nara atmak.

nazm etmek dizmek.
ne gam! gam yok!
ne işe / nişe niçin.
ne resme öylesine, şöyle ki; nasıl.
nefes urmak üflemek; söz söylemek, bahsetmek.
nef'i ne! ne fayda!
nete ki / nitekim gibi.
nikâb götürmek nikap kaldırmak.
nişan vermek haber vermek, hatırlatmak; müjdelemek.
nizâm tutmak düzen bulmak.

O

o sâat o anda.
oda duduşmak ateşte tutuşmak.
oda yakmak ateşte yakmak.
oda yanmak ateşte yanmak.
oda salmak ateşe atmak.
oda urmak ateşe atmak.
oda yanmak ateş içinde kalmak.
odlara yanmak ateşlere yanmak, ateşler içinde yanmak.
oka dikmek oka hedef etmek.
okını dökmek okunu çıkarmak.
okımak çağırmak; okumak.
onmak iyileşmek, düzelmek, şifa bulmak.

Ö

ögine düşmek aklına gelmek, hatırına düşmek.
öküş çok.
ölü gönülleri hay etmek ölü gönülleri diriltmek.
ömre dâd vermek ömrün hakkını vermek.
ömrü bâda vermek ömrü yele vermek.
ömrü hor tutmak ömrü hor kullanmak, ömrü boşa geçirmek.

ömrü yel olmak ömrü bitmek.
ömrü yele vermek ömrü boşa harcamak.
Ömrünün bahçesine hazan uğramasın. "Ömrünün bâğına hazân irmesün".
önden sona baştan sona.

P

pazarı revaç bulmak "bâzârı revâc bulmak", değer bulmak.
perde urmak ağ örmek.
perde örmek ağ örmek.
pes öyleyse; artık.
peyveste peşi sıra; hep, daima.
pîrûz olmak muzaffer olmak.
pür kılmak doldurmak.

R

ra'd düzmek top hazırlamak (mancınık için).
râh güm kılmak yoldan çıkmak.
raht bağlamak hazırlık yapmak.
rakam çekmek yazı yazmak.
rakam urmak yazı yazmak.
ram olmak boyun eğmek.
râst doğruca.
râst düşmek rast gitmek.
renc çekmek zahmet çekmek.
renc tartmak zahmet çekmek.
revâc bulmak değer bulmak.
rızâ virmek kabul etmek, rıza göstermek.
rûşen apaçık.
rûşen-revân olmak yolları aşmak.
rûzî kılmak nasip etmek.
rûzî olmak kısmet olmak, nasip olmak.

S

Saçlar ağarınca karın doyurmak ecel kılıcıdır. "Şîb ecel kılıcıdur çün ire şeyb".
sâde saf, safdil.
saf düzetmek saf oluşturmak.
saguci ağıt yakıcı.
saklamak korumak.
salmak saçmak, atmak; göndermek. Bkz. TS, c. V, s. 3281-3282.
saltanat sürmek hüküm sürmek.
sancmak saplamak, batırmak.
saykal urmak cilalamak, parlatmak.
sayru hasta.
saz etmek / eylemek akort etmek, düzen vermek.
sebîl bulmak yol bulmak.
sebil etmek dağıtmak.
semekten Simâk'a kadar balıktan Simâk'a kadar; yerden göğe kadar.
senâ etmek dua etmek, zikretmek; bkz. TULUM, s. 1570.
sevgendi sınmak yeminden dönmek.
seyr etmek gezmek, dönmek.
sınmak kırılmak.
sipah iletmek asker göndermek.
sitem zulüm.
sitem etmek zulmetmek.
siyâset eylemek korumak.
sofrayı götürmek sofrayı kaldırmak.
son ucı en sonunda, nihayetinde.
soyurgamak affetmek, bağışlamak, şefkatli olmak.
Söylenmiş söz atılmış oktur. "Söz ki söylendi atılmış ok durur".
söyünmek sönmek.
Sultanönü Sultân Yügi.
sûr unılmak sur üflenmek.

Ş

şâd etmek sevindirmek.
şek dutma! şüphe duyma, şüphesiz!
şerh etmek açıklamak, anlatmak.
şeşmek çözmek, bkz. TS, c. V, s. 3659-3662.
şikest bulmak yenilmek, mağlup olmak; bkz. TULUM, s. 1659.
şikeste olmak kırılmak, yenilmek.
şöyle kim gibi.

T

tâb bulmak takat bulmak.
tagayyür bulmak halel gelmek, bkz. TULUM, s. 1730.
tâgî olmak başkaldırmak.
takrîr eylemek anlatmak.
talamak ısırmak.
taleb etmek çağırmak, huzuruna getirmek.
taleb etmek aramak.
ta'n urmak kınamak.
ta'ne etmek yermek, dil uzatmak.
ta'ne urmak taş atmak, dil uzatmak, gıybet yapmak, yermek; bkz. TULUM, s. 1696.
tana kalmak şaşakalmak.
tanlamak şaşakalmak.
tarfetü'l-ayn içinde göz açıp kapatacak kadar kısa sürede.
tartmak (dartmak) çekmek, bkz. TS, c. II, s. 1016.
tasnîf etmek bulmak, peydâ etmek, ihdâs etmek, îcâd etmek; bkz. TULUM, s. 1703; "Evvel oldur yazuyı tasnîf iden / Dahı bunca san'atı te'lîf iden".
taşa çalmak (**namus şişesini**) "Şîşe-i nâmûsı taşa çalmışam".
taşa söz geçer, ona geçmez. "Taşa olur ana olmaz sûdmend".
taşra dışarı.

tedbîr etmek planlamak, düşünmek, istişare etmek; bkz. TULUM, s. 1723.

teemmül kılmak etraflıca düşünmek, bakmak, müşahede etmek.

tegayyür etmek bozulmak, kötüleşmek.

tekye etmek / kılmak tekye kerden, dayanmak, arka vermek, güvenmek. Bkz. TULUM, s. 1739.

tekye urmak dayanmak, güvenmek.

telef düşmek ölmek, heba olmak.

te'lîf etmek kitap yazmak.

ten beden, vücut.

tepesinde kıyamet koparmak "başına rüstehîz koparmak".

terbiyet etmek beslemek. Bkz. TULUM, s. 1755.

terk-i ser etmek baştan geçmek, serden geçmek, can oynamak; bkz. TULUM, s. 1758.

terkin kılmak vazgeçmek.

terkini urmak terk etmek, vazgeçmek, TS. C. V, s. 3794-3795.

terlik ıslaklık.

ters etmek çekinmek, korkmak.

teshîr eylemek hükmü altına almak, ele geçirmek.

tîr-bârân etmek ok yağmuruna tutmak.

tohdamak tabi olmak, tebaiyet etmek. Bkz. TS, c. V, s. 3813-3814.

tolanmak sarılmak.

tonanmak donanmak, bezenmek.

toy etmek toy düzenlemek, şenlik yapmak.

töhmet eylemek iftira etmek, suçlamak, kavlamak; bkz. TULUM, s. 1781.

tufan kopmak tufan çıkmak.

tut! farzet!

turmak kalkmak.

tutmak mekân tutmak; istila etmek, fethetmek, kaplamak, "yedi iklimi dutmak", bkz. TS, c. II, s. 1283.

tutulmak esir olmak, yakalanmak.
tuz ekmek hakkı Birinin ekmek yedirip iyilik ettiği kimse üzerindeki manevi hakkı; bkz. AHMED BÂDÎ, s. 213-214.

U

uçdan uca baştan başa.
ud utanç.
uğramak rastlamak, karşılaşmak; çarpışmak, savaşmak, bkz. TS, c. VI, s. 3908.
ulalmak büyümek, yetişmek, yaşlanmak, bkz. TS, c. VI, s. 3935-3938.
ulu gici büyük küçük.
urug soy.
uş işte, şimdi; bkz. TS, c. VI, s. 4097-4102.
uşanmak kırılmak, parçalanmak, TS, c. VI, s. 3998-3999.
uş işte, şimdi; çünkü; ancak.

Ü

üstüvar etmek sağlamlaştırmak.
üşelemek kovalamak.
üşenmek korkmak, çekinmek.
üvez sinek.
üzülmek kopmak, koparılmak; bkz. TS, c. VI, s. 4137-4140.

V

va'de etmek söz vermek.
va'deye hilâf etmek sözünden dönmek.
vatan edinmek vatan tutmak, yerleşmek.
vatan tutmak vatan edinmek; yerleşmek.
vay... vay günlük konuşma kalıbı.

vây ona! vay hâline!
virbimek göndermek, yollamak; bkz. TULUM, s. 1848.
vücûd bulmak var olmak.

Y

yâ Rab acaba.
yakın gelmek yaklaşmak.
yapmak (yapamak) kapamak, kapatmak, seddetmek, örtmek; bkz. TS, c. VI, s. 4300.
yâr olmak dost olmak.
yara yemek yaralanmak, yara almak. Bkz. TS, c. VI, s. 4341.
yarak eylemek hazırlamak, hazırlanmak.
yaraklamak hazırlamak.
yaragun etmek hazırlık yapmak.
yârî kılmak yardım etmek.
yasamak yığmak; tertip etmek, hazırlamak, bkz. TS, c. VI, s. 4365-4366.
yaş olmak ıslanmak.
yaşarmak yeşermek, bkz. TS., c. VI, s. 4378.
yavuz işlüler işe yaramazlar.
yazmak şaşırıp yanılmak, hata etmek, bkz. TS. C. VI, s. 4459.
yedi iklimi tutmak yedi iklimi fethetmek.
yele vermek yok etmek.
yelken döndermek yelken çevirmek.
yeltemek yöneltmek, yönlendirmek.
yeng renk.
yer öpmek "zemîn-bûs etmek" (saygı ifadesi olarak).
yerini dutmak yerini almak.
yeltemek, yiltmek teşvik etmek, tahrik etmek, koşturmak, harekete geçirmek, kışkırtmak; bkz. TS, c. VI, s. 4516-4519.
yıldırmak parlamak.

yigid genç.
yilmek koşmak.
yire urmak yere çalmak, yere atmak.
yirünmek yerinmek.
yol dutmak yola çıkmak.
yol düzmek yol almak.
yola girmek yola çıkmak.
yoldan azdırmak yoldan çıkarmak.
yoldan azmak yolunu şaşırmak, yoldan çıkmak.
yoldaş etmek yol arkadaşı yapmak.
yollarını gözlemek beklemek.
yoluna cân nisâr etmek yoluna can saçmak / vermek.
yonmak yontmak, tıraş etmek.
yügürmek koşmak, hızlı gitmek, bkz. TS, c. VI, s. 4749.
yügürü var! hızlı git!
yükünmek diz çökmek.
yüregi çâk etmek (korkudan) yüreği paralanmak.
yüregini dağlamak yüreğini yaralamak.
yüregini hun eylemek yüreği kan olmak.
yüreklerde baş çıkmak yüreklerde yara çıkmak, çok korkmak.
yüreklere dâg urmak yürekleri dağlamak.
yürümek akın salmak, saldırmak, hücum etmek. Bkz. TS, c. VI, s. 4776.
yüz bin aferin kılmak çok takdir etmek, çok beğenmek.
yüz döndermek yüz çevirmek, terk etmek; bkz. TS, c. VI, s. 4780.
yüz suyu "âb-ı rûy", şan, şeref, yüzsuyu; yüz aklığı, parlaklık, değer, itibar, şeref; yüz akı; yüzü suyu hürmetine şan, şeref; yüz aklığı, itibar; bkz. TS, c. VI, s. 4789- 4790; TULUM, s. 1917.
yüz tutmak yönelmek, meyletmek; bkz. TS, c. VI, s. 4789-92.
yüzleri kara kazan ve çömlek.

yüzü göğe dutmak yüzünü göğe çevirmek.
yüzünü yumak yüzünü yıkamak.
yüzünü döndürmek yüzünü çevirmek, bahtı kararmak.

Z

zafer bulmak kazanmak.
zahm yimek darbe yemek.
zahm urmak yaralamak.
zahmet tartmak zahmet çekmek.
zârlık etmek inlemek; bkz. TULUM, s. 1931.
zebân uzatmak dil uzatmak.
zebûn kılmak alt etmek, yıkmak, yerle bir etmek.
zelzele kopmak zelzele olmak, büyük gürültü kopmak.
zevâl bulmak yok olmak.
zûr eylemek yüklenmek, sırtlamak.

Ayetler, Hadisler, Arapça ve Farsça Sözler

abûsen kamtarîr "asık yüzlü; belalı, zor, çetin" *İskendernâme*, 4249, 7908. "Çünkü biz, asık suratlı, çetin bir günden (o günün azabından dolayı) Rabbimizden korkarız." *Kur'an*, İnsan 10.

alâ hulkin azîm "yüce bir ahlak üzerinesin" *İskendernâme*, 840, 4000, 6138, 6515. "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." *Kur'an*, Kalem 4.

aleyke la'netî "lânetim senin üzerinedir" *İskendernâme*, 3187. "Şüphesiz benim lânetim hesap ve ceza gününe kadar senin üzerinedir." *Kur'an*, Sâd 78.

Allahu nûr "Allah nurudur" *İskendernâme*, 8140. "Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fânûs içinde. Fânûs sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." *Kur'an*, Nûr 35.

Allahu's-Samed "Allah Samed'dir" *İskendernâme*, 1663. "Allah Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)" *Kur'an*, İhlâs 2.

asa'llâhu yetûb "umulur ki Allah tövbelerini kabul eder." *İskendernâme*, 5301. Diğer bir kısmı ise, günahlarını itiraf ettiler. Bunlar salih amelle kötü ameli birbirine karıştırmışlardır. Umulur ki Allah tövbelerini kabul eder. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." *Kur'an*, Tevbe 102.

a'tu'l-kavsi bârihâ "yayı taşıyana (işi bilene) ver" *İskendernâme*, 298, Müslümanlar arasında ehil aramak bağlamında bir darbımesel.

ayne'l-yakîn "gözle" *İskendernâme*, 2944, 6529. "Yine andolsun, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz." *Kur'an*, Tekâsür 7.

adgâsu ahlâm "karmakarışık düşler" *İskendernâme*, 964. "Dediler ki: Bunlar karmakarışık düşlerdir. Biz böyle düşlerin yorumunu bilmiyoruz." *Kur'an*, Yûsuf 44.

belî "evet" *İskendernâme*, 1861.

bendu'l-hazm sû'uz-zann "kararlılığın önündeki engel kuşkudur" *İskendernâme*, 856.

be'sin şedîd "kuvvetli şiddetli, çok çetin" *İskendernâme*, 1186. "Nihayet bu iki bozgunculuktan ilkinin zamanı gelince (sizi cezalandırmak için) üzerinize, pek güçlü olan birtakım kullarımızı gönderdik. Onlar evlerinizin arasına kadar sokuldular. Bu, herhâlde yerine gelmesi gereken bir va'd idi." *Kur'an*, İsrâ 5.

bi'r-rızvâni min rabbi'l-enâm "âlemlerin Rabb'inin rızasına yakın ol" *İskendernâme*, 6421.

bismillâhirrahmânirrahîm "Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla" *İskendernâme*, 1.

câhidû fi'llâh "Allah için cihad edin" *İskendernâme*, 6814. "Allah uğrunda hakkıyla cihad edin. O, sizi seçti ve dinde üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi. Babanız İbrahim'in dinine uyun. Allah, sizi hem daha önce, hem de bu Kur'an'da Müslüman diye isimlendirdi ki, Peygamber size şahit (ve örnek) olsun, siz de insanlara şahit

(ve örnek) olasınız. Artık namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin ve Allah'a sarılın. O, sizin sahibinizdir. O, ne güzel sahip, ne güzel yardımcıdır!" *Kur'an*, Hac 78.

câhidi el küffâr "kâfirlerle cihad et" *İskendernâme*, 6365. "Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et ve onlara karşı çetin ol. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir varış yeridir orası!" *Kur'an*, Tevbe 73.

cemâlü'l-mer'i fî tayyi'l-lisân "erkeğin güzelliği susmaktır" *İskendernâme*, 7303.

çi seng ü çi zer! ha taş ha altın! taş ve altının ne farkı var! *İskendernâme*, 780.

da' nefseke "nefsini bırak" *İskendernâme*, 6553.

e lem neşrah leke "senin için açıp genişletmedik mi" *İskendernâme*, 252. "(Ey Muhammed!) Senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" *Kur'an*, İnşirâh 1.

ebeytu inde Rabbî "Rabbimin katında gecelerim" *İskendernâme*, 261. "Rabbimin katında gecelerim, bana yedirir ve içirir." (Hadis)

edhâ v'emer "daha şiddetli ve acı" *İskendernâme*, 6290.

efzâlü'l-eşkâl "şekillerin en üstünü" *İskendernâme*, 2267.

el-bâkıyâtü's-sâlihât "kalıcı olan salih ameller" *İskendernâme*, 5483. "Mallar ve evlatlar, dünya hayatının süsüdür. Baki kalacak salih ameller ise, Rabbinin katında, sevap olarak da ümit olarak da daha hayırlıdır." *Kur'an*, Kehf 46.

el-cebel yâ Sâriye "dağa ey Sâriye" *İskendernâme*, 6647. Hz. Ömer Sariye'ye sancak vererek İran'a gönderir. Sariye büyük bir düşman ordusuyla karşılaşır, yenilgiye uğramak üzereyken "Yâ Sâriye, el-cebel, el-cebel!" (Sâriye dağa çekil, dağa!) diye bir ses duyar. Askerlerini vadiden dağa çeker ve zafer kazanır.

el-fakru fahrî "Fakirlik övüncümdür." (Hadis) *İskendernâme*, 6522.

el-fakru kâde en yekûn "Fakirlik neredeyse küfür olacaktı." (Hadis) *İskendernâme*, 7620.

el-hamdu lillâh "Allah'a şükür" *İskendernâme*, 1662. "Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'adır." *Kur'an*, Fâtiha 2.

enâ hayrun "hayırlıyım" *İskendernâme*, 3187, 4264. "İblis, 'Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın' dedi." *Kur'an*, Sâd 76.

en-nâru lâ el-âr "ateşi utanmaya tercih ederim" *İskendernâme*, 4592.

ernî "bana göster" *İskendernâme*, 6033, 6548. "Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim' dedi." *Kur'an*, A'râf 143.

erzelü'l-ömr "bunaklık günleri, ihtiyarlığın sonları" *İskendernâme*, 1026.

es-sabru miftâhu'l-ferec "Sabır sıkıntıdan sonra gelen sevincin anahtarıdır." (Hadis) *İskendernâme*, 702, 1420.

estağfirullahe'l-azîm "Yüce Allah'ım, beni affet" *İskendernâme*, 2948.

etânî "geldi" *İskendernâme*, 261. "Rabbimin katından bir şey geldi." (Hadis)

ev-ednâ' "veya daha yakın" *İskendernâme*, 249. "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." *Kur'an*, Necm 9.

fanzuru'l-âsâre (kable fevtihâ) "(elinden kaçmadan) eserlerine bak" *İskendernâme*, 7932. "Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." *Kur'an*, Rûm 50.

fa'sfahi's-safha'l-cemîl "şimdi güzel bir şekilde hoşgörü ile muamele et" *İskendernâme*, 783. "Biz, gökleri, yeri ve

her ikisi arasında bulunanları ancak hakka ve hikmete uygun olarak yarattık. Kıyamet günü mutlaka gelecektir. Sen şimdi güzel bir şekilde hoşgörü ile muamele et." *Kur'an*, Hicr 85.

fâtişâtun fâcirât sâhirâtun kâzibâtun mâkirât "sorup soruşturanlar, günahkârlar, büyücüler, yalancılar, hilekârlar." *İskendernâme* 7370.

fe-bî yubsir ve-bî yesma' "benimle görür ve benimle işitir" *İskendernâme*, 1760.

fehum lâ yubsırûn "artık görmezler" *İskendernâme*, 6078. "Biz, onların önlerine bir set, arkalarına da bir set çekip gözlerini perdeledik. Artık görmezler." *Kur'an*, Yâsîn 9.

Fe-lev medde ömrî ilâ ömrihî / Le kuntu vezîren lehu'bne amî "Şayet ömrüm onun ömrüne ulaşsaydı (onun geldiği zamana yetişebilseydim) / amcasının oğlu (Hz. Ali) olarak onun veziri olurdum" *İskendernâme*, 6181.

fî nâri's-sakar "cehennem ateşinde" *İskendernâme*, 2909, 6724.

Hâ Mîm *İskendernâme*, 263. Huruf-ı mukattaa, *Kur'an*'ın bazı surelerinin başında tek tek veya grup hâlinde bulunan harfler.

hâ mîm dâl Ahmed ve Muhammed'in kökü olan "hamd" kelimesini oluşturan harfler. *İskendernâme*, 263.

hakka'l-yakîn "kesin gerçek" *İskendernâme*, 6529. "Şüphesiz bu, kesin gerçektir." *Kur'an*, Vâkı'a 95.

hammertu "Âdem'in toprağını kırk gün iki elimle yoğurdum." (Hadis) *İskendernâme*, 2323.

hassinû ahlâkakum "Ahlakınızı güzelleştiriniz." (Hadis) *İskendernâme*, 841.

hayâtî fî memâtî "yaşamam da, ölümüm de" *İskendernâme*, 6366. "Ey Muhammed! De ki: 'Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir.'" *Kur'an*, En'âm 162.

Her-çi ân Husrev küned Şirin küned / Çün diraht-ı tîn ki cümle tîn küned "İncir ağacının hep incir vermesi gibi / Hüsrev her ne yaparsa Şirin olur" *İskendernâme,* 1558.

huve'l-evvel ve'l-âhir "O ilk ve sondur" *İskendernâme*, 659. "O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâtın'dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir." *Kur'an*, Hadîd 3.

ilme'l-yakîn "kesin bilgi" *İskendernâme*, 262, 1316, 2490, 2776, 2944, 8285. "Hayır, kesin olarak bir bilseniz." *Kur'an*, Tekâsür 5.

innâ fetahnâ "şüphesiz fetih verdik" *İskendernâme*, 6442. "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." *Kur'an*, Fetih 1.

inne ba'da'z-zanni ismun "muhakkak zannın bir kısmı günahtır" *İskendernâme*, 6866. "Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir." *Kur'an*, Hucurât 12.

inne fî mevtî hayâtî "hayatım mutlaka ölümdedir" *İskendernâme*, 6366, 6813.

inne İbrâhîme evvâhun halîm "şüphesiz İbrahim, çok içli, yumuşak huylu bir kişiydi." *İskendernâme,* 18. "İbrahim'in, babası için af dilemesi, sadece ona verdiği bir söz yüzündendi. Onun bir Allah düşmanı olduğu kendisine açıkça belli olunca, ondan uzaklaştı. Şüphesiz İbrahim, çok içli, yumuşak huylu bir kişiydi." Bkz. *Kur'an*, Tevbe 114.

izâ câe'l-kazâ zâka'l-fezâ "kaza gelince feza daralır" (Arap atasözü) *İskendernâme*, 3033.

kâbe kavseyn "iki yay mesafesi" *İskendernâme*, 248, 3212, 6586, 8156. "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." *Kur'an*, Necm 9.

kâde'l-fakru "Fakirlik neredeyse küfür olacaktı." (Hadis) *İskendernâme*, 1461.

ke'l-en'âm bel hum adal "hayvanlar gibi, hatta onlar daha aşağıdadır" *İskendernâme*, 3213, 3910. "Andolsun biz, cinler ve insanlardan, kalpleri olup da bunlarla anlamayan, gözleri olup da bunlarla görmeyen, kulakları olup da bunlarla işitmeyen birçoklarını cehennem için var ettik. İşte bunlar hayvanlar gibi, hatta daha da aşağıdadırlar. İşte bunlar gafillerin ta kendileridir." *Kur'an*, A'râf 179.

kellimînî yâ Humeyre *İskendernâme*, 5472. "Konuş benimle ey pembecik." Hz. Muhammed'in Hz. Aişe'ye söylediği söz.

keyfe yuhyi'l-arza ba'de mevtihâ "yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor" *İskendernâme*, 7932. "Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölüleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." *Kur'an*, Rûm 50.

kirâmen kâtibîn "değerli yazıcılar" *İskendernâme*, 673. "Hâlbuki üzerinizde muhakkak bekçiler, değerli yazıcılar vardır." *Kur'an*, İnfitâr 10-11.

kul huve'llâhu ahad *İskendernâme*, 1662, 7560. "De ki: 'O, Allah'tır, bir tektir.' *Kur'an*, İhlas 1.

kullu sirrin câveze'l-isneyni şâ' "bütün sırlar iki kişiyi aşarsa herkesçe duyulur" *İskendernâme*, 801.

kün fekân "ol... hemen olur" *İskendernâme*, 96, 616, 761. "Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak 'Ol!' demektir. O da hemen oluverir." *Kur'an*, Yasin 82; ayrıca bkz. Âl-i İmran 47, En'âm 73, Nahl 40, Meryem 35, Mü'min 68.

lâ ahsâ senâ "sayısız övgüler" *İskendernâme*, 6433.

lâ havle "güç, kuvvet, kudret" *İskendernâme*, 3163, 3978, 3979, 4233, 4237. "Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâhil

aliyyil azîm / Güç ve kuvvet sadece yüce ve büyük Allah'ın yardımıyla elde edilir." (Dua).

lâ-Rabbe sivâh "ondan başka Rab yoktur" *İskendernâme*, 2980, 3253.

lâ uhibbu'l-âfilîn "batanları sevmem" *İskendernâme*, 3724. "Üzerine gece karanlığı basınca, bir yıldız gördü. 'İşte Rabbim!' dedi. Yıldız batınca da, 'Ben öyle batanları sevmem' dedi." *Kur'an*, En'âm 76.

la'netu'llâhi aleyh "Allah'ın laneti üzerine olsun." *İskendernâme*, 6687.

len tenâlu'l-birre hattâ tunfikû "Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe erişemezsiniz" *İskendernâme*, 4478. "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz." *Kur'an*, Âl-i İmrân 92.

len terânî "beni asla göremezsin" *İskendernâme*, 6033. "Mûsâ, belirlediğimiz yere (Tûr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim' dedi. " *Kur'an*, A'râf 143.

lev denevtu "ileri geçersem" *İskendernâme*, 250, 6424. "Buradan bir parmak dahi ileri geçersem yanarım." Cebrail'in Hz. Muhammed'e miraçta söylediği söz.

levlâk "sen olmasaydın" *İskendernâme*, 6526. "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım." (Hadis)

leyse li'l-insâni illâ mâ seâ *İskendernâme*, 3217. "İnsan için ancak çalıştığı vardır." *Kur'an*, Necm 39.

leyse'l-haber "haber değil" *İskendernâme*, 7530.

mâ-remeyte iz remeyte "attığın zaman da sen atmadın" *İskendernâme*, 260. "(Savaşta) onları siz öldürmediniz, fakat Allah onları öldürdü. Attığın zaman da sen

atmadın, fakat Allah attı. Mü'minleri, tarafından güzel bir imtihanla denemek için Allah öyle yaptı. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." *Kur'an*, Enfâl 17.

mâ-zâge'l-basar "göz şaşmadı" *İskendernâme*, 258, 6017. "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı." *Kur'an*, Necm 17.

men **aref** "kendini tanıyan" *İskendernâme*, 2736. "Kendini tanıyan Rabbini tanır." El-Aclunî, Keşfu'l-Hafâ, 2, 262.

men **yuhyi'l-izâm** "kemikleri kim diriltecek" *İskendernâme*, 7923. "Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: 'Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?'" *Kur'an*, Yâsîn 78.

min halkin cedîd "yeniden yaratılış" *İskendernâme*, 217. "İlk yaratmada âcizlik mi gösterdik ki (yeniden yaratamayalım)? Doğrusu onlar, yeniden yaratılış konusunda şüphe içindedirler." *Kur'an*, Kâf 15.

min kulli bâb "her bir kapıdan" *İskendernâme*, 103, 3481, 8432. "Bu sonuç da Adn cennetleridir. Atalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi olanlarla beraber oraya girerler. Melekler de her bir kapıdan yanlarına girerler (ve şöyle derler):" *Kur'an*, Ra'd 23.

nahnu akreb "biz daha yakınız" *İskendernâme*, 101. "Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin ona verdiği vesveseyi de biz biliriz. Çünkü biz, ona şah damarından daha yakınız." *Kur'an*, Kâf 16.

nahnu'l-âhirûne's-sâbikûn "En son olmamıza rağmen en önde gelenleriz." (Hadis) *İskendernâme*, 8052.

ni'me'l-abd "ne güzel bir kul" *İskendernâme*, 57. "Şöyle dedik: 'Eline bir demet sap al ve onunla vur, yeminini bozma.' Gerçekten biz Eyyûb'u sabreden bir kimse olarak bulduk. O ne güzel bir kuldu! O, Allah'a çok yönelen bir kimse idi." *Kur'an*, Sâd 44.

ni'me'l-emîr "Sultanların en iyisi", *İskendernâme,* 6608.

ni'me'l-fetâ "Cömertlerin en iyisi", *İskendernâme,* 7844.

rabbi heb lî "Rabbim bana bahşet" *İskendernâme*, 7007. "Ey Rabbim! Bana bir hikmet bahşet ve beni salih kimseler arasına kat." *Kur'an*, Şu'arâ 83.

rahmeten li'l-âlemîn "âlemlere rahmet olarak" *İskendernâme*, 262, 6187, 6245. "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." *Kur'an*, Enbiyâ 107.

sâni isneyn iz humâ fi'l-gâr "ikilinin ikisi mağara arkadaşı" *İskendernâme*, 6238.

sem'an ve tâ'aten "başüstüne, duyduk ve itaat ettik" *İskendernâme*, 5573. (Arapça kalıplaşmış söz.)

subhâne'llezî esrâ "sübhan olan O götürdü" *İskendernâme*, 249. "Kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu (Muhammed'i) bir gece Mescid-i Haram'dan çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir." *Kur'an*, İsrâ 1.

sümme denâ "sonra yaklaştı" *İskendernâme*, 250. "Sonra (ona) yaklaştı derken sarkıp daha da yakın oldu." *Kur'an*, Necm 8.

şâheti'l-evceh "yüzler yere sürünsün" *İskendernâme*, 6293. "Hz. Peygamber, yerden bir avuç toprak alarak, yüzler yere sürünsün diyerek düşmanların üstüne attı. Büyük bir mucize zuhur etti."

şâvirû hunne "onlara danışın" *İskendernâme*, 722. "Onlara danışın, fakat aksini yapın." (Hadis)

şefie'l-müznibîn "günahkârların şefaatçisi, Hz. Muhammed" *İskendernâme,* 281.

Şehittu alâ Ahmedin ennehu / Resûlün mine'llâhi bârî'n-nesemi "Şahitlik ettim ki şüphesiz Ahmed / canlıları yaratan Allah'ın resulüdür" *İskendernâme,* 6180.

şeyyebetnî sûretu Hûdin "Hût suresi beni ihtiyarlattı." (Hadis) *İskendernâme*, 6513.

Tâ Hâ *İskendernâme*, 252. *Kur'an*'ın 20. suresi ve bu surenin başında yer alan harfler. Huruf-ı mukattaa, *Kur'an*'ın bazı surelerinin başında tek tek veya grup hâlinde bulunan harfler.

tâyibâtin âbidât "tertemiz kullar" *İskendernâme*, 721.

Tebbet *Kur'an*'ın 111. suresidir. Mekke döneminde inmiştir. 5 ayettir. "Tebbet" kurusun, kahrolsun demektir. *İskendernâme*, 7560, 7858.

tecrî tahtihe'l-enhâr "onun altından nehirler akar" *İskendernâme*, 49. "İman edip salih ameller işleyenlere gelince; onlara içinden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte bu büyük başarıdır." *Kur'an*, Bürûc 11.

terâhum yenzurûn "baktıklarını görürsün" *İskendernâme*, 6078. "Eğer onları, doğru yola çağırırsanız işitmezler. Sen onların sana baktıklarını görürsün, hâlbuki onlar görmezler." *Kur'an*, A'râf 198.

ümmetî ta'lû ve-lâ tu'lâ "Ümmetim en yücedir, yücelikte geçilmez." (Hadis) *İskendernâme*, 6367, 7766.

vâ ceddâh "Vah dedeciğim!" *İskendernâme*, 6583. Hz. Muhammed'in ölümü üzerine torunu Hasan'ın söylediği söz.

vâ hasretî "Eyvahlar olsun." *İskendernâme*, 6585.

vâ yâs-ı men "vah benim yaseminim." *İskendernâme*, 2963

va'llâhu a'lem bi's-savâb "Doğruyu en iyi bilen Allah'tır." *İskendernâme*, 877, 1872, 3806, 4481, 7275.

va'llâhu yuhibbu's-sâbirîn "Allah sabredenleri sever" *İskendernâme*, 8568. "Nice peygamberler var ki, kendileriyle beraber birçok Allah dostu çarpıştı da bunlar Allah yolunda başlarına gelenlerden yılmadılar, zaafa düşmediler, boyun eğmediler. Allah, sabredenleri sever." *Kur'an*, Âl-i İmrân 146.

ve'd-duhâ *İskendernâme*, 252. "Kuşluk vaktine andolsun," *Kur'an*, Duhâ 1; ayrıca bkz. A'râf 98, Tâ Hâ 59, Nâzi'ât 46.

ve **enzelne'l-hadîd** "ve demiri indirdik" *İskendernâme*, 1186. "Andolsun, biz elçilerimizi açık mucizelerle gönderdik ve beraberlerinde kitabı ve mizanı (ölçüyü) indirdik ki, insanlar adaleti yerine getirsinler. Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan demiri yarattık (ki insanlar ondan yararlansınlar). Allah da kendisine ve Resûllerine gayba inanarak yardım edecekleri bilsin. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir." *Kur'an*, Hadîd 25.

ve'l-**mürselât** "andolsun gönderilenlere" *İskendernâme*, 5480. "Ard arda gönderilenlere, kasırga gibi esenlere, hakkıyla yayanlara, hakkıyla ayıranlara, özür ya da uyarı olmak üzere öğüt bırakanlara andolsun ki, uyarıldığınız (Kıyamet) mutlaka gerçekleşecektir." *Kur'an*, Mürselât 1-7.

ve'nşakka'l-kamer "ve ay yarıldı" *İskendernâme*, 6357. "Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı." *Kur'an*, Kamer 1.

ve'n-**nâzi'ât** "andolsun şiddetle çekip çıkaranlara" *İskendernâme*, 5480. "Andolsun (kâfirlerin ruhlarını) şiddetle çekip çıkaranlara" *Kur'an*, Nâzi'ât 1.

ve **şâvirhum** "onlarla müşavere et" *İskendernâme*, 766. "Allah'ın rahmeti sayesinde sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi. Artık sen onları affet. Onlar için Allah'tan bağışlama dile. İş konusunda onlarla müşavere et. Bir kere de karar verip azmettin mi, artık Allah'a tevekkül et, (ona dayanıp güven). Şüphesiz Allah, tevekkül edenleri sever." *Kur'an*, Âl-i İmrân 159.

yâ **leytenî kuntu turâb** "keşke toprak olsaydım" *İskendernâme*, 1411, 7840. "Şüphesiz biz sizi, kişinin önceden elleriyle yaptıklarına bakacağı ve inkârcının, 'Keşke toprak olaydım!' diyeceği günde gerçekleşecek olan yakın bir azaba karşı uyardık. *Kur'an*, Nebe' 40.

Yâ Sîn *İskendernâme*, 252. *Kur'an*'ın 36. suresi ve bu surenin başında yer alan harfler. Huruf-ı mukattaa,

Kur'an'ın bazı surelerinin başında tek tek veya grup hâlinde bulunan harfler.

yahkum mâ yürîd "istediği hükmü verir" *İskendernâme*, 3063. "Ey iman edenler! Akitlerinizi yerine getirin. İhramlı iken avlanmayı helâl saymamanız kaydıyla, okunacak (bildirilecek) olanlardan başka hayvanlar, size helâl kılındı. Şüphesiz Allah istediği hükmü verir." *Kur'an*, Mâide 1.

yef'alu'llâh mâ-yeşâ "dilediğini yapar" *İskendernâme*, 3063. "Görmedin mi ki şüphesiz, göklerde ve yerde olanlar, güneş, ay, yıldızlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu Allah'a secde etmektedir. Birçoğunun üzerine de azap hak olmuştur. Allah, kimi alçaltırsa ona saygınlık kazandıracak hiçbir kimse yoktur. Şüphesiz Allah, dilediğini yapar." *Kur'an*, Hac 18.

yevmun asîr "zor bir gün" *İskendernâme*, 7908. "Davetçiye doğru koşarlarken kâfirler, 'Bu zor bir gün' derler." *Kur'an*, Kamer 8.

züyyine li'n-nâs "insana süslü gösterildi" *İskendernâme*, 5473. "Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah'ın katındadır." *Kur'an*, Âl-i İmrân 14.

Bibliyografya

Ahmet Vefik Paşa, *Lehçe-i Osmânî* (haz: Recep Toparlı), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2000.

Ahterî, *Ahterî-i Kebîr*, İstanbul, 2 C., 1310 (1892).

Akdoğan, Yaşar, "Mi'rac, Mi'rac-nâme ve Ahmedî'nin Bilinmeyen Mi'rac-nâmesi", *Osmanlı Araştırmaları / Journal of Ottoman Studies*, S. 9, İstanbul 1989.

Akdoğan, Yaşar, *Ahmedî, İskender-nâme*, http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78415/ahmedi---iskendername.html

Akdoğan, Yaşar, *İskendername'den Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara 1988.

And, Metin, *Minyatürlerle Osmanlı-İslâm Mitologyası*, Akbank Yay., İstanbul 1998.

And, Metin, *40 Gün 40 Gece, Osmanlı Düğünleri, Şenlikleri, Geçit Alayları*, Toprakbank Yay., İstanbul 2000.

And, Metin, "Gündemimiz Büyük İskender", *Sanat Dünyamız*, YKY, S. 94, İstanbul 2005, s. 161-173.

Aksoy, Ömer Asım, *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, 2 c., İnkilap Kitabevi, İstanbul 1995.

Akyol, Ercan, "Eksiklikler, Çelişkiler ve Sorunlardan Müteşekkil Bir İskendernâme", *Kebikeç*, S. 40, 2015.

Alî Şîr Nevâyî, *Sedd-i İskenderî, İnceleme-Metin*, haz. Hatice Tören, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2001.

Arrian, *İskender'in Seferleri*, çev. Meriç Mete, İdea Yay., İstanbul 2005.

Arslan, Murat, "İskender'in Küçük Asya Seferi ve İssos Muharebesi", *Persler: Anadolu'da Kudret ve Görkem*, haz. Kaan İren, Çiçek Karaöz, Özgün Kasar, İstanbul 2017.

Atasoy, Nurhan, *15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Bahçeleri ve Hasbahçeler*, Kültür Bakanlığı Yay., İstanbul 2005.

Atasoy, Nurhan, *Derviş Çeyizi*, Türkiye'de Tarikat Giyim-Kuşam Tarihi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000.

Ateş, Ahmed, "Metin Tenkidi Hakkında, Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân Münasebeti ile", *Türkiyat Mecmuası*, c. VII-VIII, S. 1, İstanbul 1942.

Avcı, İsmail, *Türk Edebiyatında İskendernâmeler ve Ahmed-i Rıdvân'ın İskendernâmesi*, Gece Kitaplığı Yay., Ankara 2014.

Avcı, İsmail, "Divan Şiirinde İskender-i Zülkarneyn", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 7, S. 29, 2014.

Avcı, İsmail, "Mesneviden Hikâyeye İskender-i Zülkarneyn: Doğum, Ad Verme, Hükümdarlık", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 61, 2012.

Ayçiçek, Bünyamin, "Ahmedî (815/141 12-13) ile Behiştî (917/1511-12?)'nin İskender-nâme'lerinin Şekil ve Muhteva Bakımından Karşılaştırılması", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 10, İstanbul 2013, s. 129-204.

Bağcı, Serpil, "Osmanlı Dünyasında Efsanevî Yönetici İmgesi Olarak Büyük İskender ve Osmanlı İskendernâmesi", *Humana, Bozkurt Güvenç'e Armağan*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1994.

Banarlı, Nihat Sami, "Ahmedi ve Dâsitan-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman", *Türkiyat Mecmuası*, c. IV, İstanbul 1939.

Bolay, Süleyman Hayri, "Ahmedî'ye Ait İskender-nâme'deki Bazı Felsefe Meseleleri", *Osmanlı Düşünce Dünyası*, Akçağ Yay., Ankara 2011.

Bosworth, A. B.; Baynham, E. J. (edit.), *Alexander the Great in Fact and Fiction*, Oxford University Press, New York 2000.

Bosworth, A. B., *The Legacy of Alexander, Politics, Warfare and Propaganda under the Successors,* Oxford Press, New York 2002.

Bosworth, A. B., *Alexander and The East, The Tragedy of Triumph,* Oxford Press, New York 2004.

Bosworth, A. B., *Büyük İskender'in Yaşamı ve Fetihleri, Fetih ve İmparatorluk,* çev. Hamit Çalışkan, Dost Yay., Ankara 2005.

Ceylan, Ömür, *Kuşlar Dîvânı, Osmanlı Şiir Kuşları*, Kapı Yay., İstanbul 2007.

Çiftçioğlu, Nihal Atsız, "Ahmedî, Dâstân ve Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân", *Osmanlı Tarihleri: Osmanlı Tarihinin Anakaynakları Olan Eserlerin, Mütehassıslar Tarafından Hazırlanan Metin, Tercüme veya Sadeleştirilmiş Şekilleri Külliyatı 1,* Türkiye Yay., İstanbul 1949.

Dankoff, Robert, "The Lyric in the Romance: The Use of Ghazals in Persian and Turkish Masnavîs", *Journal of Near Eastern Studies*, 43/1, 1984.

Dankoff, Robert, "The Romance of İskender and Gulşah", *Turkic Culture: Continuity and Change*, edit. Sabri M. Akural, Indiana University Press, 1987.

Dankoff, Robert, "İskender ve Gülşah Mesnevisi", çev., Zekeriya Eroğlu, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, haz. Mehmet Kalpaklı, Yapı Kredi Yay., İstanbul 1999.

Dankoff, Robert, "Aşk Hikâyelerinde Lirizm: Farsça ve Türkçe Mesnevilerde Gazelin Kullanımı", çev. Güler Doğan Averbek, *Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 5, 2014.

Dankoff, Robert, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü* (Katkılarıyla İngilizceden çev. Semih Tezcan), TDAD Yay., İstanbul 2004.

Demirbilek, Salih, "Ahmedî'nin İskender-nâme'sinde Ölüm ve Mahiyeti", *Studies of the Ottoman Domain*, c. 7, S. 13, 2017, s. 199-210.

Dilçin, Cem, *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*, Kabalcı Yay., İstanbul 2011.

Doufikar-Aerts, Faustina, *Alexander Magnus Arabicus: A Survey of the Alexander Tradition through Seven Centuries from Pseudo-Callisthenes to Sûrî*, Peeters, Paris 2010.

Droysen, *Büyük İskender Tarihi*, çev. Prof. Bekir Sıtkı Baykal, Dharma Yay., İstanbul 2007.

Edirneli Ahmed Bâdî Efendi, *Armağan (Divan Şiirinde Atasözleri ve Deyimler)*, haz. Süreyya Ali Beyzadeoğlu, Müberra Gürgendereli, Fatih Günay, Harvard Üniversitesi Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü, 2004.

Ergun, Sadettin Nüzhet, *Türk Şairleri*, c. I, İstanbul 1936-45.

Erzi, Adnan Sadık, "Tahlil ve Tenkitler, Nihat Sami Banarlı, XIV'üncü Asır Anadolu Şairlerinden Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi: Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Osmân ve Cemşîd ve Hurşîd Mesnevisi", *Türkiyat Mecmuası*, c. VI'dan ayrı basım, İstanbul 1939; *Belleten*, c. IV, S. 13, s. 267-285.

Eyüpoğlu, E. Kemal, *Onüçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler-Tabirler*, 2 c., İstanbul 1973.

Firdevsî, *Şehnâme II*, çev. Nimet Yıldırım, Kabalcı Yay., İstanbul 2016.

Firdevsî, *İskendername*, haz. Nimet Yıldırım, Kabalcı Yay., İstanbul 2015.

Gökcan, Melike, "Gılgamış Destanı ve İskendernâme'den Hareketle Ölümsüzlük Ekseninde İnsanın Anlam Arayışı", *Asos Journal / The Journal of Academic Social Science*, S. 63, 2017, s. 1-14.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Yunus Emre, Hayatı ve Bütün Şiirleri*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2014.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 2004.

Gölpınarlı, Abdülbâki, *Hafız Dîvânı*, Şark İslam Klasikleri, MEB Yay., İstanbul 1992.

Gülensoy, Tuncer; Küçüker, Paki, *Eski Türk-Moğol Kişi Adları Sözlüğü*, Bilge Kültür Sanat Yay., İstanbul 2015.

Green, Peter, *Alexander Of Macedon 356-323 B. C., A Historical Biography*, University of California.

Hanaway, William L., "Eskandar-nama." *Encyclopaedia Iranica*, c. VIII, 6. cüz, 1998.

Heckel, Waldemar, *The Conquests of Alexander the Great*, Cambridge University Press, New York, 2008.

Holt, Frank L., *Büyük İskender ve Fil Madalyonlarının Sırrı*, çev. Yeşim Kafa, Bileşim Yay., Ankara 2004.

Hüseyin Remzî, *Lugat-ı Remzî*, 2 c., İstanbul 1305 [1808).

Kafadar, Cemal, "Osmanlı Siyasal Düşüncesinin Kaynakları Üzerine Gözlemler", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası: Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi*, İletişim Yay., c. 1, İstanbul 2001.

Kastritsis, Dimitris, "The Trebizond Alexander Romance (Venice Hellenic Institute Codex Gr. 5): The Ottoman Fate of a Fourteenth-Century Illustrated Byzantine Manuscript", *Journal of Turkish Studies, In Memoriam Angeliki E. Laiou, 36*, Harvard University 2001.

Kastritsis, Dimitris, "The Alexander Romance and the Rise of the Ottoman Empire", *Islamic Literature and Intellectual Life in Fourteenth and Fifteenth- Century Anatolia*, edit. A. C. S. Peacock, Sara Nur Yıldız, Würzburg 2016.

Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Ankara 1993.

Kuşoğlu, Mehmet Zeki, *Resimli Ansiklopedik Kuyumculuk ve Maden Terimleri Sözlükleri*, Ötüken Yay., İstanbul 2006.

Kuşoğlu, Mehmet Zeki, *Türk Okçuluğu ve Sultan Mahmut'un Ok Günlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 2006.

Kut, Günay, "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, c. 2, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1989, s. 165-167.

İnalcık, Halil, "The Rise of Ottoman Historiography", *Historians of The Middle East*, edit. Bernard Lewis, P. M. Holt, Oxford University Press, 1962.

İnalcık, Halil, *Has-bağçede 'ayş u tarab: Nedîmler, Şairler, Mutribler,* İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2011.

Koçu, Reşat Ekrem, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara 1967.

Kortantamer, Tunca, *Leben und Weltbild des altosmanischen Dichters Ahmedi unter besonderer Berücksichtigung seines Diwans,* Freiburg 1973.

Kortantamer, Tunca, "Yeni Bilgilerin Işığında Ahmedî'nin Hayatı", *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara 1993.

Köprülü, M. Fuat, "Ahmedî", *İslam Ansiklopedisi*, MEB Yay., c. I, s. 216-221.

Küçükhüseyin, Şevket, "The Ottoman Historical Section of Ahmedi's *İskendernâme*: An Alternative Reading in the Light of the Author's Personal Circumstances", *Literature and Intellectual Life in Fourteenth-and Fifteenth-century Anatolia,* yay., Andrew C. S. Peacock and Sara N. Yıldız, Ergon Verlag, Istanbuler Texte und Studien, Würzburg 2016.

Lamb, Harold, *Makedonyalı İskender, Kralın Dünyanın Sonuna Yolculuğu,* çev. Cansu Karyemez, Parola Yay., İstanbul 2014.

Legends of Alexander the Great, çev. Richard Stoneman, Everyman, London 1994.

Lendering, Jona, *Büyük İskender,* çev. Burak Sengir, Kitap Yayınevi, İstanbul 2009.

Levend, Agâh Sırrı, *Divan Edebiyatı, Kelimeler ve Remizler, Mazmunlar ve Mefhumlar*, 4. bas., İstanbul 1984.

Levend, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyat Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1998, s. 80-81.

Lewis, G. L., "Ahmadî", *Encyclopaedia of Islam*, c. I, s. 299-300.

Mehmet Esat Efendi, *Lehçetü'l-Lugat* (haz. Ahmet Kırkkılıç), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1999.

Mehmed Salâhî, *Kâmûs-ı Osmânî*, İstanbul 1329 [1911).

Meninski, Franciscus a Mesgnien, *Thesaurus Linguarum Orientalium Turcicae-Arabicae-Persicae, Lexicon Turcico-Arabico-Persicum*, 6 c., yay. Mehmet Ölmez, Simurg Yay., İstanbul 2000.

Mütercim Âsım Efendi, *El-Okyânûsü'l-Basît fi-Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît*, c. 1-6, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., İstanbul 2014.

Mütercim Âsım Efendi, *Burhân-ı Kâtı'* (haz. Mürsel Öztürk-Derya Örs), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2000.

Nimetullâh Ahmed, *Lügat-i Ni'metullâh*, haz. Adnan İnce, TDK Yay., Ankara 2015.

Onay, Ahmet Talay, *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı* (haz. Cemal Kurnaz), Akçağ Yay., Ankara 2000.

Özen, Mine Esiner, *Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü*, İÜ Fen Fakültesi Basım Atölyesi, İstanbul 1985.

Öztuna, Yılmaz, *Büyük Türk Musikisi Ansiklopedisi I-II*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990.

Pakalın, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, 3 c., MEB. Yay., İstanbul 2004.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yay., Ankara 1995.

Pala, İskender, "İskender mi Zülkarneyn mi?", *Akademik Divan Şiiri Araştırmaları*, LM Yay., İstanbul 2003.

Plutarkhos, *Paralel Hayatlar, İskender-Sezar*, çev. İo Çokona, İş Bankası Kültür Yay., İstanbul 2015.

Redhouse, James W., *Türkish and English Lexicon* (2. bas.) Çağrı Yay., İstanbul 1992.

Redhouse, James W., *Redhouse Sözlüğü, Türkçe/Osmanlıca-İngilizce*, İstanbul 2011.

Sawyer, Caroline G., "Revising Alexander: Structure and Evolution of Ahmedî's Ottoman İskendernâme (c. 1400)", *Edebiyât*, 13, 2, 2003.

Sawyer, Caroline, "Dove of the Soul: Political and Spiritual Values in Ahmedî's Iskandarnama" *The Problematics of Power: Eastern and Western Representations of Alexander the Great*, M. Bridges ve J. C. Bürgel Yay., Bern 1996.

Sawyer, Caroline G., "The Seafaring Episode in Ahmedi's Ottoman *Iskendername*", *Journal of Turkish Studies*, 29, 2005.

Southgate, Minoo S., *Iskandarnamah, A Persian Medieval Alexander-Romance*, Columbia University Press, New York 1978.

Stoneman, Richard, *Alexander the Great: A Life in Legend*, New Haven, Yale 2008.

Stoneman, Richard; Erickson, Kyle and Netton, Ian (edits), *The Alexander Romance in Persia and the East*, Barkhuis, Groningen 2012.

Sılay, Kemal, "Ahmedi'nin Osmanlı Tarihinde Arasöz (Digression) Tekniğinin Kullanımı ve İşlevi", *Ankara Üniversitesi, DTCF Dergisi*, c. IX, s. 1, Ankara 1991.

Sılay, Kemal, *Ahmedi's History of the Kings of the Ottoman Lineage and Their Holy Raids against the Infidels*, Sources of Oriental Languages and Literatures Series, Harvard University 2004.

Steingass, F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, Beirut 1998.

Şentürk, Ahmet Atillâ, *Osmanlı Şiiri Kılavuzu 1*, OSEDAM Yay., İstanbul 2016.

Şentürk, Ahmet Atillâ, *Osmanlı Şiiri Kılavuzu 2*, OSEDAM Yay., İstanbul 2017.

Şuurî Hasan Çelebi, *Ferheng-i Şu'ûrî*, İstanbul 1314.

Şemsüddîn Eş-Şehrezûrî, *Nezhetü'l-Ervâh, Bilgelerin Tarihi ve Özdeyişleri, Eleştirmeli Metin-Çeviri*, çev. Eşref Altaş, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Yay., İstanbul 2015.

Tansel, Fevziye Abdullah, "N. S. Banarlı, Dâsitân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân ve Cemşîd ü Hurşîd Mesnevisi Hakkında", *Ülkü Halkevleri Dergisi*, c. XIII, S. 76, İstanbul 1939.

Tarama Sözlüğü (XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla), (3. bas.), 8 c., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

Taşköprülü-zâde, *Eş-Şakâiku'n-Nu'mâniyye fî Ulemâi'd-Devleti'l-Osmâniyye*, haz. Ahmed Subhi Furat, Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul 1985, s. 48-49.

The Greek Alexander Romance, çev. Richard Stoneman, Penguin Press, London 1991.

Tietze, Andreas, *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı (A-E), (F-J)* Simurg Yay., ÖAW, 2 c., İstanbul 2002, 2009.

Toska, Zehra, "İleriye Yönelik Araştırmalarla İlgili Olarak Eski Türk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Olan Tercüme Metinleri Değerlendirmelerde İzlenecek Yöntem/ler Ne Olmalıdır?", *Journal of Turkish Studies=Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Harvard University, c. XXIV, 2000.

Toska, Zehra; Burçoğlu, Nedret Kuran, "Ferideddin-i Attar'ın Mantıku't Tayr adlı Yapıtı'nın 14, 16, 17 ve 20. Yüzyıllarda Yapılmış Türkçe Yeniden Yazımları" *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*, haz. Nedret Kuran Burçoğlu, Multilingual Yay., 2010.

Tökel, Dursun Ali, *Divan Şiirinde Mitolojik Unsurlar (Şahıslar Mitolojisi)*, Akçağ Yay., Ankara 2000.

Tulum, Mertol, *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2011.

Turgut, Ali Kürşat, "Ünlü Türk Şairi Ahmedî'nin İskendernâme'sinde Felsefi Unsurlar", *Türk Dünyası Araştırma-*

ları Vakfı 12. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi, c. 1, İstanbul 2014.

Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü, 12 c., Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1963-1982.

Türkdoğan Gökcan, Melike, "Siyasetnâmeler ve Bir Siyasetnâme Örneği Olarak Ahmedî'nin İskendernâmesi" *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 3 / 12, 2010, s. 418-430.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yay., İstanbul 1995.

Ünver, İsmail, *Türk Edebiyatında Manzum İskendernâmeler,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1975.

Ünver, İsmail, "Ahmedî'nin İskender-nâmesindeki Mevlid Bölümü", *TDAY Belleten*, 1977.

Ünver, İsmail, *Ahmedî, İskender-nâme, İnceleme-Tıpkıbasım,* Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 1983.

Verburg, Antoinette C., "The Tuhfe-i Şâhidî: Sixteenth Century Persian-Ottoman Dictionary in Rhyme", *Archivum Ottomanicum*, nr. 15, s. 5-87, 1997.

Yılmaz, Mehmet, *Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük)*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

Yazıcıoğlu Ahmed Bîcan, *Dürr-i Meknun / Saklı İnciler*, haz. Necdet Sakaoğlu, Tarih Vakfı Yurt Yay, İstanbul 1999.

Ziya Şükün, *Farsça-Türkçe Lugat, Gencîne-i Güftâr Ferheng-i Ziyâ*, MEB. Yay., İstanbul 1996.

Dizin

A

Abaka 7180, 7186, 7188
abanoz 1120, 1189, 2987, 2993, 4059, 4597
Abbasoğulları (Abbas sülalesi) 4380, 6832
Abdullah 6071, 6081, 6083, 6086, 6087, 6088
Abdülaziz 6754
Abdülmelik 6715, 6725, 6767, 6772
Abhaz 7260
abıhayat 706, 1496, 1697, 1816, 3472, 3598, 4504, 6092, 8375, 8450-8452, 8476, 8522, 8558, 8585, 8614, 8628, 8709, 8726
abir 1909, 2095, 2822, 3592
Abtin 5246, 5250, 5413
Acem 2409, 3958, 4300, 5728, 6120, 6620, 6621, 6627, 6653, 6654, 7437, 8163, 8651, 8733
Âd 4972, 8110, 8122, 8340
Âdem 76, 502, 503, 726, 2163, 2321, 3413, 4320, 5071, 5079, 5083, 5089, 5128, 5800, 6069, 8001, 8053-8055
Aden 1731, 1785, 2979, 6993
Adîm 3832
Ahad 148, 264, 1325, 1328, 1330, 3962
Ahıcuk 7433, 7436, 7439, 7453, 7454
Âhir 85, 126, 146, 165, 679, 1321, 4466
Ahmed (Hz. Muhammed) 269, 2132, 2469, 5966, 6010, 6061, 6074, 6077, 6106, 6142, 6180, 6191, 6539, 6551, 6604
Ahmed (Müstaîn) 6980
Ahmed (Celayirli hükümdarı) 7517, 7522, 7528, 7529, 7535
Ahmed (Ilhanlı hükümdarı) 7187-7190, 7188, 7189, 7214
Ahmedî (şair, İskendernâme'nin yazarı) 53, 237, 269, 292, 298, 436, 443, 570, 916, 1089, 1314, 1924, 2468, 2852, 2940, 3064, 3214, 3460, 3703, 4013, 4241, 4439, 4798, 4999, 5783, 6567, 6604, 7499, 7862, 7984, 7985, 7988, 7995, 8312, 8752
Ahmed-i Muhtar 5966, 6374
Ahmed-i Mürsel 2469, 6142
ahu 2074

akik 5452, 6883
Akl-ı evvel 2262
akl-ı küll 911, 967, 3409, 4991
Akrep 2279, 2430, 4016
Alaşehir 7799
alem (sancak) 330, 1724, 1796, 1869, 1972, 2149, 3179, 4639, 5279, 6350, 6951, 7241, 7558
Âl-i İmrân 6656
Âl-i Mervân 6656
Ali 6221, 6225, 6639, 6663, 6664, 6667, 6671, 6672
Alîm 120, 151, 170, 181, 2637, 3826
Allah 130, 144, 166, 192, 205, 206, 316, 359, 748, 942, 943, 1067, 1071, 1073, 1320, 1328, 1896, 2729, 2924, 2926, 2928, 3128, 3627, 3632, 3669, 3764, 3880, 3931, 4140, 4179, 4192, 4268, 4932, 4950, 5018, 5149, 5407, 5509, 5514, 6022, 6133, 6144, 6321, 6323, 6338, 6414, 6510, 6512, 6533, 6556, 6614, 6636, 6724, 6908, 7039, 7253, 7695, 7714, 7715, 7716, 7741, 7863, 7983, 8034, 8137, 8172, 8200, 8206, 8237, 8238, 8243, 8264, 8273
Allah ehli 4959, 4962
Allah'ın gölgesi (padişah) 2645, 3930, 7398
Allah'ın ipi 914, 5998
Almalık 3540
altıncı gök (felek) 181, 2286, 6413
amber 291, 483, 919, 922, 1268, 1342, 1380, 1494, 1497, 1570, 1585, 1677, 1829, 1890, 1909, 2095, 2102, 2142, 2869, 2878, 2886, 2965, 2973, 3590, 3596, 3890, 5461, 6200, 8437, 8729
Âmine 6072
Amr / Zeyd 2703
Amr bin Âs 6668
Anka 441, 466, 1333, 3197
Ankara 7693
Antalya 7798
Arap 517, 4300, 5891, 6621
Arap atı 532, 1704, 2133
Arap dili 6952
araz 123, 591, 611, 634, 3554, 5323, 5324
Areş 3857, 3859, 4176, 4232
Argun Han 7187, 7195, 7196, 7207, 7214, 7225, 7238, 7246, 7252, 7269
Aristo 523, 529, 558, 586, 596, 743, 803, 902, 945, 1231, 1239, 1689, 1702, 3747, 3774, 3807, 5055, 5056, 5059, 5790, 5793, 8374, 8594, 8641
arpa 4617, 4618, 4877, 6499, 6727, 7836
Arş 178, 268, 2269, 2390, 2470, 2471, 3228
Arzu Ümmid 6618, 6622
asl u fer' 241, 526, 1826, 2715, 5855, 6065, 6769, 6803, 6913, 7810, 8050
Aşknâme (Işknâme) 1930
ateşkede 5603, 5969, 6114
Avâ 2302
Ay 106, 180, 319, 360, 365, 491, 582, 1038, 1095, 1228, 1264, 1384, 1386, 1403, 1431, 1504, 1520, 1604, 1822, 1849, 1891, 1971, 1977, 1991, 1997, 2017, 2026, 2037, 2047, 2071, 2137, 2138, 2141, 2144,

2148, 2271, 2296, 2317, 2363, 2402, 2406, 2799, 2839, 2894, 3021, 3146, 3235, 3628, 3714, 3721, 3927, 3968, 4330, 4450, 4452, 4453, 4455, 4461, 4462, 4463, 4469, 4605, 4688, 4809, 5170, 5264, 5478, 5482, 5719, 5839, 5921, 6064, 6238, 6345, 6390, 6879, 7005, 7225, 7477, 7668, 7703, 8274, 8346, 8619, 8671, 8672
Ayaz 1765, 1768, 1769, 1773
Aydın 7799
ayne'l-yakîn 2944, 6529
Aynü'ş-şems 4351
Ayyûk 2417, 2930
Azîm 145
Azîz 146
Azra 1335

B

Babil / Babilistan 10, 1389, 2048, 5442, 5625
Babülebvâb 6920, 7179
bâd-ı sabâ 475, 1479, 6160, 6296, 6299
Bağdat 423, 7109, 7134, 7153, 7316, 7366, 7438, 7528, 8059, 8061
Bahadır Han 7335
Bahira 6148, 6151, 6159
Bahreyn 1731, 6993
Bâis 186
bakam 2868, 3400, 3419, 3737, 3810
Bâkî (esmâü'l-hüsnâ) 148
Balus 8653
Banu 2076
Barbut 2873
Bârî 157, 185, 2749, 3469
Bâsıt 159
Basîr 152, 171
Batılın İpi (Hayt-ı batıl, I. Mervan'ın lakabı) 6713
Bâtın 146, 165, 1321, 4466
baykuş 424, 460, 2129, 2517, 3384, 6717, 7354, 8248
bebr 2905, 2908, 2910, 2920, 3111, 3150, 3188, 3189, 3563, 4539, 5267, 5910, 6996, 8467, 8648
Bedahşan 1733, 1814
Bedî 159
Bedir 5991, 6356
Behmen 334, 510, 1058, 1075, 1076, 1124, 1135, 1258, 1712, 3084 3153, 4306, 4584, 4585, 5701, 5727, 5728, 5746, 5748, 5752, 5757-5759, 5761
behmen (kavza kökü otu) 3084, 3737
Behrâm (Çinli bilge) 3608
Behrâm I 5868, 5875
Behrâm bin Behrâm 5875
Behrâm Gûr 836, 1136, 1182, 4216, 4279, 5900, 5904, 5906, 5908, 5912, 5913, 8328
Belâg 6007, 6009
Belaş 5819, 5829, 5932-5935, 5934, 5937, 5943, 5945, 5948
Belde 2304
Belh 5590
Benan 3309
Beni Abbas 6842
Berat 1697, 4449
Berke 7138
Bermekiler / Bermek sülalesi 6911, 6912, 6925
Berr 151
beşinci gök 182, 2288, 6410
Beyazıd 5739, 6613, 7790
Beyt-i Ma'mûr 6013, 6380

Beytullah 8140
Beytü'l-Makdis 6650
bezm 930, 1361, 1861, 1940, 2119, 2121, 2185, 2791, 3891, 4071, 7126, 7337
Bidagrus 8667
Bilecik 7589
Birdi Han 7424, 7427, 7428, 7430, 7433
birinci gök 179, 180
Biveresb 1367, 5210
Brahman 8376, 8381, 8386
Buhara 6735, 6736, 6738
buhurdan 19, 21, 28, 34, 1342, 1648
Bukrat 515, 531, 586, 599, 803, 844, 903, 8643
Burak 6371-6373, 6375
Bursa 6605, 7591, 7612
Burtus 8651
Buteyn 2300
bülbül 4, 307, 466, 472, 484, 918, 924, 1092, 1099, 1100, 1331, 1439, 1469, 1568, 1571, 1577, 1608, 1819, 1879, 1886, 1934, 1940, 2105, 2129, 2857, 2949, 2975, 3228, 3582, 3706, 3709, 4017, 4019, 4689, 4803, 4862, 5786, 7993, 8010, 8247, 8315
Büşrâ (Kur'an'ın bir adı) 6196
büyük kutlu (sa'd-ı ekber) 2401, 3231, 4497

C

Cabalka / Cabelsa 5430
Cabbâr 186
Calut 7755
Carnasb 4283, 5073
Cârni 160
Cânî 2416
Cânî Han 7395
Cava 3401, 3410, 3414, 3417
Cebbâr (takımyıldızı) 2421
Cebbâr (esmaü'l-hüsnâ) 145
Cebhe 2302
Cebrail 8, 250, 261 2472, 5509, 5518, 6288, 6291, 6370, 6371, 6390, 6424, 6523
Cedy 2279, 2431
Celal 133, 3224, 3829
Celîl 146, 5325, 5511, 5608, 6371, 6424, 6523
Cem 508, 1123, 2032, 2111, 2865, 3145, 3441, 4167, 4282, 5046, 8549
Cem kadehi 2113, 5046, 7346
Cem tahtı 2863, 3088, 3885
Cem'in tacı 6120
Cemal 133, 5569
Cemşid 345, 406, 509, 1338, 1374, 1931, 4974, 5160, 5165, 5166, 5174, 5178, 5182, 5185, 5195, 5204, 5208, 5246, 5417, 5866
Cengiz Han 7125, 7140, 7542
cennet 9, 49, 143, 263, 424, 483, 1378, 1674, 1937, 2041, 2101, 2146, 2219, 2352, 2789, 2925, 3053, 3413, 3588, 4002, 4006, 4223, 4358, 4643, 4690, 5302, 5362, 5951, 6017, 6462, 6594, 7963, 8266
cennet bağı / bahçesi 1313, 2548, 2558, 2648, 2754, 2867, 2973, 3588, 3687, 3688, 4817, 5027, 5570, 5581, 5885, 6594, 7670, 7671, 7942, 7945, 7957, 8001, 8140
cennet dergâhı 8204
cennet ehli 2558, 2790, 4998, 6462, 7881, 7966
cennet elbisesi 1939
cennet hurisi 1378

cennet ırmakları 2237
cennet mülkü / yurdu 563, 2758, 5306
cennetü'n-naîm 1630
Cercis 2814
Cevder 5814-5816
cevher 123, 293, 448, 449, 591, 611, 634, 1079, 1080, 1460, 1512, 1829, 1949, 2079, 2201, 2207, 2244, 2245, 2254, 2256, 2259, 2263, 2501, 2504, 2538, 2542, 2573, 2576, 2581, 2586, 2605, 2745, 3506, 3756, 3757, 3925, 4307, 4958, 5317, 5324, 5566, 6606, 8046, 8205, 8364, 8736, 8741
Cevne 7277, 7511, 7513, 7836
Cevzâ 2278, 2427
Ceyhun 363, 1194, 1408, 4213
Cürcan 4848
Cürhemi 8187-8189
cüz 196, 595, 3253, 3680, 6067, 6068, 7884, 7885, 7920

Ç

Çağatay Han 7138
Çandarlı Halil 7679
çeng 11, 514, 1596, 1682, 1686, 1947, 2791, 2792, 2874, 2937, 3593, 4023, 4682, 4683, 5041, 6984, 7309, 7346, 7358, 7808
Çin 6, 1116, 1199, 1427, 1511, 1704, 2824, 2825, 3534, 3535, 3538, 3540, 3541, 3556, 3577, 3599, 3600, 3608, 3609, 3730, 3749, 3771, 3873, 3926, 4105, 4528, 4533, 4578, 4656, 4707, 4742, 4849, 5327, 5383, 6318, 8737
Çin ü Maçin 1116
Çoban 7310-7312, 7319, 7324, 7334, 7336, 7338-7340, 7343, 7345, 7357
Çobaniler 7384

D

Dahhak 509, 812, 1123, 1258, 4176, 4281, 4973, 5046, 5047, 5181, 5182, 5197, 5209, 5210, 5213, 5223, 5239, 5240, 5252, 5259, 5262, 5268, 5271, 5275, 5279, 5287, 5288, 5293, 5294, 5303, 5308, 5309, 5312, 8338
Dahhakî kılıç 3145
Danyal 5074, 5800, 6177
Dârâ 319, 324, 331, 334, 335, 337, 340, 356, 371 375, 376, 380, 381, 392, 403, 406, 508, 549, 551, 890, 892, 894, 1155, 4549, 5761, 5770
Dârâb 404, 934, 935, 990, 991, 993, 1005, 1007, 1014, 1029, 1030, 1056, 1058, 1070, 1082, 1085, 1112, 1113, 1114, 1137, 1179, 1193, 1195, 1198, 1208, 1223, 1235, 1251, 1261, 1276, 1288, 1289, 1293, 1294, 1299, 1950, 1952, 1953, 4677, 5770
Dârr 132, 160
Darü's-selam 4015
Davud 11, 457, 727, 3328
Davud ezgisi 1939
Davudî zırh 5453, 5479
Debrân 2301
değirmen 5737, 7496
Delv 2279, 2431
Demavend Dağı 5291

Destân 335, 4032, 4058, 4091, 4280, 4306, 4584, 5206, 5687, 6774, 6805
Dımışk 6650, 6850
Dilfeyn 2418
Dil-nüvâz 2937, 4048
Dil-sûz 1335, 8316
Dilşad 7377, 7380
Dimne 4664, 5697, 6671, 6681, 7536, 8658
dirhem 2079, 7272
Dîv-bend 5157
divit 4483, 6400
doğan 1739, 2884
dokuz başlı yılan 1135
dokuz cevher 2581, 2605
dördüncü gök 183, 2290
dört erkân 1825
dört unsur 961, 2310, 3644
Dubb-ı Asgar 2414
Dubb-ı Ekber 2414
Duhân ayeti 30
Dücâce 2416
Dünya Gösteren Ayna 4363, 4412

E

Ebabil 5973, 6101
Ebed 430
Ebu Bekir 6222, 6237, 6579, 6640
Ebu Cehil 2132, 6077, 8301
Ebu Müslim 6860, 6861, 6801, 6848
Ebu Said 7166, 7292, 7305, 7306, 7324, 7335, 7339, 7345, 7357
Ebu Cafer 6859, 6867
Ebu İshak 6953
Eflatun 515, 531, 586, 602, 681, 692, 743, 902, 8581, 8588, 8645
Efrasiyab 837, 847, 4214, 5384, 5386, 5399, 5406, 5418, 5476, 5490, 5548, 5563, 5621, 5737
Ehl-i beyt 6084
Ehram 4314
Ehremen 5848
eimme 162
ejderha 313, 1135, 1711, 1728, 2891, 3113, 3115, 3116, 3117, 3118, 3122, 3126, 3127, 3129, 3131, 3132, 3134, 3136, 3144, 3146, 3147, 3149, 3151, 3152, 3158, 3159, 3162, 3243, 3266, 3276, 3423, 3426, 3435, 3438, 3440-3442, 3446, 3449, 3461, 3488, 3693, 3696, 3752, 3933, 4515, 5017, 5267, 5274, 5747, 5749, 5750, 5756, 6590, 6808, 7432, 7447, 7465, 7623, 8663
Ejderha burcu 2414
Ekvân 4162, 4176, 4228
Elburz (Dağları) 5229, 5254, 5257, 5260, 5302
Elest bezmi 1861
elmas 2145, 3024, 3486, 3487, 3491, 3494, 3498, 3501-3503, 3767, 4307, 3767, 4307
Emin 6928, 6931, 6934, 6935, 6942
Emir Süleyman 7834, 7849
emmare 5304
Ercasb 5620, 5625, 5636
Erdeşir 4215, 5838, 5845, 8342, 8703
Erdevân 3084, 4215, 5818, 5819, 5822, 5823, 5828, 8343
erganun 1684, 2112, 7358
erguvan 2112, 3103, 3817

Erjeng (iblis) 4090, 4107, 4111, 4160, 4168, 4225
Erjeng (ressam) 1786
erkek ejderha 3107, 3421, 4550
Ermayil 5223, 5296
Emeb 2421
Ernî 6033, 6548
Ertuğrul 7569, 7574, 7580, 7582, 7586
Esed (burç) 489, 2278, 2428, 3235
Esrat 5205, 5207
Eşganiler 5810, 5837
Eşk 5812
Etvariye 3316
Evliyaullah 4949
Evvel 85, 126, 146, 148, 165, 679, 1321, 4466
Eyâd 5892
Eyüp 57, 1854, 1895, 6525
Ezel 430

F

Fağfur 1199, 5918
Fahru'-Enâm 6373, 6524
Fars 4848, 5328, 6838-6840, 7034, 7067, 7316
Faruk 6648
faslu'l-hitâb 6121
Fatıma 6079, 6086, 6089
Feres 2419
Fergana 6742
Ferhat 1847, 1929
Fer-i Mukaddem 2306
Feridun, Efridun 1002, 1049, 1123, 1258, 2866, 4214, 5047, 5245, 5252, 5262, 5263, 5264, 5280, 5287, 5297, 5306, 5309, 5333, 5334, 5341, 5343, 5346, 5356, 5359, 5360, 5552
ferraş 71, 7564
Ferruh 6623, 6625
fetih ayeti 6348
Feylekus (İskender'in babası) 382, 383, 389, 390, 396, 481, 487, 495, 511, 536, 545, 997, 1009, 1062
feylekus (maden) 3749
Feylus 8655
Feyyaz 2341, 7877
Fırat 1192, 1496
Fil ashabı 5973, 6097, 6098
Firamerz 1714
Firavun 5366, 5367, 8341
Firdevs 258, 2565, 2566, 2567, 3383, 4812, 8009
Firdevs (saray) 4687
Firengis 5478, 5485
firuze 478, 770, 2109, 2976, 3995, 5925, 8516
Fisagors 8661
Frenk 4377, 4381, 4385, 4391, 4404, 4415, 7644
Fur 1976, 2860, 2859, 2861, 2971, 2984, 2990, 2991, 3006, 3008, 3018, 3029, 3032, 3033, 3050, 3087, 3090, 4305, 4549, 4567, 4569, 4573, 4583, 4583, 4677, 4748
fürû 524, 6167, 8306
fütüvvet 3194, 3196, 6514, 7048, 7049, 7051, 7844, 7891, 8138

G

gâdiye 2624, 2629
Gaffâr 150
Gafr 2302
Gafûr 120, 150, 6475
Ganî 750, 2477, 2591, 3493, 3637, 3951, 3991, 4246, 4650, 6486, 7921
gayb 91, 170, 224, 233, 651, 968, 972, 979, 1315, 2136, 2195,

3639,4384, 4494, 5072, 5802, 5803, 6199, 6202, 6470, 6494, 6517, 7981, 8019, 8155, 8156, 8158, 8159, 8225
Gazan 7267, 7269, 7279
gazavatnâme 7550
Gazi Han 7775, 7784
geometri 530, 4498
Germiyan 7799
Gerşasb 1361
Geyhoto 7177
Gîv 4058, 4177, 4230, 5537, 5538, 5382
Gök Alp 7570
gök kubbe 66, 1839, 2136, 5501, 6070
Gûderz 5382
Gûle 2415
Gurâb 2422
Guştasb 1047, 1361, 4283, 4585, 5601, 5620, 5622, 5624, 5626, 5724, 5727
güherçile 3002, 3011
Gülşah 1376, 1403, 1415, 1431, 1432, 1457, 1470, 1477, 1486, 1509, 1526, 1527, 1560, 1581, 1612, 1619, 1620, 1622, 1629, 1672, 1687, 1693, 1718, 1748, 1749, 1751, 1784, 1787, 1796, 1833, 1834, 1836, 1873, 1899, 1901, 1907, 1908, 1911, 1916
Gülşehrî 443
Gündüz Alp 7569
Güneş 183, 1264, 1669, 1822, 2402, 2290, 2371, 2402, 2405, 2425, 2799, 4809
Gürcistan 7239
Gürcü 7243, 7253, 7258
Güstehem 5382
Güştasb 1047, 1361, 4283, 4585, 5601, 5620, 5622, 5624, 5626, 5724, 5727

H

Habeş 4832
Habîr 152, 171
Habl-i Müheymin 6007
Hablu'llâh 6196
Haccac 6717
Hadi (halife) 6895, 6896, 6899, 6900, 6902
Hâdî 158
Hafiz 156
Hâfız 159
Hakem 158
Hakîm 153, 2614, 3263, 3617, 5135, 5136, 6007
Hâkim 3207
Halep 423
Hâlik 89, 157, 621, 711, 817, 1013, 1184, 1821, 2078, 2151, 2325, 2380, 2537, 2736, 2925, 3106, 3381, 3571, 3698, 3827, 3835, 4221, 4797, 5088, 5147, 5175, 5341, 5342, 5423, 5431, 6124, 6381, 6703, 6812, 7237, 7816, 7873, 8045, 8047, 8095, 8176, 8561
Halil 5325, 5511, 5516-5518, 5608, 6628, 7276, 7763, 8186, 8190, 8199, 8279
Halîm 153, 703
Hallâk 179, 4000
halvet 1393, 1526, 2153, 6542, 7416
Hamel 2278, 2426
Hannas 4161, 4177, 4226
Har-bende 7268
Harezm 6742, 7132
Harici 6665, 6670, 6674, 6836
Harunürreşid 6877, 6878, 6915, 6923, 6924, 6915, 6923, 6924, 6930
Hasan (Peygamberin torunu) 6583, 6673

Hasîb 155
Hâşiye 7895
Hatem 3967, 5745, 7000, 7116, 7278, 7626, 7837
Havva 2341
Hayber 4301, 6303, 6305, 6347
Hayder 6305, 6347, 6349, 6582, 6669, 6670, 6671, 6681, 6693
Hayderi 4301
Hayy 150, 186, 3307, 4346, 6011, 6376, 8174
Hayye 2418, 2424
Hayy-ı Lâ-Yemût 6230, 6239, 7194, 8387
Hayy-ı lâ-yenâm 8531
Hazar 4117, 4128, 4136, 5905, 5963, 8365
Hazer Şah 6919, 6924
Hefthan 5638, 5639, 5643, 5648, 5660
Hek'a 2301
Hen'a 2301
hendese 1115, 2384, 4893, 5352
hendese ehli 2360
Herat 4287
Hıta 92, 1117, 3542, 6810, 6825
Hızır 78, 608, 680, 683, 684, 686, 904, 1939, 2818, 5795, 5796, 5805, 5837, 6092, 6530, 7175, 7888, 7978, 8375, 8474, 8477, 8480, 8508, 8521, 8523, 8526, 8726
Hızır bin Âmil 3325
Hicaz 1948, 6631, 6972, 8057
Hint, Hintli 68, 1117, 1970, 1971, 1974, 1976, 2010, 2154, 2240, 2528, 2529, 2820, 2860, 2882, 2885, 2971, 2984, 2988, 2990, 2992, 3029, 3035, 3050, 3087, 3485, 3512, 3537, 3538, 4548, 4549, 4569, 4577, 4677, 4748, 4848, 4853, 5963, 7226, 7281, 7282, 7512, 7836
Hindistan 1732, 2826, 2861, 4548, 7836
hiss-i müşterek 677, 899, 905, 953, 958, 980, 2691, 2694, 2695, 2700, 2701
Hişam 6772, 6776
Horasan 4144, 4286, 6718, 6809, 6833, 6973, 6993, 7067, 7133, 7340, 7462, 7463
Hristiyan 4301, 4607, 6316, 7159, 7773
Hû 8238, 8239
Hud 6316
Huld cenneti 6403
Hurremi 6954
Hurşid 1338, 1374, 1931, 5417
Hûşeng 5098, 5123-5125
Hût 2279, 2432
Huten 1785, 3548, 3587, 5481
Hût-ı Cenûbî 2424
Hüdâ (Kur'an'ın adı) 6195, 6008
Hüdâ 303, 1098, 1995, 3618, 4344, 7470
Hüdâbende Muhammed Han 7285, 7291
Hülagû 7141, 7177
Hüma (Hümayun'un sevgilisi) 1337
Hüma (kuş) 303, 547, 1337, 1907, 7685
Hümây 5757, 5758, 5761, 5762
Hümayunnâme (Hümâ vü Hümâyûn) 1337
Hürmüz (I.) 5817, 5828, 5851, 5852, 5857
Hürmüz (IV.) 5977, 5978
Hürmüz (şehir) 1356
Hüseyin 6584, 6686
Hüsrev-i Perviz 1003, 1334, 1558, 5988, 6043, 6045,

6049, 6319, 6320, 6327, 6329, 6331, 6626
Hüsrev-Şirin 1558

I

Irak 2794, 5328, 6840, 6920, 6972, 7133
Irakeyn 6718
Isfahan 1948, 2794, 5265, 5267, 6993, 7457
Isfahani 1948
Istahr 6654

İ

İblis 747, 2831, 4109, 5177-5179, 5213, 5217, 8718
İbrahim 17, 18, 1344, 5325, 5514, 5522, 5606, 5608, 5609, 5800, 6069, 6176, 7276, 8183, 8199
İbrahim bin Velid 6785, 6792
İbrahim-i Mehdi 6942
İbranice 5102
İdris 5073, 5165, 5168, 5177
İhlas (sure) 7858
İhvânü's-safâ 5141
ikinci gök 185, 2294, 6397
İklîl 2303
İklîl-i Cenûbî 2423
İklîl-i Şimâl 2415
ilme'l-yakîn 262, 1316, 2490, 2776, 2944, 3884, 6529, 8285
İmlikliler 7720, 7755
İmrus 8657
İncil 6176, 7856
İpsala 7652
İran, İranlı 319, 390, 936, 1070, 1116, 1260, 1293, 1354, 1712, 1955, 2885, 2997, 4056, 4076, 4099, 4389, 5310, 5385, 5386, 5393, 5401, 5405, 5407, 5408, 5412, 5420, 5443, 5456, 5477, 5535, 5539, 5540, 5584, 5625, 5632, 5649, 5651, 5661, 5666, 5808, 5836, 5839, 5887, 5907, 5937, 5963, 5978, 6319, 6628, 6989, 7033, 7123, 7141, 7185, 7187, 7385, 7482, 8541
İrec 728, 855, 5048, 5326, 5328, 5330, 5333-5335, 5342
İrem 2101, 4972
İsa 8, 36, 78, 270, 453, 920, 1377, 2030, 2133, 2355, 2766, 2770, 2972, 4647, 5813, 6163, 6483, 6553, 6950, 7655
İsfendiyar 334, 510, 849, 1004, 1046, 1075, 1077, 1124, 1709, 1710, 1712, 4306, 4584, 5610, 5627, 5636, 5638, 5664, 5682, 5686, 5699, 5701, 5703, 5710, 5725, 5738
İskender 515, 549, 551, 557, 563, 577, 686, 891, 893, 899, 945, 992, 1014, 1031, 1032, 1038, 1039, 1056, 1062, 1082, 1112, 1113, 1137, 1140, 1178, 1223, 1256, 1284, 1300, 1354, 1356, 1393, 1462, 1484, 1621, 1637, 1715, 1719, 1730, 1734, 1736, 1740, 1898, 1913, 1914, 1916, 1919, 1950, 1955, 1968, 1998, 2019, 2088, 2091, 2099, 2134, 2775, 2786, 2862, 2922, 2923, 2956, 2957, 2971, 3005, 3008, 3018, 3051, 3163, 3243, 3297, 3415, 3536, 3544, 3548, 3559, 3576, 3747, 3953,

3964, 3966, 4097, 4111, 4113, 4127, 4145, 4159, 4237, 4240, 4305, 4308, 4387, 4390, 4526, 4530, 4536, 4546, 4569, 4570, 4594, 4660, 4673, 4697, 4698, 4703, 4707, 4736, 4768, 4773, 4781, 4888, 4906, 4921, 4936, 4947, 4969, 5039, 5640, 5805, 5835, 6092, 6093, 7247, 7870, 7871, 8056, 8337, 8344, 8441, 8526, 8548, 8552, 8555, 8556, 8600, 8636, 8637, 8705, 8732
İskender Boğazı 4773
İskender seddi 5640, 7247
İskenderiye 4361, 8605
İskendernâme 291, 8729
İskenderus 8373, 8576, 8679
İsrailoğulları 7719, 7726
İznik 7591, 7615

K

Ka'be 1897, 1941, 4273, 4302, 5973, 6097, 6099, 6100, 6103, 6108, 6487, 6558, 6575, 6874, 6875, 7898, 8058, 8059, 8061, 8132, 8133, 8136
Kâbız 159
Kâbil, Kâbilistan 1356, 1389, 5425
Kader-han 5033
Kadîm 636, 637, 640, 641, 2249, 2450, 2489, 2596, 2614, 3263, 3374, 3617, 3676, 3819, 3832, 5319
Kadîmü'z-zât 3308
Kâdir 614, 636, 639, 2217, 2362, 2407, 2637, 3826, 3836, 3838
Kadir (Billah) 7068, 7074
Kadir gecesi 5451
Kafdağı 1359, 2221, 2838, 4553, 7051, 7710
kâfur (mum) 692, 2823, 8553
kâfur 2823, 3104, 3274, 3278, 3281, 3277, 8598
Kahbenâme 1096
Kahhâr 132, 150, 182
Kâhir 150
Kâhir (halife) 7027, 7113
Kahtân 8184, 8186, 8188
Kalb 2303
Kalem 175, 967
kalemiş 1909
Kalender 4301
Kanderuş 4601, 4604, 4622, 4634, 4636-4638, 4640, 4641, 4645
kandil 74, 682, 843, 1827, 2469, 3229, 3230, 3762, 4337, 4684, 6075, 6374, 7392, 8586, 8587
Kantûrus 2423
kaplan 532, 835, 1154, 1172, 1188, 2012, 2130, 2883, 2910-2914, 2921, 2994, 3025, 3111, 3133, 3150, 3188, 3189, 3900, 3933, 4539, 4550, 6741, 6848, 8465, 8466, 8467, 8715
Kara Yusuf 7534
Karaman 7694, 7703, 7705, 7801
Kâren 5382
karga 460, 1738, 2129, 2517, 2518, 3384, 4017, 4684, 4862, 4957, 7354, 8247, 8248
karınca 669, 963, 2516, 3439, 4119, 4372, 4376, 4414, 4685, 5004, 5739
Karun 2355, 2519, 2766
Kâs 2422
Kastamonu 7800

Kave (Gâve) 5265, 5270, 5275, 5278
Kaviyy 152, 160
Kavs 2279, 2430, 2894, 3233, 4247
Kâvûs (Keykâvûs) 852, 4056, 4070, 4079, 4081, 4089, 4149, 4584, 5420, 5421, 5431, 5448, 5457, 5491, 5498, 5502, 5504, 5513, 5531, 5532, 5540-5542, 5544, 5737
Kaydafe 4519, 4521, 4526, 4530, 4532, 4537, 4540, 4541, 4555, 4583, 4591, 4594, 4601, 4625, 4626, 4635, 4637, 4640, 4641, 4645, 4649, 4652, 4658, 4668, 4672, 4680, 4681, 4686, 4690-4692, 4695, 4704, 4716, 4756, 4759, 4764, 4767, 4777, 4779, 4780, 4827, 4828
Kayim 7074
Kaykâvus (takımyıldızı) 2415
Kayser 246, 331, 338, 349, 356, 366, 369, 371, 374, 375, 6646, 7692
Kaytafûn 4697
Kayyûm 3307, 4346, 6011, 6376
Kâzıme 5892
kâzib rüya 947, 950, 951
Kebîr 148, 152
kehribar 3103
keklik 1739
Kelâm 6008
Kelb 2421
Kelîm (Hz. Musa) 810, 1343, 2448, 2450, 5365, 5379, 5589, 6034, 6483, 7175
Kelîm (Tanrı) 1343, 2448, 2450, 5365, 5379, 6034, 6483
Kemâl (Türk şair) 454
Kenan 5049
Kerbela 6686
Kerîm 18, 120, 300, 810, 840, 1343, 2448, 2940, 2948, 5365, 5379, 5589, 6034, 6202, 6483
Kerîm-i Lem-Yezel 107
Kerîm-i Lâ-Yezâl 4439
kesret 167, 1324-1327, 1329, 2250, 2744, 6552
Keşmir 1117, 3539, 3840
Kevser 483, 1697, 2041, 2790, 3598, 4358, 7532
Keyd 1974, 1979, 1998, 2006, 2016, 2018, 2030, 2049, 2053, 2054, 2076, 2088, 2091, 2099, 2239, 2241, 2242, 2820, 2826, 2827
Keyhüsrev 1002, 1017-1020, 1048, 1072, 4585, 5487, 5535, 5540, 5542, 5549
Keykubâd 1072, 4054, 5415, 5419, 5923
Keyûmers 5078, 5087, 5092
Keyvân 8110
kılıç bağı (harnayıl) 6292
Kımr 4337
Kıpçak 7139
Kıytîs 2421
Kızıldeniz (Kulzüm) 4553, 4848
Kirâmen kâtibîn 673
Kisra 374, 5817, 5818, 5829, 5974, 6113
Kiş 1731, 6993
Konya 7571, 7581, 7801
Köprühisar 7589
kös 330, 1120, 1178, 1189, 1725, 1743, 1973, 2987, 3004, 3507, 3853, 4157, 4172, 4597, 4639, 5544, 5545, 5681, 5682, 7242, 7445
Kubâd 2866, 2957, 4936, 5922, 5932, 5933, 5945, 5948, 5955, 5957
Kuddûs 144

Kudüs 5587, 6375, 6377, 6487, 8198
Kuhistan 6973
kumru 1571, 1886
Kumus 8542
Kur'an 904, 914, 1186, 2510, 2778, 5990, 5996, 5998, 6004, 6007, 6194, 6196, 6357, 6803, 6804, 7556, 7718, 7856, 8008, 8728
Kureyzâ 6312
küçük kutsuz (nahs-ı asgar) 2401
küçük kutlu (sa'd-ı asgar) 2402
kükürt (kibrit) 3002, 3010, 3011, 3436, 3443, 3444, 3445, 3790, 3793, 3796, 3801, 3804, 3805
külhan 226, 459, 562, 1313, 2567, 3687, 3990, 5575, 7945, 8430, 8431, 8609
küllî 6024, 6025
kürnbet 8433
Kürsî 178, 2282, 2390, 4879

L

lâl 82, 478, 480, 486, 770, 1387, 1611, 1687, 1688, 1698, 1785, 1814, 1892, 1908, 1935, 2067, 2092, 2094, 2109, 2117, 2876, 2890, 2977, 2979, 3023, 3090, 3356, 3486, 3591, 3757, 3995, 4486, 4668, 4741, 4798, 4958, 5452, 5550, 5925, 6828, 7415, 7778, 8440, 8441, 8516
lale 80, 474, 478, 486, 923, 927, 928, 1101, 1104, 1129, 1192, 1386, 1452, 1493, 1569, 1584, 1659, 1797, 1838, 1885, 1889, 1942, 1945, 2046, 2102, 2918, 2959, 2961, 2975, 3593, 4017, 4042, 4269, 4487, 4638, 6819, 6820, 7503, 8146, 8407, 8616, 8739
Larende 7801
Latîf 132, 156
Lâ-Yezâl 430, 3451, 3932, 8350
ledün ilmi 2525, 5803, 6401, 6530, 8287
Lem Yezel 430, 1277, 3218
Lenkâvûs 3417
Levh 175
Levh-i mahfuz 967, 5797, 5801
levvame 5300
Leyla 1336, 1543, 1547, 1549, 1762, 1764, 1848, 1928
Lut 729
Lührasb 1047, 4585, 5552, 5584, 5585, 5601

M

Macar 7629
Maçin 1116
Mağrip 2148, 4381, 4520, 4521, 4528, 4532, 4536, 4578, 4586, 4596, 4669, 4670, 4775, 4832, 4851, 5327
Mağrip şalu 1199
Mahar 1211, 1247
Mahmud (Gazneli) 1765, 1773
Mahmud (Hz. Muhammed) 6010, 6061
Mahyar 1211, 1247, 1251
Makdemü'l-Kelb 2422
Makedonya 382
Mâlikü'l-Mülk 1014, 2150, 8151
Malkara 7652
Mani (nakkaş) 4529, 5846, 5853, 6327
Mâni 160
Mansur 1534
Mansur-ı Devaniki 6869
mâsike 2623, 2626
Matrıyye 4353

Maveraünnehir 6991, 7067
Mazenderan 4060, 4072, 4075, 4086, 4148, 4235
Mecîd 148
Mecmere 2423
Mecnun 1336, 1510, 1546-1549, 1694, 1761, 1847, 1875, 1928
Mecüc 3938, 3961, 3964, 3969, 4551, 5564
Medayin 394, 397, 1119, 1297, 6649
Medine 6216, 6217, 6226, 6646, 6256-6258, 6260, 6266, 6275, 6282, 6285, 6311, 6317, 6337, 6646
Mehdi 6871, 6894, 6895
Mekke 6095, 6139, 6148, 6171, 6212, 6214, 6216, 6249, 6253, 6258, 6315, 7279, 8166, 8181
melamet 788, 1417
Melik 144
Melik Eşref 7386, 7387, 7397, 7403, 7404, 7407, 7411, 7412, 7419, 7422
Melikşah 8734
Me'mun 6929, 6932, 6936, 6947
men aref sırrı 2736
menekşe 238, 923, 1561, 1568, 1888, 2962, 2977, 3593, 4047, 4053, 4455, 6538, 7211, 7857, 8011, 8252, 8323, 8617
Menteşe 7799
Menuçihr 5335, 5339, 5341, 5343, 5359, 5363, 5369, 5371, 5388
Merih 182, 2288, 2375, 2401, 2405, 3232, 7523
Merv 4287, 6800, 6809, 6890
Mervân-ı Hakem 6712
Mervân-ı Har 6786, 6793, 6795, 6832
Mervânî 6656, 6677, 6693, 6797, 6832-6834, 6839, 6841, 6847, 6852
Merve 8138, 8139
Meryem 2133
Mescid-i Aksâ 6377, 6487, 8221
Metîn 149
Me'vâ cenneti 1567, 6201
Meviza 6008
Mezdek 5952, 5962
Mısr, Mısrî 892, 934, 1301, 4270, 4281, 4292, 4295, 4347, 4350, 4356, 4359, 4532, 4541, 4577, 5040, 5871, 5918, 6631, 6650, 6850, 7226, 7816, 7817, 8293, 8579, 8602, 8603, 8625
Mısır azizi 4281
Mihrac Han 1118, 1200
Mihran 1979, 1980, 2054, 2067
Mildani 7824
Mir Süleyman 5740, 5741, 6613, 7834, 7849
Mir'ât-ı Müselles 2419
Miravus 8665
misk 92, 291, 451, 463, 473, 520, 692, 878, 919, 1380, 1455, 1479, 1501, 1570, 1612, 1641, 1785, 1797, 1799, 1885, 1909, 2040, 2043, 2095, 2096, 2822, 2823, 2825, 2869, 2886, 2977, 3260, 3351, 3352, 3355, 3587, 3592, 4001, 4358, 4448, 4687, 4742, 5481, 7935, 7990, 8553
Mîzân 2279, 2429, 3100
Moğol 7541
Muahher 2306
Muahhir 161
Muaviye I 6655, 6666, 6676, 6678
Muaviye II 6689, 6851
Mucîb 155, 2217

Mûcib 2217
Mûcid 3630
Mugnî 155
Muhammed 5989, 6010, 6061, 6187, 6191, 6482, 6483, 6561, 6628, 7655, 7763, 7852
Muhammed Han 7267
Muhassis 3825-3827
Muhayyer 576, 1331, 1948, 2793, 2875
Muhdis 3374
muhdis-i vacib 635
Muhsî 153
Muhtedi 6986
Muhyî 156, 183
Muîd 158
Mukaddim 161
Mukaddir 5243
Mukît 156
Muksit 160
Muktasıd 2644
Muktedir 7022
Muktedir [Muktedi] 7081
Muktedir 153
mum 20, 67, 197, 219, 245, 540, 557, 682, 1171, 1340, 1386, 1404, 1414, 1435, 1538, 1540, 1568, 1607, 1644, 1699, 1790, 1792, 1870, 1888, 2051, 2136, 2139, 2148, 2241, 2810, 2815, 2817, 2843, 2934-2936, 2978, 3109, 3167, 3422, 3430, 3489, 4473, 4475, 4681, 4761, 4802, 4954, 5366, 5463, 6075, 6203, 6437, 6485, 6818, 6984, 7837, 7937, 8019, 8113, 8145, 8285, 8406
Mum 22, 24, 28, 39
Muntasır 6970, 6975
Murad 5036, 6613, 7672, 7686, 7698, 7767, 7774
Musa 12, 456, 810, 920, 1377, 2448, 5363, 5588, 6033, 6163, 6547, 6548, 6950
Musavvir 184, 1823, 2637, 8148
Musavvir (anatomi) 2624, 2632
mushaf 464
Mustafa 240, 265, 1826, 1895, 1896, 2780, 4989, 5966, 6186, 6723, 6755, 8730
Mu'tasım Bi-emri'llâh 7118, 7135
Mu'tasım Ebu İshak 6953, 6956
Mu'temid 6988, 6989, 6995
Mutealî 147
Mutez 6971, 6973, 6983
Mu'tezid 6995, 6999
Mutezile 2219, 5850
Muti 7054, 7055
Mutmainne (nefis) 2643, 2647, 5297, 5299, 5304, 5305
Muzaffer 7436, 7439, 7455, 7456, 7459
Mübârek 6008, 6195
Mübdi 158, 3246, 3821
Mübîn 149
Müessir 662, 3241, 3242, 3282, 3289, 3290, 3670, 3673, 3674, 3813, 3833, 3834, 8282
Müeyyed 6970
Müheymin 145
mühre 2184, 4157
Mükran 3540
Müktefi 6999, 7014, 7016
Mümin 145
Mümît 156
Mümkün 3621, 3629, 3633
Mümteni' 3615, 3620, 3627
Mün'im 4873, 4887
müneccim 497, 511, 6118
Müntakim 157
mürekkep (basit karşıtlığında) 610, 646, 3643, 3644, 6067
Mürîd 3308, 3826
Mürre 6072

mürüvvet 3194, 3196, 3197, 4517, 4518, 6514, 7048-7050, 7228, 7844, 7891, 8138
Müselles 2419
Müstain 6980
Müstazhir 7085
Müstazi 7103
Müstekfi 7041, 7052
Müstencid 7091
Müsterşid 7089
Müşteri 181, 489, 1669, 1891, 1984, 2138, 2286, 2380, 2401, 2404, 2799, 3231, 4497, 5060, 7839, 8619
Mütekebbir 147
Mü'temen 6929, 6932
Mütevekkil 6966
Müttaki 7035
Müvelleh 4301
müvellid (anatomi) 2624, 2638

N

nafe 7935
Nâfi 132, 160
nakkaş 6, 71, 1391, 1426, 1427, 3283, 4527, 4528, 4529, 4533, 4536, 4656, 4707, 8737
nakl 654, 972, 2468, 2255, 3807, 8706, 8728
nâmiye (anatomi) 2624, 2631
Nasır 7108, 7109, 7113
Nâsir-i Nev-cüvân 5646
Nazîr 6311
Neâyim 2304
Necaşi 6336
nefir 1725, 3004, 4157, 4158, 7242, 7445
nefs-i cüzî 970
nefs-i emmâre 2642, 2919, 3050, 5294, 5298
nefs-i küll 177, 966, 2260, 2263
nefs-i levvâme 2643, 2644, 5296
nefs-i nâtıka 971
nefs-i nebati 2739
Nehâvend 6650
Nehr 2421
Nemrut 17, 813, 5511, 5513, 5514, 5522, 5541
nergis 79, 474, 480, 926, 1380, 1480, 1493, 1562, 1575, 1582, 1584, 1610, 1679, 1813, 1888, 1944, 2463, 2960, 2974, 3817, 4045, 7503, 8322, 8618
Neriman 4032, 5206, 7463, 7622
Nersi 5882, 5887
Nesre 2301
Nesr-i Tâyir 2416, 4319
Nesr-i Vâkı 2416
nesrin 1495, 1570, 2102, 4269
Nevâ 472, 482, 576, 2875, 3582
Nevruz 485, 1332, 1383, 1697, 2105, 5451
ney 16, 56, 277, 1412, 1580, 1594, 1682, 1686, 1701, 2003, 2005, 2015, 2767, 2800, 2801, 2803, 2806, 2819, 2875, 2938, 3429, 4581, 4683, 5014, 5041, 6788, 6916, 6984, 7309, 7358, 7808, 7986
Nezîr 254
Nil Nehri 4333, 4343, 4347
Nime'l-fakîr 7898
Nimruz 1355, 1388, 1505
Nizamî 1926
Nûder 5372, 5385, 5390
Nuh 729, 5210, 6069, 8505
Nûr 183, 6008, 6195
Nûr ayeti 30, 8141
Nuşirevan 4217, 5958, 5971, 5975, 5977, 6774, 7820, 7835

O

Oğuz 7065, 7124, 7570
Okyanus 3661, 4850

Olcaytu 7292, 7293, 7305, 7375
Orhan 6613, 7593, 7602, 7604, 7618, 7622, 7637, 7666, 7670
Osman (padişah) 7586, 7587
Osman (halife) 6581, 6652, 6658
Osmanlılar 7605, 7758, 7759, 7809

Ö

öd 13, 15, 42, 1342, 2095, 2658, 2868, 2871, 2935, 2975, 3412, 4687, 4743, 5014, 8316, 8437
öküz 3124, 3126, 3137-3139, 3423-3425, 3437, 3908
Ömer (Emevi halifesi) 6753, 7604, 7605, 7809, 7835
Ömer (ikinci halife) 6074, 6580, 6644, 6646

P

papağan 4, 287, 1439, 2855, 2857, 3272, 3705, 3708, 5011, 5787, 8248
pars 2884
Penç-Genc 1926
pervane (kelebek) 1345, 1435, 1435, 1607, 1870, 4473, 7507
Pervane 22
Pervin 1379, 1495, 1604
Pijen 5814
Piruz 5924, 5925

R

Rab 112, 144, 186, 261, 1510, 1837, 2139, 2298, 2432, 4198, 4353, 5006, 5054, 6439, 8174
Rabbü'l-enâm 8697
Râfi 159
Rahîm 120, 151, 178, 253
Rahmân 151, 166, 178, 1132, 1845, 2784, 4198, 6908
Rahş (Rüstem'in atı) 4077, 4086
Rakîb 148
Râminî 3284
Rast 472, 575, 1333, 1947, 2792, 2875
Raşid 7095
Raûf 120, 151, 253
Râyic 3248, 3284
Râzık 89, 1108, 1110, 1821, 5175, 8095
Razi 7032
rebap 1685, 2872, 4487, 4682
Rebiülevvel 6105
Re's-i Feres 2419
Re's-i Gûl 2417
Reşâ 2306
Reşhü'l-hacer 6716
Reşîd 158
rezm 1361, 1957, 2120-2122, 2185, 3888, 7126, 7337, 8634
Rezzâk 179
Rıdvan 7
rind 4006
riyazet 2493, 2494, 3454, 4232, 4382, 4963, 5304, 5755, 5914, 6499, 6533, 7064, 8064, 8229, 8284
Rufes 8649
Ruh-ı A'zam 199, 228
ruh-ı hayvani 1263, 2555, 2654, 2675, 2741
ruh-ı nefsani 2681, 2686, 2742
ruh-ı şehvani 2682
Rûhu'l-Emîn 467
Rukiye 8555, 8636, 8637, 8679
Rum 68, 326, 328, 329, 331, 339, 365, 366, 375, 380, 394-397, 424, 545, 546, 557, 558, 577, 578, 878,

891, 994, 996, 997, 1008, 1012, 1048, 1061, 1064, 1114, 1119, 1137, 1138, 1140, 1142, 1171, 1179, 1198, 1212, 1674, 1948, 1977, 1980, 2077, 2824, 2826, 2885, 2986, 2997, 3032, 3840, 4164, 4170, 4182, 4225, 4373, 4761, 4765, 4775, 4848, 4854, 5327, 5764, 5765, 5871, 5904, 5918, 5963, 5979, 6276, 6877-6879, 7179, 7283, 7291, 7315, 7349, 7350, 7354, 7529, 7692, 7697, 7771, 7796, 7805, 7830, 8113, 8191
Rumeli 7637, 7771
Rus 1117, 3749, 4117, 4118, 4126, 4128, 4129, 4136, 4139
Rüstem 335, 837, 847, 1191, 1355, 1357, 1709, 1714, 2011, 2836, 3967, 4032, 4076, 4077, 4085, 4090, 4091, 5381, 5397, 5405, 5412, 5441, 5471, 5667, 5670, 5672-5675, 5683, 5689, 5694, 5698, 5701, 5728, 5729, 5738, 6805, 7116, 7626
Rüstem-i Destân 4058, 4091, 4280, 4306, 4584, 5206, 5665, 5687, 6774

S

Saba 78
sabite 2276, 2386, 2408, 6015
Sabnus 8669
Sabûr 151
Sa'd-Bul'a 2304
sadık rüya 947, 950, 965
Sa'dü'l-Ahbiye 2305
Sa'dü's-Süûd 2305
Safa Tepesi 8136, 8138, 8139
sahib-kırân 1723, 1908, 1986, 1991, 2861, 4557, 5063, 8372, 8649
saki 482, 485, 2113, 2876, 3077, 3595, 4040, 5041, 5045
Sâm-ı Süvâr 1358, 2011, 4058, 4306, 4584, 5206, 5381, 5682, 6849, 7463, 7625, 7710
Sam u Neriman 5206, 7463
Samed 148, 4011, 4135, 4193, 4238, 7695, 7699
Samiri 456
Samsun 7796
Sanan 5438, 6278
Sâni 218, 620, 632, 671, 1390, 2000, 2251, 2340, 2407, 2437, 2720, 3239, 3246, 3252, 6238, 3353, 3252, 3259, 3283, 3332, 3353, 3359, 3368, 3398, 3763, 3821, 5115, 5174, 5450, 6238, 7203
Sarfe 2302
Sâriye 6647
Saruhan 7799
Sasani 5837
Save Gölü 6113
Sebû' 2423
Seffah 6843, 6852, 6854
Sefine 2422
Sehm 2418
Selamit 3461
selbî sıfatlar 118
Selçuklular 7076, 7083, 7087, 7094, 7105, 7110, 7124, 7288
Selm 855, 4279, 5048, 5326-5328, 5330, 5333, 5336, 5339, 5340
Selman 455
semender 3407

Semerkant 4287, 6739, 6740, 7132
Semî 152, 172
Sencer 5031, 5032
Serendib 3411
Sertân 2278, 2428, 4319, 4608
Settâr 153
Sevr 2278, 2426
Sıddık 6074, 6228, 6638, 6642, 6644
Sırp (Laz) 7629, 7773
Sidre 6417
Silyâk 2417
Simâk 2302, 3388, 5184
Simurg 2081, 2221, 3206, 5680, 7051
Sinan Paşa 7619, 7621
Sint 1117, 1733, 1970, 1976, 2010, 2860, 3087, 3105, 3107, 3114, 3116, 3162, 3538, 4548, 4677
Sirâc 254
Sistan 849, 1364, 1388, 1392, 1705, 1706, 1713, 1714, 1723, 1729, 1732, 1734, 1741, 1742, 1921, 4077, 5204, 5207, 5381, 5396, 5665, 5731, 6992
Sivas 7796
Siyâmek 5154
Siyavuş 728, 852, 5447, 5462, 5465, 5475, 5485, 5488
Sokrat 531, 586, 605, 844, 903, 8659
Solun 8671
Söğüt 7584
Su'day 5449, 5462, 5466
Sudan 1117
Sultan Alaaddin 7561
Sultanönü 7571, 7693
Sun'a 6278
Sûret-i Silyâk 2417
Süheyl 5452
Süleyman (halife) 6749
Süleyman Paşa 7630
Süleyman (peygamber) 420, 726, 811, 1133, 2889, 4240, 4284, 4563, 4570, 4975, 5453, 5479, 5592, 6950, 7007
sümbül 922, 1381, 1482, 1582, 1610, 1677, 1799, 1885, 2563, 2974, 3082, 3412, 3737, 4044, 4269, 5454, 7010, 8407, 8424, 8739
Sünbüle 2278, 2429
Sürak 6241
Süreyyâ 1657, 2300, 4599
süsen 1168, 3085, 4043, 4046, 4053, 7212

Ş

Şâbûr I 5812, 5822, 5844, 5851
Şâbûr II 5887, 5888, 5893
Şahan Hüdây 6991
Şam 934, 1048, 1187, 5871, 5918, 6147, 6149, 6169, 6171, 6631, 6650, 7179, 7226, 7354, 7378, 7529, 7697, 7817, 7826
Şarteyn 2300
Şat 7164
Şazkam 8484
Şeddâd 8339
Şefi' 254
Şehîd 152, 156
Şehrbanu 2038, 2065, 2069
Şehrgir 4604
Şehrizur 8580
şeker kamışı 81, 3403, 4270, 7943, 7943, 8391
Şekûr 150
Şevle 2304
Şeyh Hasan 7374, 7382
Şeyh Hüseyin 7485, 7501
Şeyhoğlu 454
Şeytan 140, 313, 420, 747, 748, 794, 865, 1132, 1134, 2354,

2520, 2651, 2784, 2785, 2844, 2928, 3162, 3182, 3185, 3694, 3695, 3918, 3920, 3921, 3925, 3978, 3981-3983, 3986, 3988, 4003, 5148, 5158, 5214, 5221, 5565, 5582, 5849, 6018, 6404, 6438, 6695, 6908, 7313, 7954, 8086, 8104, 8135, 8270
Şimâl (iblis) 4163, 4176, 4228
Şiraz 7457
Şirin 1334, 1558, 1848, 6328, 6329, 6331
Şiruye 6048, 6325, 6328
Şit 6069
Şücâ 2422

T

Tagargar 3903
Tahmasb 5409
Tahmûres 5132, 5152
Talut 7742, 7755
Tamgac Han 1118, 1200, 3536, 3539, 3541, 3576, 3577, 3585, 3845, 3870-3872, 3926
Tanrı'nın aslanı 2923
Tarfe 2302
Tarhan 3846, 3866, 3872
Tatar 432, 3863, 3869, 7577, 7696, 7702
Tavaif beyleri 5810, 5823
tavus kuşu 441, 2129, 4684, 7992, 8029, 8030, 8037-8039, 8041, 8248, 8409
Tayi Lillah 7059, 7068
Taynus Şah 4747
Tebbet 7560, 7858
Tebriz 7402, 7409, 7424, 7428, 7437, 7533, 7534
tecrit 6535, 6536
Tehemten 7534
Tımtirun 8647
Timurtaş 7315, 7349, 7353, 7383
Tevrat 2510, 5588, 5589, 6176, 6213, 7856
Tevvâb 157
Tibet 3540
Tibyân 6009, 6195
Timur 5034, 5739, 7527, 7528, 7830, 7831
Tinnîn (ada) 3420, 3452
Tinnîn (takımyıldız) 2414
Tokat 7796
Toktamış 5035
Tuba 2041, 3705, 8529
Tûr (dağ) 6035, 6484, 7994
Tur (İranlı kahraman) 855, 4177, 4233, 4279, 5048, 5326-5328, 5330, 5333, 5336, 5339, 5340, 5383
Turan Duht 6055, 6618
Turan 847, 936, 1116, 1260, 1354, 1955, 4116, 4389, 4677, 5310, 5405, 5407, 5408, 5418, 5475, 5476, 5535, 5547, 5585, 5637, 5649, 5870, 5907
Turgut 7697
Tus (şehir) 2076
Tus (İranlı kahraman) 4058, 4176, 4229
Tübba-i Ekber 6174
Türk 432, 3539, 3844, 3846, 3856, 3862, 3863, 3868, 5327, 5383, 6733, 6741, 7138, 7697, 7702

U

ud 13, 484, 888, 1595, 1643, 2858, 2871, 2886, 2975, 3581, 3592, 5013, 7346, 8316
Ukâb 2417
Urmiya 7730, 7733
usûl-fürû' 524, 8306

Uşşâk 576, 1331, 2793, 2873, 2875
Utarit 185, 499, 500, 2294, 2366, 2403, 2406, 3235, 7308

Ü

üçüncü gök 184, 2292, 6402
Ürgenç 3540
Üveys 7438, 7440, 7455, 7456, 7460, 7464, 7480, 7491, 7501

V

Vacib 3676
Vâhid 148, 632
Vakvak 3291
Vâlî 157
Vamık 1335
Varka 4600, 4601
Varsak 7697
Vasıku Billah 6958
Vâsi 155
Vedûd 151, 2582, 7920
Vegan 3539
Vehhâb 157
Vekîl 155
Veli 7461, 7463
Velid I 6731, 6736, 6744, 6749
Velid II 6776
Vesvas 4161, 4177, 4226
Vize 7652

Y

Yahudi 453, 4301, 6169, 6170, 7158
Yahya ibni Halid-i Bermek 6910
Yakîn 430, 2637, 5010
Yaktin 6898, 6903
Yakub (peygamber) 1854, 1894, 6525
Yakub ibni Leys 6992
yasemin 79, 479, 1678, 2963, 3084, 8407
Yecüc 3937, 3938, 3961, 3963, 3964, 3966, 3969, 4551, 4849, 5564
Yed-i Beyzâ 12
yedi başlı ejderha 312, 6759, 2012, 5748, 5752, 6759
yedi gezegen 4485, 4489
yedi iklim 506, 987, 1667, 2240, 4845, 4847, 4857, 4969, 5160, 5212, 5231, 8443, 8600, 8622
yedi sıfat 162
yedi ülke 4922
yedi yıldız 498, 4489
yedinci gök 179, 180, 2284, 4501, 6418
yem 1303, 3153, 7702
Yemen 4832, 5435, 5436, 5449, 5452, 6173, 6334, 6337, 6972, 8184
Yengeç 4608
yengeç 3341, 4317
Yezd 7457
Yezdicerd I 5894
Yezdicerd II 5913, 5922, 5923
Yezdicerd III 6626, 6653, 8733
Yezid I 6683, 6684, 6689
Yezid II 6776
Yezid III 6782, 6851
Yunan 266, 267, 382, 390, 4917, 5102
Yusuf (peygamber) 419, 727, 855, 1094, 1502, 1894, 5049, 6950, 7000
Yusuf-ı Mülhid 6887
Yusuf yüzlü 6950, 7000
Yusufnâme 1093, 1096

Z

Zâbih 2304
Zabilistan 1355, 1363, 5185, 5186
Zâhir 146, 165, 671, 1321, 4466

Zal 2836, 4032, 4214, 5206, 5397, 5471, 5674
Zâti'l-kürsî 2418
Zebânâ 2303
Zebre 2302
Zebur 457, 7856
Zekeriya (peygamber) 1855
Zenci 2824
Zend 5605
Zeng, Zengibar 2824, 2826
Zerdüşt 267, 5602, 5759
Zeresb 1358, 1364-1368, 1392, 1692, 1706, 1708, 1711, 1728, 1730, 1736, 1912
Zeytun 8663
Zirâ' 2301
Ziyaülmülk 7190
Zü'l-Celal 149, 613, 1881, 2044, 2254, 2473, 3377, 4442, 4534, 6333, 7008, 7202, 7306
Zü'l-İkram 161
Zühal 180, 1671, 1984, 2284, 2382, 2348, 2398, 2404, 3230, 4501, 5060
Zühre 184, 489, 514, 1338, 1668, 1686, 2138, 2292, 2368, 2370, 2402, 2799, 2800, 3234, 3628, 4023, 4048, 4449, 4489, 7308
züht 4382, 4383, 5150, 6448, 6709, 7807, 7897, 7980, 8380, 8697
Zülkarneyn (İskender) 519, 545, 558, 991, 1083, 1085, 1171, 1207, 1253, 1261, 1293, 1299, 2049, 2865, 2893, 2984, 3087, 3507, 3589, 4284, 4285, 4519, 4546, 4755, 4757, 5805, 8013, 8045, 8299, 8337, 8443, 8607, 8613, 8620, 8679
zünnar 7648

Ahmedî (1334-1412): Tâceddîn İbrâhîm bin Hızır Ahmedî, Germiyanlı musâhib şairler içinde eserlerinin çokluğu ve sanatı bakımından en önde gelenidir. Kaynaklar Ahmedî'nin önce Anadolu'da medreseye gittiği, öğrenimini sonra Mısır'da ilerlettiği, burada hocasının Şeyh Ekmeleddin olduğu, klasik İslam ilimlerini okuduğu, sonra Kütahya'ya yerleştiği konusunda birleşirler. Ahmedî başlıca eserlerini Germiyan beyleri Süleyman Şah (1361-1387) ve II. Yakûb (1387-1429) zamanında yazmıştır. Dîvân, Cemşîd ü Hurşîd, Tervîhü'l-Ervâh, Bedâyiu's-sihr fî Sanâyii'ş-şi'r *Ahmedî'nin geniş külliyatını oluşturan eserlerinden başlıcalarıdır. Ahmedî'nin* İskendernâme'*si İskender'in tarihiyle birlikte bir dünya tarihini içerir, ayrıca ilahiyat, kozmoloji, astronomi, astroloji, fizyoloji, psikoloji ve tıp sohbetleriyle didaktik-ansiklopedik bir nitelik taşır. Bilgiyle beraber öğüt vermeyi amaçlayan* İskendernâme, *İskender Romansı'nın Osmanlı edebiyatındaki bir versiyonu olarak değerlendirilir.*

Furkan Öztürk (1975): Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi, yüksek lisansını aynı üniversitede yaptı. DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda Bâkî Dîvânı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük) *konulu teziyle doktorasını tamamladı. Bâkî'nin* Dîvân*'ı ve Ahmedî'nin* İskendernâme*'sinin dil içi çevirileri dışında pek çok makale ve kitabı da yayımlanan Furkan Öztürk, Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak çalışıyor.*

THG
0322938
TAL

9 786052 953747

48 TL